Paul Féval

Manușa de Oțel

Paul Feval

Manuşa de oţel

Capitolul I - Eseu despre familia Schwartz

A fost odată, în micul oraş Guebwiller din Alsacia, o familie Schwartz, care era foarte cinstită şi care furniza alsacieni întregii lumi. Alsacienii sunt în general bine văzuți în lume, iar familia Schwartz, fie la cerere, fie din oficiu, îşi plasa copiii cu bunăvoință. Bunăvoință este un cuvânt cu caracter local; el se pronunță *punăfoință* şi capătă o armonie cu totul aparte când este pronunțată de cineva care ştie "să forbească bine vranțuzeşte".

Familia Schwartz prospera deci, crescând şi înmulțindu-se într-un ritm evanghelic, trimițându-şi puii la Paris, în provincie, în străinătate şi, în ciuda acestor exporturi continue, aveau întotdeauna în rezerva un stoc considerabil de mici Schwartzi şi micuțe Schwartze, gata şi unii şi celelalte pentru împachetare.

Cântecele slăvesc Normandia; şi pe bună dreptate; nici o regiune nu produce mere atât de frumoase şi avocați atât de guralivi; în ce priveşte comerțul, societățile corale, berea şi accentul, fără îndoială că Normandia nu încearcă niciodată să rivalizeze cu Alsacia! Un tânăr Schwartz, pregătit cu grijă pentru a cuceri simpatia, este sinteza tuturor virtuților unui locuitor din Savoya, Provence sau Auvergne: el posedă proverbiala cumpătare a primului, îndrăzneala cuceritoare a celui de-al doilea şi finețea cavalereasca a celui de-al treilea. Ba, mai mult: ar fi de mirare să găsiți în Europa vreun orăşel de două mii de suflete care să nu aibă cel puțin un Schwartz din Guebwiller şi care să nu se felicite din toată inima pentru acest lucru!

În 1825 erau doi la Caen: un comisar de poliție tot atât de priceput pe cât de integru şi un cofetar elvețian care făcea avere în mod cinstit. Această dată de 1825, la Caen, şi titulatura comisar de poliție îl vor lămuri de îndată pe cititor că aici este vorba de faimosul proces Maynotte. Printre cauzele celebre, afacerea Maynotte este una dintre cele mai stranii şi mai puțin cunoscute. De altfel, cititorii care se vor lăsa prinşi de lectură vor afla aici altceva decât o simplă povestire a acestui neobişnuit act criminal.

La 14 iunie al aceluiaşi an 1825, un tânăr Schwartz, un adevărat Schwartz din Guebwiller, sosi la Caen pe imperiala diligenţei de Paris. Îmbrăcămintea lui curată vădea acele îngrijiri stăruitoare care nu izbutesc întotdeauna să ascundă şi stinghereala. Fără să fie înalt, statura lui proporţională marca o constituţie sănătoasă şi rezistentă. Avea părul negru, pielea puternic colorată şi trăsăturile ascuţite. Tipul acesta de oameni, destul de rar în Alsacia, este de obicei modificat de o obezitate precoce. J.-B. Schwartz era încă foarte slab. Nu părea să aibă mai mult de 20 de ani. Aspectul fizionomiei lui era de o blândeţe gravă, tulburată însă de o privire vioaie ce părea nesăţioasă.

Bagajul era atât de puţin, încât îl ţinu cu uşurinţă sub braţ când coborî din diligenţă în curtea mesageriilor. Cei care fac serviciu pe la hoteluri îi judecă pe oameni în general după înfăţişare, mai cu seamă în Normandia: nimeni nu-l întrebă ce meserie are. El se interesă de adresa domnului Schwartz, comisarul de poliţie, şi a domnului Schwartz, cofetarul.

Între Schwartzii ajunşi şi Schwartzii în devenire este un fel de francmasonerie. Tânărul nostru călător fu deosebit de bine primit atât la funcţionarul superior, cât şi la negustor; îl întrebară ce mai e prin regiune, ce mai e pe la el pe acasă; se arătară în mod deosebit înduioşaţi de faptul că şi tatăl şi mama lui muriseră, lăsând în urmă două duzini întregi de orfani Schwartz-copii. El era cel mai mare. În douăzeci de ani, respectabila lui mamă avusese şaisprezece naşteri, din care şase duble. Toate nevestele Schwartz sunt aşa, slavă Domnului!

Tânărul nostru nu a trebuit nici măcar să spună că venea la Caen ca să-şi câştige existenţa; este un lucru de la sine înţeles că un Schwartz nu călătoreşte de plăcere. Văzându-l, şi comisarul de poliţie şi cofetarul exclamaseră: "Ce păcat! Dacă ai fi venit săptămâna trecută..." Totuşi, acuma fiecare Schwartz este instalat în post!

Schwartz angajat la cofetar; Schwartz cuibărit la biroul de poliţie; Schwartzi de rezervă; tot astfel se văd prin hăţişuri stejari de toate mărimile, care cresc umili pentru a înlocui arborii mari condamnaţi la tăiere.

La ora cinei tânărul nostru călător se plimba melancolic pe malul râului Orne. Ospitalitatea celor doi compatrioţi nu mersese chiar până a-i oferi un loc la masă, îşi tot ducea bagajul sub braţ, şi gândurile nu-i erau prea roze. Fără îndoială, înainte de a-şi pierde cu totul nădejdea, avea să

vadă încă un mare număr de Schwartzi din diferite departamente ale Franței, numai că rezervele băneşti erau pe sfârşite şi stomacul îi răbda de dimineață.

— Ei, Schwartz! se auzi o voce veselă în spatele lui.

Se întoarse numaidecât, fericit. Orice întâlnire e binevenită, căci la capătul ei poate exista posibilitatea unei mese. Văzându-l însă pe cel care îl strigase, Schwartz se încruntă şi lăsă ochii în jos. Un tânăr de vârsta lui, foarte acceptabil îmbrăcat şi a cărui eleganță sui-generis arăta a fi comis-voiajor, se îndrepta spre el, cu surâsul pe buze şi mâna întinsă.

— Ce faci, coane? îi întrebă cu franchețe acesta. Iată-ne aşadar, în patria vacilor grase, ai?

După ce îi strânse mâna lui Schwartz, care rămase inertă, adăugă:

— Cum de ne întâlnim totuşi?

— Întâmplarea, domnule Lecoq, răspunse tânărul alsacian, ridicându-şi ceremonios pălăria, întâmplarea...

Domnul Lecoq îl luă de braț, şi lui Schwartz i se păru că încearcă o uşoară nelinişte. Trebuie spus că nimic din înfățişarea noului-venit nu justifica o asemenea senzație. Era un băiat foarte frumos, cu tenul proaspăt, cu înfățişarea mândră, cu privirea deschisă şi îndrăzneață. Manierele lui puteau fi lipsite de distincție, aşa cum costumul pe care îl purta abuza de culori vii, dar aceste amănunte îl interesau prea puțin pe alsacianul nostru. La Guebwiller oamenii sunt prudenți. Neîncrederea lui J.-B. Schwartz trebuie să ne facă să avem, până la un anumit punct, o rezervă, în ce-l priveşte pe strălucitorul domn Lecoq.

— Ați luat masa? întrebă acesta după câțiva paşi.

Schwartz se înroşi, iar ochii lui iuți îi jucară în cap.

— Da, da, domnule Lecoq, răspunse.

Comis-voiajorul se opri, îl privi în față şi se porni să râdă puțin forțat.

— Ta! Ta! Tomnule Legog! repetă el, exagerând accentul tovarăşului său. Destul! Gata! Mințim ca o haimana, Baptiste! Cei care ți-au spus că am fost concediat de la frații Monnier au mințit cu neruşinare, prietene! Nu-l dai afară pe Lecoq, fiu adoptiv al unui colonel, auzi? Lecoq este cel care reacționează atunci când patronii nu-i sunt pe plac! Monnier este un om de nimic. Aveam la ei patru mii! "Berthier şi Compania" mi-au oferit cinci mii, plus comisioanele; mi-am făcut imediat bagajele!

— Cinci mii, plus comisioanele! repetă alsacianul, umezindu-şi buzele.

— Formidabil, băiatule, nu-i aşa? Şi n-am să mă opresc aici… Dar dumneata de ce nu mai eşti la Monnier?

— Au redus numărul salariaților.

— Îți spun eu: neruşinați… Cât aveai?

— Trei sute şi prânzul…

— Cu pâine şi apă… O baracă… Jean-Baptiste, dacă aş îndrăzni să mă exprim sincer, ți-aş spune că eşti un nătărău, un fraier.

Schwartz încercă să zâmbească şi răspunse:

— Eu nu am noroc că dumneata, domnule Lecoq.

Părăsiseră malul apei şi urcau strada Saint-Jean. Comis-voiajorul ridică din umeri şi luă un ton doctoral:

— În comerț, Jean-Baptiste, zise el sentențios, nu există nici noroc, nici nenoroc. Depinde numai cum ştii să ții cărțile, asta e, înțelegi? Şi felul cum ştii să rişti totul… Eu, ăsta care îți vorbesc, dacă voi avea vreo nemulțumire la "Berthier şi Compania", imediat îmi iau zborul spre alte meleaguri, cu opt mii fix, sau mai mult…

— Trebuie că faceți economii severe, domnule Lecoq! îl întrerupse Schwartz cu o admirație naivă.

Domnul Lecoq îi lasă brațul ca să-i dea un pumn zdravăn în spate.

— Jocul, vinul, frumoasele! zise el. Eu sunt un tânăr băiat de familie, şi, să ştii de la mine, curcile plouate nu fac niciodată avere, băiete!

Şi întorcându-l în loc pe Schwartz, îl împinse prin poarta unei vechi clădiri care avea ca firmă acel ilustru tablou reprezentând o pasăre domestică pe picioare înalte care se ținea de coama unui leu: "La Cocoşul îndrăzneț".

J.-B. Schwartz nu se împotrivi, fiindcă un miros plăcut de bucătărie îl ametise.

— Hei, chelnerițo! strigă domnul Lecoq cu acel ton impunător care dă greutate comis-voiajorilor prin hoteluri. Mama Brûlé! Moş Brûlé! Moş Brûlé! E cineva, ce dracu!

Mama Brûlé îşi arătă din pragul bucătăriei o venerabilă față de vrăjitoare. Domnul Lecoq îi trimise din vârful degetelor o sărutare şi-i zise:

— Pentru că mi-am regăsit un vechi prieten, şi cum meniul fix s-a terminat de-o jumătate de oră, serveşte-ne în camera mea două ospățuri de câte patru franci… Hai, să văd de ce sunteți în stare, iubiților!

Fu răsplătit de surâsul ştirb al hangiţei.

— Aici respir eu când vin la Caen, continuă Lecoq urcând treptele curbate ale scării. Mi-ar da pe credit şi ardezia de pe acoperiş. Dar n-am ce face cu ea, înţelegi, băiete?! Pofteşte şi intră.

J.-B. Schwartz intră de data aceasta fără rezerve Mirosul din bucătărie acţionase asupra psihicului lui. Un ecou vag al ultimelor cuvinte ale lui Lecoq îi mai răsuna încă în urechi: "Jocul vinul, frumoasele!" Jocul — zădărnicie; cu vinul, însă, nu i se urâse şi, în ciuda virtuţilor circumspecte ale mizeriei, gândul că ar putea iubi îl făcea să-l treacă sudorile.

Oamenii din Alsacia sunt greoi din fire, dar cum vine luna august, le şi ies coşuri pe obraji.

Era o cameră de han urâtă şi murdară. Abia intrat, domnul Lecoq se repezi iar spre scară şi strigă cu o voce răsunătoare:

— Hei! Fată! Moş Brûlé! Mama Brûlé!

Iar când i se răspunse:

— Trăsura mea pentru ora opt! Ca la armată! Trebuie să fiu mâine dimineaţă la Alençon!

Revenind spre invitatul lui, adăugă cu nepăsare:

— Casa "Berthier" îmi plăteşte o gabrioletă şi un cal, ce zici?! Şi în anotimpul ăsta, mă deplasez numai noaptea, ca să nu-mi stric tenul.

— Dacă aş îndrăzni... începu J.-B. Schwartz cu un ton insinuant.

— Să-mi ceri un loc în şareta mea? îl întrerupse Lecoq.

— Da...

— Ta... Ei bine! Nu îndrăzni, Jean-Baptiste, auzi?... O să vorbim numaidecât, băiete: pentru moment, am alte proiecte pentru dumneata.

O expresie de neîncredere cuprinse din nou trăsăturile lui Schwartz al nostru, care murmură:

— Ştiţi, domnule Lecoq, eu nu sunt decât un biet tânăr...

— Bine, bine! O să stăm de vorbă; o să-ţi spun. Mă angajez formal să nu-ţi cer să inventezi praful de puşcă.

Vorbind, îşi făcea toaleta, îşi schimbă hainele de oraş cu un costum de călătorie. Când servitoarea veni cu mâncarea. Îşi deschise geamantanul cu zgomot mare.

— Pentru că o pornesc spre Siria, strigă el, vreau să-mi plătesc nota. Să-mi facă socoteala exactă, tinereţe, auzi? Fără uite că mă bucur de remiza de comerţ... Şi ovăz pentru bidiviul meu!

J.-B. Schwartz nu era regele perspicacilor; totuşi, îşi dădea seama destul de limpede că Lecoq îşi anunța plecarea ca la teatru. Deveni atent; şi presupunând că domnul Lecoq voia să joace o comedie față de el, auditoriul era prevenit din plin.

Dar acest fapt nu îl stingherea deloc pe domnul Lecoq, care era după cum o să ne dăm seama prea bine, un tactician foarte original şi de primă mână.

— Ai văzut firma? îl întrebă el dintr-odată, luând loc la masă. "La Cocoşul îndrăzneț". Este ceea ce a determinat alegerea mea, Jean-Baptiste! Eu sunt Lecoq (Cocoşul) şi sunt îndrăzneț. Să spunem totul pe față: poate am nevoie de dumneata, băiatule. Plătesc peşin. Sunt în fonduri. Aici vânzarea a mers bine: i-am livrat alaltăieri domnului Bancelle, cel mai mare bancher din Caen, o casă de bani cu cifru secret şi cu măsuri de siguranță de care e înnebunit, în oraş nu se vorbeşte decât despre asta. Toți bancherii din Normandia cer case asemănătoare, aşa că mi-am asigurat un comision la firma "Berthier"! În sănătatea mea!

Bău un pahar de vin înainte de supă, apoi continuă:

— Pentru ce? Pentru că sunt cocoşul îndrăzneț, pentru că intru oriunde cu ținută frumoasă, vorbire elegantă, uşurință de exprimare şi aşa mai departe… Tu, băiatule, eşti găina, auzi? — redingotă uzată, pungă subțiată, timiditate prăpăd!… Există deci doi Schwartzii la Caen: eu pun de la început degetul pe rană, ştii bine… Schwartzii sunt ca evreii, se împing unii pe alții în lume, dar cu încetişorul, da! După crap, alsacianul este cel mai moale şi cel mai rece dintre animale… Nu e loc la cofetar, nu e loc la comisar… Atunci, iată-l pe sărmanul tânăr că vrea să plece la Alençon să caute alți Schwartzi: e o prostie, auzi?!

Era trist să asculți asemenea vorbe; dar foamea biruise şi tânărul nostru prieten mânca destul de bine ascultându-le. Dacă mănânci, trebuie să şi bei; acel generos Lecoq îl turna vin curat. Este adevărat că vinul hanurilor din Normandia este vestit în cele cinci păr i ale lumii, că în nici o altă parte nu se poate degusta altul atât de ințepător, atât de greu, atât de categoric dezgustător, încât nici un chimist până atunci nu reuşise să găsească substanțele vătămătoare: care intrau în componența acelei crâncene băuturi; dar, pe de o parte, cel care vin din Guebwiller nu sunt mofturoşi, iar pe de alta, exemplara cumpătare a bietului nostru prieten îl făcea să arate mai nepregătit decât o fetiță. Pe măsură ce festinul de

patru franci se desfăşura din belşug, adăugând la viţel carnea de vacă la modă, iar la carnea de vacă, omleta, J.-B. Schwartz simţea cum îl învăluia o căldură neobişnuită; devenea bărbat, zău! Şi se surprindea pizmuind îndrăzneala lui Lecoq.

În acea mică lume a funcţionarilor parizieni în care J.-B Schwartz trăise câteva luni, Lecoq nu se bucura de ca mai bună reputaţie — nu i se cunoşteau prea bine nici antecedentele, nici relaţiile; circulau chiar zvonuri neplăcute şi destul de grave despre el, dar nimic nu fusese dovedit, iar invidia se agaţă totdeauna de învingător. Lecoq era un învingător: cinci mii de franci leafă, comisioanele şi trăsura! Nu existau, în 1825, mulţi comis-voiajori care să ajungă la acele culmi ale prosperităţii. J.-B. Schwartz se uita la el umil, de jos, respectuos; fiecare pahar de vin normand adăuga ceva la noianul admiraţiilor sale. Când ajunseră la desert, dacă s-ar fi pus de o parte toate bucuriile acestui Lecoq, şi de cealaltă toate virtuţile Alsaciei, nu ştiu dacă conştiinţa lui J.-B. Schwartz s-ar fi înclinat spre dreapta sau spre stânga.

El era cinstit, fără nici un fel de îndoială, în acest sens n-ar fi înşelat pe nimeni cu o centimă la o factură: totul e să ştii cum se întocmeşte o factură.

Brânza era pe masă, ca şi cele patru coate ale celor doi prieteni ai noştri, şi ei vorbeau.

— Este o femeie măritată, spunea acel donjuan Lecoq. Tu înţelegi, Jean-Baptiste, la vârsta noastră, nu suntem de lemn…

J.-B. Schwartz făcu un semn de învoire, laşul!

— Cu femeile măritate, reluă Lecoq, nu poate fi vorba de glumă; există *Codul.*

— Atunci, nu vă duceţi! exclamă Schwartz, asupra căruia acest cuvânt producea un efect nemaipomenit: o nouă dovadă a cinstei lui alsaciene.

Dar Lecoq îşi puse mâna pe inimă şi spuse cu un accent dramatic:

— Ţin să mă duc, băiatule, auzi?! Mai curând să mor decât să renunţ la fericire! De altfel, continuă el cu mai puţină emfază, avem firul, Jean-Baptiste. Toate precauţiunile sunt luate şi am o scrisoare, semnată de mine, care călătoreşte în momentul acesta cu diligenţa. Va fi pusă mâine dimineaţă în cutia de la Alençon, pe adresa lui moş Brûlé, prin care scrisoare îi cer bastonul cu mâner de argint, care îl vezi acolo în colţ şi pe care am să-l uit la plecare.

— Ah! făcu Schwartz. Toate astea pentru o dragoste

trecătoare!

Domnul Lecoq umplu paharele. Îl duse pe al său la gură şi, profitând de această ocazie, îşi examină pe furiş musafirul.

Terminaseră cea de-a treia sticlă şi Schwartz prânzise copios.

— Asta seamănă, murmură el, cu poveştile care apar prin ziare. Cum spun ei isprăvii ăsteia la Curtea cu juri? A aranja un alibi, cred.

Domnul Lecoq izbucni în râs.

— Bravo, tinere! exclamă el. O să facem ceva din tine! Ai găsit cuvântul din prima clipă, Jean-Baptiste, e-he! Un alibi! Asta e precis! Aranjez un alibi pentru cazul în care bărbatul ar vrea să-mi cauzeze neajunsuri. Nu e totul roz în meseria de seducător, nu! Sunt şi loviturile de sabie, şi, unde mai pui, acest bărbat este un vechi militar!... Hei, fată! Cafeaua şi licheururile! Caldă!

Totul fusese spus cu volubilitate, pentru că în privirea îngreunată a comeseanului său domnul Lecoq vedea licărind o bănuială.

— Eu n-am să mă bag niciodată într-o încurcătură ca asta! gândi cu voce tare Schwartz, plin de acea dulce mândrie pe care o da cuminţenia.

— Jean-Baptiste, continuă domnul Lecoq, turnându-i un pahar mare de rachiu, îţi va veni şi ţie rândul! Vei cunoaşte arşiţa de nestăpânit a pasiunilor... Dar n-am spus încă tot, e-he! Bărbatul este prietenul intim al comisarului de poliţie.

J.-B. Schwartz se trase cu scaunul înapoi.

— Domnule Lecoq, declară el cu hotărâre, afacerile dumneavoastră nu mă privesc.

— E lucru făcut, tinere, e lucru făcut, răspunse comis-voiajorul. Vei avea un beneficiu...

— Nu vreau... începu alsacianul.

— Regele spune: noi vrem, puişorule! Îţi plătesc o sută de franci, peşin, fără scont, pentru un cuvânt pe care îl vei spune diseară la urechea comisarului de poliţie, încetişor şi fără maliţiozitate... Aşa, ca să râdem, ce! Şi ca să mă obligi! Asta e!

O sută de franci! Se ştie oare ce poate face un adevărat Schwartz cu o sută de franci? Am văzut mulți oameni cinstiți cum se înduioşează până la lacrimi ascultând acea bucolică ideală a finanței: povestea domnului Jacques Laffitte, care adună de pe jos un ac cu gămălie şi în vârful acelei gămălii îşi construieşte biserica aurită. Mărturisesc, inima mea rămâne nepăsătoare în fața acestor teribile pasiuni ale economiei, dar înțeleg toate religiile.

Câte ace într-o sută de franci! Fiecare grăunte de grâu, ştim bine, închide în umilul lui înveliş miracolul înmulțirii pâinilor; centimele germinează şi ele, când le semeni, când le îngrijeşti, când le piveşti, şi recolta pe care o dau cu timpul şi cu îngrijiri se numeşte milion.

J.-B. Schwartz nu avusese niciodată o sută de franci. Dacă ar fi avut o sută de franci, J.-B. Schwartz ar fi întemeiat o bancă în podul casei sale. Te naşti poet; J.-B. Schwartz avea din naştere simțul subtil al borderoului, geniul contului de venituri.

Simți o amețeală, căci rachiul prost de la han îi dospea în cap ambiția, iar cele trei sticle de vin acriu ațâțau în el focul sacru; i se nălucică ca într-o poveste birouri mari, cu covoare pe jos şi funcționari în spatele grilajelor, registre verzi, cu titluri roşii, lungi, groase şi late, pline cu scriitură englezească şi cifrele aliniate miraculos, o casă de bani metalică, încrustată, impozantă, ca o corabie, casieri care încasau, în livrea, cenuşie, şi chiar o doamnă J.-B. Schwartz, într-o trăsură cu patru cai, împodobită mai ceva decât cele pentru înmormântări de clasa întâi.

O sută de franci! O sută de franci le cuprinde pe toate acestea, ba chiar mai mult decât toate acestea. Stejarul falnic dăinuie în mica ghindă, şi doar un fir de nisip grăbeşte spre prăpastie imensitatea avalanşei.

— Nu vreau! repetă totuşi virtutea lui în agonie. Şi făcându-se că se ridică, adăugă: Nici pentru aur, nici pentru argint, domnule Lecoq, nu voi face vreodată ceva care să mă pună în pericol.

— Jean-Baptiste, răspunse comis-voiajorul cu superioritate, am onoarea să te cunosc ca pe propriul meu buzunar. Ascultă, înainte de a refuza, băiatule. E simplu ca bună ziua, şi, în afară de suta de franci, se poate să-ți obținem o oarecare poziție la "Berthier şi Compania".

— Nu se oferă o sută de franci numai pentru o întâlnire!

se apără alsacianul. Trebuie să fie altceva.

— Dar dacă doamna este cea care face cheltuiala, insinuă domnul Lecoq, trecându-şi mâna prin părul bogat şi foarte frumos.

J.-B. Schwartz era în stare să înțeleagă chiar şi dragostea, dar acest argument îl ofensă. Domnul Lecoq, bătând fierul cât era cald, exclamă:

— Nu încerca să judeci lucruri pe care nu te cunoşti, tinere! Uite în două cuvinte despre ce e vorba: tu te îneci, eu te salvez, băiete!... Acum, ordinea şi desfăşurarea: Domnul Schwartz cofetarul închide la ora nouă; cum se va face nouă şi jumătate, n-ai altceva de ales decât să-i ceri domnului Schwartz comisarul de poliție să dormi la el în pod.

— Dar m-a dat afară! îl întrerupse alsacianul nostru.

— Zău! Să-ți intre bine în cap! Oricât de mare ar fi pământul, pe lumea asta nu sunt decât eu care mă interesez de persoana ta!

— E adevărat! bâlbâi J.-B. Schwartz, care avea beție plângăreață. Sunt singur pe lume...

— Trist exilat, pe pământ străin. S-ar putea cita o mulțime de texte puse pe muzică de către primii compozitori. Nu e mai puțin adevărat că la ora zece şi zece minute, comisarul de poliție se va întoarce acasă după ce se va fi dus la circul fraților Franconi ridicat din pânză de cort în piața Prefecturii. Are să fie grăbit şi prost dispus pentru că de data asta, datorită funcție, lui va fi văzut pentru a şaisprezecea oară pe domnul Franconi-tatăl îmbrăcat în haine de general şi pe domnişoara Lodose în costum de Cymodocée. Va urca strada Prefecturii, apoi strada Écuyère, unde s-a născut Malherbe... În sfârşit, Malherbe veni, şi primul în Franța... Dar poezia nu te interesează acum, Jean-Baptiste... Deci ai să-i urmăreşti în piața Fontette, apoi în strada Guillaume-le-Conquérant, până în piața Acacias, numită aşa poate pentru că e plantată cu tei... Acolo locuieşte el cu doamna Schwartz a lui, o femeie îmbătrânită, neplăcută, dar care râde când e gâdilată. Ai să te apropii de demnitar, adică de soțul ei. Apariția ta o să-l surprindă neplăcut: o să strige: "Iar dumneata?" Poate chiar o să adauge această exclamație câteva cuvinte mânioase cum ar fi *trântor*, *şterge-o*, *desculțule*, sau altele. Treaba lui: în fiecare săptămână primeşte trei sau patru vizite de-ale Schwartzilor. Mă asculți. Jean-Baptiste?

Jean-Baptiste asculta, cu toate că pleoapele lui îngreunate dădeau semne de capitulare. Domnul Lecoq

continuă:

— Atenție, tinere! Aici devine important. Îi vei spune: "Domnule şi respectabile compatriot, ghinionul pare să mă urmărească în această capitală a Normandiei de jos. Mă aflu lipsit de ajutor din cauza unei grozave întâmplări. Contam pe protecția unuia dintre vechii mei superiori în ierarhia comerțului parizian pe nume Lecoq, înalt funcționar al casei «Berthier şi Compania», care a furnizat casa de bani cu cifru secret onorabilului domn Bancelle..." Pricepi băiete? Nu sunt vorbe în vânt: sunt vorbe pentru o sută de franci, le spui sau nu le spui... "Dar — vei continua tu — acel tânăr reprezentant a părăsit chiar în seara asta locuința lui de la hotelul «Cocoşul îndrăzneț» şi a pornit-o la Alençon cu trăsura..." Toate celelalte vorbe sunt numai pentru ca să ajungi să pronunți ultimele cuvinte; ia repetă!

J.-B. Schwartz repetă, apoi întrebă:

— Unde am să mă culc?

— Unde te-ai fi culcat dacă nu m-ai fi întâlnit pe mine Jean-Baptiste? Să nu ne pierdem în amănunte. Când onorabilul demnitar o să te roage să-ți vezi de drum, totul s-a terminat! Ți-ai câştigat dreptul la recunoştința mea veşnică.

Tânărul alsacian se gândea: cu judecată lui puțin confuză nu vedea absolut nimic promițător în intervenția neînsemnată care i se cerea. Ceea ce îl îngrijora era teribila răsplată, făgăduită pentru o treabă atât de minoră.

Domnul Lecoq se sculă şi îşi aruncă geanta. Bătea ora 8.

— Gata! Acuma, dragostea mă cheamă, spuse pe un ton declamator.

— Dacă aş şti, murmură J.-B. Schwartz, că dedesubt nu se ascunde nimic altceva decât dragostea!

— Presupun, tinere, spuse comis-voiajorul cu severitate, că nu îmi suspectezi nici onoarea, nici opiniile mele politice.

J.-B. Schwartz nu se gândise la opiniile politice ale domnului Lecoq. Noaptea este un bun sfătuitor, mai ales când o petreci sub cerul liber. Ar fi dat mult să albă o noapte întreagă în față.

Dar domnul Lecoq, după ce plăti nota, îşi închise valiza. Totul era gata, nimic nu zăcea în dezordine, în afară de acel baston de lemn, cu mâner de argint, uitat cu intenție într-un colț.

Domnul Lecoq coborî fluierând o melodie; Jean-Baptiste Schwartz îl urmă. Echipajul comis-voiajorului de la casa "Berthier şi Compania", brevetată pentru casele de bani cu

dispozitiv de apărare şi cifru secret, era o simplă brişcă pe două roți, dar micul ei cal breton părea viguros şi plin de foc.

— Dați arvună? zise timid tânărul alsacian în momentul în care tovarăşul lui punea piciorul pe scară, aşezată ca armele pe carele antice.

— Nici un sfanț, Jean-Baptiste, auzi?! îi răspunse domnul Lecoq. Nu-ți ascund că ezitările dumitale mă pun pe gânduri. Spune da sau nu, băiete...

— Dacă aş face treaba, întrebă J.-B. Schwartz, unde vă pot găsi?

— Spui da?

— Nu...

— Atunci, să te ia dracul, normand din Alsacia! Fă ce vrei!

— Dar nu spun *nu*.

Domnul Lecoq luă hățurile în mână, Schwartz inspira milă. Pentru acelaşi preț şi-ar fi vândut partea brațului drept, dinții pe care îi avea în gură, lungi şi buni, pădurea lui de păr şi poate chiar izbăvirea sufletului. Dar îi era frică să se expună să facă ceva rău în înțelesul exact pe care legea îl atribuie acestui cuvânt.

— Păzea! strigă domnul Lecoq, care pocni din bici.

— Spun da... bâlbâi J.-B. Schwartz, descurajat.

Lecoq se aplecă spre el şi îi mângâie obrazul cu dosul mâinii.

— Prostuțule! spuse el, luând pentru prima oară accentul curat de pe Canebière[1]. Iată-ne la treabă, Jean-Baptiste, da? Noaptea ta nu are să fie lungă. La două, spre ziuă, ai să ieşi din Caen pe la podul Vaucelles; faci doar o leghe în regiune, plimbându-te pe drumul spre Alençon. La ora trei fix, înainte de satul Allemagne, mă găseşti în pădurea din dreapta drumului... Pe curând, tinere, şi spune-ți lecția, atât, nici mai mult, nici mai puțin, lecția... Dii, Coquet!

Coquet scapără din picioare şi porni ca o săgeată, în timp ce servitoarea de la han, băieții, mama Brûlé, moş Brûlé şi micii Brûlé urau drum bun în gura mare.

Serile de iunie sunt lungi. Era încă ziuă când domnul Lecoq şi zglobiul lui căluț breton părăsiră curtea hanului, lăsându-l pe bietul J.-B. Schwartz copleşit de gânduri.

Cu scobitoarea între dinți, domnul Lecoq pocnea din bici ca un învingător, coborând strădutele care duc la râu. Oh! Veselul chefliu! Ce bine îşi purta pe o ureche cascheta de voiaj, şi cât de grațios îi fâlfâiau în vânt colțurile luciosului

fular care îi servea drept cravată. Surâdea fetelor, trimitea bezele negustoreselor aflate în pragul magazinelor, îi provoca pe băieți şi striga: "Păzea, moşule!" oamenilor care se dădeau la o parte ca să-l lase să treacă.

Şi închipuiți-vă că era bine cunoscut. Casa de bani vândută de el domnului Bancelle, bogatul bancher, devenise celebră în oraşul Caen: o casă de fier fermecată, care sfida hoții şi prindea ca un jandarm mâna ticălosului! Parisul ăsta nu mai ştie ce să inventeze! Casa de bani costa scump; tratativele duraseră un timp. Alți bogătaşi se şi gândeau să achiziționeze o mobilă atât de utilă. La Caen era necunoscut numele de "Berthier şi Compania"; se spunea pur şi simplu, casa "Lecoq". Domnul Lecoq, deci, era un tânăr vestit.

Nu trebuie să ne închipuim că afişând ostentativ careurile remarcabile ale pantalonilor, curcubeul jiletcii şi splendorile siderale ale cravatei, comis-voiajorul dădea dovadă de prost-gust. Nu, dimpotrivă, îi făceau un serviciu. Erau o reclamă la fel ca oricare alta. Acele violente distonante între culori atrag privirile şi forțează gloria. Uitați-vă ce minciuni mai trag unii în piața publică atunci când poartă pe cap o cască sau un chipiu de general.

În urma briştii se auzea: "E domnul Lecoq, care se duce să vândă alte case de bani. Ăsta nu se încurcă. Nu are de-a face decât cu oameni cu situație! Ce să-şi apere sărăcimea împotriva hoților, banii de la ciorap?"

Când, pe înserat, domnul Lecoq ieşi din oraş pe la podul Vaucelles, existau sute de martori gata să jure că l-au văzut plecând.

Aceasta înseamnă puțin, pentru că, în definitiv, te poți întoarce. Dar amănuntele neînsemnate sunt ca micile pâraie care formează marile râuri.

Cât timp ținu înserarea, domnul Lecoq îşi mână călutul în trap, vorbi cu toți căruțaşii pe care îi întâlni. La căderea nopții, la trei sferturi de leghe de periferia oraşului, opri în poarta unui han pentru a-şi aprinde în mod fățiş felinarele.

— Frumoasă iapă, spuse hangiul, bătând crupa lui Coquet.

— O să galopeze în acelaşi pas până la Alençon, îi răspunse domnul Lecoq. Dii, Coquet!…

La vreo jumătate de kilometru de han drumul avea o cotitură, iar pe dreapta se întindea un desiş de castani. Imediat ce dăduse colțul, domnul Lecoq îşi opri brusc calul. Se uită înainte, ascultă înapoi. Drumul rămânea pustiu.

Domnul Lecoq sări din brişcă; îl luă pe Coquet de căpăstru şi îl conduse aşa în plin desiş, pe o cărare mică prin care abia se putură strecura. Cărarea însăşi fu părăsită la primul luminiş care apăru. Tras cu putere, Coquet pătrunse în desiş, iar brişca fu scoasă astfel din drum.

În plină zi, ar fi fost uşor văzută, abia ascunsă cum era; dar noaptea pierde în întunericul pădurii tot ce e pe urmele drumului.

Domnul Lecoq deshămă calul, îl trase după el vreo trei sute de paşi şi îl priponi în hăţiş. Apoi se întoarse la brişcă. Într-o clipită, renumitul sau pantalon în carouri fu înlocuit cu unul de stambă albastră, ros pe la genunchi ca la muncitori; în locul elegantei jachete de voiaj, îşi îmbrăcă degrabă o bluză de pânză, iar pe cap îşi aşeză o tichie mare de lână roşcată, trăgând-o mai pe ochi.

Neobişnuită îmbrăcăminte pentru o întâlnire de dragoste!

Domnul Lecoq îşi scoase cizmele, ultima rămăşiță a strălucitei lui toalete, îşi puse în picioare nişte pâslari şi pe deasupra se încalță cu nişte pantofi solizi cu ținte.

Nu încape îndoială că însăşi iubita lui ar fi putut să treacă pe lângă el fără să îl recunoască. O porni. Arăta întocmai ca un om din Calvados, greoi, necioplit, jumătate țăran, jumătate orăşean, aidoma celor care merg spre oraş cu sutele, părăsind munca de pe ogoare ca să se facă muncitori.

Domnul Lecoq scrută întunericul şi se îndreptă cu pas hotărât spre Caen. Era ora 9 şi jumătate.

La ora 10 fără câteva minute, un om ieşi deodată din dugheana unui negustor de curiozități, aflată în acea piață Acacias, în cartierul Saint-Martin, pe unde locuia şi comisarul de poliție Schwarz. Omul acesta purta o bluză țărănească şi o tichie de lână roşcată! Paşii nu i se auzeau, căci în picioare avea încălțări de pâslă.

El traversă repede piața şi scoase de sub o bancă o pereche de pantofi mari cu ținte.

Cum censul din piață bătea ora 10, omul nostru, încălțat greoi şi făcând de astă dată să-i răsune paşii pe caldarâm, ajunse în piața Prefecturii, unde muzica fraților Franconi îşi urla ultimele note. Reprezentația se termină. Omul care purta un pantalon de stambă albastră, ros în genunchi, o bluză cenuşie şi o bonetă de lână se aşeză pe piatra de margine de la colțul bisericii. Comisarul de poliție Schwartz ieşi printre primii de la circ şi se îndreptă degrabă spre cartierul Saint-

Martin. Omul greoi îl urmă de la distanță.

La jumătate de drum de casa lui, în strada Guillaume-le-Conquérant, comisarul de poliție fu acostat cu timiditate de un biet băiat, care păru că îl roagă stăruitor. Țărănoiul grăbi pasul. Comisarul de poliție îi zise bietului băiat cu un ton de nerăbdare şi asprime:

— Nu se vine într-un oraş aşa, fără să ştii! Nu pot nimic pentru dumneata.

Numaidecât, J.-B. Schwartz, cu mai multă îndrăzneală decât s-ar fi putut aştepta față de dezorientarea de la început. Îşi plasă lecția învățată. Vorbi despre domnul Lecoq, protectorul lui, despre casa de bani a lui Bancelle şi despre nenorocita întâmplare care făcea ca tocmai în seara aceea domnul Lecoq să plece la Alençon.

Comisarul de poliție, enervat, îi răspunse:

— Eu nu-l cunosc pe domnul Lecoq al dumitale şi asta nu mă priveşte; lasă-mă în pace!

Ceea ce şi făcu J.-B. Schwartz, care îşi câştigase astfel suta de franci.

Țărănoiul, oprit în umbra unui pridvor, ascultase foarte atent această conversație Când comisarul de poliție şi J.-B. Schwartz al nostru se despărțiră, el nu se luă nici după unul, nici după celălalt, ci pătrunse în rețeaua străduțelor întortocheate care se desfăşoară în dreapta pieței Fontette. Acum mergea repede şi părea foarte preocupat. O tavernă mai era încă deschisă în fundătura Saint-Claude. Se uită prin ochiurile de geam afumate pe care le protejau perdelele din pânză de saltea. Intră. Maghernița era goală, doar un om număra în spatele tejghelei.

— Suntem gata, moş Lambert? întrebă domnul Lecoq, pe care fiecare dintre noi l-am recunoscut chiar aşa deghizat cum era.

În loc să-i răspundă, cârciumarul întrebă:

— Ai povestea aia, toulonezule?

Demnul Lecoq lovi un obiect care îi umfla bluza la piept. Obiectul scoase un sunet metalic. Cârciumarul stinse lampa şi amândoi ieşiră.

Capitolul III - Cincizeci de donjuani

Trebuie să ne întoarcem cu câteva ore pentru a vorbi despre un lucru şi mai interesant decât casa de bani cu cifru şi sistem de apărare a domnului Bancelle. În vremea aceea, Caen era un oraş cam zgomotos; studenţii şi militarii se agitau foarte mult în jurul femeilor frumoase.

Cea mai drăguţă şi mai plăcută persoană din Caen era Julie Maynotte, soţia gravorului în oţel. De când André Maynotte deschisese în colţul promenadei un modest magazin de armurerie şi de curiozităţi, tinerii burghezi din Caen nu-şi mai făceau obişnuita lor plimbare pe bulevard sau prin faţa prefecturii, ci se încrucişau pe sub depărtaţii copaci ai pieţei Acacias.

Ofiţerii din toate armele — căci divizia militară nu fusese încă transferată, la Rouen — studenţii din diferitele facultăţi, precum şi puternicii comerţului se erijau în mari cunoscători şi, de dimineaţă până seara, veneau să admire obiectele moderne şi antice expuse cu un gust cu totul aparte în mica vitrină a gravorului. Romantismul nu inoculase încă entuziaştilor modei acea înfrigurare a Evului Mediu care a produs efecte atât de stranii câţiva ani mai târziu, dar se dădea o muncă surdă de pregătire: îşi şi făcuseră apariţia câteva pendule ale căror subiecte nu erau nici Fingal[2] nici Eucharis[3], nici Alonzo, nici Galatea[4]; câteva bronzuri îndrăzneţe îşi oglindeau reflexele verzui prin galbena dezordine a poleirilor cu aur, cu care Restauraţia copleşise Universul; se citau chiar croitori care nu mai ondulau gulerele redingotelor; mânecile bufante tindeau către exces: revoluţionare, şi, cu toate că nu se arătase încă nimeni cu barbă ca a lui François I, lumea vedea cu uimire îndrăzneţi inovatori apărând în public fără ochelari.

Fără ochelari! Poliţia imprudentă lăsa să circule pe străzi asemenea nudităţi!

O catastrofă plutea în aer. Victor Hugo dădea târcoale catedralei Notre-Dame de Paris şi îşi lăsa plete; Alexandre Dumas termina primele capitole din *Henri III*, şi domnul Gaillardet, aşezat la picioarele statuii, pe Pont-Neuf, vedea ţâşnind din întuneric, în nopţile fără lună, profilul crenelat al acelui Tour de Nesle unde Margueritte de Bourgogne[5], după părerea lui, se eschivase în mod atât de tracic convenienţelor.

Comerţul pe care îl practica André Maynotte, străin de oraşul Caen şi chiar bănuit a fi de origine italiană, putea să fie o inovaţie, dar nu un anacronism în prăvălia lui se vindeau pistoale, florete, mănuşi îmblănite, dar găseai şi lame fine de

spade milaneze sau spaniole, sipete, pietre gravate, porțelanuri şi obiecte emailate. Nu ne îndoim totuşi că frumusețea fermecătoarei sale soții contribuise într-o oarecare măsură la succesul zgomotos al acestui negoț. Julie Maynotte, delicată că o madonă de Rafael, însemna pentru magazin o teribilă firma luminoasă. Doamnele din oraş se plimbă de obicei şi ele pe unde se plimbă bărbații; frumoasa Julie recondiționa cu o îndemânare de zână dantelele de preț şi dantelele autentice, cu ochiuri largi; readucea mătăsurile la culorile lor originale; țesăturilor de India le reda strălucirea inițială a broderiilor. Opiniile doamnelor din oraş erau împărțite în două: cele care erau nostime spuneau: "N-are nimic deosebit"; cele frumoase, împreună cu cele urâte, unite din sentimente diametral opuse, o declarau fermecătoare. Dar toate se interesau de ea. Sunt necesare astfel de neînțelegeri pentru a se realiza un adevărat succes.

Magazinul prospera. Într-adevăr, André Maynotte, băiat falnic şi îndrăzneț, tot atât de tânăr ca şi soția lui, inteligent, robust plin de râvnă, foarte îndrăgostit, dar care nu ar fi admis că moda să depăşească limitele bunului simț, nu avea de ce să se plângă. Mai întâi, slavă Domnului, Julie nu îi crea nici un fel de probleme: iubitoare şi cuminte, îl făcea cel mai fericit om din lume. Când se gândea la fruntaşii comerțului, la studenți şi ofițeri, spre cinstea lui, cu atât mai mult nu avea de ce să-şi facă griji. Ei admirau de la distanță. Aceste trei categorii de zgomotoşi trec la acțiune mai puțin decât s-ar crede. Un donjuan burghez este un personaj jalnic de exagerat; fiți siguri că întotdeauna va tremura în fața unei femei cinstite. Dacă nu a murit înfometat de dragoste, să nu fie cu supărare, de vină este sexul slab, căruia îi datorăm impunătorul poem al domnului Legouvé-tatăl{6}.

Trebuie să adăugăm că domnul Schwartz comisarul de poliție, locuia la primul etaj al aceleiaşi case în care familia Maynotte ocupa o parte din parter. Această vecinătate apără şi virtutea.

Din cele spuse până acum, cititorul şi-a putut da seama că la Caen, ceva mai grozav decât casa de bani a domnului Bancelle, era încântătoarea frumusețe a doamnei Julie Maynotte. Dacă nu a înțeles încă, îl iertăm bucuros, cu condiția să fie şi el îngăduitor; îi atragem atenția că un scriitor grijuliu nu confundă lucrurile, dar, ca să poată face concurență faimoasei case de bani a bancherului, a fost nevoie de ceva; atunci am vorbit despre soții Maynotte, tocmai

ca să ajungem la acel obiect strălucitor din vitrina magazinului lor.

Obiectul era o brasardă de la Milano, sau, altfel spus, o mănuşă masivă de oţel, compusă din mănuşa propriu-zisă, garnitura încheieturii, articulaţia şi teaca de oţel, în aşa fel încât să cuprindă antebraţul până mai sus de cot. Întreaga piesă, încrustată în aur şi argint, bătută în rubine la articulaţii şi cizelată în maniera viguroasă a armurilor din secolul al XIV-lea, era o operă remarcabilă şi tot atât de valoroasă, lucrată parcă anume să atragă atât privirile profanilor, cât şi atenţia cunoscătorilor.

Întregul Caen cunoştea această mănuşă, pe care André Maynotte o descoperise într-o grămadă de fiare vechi şi care, restaurata de mâinile lui meştere, stătea expusă de opt zile în vitrină. Toată lumea era de părere că în oraş nu se putea găsi un amator atât de bogat care să plătească preţul unei asemenea rarităţi, atât din cauza lucrăturii, cât şi pentru valoarea în sine a metalelor şi pietrelor preţioase cu care meşteri pricepuţi o ornamentaseră. Odată pornită, trăncăneala provincială poate să ajungă nu se ştie până unde. Se presupuneau sume astronomice, iar cei mai avizaţi susţineau că André Maynotte va trebui să facă drumul până la Paris ca să vândă această mănuşă regelui, directorul onorific al muzeului Luvru.

Era în jurul orei când J.-B. Schwartz al nostru îl întâlnea pe cheiul râului Orne pe acel prosper domn Lecoq. De sub cincizeci de perechi de ochelari, ochii negustorilor şi ai ofiţerimii îşi aţinteau privirile spre vitrina lui André Maynotte, unde, în decorul dantelelor lui Julie, lângă o secure de luptă şi o măciucă, îşi etala strălucirea faimoasa mănuşă de oţel. Cele cincizeci de perechi de ochelari se plimbau pe sub teii pieţei Acacias, toate iscodind însă dincolo de fierul vechi şi dantela cu ochiuri mari o fermecătoare siluetă pe care o zăreau destul de rar, căci Julie Maynotte fugea de aceste mondenităţi stânjenitoare şi stătea retrasă eu băieţelul ei în odăiţa de lângă prăvălie. După tejghea, André lucra cântând; curăţa o pereche de pistoale de tir, răspunzând din când în când la salutul clienţilor săi, dând din cap politicos.

Majoritatea acelor perechi de ochi căutau salutul lui André; asta salva aparenţele. Nouă din zece dintre aceşti tineri donjuani s-ar fi lăsat supuşi osândei veşnice numai să se vorbească despre ei. Erau printre ei oameni drăguţi, cu toate că ochelarii le dădeau un aer stupid: vedeai obrajii

îmbujorați, talii zvelte, mlădioase; ca şi în alte părți, nici la Caen tinerii frumoşi nu lipsesc, şi toți aceşti băiețandri oricând şi-ar fi golit bucuroşi punga în mâna unui om de încredere care să-i acuze că a tulburat invulnerabilul menaj al lui André Maynotte. Adevărată glorie!

La etajul de deasupra, comisarul de poliție şi soția acestuia se răcoreau în balcon. Doamna făcea parte din categoria ostilă şi pretențioasă a "celor nostime". Julie o scotea din sărite. Comisarul, om prudent, limitat, dar cinstit, îşi privea vecinii ca pe nişte intriganți. Succesul lor ascundea iz de răzmeriță, căci odată când spusese că Julie Maynotte ar avea ochi mari, îşi crease neplăceri în casă.

Doamna comisar vorbea de schimbarea locuinței din cauza lui Julie, dar altfel regreta amarnic priveliştea copacilor. Perechile de ochelari nu se îndreptau prea des spre balconul ei, şi tocmai de aceea spunea: "Este insuportabil să fii privită astfel!"

Comisarul însă nu era bine dispus.

Când, pe la ora 6 şi jumătate, un servitor bătrân, purtând un costum care încerca într-un fel să semene a livrea, intră în magazinul lui Maynotte, toată lumea îşi spuse: "Ia te uită! Domnul Bancelle are nevoie de André!"

Bătrânul era în serviciul domnului Bancelle.

Câteva clipe mai târziu. André, cu capul gol şi în cămaşă, ieşi, împreună cu acesta.

— Pariez că a venit pentru casa de bani! exclamă doamna Schwartz. Domnul Bancelle înnebuneşte!

— Da, nebun de legat! fu de acord comisarul.

Iar în piață, cele cincizeci de perechi de ochelari:

— Domnul Bancelle nu mai ştie cum să mânuiască broasca de siguranță!

— I-o fi teamă să nu îl ia maşinăria drept hoț!

— Poate chiar i s-o fi prins mâna în capcană!

Şi multe altele, care mai de care mai spirituale.

În acest timp, Julie rămăsese singură. La un moment dat, printre seducători se produse rumoare; comisarul şi soția lui erau la fereastră. Tinerii se perindau din nou prin fața vitrinei; piepturile se umflau, picioarele se încordau, spinările se arcuiau. Închipuiți-vă că fiecare din cei cincizeci, militari sau civili, nutrea o speranță ascunsă care s-ar putea formula astfel: "La mine se uită..."

Nu poate fi ceva mai caraghios decât un donjuan în haină militară.

Deodată, doamna comisar, care căsca, se întrerupse şi întrebă:

— La ce s-or fi uitând?

Într-adevăr, cei cincizeci, îngrămădindu-se în fața uşii, priveau cu nesaț.

— Gură-cască! exclamă disprețuitor comisarul.

Soția lui la capătul răbdării, se îndepărtă de la fereastră.

Iată la ce se uitau cei cincizeci:

O rază de soare, pătrunzând în camera din fundul prăvăliei printr-o fereastră din spate, căreia frumoasa Julie tocmai îi deschisese obloanele, lumina surprinzător de bine modestul interior al soților Maynotte; era ca o ridicare de cortină: tot ce exista în mica odaie ieşea cu intensitate din umbră. Mobilele erau foarte simple, dar ceea ce atrăgea cu deosebire atenta era patul tinerilor soți, care domina leagănul copilului, aşa cum o navă solidă trage şi protejează cu pânzele ei o şalupă fragilă. În partea opusă patului fumega o maşină de gătit; în mijlocul camerei, pe o masă de lemn alb, trona lucrul lui Julie: un maldăr de dantele cu ochiuri largi.

Julie trăsese obloanele ca să poată vedea mai bine când îşi pieptăna îngeraşul blond, căruia soarele îi aurea jucăuş părul bogat. Este ştiut că lucrurile obişnuite, privite dintr-o anumită lumină, se transformă în tablouri uluitoare. Julie nu se gândise câtuşi de puțin că putea fi văzută, obişnuită cum era în umbra cămăruței din fundul magazinului; de aceea se dăruia fericirii mângâierilor materne. Raza de soare o învăluia cu dragoste, detaşând liniile delicate ale profilului, trecând prin părul bogat, împodobindu-i cu lumină surâsul privirilor şi dând grației delicate a degetelor ei roz o transparență desăvârşită. Copilul, când o îmbrățişa, când se zbătea în proteste drăgălaşe. Fereastra din fund se încadra cu crengile de iasomie, iar aici atârna o colivie în care se zbăteau păsările neastâmpărate. De pe maşina de gătit aburi albăstrui se răsuceau în lumină.

Cei cincizeci priveau tabloul: un grup de Corregio[7] într-un interior de Greuze[8].

Dar, la un moment dat, Julie văzu că era ca pe scenă şi se roşi. Spectatorilor li se făcu ruşine şi se împrăştiară.

Julie închise pe jumătate uşa odăiței şi termină pieptănatul băiețelului.

Venise ora când elegantele oraşului Caen începeau să-şi facă plimbarea. Fiecare din cei cincizeci de donjuani ai noştri aveau bine-înțeles mai multe combinații; nu puțini plăteau

chiria vreunei femei modeste, seducând însă în visele lor pe Julie Maynotte; vă închipuiți ce trebuie să fi gândit studenții, care erau şi mai neruşinați şi ofițerii, despre care un poet a putut să cânte:

Ce frumoasă ipocrită
sau cu aerul cochet
va scăpa nesubjugată
de un mândru epolet?

Subjugată este cuvântul potrivit. Cum am spus, piața Acacias era la modă. Îşi făcură apariția doamne din nobilime şi doamne sus-puse, soții ale ofițerilor, fie că țineau de Ministerul de Interne, fie de Ministerul Justiției. Caen este o capitală. Doamnelor ai căror bărbați erau în serviciul stalului, şi care îşi mutau gospodăriile de colo-colo, după nevoile patriei, le plăcea la Caen, unde anturajul este simpatic, aerul curat şi viața ieftină. Cutare soție de preşedinte de Cameră care a slăbit la Rennes şi la Angers îşi regăseşte aici vechea greutate; soțiile prefecților se simt în largul lor, iar generălesele fac economii.

Poate nu credeți, dar frumoasa Maynotte, această madonă a şcolii italiene, se simți uşor tulburată de promenada acestor doamne; termină brusc toaleta scumpului ei îngeraş şi doar în treacăt cu o privire distrată, se uită spre sobă, unde se încălzea mâncarea. Îl iubea mult pe André al ei, soțul cel mai îndrăgostit pe care şi l-ar fi dorit orice femeie. Era o căsătorie din dragoste cum n-a mai fost altă în lume, dar frumoasa Maynotte, aşa cum stătea ascunsă în dosul uşii, începu să privească rochiile de mătase cu pliuri bogate, mătasea de China cu broderii grele, eşarfele uşoare, pălăriile de pai din Italia, şi câte şi mai câte! Cei cincizeci puteau să fie şi cinci sute, tot nu s-ar fi uitat la ei; frumoasa Julie suspina privind penele şi mătăsurile.

Caldarâmul răsună sub paşi de copite Frumoasei Maynotte îi fugi sângele din obraji.

Văzu o caleaşcă descoperită — coş legănat, plin cu un buchet de marchize normande, nostime ca nişte pariziene.

Julie închise ochii şi se aşeză oftând.

Copilul vru să i se urce pe genunchi; ea îl dădu la o parte. Doar pentru o clipă, căci această înstrăinare aduse băiețelului mângâieri sporite. Totuşi îl respinsese. Julie rămânea visătoare.

Scoase din sertarul mesei de lemn alb nişte cărţi de joc, Această minunată creatură venea din Midi; ea nu împlinise încă 20 de ani.

Îşi întinse cărţile; nu trebuie să te dai înapoi în faţa cuvintelor tehnice. Copilul stătea cuminte şi se distra privindu-o. Pe măsură ce îşi ghicea, faţa calmă şi inteligentă a tinerei femei se însufleţea; acum, sub frumuseţea ei apăru nerăbdarea, urmărea cu priviri strălucitoare şi însetată evoluţia acestui joc şi, fără voie, din când în când, tălmăcea cu glas tare:

— Vei fi bogat, îi spuse ea copilului cu un gest violent care îl făcu să tresară.

Apoi lăsă să-i cadă capul între mâini şi, după puţin timp, strânse cărţile, punându-le înapoi în ascunzătoarea lor, murmurând:

— Cărţile nu spun însă când!...

André se întoarse pe înserate. Plimbăreţii se răriseră... Comisarul de poliţie plecase chiar atunci la circ, lăsându-şi soţia cu Éliacin Schwartz. Éliacin era alsacianul care i-o luase înainte lui J.-B. Schwartz al nostru. Fără Éliacin, J.-B. Schwartz ar fi fost acceptat în birourile comisarului de poliţie. De aceea, mai târziu, J.-B. Schwartz, devenit milionar — căci a ajuns milionar, sau poate de zece ori pe atât — îi făcu o situaţie acestui Éliacin, autorul indirect al averii lui. Deseori, ai cea mai mare şansă pierzând micile partide.

Éliacin avea părul, genele şi sprâncenele de un blond-şters, pielea roz, dinţii sănătoşi, ochii bulbucaţi, umerii largi; într-un cuvânt, era un alsacian robust. Se achita bine de muncă la birou şi îi spunea soţiei comisarului că Julie nu avea decât frumuseţea Diavolului. Erau destul de mulţumiţi de el.

Jos, în odaia din fundul magazinului, avu loc o cină de îndrăgostiţi. André rămăsese totuşi un copil, cu toată expresia bărbătească a obrazului lui. Era fericit până la demenţă uneori, iar când o privea pe Julie, comoara lui adorată, i se părea că visează.

Ştia tot ce făcea soţia sa, dar simulă că nu cunoştea ascunzătoarea cărţilor de joc. Şi când, pe sub copacii de pe bulevard se perindau frumoasele rochii vaporoase, mătăsurile de China, pălăriile de pai din India, André simţea în propriul său piept bătând inimioara fiicei Evei. Oh! Iubea cu adevărat, iar inima lui era a unui bărbat! Julie însă nu se mai gândea la toate acestea. Când ochii lui André se oglindeau în ochii ei,

nu mai ştia decât să fie fericită, să sfideze chiar fericirea reginelor. Repet, erau doi îndrăgostiţi. Copilul, răsfăţat de sărutările lor, fiinţă veselă şi drăgălaşă, sta între ei ca însuşi surâsul fericirii.

Vorbeau despre orice, numai despre dragoste nu, căci bucuriile căsniciei nu se amesteca unele cu altele; dragostea lor umplea casa.

Tânăra femeie întrebă:

— De ce ai stat atât de mult la domnul Bancelle?

— Casa lui de fier! răspunse André. Mereu casa lui de fier! Are să-şi piardă minţile!

— Dar ce vrea să-i facă?

— Să-i modeleze ţintele, să-i şlefuiască mânerele, să-i bronzeze laturile, să schimbe mobila asta într-un giuvaer. E nebun!

— Şi mobila asta ar putea într-adevăr să prindă un hoţ? mai întrebă Julie.

— Cred şi eu! Este o capcană de lupi! Domnul Bancelle mi-a arătat mecanismul cu amănunţime. Când sistemul este în alarmă, la prima răsucire de cheie apare o gheară mecanică deasupra încuietorii, în aşa fel încât apucă braţul hoţului. Arcurile sunt foarte puternice, iar maşinăria funcţionează de minune. Atât de bine, încât dacă într-o zi domnul Bancelle va fi grăbit şi va uita să dezarmeze încuietoarea...

— Şi sunt mulţi bani în casa de fier? îl întrerupse tânăra femeie, plină de curiozitate.

— Toate scadenţele din '21 şi preţul castelului său de pe coastă: mai mult de patru sute de mii de franci.

Printre buzele frumoase ale iul Julie se auzi un suspin.

André continuă:

— Domnul Bancelle povesteşte la toată lumea. S-ar putea spune că doreşte să ispitească un hoţ, ca să facă astfel proba casei lui de bani. Eram trei azi la el; ne-a arătat banii şi ne-a spus: "Asta se păzeşte singură; paznicul meu m-a părăsit şi nici nu mă gândesc să iau altul. Aici în cameră nu doarme nimeni, nimeni..." Şi a repetat de două ori cuvântul.

— Mai mult de patru sute de mii de franci, şopti frumoasa Maynotte. Uite nişte copii care vor fi bogaţi!

André îşi încruntă uşor sprâncenele.

— Ei drăcie! izbucni el ridicându-se brusc; e cineva în magazin!

O vibraţie metalică, repede înăbuşită, răsunase în

liniştea care se aşternuse după ultimele cuvinte ale lui Julie.

André se repezi în magazin, urmat de soția lui, care ținea în mână un sfeşnic. Magazinul era gol şi nimic nu părea-deranjat.

— Vreun fir vechi care s-o fi desprins... începu Julie. Sau pisica! Ia uite pisoiul comisarului!

Un motan trecu în fugă printre picioarele lui André care începând să râdă, îl fugări până în piață.

În piață nu mai era lume. Nu zări decât un singur trecător, care încet, se pierdea pe sub copaci. Era un țărănoi cu pantaloni de stambă albastră, o bluză cenuşie şi pe cap cu o bonetă de lână.

— Culcă copilul, spuse el întorcându-se. Trebuie să stăm de vorbă.

Julie se grăbi, curioasă. După ce lăsă copilul în leagăn, reveni. André îi puse un şal pe umeri şi îi spuse:

— Pe căldura asta e mat bine afară.

În aceste cuvinte tânăra femeie desluşi o oarecare gravitate, care o intrigă.

În momentul în care André întorcea cheia, şi înainte de a se depărta de uşă comisarul de poliție, care se întorcea de la circul Franconi, ajungea acasă. Întâlnirea cu J.-B. Schwartz îl adusese într-o dispoziție foarte proastă. După ce urcă îi spuse soției sale, care se dezbrăca pentru culcare:

— Tinerii ăştia de jos au nişte obiceiuri foarte ciudate. I-am întâlnit adineauri tocmai când porneau să umble creanga...

La care doamna comisar răspunse foarte firesc:

— Asta e viață de bufoni! În locul tău i-aş supraveghea...

André şi Julie, înlănțuiți, fericiți că sunt singuri, se plimbau fără teamă, încrezători; mergeau încet, schimbând cuvinte înduioşătoare, vorbeau despre viitorul pe care omul şi-l propune fără încredere, dar de care Dumnezeu dispune întotdeauna.

Capitolul IV - Oala cu lapte

Curioasă, Julie rupse tăcerea. În general, femeilor nu le trebuie prea mult ca să-şi facă fel de fel de gânduri; doar cât îşi potrivesc pe umeri un şal sau cât îşi pun pe cap un batic,

şi gândurile au şi pornit-o pe tărâmul viselor, gata să clădească ultimul etaj al unui castel în Spania.

— Ce voiai să-mi spui, André? întrebă ea.

— Nu cine ştie ce, draga mea, răspunse tânărul şlefuitor, am o stare de spirit neobişnuită. Şi asta durează chiar de mai multe zile. Când lucrez, mă gândesc. Noaptea nu pot să dorm.

— Ca şi mine, şopti Julie.

— Da, ca şi tine… poate chiar tu eşti cea care ai început.

Julie tăcu.

— Inimile noastre sunt atât de aproape una de alta, continuă André, încât ne transmitem tot ce gândim. Nu cred că poți să-ți doreşti ceva fără ca eu să nu simt nevoia să-ți satisfac dorința…

— Înseamnă că e destul de grav, spuse Julie, încercând să râdă. Am greşit cu ceva? Hai, ceartă-mă repede!

Ajunseră la capătul pieței Acacias. Aici era o bancă de lemn iar în spatele ei, între arbori, atârna un felinar. André se opri şi se aşeză, făcându-şi brațul rezemătoare în jurul taliei lui Julie.

— Nu te cert, zise el mai afectuos. Eşti tu soția pe care s-o cert! Se poate ca gândurile noastre să se nască împreună. Ceea ce e sigur e că amândoi suntem agitați şi că în aer pluteşte ceva de parcă însăşi viața noastră ar urma să se schimbe…

— Să dea Domnul! exclamă prosteşte tânăra femeie.

Urmă o clipă de tăcere, timp în care Julie, căindu-se, adăugă:

— André, André al meu, tu ştii cât sunt de fericită cu tine!

— Ştiu, iubito, cel puțin aşa cred… căci dacă n-aş crede, ce mi-ar mai rămâne? Prin vinele tale curge alt sânge, dar asta nu mă împiedică să te iubesc şi mai mult… Toaletele pe care le priveşti ți-ar veni atât de bine! Parcă ar fi chiar ale tale şi cele care le poartă ți le-ar fi furat…

Julie îi spuse că toate astea sunt deşertăciuni dar îi dădu fruntea să i-o sărute.

Felinarul suspendat pe care briza nocturnă îl legăna îi lumina din spate părul bogat şi îi contura vag profilul. André Maynotte era într-o stare de extaz, iar Julie radiind de o strălucire stranie simțea că însăşi frumusețea înfrumusețează.

André îi privea ochii plini de mister; i se părea că de pe buzele ei s-ar putea bea licori parfumate; suflul călduț al

nopții de vară îi dădea înfiorări adânci, iar neliniştea inexplicabilă se îmbina cu voluptăți necunoscute încă.

Julie, alintându-şi vocea sonoră şi plăcută, întrebă pentru a doua oară:

— André, ce voiai să-mi spui?

— Tu eşti fericită, zise André, mă iubeşti, ştiu, dar nu trăieşti în mediul în care ai trăit. Când mă gândesc la tine, te văd ca pe o exilată. Femeile de la noi din Corsica îşi consultă deseori destinul...

Julie se trase în umbră, să-şi ascundă roşeața.

— Copilă scumpă, urmă André, dacă prezentul ți-ar fi pe plac, ai mai cerceta oare viitorul necunoscut?

— Nu se poate vedea altceva decât soarta? întrebă încet tânăra femeie.

— Atunci ce?

— Când înainte te vedeam trecând în tovărăşia lui Sartène, smulgeam petalele margaretelor, una câte una, şi spuneam: "Mă iubeşte? Puțin? Mult?..."

André îi închise gura cu o sărutare.

— Cu pasiune, termină el cu un accent aproape disperat. Dumneata nu ai nevoie de cărți, Julie, şi nici de fiori, ca să fii sigură de asta!

— E adevărat! izbucni ea, aruncându-şi brațele în jurul gâtului lui. Am încercat să mint. Mi-ai spus *dumneata*, şi mă socotesc pedepsită. Nu, nu mi-am dat în cărți ca să aflu cât mă iubeşti. Sunt zile când mi-e frică. Suntem oare destul de departe de cei care ne urăsc? Apoi, scuturându-şi capul încântător şi cu acel accent hotărât care spune adevărul, continuă: Ba nu, nu era pentru asta, André... sau, cel puțin, era pentru încă altceva: vroiam să ştiu dacă te vei ridica într-o zi la locul care ți se cuvine. Nu eşti tu prea jos față de meseria ta?

— Şi ce-ți răspund cărțile?

Julie ezită, apoi, deodată, îi spuse cu un ton de sinceră veselie:

— În seara asta au ieşit patru aşi!

— Şi ce înseamnă?

— Înseamnă că vom fi bogați! Că vom avea trăsură luxoasă!

— Iar tu vei fi nespus de frumoasă în ea, draga mea! trase concluzia André cu un entuziasm copilăresc. Ascultă, continuă el de fapt, cine nu riscă nimic, nu are nimic. Eu sunt de zece ori mai ambițios decât tine, pentru tine. E timpul

să începem bătălia. Dacă vrei, plecăm la Paris.

Julie scoase un strigăt de bucurie şi aplaudă cu mâinile ei mici şi frumoase.

Apoi, ca un ecou, repetă:

— La Paris!

Oraşul acela, pentru o imaginaţie înflăcărată ca a lui Julie, însemna tot atâtea ameninţări câte făgăduieli.

— E nevoie de mulţi bani ca să reuşeşti la Paris, adăugă ea.

— Să facem o socoteală! spuse André strângând-o la piept.

Dezmierdările din vocea lui erau un semn bun şi păreau să spună: "Vei vedea că avem o comoară!"

Julie, slavă Domnului, era numai urechi.

— Noi am început aici, reluă André Maynotte, cu cele trei mii de franci pe care îi aveam în pungă când am sosit din Corsica. Este adevărat că suntem la Caen şi că începuturile noastre au fost mai mult decât modeste; dar dacă aici nu e nevoie de fonduri considerabile când porneşti o treabă, debuşeurile sunt şi ele mici şi rare; eu privesc bietul nostru succes ca pe un miracol. La Paris, şi într-o ţară ca a noastră, se poate ajunge la bogăţie.

Julie aprobă dând din cap.

— Armurierul Gossin, urmă André, mi-a oferit ieri douăsprezece mii de franci pentru toată marfa şi vadul meu.

Julie făcu o mişcare de plăcută surprindere.

— O să dea el şi cincisprezece, continuă André Maynotte, dar asta nu e totul. Domnul Bancelle, bancherul, vrea să-mi cumpere mănuşa.

— El, care e atât de zgârcit?

— Este un ricoşeu al maniei lui. În seara asta, după ce timp de două ore n-a vorbit decât despre casa lui de bani, şi cum eu voiam să mă retrag, mi-a spus: "Dumneata ţii atât de mult să vinzi brasarde de-alea?" Eu nu înţelegeam unde bătea întrebarea; dar m-a lămurit adăugând: "Asta e un instrument bun pentru hoţi, domnule Maynotte! Dumneata înţelegi că într-un oraş nu poţi să fii în siguranţă dacă există un om care vinde brasarde." Şi cum eu tot nu înţelegeam: "Zău, a continuat el, cu mănuşile astea ale dumitale, nu există un sistem care să reziste, oricât ar fi el de ingenios! Ce poate maşinăria mea? Să strângă braţul unui hoţ. Ei bine, dacă hoţul va avea o mănuşă de-asta, îşi va retrage mâna uşurel şi o va şterge cu banii mei, lăsându-şi ticăloasa-i teacă în

ghearele sistemului meu de siguranță..."

Julie izbucni într-un râs zgomotos, şi veselia ei, cum se întâmplă deseori în momentele de surescitare, ținu mai mult decât se cădea.

— E adevărat totuşi, spuse ea, că brasarda noastră face cât o cheie pentru deschis casa de bani a domnului Bancelle?

— I-am făgăduit pe cuvânt să nu vând astfel de apărători, continuă André. În schimb, însă, el o va cumpăra pe a noastră la prețul de trei mii de franci. Am să i-o duc chiar mâine dimineață, căci e teribil de grăbit să se joace de-a hoțul cu mecanismul lui.

— Asta înseamnă că o să avem în total optsprezece mii de franci, calculă Julie.

André scoase din buzunar un portofel pe care îl deschise şi are conținea paisprezece hârtii de cinci sute de franci.

Tocmai când Julie se aplecă să le privească, se făcu deodată întuneric, şi un râs grosolan izbucni în spatele lor. Era moş Bertrand, stingătorul de felinare, cel care le juca farsa aceasta. Văzând de departe doi îndrăgostiți pe o bancă, la acea oră nepotrivită, moşul se apropiase tiptil; un om de viață, căruia îi plăcea să glumească.

— Pe din trei, zise el, dacă spargeți puşculița domnului Bancelle!

Cum să te superi? Şi de ce? Până la urmă, moş Bertrand bău un pahar de cidru, acasă la Maynotte, turnat chiar de mâna albă a lui Julie, şi toată lumea se duse să se culce.

Douăzeci şi cinci de mii de franci! Paris! Trăsura făgăduită de cei patru aşi! Julie a noastră visă frumos.

La ora 2 noaptea ea dormea; şi întregul Caen făcea la fel, chiar şi cei cincizeci de donjuani. Doar André stătea treaz: somnul chemat nu voia să se apropie.

Fără îndoială, în aer plutea ceva: ori îl amenința o catastrofă, ori o neaşteptată fericire bătea la uşa casei sale.

Se sucea şi se răsucea în aşternutul fierbinte. Era neliniştit. Suferea.

Avea un caracter bun, simplu şi duios, dar era de o inteligență deosebită. Până atunci nu dusese lipsă de aventuri, căci venea de departe şi trăise un întunecat şi misterios roman până când brațele lui de muncitor reuşiseră să cucerească pe fata dezmoştenită a unei familii de nobili; dar romanul acesta se țesuse cumva la voia întâmplării; André şi Julie trecuseră prin multe greutăți, dar, slavă Domnului! Nu şi prin lupte. André îşi putea încă dovedi

puterea.

În unele momente era conştient de energia neîmblânzită care zăcea în el şi pe care nu i-o stârnise încă nici o primejdie iminentă.

Torturat, crezând că visează, se ridica şi simțea cum îi creşte acea putere necunoscută; sfida viitorul, chema lupta, căci orice victorie îşi are cununile ei de glorie, iar el ar fi dorit mii de cununi pentru fruntea adorată a iubitei lui Julie.

Se zbătea. Visa viitoare conflicte şi se minună de misterioasa nevoie pe care o încerca de a sări în arenă.

Cinci ceasurile băteau ora 2, un om traversă podul Vaucelles şi se opri la mijloc; se uită grăbit înainte şi înapoi: împrejurimile erau pustii. Omul îşi dezbrăcă iute bluza cenuşie pe care o purta, înfăşură în ea boneta de lână roşcată şi aruncă pachetul în râu, după ce îi atârnase şi un pietroi.

Apoi, îmbrăcat cum era, în pantalonii de stambă albastră, cu capul gol şi în cămaşă, o luă de-a curmezişul câmpului din dreapta drumului spre Alençon. Ducea ceva înfăşurat într-un fular: nu era nici greu şi nu îl împiedica să sară taluzurile. Mergea foarte repede când găsea un loc împădurit: în câmp deschis, îşi ținea mâinile în buzunare, adus de spate, cu picioarele tremurânde; putea fi un țăran beat care a rătăcit drumul spre casă. Se întâlnesc destui dintr-aceştia şi în Normandia ca oriunde în alte părți.

Omul făcea lungi ocoluri pentru a evita fermele răzlețe de pe câmp. Un câine care urla în depărtare îl făcea să se oprească speriat. Ochii lui pătrunzători şi neliniştiți scrutau în noapte. L-am mai văzut pe domnul Lecoq în situații stranii şi dificile: conversația lui cu J.-B. Schwartz, minciuna referitoare la întâlnirea lui de dragoste, călătoria întreruptă, grija pe care o avusese de a-şi ascunde brişca şi calul, deghizarea, reîntoarcerea în oraş, pânda sub poartă mare pentru a spiona trecerea comisarului de poliție şi pentru a supraveghea felul în care acelaşi J.-B. Schwartz îşi va îndeplini misiunea, în aparență atât de inutilă; în sfârşit, vizita lui la moş Lambert, cârciumarul din fundătura Saint-Claude, ne-au determinat mai mult decât era necesar să ghicim că domnul Lecoq practica o altă meserie decât cea de comis-voiajor de case de bani. În diferitele ipostaze care denunțau o viitoare luptă, înfățişarea domnului Lecoq nu s-a dezmințit: am văzut un om energic, îndrăzneț, decis, cu sânge rece şi stârnind, pentru a-şi duce la îndeplinire un plan periculos, o veselie de prost-gust.

Acesta era într-adevăr omul, dar există şi slăbiciunea care urmează oricărei bătălii câştigate. Priviți în jurul dumneavoastră şi veți putea vedea diferența considerabilă dintre războinicul lăudăros, pe de o parte, care se aruncă nebuneşte în luptă, neavând nimic în spate, dar sporind totul, fără nici un fel de teamă, iar pe de altă parte, învingătorul, care de aici înainte are ceva de pierdut.

Acel fular, înnodat în patru colțuri, pus într-o balanță, nu ar fi ridicat o greutate de un kilogram. Totuşi, îl strivea într-atât pe domnul Lecoq, încât cu greu l-am fi putut recunoaşte.

Pe chefliul acela insolent de adineauri îl regăsim îngrijorat, fricos, bolnav aproape. Pe frunte avea sudoare rece. De departe, chiar şi stejarii de pe câmp îi lua drept jandarmi.

Din când în când vorbea singur; vorbea despre J.-B. Schwartz, despre moş Lambert, cârciumarul din fundătura Saint-Claude, şi încă despre un personaj, pe care îl numea foarte ciudat: Haina-Neagră. Şi izbucnea: "Altă dată nu mai împart cu nimeni!..."

Zgomotul unei crengi mişcate de vânt îi dădea fiori, şi mersul furiş al vreunui iepure, cu paşi mărunți, ascunzându-se după un mărăciniş, îi oprea răsuflarea în piept.

Noaptea e plină de acele chemări care sperie. Sunt mai ales unele crengi de stejari care îşi păstrează până târziu în vară, frunzele din anul trecut. Când le atinge o adiere, răsună sec, de parcă mâna unui om le-ar da la o parte dintr-odată.

Putem să vă asigurăm că domnul Lecoq nu era la prima îndeletnicire de acest fel; avea însă numai 20 de ani.

Ajunse în desiş, fără să fi întâlnit nici țipenie de om. Calul păştea, brişca rămăsese la locul ei. Domnul Lecoq scoase un oftat de uşurare când îşi luă în stăpânire pantalonii cu carouri, jiletca şi jacheta sa de voiaj. Evident, greul fusese făcut; îşi recăpăta sângele rece. Cu un aer trufaş, îşi trase pe ureche cascheta de călătorie.

Câteva minute după aceea, Coquet, la fel de vioi ca mai înainte, galopa pe şosea. La o jumătate de leghe de acolo, domnul Lecoq coborî. Noaptea era încă întunecoasă, cu toate că răsăritul îşi anunța acea nuanță cenuşie a zorilor. La stânga drumului, o fermă unde totul dormea. Domnul Lecoq împături pantalonul de stambă albastră şi legă de el o piatră; sări zidul curții şi îl aruncă în fântână.

După ce îşi făcu şi această ultimă datorie, iar Coquet îşi reluase galopul, domnul Lecoq, pe cuvânt, fluieră o melodie

de vodevil în timp ce deznoda celebrul fular.

J.-B. Schwartz urma şi el acelaşi drum, pe jos însă, făcându-şi tot felul de socoteli. Se gândea la cei o sută de franci şi-i venea în minte fabula oalei cu lapte a Perettei. Când şi când, se poticnea de vreun gând trist; poate că Lecoq, acest glumeț de prost-gust, îşi bătuse joc de el. Voiajorii comerciali practică astfel de farse cu pasiune, pentru ca apoi să aibă ce povesti pe unde se opresc. O sută de franci doar ca să previi urmările unei întâlniri galante! Nici oamenii bogați nu-şi permit astfel de extravaganțe!

Dar oala cu lapte a Perettei, odată spartă, adio vis! J.-B. Schwartz degeaba şi-o tot spărgea pe a lui, visul revenea mereu. O sută de franci! Ce mai negustorie are să înjghebeze! O sută de franci peşin! Simțea cum i se urcă la cap îngâmfarea capitaliştilor.

După ce-l repezise comisarul de poliție, J.-B. Schwartz hoinărise puțin de-a lungul străzilor pustii. Privise chiar râul Orne cum se ducea la vale pe sub pod, urmându-şi drumul către mare. Poate tot aşa se întâmplă şi cu banii rătăciți prin pungile săracilor; se duc toți, dar absolut toți, pe o pantă naturală şi fatală, spre acele case de bani îmbelşugate, râuri vaste care adună firişoarele de aur răzlețite.

Când era vorba de bani, J.-B. Schwartz se dovedea mare gânditor şi filozof; ghicise legea misterioasă de gravitație care împingea moneda măruntă spre ludovici.

Ieşi din Caen către miezul nopții. Trei ore de dat piept cu întunericul e un drum mai lung decât s-ar putea crede. J.-B. Schwartz se aşeză de câteva ori pe marginea şanțului, frământând acea supremă întrebare: "Voi avea sau nu acei o sută de franci?"

În ciuda tărăgănelii calculate, ajunse la locul de întâlnire cu mult înaintea momentului fixat. Aşteptă. Pe măsură ce aştepta, speranțele se împuținau, căci Schwartzii veritabili sunt, înainte de toate, oameni de bun-simț, şi purtarea domnului Lecoq ofensa orice raționament logic. O sută de franci! De ce o sută de franci? În schimbul unei jumătăți de ludovic, domnul Lecoq ar fi cumpărat tot atât de bine serviciile lui J.-B. Schwartz, presupunând totuşi că era vorba de o treabă cinstită; să notăm bine aceasta; pentru a obține de la J.-B. Schwartz un lucru necinstit, în sensul legal al cuvântului, nici cu o sută de mii de franci nu s-ar fi putut. Această sumă, însă, de o sută de franci, îi râdea în nas prudentului şi înțeleptului alsacian; nu se putea să fie o

glumă idioată.

Dacă ați şti câte îndurase de când plecase din Guebwiller, fără să poată vreodată să pună de o parte cele douăzeci de monede mari, albe, care alcătuiesc suma de o sută de franci!

Dar dacă acest Lecoq era nebun? Împrejurul Halelor, la Paris, sunt o mulțime de cămătari în aer liber, binefăcători ai precupeților. Camăta, după mințile cele mai luminate, nu e decât un cuvânt, iar timiditățile legii în privința ei sunt simptomele cucerniciei moderne. Se mai revoltă ici-colo specialiştii noştri în filozofie aritmetică împotriva legii şi a puținelor ei severități. Să stinghereşti însă bunul-plac al aurului, indiferent în ce fel, înseamnă să huleşti un zeu, ultimul zeu, singurul zeu care reprezintă de aici înainte un viitor! Odată ce omul acceptă camăta, pentru ce să fie proscrisă? Binele, înălțat la rangul de tradiție, nu valorează mai mult, se pare. J.-B. Schwartz se văzu o clipă filantrop cu camătă mare pe timp scurt intensificând tranzacțiile târgului Innocents. Grație dobânzii modeste a acelor mişcări de fonduri populare, în douăsprezece luni, o sută de franci devine uşor o mie de écus[9]; în alte douăsprezece luni, o mie de écus bine folosiți, pot da vreo cincizeci de mii de franci, cu pierderi cu tot. Atunci se părăseşte piața, pentru că aici speculația nu poate trece de anumite limite; în locul micului comerț se abordează scontul: vast câmp de acțiune, unde fiecare centimă tăiată în patru dă roadele ei.

Să admitem zece ani de scont în comerțul de mărunțişuri. Milionul e legat, s-a mărit, s-a copt: îl culegi. Şi e o treabă serioasă să intri în lumea milioanelor proaspăt, tânăr, având în că tuleie.

Oare cum vom manevra milionul nostru în înaltele sfere ale industriei la modă? Suntem departe de stâlpii pieței Innocents; dugheana ne inspiră un legitim dispreț. Să fondăm o companie de asigurări? Să activăm în bitum? Să parcelăm vechile conace? Să prelucrăm o sută de leghe de şine de cale ferată, sau să acaparăm fără scrupule saci de făină? Ideile cele mai năstruşnice sunt deseori cele mai bune. S-ar putea să facem doar vin din coji de mere…

Dar acest Lecoq nu putea fi nebun! Pentru a avea milionul, trebuiau cele cincizeci de mii de franci, pentru cele cincizeci de mii de franci — cei o mie de écus, pentru mia de écus cele douăzeci de piese de cinci franci ale domnului Lecoq!

Dar, vai! Vai! Oala cu lapte își împrăștia iar cioburile, ca de obicei.

Și J.-B. Schwartz se trezea la realitate cu inima strânsă, spunându-și: "Uite, se face ziuă! Trebuie să fi bătut ora trei. Domnul Lecoq a râs de mine!"

Un uruit de roți și galopul unui cal! J.-B. Schwartz se sculă, fremătând de speranțe. Zgomotele se aud foarte de departe la aceste ore pustii, în care câmpia doarme. Între primele sunete și momentul în care se contură în întuneric silueta unei trăsuri, speranța lui J.-B. Schwartz avu timp să se clatine nu o dată; dar, iată o brișcă se opri deodată lângă el. Gonea nebunește.

— Urcă, Jean-Baptiste! se auzi o voce cunoscută.

O mână viguroasă îl apucă în același timp de braț. Micul cal breton abia dacă răsuflase. J.-B. Schwartz, luat pe sus, se pomeni aruncat ca un pachet în fundul briștii, în timp ce biciul pocnea vesel, iar Coquet, cu forțe nebănuite, alerga stârnind vârtejuri de praf.

Capitolul V - Scrupulele lui J.-B. Schwartz

Brișca trecu în goana mare prin satul Allemagne, unde totul dormea, apoi domnul Lecoq o luă la stânga, pe o scurtătură. Merseră astfel în liniște cam trei-patru minute.

— Jocul, vinul, frumoasele, Jean-Baptiste, e-he! rupse tăcerea domnul Lecoq. Mi-a povestit mie degetul mic. Ți-ai făcut bine treaba, băiete! L-ai uluit pe comisar!

Dădu bice zdravene lui Coquet, care țâșni ca un diavol.

— Dă-i înainte, giuvaerule! Se adresă el calului. Până diseară ai să înghiți treizeci și cinci de leghe de drum!

— Unde mergem noi, domnule Lecoq? întrebă Schwartz.

— Tu? Tu nu mergi departe, Jean-Baptiste. În acest moment, eu sunt la Alençon, în pat, pentru că am guturai, iar mâine de dimineață mă voi scula bine dispus, e-he!...

— Deci tot vă este frică de soț, domnule Lecoq?

— Care soț, Jean-Baptiste? De unde ți-a venit ideea cu soțul? Eu mă voi scula bine dispus ca să-mi fac cursele, să-mi plasez casele de bani și să vorbesc de guturaiul meu... E bine să ai peste tot prieteni, băiete, nu? Prietenul la care am să dorm este același care va pune în zori la poștă scrisoarea

prin care îmi cer bastonul... Ai auzit vorbindu-se despre francmasoni, bătrâne?

— Tata era francmason, răspunse J.-B. Schwartz.

— Şi tata, zise râzând domnul Lecoq. Asta poate să folosească. Ştii cum e când eşti militar? Te duci la luptă, te trezeşti în faţa unui tun, faci semn, tunarul inamic îţi sfârtecă vecinul în două, ca să-ţi facă pe plac. Asta o ştiai?

— O povestea tata, domnule Lecoq.

— Şi tata. E o poveste frumoasă. El, Jean-Baptiste, noi suntem o sută de colegi de şcoală, poate două sute, prieten, din colegiu, ce mai? — cum s-ar spune, bătrâni sau vechi elevi ai institutului Balanciel. Unii sunt aici, ceilalţi acolo, şi ne facem reciproc mici servicii, pentru a întreţine prietenia care ne leagă... Ţi-am vorbit de vreun soţ, băiatule, he?

— Mi-aţi spus...

— Jocul, vinul, frumoasele! Eu, unul, vreau să existe un soţ, Jean-Baptiste, dacă asta te face pe tine fericit. Pe care o preferi? Bruna? Blonda? În ce mă priveşte, slaba mea inimă şovăie între cele două. Tu crezi în Dumnezeu? Da? N-aş putea să te condamn; credinţa o găseşti la toate popoarele Universului. Nici Voltaire nu se opune: a fost un om mare! Numai că, de, trebuie să te păzeşti de fanatismul care nu şovăie în faţa exceselor nopţii Sfântului Bartolomeu. Ce om de nimic şi Charles al IX-lea[10], măi băiatule! Râzi? Şi eu! Uite care e povestea: nu era vorba de nici un bărbat...

Totul fusese spus cu un ton grav, zeflemitor. Dar chiar aşa fiind, tânărul nostru alsacian avea concepţii serioase, luând cuvintele drept ceea ce semnificau, căci încă nu se obişnuise cu argoul bizar, vorbit în atelierele modeste, în teatrele de mâna a doua, în comerţul mint, acel argou care parcă totuşi categoric menit să înlocuiască limba lui Bossuet. De aceea, el asculta cu gura căscată toate incoerenţele domnului Lecoq. Nici o clipă însă nu-i trecu prin minte că acesta şi-ar fi pierdut cumpătul. În naivitatea lui, avea o judecată foarte clară. Se temu că acest drum pustiu să nu fi fost numai bun pentru ascuns o crimă.

Începu într-adevăr să-i fie frică. Ultimele cuvinte ale domnului Lecoq mai cu seamă îl făcură să se înfioare.

Vag, avea senzaţia că a intrat prea adânc într-o taină periculoasă.

Era un drum desfundat, pe unde zorile îşi strecurau cu greu câteva raze palide pe deasupra gardurilor înalte de mărăcini. J.-B. Schwartz se uita cu coada ochiului la

tovarăşul lui. În caz de luptă, nu s-ar fi pariat pe J.-B. Schwartz, al cărui trup subţire făcea să iasă mai mult în evidenţă ampla lăţime a spatelui vecinului său; dar, uitându-se cu atenţie la faţa ascuţită, privirea aceea îngrijorată şi pătrunzătoare, nici alsacianul nostru nu era dintre cei care se lasă sugrumaţi ca puii de găină. Or fi mulţi curajoşi pe lume, dar am cunoscut şi fricoşi care muşcau puternic.

Ei sunt preveniţi, şi tocmai în asta stă forţa lor. Frica pune stăpânire pe el mult timp Înainte; şi astfel îşi consumă teama, iar instinctul de conservare le slujeşte drept îndrăzneală. La Guebwiller nu suntem toţi eroi, dar încercaţi să suciţi gâtul unui Schwartz şi veţi vedea că este o treabă foarte grea...

Domnul Lecoq se întoarse brusc spre omul nostru şi îl privi de sus în jos. Era bine dispus; mutra tânărului alsacian îl făcu să pufnească în râs.

— Ei, Jean-Baptiste, izbucni el, ai aerul unui om care îşi spune: "Aş fi foarte mulţumit dacă cineva mi-ar zbura creierii!" Există destule întâmplări de astea nefaste prin ziare, nu-i aşa? Ia ascultă, tinere, se întrerupse el, privindu-l cu mai multă atenţie, tu ai cam fi în stare să te aperi, nu? Unde rămăsesem? La soţ? Nu, la Dumnezeu. Asta este, va să zică, esenţialul problemei! Dumnezeu rămâne cu alte cuvinte, directorul marii loterii. Ţi-ar surâde să ai o combinaţie de cinci numere, Jean-Baptiste?

Privirea lui J.-B. Schwartz devenise sigură pe sine. Nemişcat şi liniştit îi răspunse cu sânge rece:

— Depinde, domnule Lecoq.

— Ia te uită! făcu iar acesta. Oare meriţi osteneala să ţi se vorbească răspicat, Jean-Baptiste?

— Nu, răspunse Schwartz cu hotărâre. Dacă dumneata ai dat o lovitură condamnabilă, nu vreau să ştiu.

— Superb! mormăi comis-voiajorul. Toţi sunt la fel. Ei bine, tinere, exista un soţ, hai! Eşti mulţumit?

— Da, răspunde Schwartz. Mi-aţi promis o sută de franci ca să vă fac un serviciu pentru cazul în care soţul v-ar da bătaie de cap.

— Exact. Şi eu îţi dau o mie, Jean-Baptiste.

Ţinea un bilet de bancă de o mie între arătător şi degetul mare.

Pleoapele lui J.-B. Schwartz se zbătură. Simţi că-i fuge sângele din obraji. Abia putu să întrebe:

— Pentru ce să-mi daţi o mie de franci?

Domnul Lecoq, vesel, trase câteva bice micului cal breton şi răspunse:

— Eşti curios, tinere, he! Vrei să te cerţi cu mine?

— Vreau să ştiu! spuse răspicat J.-B. Schwartz.

Domnul Lecoq îl examină cu atenţie crescândă.

"Ciudată specie de om mai e şi acesta!..." gândi el.

— Minţi, Jean Baptiste, zise el tare. Tu n-ai decât o dorinţă, să nu ştii.

— Ce aţi făcut în noaptea asta, domnule Lecoq? bolborosi tânărul nostru alsacian, a cărui frunte se brobonise de sudoare.

— Vinul, jocul, frumoasele... începu Lecoq, ridicând din umeri. Dar brusc se întrerupse, pentru ca să spună cu un ton tăios şi hotărât: Coboară, tinere! Am vorbit destul! N-avem acelaşi drum.

Şi pe neaşteptate opri brişca, iar J.-B. Schwartz se dădu jos cu o grabă vădită.

— Jean-Baptiste, adăugă domnul Lecoq cu o uşoară curtoazie în glas. Sunt mulţumit de dumneata. Poate că ne vom mai întâlni. După felul dumitale de a fi, nu mă îndoiesc, eşti un om energic. Mi-ai făcut un, serviciu de o mie de franci, nu sunt în situaţia de a-ţi datora ceva: iată cei o mie de franci, suntem chit!

Cum tânărul Schwartz nu întindea mâna, rămânând lângă brişcă nemişcat, domnul Lecoq dădu drumul bancnotei, care, după ce pluti o clipă în aer, căzu în ţărână.

— Bine, bine, zise domnul Lecoq, regăsindu-şi tonul ironic, o vom lua de pe jos după ce domnul Lecoq va fi plecat. Suntem într-o situaţie delicată... cinstit, fără nici o îndoială. Dar l-am minţit pe demnul comisar de poliţie... şi, dacă lucrurile ar lua o întorsătură proastă, am primi o invitaţie adusă de jandarmi...

În ochii lui Schwartz se aprinse mânia; domnul Lecoq continuă râzând:

— Nu, nu sunt răutăcios: există un soţ, Jean-Baptiste. Uite ce trebuie să faci, băiatule: să-ţi vezi de drumul tău, să mergi drept înainte, fără să te întorci, este singurul mijloc de a nu vedea se întâmplă în urma ta. Ştii proverbul, he? Nu există om mai surd decât acela care nu vrea să audă. Astupă-ţi urechile ca să ai mintea liniştită. Dacă vei fi înţelept, îţi vei spune: "Am avut un vis plăcut" şi îţi vei specula bănuţul ca un înger. Dacă nu vei fi înţelept, vei avea de-o parte Parchetul, iar de cealaltă, pe mine şi pe colegii mei, care au

studiat împreună cu mine, ține minte, la un colegiu mai neobişnuit. Ai două ştreanguri de gât, Jean-Baptiste, fii atent!

Îşi îndemnă calul, care zvâcni vioi din picioare, dar, schimbându-şi parcă gândul, îl mai ținu în frâu, ca să adauge:

— Tinere, n-ar fi sănătos pentru tine să schimbi biletul de bancă în regiunea asta. Uite mărunțiş, ca să ăi de drum. Vezi cum mă gândesc eu la toate? Noroc! Dii, Coquet!

Micul cal breton sălta brişca şi se făcură nevăzuți în mai puțin de un minut sub bolta de frunziş.

Ca o completare la ultimele sale cuvinte, domnul Lecoq, aruncase două monede de aur şi câteva de argint la picioarele lui J.-B. Schwartz, în dimineața aceea formidabilul comis-voiajor nu precupețea nimic. Dăruia fără să numere şi cu adevărat arunca binefacerile în drumul lui.

J.-B. Schwartz nu semăna nici pe departe cu vreo statuie antică; dar, aşa cum stătea nemişcat şi fără grai, părea cel puțin una din acele efigii ale zeului Terme, cărora astăzi le spunem mai simplu borne sau pietre de hotar. Aurul, argintul şi bancnota de o mie stăteau acolo în colbul drumului, în fața lui; şi el nu se aplecă să-i strângă. Împietrise.

Mult timp după ce uruitul roților şi galopul lui Coquet încetaseră să se mai audă, el se afla încă în acelaşi loc, în picioare, nemişcat.

Privirea lui, ațintită cu îndărătnicie în pământ, vădea fie o meditare care îl obosea, fie o totală uimire. Veniseră zorile, apoi se luminase de-a binelea; soarele, răsărind, se juca parcă prin golurile mărăcinişului, şi J.-B. Schwartz tot încremenit rămânea.

Când în sfârşit, se mişcă, se prăbuşi pe marginea şanțului. Picioarele nu-l mai ținuseră. Fruntea îl lucea de sudoare şi ochii îi jucau în lacrimi.

El era cinstit, o mai spunem o dată, scrupulos de cinstit în anumite privințe şi după un oarecare înțeles. Educația oamenilor se face; prin limba pe care o vorbim reuşim să exprimăm nuanțele cele mai subtile. Probitatea codului de comerț nu înseamnează cavalerism, după cum cuvântul bună-credință, în limbaj judiciar, nu redă întru totul ideea superioară şi precisă de lealitate. J.-B. Schwartz era cinstit, avea o conştiință; pretindea că merge drept.

Banii aceia împrăştiați în drum aproape că îl dezgustau.

Nu-şi mai punea întrebări. Ceva în el striga: "Aici este o crimă!"

De mai multe ori o ameţeală uşoară îl făcu să vadă pete roşii pe acea bancnotă, iar petele erau de sânge.

Figura lui Lecoq îi apărea atunci mărită la o dimensiune diabolică.

Zgomotul unei căruţe grele se auzi dintr-o parte a drumului desfundat. J.-B. Schwartz întinse repede piciorul şi îngrămădi mărunţişul lângă bancnotă, le acoperi cu aceeaşi iuţeală cu ţărână, se urcă apoi pe muchea taluzului, pătrunse prin mărăciniş ca un animal sălbatic, zgâriindu-şi pielea şi agăţându-şi hainele, şi se trânti pe burtă în câmpul alăturat drumului.

Aşezat pe o hulubă, trecu un ţăran care îşi îndemna caii fredonând un cântec popular şi bătând parcă măsura cu capul lui mare acoperit cu o bonetă de bumbac.

J.-B. Schwartz se gândi: "Aş putea să mă fac căruţaş..."

După ce trecu omul cu căruţa, J.-B. Schwartz se ridică şi se îndreptă instinctiv spre comoara lui. Dar veţi vedea că era într-adevăr cinstit, îl apucă deodată o revoltă împotriva lui însuşi şi se întoarse. O luă la fugă peste câmp. Alergă, alergă, aproape să-şi piardă răsuflarea, călcând pe pământ arat, sărind peste gropi, trecând prin mărăciniş.

Într-un cuvânt, balanţa brutarului din poveste era cinstită. Numai că în că se pun greutăţi falsificate.

Oh, J.-B. Schwartz alerga fără ezitare şi fuga lui era cu atât mai meritorie cu cât în sufletul lui îi părea rău după banii părăsiţi. Auziţi, o mie de franci! Înzecitul visului lui, fără să mai socotească şi banii de buzunar! Mergea... Soarele ajunsese sus. Se opri istovit, în marginea unui lan de grâu, lângă un gard viu de mărăciniş care îi ţinea umbră. I se făcuse foame şi sete şi somn. Când dormi, se spune, se potolesc toate suferinţele. Şi J.-B. Schwartz adormi...

Visă că cei o mie de franci erau parcă o ghindă. Din ghinda pusă în pământ ieşise un arbore imens. Dar în frunzişul marelui arbore stăteau pasări care ciripeau batjocoritoare jigniri cu vocea aidoma celei a domnului Lecoq.

Se trezi, privi în jurul lui. Nu prea ştia care era adevărul: amintirile lui sau visul. Văzu în mărăcinişul abundent o gaură mare, prin care parcă un animal hăituit ar fi fost silit să pătrundă. Cu ochii înroşiţi, J.-B. Schwartz trecu prin acea gaură; cunoştea drumul; se lăsă să alunece pe taluz şi căzu lângă grămăjoara de praf care îi acoperea comoara. El se ştia cinstit, dar nu era oare un destin, în toată povestea asta?

Îşi spuse: "Cel puţin, să punem totul în siguranţă."

Şi cu vârful cuţitului săpă o gaură în taluz. O gaură rotundă, curată, bine făcută, în care se gândea să adăpostească bancnota între două pietre plate.

Dar, în definitiv, pentru ce acest Lecoq să nu fi avut intrigi galante? Era tânăr, elegant, băiat frumos, îndrăzneț, vesel, vorbăreț. Se uita la cele două monede de aur, la argintul alb şi la bancnotă. Oh! Bancnota! Un bilet plăcut! Astea, da, bilete de dragoste! Un bilet de toată splendoarea; nu e el prea curat, dar n-are rupturi şi nici nu o lipit cu fâşii de hârtie pe la margini. Sunt destul de frumoase taliile şi coapsele astea desenate! Asta artă cuminte, aşezată: Rafael n-ar fi murit atât de tânăr dacă ar fi compus vignete aşa desăvârşite. Şi grija cu care e repetat articolul Codului penal, negru pe alb, alb pe negru! Atei! Uitați-vă cu atenție la un bilet al Băncii Franței, şi ochii nu vă vor mai fi legați!

Sigur, sigur acest Lecoq, cu o jiletcă şi cu nişte pantaloni în carouri ca ale lui, trebuia să tulbure liniştea familiilor! Bancnota avea găuri mici de ace care îi veneau de minune. Înțepăturile acestea de ac sunt surâsul, sunt gropițele de dragoste ale biletelor. Lecoq era fără îndoială un bărbat norocos în dragoste: pleda în favoarea lui fizicul, îmbrăcămintea, totul. Aceste bilete de bancă au uneori alunițe, ca şi doamnele, au semne particulare… Într-un colț, iată, bancnota de o mie de franci poartă semnătura lui Bonnivet-tânărul, cu o parafă.

Hal să ne gândim: ce să facă? Să se ducă la comisarul de poliție? Să depună în mâinile lui bancnota, monedele de aur şi argintul alb? Lui J.-B. Schwartz îi trecu prin gând chiar această idee, într-atât era de cinstit; dar, în conştiința lui avea oare dreptul să comporte astfel? Nu era pur şi simplu o trădare? Şi dacă într-o bună zi soțul gelos l-ar străpunge cu sabia pe Lecoq?…

Ce urmăreşte totuşi Bonnivet-tânărul punându-şi semnătura şi parafa în colțul biletelor de bancă? Este un mijloc de publicitate. J.-B. Schwartz terminase de scobit gaura. Căută două pietre netede. Gândul de a se duce la comisarul de poliție nu ținea. Magistratul se purtase urât cu el; această toană a lui putea să-l coste scump; Schwartz al nostru înşelase justiția; iată deci unde îl putea duce o primă imprudență, la Curtea cu juri.

Căci trebuie să privim lucrurile din rău în mai rău. Să presupunem o crimă: J.-B. Schwartz, nevinovăția însăşi, era totuşi complice.

Ba, mai mult, acest Lecoq trebuia să aibă mâna cam lungă cu colegii lui care studiaseră într-un colegiu neobişnuit.

Schwartz al nostru găsi două pietre netede.

El nu era obligat să facă poliție la Caen. Optsprezece secole şi jumătate se ridică împotriva lui Pilat din Pont pentru că şi-a spălat mâinile, este oare drept? J.-B. Schwartz nu era judecător ca Pilat din Pont.

Aşeză biletul de bancă între cele două pietre, şi pietrele pe fundul acelei găuri. Pe biata sa figură ascuțită se citeau duioşii paterne. Mi s-a întâmplat să văd o tânără mamă la mormântul copilului iubit; un astfel de tablou este sfâşietor. J.-B. Schwartz v-ar fi stors lacrimi.

Ce ştim noi despre cinste? Este nevoie de un adevărat eroism pentru ca cineva să-şi îngroape astfel, plin de viață, iubit la nesfârşit, mult adorat, primul bilet de bancă. Deşi originar din Guebwiller, J.-B. Schwartz se purta aici ca şi cum ar fi fost de la Roma. El depuse cele două monede de aur lângă bancnotă, argintul alb lângă cele două monede de aur, şi aruncă deasupra primul pumn de țărână.

E un zgomot lugubru, care îngheață sângele în vine. Schwartz al nostru închise ochii, ca să nu mai vadă un colț al parafei lui Bonnivet-tânărul, care ieşea dintre cele două pietre netede. De sub pleoapele închise îi alunecă o lacrimă. Suflet milostiv! Nervos, aruncă pământul cu mâinile pline; gaura fu astupată.

Curtius, când s-a sacrificat zeilor demonici, avea iubirea de patrie care îmbată; Decius Mus, după el fiul şi nepotul lui erau înfierbântați de febra bătăliilor. Mulțimea îi înconjura, îi aclama, îi îmbăta.

J-B. Schwartz era cu totul singur, pe un drum desfundat.

Se aşeză lângă acel abis în care îşi îngropase mai mult decât viața lui. Îi era foame şi sete, dar ce se întâmpla oare cu el? Nu putea să plece. Un cui nevăzut îl țintuia de acest pământ unde i se odihnea sufletul.

Dumneavoastră ştiți bine; vi s-a mai spus. Acolo nu era o hârtie de o mie de franci; era o sămânță de milion.

Acea sămânță, spre deosebire de celelalte, nu trebuia pusă în pământ.

J.-B. Schwartz îşi trecu vremea aranjând o moviliță de iarbă deasupra scumpului mormânt. Apoi, lucru foarte natural, care a fost practicat de atâția îndrăgostiți celebri, întâi îi veni ideea să violeze mormântul, pentru a da un ultim

sărut inimii lui.

Pe urmă, cine ştie, poate că obţinuse de la cumplitele stricteţi ale conştiinţei îngăduinţa de a lua puţin argint alb pentru cină şi pentru un pat în noaptea asta…

Zgârie pământul. Un ciocan îi lovea tâmplele înfierbântate şi cineva îi striga înăuntrul frunţii: "Acest Lecoq este un bărbat cu succes în dragoste".

Alte voci insinuante îi spuneau: "Nu lăsa să doarmă un capital. Asta e adevărată crimă!"

Şi alte voci: "Vei scăpa doar cu restituirea dacă se va descoperi într-o zi…"

De ce nu se poate oare să săruţi o voce? Poate şi mama noastră Eva a auzit-o la piciorul copacului în care atârna mărul…

O ameţeală îl întunecă mintea când J.-B. Schwartz revăzu parafa lui Bonnivet-tânărul.

"Să înapoiez!… Într-o zi!" Şi J.-B. Schwartz căzu într-o senină meditare.

Şarpele, să nu uităm, întotdeauna ne va vorbi puţin despre Dumnezeu. J.-B. Schwartz bănui că Dumnezeu era cel care îl luase de mână şi-l adusese înapoi în acel loc.

Ce mai donjuan şi acest Lecoq!

J.-B. Schwartz şi-l imagina pe acel soţ. Doamna era blondă sau brună. Pfui! Neruşinata!

Unde dracu îi zburase mintea lui J.-B. Schwartz adineauri. Ne creăm monştri.

Luă cinci franci pentru cină şi dormit, apoi unul din ludovici, apoi pe celălalt, apoi biletul de dragoste care se şi umezise, biata dragoste. Puse totul în buzunar şi o porni drept spre drumul de la Lisieux, să aştepte diligenţa de Paris.

Capitolul VI - Trăgând cu urechea

La ora când pe drumul desfundat de ţară J.-B. Schwartz se despărţea de domnul Lecoq, oraşul Caen începea să se trezească; în luna iunie se luminează devreme. Împrejurimile se însufleţeau: turmele greoaie, somnoroase încă, soseau în minunatele şi îmbelşugatele pajişti pe unde afluentul Odon îşi duce neobosit firişorul de apă spre Orne; cârciumile, ca de

obicei grăbite, îşi deschideau larg uşile în străzile oraşului de jos, iar cohortele de ţărani invadau târgul.

Ţărani şi orăşeni, luntraşi, muncitori, fermieri, cei care cumpărau, ca şi cei care vindeau păreau perfect liniştiţi. Nici o întâmplare deosebită nu agita hala, acea bursă de pânzeturi populare unde orice curios poate consulta atât de uşor pulsul unui oraş. Caen dormise liniştit, şi nimic nu părea să fi tulburat monotona tihnă a nopţii.

De obicei vitrina lui André Maynotte se deschidea mult înainte de a-şi ridica obloanele comisarul de poliţie. Poate că André nu fusese înzestrat de natură cu acea aprigă putere de muncă a negustorului prin vocaţie, care forţează norocul şi transformă în bani toate clipele; un alt sentiment însă, mai puternic, îl făcea să sară în fiecare dimineaţă din pat. Era copleşit de dragoste. Îşi propusese să o ridice pe Julie deasupra modestului nivel pe care i-l oferise. Viaţa ei trebuia să strălucească, şi în sinea lui făgăduise raze astrului său; de aceea muncea el fără odihnă, căci era puternic şi răbdător. Oamenii ca el izbutesc întotdeauna; era înzestrat cu o voinţă de fier, talentat şi, orice s-ar spune, cinstea unui om este una dintre cele mai de preţ calităţi. Ca să poată fi stăvilit în avântul lui, trebuia să vină doar trăznetul care loveşte ici-colo în grămada de oameni, nimerind la întâmplare unul dintr-o sută de mii! Dar cine se gândeşte la capriciile trăsnetului?

În dimineaţa aceasta, totuşi, obloanele comisarului de poliţie se deschiseseră înaintea vitrinei lui André Maynotte. La etaj se petrecea ceva anormal. Doamna Schwartz, într-un capot indian, umbla de colo până colo prin casă, ascultând la uşa soţului ei, pradă unei adevărate crize de isterie. Éliacin intrase în birou şi nu mai ieşea. Trebuia să fie ceva grav.

André nu închisese ochii toată noaptea. Se mira şi el de tulburarea care îi cuprinsese exact de când luase hotărârea să înceapă o nouă viaţă. Era un om dârz; îşi cântărise cu chibzuială sorţii de izbândă; atunci de ce atâta agitaţie şi nelinişte?

Julie dormea lângă el şi părea că surâde unui vis.

De câteva ori, după ce primele licăriri ale zilei se strecuraseră în cameră. André, ridicat într-un cot, îşi plimbase privirile de la frumuseţea senină a tinerei lui soţii la îngerească drăgălăşenie a copilului, ascuns pe jumătate după perdelele leagănului!

Se simţea cu adevărat fericit, prea fericit, s-ar putea spune, şi asta îl înfricoşa. Până la urmă, tot gândindu-se la

ceva care să semene a suferință, îl răpuse somnul. Nu-şi dădea seama dacă doarme cu adevărat. O vedea pe Julie după bătălia câştigată, Julie mereu mai frumoasă, prinsă în hora bogăției. Cât de bine îi şedea! Cum se simțea ca la ea acasă în acest orbitor mediu! Cum înfrumuseța ea gătelile, bijuteriile, podoabele, şi cum însuflețea ea florile! Fusese vreodată altfel? Se putea să fi trăit ea oare măcar o zi în afara nobilimii îmbelşugate, acel mediu al ei?

Brusc, fu trezit de un geamăt. Julie se văita, sufocată de un coşmar. O trezi cu sărutări. Ea zâmbi şi murmură:

— Oh, voiau să ne despartă..., şi ochii ei frumoşi se închiseră din nou.

Suna ora 5 dimineața. Un zgomot de ciocan se auzea la etajul superior.

Primul lui impuls fu să se scoate, dar simțea o oboseală de plumb şi o slăbiciune cum nu-şi amintea să mai fi încercat vreodată. Peste toate, o tristețe neexplicată îi curmă firul gândurilor.

— Voiau să ne despartă! repetă el cu glas tare, fără să-şi dea seama că vorbea.

În continuarea camerei aveau o mică încăpere care servea drept magazie pentru unelte şi pentru obiectele încă nerestaurate. Magazia dădea spre curte. Amețit cum era de somnolență şi oboseală, André auzi parcă voci dinspre magazioară. Sări din pat, ca să vadă ce putea fi; parcă în spatele uşii vorbeau mai multe persoane.

Şi zgomotul acela de ciocan continua.

Deschise uşa, dar acolo nu era nimeni.

Vocile veneau acuma dinspre curte, şi numele lui pronunțat de mai multe ori, îl făcu să tresară.

Fereastra lor era larg deschisă, din cauza căldurii; se apropie, mergând desculț. Curtea era goală, ca şi magazia. Dar vocile se auzeau şi mai clar. Păreau atât de aproape, încât André îşi scoase capul pe fereastră, să vadă dacă nu cumva cei care vorbeau stăteau lipiți de zid; îşi auzi pentru a nu ştiu câta oară numele, ar fi putut să jure. Ridică ochii spre etaj.

Exact deasupra capului, un lucrător tocmai bătuse ultimul cui la o streaşină, făcută să protejeze fereastra de la etajul superior care nu avea obloane. Fereastra, aşezată spre sud, lumina biroul comisarului de poliție; vară se anunța fierbinte, şi comisarul, prevăzător îşi lua măsuri împotriva soarelui.

I se mai întâmplase nu o dată să prindă câteva cuvinte de la acea fereastră, mai ales când doamnă Schwartz ridica vocea în certurile ei conjugale, Dar asta nu îl privea pe el, şi nici curiozitatea provincială nu era meteahna lui; nu dădea nici o atenţie comediei matrimoniale care la vecinii lui atingea un număr serios de reprezentaţii, aceasta îl determina doar să vorbească încet în cămăruţa lui.

Dar streaşina pe care o aşezaseră şi care pentru moment forma un unghi de 45 de grade pe planul ferestrei de la primul etaj, amplificând condiţiile în care se găsea mica încăpere de la parter, trimitea sunetul cu o asemenea claritate, încât nici un aparat acustic nu ar fi făcut-o mai bine.

Îşi dădu seama că nu lucrătorul vorbise. Vocile veneau dinăuntru. Păreau emoţionate şi înăbuşite. Cei care stăteau de vorbă acolo sus parcă îşi dădeau seama că fereastra deschisă putea să aibă urechi.

Surprins, André Maynotte rămase nemişcat. De ce surprins? Nu reuşea să-şi explice, căci datorită firii lui neşovăitoare nu-i interesau câtuşi de puţin bârfelile vecinilor.

"În definitiv, în afara bârfelilor amestecate cu puţină invidie, lumea n-are nimic cu mine", încerca el să se liniştească.

Atunci, de ce să fi surprins el, care era tânăr, el, care dispreţuia poate prea mult oamenii mărunţi şi lucrurile fără importanţă, el, care era străin de oraşul Caen şi care tocmai se pregătea să-l părăsească pentru totdeauna?

Asculta: faptul că îşi auzea numele îi dădea dreptul să fie atent; ascultă, pândind revenirea numelui său în discuţia lor.

Lucrătorul intrase înăuntru după ce-şi terminase treaba. Acum la etaj era tăcere. Când însă începură din nou, subiectul se schimbase fără îndoială, căci cuvintele nu se mai refereau la el. Afară era răcoare; fantezia aceasta de a asculta nu îl mai atrăgea deloc; se pregătea să se suie iarăşi în pat, când de la etaj se auzi:

— Vă spun că este ruinat! Dar ruinat la pământ! Zice că o să-şi zboare creierii!

André îşi încordă atenţia. Nu era vocea comisarului, nici a lui Éliacin, blondul alsacian. Ezitarea lui André avea să dureze doar atât cât să reflecteze că nu se cădea să asculte şi să surprindă numite secrete. Nu avu timp însă pentru aceasta. Comisarul interveni cu iritare în glas:

— Dumneata răspândeşti zvonuri deplasate. Totul se

întoarce împotriva noastră. Un om ca el nu are niciodată în casă decât banii scadențelor.

Vocea necunoscută se auzi clar:

— Avea în casă mai mult de patru sute de mii de franci în bilete de bancă.

André tresări. Însăşi această cifră îi dezlega misterul. Domnul Bancelle îi spusese tocmai în ajun că avea în casa lui de bani mai mult de patru sute de mii de franci.

Se înfioră. Oare din compătimire pentru nenorocirea unui om? André Maynotte era un om de treabă; avea o inimă generoasă, şi ceea ce simțea nu era compătimire. Nici el nu putea să-şi explice această stare; dar, categoric, îl stăpânea frica. De ce?

Încă o dată, pentru ce acestui tânăr, cinstea personificată, să-i fie frică, presupunând că fusese forțată şi golită casa de bani a bogatului bancher Bancelle?

Nu rareori oamenii au presentimente. Nu trebuie să le cercetăm cauzele fiziologice sau morale. Fenomenul este de netăgăduit: fiecare dintre noi l-a putut constata. Marile şocuri din viață sunt deseori prevestite misterios tot aşa cum marile boli sunt anunțate de simptomele specifice.

André Maynotte simțea o mare greutate pe inimă.

În cameră la el i se păru că aude iar gemetele care cu puțin înainte îl treziseră. Se întoarse cu greutate, simțind că e pe cale să leşine. Se uită din uşă: copilul dormea liniştit; tânăra mamă, cu brațul gol peste buclele despletite ale minunatului ei păr, dormea şi ea liniştită, frumoasă ca o sfântă.

Îşi întinse mâinile spre ființele atât de dragi. Era palid şi tremura.

O anumită literatură, în care găseşti şi lucruri rele şi lucruri bune, a făcut încă de pe atunci concurență emoționantelor procese criminale. În 1825, dramele de la Curtea cu juri nu aveau rivali decât în teatru, iar romanul foileton — această armă pe care moraliştii neîndemânatici simulează că o depreciază în loc să facă uz de ea — avea încă să se mai scrie.

Întâmplările din tribunale îşi făceau drum în memoria oamenilor mult mai intens decât astăzi, şi, iată, am spus aproape totul. Aceste întâmplări rămâneau în paza amintirii publice, întocmai că legendele misterioase, repetate din generație în generație.

Vorbeam de presentimente. Ceea ce va urma nu este o

explicație, ci o informare.

Oraşul Caen, care trebuia să aibă câțiva ani mai târziu acea tragedie ciudată şi îngrozitoare — asasinarea ceasornicarului Peschard — îşi trăia viața, în 1825, din amintirile recentelor dezbateri ale afacerii Orange.

Dar şi ea a fost uitată: cui pe cui se scoate, şi perioada care urmă Revoluției din Iulie se dovedise, din nenorocire, atât de bogată în evenimente şi întâmplări ajunse la Curtea cu juri, încât celebritatea soților Orange pălea în acea avalanşă de crime.

Soții Orange, fermieri în ținutul Argence, fuseseră condamnați în 1825 de către Curtea regală din Caen la pedeapsă cu moartea, ca vinovați de complicitate la crimă cu premeditare asupra persoanei lui Denis Orange, unchiul lor din partea tatălui soțului. Un proces sinistru, în care lăcomia țărănească joacă rolul principal. În fiecare an, avariția țăranilor scoate câte o nouă ediție a acestei hidoase bucolice: un țăran bătrân are imprudența să-şi cedeze bunurile nepoților lui, cu condiția să fie hrănit, adăpostit, îngrijit până la moarte. Este un fel de contract, se subînțelege că unchiului nu-i va trebui prea mult timp ca să moară. Dacă însă abuzează şi întârzie pe pământ, îi vor tăia gâtul cu un cosor, dacă nu-l vor arunca în vreun puț părăsit. Fiecare ştia acest lucru pe la sate; şi totuşi mai există unchi bătrâni care să accepte astfel de ospitalitate periculoasă din partea moştenitorilor.

Fuseseră aduse în instanță amănunte destul de respingătoare pentru a se ajunge la un strălucit câştig de cauză. Publicul mai avea unele îndoieli asupra vinovăției soților Orange, oameni foarte tineri, Pierre, un bărbat viguros, care şi-ar fi putut câştiga existența într-alt fel; Madeleine, o femeie frumoasă şi naivă, care nu ştia decât să plângă ori de câte ori i se puneau întrebări despre unchiul ei.

Pedeapsa capitală fusese comutată; dar de la povestea aceea se auzise că în Argence ar exista un argat care bea de patru ori mai mult decât câştiga şi care ar fi fost în stare să fi comis crima.

În Franța magistratura este respectată şi respectabilă şi nu ne putem plânge de eforturile salutare cu care se înconjoară justiția noastră. Dar tocmai în asta constă acea spaimă care ia proporții până la nebunie. Legea noastră nu poate merge în pas cu moravurile: bătrânețea şi prudența nu se grăbesc niciodată; în tainele anchetelor din procesele

criminale rămân nişte aşa-zise vicii de formă, care, devenind publice prin cine ştie ce împrejurări la anume vreme, înspăimântă conştiinţa tuturor. Te întrebi cu nelinişte ce ai face şi cum te-ai simţi tu însuti sub presiunea acelor torturi morale, pe care le-ar dezvălui dezbaterile publice?

Acesta a fost totdeauna punctul de glorie al justiţiei engleze. Instrucţia unui proces se face în mod public. Magistratul, departe de a înlocui tortura printr-o excesivă severitate de formă, este obligat chiar prin lege să-l prevină ca un protector pe acuzat. Înainte de a începe turnirul de cuvinte de unde trebuie să ţâşnească adevărul, judecătorul nu se adresează cu acel strigăt de război pe care îl scot pieile-roşii ca să-şi zăpăcească duşmanul; acuzatul, pentru el, poate să nu fie duşman.

În orice ţară, se pleacă de la acest principiu, este adevărat, dar ca să te bizui pe un principiu, ar fi ridicol. Anglia procedează mai bine; ea rămâne în principiu.

André Maynotte era un om de curaj, un om de onoare şi inteligent, dar nu se instruise prin şcoli. El asistase la dezbaterile procesului soţilor Orange. Rămăsese adânc impresionat, cu atât mai mult cu cât el îi socotea nevinovaţi.

Dar de aici şi până la spaima simţită pentru sine, era o distanţă mare. În fond, cine îl acuză? Şi sub ce motiv să îl acuze?

Să ne întoarcem la starea lui bizară. Era acel presentiment care nu poate dă răspunsuri întrebărilor ce şi le punea.

Palid, André tremura. Sus, la comisarul de poliţie, numele lui se auzi din nou în discuţie.

Totuşi, raţiunea se revoltă şi un surâs îi apăru pe buze, în timp ce se gândea: "Asta e ceva nemaipomenit!"

Într-adevăr, era o nebunie, căci trebuia, în orice caz, să existe un pretext.

— Am spus eu totdeauna, izbucni impetuoasă o altă voce în camera de sus, trebuia să nu avem încredere în oamenii ăştia!

Era doamna Schwartz, care tocmai se năpustise în birou. De data aceasta, nu se pronunţa nici un nume, dar André Maynotte era sigur, absolut sigur, că despre el era vorba.

"Oamenii ăştia!" El şi soţia lui.

În camera de sus încercau să o determine pe doamna Schwartz să iasă, dar ea o ţinea întruna că avea dreptul să rămână; chestiunea o privea şi pe ea, fiindcă de acum înainte

cu asemenea vecini nu se va mai putea dormi fără griji...

Temerile lui André deveniră certitudine.

Comisarul trebui probabil să cedeze insistențelor soției sale, căci discuția lor încetă. Vocea necunoscută continuă:

— Când nevasta şi copiii au venit la el, domnul Bancelle a strigat: "Omului ăluia i-am spus tot! El ştia că aveam în casa de bani prețul pământului, plus valoarea scadențelor. A văzut secretul, iar mănuşa este a lui."

André nu înțelese această ultimă frază, al cărei sens precis ar fi trebuit să fie o lovitură de măciucă. El nu avea nevoie de asta. Îşi simțea tot sângele urcându-i-se la cap şi sudoarea îi curgea în picături mari de pe frunte.

— Erau doi? întrebă comisarul.

— Da, i se răspunse. A fost nevoie de patru mâini dintr-odată ca să forțeze.

— Patru mâini de oameni voinici?

— Nu... jumătate din treabă putea să fie făcută şi de un copil.

— Sau de o femeie... zise încet comisarul.

— Nu mi-ai spus tu, sări doamna Schwartz, că i-ai întâlnit pe amândoi ieri seară ieşind la ora unsprezece?!

André îşi apăsă pieptul: gâfâia.

Dar gândul nevinovăției lui țâşni din această disperare şi dintr-o dată se ridică în picioare. Voia să se urce la etaj şi să reducă la tăcere acea acuzație absurdă. Făcu un pas, dezbrăcat cum era, ca să pornească. Mişcarea aceasta îl duse la uşa camerei şi privirea o cuprinse pentru a doua oară pe frumoasa Julie, care dormea, surâzând liniştită; se opri. O nouă nelinişte îl țintui locului: şi ea era acuzată!

Ea era inima lui. Nu simțise niciodată ca în clipa aceasta cât de mult o adora. Spaimele îi reveniră şi ameți. O clipă de întunecare şi i se năzări închisoarea, audierea şi toate celelalte. Văzu parcă aievea mulțimea în jurul băncii acuzaților; auzi acea voce aspră, orgolioasă, neînduplecată... Ascultați! Dar se înşela. Nu astfel sună la noi vocea justiției, şi avocații societății noastre, cărora li se spune "misterul public", nu fac altceva decât să caute dreptatea. Se înşela, fără îndoială. Judecătorii noştri, cărora nimeni nu le suspectează înalta lor echitate, au în acelaşi timp bunăvoință şi prudență: Parchetul nostru, fără voie sever, nu depăşeşte niciodată anumite limite, stabilite de comun acord de către civilizație şi religie. În acele sfere atât de elevate, vântul pasiunilor omeneşti nu bate. El se înşela, dar tremura, el,

care era, vom vedea foarte bine, hotărât şi puternic.

— E ca nebun bietul Bancelle, continuă tocmai atunci vocea aceea străină. Îşi ține capul în mâini şi merge repetând întruna: "Eu sunt, eu sunt, eu sunt cel care i-am dat ideea cu mănuşa!"

— Ar trebui să-i arestați imediat, spuse doamna Schwartz.

— Casa e încercuită, îl răspunse comisarul.

André abia dacă dădu atenție ultimelor două replici, atât de amenințătoare şi care exprimau totuşi atât de violent situația periculoasă în care se găsea. Nu mai auzise decât atât: "Domnul Bancelle mergea repetând: ...«eu sunt cel care i-am dat ideea cu mănuşa!»"

Adică lui, lui André. Ştim că în ajun, fusese vorba de mănuşă, între bancher şi tânărul gravor.

Dar ce căuta la bancher mănuşa? Era a doua oară că se vorbea despre mănuşă acolo sus, la comisarul de poliție.

Ce mănuşă? La etajul de deasupra era linişte.

Febra îi măcina creierul. Ce mănuşă? Hoții se ajutaseră deci de o mănuşă?

A lui era acolo, în magazin, în vitrină, ca de obicei. Se îndreptă automat, spre vitrină. Trecând pe lângă patul soției lui, îşi împreună mâinile şi rugăciunea i se îndreptă spre Dumnezeu, ca un copil care nu ştie să-şi desluşească spaimele. Intră în magazin şi aici rămase încremenit: în clipa următoare îşi reveni şi se întoarse în casă, rezemându-se şovăitor de mobile şi de perete. Obrajii nu mai aveau culoare, ochii i se împăienjeneau; uşoare convulsii îi contractau buzele.

— L-au jefuit! murmură el, ca şi cum ar fi încredințat acest secret fatal vreunei ființe nevăzute. Iar mie mi-au furat mănuşa!

Tocmai atunci comisarul spunea:

— E Bertrand, lampagiul...

— A văzut el ceva? îl întrebă doamna Schwartz cu violență.

— I-a văzut, răspunse comisarul, din a cărui voce se vădea o oarecare emoție, i-a văzut la miezul nopții, pe banca de acolo, de la capătul celălalt al pieței. Vorbeau despre casa de bani a domnului Bancelle, în care spuneau ei că ar fi mai mult de patru sute de mii de franci, şi numărau bilete de bancă.

André căzu în genunchi, scoțând un horcăit surd;

zgomotul făcut o trezi însă pe Julie, care, zâmbind şi cu ochii pe jumătate închişi, îşi aruncă braţele în jurul gâtului lui.

Capitolul VII - Casa încercuită

Casa locuită de familia Maynotte şi de domnul Schwartz, comisarul de poliţie, nu avea decât două etaje. În fundul curţii, o clădire destul de mare, cu grajduri şi remize, era exploatată de un om câte ocupa etajul al doilea, împreună cu familia lui. În faţă, la parter, toată latura din dreapta porţii mari aparţinea lui André. Iar în stânga, în mai puţin de jumătate, îşi avea instalată birourile cel care închiria atelaje şi cai.

La Caen există şi întreprinderi industriale, dar el este mai mult un oraş de comerţ agricol. Extrema bogăţie a solului normand îi atrage pe speculanţi, şi Parisul cunoaşte bine acest lucru, din moment ce în fiecare an împrumută de aici, din paradisul Calvadosului, câte un zeu din speţa bovină pentru procesiunea ultimelor trei zile din carnaval. Tranzacţiile cu ţăranii sunt foarte frecvente acolo: orăşenii se duc la târg, şi târgul nu e foarte aproape. Pentru treaba asta oamenii au nevoie de trăsură şi cal, mai cu seamă în 1825, când mijloacele de transport erau în stadiu de început. Or, nu toţi negustorii au atelaje proprii. Afacerile celor care închiriază mergeau din ce în ce mai bine, dar dintre toţi, domnul Granger era renumit pentru faima cailor lui. Mă rog, avea în grajdul lui cai normanzi de câte o mie cinci sute de franci, iar pentru cei care voiau, într-adevăr, sa fugă mâncând pământul, avea un cal englez de o sută cincizeci de ludovici, care mergea la trap ca un cerb în galop.

Când e vorba de târg, o oră ci şti ga ta poate valora uneori două mâini pline de pistoli[11].

Julie nu ştia de ce stă soţul ei în genunchi lângă pat şi, nebănuind ce îl frământa, nici nu-i trecea prin minte să-l întrebe.

— Am visat toată noaptea Parisul… spuse ea.

Şi cuvântul Paris căpăta în gura ei o neexplicată savoare.

André nu putu să-i răspundă. Rămase tăcut, simţindu-se zdrobit. În momentul în care spaima apăru pe faţa

încântătoare a lui Julie, care în cele din urmă îşi dădu seama de disperarea lui, André îşi ridică încet capul şi-i şopti:

— Scoală-te.

Nu se poate afirma că îşi concepuse chiar atunci un plan în întregime, căci gândurile abia începeau să i se clarifice; ceea ce simțea, însă, era nevoia imperioasă de a rămâne numai el singur în fața primejdiei. În acel moment de luciditate se şi vedea pierdut, fără posibilitate de scăpare; mintea lui clară, precisă şi foarte ageră încheiase în câteva secunde toată dezbaterea anchetei, pentru care judecătorului de instrucție i-ar fi trebuit săptămâni întregi ca s-o pună la punct. Vedea aparențele şi probele; le compară, le cântărea, le coordona, aşa cum cel condamnat de Consiliul de război şi-i imaginează în ultimul său moment pe toți cei doisprezece soldați care vor trebui să-i ochească drept în inimă. Cu puțin înainte de a se fi vorbit acolo sus de mănuşa şi de lampagiu, tulburarea neînțeleasă, presentimentele lui, dacă putem spune astfel, încercau să găsească motive care să-l facă să tremure în fața unei sentințe; tulburarea şi presentimentele implicau o dezaprobare: acum, însă, impresiilor confuze le luau locui severitatea fulgerătoare a unui raționament neaşteptat. Mărturia în justiție nu poate ajunge niciodată să aibă o semnificație elocventă, cu toate că, în Anglia, martorul este unica dovadă. Evidența nu poate fi produsă prin mărturia impresiilor cuiva; ea există numai dacă membrii juriului ar putea să audă cu urechile lor şi ar putea să vadă cu propriii lor ochi. În justiție nu există decât un anumit ansamblu de probabilități, un oarecare grad de verosimilitate, şi toate la un loc întrunesc certitudinea prin aproximație, André Maynotte nu formula în minte aceste nuanțe, dar le simțea; instinctul lui intuia subtilități spre care nu-şi îndreptase niciodată gândul. Îşi spunea: "Dacă eu aş fi judecător, aş condamna."

Înmănuncherea circumstanțelor care păreau să-l acuze era din acel moment ceva de neînlăturat; fiecare dintre ele şi toate la un loc îl chinuiau cu o violență neaşteptată. Nu mai era în situația să se apere; în mintea lui sentința se şi pronunțase.

Cum Julie îl privea uimită, el adăugă cu acelaşi glas scăzut şi impersonal:

— Îmbracă-te.

Şi în acelaşi timp trase cu urechea. Un uruit de roți se auzea prin fereastra dinspre curte.

— Cabrioleta, strigă cineva dinspre birourile celui care închiria, şi calul englezesc pentru domnul Hamon, că se duce la bâlciul de la Sept-Vents, dincolo de Caumont!

— Am înțeles! se răspunse din curte, unde saboții unui rândaş răsunau pe pavaj. Calului tocmai i-am dat ovăz.

André tresărise la primul cuvânt; acum se gândea.

Julie, care nu-l văzuse niciodată astfel, îşi îmbrăca rochia lăsată de cu seară la picioarele patului.

— Nu aia! porunci André cu un ton brusc.

În general, orice lucru fără importanță fusese un motiv de conversație plăcută ca între doi îndrăgostiți, şi ei erau într-adevăr îndrăgostiți. Între ei, cete mai neînsemnate ca şi cele mai importante hotărâri se luau în comun, după ample deliberări, ceea ce este una din marile bucurii ale unei căsnicii. De obicei. André nu discuta decât pentru a cunoaşte mai temeinic dorințele lui Julie şi pentru a-i face ei plăcere.

Ce se întâmpla, aşadar, astăzi? Julie renunță la rochița de indian ca să-l întrebe uimită, dar şi iritată:

— Atunci care?

— Rochia de duminică, răspunse André.

În acelaşi timp el îşi îmbrăca grăbit pantalonii şi redingota.

— Parcă ai fi bolnav, murmură tânăra femeie, căreia îi dădură lacrimile.

André nu răspunse. Încercă să surâdă în timp ce-şi punea haina, dar astfel se accentuă şi mai mult paloarea de speriat a feței; vru chiar să fredoneze ceva, dar vocea i se strangula, răguşită.

— Ai de gând să mă dai afară, André? îngăimă Julie, care se aştepta la orice din partea acelui nebun palid, ai cărui ochi jucau neastâmpărați în cap.

— Nu, răspunse André, care ridică din umeri.

Departe de a o linişti, acel răspuns înghețat o sperie şi mai mult. Nu mai spuse nimic şi-şi luă rochia de duminică.

Nu rareori nenorocirile vin din senin. Oamenii îşi pierd deodată mințile şi cine ştie din ce îi apucă gelozia?

André se duse la fereastră şi aruncă o privire furişă în curte, unde rândaşul arunca gălеți cu apă în roțile cabrioletei. Nu se mai auzea vorbă la etajul de deasupra, fără îndoială din cauza prezenței rândaşului.

Se întoarse şi îi spuse soției lui, care îşi pieptăna părul minunat:

— Grăbeşte-te, n-avem timp.

— Vrei să-mi faci o surpriză? întrebă Julie, străduindu-se să zâmbească.

Glasul ei plăcut cunoştea atât de bine drumul spre inima lui André! El se înroşi puțin şi-i răspunse:

— Poate.

— O plimbare! exclamă numaidecât tânăra femeie, agățându-se de această nădejde. Trebuie să îmbrac şi copilul?

Copilul dormea profund. Se şi grăbi să întindă mâinile spre leagăn.

— Nu! Îți interzic!

Aceste cuvinte aspre o paralizară. Îşi luă capul în mâini şi un hohot de plâns îi zbuciumă pieptul. André se întoarse cu spatele ca să-şi ascundă lacrimile care îi curgeau pe obraji. Se duse în prăvălie şi, apăsându-şi pieptul ca să-şi stăpânească bătăile inimii, se gândi: "Nu vor putea face nimic cât timp nu deschid vitrina".

Oare într-adevăr casa era încercuită? Cei care stăteau la pândă puteau să aştepte.

Magazinul lui avea trei uşi: cea a camerei din fund, a dormitorului propriu-zis, intrarea principală care dădea în piața Acacias şi o mică intrare laterală sub bolta porții mari. André vru să vadă cum era încercuită casa. Scoase fără zgomot unul din ştifturile de fier ale vitrinei şi puse ochiul la gaură. În fața lui, cinci persoane în haine civile tocmai se aşezau pe o bancă; doi jandarmi stăteau în picioare pe sub arbori şi patru polițişti se plimbau de-a lungul trotuarului.

Puse la loc ştiftul şi scoase cheia din broasca uşii laterale. Prin gaura cheii nu putu însă să vadă nimic, în afară de un spate lat, dar în schimb auzi.

Sub boltă erau cel puțin patru guarzi la pândă.

Totuşi, nimic nu transpirase încă în oraş, căci plimbarea era liniştită şi prezența forței armate în jurul locuinței comisarului nu era un lucru atât de rar încât să atragă atenția.

André alese două pistoale din vitrină şi le încărcă.

De când stătea singur în prăvălie, expresia lui îşi recăpătase calmul şi fermitatea sumbră.

Se întoarse la Julie, care tocmai îşi încheia rochia. Se apropie de ea şi o sărută pe frunte.

— Nu eşti supărat pe mine! exclamă ea, strângându-se la pieptul lui.

— Trebuie să faci valiza, spuse el.

Femeii îi căzură brațele şi îl privi uluită.

— Valiza! repetă ea. Ce, chiar plecăm?

Îşi aminti vag că André voia să facă o călătorie la Paris, pentru a-şi asigura acolo o locuință înainte de a părăsi pentru totdeauna oraşul Caen.

Dar André răspunse scurt, pe un ton rece, pe care ea nu i-l cunoştea:

— Eu nu plec.

În acelaşi timp apucă valiza şi o deschise.

— Pentru numele lui Dumnezeu, îl imploră Julie, explică-te, André, bunul meu soț!

— Am să te conduc, îi răspunse el. Nu te speria: pe drum am să-ți spun tot.

Julie se aşeză pe scaun; simțea că o lasă inima.

— Grăbeşte-te! spuse André, reluându-şi tonul de comandă.

Deschise larg sertarele scrinului.

Julie întrebă plângând:

— Ce să pun în valiză?

— Tot ce vei putea, răspunse André.

— Trebuie să stau mult timp departe de tine?

— Numai Dumnezeu ştie!

Glasul lui André tremură pronunțând aceste ultime cuvinte.

Julie se repezi şi se agăță de gâtul lui.

— Şi copilul? Copilul? strigă ea îngrijorată.

André nu se mai gândise la copil; rămase o clipă nehotărât. Cum Julie se îndrepta spre leagăn, el o opri pentru a doua oară.

— Copilul nu are de ce se teme, murmură el.

— Dar noi avem ceva de care să ne temem? se miră ea din nou.

Tânărul bărbat ezită, apoi răspunse încet:

— Da, ceva îngrozitor, Julie, dacă mă iubeşti, grăbeşte-te!

Ea îşi înăbuşi plânsul şi îngrămădi în valiză lucruri care îi trebuiau, înnebunită de spaimă.

André o lăsă iarăşi singură şi se îndreptă spre magazioara de scule. Rândaşul îl înhăma pe Black la cabrioletă.

— Salut, domnule Maynotte, zise el, văzându-l la fereastră. Ştiți? Avem noutăți în oraş! E plin de spioni în jurul casei, dar nu vor să spună despre ce e vorba. Sunteți palid în dimineața asta, ştiți?

— Frumos animal, făcu André, examinându-l pe Black.

— Cât despre frumusețe, îşi dădu cu părerea rândaşul, mie îmi plac mai mult normanzii noştri, zău, fără laudă! Sunt mai zdraveni, şi crupa lor e ca un colac de ham; dar pentru fond şi viteză, de!... Ia uitați-vă, încă doi polițai care se urcă la comisar! Sunt noutăți în oraş, sigur!

André aruncă o privire în camera de dormit. Julie sta în genunchi lângă leagănul copilului.

— O să-mi spuneți, continuă guraliv rândaşul, că asta nu ne priveşte pe noi. Dar v-ar plăcea să ştiți, nu-i aşa?

— Eşti gata? o întrebă încet André.

În loc de răspuns, Julie calmă şi palidă ca şi André, întrebă:

— Spune-mi, din cauza mea sau dintr-a ta trebuie să plecăm?

— Din cauza mea, răspunse André.

Tânăra femeie se ridică în picioare şi spuse cu hotărâre:

— Sunt gata. Apoi adăugă, ca şi cum ar fi avut ceva pe conştiință: Mă pedepseşte Dumnezeu pentru că om dorit atâta Parisul!

André închise valiza, apoi o împinse pe Julie spre magazioară până la fereastră. Îşi puse pistoalele, portofelul şi o bonetă de drum în buzunarele redingotei. Apoi, arătându-se din nou la fereastră, tot cu capul gol, îi strigă rândaşului, care punea zăbala în gura calului.

— Hei, prietene!

— Ce e, domnule André?

— Înscrie-mă la birou pentru cabrioletă la ora unsprezece, o jumătate de zi. Vrem să mergem cu ăla mic s-o vedem pe doică.

Primul impuls al băiatului fu să asculte, dar se răzgândi şi zise:

— Nu că v-aş refuza, domnule André, dar nu aş garanta de Black, care are pe dracul în el.

— Dă-mi mie să-l țin de căpăstru, hai! Nu-mi place să văd specimenele alea care stau pe sub boltă.

Rândaşul începu să râdă.

— Fapt e, mormăi el, că e un vânat care nu face doi bani!

Şi spunând acestea, îl mână pe Black până la fereastră şi îi dădu lui André hățurile.

— Doar un minut, spuse argatul, dispărând sub boltă.

În clipa când nu-l mai văzu, André aruncă valiza în cabrioletă, Julie îi spusese: "Sunt gata". Era lângă el. O ajută

să treacă peste pervazul ferestrei, o urcă în cabrioletă şi se aşeză şi el lângă ea.

Tocmai atunci doamna Schwartz se uita din întâmplare pe fereastră. Începu să strige:

— Ajutor! Uite hoţii care evadează!

Julie se clătina pe bancheta îngustă. André o prinse de talie ca să o susţină şi apucă zdravăn hăţurile cu mâna dreaptă. Black tropăi şi, ascultând îndemnul celui care îl mâna, făcu înconjurul curţii ca să-şi ia vânt şi o porni.

Doamna Schwartz se şi afla la fereastra de la stradă, scoţând ţipete ascuţite:

— Hoţul! Asasinul! Foc!

Black, lansat de la început în goană mare, trecu bolta dintr-un salt. Oamenii poliţiei, care stăteau postaţi acolo, se dădură în lături, lipindu-se de zid. Cei din piaţa Acacias, precum şi sergenţii şi jandarmii preveniţi de strigătele doamnei Schwartz şi chiar de comisarul care venise la fereastră lângă ea, să o liniştească, încercară să îşi facă datoria. Dar Black era un diavol. Trecu pe lângă ei ca un vârtej şi dădu colţul pieţei în timp ce un concert de glasuri striga cât îi ţinea gura:

— Opriţi! Opriţi!

Ca să-l poată opri, însă, ar fi trebuit un grup mare de oameni care să bareze complet strada, sau vreun îndrăzneţ care să se arunce orbeşte în faţa pericolului; spun orbeşte, pentru că orice ochi deschis ar fi văzut în mâna dreaptă a lui André care acum ţinea hăţurile cu mâna stingă, un pistol ridicat şi probabil încărcat şi însăşi faţa lui lividă care ameninţa mai înspăimântător decât arma însăşi.

André se ţinea drept şi sigur pe capră. Lângă umăr se rezema capul soţiei lui, leşinată.

Era încă devreme şi puţini trecători se vedeau pe stradă. Nu se găsi nici un erou disponibil pentru a bara drumul cabrioletei, în acest timp, doamna Schwartz, enervată peste măsură că scăpase această rară ocazie de a răzbuna dintr-o singură lovitură toate nedreptele judecăţi în urma cărora Paris din Caen nu îi dăduse ei mărul[12], se zbătea, strigând furioasă:

— Bărbaţii sunt nişte laşi!

Pe când domnul Schwartz, mai raţional, făcea rechiziţia cailor din curtea vecinului său, dând ordine agenţilor, să încalece înainte de a trimite dispoziţii şi la jandarmerie, André dăduse colţul pieţei Acacias şi trecea în galop întins pe strada

Guillaume-le-Conquérant. Huiduielile îl urmăreau, dar acum mai puţin distincte. Trecătorii, miraţi, dar paşnici, se limitau să privească această vâltoare care zbura parcă. Black se supunea total, iar roţile cabrioletei săltau pe caldarâm.

Când uşorul atelaj intră în piaţa Fontenelle, acolo unde se ţinea târgul, departe, în urma lui, se auzea vag o rumoare. André încetini pasul calului, căci trebuia să-i menajeze forţele. Cei care îl întâlneau aici în piaţă se mirau văzând acel cap palid ce femeie rezemat pe umărul lui; dar în Basse-Normandie, fiecare îşi duce căsnicia aşa cum înţelege el, şi poate că perversitatea celor cincizeci de seducători, civili şi militari, în cele din urmă îl supărase pe domnul Maynotte.

— Bună ziua, domnule Maynotte.

Mai mult de douăzeci îl salutară astfel politicos, fără să îi intereseze prezenţa tinerei femei.

Şi unul din cei cincizeci de donjuani, mai matinal decât alţii, îşi scoase pălăria, gândindu-se şi inventând pe loc cum va duce el discuţia pentru a i se spune de către unul mai prost decât el: "Tu, individ dubios, tu eşti cauza celor întâmplate!..."

După cinci minute trecură agenţii călare, apoi jandarmii. "Ah! Dacă am fi ştiut! se căinau toţi acei normanzi viteji. Ah! Ticălosul, a scăpat uşor!..."

Dar cum să bănuieşti? Nimeni nu ştia că fusese prădată casa de bani a bancherului Bancelle. Când toată lumea ştiu, se adună o gloată impozantă, dar nu pentru a se arunca în calea hoţului, ci pentru a asalta locuinţa păgubaşului.

Casa Bancelle făcea afaceri eu întregul comerţ sătesc. Şeful ei, pe bună dreptate, îşi pierduse capul: era zi de plăţi; mulţimea creditorilor lui se şi sfătuia să-l vândă la greutate. Noi nu glumim în Basse-Normandie! Când fulgerul arde pe unul din debitorii noştri, la dracu! Spălăm cenuşa, ca să mai găsim în ea un rest din banii păgubiţi!

Acel domn Bancelle fusese atât de bogat! Cât îl mai pizmuiseră! N-avea ei trăsură proprie? Şi casa aceea de bani, venită de la Paris! Ce se poale aduce de la Paris dacă nu capcane? Este vinovat: nu trebuia să ne lăsăm furaţi!

Dar, din fericire, povestea noastră zboară ca vântul şi nu avem timp nici să descriem scenele neruşinate ale furiei dezlănţuite de creditorii din Basse-Normandie. Vom arăta doar că mila publică aplică, chiar în aceeaşi zi, mai multe sute de poliţe protestate pe rănile acelui biet cadavru comercial, care zăcea năucit de acea lovitură de măciucă.

André Maynotte străbătuse tot oraşul şi trecuse peste Orne pe podul Vaucelles. Black galopa pe şoseaua spre Vire. Era vreme frumoasă: excelentul animal aspira răcoarea dimineții şi gonea voios. La ieşirea din Caen, drumul presărat cu nisip roşu se desfăşoară în linie curbă spre vest, de-a curmezişul unor grădini, şi urcă panta uşoară a unui clin de deal. André, care o încălzea la piept pe Julie, se lăsa pradă unei exaltări de bună dispoziție, simțindu-se inatacabil. Dar, ajuns sus, în coama dealului, întoarse capul şi, în depărtare, într-un nor de praf, desluşi un grup de călăreți care goneau îndârjiți pe urmele lui. Zâmbi sfidător: din spate se apropia pericolul; în față însă avea imensitatea şi i se părea că de acum înainte îi vor creşte aripi.

Capitolul VIII - Fuga

Pe coama dealului următor André Maynotte se uită iarăşi înapoi; de-a lungul şoselei dăinuia numai praful ridicat de propria lui goană. Cât de departe putea să vadă, nu se arăta nimic. Copoii lansați în urmărirea lui rămăseseră mult în urmă.

— Haide, Black! Hai căluțule!

Când era slobod prin curte, Black venea uneori până la ferestruica magaziei, şi Julie, frumoasa făptură, îi dădea zahăr şi pâine. Ba mai mult, Julie îl mângâia, şi el necheza. Black era al cincizeci şi unulea dintre curtezanii lui Julie, dar singurul căruia îi dădea atenție.

— Haide, Black! Aminteşte-ți acest lucru!

S-ar fi putut spune că nobilul animal îşi amintea într-adevăr. Cursa lui era acum plăcută şi iute ca un zbor.

Julie se trezise în sărutările lui André, palidă şi albă ca un crin dar atât de frumoasă, încât inima soțului ei tresărea de bucurie şi de suferință. Toată grija drumului rămase în seama calului: André nu o mai vedea decât pe Julie.

Julie deschise ochii şi-şi ridică fruntea speriată. Nu-şi mai amintea nimic. Apoi deodată suspină.

— Suntem salvați! o mângâie André, care îi zâmbea liniştit.

— Ce ai făcut?... Ce ai făcut oare? întrebă Julie.

Neapărat trebuia să existe un motiv, altfel, de ce această fugă stranie?

— Suntem salvați! repetă André. Sunt fericit şi te iubesc.

Buzele lui îi atinseră uşor fruntea; ea se înfioră şi întrebă:

— Unde mă duci?

André îi zâmbea mereu.

Tot mergând pe şoseaua pustie, la un moment dat trase de hățuri şi Black o coti pe o scurtătură, spre stânga.

După vreo mie de paşi, îl cârmi iar, tot spre stânga; şi timp de o jumătate de oră o ținu astfel, din potecă în potecă, luând-o de fiecare dată pe acolo pe unde uşoara cabrioletă se putea strecura. Black se bucura acum şi mergea în voie.

— Ce nădăjduieşti? întrebă totuşi Julie. Şi crezând că era vorba să-i deruteze pe cei care îi urmăreau, adăugă: E o copilărie! Te ascunzi o zi, două, trei...

— Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi, răspunse André.

Drumul în zigzag se terminase. Începu să se îndrepte după soare, spre răsărit. Cam la două ore de la plecarea din Caen, ajunseră din nou la râul Orne, pe care îi traversară cu bacul de la Feugerolles, trecură şoseaua spre Alençon, apoi şoseaua spre Falaise, în apropiere de Roquencourt.

Tot la ora aceea şi nu departe de acolo ar fi putut să se întâlnească cu un alt personaj de-al nostru, cu J.-B. Schwartz, care rătăcea din potecă în potecă, făcându-şi procese de conştiință.

Între Bourguebus şi şoseaua spre Paris sunt păduri întinse. André lăsă frâu calului să meargă la pas cât ținu umbra; apoi spuse:

— Vom reveni aici.

Privirea lui Julie se furişă spre el îngrijorată. Chiar calmul lui o speria. Îşi pierduse oare mințile?

André se opri la o sută de paşi de şoseaua spre Paris, aproape de vatra micului sat Vimont, la o jumătate de leghe de Moult-Argence. O ajută să coboare, luă valiza şi trecură de partea cealaltă a şanțului şoselei.

— Mă duc să caut ceva de mâncare, spuse el, aşteaptă-mă.

Julie se aşeză pe iarbă. Era pentru ea un fel de vis obositor. Nu ştia nimic; nu bănuia nimic. De dimineață, când fusese vorba să plece şi-l întrebase: "Avem ceva de care să ne temem?", André îi răspunsese: "Da, ceva îngrozitor". Şi-şi

amintea că expresia feţei lui era şi mai înfricoşătoare decât cuvintele.

E adevărat, acum zâmbea şi susţinea că nu era nimic de care să se teamă. Dar unde e adevărul? André mai spusese: "Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi". Ce pericol putea fi acela care vine şi dispare în aceeaşi zi?

Totul părea straniu, greu de crezut şi tot atât de greu de explicat. În spatele acestor aparenţe existau, fără discuţie, ameninţări. Un singur cuvânt îi întărise spaima. Ea îl întrebase: "Ce ai făcut?" Pentru că în mintea ei nu putea concepe că André ar fi putut comite ceva reprobabil. Imaginaţia însă i-o lua înainte. Ce făcuse oare ca să fugă în felul acesta?

Când îşi dădu seama că a rămas singură, o spaimă nedefinită îi strânse inima. Îşi spuse: "Dacă André nu s-ar mai întoarce, ce m-aş face?"

André se întoarse. Venea cântând şi ţinea în mână un coş. Julie o porni degrabă în calea lui şi-i strigă de departe:

— Cine o fi avut oare grijă de copil azi-dimineaţă?

— Ah, ah! Copilul! făcu André. Chiar la el mă gândeam. O să vorbim numaidecât.

Tot ce se întâmpla avea o nuanţă ciudată, extravagantă chiar. André îşi iubea copilul ca un nebun.

Gardul de mărăciniş mărginea un câmp de grâu copt. Lua valiza şi se pierdu în lan. Julie nu-l mai văzu. Reapăru după puţin timp fără valiză.

— Ne-ar fi încurcat, spuse el. O să facem o petrecere la iarbă verde.

O petrecere la iarbă verde! Julie simţi un fior rece în ciuda soarelui arzător de iunie care îngălbenea spicele; suna ameninţător, ca hohotul de râs al disperaţilor......

André îşi trecu un braţ pe sub toarta coşului şi, oferindu-i celălalt braţ, îi spuse:

— E prea frumos cerul ca Dumnezeu să nu fie acolo.

Julie îi mulţumi cu o privire galeşă, umezită de lacrimi. De noaptea trecută nu mai auzise o vorbă afectuoasă.

Merseră amândoi de-a lungul lanului de grâu; Julie îşi plimbă privirea abătută peste mărăcinişul înflorit. Nu mai îndrăznea să pună întrebări. André începu iar să fredoneze unul din acele cântece domoale pe care le cântă fetele oacheşe din Sartène{13}, cu melodie dulce şi vorbe mângâietoare, cu toată asprimea dialectului corsican.

Acolo, pe potecile şerpuitoare care urcă spre Cugna, se

aud astfel de cântece. Regiunea aceasta, a neînduplecatelor mânii, este plină de dragoste. Oricine a auzit minunatele cântece ale pădurii de mirt şi-o imaginează îndată pe fetiţa îndrăzneaţă care, ducându-şi ulciorul pe umăr, cântă, urmată de turma arsă de soare a copiilor desculţi.

Lacrimile tremurau sub pleoapele lui Julie; cântecul îi amintea de trecut.

Desişul pădurii se apropia. O luară pe o potecă umbroasă care mergea drept pe sub brazii înalţi cu umbra vineţie.

— Cântă şi tu, o invită André.

Julie îşi desfăcu braţul dintr-al lui şi, împreunându-şi mâinile, îl imploră:

— Te rog, vorbeşte odată, sufăr!

Intrară pe o cărare şerpuită care se adâncea până departe, sub bolta pădurii. André merse înainte. După câţiva paşi, se opri lângă un luminiş plin de zambile în floare. Soarele, cernut prin coroanele bogate, se juca în frunzişul de azur. Un fir nevăzut de apă susura undeva în apropiere, răspunzând parcă unui tumult profund, ca al tălăzuirilor depărtate ale mării, adunat din înaltul coroanelor.

— Stai jos, îl spuse André.

Şi el se aşeză în genunchi, lângă ea.

Era palid, dar ochii îi străluceau, Julie îşi auzea bătăile inimii.

— Îţi aduci aminte, începu el să-i vorbească încet, contemplând-o, a doua zi după ce tu, o fată bogată şi de familie, ai consimţit să mă urmezi pe mine, un meseriaş? Era o zi la fel ca cea de azi.

— Îmi aduc aminte, răspunse Julie. Te iubeam…

— Mă iubeai, e adevărat, nu cât te iubeam eu, fiecare dă cât poate; tu ai avut însă încredere în mine şi te-ai lăsat dusă în această mare dragoste care te ameţea. Eu ţi-am făgăduit că te voi face fericită.

— Te iubeam, repetă Julie, şi te iubesc!…

André îi luă mâinile şi, şi le lipi de buze.

— Ne-am dus tot în pădure, şi parcă văd şi acum raza aceea de soare pe care frunzişul transparent o lăsa parcă să lunece pe fruntea ta. Cei porniţi pe urmele noastre erau neînduplecaţi, iar noi nu aveam decât nădejdea în Dumnezeu. A fost de-ajuns, întotdeauna e de-ajuns. Ţi-aduci aminte? Auzeam pe drum galopul cailor lor, şi la un moment dat colbul drumului răscolit de cursa lor ne învăluise ca într-un

nor.

— Îmi aduc aminte, zise încet tânăra femeie. Dar atunci ştiam numele duşmanilor noştri.

— Îți spuneam atunci, în timp ce-ți ştergeam fruntea de sudoare şi praf: "Dacă nu avem decât o zi, ziua aceea să fie frumoasă, să fie veselă, să valoreze cât întreaga viață". Cei care erau pe urmele noastre se strigau şi îşi răspundeau de prin desişuri. Noi rămâneam calmi; tu zâmbeai şi spuneai cuvinte de neuitat: "Aici şi acum ne logodim..." Şi rând pe rând buzele noastre îşi împărțeau lacome răcoarea aceleiaşi băuturi.

— Sunt liniştită, surâd, şopti Julie. Trecutul mă interesează mai puțin; vorbeşte-mi de prezent.

— Trecutul are importanță, răspunse tânărul ei soț, el este al meu. Prezentul nu-mi mai aparține, iar viitorul nu-l cunosc.

Julie îi întinse fruntea; apoi, trăgându-l lângă ea, îl strânse în brațe şi-i şopti:

— Cred că am ghicit, dar vreau să ştiu din gura ta.

André tăcu.

— ...Cei de acolo ne-au dat de urmă şi vin după noi? întrebă ea simțind că-i fuge tot sângele din obraji.

— Nu, nu e vorba de asta.

— Atunci ce este?

Se aşeză, îşi trecu liniştit brațul în jurul taliei mlădioase şi fremătânde a tinerei femei şi începu astfel:

— În noaptea asta s-au furat patru sute de mii de franci din casă de bani a domnului Bancelle, iar noi suntem acuzați de această crimă.

— Noi? se miră Julie, a cărei privire se lumină. Apoi, împreunându-şi mâinile, spuse uşurată: Oh, şi mie căreia îmi era frică!...

— Ascultă, draga mea, Parisul este singurul loc din lume unde nădăjduiesc să te ascund. Hotărârea mea este luată, am convingerea că suntem dinainte condamnați, şi eu nu vreau ca tu să fii dusă la închisoare.

— Eu, la închisoare?! repetă Julie tremurând.

Cuprins de nerăbdare, André se gândi că nu fusese înțeles din două-trei vorbe.

— Minutele melc sunt numărate, se gândi el cu voce tare.

— Dar eu cred în nevinovăția ta, aşa cum sunt sigură de a mea, spuse Julie. Ce-mi vorbeşti de închisoare?

Din clipa în care André se resemnase la explicația pe care intenționase să o evite, fusese atât de clar şi de concis, încât Julie, uluită, avu aceeaşi convingere ca el. E drept, totul nu se întemeia decât pe subtile presupuneri; dar ele se coordonau şi se sprijineau unele pe altele, astfel că deveneau certitudini. Aceste gânduri care se conturează tinzând să fabuleze întâmplări fantastice, poveşti ca-n romane, ne sunt specifice; la fiecare proces mai deosebit există destui judecători de instrucție care reiau în cabinetul lor de la tribunal sau în biroul de acasă partida jucată în sala de dezbateri. Se poate spune fără exagerare, că ideea erorilor judiciare posibile a intrat prea ades în preocupările noastre.

Julie Maynotte se simți deodată stăpână pe ea şi mai liniştită poate decât André. Când soțul ei îşi termină profeticul rezumat al rechizitoriului care s-ar fi pronunțat împotriva lui. Julie rămase stupefiată.

— Ieri seară, spuse ea, când am auzit zgomotul acela în magazin, se fura brasarda. Sunt sigură de asta! După un moment de tăcere, adăugă: Comisarul de poliție se întorcea acasă tocmai când noi plecam; nu era o oră potrivită pentru plimbare. Domnul Bancelle s-a lăudat față de tine că are patru sute de mii de franci în casa lui de fier. Moş Bertrand, lampagiul, te-a văzut numărând banii, iar eu l-am mai şi cinstit... Îşi prinse capul în mâini, descurajată. Apoi, deodată, izbucni revoltată: Dar ce importanță au toate astea, din moment ce tu eşti nevinovat? Apoi continuă: Tot ce vei face tu voi face şi eu; unde vei merge tu, voi merge şi eu; soarta ta va fi şi a mea: sunt soția ta.

— Tu eşti şi mamă, spuse André încet, cu adorație.

— De ce n-ai luat şi copilul? întrebă ea speriată.

— Ai spus-o chiar tu, o mângâie André; te ascunzi o zi, două zile...

Ea îl întrerupse, izbucnind în lacrimi:

— Dacă mă vei despărți de tine, voi muri, André!

— Vei trăi pentru soțul tău şi pentru fiul tău.

— Atunci, izbucni ea, smulgându-se din brațele lui, asta este! Am bănuit intenția ta! Vrei să rămâi singur în fața acestei nenorociri!

Cu o voce hotărâtă şi puțin severă tânărul gravor spuse:

— Da, vreau să rămân singur. Şi spun vreau pentru prima oară de când suntem căsătoriți, Julie. Chiar dacă ideea de a fugi în trei nu ar fi absurdă, eu tot nu m-aş hotărî să fug. Tatăl meu a fost un om sărac, dar mi-a lăsat un nume fără

pată, şi fără pată trebuie să-l las moştenire şi eu fiului meu.

— Deci, tu speri? întrebă Julie, fixându-l cu ochii ei mari, plini de spaimă.

Cum el rămânea tăcut, adăugă într-un adevărat elan de pasiune:

— Dacă speri, de ce să mă alungi? Ba nu, m-am înşelat. Fuga ta de azi-dimineaţă este dovada. Fuga asta va fi pusă în sarcina ta. Dacă voiai să te aperi, nu trebuia să fugi.

— Julie, eu nu sunt un savant, spuse el, încălzindu-i mâinile cu sărutări, dar noi am citit împreună istoria veche despre războaiele popoarelor libere. Când era vorba de viaţă sau de moarte pentru acele naţiuni eroice, când un oraş ameninţat de un asediu voia să dea bătălia decisivă, îţi aminteşti? Se evacuau copiii şi femeile…

— Guri nefolositoare, zise cu amărăciune Julie.

— Nu pot să mă supăr pe tine, spuse el, sărutând în neştire delicatele degete albe care tremurau la atingerea buzelor lui; eşti nedreaptă eşti crudă, dar mă iubeşti şi sunt fericit… Cei despre care îţi vorbesc îşi trimiteau copiii şi soţiile pentru că nu voiau să capituleze. Când cei pe care îi iubeşti sunt la adăpost, eşti puternic. Eu te iubesc numai pe tine şi te ascund ca să te regăsesc după trecerea primejdiei. De la prima ameninţare, am înţeles gravitatea luptei ce se va da şi am vrut să ştiu cât de puternic voi fi în această luptă. Te-am văzut lângă mine, pe tine, comoara mea scumpă, visul meu realizat, fericirea mea atât de completă şi atât de curată, încât pentru mine nimic nu mai există, nici chiar bucuriile cerului; te-am văzut stând pe banca acuzaţilor; ceva dezonorant şi de neîndurat; jandarmi în jurul tău şi priviri care murdăresc, privirile mulţimii fixate brutal asupra ta; am văzut asta, tu erai albă la faţă, slabă, îmbătrânită, cu toate că nu se adăugaseră decât patru săptămâni la vârsta ta; capul tău se pleca, ochii tăi înroşiţi părea arşi de lacrimi; am văzut toate astea cu ochii minţii şi am simţit că mi se mistuia curajul. Înţelegi, m-am cutremurat, am plâns, am ţipat la judecătorii mei închipuiţi: "Cruţaţi-o pe Julie a mea şi vă voi face mărturisirea crimei pe care nu am comis-o! Îndepărtaţi de lângă ea gardienii, interziceţi mulţimii neruşinate să o mai murdărească cu privirile lor. Să nu le mai fie îngăduit acestor bărbaţi să târască numele ei binecuvântat în discuţiile ce le poartă cu femeile lor pentru a le satisface gelozia feroce, şi veţi şti tot: am ieşit noaptea cu mănuşa mea de fler, fabricată anume pentru a forţa casa de fier cu cifru secret, am intrat în

casa Bancelle; cum? Ce vă interesează? Mănuşa mea nu deschide închizătorile, dar, fără îndoială, aveam chei false. Am ghicit combinațiile cifrului, să zicem că am făcut să sară din ivăr limba broaştei cu un levier; noi, hoții, ne cunoaştem meseria, aşa cum voi sunteți tari pe meseria voastră; manivela s-a mişcat când s-a deschis casa: iată punctul curios, nu-i aşa? Brațul meu a fost prins în ghearele de oțel: dar brațul meu era în mănuşă! Mi-am retras încet de tot mâna, mănuşa a rămas, şi eu am luat cele patru sute de bilete de bancă pe care Bertrand, lampagiul, m-a văzut numărându-le pe banca din piața Acacias."

André îşi şterse cu dosul mâinii sudoarea care îi curgea şiroaie de pe frunte.

Lucru ciudat: Julie nu răspunse nimic. Era gânditoare; ai spune chiar neatentă, dacă acest cuvânt nu ar fi prea crud.

Antrenat în dorința vie de a convinge, André nu observă nimic. Îşi continuă cu înflăcărare pledoaria:

— Săracii nu au câtuşi de puțin meritul de a fi curajoşi. Ce au de pierdut? Eu sunt însă prea bogat, am prea mult de pierdut şi de aceea sunt laş. Prin fugă am câştigat răgaz să-mi ascund cel puțin comoara. Când comoara mea va fi pusă la adăpost, spuse el râzând şi parcă rugător, când bunul meu cel mai de preț va fi pus la adăpost, voi fi din nou cum am fost, ştiu, sunt sigur de asta. Mă voi apăra; voi lupta; trebuie neapărat să existe vreo portiță, ceva care să lămurească acest mister; o voi descoperi. Să nu ai teamă, absența ta nu mă va pierde: mă voi duce de-a dreptul, le voi vorbi deschis, le voi spune: "Mi-am regăsit îndrăzneala; pentru soția mea m-am temut, căci o iubesc aşa cum nimeni n-a iubit vreodată, am scos din joc această miză prea copleşitoare şi, iată-mă, am venit! Aş fi putut să fug împreună cu ea. Vă desfid să o găsiți, răspund eu pentru amândoi, iată-mă, iată-mă! Atâta timp cât e vorba numai despre mine, am curaj; ba, mai mult, am încredere. Valoarea garantei face mai mult. Oricine ar putea da în pază o sută de ludovici de aur, dar nu s-ar încrede decât el însuşi pentru a păzi un diamant de trei sute de mii de franci! Toți banii din lume, toți ludovicii de aur şi toate diamantele pământului nu valorează nimic pe lângă Julie a mea. O, judecători, viața şi onoarea mea sunt în mâinile voastre, dar dragostea mea e binecuvântată de Dumnezeu, şi lui Dumnezeu i-am încredințat-o pe Julie."

Ținea capul sus şi ochii îi scânteiau. Julie, dimpotrivă, îşi aplecă fruntea. Privea în pământ. La ce se gândea ea oare?

André fusese elocvent, dar nu întrezărise câştigul cauzei. Îi trebuiau noi argumente. Julie întrebă suspinând:

— Cum să mă duc la Paris şi cum să mă ascund acolo? Apoi, ca şi cum s-ar fi ruşinat de cele spuse, adăugă imediat: De altfel, nu vreau! Aş muri de supărare! Nu-mi voi părăsi niciodată bărbatul!

Capitolul IX - O oră de dragoste

Există uneori victorii prea desăvârşite care dor. Nu toate surprizele sunt plăcute. Mi s-a povestit odată o întâmplare foarte stranie. Dawsy, faimosul îmblânzitor de şerpi, se lăuda că pune mâna imediat şi fără pregătire pe orice fel de reptilă. Un american glumeț căci Franța nu are monopolul "farselor bune" — a aşezat într-o dimineață, în străduța lui Dawsy, prietenul său, un şarpe mic, negru, foarte pătat cu galben, şi fumându-şi trabucul, s-a postat la pândă, ca să vadă cum va reacționa îmblânzitorul când se va scula din somn. Când se trezi, acesta văzu şarpele şi zâmbi. Era într-adevăr un om neînfricat, căci nu manifestă altă grijă decât teama de a nu speria reptila, întinse mâna cu multă precauție şi apucă lighioana de gât. Dar abia o atinse, că şi căzu jos fără cunoştință.

Micul şarpe era de carton.

În clipa când a atins materia inertă, surprinderea încercată l-a fulgerat pe acest om care tocmai zâmbise cu sânge rece la gândul unei lupte primejdioase.

Într-o ordine de idei mai puțin excentrică, consultați-vă medicul şi să vă spună el ce s-ar întâmpla dacă, în prada unei bănuieli de gelozie, cuprins de-o furie brutală, ați da muşchilor piciorului dumneavoastră elanul necesar pentru a sparge o uşă şi, presupunând că ar fi întuneric, uşa ar fi larg deschisă.

Proverbul care îi ia în zeflemea pe spărgătorii de uşi deschise este puțin cam viclean.

Doctorul dumneavoastră vă va răspunde că de nouă ori din zece în jocul acesta v-ați rupe piciorul.

Trebuie să mărturisim că, nu fără amărăciune, ne-au venit în minte aceste parabole neplăcute în legătura cu Julie Maynotte; dar adevărul e că tânărul şlefuitor era în situația

americanului Dawsy şi a omului care ar trage în gol o puternică lovitură de picior.

Julie, în loc să se apere, spusese: "Cum să mă duc la Paris? Şi cum să mă ascund acolo?" Iar vorbăriei naive a lui André nu-i mai acorda decât o atenție distrată.

Totuşi, André al nostru nu leşină, cum leşinase îmblânzitorul de la circ, el rămase perfect lucid. O iubea cinstit, pasionat, cu sfințenie, fără afectări banale. Avea în el şi ceva de gigant, dar şi de copil. Nu se gândea la altceva decât la salvarea idolului său, şi asta îl făcea fericit.

— Nu te gândi să dai înapoi! exclamă el când Julie încerca să dea alt sens vorbelor ei. Ar fi nedemn de tine!

Palidă, Julie nu ridica totuşi ochii din pământ.

André continuă:

— Te vei duce la Paris cu diligența, încrede-te în mine. Vei trăi acolo cum vei dori; banii noştri vor fi în mâinile tale.

— Îmi vei trimite copilul? îl întrerupse Julie.

— Nu, răspunse André, asta nu se poate. Ți-ar da de urmă. Trebuie să chibzuiesc bine în ceea ce te priveşte. La Paris vei fi o tânără fată. Ei vor urmări o femeie, o mamă. Numai aşa poți fi la adăpost.

— Dar copilul nostru?...

— Trebuie să ai încredere în Madeleine, care l-a alăptat.

Julie îşi ridică în sfârşit ochii. Erau plini de lacrimi.

— Am fost prea fericită!... şopti ea.

— Ah, ştiu. Înțeleg! strigă neliniştit tânărul André. Orice aş face, tot tu vei fi cea care va suferi cel mai mult.

Julie izbucni în plâns; şi într-un elan pe care nu-l avusese până acum, îl imploră:

— Te rog, te rog, nu mă trimite la Paris!

André scoase din buzunar portofelul în care erau cele 14 bancnote de 500 de franci.

— Hârtiile tale sunt aici, spuse el, numai ele te pot ajuta până când Dumnezeu ne va uni din nou. La Paris vei redeveni domnişoara Giovanna-Maria Reni, descendenta conților Bozzo. Nu ai fost niciodată căsătorită cu un bărbat de condiție inferioară. Vor fi socotiți impostori nebuni cei care vor îndrăzni să stabilească ceva comun între tine şi sărmana nevastă a lui André Maynotte, al cărui tată n-ar fi fost admis nici printre valeții tatălui tău. Tu nu eşti bogată, nu vei ascunde acest lucru, deoarece nenorocirile familiei tale sunt cunoscute, dar nu eşti nici săracă; pentru a face față zilelor mai grele, ai întreaga noastră mică avere. La Paris ai prieteni,

rude, colonelul, între alții, şi cum tu nu vei apela la punga lor, îți vor fi de ajutor. Să nu trimiți scrisori, te-ai expune inutil, şi, în fond, ce mi-ai putea povesti în afară de nobila bunătate a sufletului tău? Eu te cunosc, ştiu că îmi eşti devotată, şi atât îmi ajunge. Îți voi scrie eu pe numele tău de Giovanna-Maria Reni, la post-restant, pentru ca să ai veşti despre copilul nostru. Şi acum, după ce am fixat şi hotărât totul, aştept să-mi spui, ca o soție înțelegătoare cum eşti: "Dragul meu, sunt gata".

— Dragul meu, sunt gata, şopti ea printre lacrimi.

Apoi, îmbrățişându-l, adăugă, plină de elan:

— Oh! Eşti mare! Eşti bun! Te iubesc!

O clipă rămaseră îmbrățişați.

— Mi-e o foame cruntă, spuse vesel André.

Julie nu se putea mişca, tristețea o paraliza.

Dar André, luând-o de umeri, îi spuse, privind-o în ochi:

— Să ne întoarcem la începutul discuției noastre, buna mea soție, să ne amintim de ziua aceea de sărbătoare, petrecută în mijlocul pădurii, care a însemnat logodna noastră. Tot ca atunci suntem pândiți de primejdie şi suntem iarăşi singuri, noi, şi Providența. Acum, ca şi atunci, bietul nostru viitor este acoperit de un nor pe care numai Dumnezeu îl poate risipi. Ce ți-am spus acolo, în pădurile noastre de mirt, am să-ți repet acum. Priveşte, zise el, aşezându-se în genunchi. Acum, ca şi atunci, sunt la picioarele tale, Julie, nădejdea mea, fericirea mea nesperată. Împlinindu-mi rugăciunea, tu mi-ai dăruit într-o zi — oh! Zi frumoasă, senină, îndrăgită de noi — cât nu poate cuprinde o întreagă viață. Timpul nu ne grăbeşte, dar, iată, soarele ne atrage atenția. Nu îți cer o zi întreagă, îți cer o oră de bucurie şi de dragoste…

Julie se ridică; el îi sărută ochii umezi şi continuă:

— Nu mai vreau să plângem.

— Astăzi, ca şi atunci, sunt a ta, dragul meu André, şi dorința ta va fi şi a mea, îi spuse încet Julie.

Apoi luă coşul şi îl deschise. Pâinea, vinul, fructele şi câteva feluri simple de mâncare fură întinse pe iarbă. Înduioşat, André îi urmărea mişcările grațioase. Era sigur că citeşte în sufletul ei ca într-o carte şi îi era recunoscător pentru surâsul prețios cu care îşi ascundea lacrimile.

S-ar putea oare spune că lacrimile ei nu erau sincere? Cu neputință să ne îndoim! André era bărbatul ales de ea, prima şi unica ei dragoste. Cândva, cu entuziasm şi fără

rezerve, pe el îl lăsase s-o îmbrățişeze.

Dar cu o clipă înainte fusese distrată. Sunt nişte îngâmfați sau orbi aceia care scriu studii întitulate "Femeia". Oricât de fin le-ar fi spiritul de observație, în fața acelor mistere şi capricii, a acelor transformări şi năluci, rămân totuşi nişte orbi; oricât de aproape s-ar crede de adevăr, rămân totuşi nişte naivi. În timp ce André îi vorbea, Julie fusese absentă; când se simțea mai tulburată, o fulgerase un gând care nu avea legătură nici cu soțul ei, nici cu copilul. Gând vinovat? Nu, fără îndoială. Gând egoist, poate. Rămân cute adânci, rămân unghere întunecate în acele suflete care sunt într-o continuă frământare şi care se schimbă fără încetare față de ele însele: bogăție uimitoare a operei creatorului! Dacă s-ar putea analiza într-un laborator nouă sute nouăzeci şi nouă din acele suflete pline de inteligență şi ştiința, nu veți fi ajuns la nici un rezultat, pentru că următorul la numărătoare va lua în râs analiza, arătând în mijlocul viciului comori de virtute, sau în virtute vreo cangrenă ascunsă, misterioasă muşcătură a viciului. În nici unul dintre celelalte suflete nu l-ați găsi pe acesta. Munciți deci, pierdeți o zi cu această muncă grea şi întoarceți-vă spre comoara de cunoştințe căpătate, pentru a le adăuga acea nouă cucerire şi a o cataloga în colecția dumneavoastră, sau cel puțin pentru a o compara — bucurie de preț a tuturor colecționarilor.

Bărbatul din *O mie şi una de nopți* a găsit frunze uscate în locul țechinilor de aur. Vântul a intrat în muzeul dumneavoastră şi a răvăşit etichetele. Cum de s-a putut? Şi iată-vă ca găina care a clocit ouă de rață. Nu a fost nevoie decât de o zi pentru ca vântul să ducă pe aripile lui într-un vârtej nebun toate clasificările dumneavoastră. Priviți-vă fiolele atât de bine astupate: dopurile au sărit, lăsând vidul în locul prețioasei licori, anume sortimente de struguri necopți au devenit vin de soi; anume băutură nobilă s-a transformat în oțet.

În ciuda exagerărilor studioşilor, femeia nu există: nu există decât femei.

Miraculoase daruri ale cerului, flori care conțin — ca şi ierburile de leac întrebuințate în medicină — când viața, când moartea!

Şi, în adevăr, să cunoşti câte unele din aceste ierburi de leac, e ceva! Cei care ajung la acest punct se străduiesc, depun eforturi, dar nu au certitudini. Singuri novicii, bătrâni

sau tineri, au acea candoare de a scoate strigătul de triumf şi de a gândi în orgoliul lor, demn de milă, că posedă flora completă a redutabilelor straturi de temut.

Julie aranjase tacâmurile pe o mică ridicătură de pământ, acoperită cu muşchi şi în jurul căreia iarba de pădure, înaltă, subțire şi verde chiar când e uscată de căldură, pare un covor moale. Arşița zilei trecuse: umbra stejarilor se lungea, în timp ce soarele cobora încet pe albastrul cerului fără nori. Adierea călduță mişca frunzele. Totul îmbia la dragoste.

Cu puțin înainte, Julie fusese absentă, o repetăm a doua oară, şi nu fără amărăciune. Acum nu se mai cunoştea nimic pe fața ei. Se întoarse spre André, îl luă de mână şi îl conduse acolo unde aşezase masa. Lipiți unul de altul, începură să mănânce. André vru să închine, şi primul sirop din acest vin de țară le umezi uşor buzele într-un sărut. La început părea o sărbătoare stoică, o sfidare aruncată de tânărul nostru erou cumplitelor spaime ale despărțirii. Dar curând, pe măsură ce continuau această agapă îi cuprinse o veselie gravă şi calmă. Agapă este chiar cuvântul potrivit: stăteau la banchetul martiriului.

Mâncau şi beau; totul era sub vraja mângâierilor. Oh, se iubeau; nu e vorba numai de André ce conta acel gând nedesluşit care tulburase nu demult mintea îndurerată a lui Julie? Ochii lor, care totdeauna se căutau, vorbeau acum aceeaşi limbă. Se iubeau, inimile lor se contopeau şi nu mai aveau nevoie de cuvinte. Erau tineri, prea tineri, şi fierbințeala le cuprinse tâmplele. Dorința lui André o înflăcără pe Julie şi primul ei elan îl ameți şi se pierdu într-un fel de beție religioasă.

Există în istoria Franței o pagină care pare smulsă din tablele muzei antice Clio[14] o pagină gravată de adevărata daltă a lui Phidias[15] pe un bloc imaculat, din cea mai transparentă marmoră de Paros. Nu, nu vreau să-i ascult pe cei care neagă, căci fiecare fruct îşi are viermele lui şi fiecare punct luminos întunericul lui; cu vreau să cred, şi iată, pe fondul sângerând al Teroarei[16] văd câteva figuri senine, bine detaşate. Toți sunt tineri, ei se numesc Brissot, Vergniaud, Gensonné, şi nu li se mai ştie decât un singur nume: Girondini. Când au trebuit să moară, se spune, aceşti îndrăgostiți de libertate s-au adunat, au rupt pâinea, au împărțit vinul, oficiind cu un entuziasm ponderat, în ajunul viitoarelor lor funeralii, în timp ce, în plină orgie, se urla,

cerându-li-se capul.

Aceasta este legendă zilelor teribile, iar elocvența melancolică a ultimului lor surâs a rămas în istorie.

Nenorocirea exaltă, pericolul iminent degajă o nostalgie nesperată. Julie şi André stăteau acolo, pe iarbă, la ultimul lor banchet, cu singurătatea drept oaspete. Visul îi îmbăta; pădurea complice le împărțea cu dărnicie armoniile şi miresmele ei; Julie era atât de frumoasă, încât în beția dragostei lui, André o vedea într-o aureolă, ca pe o sfântă. Amândoi străluceau de dragoste; inimile lor lacome se grăbeau să consume, ca într-un desfrâu eroic, tot focul sacru al unei întregi vieți de afecțiune şi dezmierdări. Sufletele lor se mistuiau într-o deplină înțelegere; şi uitând de sine, jertfind întregul univers lui André, Julie se gândi că ar putea muri astfel.

Timpul trecea totuşi. Palidă, mistuită de puteri; Julie îngenunche în iarbă şi, surâzând, îşi aşeză capul pe genunchii lui André. Părul desfăcut rostogolea în valuri bogăția buclelor: pieptul i se zbătea şi o oboseală dulce o cuprindea şi îi domolea pătimaşele porniri.

Cum buzele lui André le căutau pe ale ei, Julie, îi spuse:

— Pentru mine numai tu exişti pe lume; însăşi atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să-mi dea alt bun mai de preț.

Vântul adia leneş în părul lor, vântul care asculta, luând şi ducând cu el mângâierile; frunzişul legănat le întorcea înmiite şoaptele, în care concertul jucăuş al păsărelelor broda nenumărate fantezii; pârâul îşi dădea nota lui monotonă, iar soarele pieziş străpungea în depărtare cu lungi sulițe de aur pădurea bătrâna şi întunecată.

Dar toate visările au un sfârşit.

La căderea înserării diligența de Caen pentru Paris schimba caii la hanul de la Moult-Argences. O tânără țărancă se prezentă şi ocupă un loc în compartimentul din spate, în timp ce un bărbat tânăr, care în loc de bagaj avea un mic pachet, se aşeza stângaci pe banchetă. Tânăra avea o valiză. Şeful diligenței, om de lume ca toți semenii lui, o privi îndrăzneț şi spuse cu o admirație echivocă:

— O mândrețe! Are să facă buni mulți la Paris!

Frumoasa țărăncuță dădu pentru formalități un nume obişnuit la țară; Pélagie sau Goton. Tânărul călător de pe imperială[17], interpelat la rândul lui, declară că se numeşte J.-B. Schwartz, ceea ce îl tăcu să tresară pe tânărul zdravăn, în

cămaşă, care adusese pe umăr valiza tinerei țărănci.

Diligența o porni. J.-B. Schwartz îşi trase pe urechi o bonetă nouă de bumbac pe care o avea pe cap. Un sărut trimis din vârful degetelor trecu prin portiera diligenței în care frumoasa țărancă plângea; pe drum, brațele ridicate în sus ale bărbatului în cămaşă se agitau în semn de rămas bun.

Când uruitul roților se pierdu în depărtare într-un nor de praf, el se urcă într-o cabrioletă care îl aştepta la celălalt capăt al satului.

— Dii, Black! spuse el cu o voce hotărâtă şi tristă. Ne întoarcem la grajd!

Capitolul X - André către Julie

2 iulie 1825[18]. Ți-am făgăduit să-ți scriu des. Au trecut cincisprezece zile până când am reuşit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sunt la carceră, în închisoarea din Caen. Când mă agăț cu mâinile de pervazul ferestrei, pot să văd vârful copacilor de pe Grand Cours şi plopii care mărginesc în depărtare păşunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia; ei îmi vorbesc de tine.

Lasă, nu sunt atât de nefericit pe cât o cred ei. Totul îmi vorbeşte despre tine. Trăiesc cu tine; gândul tău nu mă părăseşte nici o singură clipă. Ştiu că te păstrezi pentru mine, şi am încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

Ceea ce mă face să sufăr este că nu cunosc Parisul. Nu văd nimic din ce te înconjoară. Nu pot să-mi închipui ce faci, unde te duci, strada spre care dă fereastra ta, biserica în care te rogi pentru iubitul tău copil. Sunt nevoit deci să mă întorc în trecut; te caut unde te aveam, în casa noastră din piața Acacias. Cum te iubeam, Julie! Şi parcă nu e nimic față de cât te iubesc acum! Nu, este cel mai mare miracol, unicul miracol iubirea asta a mea, care creşte nebănuit de mult şi-mi umple inima! Şi inima parcă se măreşte, ca să poată cuprinde. Sunt sigur că în fiecare zi te iubesc mai mult. Simt cum ia proporții acest rău divin, care este însăşi viața mea. Te iubesc cum nu s-a iubit vreodată, şi simt că te voi iubi şi mai mult mâine. Nu sunt atât de nefericit cât îşi închipuie temnicerii mei. Ei nu

mă pot învinge.

Omul care este însărcinat să păzească mi-a dat o pană, cerneală şi hârtie, pe bani. Nu e bogat; are doi copii; îşi iubeşte soţia. În timpul gerului, tu ai trimis nişte cămăşuţe de lână copiilor. El şi-a amintit şi nu mi-a luat decât doi ludovici ca să-mi procure un teanc de hârtie, o sticlă de cerneală şi pană.

Biata mea Julie, când le-am văzut, am plâns ca un nebun. Mi s-a părut că erai acolo şi că aveam să-ţi vorbesc. Închipuieşte-ţi: suferinţa nu mă face să plâng, dar, la cea mai mică bucurie, îmi dau lacrimile.

Şi nu ştiam de unde să încep, nici cum să-ţi spun un lucru cumplit: tu nu vei citi această scrisoare. Julie, sau, în orice caz se va scurge mult timp până când o vei citi. De când am cu ce scrie, mă tot gândesc: dacă e cumva vreo capcană? Ar fi ceva îngrozitor! Cred totuşi că Louis, gardianul meu, este un om cumsecade, dar, ca şi ceilalţi, şi el mă crede vinovat. Trebuie să fie o capcană. Dacă ţi-aş trimite acum o scrisoare, ar însemna să demasc adresa ta, complicea mea adorată. Ar veni direct la tine, te-ar prinde, te-ar băga la închisoare.

Tu, în închisoare! Tu, Julie a mea, tu, cinstea, demnitatea, puritatea! Eu pot să îndur totul; ceea ce îndur este departe de puterile mele, şi încerc o mare şi nespusă bucurie gândindu-mă că partea ta de povară apăsă asupra mea. Dacă însă te-aş şti în suferinţă, adio curaj! Nu aş mai recunoaşte Providenţa, dacă Providenţa te-ar lovi. Aş blestema.

Este o capcană, înţelegi, mi-o spune ceva: nu mă voi lăsa prins în ea. Ştiu unde să ascund această scrisoare care se va lungi fără încetare şi în care vei găsi într-o zi toată inima mea. Cum ei se vor întreba totuşi ce fac cu hârtia, voi scrie alte scrisori pe care ţi le voi trimite la Londra, unde te cred ei. Am să-ţi explic despre ce e vorba: acele scrisori pot să le citească, dacă vor să-ţi dea de urmă. Secretul rămâne în inima mea.

Ei îmi sunt duşmani, dar, lucru ciudat, nu sunt răuvoitori faţă de mine. Eu nu am studiat mult; mi-ar fi cu neputinţă să explic anumite gânduri, cu toate acestea, ele sunt clare în mintea mea. Le inspir un fel de prietenie, însă urăsc crima pe care am făcut-o. Se poate oare separa omul de faptele lui? Şi dacă am comis crima de care sunt învinuit, nu sunt eu demn de ură sub toate aspectele?

Ştiu că e foarte greu să spui ce ai face tu însuţi în locul altuia într-o atare situaţie. Din două puncte diferite de vedere,

aceiaşi obiect poate să se schimbe în aşa fel încât să nu-l mai recunoşti. Îți aminteşti de frasinul acela mare de la Chiave, de dincolo de Sartène? Îl mutilase trăznetul; când îl priveai, venind dinspre Chiave, era o ruină, o rămăşiță de lemn uscat; dar când veneai dinspre Sartène, crengile verzi şi pline de viață îl împodobeau într-o mantie largă de frunziş. Totul este cam aşa: fața nu seamănă cu profilul, iar vecina noastră, doamna Schwartz, nu ar trece drept saşie dacă ar vrea să nu-şi arate dintr-odată amândoi ochii. Vezi, glumesc. Asta pentru că am vrut să-ți spun că judecătorul de instrucție este blând şi binevoitor față de mine. Vei fi încântată să-i afli numele, căci la Palatul de Justiție nu există consilier mai integru şi mai demn; eu sunt în mâinile domnului Roland, fratele preşedintelui, un om pios şi blând, pe care săracii îl cunosc.

Iată însă nenorocirea mea, şi cu toată ignoranța, cred că aici e hiba chiar a legii noastre franceze. O crimă comisă presupune negreşit un vinovat. Fiecare îşi face o cinste din îndeplinirea misiunii care i-a fost încredințată. Copiii tare se jucau în piață, în fața magazinului nostru, aveau o vorbă care de-abia acum mă face să reflectez asupra ei. Spuneau despre cel care nu băga nici o bilă în gropiță că dădea chix. Şi ce râsete!

Omul este un copil la orice vârstă. Nimeni nu vrea să dea chix. Domnul Roland ar da chix dacă eu n-aş fi vinovat.

Trebuie un vinovat, acesta este punctul de plecare. Este adevărul însuşi, dar este şi fatalitatea.

Într-atât este nevoie de un vinovat, încât le ajunge unul. Legea nu prevede neapărat ca pentru aceeaşi faptă să implice două sau mai multe condamnări, şi logica asta riguroasă până la naivitate, lasă pe adevăratul criminal în voia lui, dacă vreun țap ispăşitor a şi plătit datoria fictivă pe care orice crimă o implică.

Nu am numai hârtie, pană şi cerneală, am chiar o carte pe care mi-a vândut-o Louis: cele cinci *Coduri*. Preotul nostru spunea că nu e bine că toți să citească *Biblia* — cuvântul lui Dumnezeu, lipsit de explicații, devine o băutură prea tare pentru anumite minți. Aş înclina să cred că aşa este şi *Codul* — comparația este modestă, dar fără îndoială mult superioară pentru simplitatea mea, de vreme ce deseori mă uimeşte şi nu rareori mă înspăimântă. Nu vorbesc de tot *Codul*; ceea ce căutam în el era persoana şi culpa mea; nu am studiat deci decât partea penală şi ancheta criminală. Cel care le-au stabilit au fost cei mai pregătiți dintre oameni; ei au trecut în

lege tot geniul lor şi experienţa a şaizeci de secole; opera lor îmi inspiră respect, dar cât de mult îi mulţumesc lui Dumnezeu că te ţine departe de aici! Artileria legii, care până ieri te proteja, astăzi e îndreptată împotriva ta. Este nevoie de un vinovat, şi noi suntem vinovaţii de care au ei nevoie, nu pentru că legea răuvoitoare şi nedreaptă ne alege, ci pentru că un număr serios de prezumţii ne denunţă în faţa legii. Din tabăra ocrotiţilor trecem în tabăra inculpaţilor.

Şi tu ai fi tot ca mine, singură, fără putinţa de a lua legătură nici măcar cu mine. Asta este legea. În această luptă a adevărului împotriva aparenţelor, tu te-ai prezentat fără arme, slăbită de tortură morală. Nici un zvon dinafară nu ar pătrunde în mormântul în care ai muri cu viaţă; mă înşel: ar veni un ecou sinistru, nu ştiu de unde, nici pe unde, şi acest glas jalnic ar spune somnului şi veghei tale: "Vei fi condamnată!" Nici apărător, nici sfătuitor, blocadă a minţii, foamete aplicată sufletului.

Iubita mea dragoste, absenţa ta este consolarea şi puterea mea. Tu eşti liberă, vei rămâne liberă: câtă vreme nu mă au decât pe mine, au cei mai puţin preţioasă jumătate a fiinţei mele, pentru că tu sini un deţinut al cărui suflet privilegiat are harul de a se avânta afară, în petreceri şi libertate.

Trebuie un vinovat, înţelegi? Şi atunci, ce să pretinzi legii? Crima înveterată ar ridiculiza îndurarea. Ce lege ar mai fi aceea dacă, însărcinată fiind să pună botniţă animalelor sălbatice, ar lăsa să-i scape un tigru, de teamă să nu-l strângă prea tare? Nu ar deveni legea însăşi complicea târgului şi a orgiilor carnajului pe care l-ar dezlănţui fuga lui?

Eu nu sunt revoltat împotriva legii, nu; raţiunea ei mă tulbură: a fost făcută împotriva tigrilor. Armele ei se potrivesc întocmai acestei vânători teribile. Or, în pădure, când ziua este posomorâtă şi stufărişul des, nu se întâmplă ca un glonte rătăcit să doboare un trecător în locul mistreţului care îşi continuă liniştit drumul?

Vânătorii se aflau în pădure pentru mistreţ. Tot ce mişca pe sub arboret trebuia să fie mistreţ. Trebuia un mistreţ. Trebuie un vinovat.

Ce căuta bietul trecător în pădurea aceea? Am cunoscut vânători care dădeau vina pe trecător şi-l mai mustrau în timp ce îl petreceau la cimitir. Nu ştiu cum am intrat noi în pădure. Îţi aduci aminte de cei doi ţărani din Argence, bărbatul şi nevasta lui? Pe vremea aceea îmi spuneam: aşa

ceva poate da peste oricine. Este ca trăznetul. Şi de atunci, în gândul meu, te apăram împotriva trăznetului.

Rațiunea îmi striga: eşti nebun! Poate eram nebun, căci ceea ce ni s-a întâmplat nouă acum ține de absurd. Dar, încă o dată, slavă Domnului că am fost pregătit; am prevăzut imposibilul, şi tu eşti salvată!

Ce frumoasă era biata țăranca aceea! Când te-am văzut de deghizată în țărancă, în seara plecării tale, mi s-a părut că îi semănai. Țăranul acela care a fost condamnat avea o înfățişare blândă şi tristă. Totul pleda împotriva lor, doar inima mea îmi striga: ei nu sunt vinovați.

Bărbatul este acum la ocnă, femeia lui la închisoare: amândoi despărțiți unul de altul pentru totdeauna!

Julie, eu nu voi ajunge la ocnă. Există momente în care mă simt în stare să trântesc zece oameni. O fi încordarea? Nu cred...

...Judecătorul meu a venit cu grefierul. Este a şasea oară. Mă feresc de Louis, dar când domnul Roland a văzut cerneală pe degetul meu, el a surâs.

Domnul Roland este încă tânăr. Studiul i-a obosit ochii şi i-a palidat obrajii. E căsătorit de cinci ani şi e tată de patru. O dată, pe când intra la mine, gardianul l-a întrebat ceva despre soția lui şi, după felul cum i-a răspuns, am văzut că o iubeşte.

El este cel care a vorbit în numele ministerului în procesul soților Orange. Nu era pe atunci decât al treilea procuror general. Se spune că va ajunge departe, că acel proces i-a făcut faimă. Totuşi, în regiunea Argence există o bestie feroce care se laudă că l-ar fi ucis pe bătrân.

Domnul Roland e blând şi îl cred bun. Îşi dă toată osteneala să ştie, să afle că eu sunt vinovat. Convingerea lui este făcută; caută doar să şi-o susțină cu un surplus de probe.

Misiunea sa e lege, şi aş jura că în conştiința lui nu exista nimic altceva decât un devotament sincer față de datorie. Trebuie un vinovat, şi m-au găsit pe mine; în interogatoriile mele nu ieşim din asta.

Tăgăduielile mele nu sunt decât o formă. Le acceptă ca pe un rol pe care eu trebuie cu orice preț să-i joc, aşa cum el îl joacă neapărat pe al lui.

Pot să-ți spun acest lucru, Julie, din moment ce peste mult timp vei citi scrisoarea mea. Când o vei citi, totul se vă termina. Să ştii că absența ta aici cade în culpa mea. De la

primul interogatoriu am declarat că tu aranjaseşi o traversare la bordul unei nave-cabotier din micul port Langrune şi că te afli în drum spre Jersey. În mintea lor tu duci cu tine cei patru sute de mii de franci. Şi cum ar putea să gândească astfel? Sunt, pentru ei, vinovat.

Totuşi, domnul Roland are o soție pe care o iubeşte. El este un om de onoare, dar pentru a-şi da seama dacă un om este criminal trebuie oare să mediteze asupra propriei sale conştiințe? Evident că nu. Eu sunt vinovat, întreaga mea purtare este a unui vinovat. Odată stabilit acest fapt, lucrurile îşi schimbă numele. Femela unul cal este o iapă. Soția unui nenorocit, aşa ca mine, este o complice.

Între judecător şi mine treburile nu au mers din prima zi. Răspunsurile mele nu l-au ajutat cu nimic. Eram vinovat, sunt vinovat. Singurul mijloc de a-mi îmbunătăți situația, spune el, este o mărturisire sinceră. În el nu există dubiu. Munca lui este de a reda în mod clar pentru alții ceea ce pentru el însuşi este evident.

Când ne despărțim, pot să afirm din tot sufletul, nu-i port nici pică, nici duşmănie. Acest om, mai inteligent decât mine, tot atât de învățat pe cât sunt eu incult, integru până la austeritate, neavând altă pasiune decât o ambiție legitimă, nu doreşte să-mi facă rău. Ideea unei nedreptăți pe care mi-ar putea-o pricinui în afara îndeplinirii datoriei sale l-ar dezgusta, sunt sigur. El este o rotiță şi se învârteşte în sensul normal al mişcării ei. La ora 1 va veni avocatul meu; şi el rotiță, dar care se va învârti în sens contrar.

Domnul Roland m-a întrebat astăzi dacă am a mă plânge de Louis, de hrană… Vrea să mă simt bine.

Mă simt bine, fiindcă nici una din celulele închisorii nu este pentru tine, Julie a mea; mă simt bine, pentru că tu mi-ai dat această dovadă de afecțiune păstrându-ți scumpa libertate; mă simt bine; nu mă plâng; şi cine ştie dacă, în acea sală a Palatului de Justiție, nu se va face lumină?…

Am luat masa de seară, mi s-a adus vin. Ultima oară când am băut vin eram doi pentru acelaşi pahar. Îți vei aminti multă vreme de ora aceea, soția mea dragă; eu nu voi uita niciodată. Plângi? Mi-e teamă de lacrimile tale. Aş vrea atât de mult să-ți dau cel puțin mângâierea de a mă citi! Astă-seară sunt foarte mulțumit, pentru că am găsit un mijloc de a face să-ți ajungă veşti despre copil. Am să dorm mai liniştit.

Dar, înainte să adorm, vreau cel puțin să încep povestirea mea. Zilele sunt lungi, şi mai este încă soare acolo,

pe vârful plopilor. Până acum am vorbit de lucruri care sunt peste puterea mea de înțelegere. Pentru o tristă excepție, pe care legea nu o discută, ea ocroteşte întreaga societate. În fapta mea există egoism.

Povestesc. Despărțindu-mă de tine, nu aş şti să-ți spun tot ce simțea biata mea inimă, încercam şi bucurie, şi îngrijorare. Dar mai întâi, călătorul de pe imperială, care poartă acelaşi nume ca al comisarului nostru de poliție! O clipă am fost înspăimântat. Apoi mi-am amintit de el, un tânăr palid şi slab, care venise în ajun în magazinul nostru să întrebe de domnul Schwartz. Din timp în timp se întâmplă asta în Alsacia: câteodată rămân, iar dacă nu, se duc să-şi caute în altă parte norocul. Acela de pe imperială pleca şi el, ca şi ceilalți.

Ce cal bun Black! Într-o jumătate de oră m-am dus până acasă la Madeleine, doica noastră. I-am spus fără înconjur că din cauza aerului prost de la Caen copilul era bolnav şi că trebuia să vină să-l ia. S-a suit în cabrioletă fără să ceară altă explicație. Cu ea nu ai a te teme de nimic; este mama băiatului nostru aproape tot atât cât tine.

Black a pornit din nou în galop şi cumătra a început să trăncănească. Nu-mi venea să-i dau explicațiile pe care le voia. I-am spus doar că s-ar putea să stea copilul mai mult timp la ea. "Definitiv, dacă vrea el", a fost răspunsul ei.

Am ajuns la Caen după căderea nopții. Pe străzile mărginaşe nimeni nu lua în seamă cabrioleta, dar către prefectură a fost recunoscută şi oamenii au început să se țină după noi. Eu goneam mulțimea, la fel; când am intrat în piața Acacias, gloata striga în urma mea.

— Ce vor puturoşii ăştia? m-a întrebat Madeleine. Ce, e carnaval astăzi?

— Soția mea este în Anglia, i-am răspuns; eu am să fiu arestat; copilul nu te mai are decât pe dumneata.

Ea a rămas cu gura căscată şi m-a apucat de braț şi a spus:

— Ați făcut ceva rău, domnule?

— Noi suntem nevinovați, buna mea Madeleine, i-am răspuns eu.

Black se apropia de poarta principală, care era închisă. Eu îi vorbisem Madeleinei ca un automat, preocupat cum eram că acuzația va deveni publică. Madeleine este din Normandia; a strigat:

— Ah, nenorociților, toți spuneți la fel!

Chiar Madeleine, buna noastră Madeleine! Brațele mi-au căzut. Madeleine nu ştia nimic din seria aceea de întâmplări care ne transformase pe noi în vinovați şi ea era gata să admită vinovăția noastră, indiferent care.

Este adevărat că a adăugat:

— Băiețelul nu este răspunzător.

Mulțimea sosea. Pe când coboram, cel care închiria şi rândaşul s-au repezit spre mine. Domnul Granger a strigat:

— Ah, ticălosule! Ai vrut să ne păgubeşti de cal şi de trăsură!

Dacă vrei să furi un cal şi o trăsură, nu le aduci înapoi la poarta stăpânului lor. Madeleine simți acest lucru şi îl luă de guler pe Granger, spunându-i *imbecil* şi *nevinovat de minte*; cum rândaşul trecu de partea stăpânului său, ea scoase din fundul plămânilor marele strigăt al încăierărilor normande:

— Forța! Forța!

Şi pe lângă aceasta, căci pe măsură ce vorbea îi venea vocația şi acționa, ea îi amenința pe vecinii noştri cu o plângere pentru insulte, acte de violență, persecuții: a fixat suma cerută drept despăgubiri şi a aruncat, întocmai ca strigătul de luptă "Montjoie-Saint-Denis"{19} numele avocatului ei, al celui însărcinat cu procedura şi al portărelului.

Forța chemată se aflu acolo; nu trebuia să alerge mult. Era întâi de toate gloata care de la prefectură se ținuse după noi; apoi oamenii care locuiau în clădirea noastră şi vecinii care se repezeau în dezordine de prin casele lor; era, în sfârşit, jandarmeria, dublată de poliție, care soseau de pe promenadă, căci de dimineață locuința noastră nu încetase o clipă să fie înconjurată.

Eu nu-mi cunosc puterea fizică. Ții minte serata aceea când oamenii contelui Bozzo-Corona, vărul tău din Bastia au vrut să mă arunce în marginea şoselei pe unde trecea el cu trăsura? Rezultatul: trei valeți trântiți în praf şi trăsura răsturnată la marginea taluzului. N-aş fi putut nici eu să spun atunci cum a fost cu putință aşa ceva. N-aveam încă 18 ani. Insulta îmi urcase sângele în cap şi lovisem fără să vreau, aşa cum mergi, aşa cum respiri. Aici a fost ceva asemănător; numai că, de la 18 ani, am mai prins ceva puteri. Mulțimea, vecinii, jandarmii s-au năpustit toți odată asupra mea. Eu eram acolo ca să mă predau şi nu bănuisem un asemenea atac; acesta m-a surprins şi l-am respins fără voia mea. Au fost şi răniți; am lovit, şi în jurul cabrioletei se făcuse un cerc larg.

Madeleine îmi striga:

— Nu în jandarmi! Nu vă atingeți de jandarmi, domnule Maynotte: ăştia sunt afurisiți! Apoi, mândră şi fericită a adăugat: Ah, ăsta da, bărbat! Fir-ar să fie!

Eu m-am repezit în gangul pe care tocmai îl deschiseseră şi dintr-o răsuflare am urcat scara comisarului. Am împins uşa. Comisarul nu era, dar Éliacin, a cărui îmbrăcăminte mi se păru puțin în dezordine, ținea în mână o floretă cu vârf turtit; servitoarea flutura o frigare, iar doamna Schwartz o pereche de pistoale enorme.

— Am venit să vorbesc cu domnul comisar de poliție, am spus eu.

— Foc! a strigat doamna Schwartz, înnebunită de groază. Are să mă omoare. Vă ordon, foc!

Din fericire, însă, batalionul ei nu avea decât arme albe iar ea nici nu se gândea să descarce cele două pistoale; altfel mi-ar fi sunat ceasul. Mi-am încrucişat brațele pe piept, după ce am îndepărtat frigarea cu care servitoarea m-a lovit îndrăzneață drept peste obraz. Tocmai voiam să le spun că nu opun nici un fel de rezistență când amicul nostru rândaşul, luându-mă prin surprindere, mi-a imobilizat mâinile pe la spate. Zece inşi s-au aruncat de îndată asupra mea şi am fost doborât la pământ, aproape sufocat.

Auzeam spunându-se:

— Ah! Ticălosul!

— Ah! Turbatul!

— Putea să omoare pe careva!

— Două pistoale îi umflă buzunarele!

— Şi bani nu!

— Unde sunt cei patru sute de mii de franci?

— Pungaşul ălălalt de Bancelle are să profite de ocazie ca să dea faliment!

— Şi tot comerțul din Caen e ruinat dintr-o lovitură!

— Ah! Turbatul! Ah! Ticălosul! Ah! Banditul! Legați, legați strâns, legați în lanțuri! Trebuie să-l ținem în viață, ca să-l vedem la ghilotină!

Vocea ascuțită a doamnei Schwartz străbătea ca un sfredel în vacarmul confuz. Ea era cea care striga: "Legați, legați strâns legați în lanțuri!" Nu aş putea să-ți spun cu câte frânghii m-au legat. Când totul a fost gata, ea a sosit cu lanțul de la fântână şi m-a legat strâns în jurul picioarelor, bombănind:

— ...Arunca priviri furişe în toate părțile; umbla cu capul

gol: atrăgea toți gură-cască din oraş!

Tu erai, sărmana mea soție, aceea pe care ea o lega strâns şi pe care o ofensa aşa. Tu erai, prea frumoasa mea. Mă pedepsea pe mine pentru frumusețea ta.

N-am scos o vorbă. M-au aruncat ca pe un pachet în biroul lui Éliacin, unde m-au lăsat trântit pe podea. Vacarmul întrecuse măsura: fiecare se lauda zgomotos de partea pe care a avusese în victorie, şi servitoarea repeta triumfătoare:

— Încă puțin, şi-l puneam la frigare ca pe o pulpă de vițel!

Sosirea domnului comisar a pus capăt nebuniei. Se întorcea de la circul Franconi, la ora lui obişnuită. Imnul învingătorilor îl speriase tot atât cât l-ar fi speriat o răscoală. A împrăştiat mulțimea şi, a certat-o pe nevastă-sa; a pus să mi se desfacă pe trei sferturi din legături.

I-a dat dispoziție lui Éliacin să întocmească un raport din care să reiasă că fusesem arestat înarmat până în dinți. Casa era în fierbere. Domnul Schwartz m-a interogat şi mi-am dat bine seama că se străduia să nu se considere erou. Înştiințarea pe care a trimis-o parchetului avea afectarea unui buletin pe timp de război. *Veni*, *vidi*, *vici*, scria Cezar, primul inventator al buletinelor; scrisoarea oficială a domnului Schwartz tălmăcea abil aceste trei preterite[20], din care întrevedea o legitimă speranță de avansare. De acum înainte se socotea creditorul societății.

De altfel, nu m-a făcut să îndur tratament rău, şi de mai multe ori i-a impus tăcere soției lui, care nu se putea linişti de fuga ticăloasei. Ticăloasa erai tu.

Madeleine îşi pierduse mândria. Odată trecută prima pornire de mânie, se rezemase într-un colț. Nouă țărănci din zece, în locul ei, ar fi luat-o la sănătoasa, dar ea este o femeie nemaipomenită. Trecând peste spaima şi frântura de gând pe care o acorda cu siguranță nevinovăției noastre, ea a rămas credincioasă misiunii încredințate.

— Domnule comisar, a spus ea cu o fermitate respectuoasă, copilul nu este răspunzător. Am să-l iau la mine acasă.

A avut loc o mică consfătuire. Doamnă Schwartz era de părere să se publice în ziare, pentru ca astfel să se dezvăluie refugiul ticăloasei; dar domnul Schwartz a fost de părere că mama va încerca într-o zi să se apropie de copilul ei, şi că atunci…

Adu-ți aminte de ceea ce mi-ai făgăduit, Julie a mea. Te-

am încredințat ție însăți și nu te am decât pe tine. Copilul e în siguranță, răspund de el. Nu încerca!

Nu sunt totuși suflete rele. Ghici unde își petrecuse ziua copilul nostru? La comisar acasă, cu doamna Schwartz, care îl copleșise cu dulciuri și cu mângâieri. L-am văzut pe genunchii ei. Când Madeleine a plecat; doamna Schwartz l-a sărutat pe scumpul nostru copil și ochii ei mi se păreau mai puțin sașii, pentru că străluceau de lacrimi.

"Ah! Dacă ar fi al nostru!" spunea ea. Ei au totuși un fiu. Cred însă că ea spunea asta roșcatului aceluia de Éliacin.

Madeleine și-a luat rămas bun cam așa:

— Chiar dacă ați fi vinovați de una sau de alta, copilul nu e răspunzător!

În noaptea aceea m-am culcat în biroul poliției, păzit de trei jandarmi. Tu călătoreai spre Paris. De fiecare dată când suna orologiul, căci am auzit toate orele, mă gândeam: "A făcut două leghe". Diligența aceea, însă, însemnează Caen... Așteptam clipa când să-mi pot spune: "Nu mai e în diligență, e absorbită de forfota Parisului care e întins cât lumea". Cât ar fi el de întins, de cum voi fi liber, ah! Voi ști bine să te găsesc acolo! Am convingerea că voi merge direct la tine în aceeași noapte, așa cum magii se duceau la Bethleem. Dragostea noastră e călăuzită de steaua ei.

Chiar a doua zi dimineață am fost condus sub escortă la Palatul de Justiție. Orașul era încă pustiu: nu au fost decât rari trecătorii care să mă insulte. Știi tu la ce mă gândeam? La acei Bancelle, care fuseseră atât de fericiți, în toate invectivele care mi se aruncau se amestecau injurii împotriva domnului Bancelle.

— El e ruinat, se spunea, și ruina lui se răsfrânge peste viața a o sută de familii!

Era un om de treabă; soția lui avea orgoliul rangului ei, dar se arăta caritabilă; și îți aduci aminte ce copii frumoși au?

La Palatul de Justiție am îndurat primul interogatoriu legal. Consilierul instructor, domnul Roland, m-a întrebat cum mi-am petrecut timpul în noaptea din ajun. Am răspuns că dormisem în patul meu. Grefierul dădea din cap și surâdea cu înțeles.

Dar am omis începutul: mi-am dat adevăratul nume de André Maynotte, vârsta și locul nașterii. În ce te privește, am ascuns complet adevărul, pentru că numele corsican pe care îl porți la Paris te-ar demasca. Le-am declarat: "Soția mea se numește Julie Thièbe, din insulele portului Hyère", dându-ți

numele bietei fete care a murit în serviciul nostru în Provence.

Iată interogatoriul:

— Unde v-ați căsătorit?

— La Sassari, în Sardinia.

— Puteți să aduceți actul dumneavoastră de căsătorie?

— Soția mea are toate hârtiile noastre la ea.

— Unde e soția dumneavoastră?

— În drum spre Londra.

— De ce a fugit?

— Pentru că eu am vrut.

— De ce ați vrut?

— Pentru că am văzut la Curtea cu juri odată pe femeia Orange stând lângă soțul ei.

Domnul Roland, auzind acest răspuns, s-a încruntat. Grefierul scria. Interogatoriul a continuat.

— Aproape de miezul nopții erați pe o bancă din piața Acacias, cu soția dumneavoastră?

— Aşa este.

— Numărați bani şi vorbeați despre casa de bani a domnului Bancelle?

— Număram bilete de bancă şi repetam o conversație care avusese loc între mine şi domnul Bancelle.

— Dumneavoastră aveți un fel clar de a vă exprima, ați primit o educație?

— Am dorit întotdeauna să mă instruiesc.

— Unde sunt banii pe care îi numărați?

— I-am încredințat soției mele.

— Pentru ce numărați bani la acea oră şi în acel loc?

— Pentru că o anunțam pe soția mea că eram în stare să plecăm din Caen şi să ne aranjăm o casă la Paris.

— De unde proveneau aceşti bani?

— Din comerțul meu.

— Era o sumă însemnată?

— Erau patrusprezece hârtii de câte cinci sute de franci.

Aici s-a făcut o pauză destul de lungă, în timpul căreia domnul Roland a făcut lectura redactării grefierului.

— Erați posesorul, urmă el, al unei mănuşi de oțel, cu incrustații?

Mănuşa era pe masa grefierului, cu mai multe chei şi mecanismul casei de bani Bancelle.

— Iat-o, am spus eu arătând-o, o recunosc.

— Mănuşa aceasta a servit la săvârşirea unei crime.

— Am aflat şi eu.

— Cum ați aflat?

— Stăteam din întâmplare la o distanță cât să aud o conversație care se ducea la vecinul meu, comisarul de poliție.

— Din întâmplare? repetă domnul Roland.

Am repetat şi eu:

— Din întâmplare.

Mi-a făcut semn că pot să vorbesc, dacă aş avea vreo lămurire de dat. I-am explicat cum e casa noastră şi condițiile acustice. Apoi am adăugat:

— În urma celor auzite, mi-a venit ideea să-mi pun soția la adăpost.

— Conştiința dumneavoastră vă cerea să luați aceste măsuri?

— Conştiința mea era liniştită, dar vedeam apărând circumstanțe în stare să deruteze justiția.

— Ştiați că veți fi arestat?

— Comisarul o spusese cu propriile sale cuvinte.

Domnul Roland a reflectat şi apoi a murmurat, ca şi cum nu ar fi vorbit numai pentru sine:

— Acest sistem de apărare nu va reuşi, cu toate că nu este lipsit de sens şi nici de îndemânare. Apoi, către mine: André Maynotte, păreți foarte hotărât să nu faceți nici o mărturisire.

— Sunt hotărât să spun întregul adevăr.

— V-a cumpărat cineva mănuşa aceea?

— Nu. Când m-am trezit ieri, eram convins că se află la vitrină.

— Veți spune deci că v-a fost furată?…

— O spun, într-adevăr, şi o afirm sub jurământ.

— Asta o toarte firesc, deşi ar fi fost mai bine să nu jurați strâmb… Domnul Bancelle nu vă făcuse socoteala valorilor pe care le conținea casa lui de bani?

— Am mai răspuns *da*.

— Nu se temea de mănuşă?

— Ba da.

— Nu era el pe punctul de a cumpăra această mănuşă?

— Trebuia să i-o duc a doua zi.

— Era deci oportun să operați chiar în noaptea aceea… Ce mijloace ați folosit pentru a forța casa de bani?

Era prima întrebare care atrăgea după sine în mod brutal vinovăția mea. Domnul Roland văzu roşeața pe care mi-o aducea în obraji indignarea; şi ochiul său ager exprima un fel de uimire. De aceea a adăugat:

— Aveți dreptul să nu răspundeți.

— Voi răspunde! am izbucnit. Eu nu am deschis casa de bani a domnului Bancelle! Eu sunt un om cinstit, soț al unei femei i cinstite! Şi dacă asta este destul pentru mine, nu este destul pentru ea. Soția mea…

— Se afirmă că are gusturi pentru lux care depăşesc posibilitățile ei, m-a întrerupt el. Apoi, după ce şi-a consultat ceasul, m-a întrebat: André Maynotte, refuzați să recunoaşteți aceste chei false?

Eu am refuzat. La un semn, grefierul a citit cu glas tare interogatoriul pe care l-am semnat. Domnul Roland s-a retras. Grefierul mi s-a adresat:

— Va avea din ce să-şi cumpere zorzoane şi perle acolo!

De la Palatul de Justiție până la închisoare nu e decât un pas. Am fost întemnițat la carceră.

Când m-am pomenit singur în celulă, m-a apucat un fel de buimăceală. Întâmplările acestor patruzeci şi opt de ore mi s-au perindat prin fața ochilor că un vis fantastic şi de neînchipuit. Făceam efort să mă trezesc. În fiecare clipă mi se părea că am să aud vocea ta blândă care să îndepărteze coşmarul, ca atunci când am avut temperatură mare. Aşteptam strigătul tău speriat:

"André! André al meu! Sunt aici!"

Erai acolo, la noi acasă. Cea dintâi privire îmi cădea pe perdeluțele albe care protejau leagănul. Eu ieşeam din nu ştiu ce primejdii îngrozitoare, năluciri ale febrei mele, ca să mă întorc cu desfătare în realitatea care era fericirea mea.

Astăzi însă în zadar chem trezirea, nu vine, îți doresc vocea, ea nu se face auzită. Nu e nici vis, nici nălucire. Mă aflu aici, în realitatea deznădejdii mele.

Totuşi erai aici, tot aici, înger care veghezi asupra durerilor, ca şi asupra bucuriilor mele. În întunericul deznădejdii mele, prima rază de lumină ai fost tu. Mi-am spus:

"La ora asta e la Paris! E salvată!"

Şi n-am apucat să-mi clădesc un castel pentru viitor…

Ți-am relatat primul meu interogatoriu, aşa cum a fost şi tot atât de complet cât mi-l amintesc; nu vreau să mă repet. Toate celelalte au fost aproape în afara amănuntelor pe care le voi însemna. Ceea ce mi-a rămas din acest interogatoriu a fost sentimentul, impresia, dacă aş îndrăzni să gândesc astfel, pieirii mele. Cazul meu se punea sub o anume lumină care deplasa în mod atât de inevitabil evidența, încât eforturile

mele s-au dovedit zadarnice. Eram conştient de aceasta; fusesem, de altfel, din primul moment înaintea fugii. Neclintita neîncredere a instructorului meu îmi sărea în ochi cu o sfâşietoare tărie. Ceea ce răspundeam nici nu exista pentru el. Pretinsele mele neadevăruri nu îi stârneau mânia; eram în rolul meu, şi tot ce spuneam trecea pe lângă urechile lui ca un sunet în van.

Mă aşteptasem la mai puțină blândețe; îi mulțumeam în sinea mea pentru calmul pe care îl avea în fața unei crime evidente, pentru că din nenorocire simțeam până la spaimă tăria indiciilor adunate împotriva mea. El venea cu ştiința lui în drept, cu experiența de magistrat; cu certitudinea metodei lui, toate acestea adăugându-se unei foarte însemnate capacități de pătrundere. Era sigur de el. Nu avea oscilările şovăielnicilor. Intra cu pas sigur şi fără să bâjbâie într-o rânduială de fapte care înlătura până şi dubiul.

Datoria lui era clară: eu mințeam, el trebuia să mă încurce.

Şi sarcina aceasta devenea atât de uşoară, încât nu îi stimula deloc verva; urma fără pasiune drumul bătătorit, în afara căruia doar un miracol l-ar fi putut abate.

Prima seară a fost cruntă, fără sfârşit. Tu ai dormit?

Către ora 3 după miezul nopții, câteva clipe după trecerea ultimului rond, un zgomot surd a început să se facă auzit undeva în jurul meu: n-aş fi putut spune dacă venea din dreapta, din stânga sau de dedesubt. Era cred strădania vreunul deținut ca să desțelenească o piatră din zidul celulei lui, treabă înceată şi perseverentă. La intervale, se oprea un timp, apoi pornea din nou la treabă şi iarăşi făcea pauză.

Ascultam; acest zgomot mă linişte a. Am adormit aşa ca altădată: am adunat din amintiri vocea ta care mă chema; surâsul tău s-a desprins din umbră şi tot şirul bietelor mele bucurii ca nişte circumstanțe atenuante, plutea în jurul meu.

Louis mi-a adus supa: un băiat bine dispus, care ştie toate cântecele de pahar şi pe care le cântă pe melodii de psalmi. Îi este mieros să-mi vorbească; dar el mi-a istorisit vreo şase întâmplări care au avut drept scenă chiar celula în care sunt eu. Această celulă după cum spune el, a găzduit multe victime nevinovate condamnați la ghilotină, la ocnă, în fine, sărmani Bibis, cum le spune el. Şi mie tot Bibi îmi spune şi cântă: "Umple-ți paharul gol" pe metoda *Magnificat*.

Celula a mai găzduit un personaj legendar, despre care Louis nu vrea să povestească. I se spunea Haină-Neagră şi

cheltuia, spune Louis, o grămadă de bani în închisoare; a fost achitat din lipsă de probe. Îți aduci aminte, la noi li se spuneau *Veste-Nere*[21] — Haine Negre — falşilor călugări din mănăstirea Ordinului Îndurării[22].

Supa era bună.

— Pofta de mâncare nu ți-a pierit, Bibi? m-a întrebat Louis ca să intre în vorbă. Asta înseamnă că eşti împăcat cu mica ta conştiință, nu-i aşa? Pun rămăşag pe o băncuță că suntem nevinovat ca pruncul sfânt!

Nu era nici un fel de răutate în această glumă şi nu m-am supărat deloc pentru asta.

— Toți nevinovați! a reluat el. Ah, ah! Lumea asta e pe dos, precis! Eu n-am păzit niciodată decât sfinți… Ia zi! A fost frumos az-noapte: nevestica trebuie să fie la Jersey acuma!… Bine, bine, cine îți cere să-i spui secretele? Dar pentru povestea asta, din moment ce o luaseşi la sănătoasa, nu era cazul să te mai întorci, ca să-ți iei umbrela sau batista de buzunar… Cu toate că aici, în închisoare, e foarte bine, nu e aglomerație, mai ales când ai salvat ceva bănuți ca să-ți plăteşti plăcerile vieții — cafea, lichioruri, tutun şi altele. Dar meseria mea nu e să trăncănesc, nu-i aşa? La revedere, Bibi… Pe aici lucrul nu lipseşte… Haină-Neagră fuma țigări de cinci franci şi bea şampanie!

S-a depărtat nu fără să-mi fi adresat un salut binevoitor şi l-am auzit mergând pe coridor psalmodiind pe melodiile liturgice gregoriene de vecernie: "Dacă voi muri, să mă îngroape în pivnița în care e vinul cel mai bun…"

Cafeaua, lichiorurile şi tutunul îmi erau absolut indiferente, încă nu încercasem să-i cer ce-mi trebuia pentru scris, şi aceasta era totuşi singura *plăcere* care ar fi putut să mă ispitească.

Către ora 1 după amiază, am fost convocat la grefă, unde mă aştepta domnul Roland. Când m-am întors, am auzit timp de câteva clipe acel zgomot misterios despre care am vorbit. Lipindu-mi urechea pe pardoseală, apoi pe perete, mi s-a părut că treaba se făcea în dreapta patului meu şi la acelaşi etaj unde mă aflam.

La amiază luasem a doua masă, la ora 7 seara o luam pe cea de-a treia. Mă gândeam că au să mă ducă să-mi fac plimbarea pe vreuna din terase. Nu s-a întâmplat nimic.

A doua zi a fost la fel, şi tot aşa ziua următoare.

În afară de vizitele cântânde ale lui Louis şi interogatoriile care mi se iau, sunt tot timpul cu tine. Există,

totuşi, un alt lucru care mă preocupă: acel zgomot de lucru subteran, îl aud de mai multe ori pe zi şi noaptea, mereu la aceeaşi oră, după trecerea celui de al treilea rond.

3 iulie. Am avut un somn greu şi plin de vise. Tu suferi mai mult, Julie? Mie mi se pare că eram mai tare în primele zile. Sunt momente în care mersul acestei instrucţii mă aduce în stare de furie. O furie vecină cu nebunia. Apoi mă dezumflu din nou. Nu mai am nici vigoare, nici idei. În alte momente, aştept cu o nerăbdare de copil ora la care trebuie să fiu convocat la grefă; doresc prezenţa domnului Roland; simt nevoia să aud vocea unui om.

Vizitele lui Louis sunt partidele mele de distracţie.

Am cerut câteva minute de plimbare în curtea interioară a închisorii, şi domnul Roland nu a avut nimic împotriva dorinţei mele. Numai că toată lumea e evacuată când cobor eu, şi curtea interioară e mai tristă decât carcera mea.

Louis a lăsat să-l scape azi-dimineaţă câteva cuvinte din care am tras concluzia că, pentru bani, ar duce bucuros o scrisoare. Eu nu am putut să ascund decât vreo douăzeci de napoleoni. Cum i i-aş da bucuros pe toţi, şi chiar şi sângele meu, numai să pot comunica într-un fel cu tine, Julie! M-am făcut că nu aud. Voi suporta până la capăt chinurile lui Tantal. O imprudenţă i-ar putea pune pe urmele tale. Haină-Neagră întreţinea o corespondenţă susţinută cu persoane sus-puse.

Interogatoriile mele se învârtesc într-un cerc; domnul Roland nu iese din ficţiunea pe care a adoptat-o. Eu nu spun că el a plăsmuit-o, notează asta, căci stima mea pentru caracterul lui creşte şi este neîndoios că el se supune inevitabilei presiuni a aparenţelor: le grupează, le consolidează, le susţine, şi când ele prezintă vreo lacună, se străduieşte să facă o cârpeală acestei ţesături găurite. Sunt ore în care văd toate astea fără patimă. Fiecare artă îşi are atracţia ei, şi ceea ce face el e o artă.

Mai am şi momente în care sunt apucat de un dispreţ chinuitor pentru firea noastră nenorocită. Ce este oare mai important pe lumea asta decât însăşi societatea şi oamenii care o păzesc? Pe cine să respecţi aici pe pământ dacă descoperi deodată slăbiciuni chiar în legi? Rămâne Dumnezeu, e adevărat! Dumnezeu! Veşnica făgăduială faţă de care oamenii şi lucrurile nu sunt decât pulbere…

Dar eu sunt trist, şi rugăciunile mele sunt triste; aveam nevoie de tine ca să mă rog cum trebuie.

Poate nu este decât pentru moment, şi mâine îmi voi recăpăta curajul.

5 iulie. N-am scris nimic ieri. Ți-am spus tot. Nou nu este decât febra mea. Mi s-a trimis un medic. Acesta a ordonat să mi se dea vin de Bordeaux şi friptură. Louis mă invidiază. Nu mie nici sete, nici foame.

A plouat azi-dimineață şi am simțit mirosul îndepărtat al copacilor uzi, căci aerul e liber să intre prin fereastra zăbrelită. Doamne-Dumnezeule! Julie, ție-ți plăcea mirosul acesta şi ieşeai din casă să vezi strălucind picăturile rămase în frunzişul teilor. Plouă pe acolo pe unde eşti? Şi asta te face să te gândeşti la mine? Sufăr.

14 iulie. Nu cred să fi fost în pericol de moarte, dar boala m-a țintuit în pat. Medicul închisorii a venit să mă vadă de trei ori pe zi. Domnul Roland mi-a arătat interes. Însă el mă crede vinovat. Asta e convingerea lui, aşa cum pentru creştin este legea divină. Îndoiala i-ar părea monstruoasă; îi e teamă să aibă îndoieli.

Astăzi, pentru prima oară, m-am dat jos din pat. În timpul febrei auzeam mai bine zgomotul acela surd care vine din celula vecină.

Nu e greu să-l faci să vorbească pe bunul Louis. Oaspetele celulei vecine este numitul Lambert, cârciumar din fundătura Saint-Claude, care este acuzat de asasinat şi care trebuie să fie judecat săptămâna viitoare, ca şi mine.

Cred că există unele momente de febră când mintea mea este lucidă. Asta este, sunt sigur, ceea ce uneori spectatorii lucizi numesc delir. Totuşi, nu temperatura este cea care îmi dă gândurile astea, ea însă le pune la cale şi le desfăşoară.

În urma unuia din ultimele interogatorii am avut o vagă percepere a faptului că un om îndrăzneț putea să tragă foloase dintr-o astfel de fatalitate judiciară: *trebuie un vinovat*, fatalitate rezumată şi completată de axioma: *nu trebuie decât un vinovat*. Nu aş putea să-mi aduc aminte, nici să spun care anume cuvânt al domnului Roland făcuse să-mi încolțească în minte această idee. Ba da, totuşi! Domnul Roland pronunțase cuvintele acestea sau ceva asemănător cu o milă disprețuitoare:

— Pentru a admite modul dumneavoastră de apărare, ar trebui să presupunem că un om, sau mai curând un diavol, împingând ticăloşia până la geniu, s-a preocupat, în chiar momentul când a comis crima, de mijloacele de a deruta justiția.

— Ar fi cu neputință? am întrebat eu, surprins pe loc de această idee.

— Nu, mi-a răspuns. Germenul acestei preocupări există la oricare răufăcător. Oricine are de gând să fugă simte, ca şi vânatul, nevoia imperioasă de a-şi acoperi urma…

Şi, curios, în acest moment chiar cuvintele magistratului îmi vin în minte cu precizie şi claritate. El a adăugat:

— Dar acestea sunt pure speculații, şi în speță ai fi obligat să faci mari concesii absurdului. Astfel, vinovatul presupus ar fi trebuit nu numai să combine acel plan de jefuire, ingenios până la a părea de domeniul fanteziei, dar şi să-şi aleagă procedeele, în aşa fel încât unealta folosită să te acuze în mod precis tocmai pe dumneata, nevinovat, şi, odată adusă acuzația, un complex de aparențe zdrobitoare… Aici s-a oprit şi a ridicat din umeri. Şi, totuşi, a continuat el, preîntâmpinând replica mea, noi nu ne recunoaştem niciodată dreptul de a pune rațiunea noastră în locul anchetei. Investigațiile noastre au depăşit demult bănuielile dumneavoastră. Au fost doi oameni… nu în situația în care sunteți dumneavoastră, prinşi în flagrant delict moral, dacă se poate spune astfel, într-atât evidența vă cuprinde şi vă doboară… dar, în sfârşit, doi oameni care ar fi putut să ne pară suspecți. Nu există nimic împotriva lor decât simple coincidențe. Trecând peste faptul pe care însăşi vinovăția dumneavoastră îi scuză, noi am întors înspre ei ochiul justiției. Unul dintre ei, cel mai important, voiajor comercial, care a vândut domnului Bancelle casa de bani, era absent din Caen la ora crimei; domnul comisar de poliție personal are cunoştință de alibiul lui. Celălalt, un tânăr sărac, în căutarea unei slujbe, ceruse adăpost pentru o noapte tot comisarului de poliție, ceea ce înlătură orice noțiune de expediție nocturnă… Iată, André Maynotte, diferența: în timp ce soția dumneavoastră se ascunde ca şi cum ar fi înghițit-o pământul, celălalt a luat sub adevăratul lui nume drumul Parisului, unde trăieşte, sub numele lui adevărat, în condiții modeste şi foarte apropiate strâmtorii. Acela, pot să vă afirm, nu a putut lua cu sine de la noi cei patru sute de mii de franci… De altfel, să înțelegeți bine: noi nu suntem nici curtea, nici juriul, suntem instrucția: dumneavoastră veți avea judecătorii…

Asta a fost tot. Şi de acolo s-a născut ideea, apoi a crescut apoi a devenit obsesia febrei mele.

Febra a dat conținut ideii: ea a văzut un om, omul

alibiului, sau pe celălalt, căutătorul de slujbă care e acum la Paris pătrunzând în seara crimei, cu premeditare, în magazinul meu şi furând mănuşa în special nu numai ca instrument potrivit comiterii furtului dar mai ales ca armă de apărare împotriva pedepsei.

Omul acela se furişa în urma bietei noastre case. El surâde: era sigur de fapta lui; lua cu el din casa noastră mult mai mult decât rodul crimei, el lua cu el impunitatea.

Nu trebuie decât un vinovat. Acest om mă lega strâns în nelegiuirea lui, aşa cum ai lega un nenorocit surprins în timpul somnului.

16 iulie. Febra mă apucă acum din două în două zile. Simt apropiindu-se vindecarea. Sunt foarte liniştit. Înţeleg că este greu să admiţi această înlănţuire de raţionamente, clădită pe o ipoteză. Sunt încă cu gândul la ideea mea, Julie. sărmana mea soţie. Ieri era febra: ideea era atât de clară în ochii mei, încât nu mai concepeam posibilitatea îndoielii.

Dar ia gândeşte-te: ei au vinovatul în mână, împodobit cu dovezile care îi condamnă. Prin ce absurditate, abandonându-şi prada pentru o nălucă, justiţia ar porni-o în urmărirea unui foc zglobiu unui demon, cum spune domnul Roland, unei fiinţe neverosimile şi fantastice?

Şi, totuşi în acest proces totul este straniu. Faptul trebuia să pună în gardă toate minţile pline de experienţă şi clarviziune. Din moment ce pianul însuşi al crimei este ingenios până la fantezie, după propriile expresii ale instructorului, pentru ce să se oprească atunci chiar în mijlocul cercetărilor? Cel care a avut intenţia să lase mănuşa mea în ghearele mecanismului a putut, a trebuit să aibă intenţia să mă lase pe mine însumi în ghearele justiţiei.

Judecata mea este încă neclară. Ideea aceasta devine fixă şi mă va înnebuni.

I-am vorbit despre mănuşă lui Louis, care mi-a răspuns: "Am auzit vorbindu-se de trucul ăsta. Se spunea că Haină-Neagră mânca cu ea pe mână."

Deci, nu am inventat-o eu! Este un "truc", cum se spune la ocnă şi la teatru, o formulă mecanică, un procedeu cunoscut, uzitat.

Oh! Cât de singur sunt, Doamne! Cât de dureros îmi lipseşti, Julie! Parcă m-aş afla în fundul acelei prăpăstii din faţa torentului care mă despărţea de oraşul Sault. Această idee, care este adevărul, această revelaţie mai curând, căci ea are autoritatea a ceea ce vine de sus, această idee, zic, este

scândura cu ajutorul căreia aş putea să traversez prăpastia. Amândoi am putea s-o ridicăm.

Raţiunea mă înspăimântă, este studiul aplicat la rău, perfecţionarea ştiinţifică a perversităţii, filozofia crimei. Şi ce vrei mai simplu? Este perfect ca toate marile invenţii. Două lovituri în loc de una, asta e tot, şi garanţia împotriva justiţiei este asigurată. Un pas înainte pentru profit, un pas înapoi pentru garanţie. Contabilitatea criminală are astfel partida ei dublă, victima într-o parte, vinovatul în cealaltă, activul şi pasivul, creditul şi debitul. Cealaltă metodă era începutul artei.

Am conştiinţa că raţionez cu sânge rece, dar toţi alienaţii mintali sunt în aceeaşi situaţie: iată îngrijorarea mea.

19 iulie. Domnul Roland mă priveşte ca pe un scelerat foarte abil. Am vorbit, am greşit. El îmi aplică mie însumi tot ceea ce spuneam nu demult despre răufăcătorii filozofi.

În judecător există ceva de actor. Cei care sunt cunoscători nu pot cădea în greşeala de a fi amatori. Domnul Roland a zâmbit spunându-mi: este o metodă de apărare foarte originală.

Mă studiază cu o oarecare plăcere.

Instrucţia nu putea fi prea lungă faţă de elementele de care dispun. Mănuşa singură poate fi considerată drept o evidenţă, şi eu am motive să cred că există împotriva mea mărturii zdrobitoare. Astăzi domnul Roland mi-a spus că voi fi judecat în sesiunea care va avea loc în câteva zile.

Mâine sau poimâine voi cunoaşte actul de acuzare şi îmi vor prezenta apărătorul, numit din oficiu, care trebuie să mă asiste în faţa curţii.

Îi ştiu numele, este domnul Cotentin de la Lourdeville; e un om aproape matur, destul de bogat, înrudit cu persoane sus-puse şi care vrea să se ridice.

Nu are reputaţia să fie elocvent ca Mirabeau[23]. Prietenul meu Louis rânjeşte despre el şi îi spune "*Ça-et-Ça*". Este, după cât se pare, porecla lui de la tribunal. Alegarea apărătorului meu mă interesează prea puţin. Eu singur mi-aş putea pleda cauza dacă uzanţa mi-ar îngădui şi dacă aş avea darul vorbirii.

Omul care sparge mereu zidul lucrează lângă mine. Nu ştie că are un confident.

20 iulie. Vecinul meu a făcut progrese de când sunt eu aici. Se aude mult mai distinct zgomotul metalului care zgârie piatra. Nu ştiu de ce mă interesez cu atâta ardoare de munca

lui. Este un asasin ordinar: a ucis cu sânge rece, pentru câteva sute de franci pe surugiul căruței de poştă din Fécamp; surugiul ducea banii într-o geantă, dar dacă Louis e destul de informat, iată un lucru surprinzător: acest nenorocit, a cărui tavernă nu era deschisă decât pentru escroci şi cerşetori, avea în posesia lui o sumă considerabilă, în aur şi bilete de bancă.

Eu văd în toate numai afacerea Bancelle. Aurul şi biletele de bancă din casa de bani Bancelle trebuie să fi fost ascunse undeva. Aş vrea să-l văd pe acest om.

22 iulie. De la treizeci de paşi în afara uşii mele închise l-am recunoscut pe domnul Cotentin de la Lourdeville, pe care nu l-am văzut în viața mea. De obicei, disting pasul lui Louis de la o distanță mult mai mare; mersul lui Louis este al omului simplu; pasul de azi era al unui mers pedant, solemn, legănat, pretențios. Pantofii aveau acel scârțâit al rățuştelor de lemn care se dau copiilor mici şi care se fixează pe un muştiuc de trompetă.

În timp ce cheia lui Louis se învârtea în broască, am auzit o voce peltică, declamând cu acel accent întretăiat, înfumurat şi plin de sonorități legănate care ți-l iei când eşti conştient de starea ta socială ca să închini pentru Lafayette la banchetele politice[24].

— Sunt — se auzea vocea apropiindu-se de celula mea — urme odioase ale barbariei feudale. Eu am problema în vârful unghiilor. Zidurile sunt prea groase, ferestrele prea înguste, coridoarele prea întunecate, cheile prea mari, broaştele prea masive. Noi aparținem unui secol care va vedea lucruri mari… şi, apoi, asta şi aia (*ça et ça*): aerul nesănătos, prejudecățile Evului Mediu… Pe de altă parte, dacă ar fi să dărâmi toate închisorile din Franța dintr-o sensibilitate afectată… Şi la urma urmei, la ce servesc toate acele declamații?… Liberalii se află în condiții favorabile ca să deruteze opinia… Niciodată deținuții nu au trăit în condiții atât de favorabile… Şi apoi asta şi aia! Într-un cuvânt, există două teze foarte bine distincte…

Uşa s-a deschis. A intrat un bărbat mic, aproape chel, bine încălțat, bine îmbrăcat, curat, trandafiriu, grăsuliu, cu un nas care te frapa, ochi neînchipuit de vii, dar care nu spuneau nimic, o gură enormă, desenata ca o rană, şi urechi mari şi netede, cu marginile neîndoite. Zgomotul de rățuşcă pe care îl făceau pantofii lui când mergea părea un măcăit natural.

— Maestrul Cotentin, consilierul dumneavoastră, anunță prietenul Louis.

— Cotentin de la Lourdeville, rectifică importantul meu apărător. O afacere ciudată, după cât se pare! Să intrăm în subiect şi fără introducere dacă doriți. Ziua nu are decât douăzeci şi patru de ore. Vă scutesc de grija de a-mi spune că sunteți nevinovat… şi tot ce îndrugă toți, şi apoi asta şi aia… Avem alibi?

Am deschis gura să răspund, dar el mi-a închis-o cu un gest binevoitor:

— Alibi este un cuvânt latin care înseamnă *altul aici*, sau în altă parte, dacă preferați. Toți aveți alibiuri; să-l auzim pe al dumneavoastră, sau pe ale dumneavoastră.

— Am petrecut noaptea la nune acasă, am strecurat eu răspunsul în timp ce el îşi recăpăta suflul.

El mi-a examinat pătura, a scuturat-o de praf cu trei-patru lovituri de nuia şi s-a aşezat la picioarele patului.

— Neserios! Glumeț! a spus el încet. Ca un tinerel foarte cuminte!… Şi cine va dovedi că v-ați petrecut noaptea acasă?

— Acuzarea trebuie să dovedească contrariul, mi se pare!

Şi-a umflat obrajii şi şi-a potrivit ochelarii cu o împingere grațioasă de deget. La început nu-i remarcasem ochelarii, într-atât făceau parte din el.

— Neserios, glumeț! a repetat el. Toți, la fel! Îşi petrec noaptea cu *Codul* lor…. În ce priveşte acuzarea, este edificată, ştiți? Dacă aş face parte din juriu, eu v-aş condamna cu ochii legați.

— Dacă aceasta este părerea dumneavoastră… am început eu.

— Băiatule, m-a întrerupt el, avocatul exercită funcția de preot. Văduva şi orfanul, ştiți? Asta şi aia… Să vorbim cu judecată. La vârsta dumneavoastră nu cunoaşteți, în tot oraşul Caen, vreo cuconiță care ar fi fost sau care ar fi putut să fie prietena dumneavoastră şi la care ați fi putut să vă petreceți noaptea în cauză?

— Nu! am răspuns eu. Doar…

Mi s-ar fi părut nepotrivit să-i spun acestui om mic întreaga dragoste pe care o am pentru tine.

— Uite obiceiuri! mormăi ei ridicând ochii spre tavan. La vârsta dumneavoastră! Apoi, luând un aer de demnitate care îl prindea de minune: Oh, vai! Acea frumoasă mică doamna Maynotte avea marea dorință să devină aristocrată?

— Domnule Cotentin de la Lourdeville, i-am spus foarte

tăios, aici nu e vorba decât de mine. Eu sunt nevinovat, înțelegeți bine acest lucru, şi, în plus, om cinstit. Nu vreau să fiu apărat cu ajutorul unor alibiuri şchioape sau al altor jumătăți de dovezi. Îmi trebuie ca sprijin adevărul, nu îmi trebuie decât adevărul!

Mi-a făcut un semn protector cu capul şi a răspuns:

— Ei bine, tinere, să ne spunem tot. Nu m-aş supăra să ştiu şi eu puțin cum înțelegeți să fiți apărat, după părerea dumneavoastră.

Raționez şi înțeleg acum lucruri altădată nici nu le-aş fi gândit. Captivitatea se pare că a dat mulți filozofi. Până mai ieri, în ciuda educației, mele creştine, nu puteam deosebi Providența de fatalitate. Astăzi fatalitatea mă sperie şi întind mâinile împreunate către Providență; căci, despărțiți cum suntem noi, Julie, de spațiu şi de greşeală, Providența este cea care ne adună la un loc pe amândoi, sub privirea ei veşnică.

Şi, totuşi, cred din ce în ce mai mult în această fatalitate care mă înspăimântă. Amenințarea acestei îngrozitoare nenorociri a planat totdeauna deasupra mea. De mic copil mă înfioram când vedeam vreo închisoare; din tot ce mi-a povestit tatăl meu, cel mai mult m-a impresionat ceea ce i s-a întâmplat lui Martin Petri, fratele bunicului mamei care a murit la Bastilia, pe eşafod, luându-l pe Dumnezeu drept martor al nevinovăției lui. După moartea lui, s-a găsit la un preot bătrân, atins de demență, vasele sacre de care fusese acuzat că le-ar fi furat din biserica de la Sartène.

Legenda Coțofanei Hoațe are mii de variante şi nu ştiu pentru ce căutam să aflu tot ce s-a scris şi spus de la începuturile lumii despre erorile judiciare.

Tu erai foarte tânără, totuşi poate îți aduci aminte de frumosul cap al bătrânului Jean-Marie Maddalène, avocatul săracilor. Misiunea unui avocat subînțelege o îndeletnicire serioasă şi nobilă. Apărătorul meu, domnul Cotentin, nu prea seamănă cu Jean-Marie Maddalène; dar nu e nici lipsit de inteligență: este un om oarecare.

Puteam oare să nu-i spun ideea mea? Am spus-o doar şi zidurilor închisorii. El m-a ascultat fără prea multă nerăbdare, fredonând din când în când şi curățindu-şi unghiile cu cărți, de vizită ale căror colțuri probabil la aşa ceva servesc.

— O lovitură de ciocan! mi-a spus el liniştit. O mică lovitură de ceva asemănător! Se va putea pleda nebunia.

— Dar eu nu sunt nebun! am izbucnit.

— Zău? Povestea cu mănuşa o dovedeşte din plin, băiatule. Dar presupusa fantomă care lucrează în locul dumitale, lăsând să cadă totul în spinarea dumitale, este bună de notat. În fond, nu suntem prea ghinionişti; avem de scos efecte în afacerea asta. Este grozav de original! Vom spune asta şi aia, şi apoi asta…

A sărit în picioare, frecându-şi mâinile, şi cred că încă şi le mai freacă.

Ça-et-Ça tocmai a venit din nou. Sesiunea începe miercuri. El pretinde că s-ar putea scrie un roman cu ideea mea.

— Dar, a adăugat el, ideea dumitale nu poate fi pledoarie în apărare. Pentru o apărare trebuie lucruri palpabile, fapte: asta şi aia!

Este invidios pe procuratură şi se vede pe sine în situația de a da rechizitorii.

Totul însă se aranjează numai cu protecție. Domnul Roland, judecătorul, este nepotul unei doamne care a fost în pension cu verişoara profesorului de pian al unei nepoate a prietenului intim al domnului Martignac. Asta şi aia! Încearcă de te luptă dacă poți împotriva ăsteia şi ăleia!

Nu ştiu pentru ce apropierea sesiunii îmi dă o încredere extraordinară, în fiecare seară adorm gândindu-mă la juriu. Jurații sunt aleşi dintre oamenii cei mai buni din oraş. Ce instituție admirabilă! Te voi revedea, Julie.

Domnul Cotentin de la Lourdeville încearcă de zece ani să intre în magistratură. Mi-a destăinuit că nedreptatea autorității avea să-l arunce în opoziție. O compătimeşte. Oarba autoritate! Şi apoi asta şi aia! Mi-a comunicat chiar acum lista juriului pentru recuzările noastre. Am un juriu foarte bun: toți, oameni cinstiți, cea mai mare parte negustori. Nu văd nici o recuzare de făcut.

S-ar spune că munca de mână a vecinului meu asasinul este îndreptată înspre celula mea. Zidul trebuie să fie extrem de subțiat între el şi mine, căci acum îl aud cântând. Avocatul lui este domnul Cotentin de la Lourdeville. Are un alibi.

28 iulie, miercuri. Sesiunea este deschisă. Domnul Cotentin nu a venit; pledează; vecinul meu nici n-a lucrat, nici n-a cântat: este la Palatul de Justiție; procesul lui deschide sesiunea. Am febră. Urmez al şaptelea. Asta înseamnează 8 sau 9 august.

Ora 6 seara. Vecinul se întoarce. Cântă.

29 iulie, seara. Vecinul este condamnat la moarte.

1 august. A lucrat mai mult noaptea asta, şi mai intens decât de obicei. Ce nădăjduieşte? Închisoarea are o celulă specială pentru condamnații la moarte.

Domnul Cotentin a venit să-mi spună că a produs mult efect în acest proces al cârciumarului Lambert. Introduce apel în casare. Eu sunt mai abătut, şi când te văd, Julie, în mintea mea, nu mai ai surâsul ştiut. Mă rog cu ardoare la Dumnezeu; mi se pare că ghicesc orele în care te rogi şi tu, căci simt atunci o căldură care îmi inundă inima.

I-am dat lui Louis scrisori pentru tine. Ți le-am adresat la Londra şi nu îți vor ajunge niciodată, dar trebuia să derutam bănuielile. De mai multe ori chiar m-a întrebat ce făceam cu hârtia. Adevărata scrisoare asta este, soția mea iubită; rând oare o vei uda cu lacrimile tale?

Îmi dau toată silința să nu fii prea tristă. Ah! Dacă ar vrea să mă achite, câtă bucurie!

4 august. Sunt singur! Sunt singur! Louis are concediu: îmi apropiat ca un prieten. Domnul Roland nu mai are treabă cu mine. Cine poate să explice acest lucru? — Începuse să-mi placă. În sfârşit, domnul Cotentin nu a venit de trei zile. Sunt singur. Îl ascult pe condamnatul care lucrează şi cântă. Am momente când cred — într-atât e de înăbuşită munca lui — că toceşte piatra cu unghiile. Ar fi de datoria mea să-l denunț? Aş avea oare dreptul? Nu ştiu.

Te-am văzut noaptea asta, în raza soarelui care trecea printre crengi, acolo, în codrul pădurii de la Bourguebus. Biată ultimă masă! Ce-a fost oare cel mai frumos: surâsul sau lacrimile tale?

Sunt mereu cu tine; dar pana îmi cade din mână. Sunt prea trist.

6 august. — Curaj! mi-a spus domnul Cotentin; am eu efectele mele! Asta şi aia! Dumnealor nu se aşteaptă la modalitatea pa care o voi ataca. Îndepărtează magistratura de oamenii cu adevărat capabili! Vor vedea cu cine au de-a face.

Am vrut să cunosc acel faimos procedeu pe care l-a găsit. Imposibil!

M-am informat şi pentru vecinul meu. Îl vor lăsa în actuala lui celulă până ce se va hotărî asupra recursului în casare.

Mâine mă judecă. Curaj, în adevăr curaj!

7 august, seara. Ies de la audiere. Nu sunt bolnav. Totul s-a petrecut aşa cum prevăzusem, întocmai şi cu rigurozitate. Actul de acuzare este înspăimântător prin însăşi cumpărarea

lui. În arest act se vede bine omul, acel necunoscut, demonul care m-a ales ca țap ispășitor pentru ca să înșele justiția. Oh! Acela nu poate fi la prima lui tentativă! A devenit foarte priceput? Eu spun că se vede. Eu, cel puțin, îl văd, îl urmăresc, îl ating. Fiecare din șiretlicurile lui îmi este clar. Mi se pare cu neputință ca această țesătură de minciuni să nu poată fi dată în vileag.

Dar se întâmplă contrariul. Nu se mai crede în Diavol. Eu sunt aici, pentru ce să mai caute mai departe? El, Diavolul, a intrat în pielea mea — nu pot să mă exprim altfel — și m-a încarnat în crima lui. El este departe, eu sunt aici. Toți nu mă văd decât pe mine.

Eu sunt fiul acestui pământ întunecat, unde răzbunarea este o religie. Lucru neobișnuit, niciodată nu a pătruns în mine un gând de răzbunare. Acolo, în Corsica, purtam o armă; o purtam ca să te apăr pe tine. Ca să te apăr, aș fi ucis, sigur, pentru că tu erai a mea de drept; dar, odată trecut pericolul ura mea se stinsese.

Într-o seară, acum două săptămâni, mi-am simțit inima bătând. Cum să-ți spun? Emoția care mă copleșește deodată, sfâșietoare și arzătoare, mi-a amintit primele emoții ale dragostei mele. Aici, ca și atunci, simțeam spaimă și voluptate. Ideea mea se năștea, ideea fixă care mi-l arată pe dușmanul nostru pregătindu-ne ruina. Am șovăit înainte de a confrunta ura cu dragostea mea, însă dragostea mea este în ură. Acest om m-a despărțit de tine.

Ceea ce numesc eu ideea mea, Julie, este răzbunarea din ținutul nostru corsican. Ea mă ține; nu a crescut din primul moment, căci de atunci până acum mi-ar fi umplut toată inima. Și inima mea ar fi prea neîncăpătoare pentru două dragoste; acolo nu e loc decât pentru tine singură. Ura a intrat în porii dragostei mele, ca două licori amestecate în același vas. Pentru tine justiția mea l-a judecat pe acest om și l-a condamnat.

Că va fi mâine, sau peste douăzeci de ani, sentința tot va fi executată.

Îl voi căuta, îl voi găsi, îi voi strivi.

8 august. Au depus mărturie împotriva mea. Nici unul din ei n-a mințit. Domnul Schwartz, comisarul de poliție, a spus că ne-a întâlnit la ora 11 seara; moș Bertrand, lampagiul, a povestit întâmplarea cu banca pe care stăteam în noaptea aceea; domnul Bancelle, el însuși, și dacă ai ști câți ani poate îngrămădi o nenorocire pe capul unui om în câteva

zile! Domnul Bancelle, pe care cu greu l-am recunoscut, a repetat conversația noastră despre mănuşă. Mănuşa este acolo, închipuie-ți, şi fiecare se uita la ea; este acolo, printre probele de vinovăție. Oamenii şi-o arată cu degetul şi şuşotesc. Este partea misterioasă şi curioasă a afacerii. Se auzea din sală.

— Ce invenție! De mult timp Curtea cu juri nu ne-a distrat atât!

Mă uit şi eu la mănuşă. Ea era cea care ar fi completat mica noastră bogăție; ea era cea care avea să-ți împlinească dorințele şi să-ți dea Parisul…

Se bat oamenii la uşă ca să pătrundă în sală. Azi-dimineață, întregul auditoriu a fremătat şi aproape a aplaudat când domnul Bancelle a îngăimat cu biata lui voce atât de schimbată:

— Poate eu sunt cel care l-am dat ideea mănuşii; i-am propus pe ea trei mii de franci parcă aveam o presimțire. Şi tot eu sunt cel care i-am arătat cele patru sute de mii de franci care erau în casa de bani!

Domnul Bancelle era mândru odinioară; oamenii din Caen au fost aspri cu el după ce a fost ruinat, iar Curtea cu juri este spectacolul. Crocodilii plâng acolo. Preşedintele a fost obligat să oprească blestemele care cădeau din toate părțile asupra mea.

Doamna Bancelle şi-a urmat soțul. Este însărcinată. Pe vremuri a fost bună față de tine; a amintit acest lucru. Tu ai fost blestemată.

Tu, Julie! Îți spun că acest om a meritat ruina.

Au venit 52 de martori. Fiecare din ei avea ceva adevărat de spus, şi tot ce au spus a fost împotriva mea. Citez un exemplu: negustorul de mărunțişuri care locuieşte în fața casei domnului Bancelle a declarat că m-a văzut în ajunul crimei privind atent la fereastra pe unde s-ar fi introdus hoțul. Fereastra aceea este a dormitorului doamnei, şi domnul Bancelle tocmai mă tocmise chiar în ziua aceea să-i găsesc vitralii cu care s-o împodobesc.

Am afirmat că m-am uitat spre acea fereastră. Lumea din sală a surâs cu admirație. Trec drept un nelegiuit foarte îndemânatic.

9 august. Astăzi am suferit martiriul. Am ascultat rechizitoriul şi pledoaria avocatului meu. Rechizitoriul a impresionat puternic juriul, a cărui convingere mi se pare făcută. Elocvența procurorului general a grupat probabilitățile

în aşa fel, încât izbucneşte o certitudine: sunt pierdut, o ştiu; speranța mea este de aici înainte în altă parte.

Domnul Cotentin a făcut impresie.

Dumnezeu este zgârcit cu minunile, şi doar o minune ar trebui ca să fiu salvat.

10 august, seara. Azi-dimineață Louis m-a anunțat că recursul vecinului meu a fost respins.

La ora 4 am fost condamnat.

Sunt ca şi cum aş visa. Am fost condamnat la 20 de ani de muncă forțată.

Este ora 7 seara. Iată, sunt două ore de când m-am întors şi încerc să scriu un rând.

Ceea ce mă împiedică să scriu nu este suferința. Nu sufăr azi mai mult decât ieri. Dar am un fel de coşmar. Văd pe cineva între tine şi mine. Dacă aş înnebuni, nebunia mea ar fi aceea că tocmai duşmanul nostru te iubeşte.

Cum s-ar explica totul, atunci!...

A fost ultimul cuvânt. Pana a rămas deasupra hârtiei, nemişcată. Cerneala a avut timp să se usuce.

André Maynotte, palid, slăbit, tras la față, sta cu capul în piept. Ochii lui înflăcărați priveau în gol. Raza de lumină a asfințitului care pătrundea prin lucarnă îi cădea pe cap, luminând prin grămada de păr negru ca smoala câteva fire rebele, crispate, care păreau de cristal.

Zgomotele oraşului veneau cu vuietul vântului care se juca în plopii din câmpie. Nu se auzea altceva. Din când în când răzbea totuşi un murmur surd, un cântec monoton şi răguşit în ritmul unui hârşâit regulat.

Hârşâitul era atât de aproape, încât privirea unui străin s-ar fi îndreptat fără voie spre partea zidului din fața ferestrei; atât de aproape, încât după ce ar fi cercetat locul ar fi fost surprins să vadă intacte pietrele mari, cioplite, ale celulei.

Aşa se întâmplă deseori în vechile case de la țară, când se aude munca nevăzută a unui şoarece, ascuns în spatele vreunei fâşii de tapet.

Dar aici, nici un tapet. Piatra cenuşie era goală.

André Maynotte nu asculta nici freamătul vântului, nici zgomotele mai apropiate care păreau să iasă din piatră. Îl absorbeau gândurile lui. De două ori îşi muiase pana şi de două ori se uscase cerneala.

Orologiul Palatului de Justiție sună ora 8.

André Maynotte oftă îndelung şi lăsă să-i cadă pana.

"Am scris tot!" zise el încet, fără să-şi dea seama că

vorbea.

Se ridică şi se îndreptă spre sărăcăciosul lui pat, frânt de oboseală. Ultimele zile îl îmbătrâniseră cu zece ani.

După ce se lungi îmbrăcat, ochii îi rămaseră pironiţi în gol.

Bătu ora 9 seara; noaptea era întunecoasă; apoi ora 10. André Maynotte dormea în poziţia în care se aşezase. Fără respiraţia liniştită care îi mişca uşor pieptul, părea mort.

La ora 11, gardianul deschise uşa şi vizită celula. André Maynotte nu se trezi.

Gardianul surâse şi zise:

— Acum nu mai contează, cuconiţa are un venit de douăzeci de mii de livre!

Zgomotul care ieşea din piatră încetase câteva minute înainte de venirea gardianului; la puţin timp după plecarea lui o pomi din nou.

Dar cântecul nu se mai auzea.

Şi lucrătorul părea să se însufleţească.

O rază de lună trecu prin lucarnă, mai întâi piezişă şi subţire ca o lamă; apoi se roti, desenând clar umbra gratiilor pe zid.

În lucarnă erau fixate cinci gratii, două în lăţime, trei în înălţime: nişte gratii groase şi vechi, cu urme de pilitură în muchii, pentru a sfâşia mâinile celui care ar fi vrut să le zgâlţâie.

Raza cobora în acelaşi timp în care se rotea, căci luna plină urca pe cer. Pentru o clipă raza alunecă pe fruntea palidă a lui André Maynotte.

Era un tânăr frumos, şi Julie l-ar fi iubit mai mult în martiriul lui. Toată nobleţea şi bunătatea sufletului i se vedeau pe faţă.

Nu, nu spusese tot; iată care fusese grozavul procedeu al avocatului său. După ce pledase, susţinând tot felul de lucruri, şi apoi asta şi aia, domnul Cotentin atacase dintr-odată acel capitol care arde în Normandia şi în alte părţi: vicleniile bancherilor faliţi. Avea acolo un câmp vast. Se pot semăna toate fanteziile, ca şi în celălalt teren împrejmuit pe care se cultivă înşelătoriile furtului distins. Jurnalele judiciare stropesc fără încetare acele mlaştini fertile, expoziţie permanentă a celor mai grozave fructe şi a celor mai frumoase flori ale răului. Grozavul procedeu al lui Cotentin constă în a-l arăta pe domnul Bancelle situat între un termen de plată zdrobitor şi o casă de bani goală. În trecut domnul Bancelle îi

refuzase cu sânge rece o cerere de credit care l-ar fi pus pe Cotentin în situația de a încheia o importantă căsătorie. Cotentin îi purta pică. Există asigurați care își dau foc casei pentru a încasa prima: domnul Bancelle își prădase singur propria lui casă de bani!

Asta şi aia! Înțelegeți bine! O asemenea maşinație nu e chiar de necrezut. Cotentin avea de salvat un om. La urma urmelor…

André Maynotte se ridicase şi susținuse că cei patru sute de mii de franci se aflau în casa de bani a bancherului. Îi văzuse cu ochii lui.

Cotentin mizase pe asta. Efectul său era gata pregătit, dar nu ştiu cine pronunță cuvântul: comedie.

Or, dacă acta marfă scumpă, căreia i se spune neîncredere, ar lipsi vreodată din plată, indiferent unde vă veți afla, faceți o plimbare prin Normandia. Efectul dădu greş, după propria expresie a maestrului Cotentin de la Lourdeville.

Rămase de necontestat că cei doi îndrăzneți — avocatul şi acuzatul — se înțeleseseră între ei. Din punct de vedere al măiestriei, instanța le-a fost recunoscătoare. Dar la sfârşitul pledoariei când avocatul din Basse-Normandie, căutând să emoționeze sala, îşi prezentă clientul ca pe un biet om, blând, dominat, subjugat, condus de o soție ambițioasă şi vicleană, André Maynotte îi impuse tăcere cu atâta energie, încât un fior străbătu sala până la banca juraților. Alt efect ratat. Acuzatul nu era copil, să se lase condus.

Domnul Cotentin fusese auzit pe culoare strigând: "L-aş fi salvat dacă ar fi vrut! Şi chiar fără alibi! Numai cu asta şi aia!"

André Maynotte îşi răzbunase soția insultată.

Raza lunii care acum aluneca pe obrazul lui şi trimitea lumina pe zid, chiar în locul de unde se auzea misterioasa muncă. Razele acelea nocturne sunt nemişcate în realitate, dar uneori, dacă le priveşti atent, par a se clătina. Tot astfel, s-ar fi putut spune şi despre piatra cioplită, mare şi pătrată, pe care cădea raza, că se mişca: ba, mai mult, ca o fisură cu patru unghiuri se săpa mai adânc în fiecare clipă în jurul ei. Aceasta era impresia.

Şi sunetul produs de muncă nevăzută contribuia la iluzia optică. Lucrătorul nu mai zgâria, ci lovea. Fiecare lovitură dădea o mişcare pietrei.

Este doar o iluzie? Pe podea cădeau acum pietricele şi bucăți de ciment. Piatra se clătina. Podeaua se albea.

Piatra bascula; nu mai era o iluzie; piatra se răsturnă înăuntru, deschizând o gaură mare, neagră.

Şi numaidecât o voce veselă se auzi strigând:

— Salut, lună! Am calculat bine: iată-ne afară!

Capitolul XI - O vizită

În golul luminat din plin de razele luni apăru un cap. O faţă mare, viu colorată; cu trăsături foarte accentuate. Exprima o mulţumire triumfătoare, amestecată cu o lacomă curiozitate. Aceasta în prima clipă, căci imediat după aceea reflectă îngrijorare şi bănuială.

Aceşti sălbatici ai civilizaţiei noastre sunt prudenţi chiar când dau dovadă de multă îndrăzneală. Strigătul de bucurie care salută luna, adică exteriorul, spaţiul, libertatea, izbucnise singur, dintr-un impuls al momentului. Omul nostru nu era la capătul suferinţei lui, ştia acest lucru, cu toate că nu-şi dăduse seama de la început de zădărnicia speranţelor lui.

Capul înaintă cu precauţiune în afara găurii şi se aplecă aşa cum se face pentru a sonda golul ce se cască în afară. Privirea lui voia, fără îndoială, să măsoare o mare adâncime; ea se izbi însă de lespedea podelelor şi omul păli.

Ridică ochii abia atunci văzu că între el şi luna care îl orbise era o fereastră închisă cu gratii de fier.

Scăpă o înjurătură. Sângele îi năvăli în obraji.

— Soartă câinoasă! mormăi el. N-am acut decât să schimb colivia!

Apucat de o furie nebună, vinele frunţi i se răsuciră. Apoi îi deveni mai pământie paloarea obrajilor chinuită de deznădejde.

— Of, of, of, s-a sfârşit! mai spuse el. În două ore nu mai am timp să găuresc celălalt zid!

Făcu o mişcare, vrând să dea înapoi. Faţa lui arăta spaima animalului sălbatic încolţit. Când vru să dispară în întunericul găurii, omul păru că se răzgândeşte; un efort brusc îi aduse din nou capul în marginea deschizăturii, în plină lumină, şi ochii lui larg deschişi se fixară cu insistenţă chiar pe gratiile ferestrei. Speranţa îi renăştea o mare şi

neaşteptată speranță; gura lui cărnoasă avu un fel de surâs şi pe tâmple îi luciră broboane de sudoare.

— Dacă tocmai asta o fi celula Hainei-Negre? zise el încet, cu voce tremurată. Ar fi un adevărat noroc!

Capul îi ieşi afară din spărtură, apoi umerii, cu efort, căci omul era prea spătos. De îndată ce mâinile îi ajutaseră la pardoseală, se şi pomeni în picioare. L-am recunoscut imediat, în ciuda capului ras şi a bărbiei stufoase, care îi ajungea până sub ochi, pe Etienne Lambert, cârciumarul cu camere mobilate din fundătura Saint-Claude. Purta cu el scurta îmblănită, jiletca roşie şi pantalonii de pânză cu care l-am văzut în seara de 14 iunie, când domnul Lecoq venise să-l caute în maghernița lui.

Se uită de jur împrejur prin celulă. Patul mizerabil în care dormea André era în colț. Raza de lună care trecea pe deasupra îl lăsa în întuneric.

— Nimeni! spuse Lambert.

Se îndreptă către fereastră, al cărei gol se deschidea sus, la opt picioare de pardoseală. Se gândi:

"Haină-Neagră făcuse zece tăieturi de pilă: aici sunt trei gratii pe înălțime două pe lățime. Asta e socoteala!"

Era întocmai socoteala: de două ori cinci, zece tăieturi de pilă. Speranța o ia razna înainte sau înapoi. Într-o secundă, nenorocitul care se îneacă poate să spere sau să cadă în deznădejde de o sută de ori.

Etienne Lambert se îneca. Seara, în ajun, primise notificarea de respingere a recursului, iar regele nu vrusese să-l grațieze. Ştia bine uzanțele. Se ghilotinează în zorii zilei; în luna august se luminează încă devreme, şi mai e nevoie şi de pregătiri. Preotul închisorii îi şi făcuse o vizită.

Cunoştea obiceiurile. Către ora 2 cel mai târziu 3, după miezul nopții, respectabilul preot avea să revină; nemaipomenită jertfire de sine, care propovăduieşte iertarea divină celui care aşteaptă cuțitul neîndurător! Miraculoasă elocință care înăbuşă blestemele osânditului, ba, mai mult, care uneori aduce un cântec de speranță în sufletul chinuit, lovind cu crucifixul tocmai acel suflet mai tare decât stânca de unde a țâşnit izvorul sub toiagul lui Moise!

După preot, toaleta, apoi neînsemnata mângâiere care dăruie agoniei celui sănătos un piept de pui fript, un pahar de vin bun şi chiar o țigară de Havana. Nu cunosc hidoşenie mai cruntă decât aceste mici generozități.

Etienne Lambert se îneca. Era un ticălos grosolan. Mila

nu îl înduioşase încă; ar fi sugrumat douăzeci de salvatori numai să ajungă la mal.

Când fu sub fereastră, îşi îndoi picioarele musculoase şi făcu un salt de tigru ca să se agațe de pervaz şi să vadă.

Dar atârna greu. În închisoare genunchii îşi pierd elasticitatea. Mâna lui crispată zgârie piatra alunecoasă şi recăzu ca un bolovan, fără să fi prins măcar pervazul.

André dormea foarte adânc, căci nu se trezi.

Lambert înjură şi se lovi cu palma peste şold. Căută pe pipăite; ochii i se obişnuiseră şi acum vedea mai bine cu spatele spre lumină. Găsi scăunelul de care se servi ca de o treaptă. Scăunelul nu era destul de înalt. Vru să mai sară, scăunelul se rupse, făcu zgomot; André; trezit brusc, sări în picioare, spunând:

— Cine e acolo?

Lambert se ridică dintr-un salt şi, zăpăcit cum era din căzătură, se năpusti spre pat furios, mai curând din instinct decât gândit, şi strigă:

— Ah! Aici erai? Făceai pe mortul!

Mâinile lui, obişnuite cu aşa ceva, căutară direct grumazul.

Ar fi fost în stare să sugrume gâtul unui bou şi, în acel moment, în care însăşi viața lui era în joc, viața unui om nu mai valora nici cât a unei muşte. Se dădu o luptă fulgerător de iute; se rostogoliră pe jos, apoi doar André se ridică. Cu piciorul strivea gâtul lui Lambert.

Acesta nu încercă decât o mişcare ca să scape.

— Scos din luptă! mormăi el cu o resemnare tot atât de neaşteptată pe cât îi fusese de mare furia. La urma urmei, poate nu e celula Hainei-Negre!

— Cine eşti şi ce ți-am făcut? întrebă tânărul gravor.

— Sunt ăla care o s-o încaseze în zorii zilei, răspunse cârciumarul aproape voios. Micule, ai o forță grozavă! Am fost puțin cam iute, că n-aveam timp de pierdut cu politețea. Eşti mai tare decât mine; e-n regulă; dacă ți-e totuna să-mi dai drumul, o să fiu cuminte.

André îşi luă piciorul şi spuse cu sânge rece:

— Asta e: să fii cuminte.

De cum se văzu în picioare, Lambert se pipăi şi arătă cu degetul spărtura larg căscată pe care razele lunii o mai luminau încă.

— Cotoiule, începu el nu fără o stranie bună dispoziție, am zgâriat destul la uşa ta înainte să intru.

— Adevărat, e aproape o lună de când te tot aud, zise André.

— Şi nu m-ai denunţat, ca să ai tutun şi câte-un păhărel? E frumos din partea ta. Ai trecut inspecţia?

— Ce înţelegi prin inspecţie?

— Bun! Atunci înseamnă că nu-ţi cunoşti limba, puişorule!

— Cred, răspunse André zâmbind, că nu o cunosc pe a dumitale.

— Cu atât mai rău pentru tine… Va să zică, nu ştii ce e aia. *Se va lumina de ziuă mâine?*

André ezită, ca şi cum vorbele acestea, evident cabalistice, trezeau în el o amintire; dar, după ce se gândi, răspunse:

— Nu.

— Mă mir, zise condamnatul bănuitor. M-ai răsucit totuşi uşurel ca un tânăr care a făcut studii serioase… Dacă eşti un simplu domn, nu ţi-ar surâde s-o iei la sănătoasa, cetăţene?

— Am de gând să evadez, zise André fără ezitare.

— Ah! Ah!… Şi ce posibilităţi ai?

— Nu m-am gândit încă la posibilităţi.

Orologiul Palatului de Justiţie bătu o lovitură.

— Douăsprezece şi jumătate, mormăi cârciumarul. Poarta e deschisă sau nu e; avem timp să trăncănim zece minute. Nu mă aveau decât pe mine liber, cum spun ei, ca să facă jocul în sesiunea prezentă. Aveam eu socotelile mele cu vizitiul de la cârtiţa poştei din Fécamp; dar el a murit ca să-mi facă mie în ciudă; ăsta e adevărul. Dumneata eşti aici pentru furt?

André afirmă dând din cap.

— Şi nevinovat tot ca mine, nu-i aşa?

— Nu ca dumneata, zise André calm.

— Oh, oh! mormăi Lambert. Hotărât deci, nu eşti coleg?

Se întrerupse, surprins de o idee neaşteptată, şi bătu din mâinile groase, spunând încet:

— Pe un franc că eşti mieluşel cumsecade care a plătit pentru Haină-Neagră în povestea casei de bani!

— Haină-Neagră!… repetă André încremenit.

Se temu că nu e perfect treaz. Încă nu înţelegea, şi totuşi judecata lui era ca orbită de o lumină prea bruscă şi prea puternică.

Nebunia lui avea oare temei? Visul lui era o realitate?

Strania poreclă Haină-Neagră îl desena într-adevăr pe demonul care înfăşurase în doliu bucuriile tinereţii lui?

— Da, da, Haină-Neagră, continuă Lambert vorbind parcă pentru sine. Dacă aş fi luat mai demult lecţii de la el, nu aş fi aici, Mimi. Ăla îşi bate joc de judecători... Ăla sau ăia, căci Toulonnais-l'Amitié încă nu e decât un şcolar, profesorii sunt la Paris.

André îşi duse mâinile la ochi, ca şi cum l-ar fi apucat o ameţeală.

— Toulonnais-l'Amitié se numeşte? bâlbâi el, făcând un efort violent să-şi păstreze calmul.

Cârciumarul începu să râdă:

— Se numeşte! Se numeşte! pronunţă el de două ori. Caută-mă într-altă parte. Bibi!... Ce! Întotdeauna patru sau cinci iepuri dintr-un foc? Am râs cu poftă de ideea cu mănuşa. Mai întâi, cu instrumentul ăla a făcut rost de bilete de bancă; al doilea ţi-a pus afacerea în cârcă; şi la urmă spusese aşa: "Mica negustoreasă de fier vechi e amuzantă..."

André abia se stăpânea. Mica negustoreasă de fier vechi era Julie.

— Nu contează că în ultima vreme nu se mai vorbea de vizitiul din Fécamp, continuă Lambert posomorât. Am fost denunţat, sunt sigur de asta. Le cunosc eu destul de bine şiretlicurile ca să-i dau seama că ei curăţă drumul în urma lor... Mi-au trimis un paşaport, e adevărat, doctorul mi l-a adus în buzunar fără să ştie... Ah! De iscusiţi, sunt iscusiţi!... Şi fiindcă veni vorba, tinere, dumneata ştii să citeşti!... Ia vezi — dar fără să te gândeşti că-ţi dau ordin — ce înfăţişare am şi cum mă cheamă în paşaport?

Îşi desfăcu la piept cămaşa şi puse în mâna lui André un paşaport.

André începu să citească:

"*Poliţia generală. Paşaport de străinătate valabil pentru un an... În numele regelui, noi, prefect al poliţiei etc., etc... Antoine (Jean), negustor ambulant de haine, născut la Paris, la 14 ianuarie 1801...*"

— Drace! făcu Lambert. N-am decât douăzeci şi patru de ani acolo; e absurd!

— "*Talie*: *un metru şi optzeci de centimetri*", continuă André.

— Înalt de cinci picioare şi cinci degete! spuse Lambert.

Sunt nebuni!

Cu trei degete bune avea mai puțin decât scria. André îşi continuă lectura:

— "*Păr castaniu*; *frunte înaltă*; *sprâncene castanii*."

— Vai! Trăznete din Brest! izbucni cârciumarul. Ei ştiu bine că eu bat înspre roşcat!

— "*Nasul mare*."

— Lat mai curând!

— "*Gura potrivită*; *bărbia rotundă*; *fața ovală*, *tenul destins*..."

— Şi semne particulare?...

— "*Fără*".

Mâna robustă a cârciumarului mângâie o cicatrice mare, foarte vizibilă, de pe obraz. André se gândea:

"În cel mai râu caz, paşaportul mi s-ar potrivi mie".

Lambert luă morocănos paşaportul şi-l puse din nou în sân. Era foarte gânditor.

— Foarte îndatorat! spuse el deodată. Ticăloşii şi-au bătut joc de mine. Se bizuie pe călău ca să mă împiedice să mă duc vreodată să le spun mulțumesc. Stai aşa! Încă nu s-a terminat totul... Domnule André Maynotte, se întrerupse el schimbând tonul cu totul, dumneavoastră sunteți un om cinstit şi eu sunt un ticălos; nu vă propun o întovărăşire, dar eu ştiu tot ce aveți dumneavoastră nevoie să ştiți, şi dacă vom fi odată liberi, voi putea să vă procur arme împotriva celor care v-au băgat în bucluc.

Era cam multă vreme de când André nu mai auzise pe cineva spunându-i că e om cinstit. De oricât de jos ar fi pornit, vocea aceea care îi face dreptate îl impresionă până la lacrimi. Mâna lui făcu singură o mişcare pentru a o găsi pe cea a cârciumarului, dar ceva îl împiedică şi repetă:

— Dacă vom fi odată liberi...

— Aici e-aici, nu-i aşa, Mimi? repetă Lambert cu o veselie neaşteptată, forțată. Am amânat eu cât am putut, dar până la urmă trebuie să ştim. Răspundeți-mi ca şi cum ar fi vorba de salvarea dumneavoastră. Ați ciocănit vreodată gratiile coliviei dumneavoastră?

— Niciodată răspunse André. Abia de ieri doresc să fug.

— Dar Louis a ciocănit oare gratiile de când sunteți dumneavoastră aici?

În limbajul de la închisoare, a *ciocăni* înseamnă să încerci gratiile unei celule cu ajutorul unei uşoare lovituri de ciocan. Fierul intact scoate o vibrație plină; dar dacă o urmă

nevăzută de pilă a atacat metalul, sunetul e dogit şi gardianul este avertizat.

După regulament, gratiile unei ferestre de închisoare trebuie controlate dimineaţa şi seara; dar, slavă Domnului, degeaba vorbeşte regulamentul. Louis nu făcea acest lucru niciodată.

Din exterior, fereastra era la 15–16 metri de la pământ.

— Ar trebui să te ridici, spuse cârciumarul.

Dintr-un salt şi fără efort, mâna lui André apucă pervazul lucarnei.

— Zău!

Şi adăugă, când André căzu lângă el, treaba fiind sfârşită:

— Trebuiau doi ca să forţeze casa de bani… o broască dată dracului! Am muncit tot atât cât şi el…

— Dumneata?! exclamă André, care se trase înapoi.

O clipă rămaseră faţă în faţă.

— Hai să tragem tare! spuse în sfârşit Lambert. O să ne explicăm după aia…

Cearceaful strâns înfăşurat ca un cablu era trecut prin partea de sus a gratiilor. Cârciumarul apucă cele două capete care atârnau, cu un tremur de speranţă; le răsuci ca să le dea mai multă tărie şi, încrezător în forţa lui, trase o dată de unul singur. Tânărul gravor stătea ca vrăjit.

— Ah! murmură el fără să-şi dea seama că vorbea. Dumneata erai acolo!

Gratiile cedară simţitor sub tracţiunea făcută de Lambert, dar întregul grilaj, după ce se curbă, se întoarse de unde plecase.

— E cel puţin una de care Haină-Neagră nu s-a atins, mormăi Lambert. Hai, Bibi, amândoi!

— Vreau să ştiu numele complicelui dumitale! declară André.

— Regele spune: noi vrem! O să fie mai bine să vorbim de partea cealaltă a zidului. Dumneavoastră numiţi asta un complice, domnule Maynotte, un om care face o afacere de patru sute de mii de franci şi care îi aruncă ajutorului său un os de trei mii de franci?… Aş putea să vă amăgesc spunându-vă un nume la întâmplare, şi încă fără să vă mint, pentru că în materie de nume, ai de ales; dar ce am să povestesc durează mult. Numele unui ţipar parcă serveşte la ceva? Trebuie să ştii să-l prinzi… Împreună, Bibi! Hai să tragem ca pentru pâine!

André apucă la rândul lui cearceaful cu amândouă mâinile: avea încredere. De altfel, nădejdea viitoarei libertăți îi acaparase întreaga judecată cu violență.

— Țineți bine! porunci cârciumarul. Nu ați virat niciodată la cabestan, domnule Maynotte? În ritm, fără comandă… Gata?… Hei-rup!… Hei-rup!… Hei-rup!…

— Ah, tinerețea! suspină Lambert. Apoi îi întinse lui André o bucată mică de fier ascuțit, adăugând: Asta m-a ajutat să tai piatra cioplită. Loviți gratia foarte uşor.

Pe tâmple îi străluceau picături de sudoare cât bobul de mazăre.

André dădu primei gratii transversale o scurtă lovitură. Cârciumarul se clătină pe picioare.

André lovi altă gratie, fixată vertical în zid. Cârciumarul îşi împreună mâinile care îi tremurau.

— Tăiate amândouă! zise el încet. E celula Hainei-Negre!

André se lăsă să cadă la piciorul patului; nu auzise decât ultimul cuvânt.

— Haină-Neagră a ocupat într-adevăr această celulă, spuse el. Spune-mi, el e omul care l-a jefuit pe domnul Bancelle?

— Nu. El e Tatăl tuturor… Cel care a ucis-o pe doamna englezoaică, aici, la Caen, răspunse Lambert. Sunt mai mulți; sunt mulți. Veți afla toate astea… şi încă altele…

André îşi amintea de acel asasinat despre care se mai vorbea la sosirea lui în Caen şi care îl frapase mai cu seamă din cauza faptului că asasinul era din Corsica.

Existau destule mistere de pe vremea copilăriei lui Julie şi a tinereții lui André.

Julie ar fi înțeles imediat emoția lui André, pricinuită de acea combinație magică de cuvinte: *Se va lumina de ziuă mâine!*

— Hei, Bibi! sări cârciumarul ca un copil, căci era nebun de bucurie, am deci noroc o dată în viață! Smulge toată povestea aia! Gratiile nu se țin, şi eu am o frânghie în jurul şalelor, pe sub cămaşă!

Cu eforturi puternice, André scutură una din gratii, o clinti simțitor, dar nu cedă.

— Nu am putere, spuse el, sunt prea înghesuit.

Lambert sfâşia în grabă mare unul din cearceafurile de pe pat şi îl răsucea ca pe o funie.

— Leagă asta de gratii, comandă el, şi apoi dă-te jos… Pe cuvânt de om, am să te iau cu mine în Anglia şi vei afla unde

să-i găseşti pe Toulonnais-l'Amitié, infernalul ticălos!... He, Bibi? Îți face bine ideea răzbunării!

— Eşti sigur că el este cel care s-a servit de mănuşă? întrebă André în timp ce trecea cearceaful printre gratii.

— Zău! răspunse cârciumarul.

— Vei putea să dovedeşti?

Capitolul XII - Se va lumina de ziuă mâine?

În trei rânduri, efortul lor comun, urmând cadența muncilor la galere, forță grilajul, care se dislocă destul de mult față de zid, ca o uşă rotită din balamale; cum se opreau însă din tras, puternica elasticitate a fierului aducea din nou gratiile în poziția lor de la început.

— Stai, zise Lambert, aruncând cearceaful.

Îşi şterse fruntea cu dosul palmei şi o scutură de sudoare.

— Am pornit-o greşit, domnule Maynotte. Când eşti în problemă, cunoşti o mulțime de amănunte. Haină-Neagră, adevăratul, stăpânul tuturor, a fost deținut deci aici. El a tăiat gratiile pentru cazul când l-ar fi condamnat, Înțelegeți? Dar el nu poate fi niciodată condamnat: toată combinația este aranjată pe-ndelete. Şi, vedeți, eu i-am făcut de petrecanie vizitiului din Fécamp înainte să fi fost de-al lor; fără asta, aş fi acum curat ca zăpada... El a tăiat, va să zică, toate gratiile, afară de cele două din stânga... şi, cum el a fost achitat, a lăsat treabă făcută pe trei sferturi. Ia mai urcați-vă — tot fără să vă dau ordin... — şi uitați-vă dacă trage oblic. Legați cearceaful de gratii în dreapta, şi după aia gratiile or să se deschidă ca o tabacheră!

Ca şi prima oară, André sări şi se apucă de pervazul ferestrei.

Cârciumarul continua:

— Eu trebuia să țin calul pregătit, gata pentru evadare, în dreapta, cum ieşi pe drumul spre Pont-l'Évêque. Omul trebuia să-mi zică aşa: "Se va lumina de ziuă mâine?..." Era parola ca să-l recunosc. Dar asta n-a mai folosit, căci n-a mai fost nevoie din moment ce el, ca de obicei, a ieşit basma curată... Numai că aşa l-am cunoscut eu pe Haină-Neagră numărul 2... al dumneavoastră, domnule Maynotte... m-ați

urmărit?

André îşi dădu drumul de sus de pe pervaz.

— Şi astăzi pe dumneata aşteaptă cineva pe drumul spre Pont-l'Évêque?

— Zău! făcu cârciumarul. Astăzi ori niciodată! Apoi, cu un râs jovial, oarecum forțat, adăugă: Ia ascultă, mândrule, mâine o să fie cam târziu… Hai amândoi!

Pe când André apuca cearceaful, bătea ora 1 după miezul nopții.

— Trăsnete din Brest! bombăni Lambert cu voce schimbată. Ce se mai grăbesc orologiile astea!… Ține bine!

Dar în loc să dea el însuşi ascultare comenzii, se opri şi începu să asculte cu capul aplecat şi urechea ciulită.

De afară venea un zgomot ritmat foarte clar. Se auzeau bătăi de ciocane în lemn.

— Ce e asta? întrebă André. De când sunt în închisoare, n-am auzit aşa ceva.

— Nu se ghilotinează în toate zilele! răspunse Lambert, încercând să facă haz. Apoi, stăpânindu-se, zise hotărât şi cu un aer fanfaron: Este eşafodul pe care ăştia îl ridică de florile mărului…

André se înfioră.

— Prietene, izbucni Lambert deodată, la treabă!

Cearceaful apucat strâns de patru mâini zdravene se întinse coardă şi Lambert, dirijând mişcarea, cântă:

— Trage, matelot!… Hei-rup!… Hei-rup!… Hei-rup!…

La al treilea efort, una din gratiile rămase intacte se rupse la nivelul pietrei, iar cealaltă cedă imediat. După expresia cârciumarului, gratiile se deschiseră ca o tabacheră.

Luna, care se rotea, prindea acum fereastra dintr-o parte, luminând locul de trecere care de aici înainte era liber. Lambert sări în sus de bucurie.

— Da, da, izbucni el în exaltarea triumfului, mâine se va lumina de ziuă sau mă ia dracul! Calul pe drumul spre Pont-l'Évêque, vasul cu trei catarge la gura fluviului Dives! Dați-i drumu', mieilor! Direcția spre Jersey, şi vâsliți pe toată întinderea!

André îşi împinsese patul sub fereastră. Intenția lui de a evada rămăsese neclintită, dar instinctiv se gândi mai întâi la omul oare era amenințat cu moartea. Îl ajută deci pe Lambert să se ridice sus, pe pervazul ferestrei.

Lambert scoase de sub cămaşa frânghia de mătase cu care se înfăşurase pe piele, în jurul şalelor.

— E cam subțire, spuse cu îndoială tânărul gravor.

— Asta duce trei oameni, răspunse cârciumarul. Am putea coborî şi împreună, dacă am vrea, pisicuțo, dar mămica nu face mai mult; trebuie prudență. Fii atent, ia uită-te cum se strânge un nod marinăresc!

La capătul frânghiei făcu acel laț înnodat de două ori pe care pescarii de somon îl înfăşoară de trei ori în jurul cârligului de undiță fără cap şi apoi îl fixă de crâmpeiul gratiei rupte. Acest punct de sprijin, ca un cap toarte scurt de pârghie, era rezistent ca însăşi piatra.

— Uite, spuse el, e gata! Vântul bate în sus, avem briză bună. Mâine noapte o să dormim la englezi... Ia spuneți, domnule Maynotte, soția dumneavoastră nu e tot pe undeva pe-acolo, prin Anglia?

André nu răspunse, îşi făcea pregătirile de plecare. Lambert, aşezat comod pe pervaz, cu picioarele atârnând în afară, întoarse capul şi spuse:

— O să mă distrez grozav, domnule Maynotte, să vă pun pe urmele lui Toulonnais-l'Amitié!

André se bizuia pe această ură ascunsă a lui Lambert şi de aceea nu se mai grăbea să-l descoase. Va afla el tot, la timpul potrivit. Cârciumarul aruncase între timp frânghia în jos, ca să sondeze distanța până la pământ, căci un profil al zidului care ieşea în afară cam la şase picioare sub fereastra lor îl împiedica să vadă mai departe, iar luna oprită cum era de diferitele construcții şi de coroanele copacilor din curtea interioară, nu-şi putea trimite lumina până jos, la pământ. Frânghia atinse pământul; cârciumarul mai avea în mână câțiva metri. Era bine. Cercetă încă o dată nodul, şi apoi, prudent, se avântă în gol.

André nici nu-şi dăduse încă seama de plecarea lui, că îl văzu stând în picioare pe profilul de dedesubt.

— Pe curând, domnule Maynotte! rosti el cu băgare de seamă. Dar, crezând că nu fusese auzit, îl fluieră uşor şi adăugă: Hei, Bibi, fii atent la ciotul de gratie, să nu alunece frânghia!

André sări numaidecât pe pervazul ferestrei. Îşi pregătise totul pentru plecare; averea lui, precum şi lunga scrisoare adresată lui Julie îi încăpeau în buzunarele hainei.

Cârciumarul era încă pe profilul de dedesubt.

— Ai, făcu el vesel, ce se mai obosesc acolo jos cu ciocanele şi cu penele lor de lemn! Oamenii din Caen or să se deranjeze pentru nimic... Dă-i drumul, Fifi, ai să vezi

domnule Maynotte, cum trebuie să faci ca să zbori, când auzi cum se bat cuiele chiar în scândurile eşafodului tău!

Amândouă odată, picioarele părăsiră profilul; începu să coboare cu îndemânare şi hotărâse, dar foarte încet, pentru că cea mai mică grabă ar fi făcut să-i alunece mâinile pe frânghia de mătase. André supraveghea ciotul de grație. La un moment dat el atinse frânghia, care, întinsă puternic pe deasupra profilului ca pe deasupra unui căluş, scoase un sunet de lăută. Secundele i se păreau atât de îngrozitor de lungi, încât, nemaiputându-se stăpâni, se ținu cu o mână de zid şi, aplecându-se pe deasupra ieşindului, privi în jos. Nu văzu nimic altceva decât sfoara aceea subțire, un fir de păr, într-adevăr, care se pierdea în întunericul fără fund.

Lambert nu mai vorbea. Frânghia stătea nemişcată, căci orice mişcare se oprea la profil. André auzi un zgomot scurt la ciotul de gratie, un zgomot aproape imperceptibil, asemănător pâlpâitului unei lumânări cu feştila udă. Se ridică şi se uită. Gratia nu se mişca, dar muchea de sus tăia unul câte unul încet şi pe-ndelete, firele frânghiei, care săreau şi făceau acel uşor zgomot.

André simți în păr o sudoare rece. Luna lumina puternic gratia, a cărei fisură strălucea de parcă ar fi fost făcută din mici diamante. Îşi frecă ochii şi privi mai de aproape. Muchea de sus a ciotului era ascuțită şi netedă; tăia.

— Mai repede! strigă el cu vocea sugrumată. Coborâți mai repede, pentru numele lui Dumnezeu!

Din întuneric, de jos, se auzi vocea lui Lambert:

— Eşti grăbit, Bibi? N-ai totuşi nimic cu eşafodul ăsta!

André strigă iar, repetând acelaşi avertisment. Vocea îi răspunse:

— Nu mai am decât două etaje. Ai răbdare.

Cei doi ciucuri din fire de mătase se îngroşau, zbârliți şi încleştați. Cuvintele i se opriră în gât. Privea muchea pe care luna aşeza un reflex lung, alb ca lama unui cuțit. Era fascinat. Pentru el franjurile acelea aruncau ace electrice care îi înțepau ochii încremeniți. Frânghia, îngrozitor de subțiată, se întindea şi se lungea ca un fir de păr care se va rupe…

Omul care atârna acolo, la capătul ei, era un asasin ticălos, dar era un om; între el şi André exista un fel de identitate. Cu o clipă înainte, André conta să se servească de el ca de un instrument, dar acum nu se mai gândea la asta. Nu mai simțea nimic decât o nevoie imperioasă de a salva această făptură târâtă spre moarte; o dorință arzătoare, ca şi

cum ar fi fost vorba de un sfânt sau de o persoană iubită.

Toate acestea se petrecură fulgerător. Dacă André ai fi avut să dea ascultare imboldului care îi împingea mâinile să apuce frânghia ceva mai jos de ciot, ar fi fost tras în față, cu capul înainte.

Se auzi o pocnitură seacă, aproape nimic; frânghia dispăru cu o repeziciune uluitoare, iar pe gratie nu rămase decât un smoc de mătase răvăşită.

Jos, pământul răsună înfundat. Un țipăt scurt urcă, parcă tăiat în două.

André se retrase repede înapoi. Ascultă. Vântul fâşâia prin copacii din curte. Strigă. I se răspunsese? André nu-şi dădu seama. Dacă ar fi putut să facă să tacă cele două ciocane care loveau lemnul eşafodului…

Se aplecă mai în față. Se auzeau cântece. Dulgherii cântau.

— Lambert! strigă André. Lambert!

Câinele care păzea curtea inferioară urlă.

Era o rugăciune pentru vii şi pentru morți. André uitase că şi el era deținut şi condamnat. Deodată îşi aminti de el şi de Julie, jumătatea propriei lui inimi. Nici o extravaganță de limbaj nu ar putea exprima cât durează un minut în acele clipe de deznădejde.

Într-un minut descurajarea lui André se schimbă în febră, şi creierul său trecu toate etapele care despart nimicnicia de exaltare.

Îl chema libertatea. Cu ajutorul cearceafului care îndoise gratiile se lăsă să alunece până la profil. Câştigase şase picioare. Tot cu ajutorul cearceafului putu să se aplece şi să rămână atârnat în gol.

Se gândea. Din două una: sau Lambert trădase, fugind singur la ora aceasta şi acum era departe, sau zăcea acolo jos, zdrobit în cădere şi poate mort.

Nu putea să vadă. Nu se distingea nimic, în afara coroanelor ofilite ale pomilor din curtea interioară al căror frunziş părea în noapte o mişcare nedefinită de valuri. Acestea puteau cel puțin să-i servească la măsurarea distanței de la locul unde se află până la pământ, erau mai mult de douăzeci de picioare de aici, de la profil, până la vârful pomilor.

I se urcă sângele în obraji şi tâmplele începură să-i zvâcnească. Nu s-ar putea spune că ideea de a încerca acel salt extravagant îi încolțise în clipa în care părăsise fereastra. El voia mai întâi să vadă, şi hăul întunecat putea să-l

oprească. Dar amețeala se instalase în jurul lui, în fața lui mai ales, acea amețeală care-l atrage pe om cum atrage magnetul fierul. Prin fața ochilor i se năzăreau flăcări, urechile îi vâjâiau, o forță irezistibilă îl împingea.

Nu mai era libertatea, nu mai era chiar Julie, era amețeala. Trebuia să se scufunde în acel gol tot aşa cum piatra desprinsă trebuie să cadă în fundul prăpastiei. Nimic nu îl mai oprea, în afară de nedesluşitul şi neputinciosul efort al conştiinței lui muribunde. Avea chiar senzația că este aruncat; mâinile lui, în zadar crispate, vor da drumul cearceafului.

Era înzestrat cu o voință neclintită, plin de îndrăzneală; era bărbat în toată accepțiunea cuvântului. Ceea ce se poate cere efectiv unui bărbat, tot ceea ce i se poate cere este de a rămâne bărbat şi de a-şi privi destinul în față, aşa cum creştinul altădată stătea drept şi blând, cu ochii mari deschişi, în mijlocul fiarelor asmuțite împotriva lui. Uneori soarta este un leu care îşi recunoaşte stăpânul şi respectă eroismul celui puternic.

André dădu drumul cearceafului, singurul care îl mai apăra împotriva atracției pământului, dar el făcu aceasta pentru a se ridica, nu pentru a cădea. O clipă se ținu în echilibru, pregătindu-şi inima împotriva slăbiciunii, mlădiindu-şi muşchii împotriva violenței şocului. Avu timp să-şi facă semnul crucii.

Nu era o sinucidere. Fără să se descurajeze, sări hotărât, conştient, cu membrele libere, cu sufletul plin de speranță.

Se spune că cei care sunt astfel aruncați de sus mor înainte de a fi atins pământul. Când un disperat încalecă, de exemplu, peste balustrada de la Notre-Dame, el nu mai e decât un cadavru care spintecă aerul şi vine să se zdrobească pe caldarâm.

Se spune asta. Se spun multe, iar ştiinței îi place să facă speculații subtile, aşezată pe acel fotoliu cu patru picioare de argilă care se numeşte ipoteză.

Am cunoscut, când eram copil, un bătrân şi frumos nobil, camarad al lui Rochejaquelien; înțeleg Rochejaquelien de altă dată, care spunea: "Dacă voi da îndărăt, să mă omorâți!" Pe acesta îl chema conte du Plessis de Grénédan. În tinerețea lui se pomenise la un moment dat luat prizonier al republicii, împreună cu alți doi, şi dus în castelul Saumur, un donjon falnic, ale cărui creneluri se înalță la 80 de picioare de la pământ.

Într-o noapte, cei trei prizonieri traseră la sorți care să sară primul. Contele de Plessis de Grénédan avea numărul doi. Primul sări şi muri pe loc; contele du Plessis sări al doilea; cel de al treilea nu sări şi fu executat a doua zi dimineață.

După patruzeci de ani, contele du Plessis de Grénédan ne povestea cu plăcere, la desert, această aventură, ceea ce dovedeşte cel puțin că el nu murise între cer şi pământ.

André, lansat ca o bombă, de la o depărtare destul de mare de zid, trecu printr-un tei, în crengile căruia rămaseră fâşii din îmbrăcăminte şi din piele; apoi lovitura unei cumplite măciuci îl lăsă ca fulgerat: era sărutul pământului. Leşinul lui se pare că dură puțin, era încă noapte când fu trezit de lătrăturile furioase ale unui câine care se auzeau de cealaltă parte a zidului. Îşi dădu seama că se afla pe jumătate înfundat într-un maldăr de ierburi şi de frunze uscate, îngrămădite sub tei, şi care aşteptau tomberonul. Îşi recăpătă memoria pe dată. Julie îi veni imediat în gând, şi gândul i se înălța la Dumnezeu; mulți oameni necăjiți îşi iau libertatea să spună: "Mulțumescu-ți ție, Doamne", trecând, în adâncul sufletului lor, peste jignitorul abuz al melodramei.

Fără prea multă greutate, André se ridică în picioare; nu avea nici un os rupt. Lătrăturile câinelui începuseră să provoace o oarece larmă, care nu prevestea nimic plăcut în curtea alăturată; dar o linişte totală domnea în cealaltă parte a clădirii în care se afla fosta lui celulă. Prima grijă fu să fugă; făcu un pas spre zidul împrejmuitor; gândul la cârciumar îl aduse înapoi.

Nu căută mult; la câțiva metri de locul unde căzuse, o masă întunecată păta pavajul cenuşiu care mărginea curtea. André nu avu nici o îndoială: trebuia să fie nefericitul Lambert.

Lambert era acolo, în adevăr, prezentând vag atitudinea unui om chircit; capul îi atârna înainte şi atât de jos, încât ceafa devenise partea cea mai de sus a corpului. Amândouă mâinile crispate țineau frânghia. Unul din picioare se afunda în pământ, celălalt, întâlnind marginea pavajului, era complet zdrobit.

Fără îndoială, căzând, Lambert nu se mai mişcase. Moartea trebuie să fi fost fulgerătoare.

André îi pipăi încheieturile mâinilor ca să-i caute pulsul; mâinile deveniseră rigide; îi pipăi inima; nu mai bătea.

Mâna lui însă dădu peste o hârtie — paşaportul. Îl luă.

Văzu un copac ale cărui crengi atingeau zidul. André nu îşi cunoştea nici supleţea, nici forţa. Câteva minute după aceea, el mergea pe stradă cu pas liniştit, ca un om fără griji. Trecuse peste două obstacole.

În acest timp, închisoarea se umplea de zarvă. Ora 2 bătuse demult, şi actorii dramei funebre îşi făcuseră intrarea în celula condamnatului la moarte. Astfel fusese descoperită evadarea.

În ciuda orei matinale, străzile erau pline de oameni, cea mai maro parte venind de la ţară. Ei nici nu se culcaseră În noaptea aceea, pentru ca să aibă loturi bune în jurul ghilotinei. Cei care avuseseră norocul să mai vadă o ghilotină o descriau celor mat tineri. Se vedeau şarete venind de foarte departe, căluţi şchiopătând de oboseală, pietoni de-a dreptul sleiţi de puteri. Speranţa ghilotinei susţinea toate oboselile. Adevăraţii musulmani nu simt oboseala atâta vreme cât durează pelerinajul la Mecca.

De-a lungul drumului său, André nu auzea decât: ghilotină, ghilotină, ghilotină. În Normandia noi avem un fel sentimental de a pronunţa acest cuvânt; ghilotină, sună vesel şi alintător.

Te poţi gândi oare fără amărăciune la dezamăgirea care-i aştepta pe atâţia săteni cinstiţi? Cutare tată îşi aduce tânăra familie cale de şase leghe pe un drum nenorocit; cutare tânăr fermier, prea îndrăgostit, îşi aduce cu căruţa fermiera lui iubită, ca să-şi ţină făgăduiala făcută în ziua nunţii.

Şi darul de nuntă avea să lipsească! Şi acele suflete de copii aveau să verse lacrimi în faţa nemeritatei decepţii. Atâta drum irosit; şi când oare, de aici încolo, vor mai putea vedea o ghilotină împodobită?

Pe măsură ce se depărta de cartierul închisorii, André grăbea pasul. O mare nelinişte îl frământa. El nu-şi pregătise această aventură; îi lipsea un plan; încerca să pună ordine în idei şi nu putea.

Fără să-şi dea seama, se îndreptase mai întâi spre cartierele mărginaşe, spre podul Vaucelles; pe acolo ieşea el de obicei din oraş ca să se plimbe cu Julie de cealaltă parte a râului Orne, pe pajiştile de la Louvigny; îşi aminti vag itinerariul cârciumarului: drumul spre Pont-l'Évêque.

Se întoarse, având grijă să facă un lung ocol în jurul Palatului de Justiţie, şi ajunse în împrejurimile bisericii Saint-Pierre. De fapt, el era acum Lambert, simţea aceasta confuz, dar stăruitor. Protecţia ocultă care îl înconjura pe

asasin, afiliat la misterioasele confrerii, îi aparținea cel puțin pentru o noapte.

Se spune că anumite lucruri atrag atenția fără să vrei; şi, sunt amintiri care stăruie în memorie. La cotitura străzii Froide, memoria lui André îi strigă deodată aceste cuvinte banale, care aveau rezonanța unei formule cabalistice:

"*Se va lumina de ziuă mâine?*"

Lambert îi făgăduise povestea lui *Se va lumina de ziuă mâine*, poveste pe care André ar fi putut să o lege cu cea mai importantă întâmplare din tinerețea lui, care îi lăsase o puternică amintire. Dar Lambert nu mai avusese timp.

Lambert îi făgăduise multe alte lucruri.

Nu se poate spune cât îl regreta André pe Lambert. Căci ideea lui fixă revenise cu violență din chiar primul sfert, de oră de libertate; îşi dădea seama că va deveni preocuparea întregii lui vieți, alături de singurul sentiment care îi stăpânea inima: dragostea lui pentru Julie.

Lambert îşi asumase singur sarcina de a face lumină pe acest drum, la capătul căruia se găsea Diavolul lui, omul care mătura totul în urmă, omul care trecea mereu nepedepsit, aruncând o pradă nevinovată justiției, inventatorul machiavelic al unei asigurări împotriva pericolului furtului şi al crimei, sălbaticul abil care-şi ascundea urma ca un Huron[25] al pudurilor virgine în chiar mijlocul civilizației noastre — Haină-Neagră, Toulonnais-l'Amitié…

O poreclă aparținând mai multora, un nume fals aparținând unuia care avea zeci de nume!

Nimic, într-un cuvânt, sau aproape nimic! Iar cârciumarul Lambert murise, luând cu el întregul secret!

André se opri în fața bisericii Saint-Pierre. De aici, o stradă ducea spre şoseaua de Paris, cealaltă spre Pont-l'Évêque. Se putea merge spre dreapta sau spre stânga.

Spre dreapta era Julie şi un pericol aproape de neînlăturat.

Spre stânga era exilul, necunoscutul şi aşteptarea unui prilej favorabil de a se răzbuna.

André o luă spre stânga şi începu să alerge.

Când trecu de ultimele case din Caen, zorile albeau o fâşie îngustă a orizontului.

Sub primul copac de pe şosea stătea un om cu un cal. Omul îl văzu venind şi nu se mişcă.

— Hei, băiatule, strigă hotărât tânărul gravor, nu ştii, *se va lumina de ziuă mâine?*

— Dii, Bijou! făcu țărănoiul, dezlegându-şi calul. Apoi răspunse: Mâine, desigur, stăpâne, şi azi la fel... Dumneavoastră sunteți domnul Antoine?

— Păi cum! răspunse André.

Țăranul avea o bonetă albă de bumbac trasă pe ochi.

— Trebuie musai să ştiu, zise el liniştit. Dacă vă întreb, nu e cu supărare.

Îşi scoase boneta, dar nu rămase cu capul gol, căci avea două, puse una peste alta; îşi scoase haina, dar nu i se văzu cămaşa, haina era dublă, ca şi boneta. I le întinse pe amândouă lui André, împreună cu un pantalon cafeniu de cânepă, pe care îl ținea înfăşurat sub braț.

Într-o clipă André îşi lepădă hainele de deținut şi îşi făcu toaleta.

Țăranul se uita la el şi căsca.

— Bijou trebuie înapoiat la Dives, la Guillaume Menu, spuse el, întinzându-i căpăstrul lui André, care sări imediat în şa. Mareea e la ora nouă; barca va fi acolo, la marginea apei. Bem şi noi ceva?

André îi aruncă o piesă de argint, şi țăranul îşi ridică a doua bonetă spunând:

— Drum bun, stăpâne!

În dimineața aceea, jandarmii călare galopau pe toate drumurile din împrejurimile Caenului. Nu găsiră nimic altceva decât populația întristată care se întorcea fără să fi văzut ghilotina.

Bijou se dovedise un căluț zdravăn. La ora 9 îşi mânca liniştit porția de fân la ieslea lui Guillaume Menu de la Dives. Vântul din amont sufla mereu. O barcă de pescari se şi îndrepta cu pânzele în vânt, dincolo de nisipuri, şi cârmea pe lângă stâncile Calvadosului. André se aşezase în spate; era la el acasă, pentru că îl întrebase pe stăpânul bărcii: *se va lumina de ziuă mâine?*

Capitolul XIII - André către Julie

Jersey, *Saint-Hélier*, *25 decembrie 1825.* La mulți ani, Julie, iată Crăciunul. Copilul şi-a pus ieri seară pantofii la gura sobei? Ce jucării i-a adus Isus?

Şi eu am cadourile mele, Julie; Crăciunul mi-a dat ceea ce

căutam de atâta timp, un om de încredere, care îți va înmâna pachetul cu scrisorile mele. Când am plecat din Franța în august trecut, abia m-am putut stăpâni să nu-i încredințez jurnalul meu de deținut acelui țăran de treabă care mi-a adus calul. Dar a fost bine că am rezistat tentației. Oricum m-aş gândi, țăranul acela făcea parte dintr-o confrerie de care pomenesc ades în scrisorile mele. El era acolo din ordinul omului care a însemnat pentru noi pieirea, dar care, fără să ştie, m-a şi salvat.

De o săptămână, cu şi mai multă ardoare decât până acum, am căutat un om de legătură, să-ți pot alina tristețea bietei tale inimi. Duminica trecută mi-a căzut în mână un ziar franțuzesc din luna septembrie. Citesc însetat tot ce vine din Franța; tot ce vine din Franța îmi vorbeşte de tine.

Poți să-ți închipui ce am simțit citind numele meu, numele nostru de fapt, imprimate în această foaie care se publică la Paris. Am simțit un fel de amețeală. Nemernicii, sunt nebuni; speră fără încetare; am crezut într-un miracol, într-o demascare, într-o reabilitare. Din moment ce vorbeau despre noi, voiau să spună fără îndoială că pânza de pe ochii judecătorilor noştri căzuse.

Franța, Europa, lumea întreagă n-ar fi oare interesată să audă acel strigăt care ar proclama nevinovăția unui condamnat? O asemenea întâmplare, cunoscută şi publicată pe larg, nu ar trebui să mişte întreaga omenire?

Un suflet readus din adâncul infernului nu ar însemna o mare sărbătoare? Numai că, biata mea soție scumpă, în ziarul acela nu se vorbea despre reabilitarea noastră; spun *noastră*, că tu ai fost acuzată că şi mine, şi tot ca şi mine ai fost condamnată. Acolo era pur şi simplu anunțarea morții mele.

Un *fapt divers*, cum i se spune.

Şi numaidecât m-am gândit că tu ai fi putut să citeşti acest fapt divers, că de fapt ai fi putut să-l citeşti chiar în ziua apariției gazetei, adică în luna septembrie, şi, deci, de mai bine de trei luni, tu mă crezi poate mort.

Dacă aş fi ştiut... Poate celelalte gazete nu vor fi publicat această ştire fără importanță. Poate bunătatea lui Dumnezeu ți-a păzit biata ta linişte.

Poate. Între timp eu suferеam martiriul, şi dacă n-aş fi găsit omul care îmi trebuia, cred că aş fi venit la Paris, cu orice risc.

Căci am temeri pe care nu ți le-am spus decât pe jumătate. Lambert, acel nenorocit care a fost pentru puțin

timp tovarăşul meu, îmi spusese ceva, dar nu tot. Călăul nostru te cunoştea; te văzuse şi te-a lăudat, a spus că eşti frumoasă...

Dar vreau să-ți spun, pentru că altfel simt că înnebunesc; vreau să-ți spun ce scria ziarul acela franțuzesc, din luna septembrie.

Julie, pe acel demon eu îl cunosc. Este cel care... Dar oare l-ai recunoaşte tu pe acel fluture de noapte?... La Paris el ar putea să se apropie de tine fără să-ți inspire neîncredere. Nenorocirea pluteşte deasupra noastră. Am avut un vis îngrozitor.

Ah! Mi-am dat eu bine seama, distanța este prea mare de la Caen la Sartène, dar nenorocirea are aripi!...

Şi iată-mă vorbind iarăşi despre ceea ce aş vrea să trec sub tăcere! Despre ziar. Este descrisă dubla tentativă de evadare, a cărei adevărată relatare o vei găsi însă în scrisorile mele. Ei povestesc faptele în felul lor, după cum li se vor fi prezentat lucrurile, iar după ce au aflat că Lambert cârciumarul urma să fie executat a doua zi, au adăugat:

"*Conform aparențelor, cei doi condamnați avuseseră posibilitatea să se înțeleagă prin zidul dintre celulele lor. Fiecare şi-a avut rolul lui. Asasinul Lambert se angajase să spargă zidul de piatră şi să procure frânghia; hoțul Maynotte să taie gratiile de la fereastra celulei lui, care dădea în curtea numărul 2.*

● *E de mirare că astfel de operațiuni s-au putut întâmpla sub nasul gardienilor. S-a deschis o anchetă administrativă şi se vor aplica pedepse cu toată severitatea. Numitul Louis, angajat al închisorii şi paznic al lui Maynotte, a fost încarcerat chiar a doua zi după evadare.*

● *După toate aparențele, André Maynotte, mai tânăr şi mai sprinten, a coborât primul. A ajuns fără piedici până la nivelul curții şi a putut sări cele două obstacole; Lambert, mult mat greoi, s-a agățat apoi de frânghia gata roasă; greutatea corpului lui a retezat-o la nivelul ferestrei, şi nenorocitul s-a prăvălit de la o înălțime fără îndoială foarte mare, căci a doua zi i s-a găsit corpul complet zdrobit.*

● *În ce îl priveşte pe Maynotte, toate cercetările poliției au fost zadarnice timp de mai multe zile; succesul evadării lui părea să fie deplin, când o scrisoare oficială a primarului din Dives, sosită de sâmbătă seara la Caen, a venit să confirme o dată mai mult acțiunea directă a Providenței.*

● *Există motive să se creadă că Maynotte luase drumul mării pentru a încerca să treacă în Anglia. Detaşamentele de jandarmi fuseseră îndreptate fără rezultat la gurile râurilor Orne şi Dives şi, în fiecare zi, împrejurimile coastei au fost scotocite minuțios. S-a aflat astfel că un om călare a fost văzut plecând din Caen în dimineața evadării, iar calul fusese adăpostit la Guillaume Menu, fermier din Dives.*

● *Omul acela avea un pantalon de cânepă cafeniu, o haină cenuşie şi o bonetă albă de bumbac. Or, pe plaja de la Divette a fost găsit sâmbătă dimineața un cadavru cu figura mâncată, e adevărat, corpul oribil mutilat (anul acesta marsuinii*{26} *se găsesc în cârduri pe toată coasta), şi îmbrăcămintea sfâşiată; se vedea însă că fuseseră un pantalon cafeniu, o haină cenuşie, şi o bonetă albă de bumbac.*

● *Totul ne face să credem că Maynotte (André), îndrăznețul răufăcător, a dezlegat vreo barcă din împrejurimi, dar că şi-a găsit moartea încercând să treacă în Anglia.*"

Julie, ar putea să-mi prindă bine, căci morții nu mai sunt urmăriți.

Dar ce vei fi gândit tu, soția mea scumpă? Oh, dar dacă vei fi citit ziarul, câte lacrimi! Căci mă iubeşti, sunt sigur; această certitudine este singura mea avere. Îmi aduc aminte ce mi-ai spus la despărțire.

De duminică, parcă nu mai am răbdare. Trebuie să-ți vorbesc, trebuie să mă înțelegi. Binecuvântat să fie Domnul că mi-a trimis în sfârşit un om în care pot avea încredere!

Îl cheamă Schwartz, şi numele acesta mai întâi m-a speriat, dar mi-a făcut şi plăcere, căci îmi amintea de scumpă noastră casă din piața Acacias. Când a intrat prima oară la patronul meu (sunt lucrător la un armurier), voia să-şi cumpere o pereche de pistoale. Era în urmărirea unui datornic şi se simțea amenințat. Acest lucru nu mi-a plăcut — atâta osteneală şi timp pierdut pentru nişte bani, totdeauna m-a uimit.

Îți aduci aminte? Şi pe imperiala diligentei era un Schwartz în seara plecării tale. Un biet călător, cu un pachet sub braț? Dar sunt atâția Schwartzi din aceştia! Şi nu poate fi acelaşi, pentru că afirmă că n-a fost niciodată la Caen şi este bogat.

Nu ştiu de ce mereu mă gândesc la călătorul cu pachetul mic sub braț. Venise în ajun la vecinul nostru, la comisarul de poliție. Oricât de neînsemnate, toate întâmplările din ziua

aceea mi se par nemaipomenite. Le-am aşezat în amintirea mea; le păstrez grămadă, dar le voi pune în ordine într-o zi; va veni timpul când voi fi pe o pistă de unde să urmăresc totul cu înflăcărare, până la capăt; simt asta, în vinele mele curge sânge corsican.

Şi ştii care e culmea? Îmi încolţise ideea că acel călător de pe imperială, acel Schwartz, putea să fie Haină-Neagră.

Toate ideile din lume mi-au venit rând pe rând. Caut.

Iată însă o ocazie care m-a împăcat cu acest cumsecade domn Schwartz: dacă vrea banii de la acel datornic, este pentru a se căsători cu o femeie pe care o iubeşte.

A făcut cunoştinţă cu patronul şi îi aud vorbind. Iubeşte, vrea tot aurul din lume pentru regina inimii lui!

Nu i-am cerut încă nimic; dar contez pe el, îi voi vorbi în numele iubirii lui. Pleacă mâine dimineaţă, voi sta de vorbă cu el astă-seară.

Aş prefera să-ţi trimit toată inima mea fără ca mesagerul să-ţi afle numele. În orice caz nu va şti ce legătură e între noi, şi mai am timp până diseară să mă gândesc. Tu, Julie, ai rezolva totul jucându-te.

Până atunci, pe curând. Adaug mai jos adresa mea. Te sărut de o mie de ori. Vino, dacă vrei, cu copilul; pot să muncesc şi nu v-ar lipsi nimic.

Şi mai ales răspunde-mi, răspunde-mi foarte repede. Am să număr orele. Încă o mie de sărutări. Te iubesc mai mult ca altădată. La mulţi ani!

Saint-Hélier, Jersey, 30 ianuarie 1826. Iubita mea soţie, am numărat zilele, treizeci şi patru de zile lungi. De două ori, de trei ori timpul ca să primeşti scrisoarea mea şi să răspunzi! Ţi-am trimis tot ce îţi scrisesem de şase luni încoace; tot ce am gândit, tot ce am suferit. Nu ai primit pachetul? Acel domn Schwartz îmi făgăduise, totuşi!

Este poate greşeala mea. Am şovăit jumătate de an până să-ţi adresez un rând, şi nu am mai fost în stare să ţin piept nerăbdării de a-ţi vorbi în sfârşit, după o tăcere atât de lungă; am tremurat de spaimă. Tu eşti condamnată: cea mai mică imprudenţa te-ar putea costa libertatea. Şi, Doamne! Pentru a-ţi proteja libertatea, am suferit atât! De aceea nu am îndrăznit să acţionez de-a dreptul. Nu mai eram neîncrezător faţă de acel domn Schwartz care părea un tânăr cumsecade; dar când e vorba de tine, nu m-aş încrede nici în propriul meu frate!

Am luat-o pe ocolite. Nu cred că sunt tare abil. Mă sperii degeaba. Domnul Schwartz nu ştia cui duce scrisorile. Am inventat o combinație misterioasă, prea lungă ca să ți-o mai explic, şi pe care acum o găsesc absurdă, din zi în zi mai absurdă, pe măsură ce timpul se scurge şi nu primesc nimic de la tine.

Trebuia tocmai acum să te expun? Nu ştiu dacă aş fi fost tot atât de nenorocit în celula mea din închisoarea din Caen!

Ar fi trebuit să plec numaidecât la Paris. Parisul e mare; te ascunzi mai bine decât în oricare altă parte. Te-aş fi regăsit, acum am fi fost din nou împreună.

Ce s-a întâmplat cu scrisoarea mea? Acel Schwartz este oare un om civilizat? Sau nu te-a găsit? Căci, niciodată, oh, niciodată, chiar în momentele mele de disperare şi nebunie, nu merg până la a te bănui, soția mea!

Am încredere în tine, e ultimul meu refugiu. Nici nu-mi trece prin minte că ai primit scrisorile mele şi că ai fi neglijat să-mi răspunzi. Gândul acesta m-ar ucide.

De două zile stau în casă. Nu am o boală anume, dar sunt foarte bolnav. Mă apucă spaima că aş putea să mor fără să te văd.

Patronul meu are multe amabilități față de mine. Dacă aş vrea, mi-ar împrumuta bucuros banii necesari ca să vin în Franța.

14 iunie 1826. Nimic de la tine, Julie. Am fost foarte bolnav, aproape de moarte. M-am trezit după un somn care a durat luni de zile. De ce nu am murit în această febră în care uitam de toate! Ah! Te-am revăzut şi te-am avut iarăşi în brațe.

Nimic din Franța! Nimic! Sunt atât de slăbit, încât nu pot nici să mă gândesc măcar că aş putea porni într-o călătorie.

Nu-mi vine să cred: suntem deci la aniversarea nenorocirii noastre. Un an! Tu ce faci? Ce s-a întâmplat cu tine?

Uneori te văd moartă. Să-mi dea Dumnezeu puterea să plec!

3 iulie. Julie, m-am îmbolnăvit din nou. Cele câteva cuvinte pe care le-am scris m-au istovit de puteri. Vino, ah, vino! Te iubesc.

8 septembrie. Nimic de la tine! Sunt pe picioare. Am putut să merg până la malul fluviului. Privirea mea căuta țărmul Franței. Am aici, la piept, toate scrisorile. Le scriu ca să ți le trimit, dar ar însemna să te pierd. Scrisorile nu

valorează nimic; ele, cel mult, îmi amăgesc gândurile. Voi veni eu.

12 septembrie. Dumnezeu să mă ocrotească, Julie, plec. În câteva zile vei fi în brațele mele!

Oh, cât de veselă şi frumoasă e marea! Plec, nădăjduiesc, te iubesc! În sfârşit prima oră pe care o trăiesc cu adevărat de douăsprezece luni încoace!

Capitolul XIV - În Franța

Era în a doua jumătate a lunii septembrie. Se arătau zorile în piața Acacias, ai cărei tei îngălbeniți îşi şi îmbrăcaseră mantia de toamnă. O pâclă uşoară se ridica de la pământ ca un abur; dar cerul irizat de nori sidefii, anunța o zi frumoasă.

Toate casele de la intrarea pieței dormeau liniştite. Prin lumina difuză a dimineții trecea moş Bertrand, stingând felinarele.

Pe o bancă din piață, la câțiva paşi de ultimul felinar aprins încă, stătea un om. Capul nu i se vedea de sub pălăria mare de pai, iar lângă el se odihnea un balot mare, de vânzător ambulant.

— Ei, prietene, zise moş Bertrand, e mai ieftin aici decât la han?

Omul nu-i răspunse.

— Când ați sosit, continuă Bertrand, vorbăreț ca toți singuraticii, poate erau închise hanurile? Ei, dar nu te necăji, prietene. Într-o oră o să se deschidă cârciumile.

Şi spunând acestea, potrivi stingătorul pe feştila felinarului. Piața rămase într-o lumină cenuşie şi uniformă. Aburul de ceața plutea compact, ridicându-se spre coroana pomilor.

Bertrand se sprijini de prăjina cu care stingea felinarele.

— De fiecare dată când aprind sau sting aici, intră el în vorbă, îmi vine nu ştiu cum. Sunt sigur că şi peste o sută de ani dacă aş mai trăi, mi-aş aduce aminte de tot ce am văzut pe banca asta.

Foarte ades moş Bertrand îşi formulase astfel introducerea care aducea după sine întrebarea obligatorie:

"Ce-ai văzut pe banca asta, moş Bertrand?"

Dar negustorul ambulant nu părea curios căci nu puse nici o întrebare.

De aceea moş Bertrand se văzu obligat să exclame:

— Ah, ah! Sunteți curios să ştiți ce am văzut, nu-i aşa? Nu e nici un secret. O să vă spun cu toate că nu vă cunosc absolut deloc. Uite, asasinul Maynotte şi femeia lui pe locul ăsta stăteau în noaptea aia: chiar pe locul unde stați dumneavoastră. Două mândrețe de oameni, cam aşa: bărbatul, în jur de douăzeci şi cinci, femeia, foarte tânără şi care scosese din minți pe toți zăpăciții din oraş. Atunci, în noaptea aia, la început am crezut că era vreo combinație amoroasă şi dacă aşa stăteau lucrurile, bărbatul o să dea bănuțul ca să tac din gură... Când colo... era vorba de bani, şi nicidecum de dragoste!... Număra dumnealui bilete de bancă, atâtea câte foi ți-ar trebui să faci o carte, iar neruşinata nu s-a sfiit să spuie: sunt alea patru sute de mii de franci din casă de bani Bancelle.

Moş Bertrand tăcu, vrând să cântărească efectul celor spuse. Negustorul ambulant rămânea însă nemişcat ca o piatră...

— Se vede treaba continuă moş Bertrand, cu oarecare ciudă, dumneavoastră nu sunteți de prin regiune din moment ce nu vă mirați. Casa aia de fier costa scump; fusese adusă de la Paris. Un fel de capcană de prins hoți; şi în capcana asta s-a găsit prinsă mănuşa de fier de la soții Maynotte de-acasă... Auziți, în noaptea ăia mi-au oferit o jumătate de vin, dar asta nu m-a oprit să vorbesc... Şi numai datorită mie justiția a putut să răzbune societatea! Aici moş Bertrand, rezemat tot în prăjina lui, îşi îndreptă spinarea cu legitimă mândrie: Nu eşti de prin regiune, omule, continuă el, se vede. Mi-ai fi strigat numaidecât: Dumneata eşti, care va să zică, moş Bertrand, dumneata — că doar sunt cunoscut ca un cal breaz după ce am jucat rolul important în afacerea aia. Douăzeci de ani de muncă silnică, auzi dumneata, numai atât: vreau să spun pentru cei doi Maynotte, că cucoana era... cum să-ți spun, dar asta vrea să zică, înțelegi, că şi-a luat zborul... cu bani cu tot. Într-un cuvânt, familia Bancelle, curățată! Ah, pe vremea aia țineau casă mare la oraş, castel la țară şi trăsura luxoasă, mă rog. Bine le-au făcut... Şi se vorbeşte că acuma caută de lucru... Ce ai dumneata în pachet, prietene, hai?

Când moş Bertrand pronunțase cuvântul Bancelle, capul vânzătorului ambulant se lăsase în piept, şi aşa, cu capul în

jos, îi răspunse la întrebare:

— *I don't speak French, sir.* (Nu vorbesc franceza, domnule.)

Moşneagul strânse pumnii şi îşi umflă obrajii.

— Angliş! exclamă el. Savoiard d'Angliş! M-a lăsat până la capăt şi am vorbit de pomană!

Şi se depărtă furios.

Străinul râmase singur pe bancă, tot nemişcat şi cu bărbia în piept.

Ziua care se arăta încet-încet trecu pe sub borurile largi ale pălăriei lui, luminând o faţă palidă, obosită şi tristă. Mulţi oameni din prietenosul oraş Caen s-ar fi întrebat văzând acest obraz: "Unde oare l-am mai văzut noi pe omul acesta?" Dar prea puţini ar fi fost aceia care să poată răspunde la întrebare: ar fi trebuit să facă efort să-şi cerceteze amintirile de demult şi nu le-ar fi trecut prin minte întâmplările petrecute de curând în care ar fi găsit tocmai cheia enigmei.

Omul se obişnuise să măsoare timpul prin transformările realizate; ele sunt un instrument de precizie, care rareori dă greş. Când transformarea se realizează prea repede, oamenii se miră şi nu înţeleg.

De altfel, André Maynotte murise înecat; i se găsise corpul pe plaja de la Divette.

Străinul îşi ţinea genunchii cu mâinile împreunate. Privea drept înaintea lui. Ultimii tei din piaţă se pierdeau în pâcla deasă care cuprinsese şi casele. Totuşi privirea străinului spre aceste case se aţintea, cu deosebire spre una din ele; s-ar fi spus că o vede într-adevăr. Era foarte atent şi din când în când buzele lui palide se mişcau încet, rotunjind cuvinte care nu semănau limbii engleze.

"Acolo era! Doamne! Doamne!" se auzea spunând.

Către ora 6, rarii trecători începură să circule prin piaţă; o rază de soare străpunse ceaţa şi contura modesta faţadă a casei spre care se uita călătorul. Pe buzele lui apăru un surâs trist.

Primul care îşi deschise obloanele fu Granger, omul care închiria cai; apoi obloanele de la primul etaj izbiră zidul cu zgomot, şi doamnă Schwartz, pe cap cu o bonetă de noapte, apăru în balcon, alături de Éliacin.

Străinul aşteptă până la ora 7 dar cealaltă prăvălie pe firma căreia putea încă citi numele lui Maynotte nu se deschise.

La ora 7 şi jumătate îşi puse din nou balotul în spinare

şi o porni spre periferia oraşului. În drum, străinul nu încercă să-şi vândă marfa de parcă ar fi venit în Caen numai să se aşeze pe banca din piaţa Acacias şi să privească îndelung de la distanţă prăvălioara cu obloanele trase.

Totuşi la un moment dat se opri între cartierul Saint-Martin şi podul Vaucelles, pe lângă prefectură, în faţa casei izolate care are în apropiere o grădină. Doi copii strigau şi se jucau prin iarbă, în dosul unor tufe de liliac. Străinul se apropie de gardul modest şi privi. În timp ce copiii se jucau, tatăl lor, aşezat pe un scaun ţărănesc răsfoia nişte dosare, iar tânăra soţie broda, supraveghindu-şi copiii. Familia judecătorului Roland era matinală.

Pe faţa palidă a străinului se văzu un surâs binevoitor. Fără voie mâna lui schiţă un gest care semăna a binecuvântare. Apoi îşi văzu de drum.

Dincolo de podul Vaucelles privirea lui visătoare cuprinse drumul spre Vire urca şerpuitor o pantă uşoară ce domina păşunile bogate ale departamentului Orne. Se pomeni vorbind singur: "Pe acolo a fost..."

O cabrioletă trecu podul; calul negru înhămat la ea galopa ca un vârtej. În leagănul cabrioletei stătea o tânără pereche; bărbatul trase hăţurile brusc şi de îndată se pierdură într-un nor de praf pe drumul spre Vire.

Străinul se aşeză şi-şi sprijini capul în mâini. "Black!" murmură el.

La o leghe şi jumătate de Caen, pe drumul spre Alençon, în câmp se vedea o căsuţă înconjurată de ferme mari. Casa modestă, dar curăţică avea uşa larg deschisă spre drumul vicinal, de care o despărţea doar un gard de măceş din loc în loc rărit. În dreapta şi în stânga grădinii se vedeau răzoare de legume cultivate cu grijă, mascate de o perdea strălucitoare de nalbe roşii în plină floare. În livada din spatele casei se vedeau merii nu prea înalţi care îşi îndoiau crengile sub bogată povară a fructelor.

Două coarde de viţă şi un trandafir roşu căţărător, apărate cu grijă de un grilaj de şipci împodobeau faţada casei până la acoperiş. Trandafirul părea un buchet mare între cele două ferestre şi fiecare dintre coardele de viţă sprijinea o adevărată ghirlandă de aguridă cu ciorchini imenşi.

Era locuinţa doicii Madeleine. În Normandia ţăranul care are o casă, oricât de modestă ar fi, se consideră bogat dacă soarta i-a hărăzit o gospodină bună; şi Madeleine era într-adevăr o gospodină model. Omul care are o astfel de nevastă

poate să mai adoarmă din când în când încălzit de băutură, fără ca averea lui să se clatine. Tot ce câştiga pe zile-muncă merge la casa de economii; se trăieşte, aproape din ce scot pe bucăţica de pământ cultivată de soţie, şi se trăieşte destul de bine.

Madeleine era la câmp, în spatele livezii, săpa cartofii; bărbatul muncea poate la vreun arendaş vecin; bătrâna mamă trăgea la vârtelniţă, supraveghind cratiţele, iar copilul se juca în praf lângă pietrele de la prag. De o parte şi de alta a gardului de măceş, doi cai voinici de jandarmerie păşteau grav iarbă proaspătă.

Orice cal care are cinstea să aparţină jandarmeriei capătă numaidecât o înfăţişare liniştită şi mândră, care îl deosebeşte de confraţii lui. Am văzut cai bătrâni de jandarmerie puşi la plug; trăgeau mai drept decât alţii; cum nu mai trăgeau drept, îşi săltau capul şi privirea lor semeaţă părea să spună ţăranului ale cărui ordine le îndeplineau cu o politeţe demnă: "Brigadier, aveţi dreptate."

Brigadierul şi jandarmul său, aşezaţi la masă, beau cu voluptate conţinutul unui castron de cidru. Jandarmul asculta; brigadierul povestea întâmplări nemaipomenite.

— Vinovatul, spunea el nu fără eleganţă, se ascunde pentru moment sub diverse deghizări nevinovate, de negustor ambulant sau ce burghez călătorind pentru plăcerea lui sau pentru afaceri, pe care le efectuează în interesul familiei lui. Mi s-a întâmplat, la începutul carierei mele, când nu eram gradat ca acuma, să mă întâlnesc nas în nas cu un răufăcător fără să-mi trezească nici cea mai mică bănuială. Dar încetul cu încetul am dobândit experienţă, încât ar fi greu, cu toate şireteniile născocite de ei, să mă facă să cred că norii sunt din piele de viţel. Profesiunea asta cere să fii mereu atent şi cu ochiul aţintit asupra celor mai neînsemnate lucruri. Omul cinstit nu te înfruntă niciodată când îi ceri politicos actele, doar dacă s-ar găsi în neînţelegeri cu familia sau în situaţii care nu sunt conforme cu legea, al cărui caz deosebit…

— Domnule brigadier, îl întrerupse jandarmul, uite un caz deosebit care merge peste câmp, acolo, sub deghizarea negustorului ambulant.

Omul nostru din piaţa Acacias venea într-adevăr pe scurtătură. Apoi se oprise de cealaltă parte a drumului, pe taluzul unui lan de grâu, şi se uita la copil.

— Pentru că eşti nou aici la noi, îi răspunse brigadierul jandarmului, nu m-ar supăra deloc dacă mi-ai aduce imediat

o dovadă a capacității dumitale, Mangiot. Executarea!

Când străinul îl văzu pe Mangiot apărând în pragul uşii, coborî panta taluzului şi se îndreptă spre el.

— Nu locuieşte aici Madeleine Brebant?

Întrebând, el continua să se uite la copil. Auzindu-l, copilul îşi săltă capul blond, îndreptând spre el doi ochi mari, albaştri, care surâdeau; îl examină din cap până-n picioare şi deodată nu-l mai interesă şi îşi continuă joaca prin praf.

Jandarmul Mangiot înainta câțiva paşi şi, cu un ton plin de amabilitate, îi spuse:

— Este căutat aici în canton un oarecare vagabond care a comis delictul de incendiere, dând foc dinadins şi cu rea-voință clăilor de fân ale lui Jean Poisson, comuna Coville din apropiere. Faceți-mi serviciul de a-mi arăta actele dumneavoastră, în interesul dumneavoastră şi al siguranței publice.

Străinul îşi scoase numaidecât portofelul şi puse în mâna jandarmului un paşaport pe numele de Antoine Jean, negustor ambulant, vizat recent la primăria din Cherbourg.

— Liber! comandă de departe brigadierul, care ascultase semnalmentele silabisite cu voce tare. Corespunde!

Străinul era foarte aproape de copil; acesta, după ce îl privi iar, spuse:

— Ăsta calcă pe pietrele mele.

Fruntea străinului se roşi şi paloarea feței se accentuă şi mai mult. Trecu pragul şi întrebă tare unde ar putea s-o găsească pe Madeleine. Bătrâna îi arătă spre locul împrejmuit.

Madeleine muncea în plin soare, cu capul înfăşurat într-o basma; avea o sănătate perfectă, o inimă zdravănă, cânta în gura mare refrenul unui cântec de prin părțile locului. Când îl văzu pe vânzătorul ambulant ieşind din livadă şi îndreptându-se spre câmpul de cartofi, îi strigă:

— Te-ai ostenit degeaba, prietene, am ace, am ață şi am şi pânză.

Străinul însă înainta fără să-i răspundă. Tot privindu-l, Madeleine păli.

— Omule nefericit, dumneata eşti? bâlbâi ea, căzându-i sapa din mână. Apoi, dându-se câțiva păşi înapoi, îşi făcu semnul crucii: Domnul Maynotte a murit totuşi de-a binelea! îşi zise ea cu o spaimă superstițioasă. Toată lumea ştie asta, iar cei care ştiu să şi citească i-au văzut numele tipărit în ziare!

Vânzătorul ambulant înainta mereu. Madeleine îşi acoperi ochii cu mâinile.

— Dacă o să trebuiască o liturghie… mai zise ea cu vocea tremurândă.

De felul ei, era o femeie curajoasă, dar curajul se manifesta față de oamenii vii.

— Madeleine, îi spuse André, care nu se opri decât aproape de ea, nu am murit. Poți să mă atingi dacă vrei…

— Eu să vă ating? izbucni femeia cu un fel de spaimă.

— Madeleine, continuă André cu un ton blând şi resemnat, nu merit tocmai eu să produc groaza oamenilor cinstiți. Pe patimile lui Cristos, îți jur, sunt nevinovat!

— Şi ea susține asta, gândi cu voce tare Madeleine, privindu-l printre degetele cu care continua să-şi acopere ochii.

Şi, la urma urmelor, era lumină şi soarele strălucea pe cer. Stafiile nu apar în plină zi. Madeleine murmură:

— Eu nu sunt judecător, domnule Maynotte. Domnul să aibă milă de dumneavoastră! Apoi, cuprinsă de o altă spaimă, împotriva căreia soarele nu avea nici o putere, izbucni: Dar, om nenorocit! Este căutat cel care a dat foc clăilor de fân de la Poisson. Toată regiunea e împânzită de jandarmi! Dacă v-ar întâlni…

— Jandarmii sunt la dumneata acasă, Madeleine. Chiar acum am vorbit cu ei.

— Ah… făcu doica, rămânând cu gura căscată. La noi! Jandarmii! Şi le-ați vorbit!… Luați-o pe acolo, domnule Maynotte, când vă întoarceți, şi-i arătă spre fundul terenului împrejmuit. Fiindcă cer actele la toată lumea.

— Mi-au cerut şi mie actele, Madeleine.

— Ah, vai de mine! Dacă v-ar fi arestat în casa mea…

— Trebuie să ştii, Madeleine, că nu mă mai cheamă Maynotte. Am luat alt nume…

— Ah! făcu doica pentru a treia oară. Şi ea la fel! Apoi adresându-i-se din nou: sunteți schimbat…

— Da, zise încet André, foarte schimbat. Chiar copilul meu nu m-a recunoscut.

Ochii i se umeziră. Buna inimă a Madeleinei tresări.

— Ea a venit pe aici? întrebă André după o clipă de tăcere.

— Da, răspunse Madeleine, a venit de trei ori.

— Numai de trei ori! murmură André.

— Parisul e departe şi prin regiune afacerea nu a fost

uitată.

— Nu şi-a arătat niciodată dorința de a lua cu ea copilul?

— Niciodată. Ea ştie că îi e bine la noi.

— Bună Madeleine, Dumnezeu să te răsplătească!

André păru că ezită, apoi cu vocea complet schimbată, o întrebă:

— De mine ți-a vorbit?

— Niciodată, răspunse doica.

André se clătină şi fu obligat să se aşeze. Doicii i se făcu milă de el şi adăugă:

— Să ştiți, că veşmintele vorbesc în locul ei. E în mare doliu.

— Mulțumesc, îngână André. Sunt foarte ostenit, cu toate astea trebuie să pornesc din nou la drum. Vreau s-o găsesc pe Julie. Am făcut destule leghe pentru asta.

Aşa cum am spus, lui Madeleine i se făcuse milă. Dar ea era din Normandia.

— Banii sunt cu ea la Paris? îl întrebă.

O adevărată disperare se arătă în ochii lui André Maynotte care îi răspunse cu un geamăt:

— Şi, totuşi, dumneata ne cunoşteai bine, Madeleine!

— Cum îi spuneau maşinăriei ăleia de fier? mormăi Madeleine. Mănuşa de oțel? De s-ar fi găsit o sută de martori care să spună: "Domnul Maynotte a dat lovitura asta", eu la toți le-aş fi răspuns: Cunoaştem! Cunoaştem!... Dar mănuşa?... De fapt, povestea asta nu mă priveşte pe mine, căci copilul nu e răspunzător, scumpul nevinovat!

Capitolul XV - La Paris

André se ridică.

— Am venit să aflu de la dumneata unde aş putea s-o găsesc pe soția mea, spuse el hotărât. Nu sunt supărat pe dumneata Madeleine, aparențele au fost împotriva mea.

— Adresa e în casă, în cartea mea de rugăciuni, răspunse femeia; numele străzii pe prima pagină, numărul pe ultima... Cartea e sub fereastră... Drum bun, domnule Maynotte... şi dacă o să aveți bani mai mulți... se spune că văduva şi copiii domnului Bancelle au ajuns cerşetori pe la

Paris.

André se depărtă încet şi femeia se apucă din nou să-şi sape cartofii. Lucrând, se gândea:

"Nu, nu, nu l-aş fi crezut în stare de aşa ceva atunci... şi totuşi, uite cum a ajuns! Şi atât de palid!... Ca şi ea!... Bunul dobândit în mod necinstit nu foloseşte, asta e sigur... Ar fi mai bine să nu mai vină pe aici... şi nici ea... cu toate că băiețelul nu e răspunzător..."

Brigadierul şi jandarmul plecaseră în căutarea incendiatorului de şure de paie din Poisson. André găsi cartea de rugăciuni. O luă pe motiv că vrea să-i arate copilului icoana de la început. Pe prima pagină văzu scris strada Sourdière, iar pe ultima se putea citi numărul 21.

André îşi ascunse lacrimile în timp ce sărută copilul şi plecă, luându-şi legătura în spinare.

După două zile, către ora 10 dimineața, mai palid şi umblând parcă mai greoi, André ieşise din curtea poştei de la Paris şi întreba pe comisionarul din colț dacă ştie unde e strada Sourdière.

Era o zi frumoasă, de sfârşit de vară. Parisul îşi vedea de treburile lui matinale şi părea un stup în plină activitate. Zăpăcit de această forfotă cu care nu era deprins, mergea de-a lungul străzii Saint-Honoré după indicațiile comisionarului; trecu de biserica Saint-Roch, al cărei orologiu albastru arăta ora 10 şi jumătate; la colțul unei străzi înguste, singuratice şi triste, citi pe o tăbliță indicatoare: *Rue de la Sourdière*.

Se opri, îşi simțea inima strânsă ca într-o gheară.

De ce oare să-l cuprindă atâta nelinişte tocmai în momentul când trebuia s-o găsească pe Julie?

Existau pe vremea aceea la Paris, şi chiar foarte aproape de locul unde se oprise, cartiere mizerabile, cartiere murdare: mai există la Paris şi zone lugubre, în care mizeria ascunde crima. Şi, fără discuție, această stradă Sourdière, pe unde nu am putut niciodată să trec fără să mă înfior, nu este nici murdară nici viciată, nici sordidă. Este fără îndoială deosebită, îngrozitor de rece, de părăsită, de tăcută. Este ca o oază a morții plasată în mijlocul exuberantei forțe de viață. Sunt acolo hoteluri foarte frumoase, dar paralizate, grădini care mucegăiesc; soarele trece pe deasupra, fără să pătrundă, şi de fiecare dată când vreo trăsură rătăcită se încumetă şi hurducă pe caldarâmul vechi de o sută de ani, dar care e în perfectă stare, făpturi stranii se apleacă peste balcoane triste, privind cu uimire acel ceva care se mişcă şi face zgomot. De

îndată ce trece trăsura, ferestrele se închid la loc; se închid pentru multă vreme; păianjenii ştiu asta şi îşi cârpesc, plini de încredere, pânzele care poate nu vor mai fi deranjate înainte de şase luni. Numele i se potriveşte de minune; strada aceasta este mută şi surdă. Nu vine de nicăieri, nu duce nicăieri. Între cele două rânduri de case sumbre, însuşi cerul este parcă în doliu şi se plictiseşte.

André nu era din Paris. Această uluitoare şi profundă tristețe este înțeleasă numai de parizieni. Deci nu aspectul deprimant al străzii îl făcu să dea înapoi. I-ar fi trebuit puțină stăpânire de sine şi calmul omului optimist care să-i dea imbold.

Se retrase şi se pierdu din nou, înfricoşat, în zarva străzii Saint-Honoré.

Nu mai avea curaj. Toată această tulburare se transformă într-un presentiment. Îl impresura o spaimă vecină cu nebunia simțea crescând în jurul lui amenințarea unei cumplite nenorociri.

Ce nenorocire? Nu fusese de ajuns rănit de loviturile soartei? De ce se mai putea el teme şi ce nouă suferință se mai putea adăuga martiriului lui?

Orologiul de la Saint-Roch bătu ora 11; le numără maşinal de pe treptele altarului fecioarei unde îngenunchease. Intrase fără să-şi dea seama de ce; şi tot fără să-şi dea seama parcursese tot naosul, de la uşa mare până la absidă, căzuse în genunchi şi începuse să se roage, şi poate nici nu-şi dădea seama că într-adevăr se ruga.

La un moment dat parcă se trezi; îşi împreună mâinile şi gândurile i se înălțară înflăcărate către Dumnezeu. Rugăciunea naivă, mai veche decât omul, rugăciunea ale cărei cuvinte "Iartă-ne nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiților noştri" îi veni pe buze.

Dar când ajunse la aceste cuvinte, încetă să se mai roage; se gândi.

Exista un om pe care nu îl putea ierta.

Un necunoscut, este adevărat; dar jurase în sinea lui să-şi irosească toată viața, dacă va fi nevoie, ca să-l găsească.

Pentru ce? Ca să se răzbune?

Aceasta rugăciune sfântă nu îngăduie răzbunarea. Ea se întoarce împotriva celor care vor să se răzbune. Iar cei care vor să se răzbune, spunând această rugăciune îşi cer propria lor condamnare.

Îngenuncheat, cu capul între mâini, André se gândea la

toate acestea.

Fiinţa lui era stăpânită de un sentiment mai puternic chiar decât răzbunarea: acest sentiment era dragostea. Avea o teamă — poate superstiţioasă — de această condamnare, pronunţată chiar de el, împotriva celor care urăsc. Ura lui era dreaptă, răzbunarea legitimă; dar în faţa lui Dumnezeu, căruia îi înalţi rugăciunea, nu exista ură dreaptă, nici răzbunare legitimă. După legea lui Dumnezeu, iertarea este o strictă datorie.

André se frământa. El ceruse cerului după legea talionului: "Ai aceeaşi milă ca şi mine". Dar ce fel de milă dacă, din întâmplare, ieşind din biserică, ar fi dat peste omul care îi răpise toată fericirea? Dacă Haină-Neagră, dacă Toulonnais-l'Amitié — căci el nu avea decât nume din acestea bizare pentru a-l numi pe cel care era obiectul urii lui — iar fi apărut deodată în cale şi o voce revelatoare i-ar fi strigat în ureche: "Uite-l!"?

Nu există printre toţi creştinii credincioşi — şi André moştenise din Corsica un fond de credinţă neclintit — nu există nici unul care să nu fi dus tratative măcar o dată în viaţă cu Providenţa, care să nu fi discutat, să nu se fi tocmit cu ea şi să nu-i fi pus condiţii, în Bretagne naivii pelerini îi spun bunei sfinte Anne d'Auray: "Dacă tu vei face asta, eu voi face aia". Este un târg. De ce nu? Dumnezeu, mai îngăduitor decât înţelepciunea nu va socoti drept impietăţi toate aceste simplisme ale inimii.

André Maynotte, absorbit total de meditarea lui, aplecat spre sfaturile rugăciunii, pledând însă pentru dreptul lui uman, nu se socotea a fi necredincios. El asculta de cele sfinte cu candoarea forţei, iar pasiunea lui susţinea cu tărie această dezbatere. Şi Iacob luptase împotriva Domnului.

Fruntea îi era scăldată de sudoare, obrazul palid; nu vedea nimic din ceea ce se petrecea în jur. Rămăsese cufundat în gândurile lui, iar problema mistică îi frământa conştiinţa cu o claritate extraordinară. De o parte ura, de cealaltă dragostea. Din punct de vedere uman, cele două sentimente trebuiau să se contopească, căci numai din dragoste pentru soţia lui îl ura pe tenebrosul factor al ruinei lui: acel om era asasinul tuturor minunatelor bucurii ale dragostei lui; acel om ştersese primele lacrimi din ochii soţiei lui; pentru cei doi îndrăgostiţi acel om purta numele de despărţire şi exil. Din punct de vedere religios, însă, acea contopire subtilă nu mai există; există răul şi există binele,

fără trăsătură de unire între ele. Trebuie ales. Şi André se străduia să aleagă.

Speranța că se va răzbuna prinsese în el rădăcini adânci; făcea parte din propria-i viață; să ierte, i se păru mai întâi ceva cu neputință şi lipsit de credință.

Dar rugăciunea protesta ca un stăpân: "Calcă în picioare ura ta. Dumnezeu îți va înapoia iubirea!"

Biserica, pustie la început, se umplea de lume din ce în ce. O mişcare continuă înspre sacristie şi lumânări multe ardeau în altar.

André nu vedea nimic.

Oboseala atâtor zile îl doborâse. Credea că încă mai meditează; o toropeală plăcută îl învăluia ca într-o ceață. Încetul cu încetul gândurile alunecară în visare.

Vedea chinul fermecător al lui Julie, ai cărei ochi surâzători îl chemau. Era dragostea lui. Între ea şi el, se căsca o prăpastie — era ura lui.

Astfel se simboliza legea rugăciunii. El implora milă; rugăciunea rămânea neînduplecată: "Îți voi ierta greşelile aşa cum tu vei ierta celor care ți-au greşit!"

Din naos, unde se înghesuia mulțimea curioasă, străbăteau zgomote. Orga făcu să răsune un acord prelung. Toate acestea — şi gălăgia mulțimii, şi sunetele orgii — se amestecau în visul lui André şi dădeau sentința rugăciunii.

Totuşi, nu era duminică şi nici altă sărbătoare. De ce atâtea lumânări la amiază? Şi muzica aceea? Şi mulțimea? André nu ştia şi nici nu îl interesa. Visând sau gândind, el se lupta cu pasiunea lui şi totodată împotriva lui Dumnezeu.

Nu departe de el, între sacristie şi pictura Calvarului, într-unul din colțurile laterale ale capelei Fecioarei, stătea în picioare un bărbat care privea intrigat spre naos. De mult nu l-am mai întâlnit pe domnul Lecoq, comis-voiajorul de case de bani care îi făcuse un dar atât de generos lui J.-B. Schwartz al nostru: l-am fi recunoscut imediat după figura lui deschisă şi mândria insolentă. Costumul lui de călătorie fusese înlocuit cu o toaletă elegantă de oraş, în culori îndrăznețe. Se afla acolo printre curioşi, bineînțeles, şi părea să pândească sosirea cuiva.

Din locul unde stătea putea să vadă mijlocul naosului şi jur împrejurul sacristiei, unde asistența începea să facă un rând dublu în fața uşii.

Uşa sacristiei îşi deschise amândouă canaturile; trecu un fel de procesiune apoi mulțimea se agită deodată fără

măsură; o pereche îi urmă pe preoţi: mireasa în rochie albă, cu o coroniţă de flori de portocal pe cap, mirele în haină neagră. În ciuda prezenţei impunătoare a paznicului bisericii, lumea se cocoţă pe scaune. Domnul Lecoq de-abia zărea prin mulţime. Dar de-ajuns ca ochii lui să capete o strălucire şi buzele să schiţeze un surâs bizar.

Orga cântă din nou. Era o cununie: o cununie bogată.

Parisul, bătrânul copil, degeaba e capitala unei lumi inteligente, el tot îşi păstrează curiozitatea provincială.

Parisul vrea să vadă mireasa; Parisul, despre care se spune că e atât de împovărat de treburi; el încetează să se mai ocupe de destinele Universului de îndată ce trece pe stradă cu câine îmbrăcat, şi, oricât de atrăgător ar fi spectacolul, el îşi va întoarce privirile chiar de la girueta revoluţionară dacă vede trecând o căruţă cu maimuţe.

Ca să poată vedea o ducesă sau pe soţia unui bancher intrând la bal, Parisul va înfrunta curajos congestia pulmonară: ca să contemple mireasa, se va căţăra pe scaunele bisericii. În fond, de ce nu? El nu îi vrea răul lui Dumnezeu.

După ce mirii îşi luară locurile, cele două rânduri se retraseră de-a lungul părţilor laterale, ca să poată privi mai bine. Domnul Lecoq, pe care nu ne este îngăduit să-l confundăm cu simplii gură-cască, nu-şi schimbă locul şi îşi păstră acel surâs bizar. O clipă rămase nemişcat, cu mâinile la spate, şi gura lui mare schiţă un căscat; dar exact atunci, aruncându-şi ochii din întâmplare spre capela Fecioarei, îl văzu pe André îngenuncheat în faţa altarului. Tresări; obrajii i se roşiră şi, cu o mişcare instinctivă, înaintă doi paşi, ca să se ascundă după o coloană. De acolo îşi strecură spre André o nouă privire rapidă şi bănuitoare. Obrazul lui îşi schimbă din nou culoarea.

"Pe toţi dracii! murmură el cu o profundă uimire. El este! Chiar el! Ce mai aventură!"

Precauţiunile pe care le lua erau absolut de prisos, căci André nu-şi dădea câtuşi de puţin seama de ceea ce se petrecea în biserică. Lupta, din inima lui nu putea fi ceva confuz; ura îi era puternică şi stăruitoare, călăuzită de o voinţă neînduplecată de pedepsire; dar dragostea era însăşi fiinţa lui: dragostea pentru Julie trebuia să învingă.

Absorbit cum era de acea stare de beatitudine din care raţiunea părea eliminată, gândurile i se întorseseră deodată la prezenţa sa în Paris, fără ca freamătul din jur să fi contribuit

la această trezire. Țelul călătoriei, Julie, îl chemă parcă şi izgoni ultimele incertitudini. Îşi împreună mâinile şi spuse:

"Îl voi uita pe cel care mi-a făcut atâta rău. Nu voi căuta nici să-i aflu numele, nici să-i văd fața. Nu mă voi răzbuna. Făgăduiesc şi jur, numai să o găsesc pe Julie a mea, să mă iubească mereu şi să fim fericiți!"

Cu inima grea de nelinişte, se ridică în picioare. Chiar dacă pare sau nu copilăresc, pactul fusese încheiat. Toate grijile, şi nesiguranța care îl frământaseră în timpul călătoriei şi de la sosirea lui la Paris se risipeau. Îşi cumpărase, desigur, fericirea. Dar, având în vedere caracterul său, o plătise cu un preț foarte mare.

După ce se închină, se întoarse; printre coloanele altarului principal văzu ora de pe orologiul de la uşa mare. Arăta 12 şi jumătate. Se miră cât de mult timp trecuse şi nu mai simți altă dorință decât să iasă din biserică şi să se ducă în sfârşit la locuința lui Julie.

Pentru cel care nu cunoştea biserica Saint-Roch erau marcate locurile de trecere. Uşa laterală, aşezată lângă sacristie, nu părea să comunice cu exteriorul. De aceea, André se îndreptă spre uşa mare, care dădea în strada Saint-Honoré.

După ce făcu primii paşi, se opri mirat; el intrase într-o biserică aproape goală, iar acum o mulțime de oameni se înghesuiau pe ambele părți laterale.

Domnul Lecoq făcu înconjurul coloanei, ca să nu fie cumva văzut, şi acum îl privea pe André din spate, cu o lacomă curiozitate. Pe buze îi flutura acelaşi zâmbet batjocoritor, care părea să spună: "Ce-o să ne mai distrăm!"

Lui André nu-i trecea prin minte că cineva stătea şi îl observa de aproape şi cu atât mai puțin că aici, de-a lungul culoarelor aglomerate, îl aştepta o lovitură care va stârni curiozitatea semenilor lui.

Oamenii din jur nu se rugau; vorbeau, şi André trecu printre primele rânduri fără să acorde nici cea mai mică atenție vorbelor schimbate pe care le auzea. Primele cuvinte fură:

— Nici un ban, domnule Jonas, nici o centimă!

Totul fusese spus pe un ton categoric de către o femeie grasă, sangvină, căutând să-l convingă pe un bărbat blând şi palid. Apoi femeia grasă adăugă, în timp ce André încerca să o ocolească:

— Şi venită aici cu nimica toată pe ea, crede-mă! Nici

părinți, nici familie! Lecții de ghitară cu ora, ce! Asta spune tot!

Domnul Jonas, bărbatul slab, care ținea una din acele dughene cu mărfuri de toaletă care sunt înțesate în cartierul Saint-Roch, îi răspunse:

— Şi cuminte ca o icoană, trebuie s-o recunoaştem. Au venit destui pe la noi să ne întrebe ba una, ba alta pe socoteala ei. Ar fi câştigat tot ce-ar fi vrut, că plăcea bărbaților, dar a fost de neconvins!

Doamna Coûtant, femeia grasă şi roşie în obraji, ridică din umeri.

— Poveşti, ca să-şi ascundă jocul! mormăi ea. De frumoasă, e frumoasă. Dar virtutea! O femeie în *a* şi în *i*, care nu e nici proprietăreasă, nici rentieră, nici negustoreasă! Du-te, dom'le şi te plimbă!

André reuşi să treacă de doamna Coûtant, care îl apostrofă acră:

— Nu se împinge în biserici! Şi-aşa sunt destui care vin aici numai ca să se frece de femei!

— Sau să intre cu mâna prin buzunare, apăsă domnul Jonas.

— E splendidă! se auzi spunând un tânăr ridicat în vârfurile picioarelor vrând să zărească mireasa.

Un bărbat serios şi bine îmbrăcat decretă în numele moralei practice:

— În afaceri, e o treabă serioasă să te căsătoreşti cu o femeie frumoasă!

— Glumețule! îi răspunse un obraznic.

André nu îşi întoarse capul în direcția naosului. Sensul acestor trăncăneli depăşea preocupările lui. Cu greu, reuşise să se strecoare printre oameni un metru sau doi, cam până în dreptul altarului principal.

Două replici se încrucişară de la dreaptă spre stânga, o cifră un nume. Simți că i se face rău. În dreapta lui auzi:

— E om de patru sute de mii de franci!

În stânga:

— Nu-l cunoaşteți pe domnul Schwartz?

Sensul lugubru al proverbului te opreşte să vorbeşti de funie în casa spânzuratului. Când dintele nenorocirii a muşcat adânc un om, există o mulțime de cuvinte, de împerecheri de cuvinte, de nume, de date, de cifre, care devin pentru el ceea ce este funia pentru spânzuratul din proverb.

Schwartzii mişună, şi de douăzeci de ori pe oră cifra

patru sute de mii de franci poate reveni în discuțiile oamenilor de afaceri. Cu toate acestea, André se opri locului, să-l privească pe vecinul din dreapta şi pe vecinul din stânga lui. Numele îl frapase îndeajuns, dar cifra reînviase în el acea oră de groază; numele şi cifra, adunate la un loc, suprimară locul unde se afla şi zilele scurse şi, readucându-l la Caen, începu din nou martiriul lui.

Vecinul din dreapta îi era necunoscut, ca şi vecinul din stânga. Rămase locului, tulburat. Un al treilea spuse în spatele lui:

— Alsacianul ținea la căsătorie! Dacă frumoasa Giovanna l-ar fi refuzat, şi-ar fi zburat creierii!

Cu mult înainte ca paracliserul să fi ajuns în mijlocul mulțimii, André se şi afla la grilaj. Mâinile lui crispate strângeau barele şi, plin de spaimă şi de speranță, privea înnebunit spre balustrada în fața căreia stăteau în genunchi noii căsătoriți.

Nu-l vedea bine decât pe bărbat; nu era altul decât J.-B. Schwartz. Simți că se sufocă, de-abia putând să mai respire. Din cauza preotului, nu putea să vadă mireasa. Continua să spună:

— Nu, nu este ea!

Dar a fost o chestiune de secunde. Schimbându-şi poziția, preotul nu mai stătea în dreptul miresei; obrazul ei trist, dar nemaipomenit de frumos, apăru de sub coronița de flori de portocal, şi mintea lui André se întunecă. Mâinile crispate se desprinseră de pe grilaj. Scoțând un strigăt sfâşietor, se prăvăli ca fulgerat.

Capitolul XVI - Domnişoara Fanchette

La acel strigăt, Julie Maynotte, Giovanna-Maria Reni, sau doamna Schwartz, căci de acum înainte acest ultim nume îi aparținea, ridică uşor capul şi privi spre locul de unde se auzise.

În minunata melancolie a ochilor ei se vedea o profundă şi resemnată tristețe. Era frumoasă ca altădată. Poate chiar mai frumoasă.

J.-B. Schwartz, ginerele, căci el era, alsacianul sărac din

primele noastre pagini, care avea acum un capital de patru sute de mii de franci şi care o lua de soţie pe această minunată făptură, aruncă întâi o privire fugară şi geloasă către soţia sa; apoi, îngrijorat, se uită discret spre grilaj.

Alsacianul nostru se schimbase. Figura lui mai păstra trăsăturile ascuţite, de om slab. Dar prinsese puţină culoare şi se mai împlinise.

Atât soţia lui, cât şi el nu văzură altceva decât un torent de capete care se agitau. André, într-adevăr, zăcea fără cunoştinţă pe lespezile bisericii.

Mireasa îşi aplecă din nou capul spre cartea de rugăciuni, iar J.-B. Schwartz, crezând că fusese un incident banal, îşi reluă ţinuta demnă, impusă de această împrejurare.

Era o nuntă bogată. Nimic din ceea ce putea da strălucire acestei ceremonii nu lipsea. Toate candelabrele aprinse, clerul gătit.

Şi Julie purta numele Giovanna. Cineva spusese mai adineauri: "O persoană în *a* şi în *i*"... Adevăratul nume al lui Julie al soţiei lui, nume pe care fusese nevoită să-l poarte din nou chiar din propria lui iniţiativă, era Giovanna-Maria Reni.

Poate e numai spaima lui? Sau vreo asemănare de nume? André râse ca un copil care aude o poveste absurdă.

Şi totuşi îşi întoarse privirile spre naos, stăpânit de astă dată de dorinţa de a vedea. Între el şi altar, unde mirii stăteau în genunchi, se interpunea o coloană groasă.

Schwartz! Patru sute de mii de franci! Cifra exactă a sumei de bani închise în casa de fier a domnului Bancelle!

— Ascultaţi! se auzi din mulţime. Ascultaţi!...

Se făcu într-adevăr linişte, pentru că paracliserul îşi făcu apariţia în uşa sacristiei şi apoi lovi în pardoseală cu băţul halebardei pacifice. Preotul îşi începu slujba.

Schwartz! Auzise bine: Schwartz! Omul căruia la Jersey îi încredinţase pachetul cu scrisori se numea tot Schwartz.

— Purtau corespondenţă când el a fost plecat la Jersey, îl auzi André pe ultimul interlocutor.

Năuc, André se uită la cel care vorbise.

— Ascultaţi! Fiţi atenţi! se auzi iar din mulţimea care umplea biserica. Mirele a spus *da*.

André nu auzi acel *da* al mirelui; în schimb, o altă voce, atât de şoptită, încât de-abia se auzise, îi lovi puternic sufletul. Capul îi căzu în piept, ca şi cum o greutate cumplită l-ar fi zdrobit dintr-o lovitură. Apoi, se uită înnebunit în jurul său şi, furios, se năpusti în mulţime, ca să ajungă degrabă la

grilaj, între cele două coloane.

De acolo putea să vadă.

Împingând înapoi, în dreapta şi în stânga, cu o brutalitate neaşteptată, pe bărbații şi femeile care îi stăteau în cale, cu ochii congestionați şi buzele fără culoare, spunea gâtuit de emoție:

— Nu e ea! Mințiți! Mințiți!

Parisul se teme de atacurile de epilepsie; cu toate acestea, se îngrămădeşte bucuros să le privească. Este şi în asta puțină distracție, oferită gratis în afara sărbătorilor naționale. În jurul lui André se făcu la un moment dat un cerc dintr-un singur rând de trupuri omeneşti, deasupra cărora atârna o imensă coroană de capete.

Lumea îl văzu că avea spume la gură. Paracliserul o porni în pas de procesiune, pentru a restabili ordinea. Doamna Coûtant fu auzită spunându-i domnului Jonas:

— Anul trecut, la balul de la Tivoli, un englez, aşa ca acesta a muşcat trei femei: două modiste şi-o slăbănoagă… în cele mai fastuoase odăjdii şi orga care intona cele mai zgomotoase acorduri. Naosul de-abia cuprindea o asistență atât de numeroasă; mulțimea se înghesuia mai ales pe culoarele laterale, acel refugiu al curioşilor. Dar oamenii care umpleau naosul nu păreau a fi din familie. Se pot vedea destule nunți mai puțin fastuoase, dar mai bine anturate[27].

Un Schwartz, devenit om de patru sute de mii de franci, nu duce lipsă de rude, bineînțeles, şi nici de prieteni; dar aceste rude şi aceşti prieteni fac parte dintr-o anume treaptă socială.

Cât despre frumoasa mireasă, nici din partea ei nu se vedea nimeni. Numele de Giovanna Reni arăta originea străină. În fond, pentru un Schwartz, această căsătorie era o alianță lamentabil de romantică. S-ar fi putut însura cu o fată dintr-o familie de negustori, cu o jumătate de milion pe puțin… Aşa se vorbea.

Ceremonia continua nestingherită, în timp ce paracliserul, ajutat de câteva persoane binevoitoare, îl ridicau pe André ca să-l ducă în sacristie. Domnul Lecoq urmărea de la distanță de cinci-şase paşi şi parcă foarte gânditor.

Avusese comedia sperată, violentă de la prima scenă. Ce mai voia, şi ce gânduri frământau creierul lui insolent?

Majoritatea curioşilor se opriră la uşa sacristiei. Domnul Lecoq trecu pragul. În toată biserica unde totuşi se aflau, dat fiind această ocazie, numeroşi negustori cu vază şi persoane

bine situate — nu ați fi găsit un om care să inspire mai multă încredere decât el. Domnul Lecoq, cu figura lui deschisă şi liniştită, îmbrăcat cu o eleganță sigură şi dând la o parte cu blândețe pe toți care îi împiedicau trecerea, era astăzi unul dintre acei oameni cumsecade care fascinează câinii în lanț şi risipeşte ipohondria dăunătoare a portăreselor.

El intră, mergând direct spre cei care îl înconjurau pe bolnav. Grupul, compus din cei mai modeşti slujbaşi ai bisericii, emitea păreri:

— E din băutură…

— Criză de epilepsie!

— Câteodată necazurile… începu un binevoitor.

Dar paracliserul, sentimental şi milos ca toți oamenii înalți, zise:

— Să nu uităm că se văd deseori dintr-ăştia care mor de inimă în zilele de cununie!

Domnul Lecoq îi atinse brațul:

— Permiteți?

Se dădură la o parte, căci suna ca un ordin. Domnul Lecoq luă mâna lui André şi-i pipăi pulsul.

— E medic! se auzi şoptindu-se.

— Nu, prieteni, zise domnul Lecoq cu un surâs binevoitor, nu sunt medic. Şi scoțându-şi punga, puse o piesă de argint în mâna paracliserului: Tânărul acesta nenorocit este o rudă de-a mea, adăugă el. O boală îngrozitoare! Vă rog, o trăsură, dar numaidecât!

Unul din ajutoarele de la sacristie se apropie să asculte. Domnul Lecoq adăugă:

— Locuiesc foarte aproape, strada Gaillon. Luați una din trăsurile de la nuntă; va fi înapoi înainte de terminarea slujbei.

Şi în timp ce băiatul pleca, domnul Lecoq dădu câteva informații bine primite despre "îngrozitoarea boală". Îşi făcu astfel o oarecare popularitate. Ca din întâmplare, lăsă să-i scape numele lui şi calitatea de asociat al casei "Berthier şi Compania", celebră pentru fabricarea de case de bani.

După câteva minute André se afla culcat, îmbrăcat cum era, chiar în patul domnului Lecoq, într-o cameră destul de mare, mobilată cu un oarecare gust, dar în foarte mare dezordine.

Acest domn Lecoq avea preocupări artistice; puteau fi văzute la el o mare varietate de pipe, dar şi mult praf. Dacă avea medicamentul special pentru sincopele pretinsului său

văr, este esențial să spunem că nu se grăbea să i-l administreze.

O grijă mai serioasă îl preocupa: aceea de a face inventarul buzunarelor lui André; sărac inventar! André nu avea decât paşaportul pe numele Antoine şi o pungă veche cu trei monede de aur în ea.

Domnul Lecoq poate nici nu căuta altceva. Văzând paşaportul, surâse surprins şi căzu pe gânduri. După zece minute, domnul Lecoq îşi luă iarăşi pălăria şi ieşi.

"Trebuie să-l consult pe Tatăl-tuturor", se gândi el cu voce tare.

Cum stătea aşa întins în pat André părea mort. Tatăl-tuturor era oare medic?

Cu atât mai bine dacă era medic, căci sincopa lui André dura de mai bine de o jumătate de oră.

Mergând în pas susținut, ca un om hotărât, sănătos, cum de fapt şi era, fără să alerge, domnul Lecoq ajunse la o locuință foarte frumoasă din strada Thérèse, cu înfățişarea unui hotel. Strada Thérèse se întinde pe o mică porțiune din foburgul Saint-Germain, îmbucată în acest cartier hibrid, atât de bogat şi atât de sărac, numit Buttedes-Moulins. Domnul Lecoq intră în această casă nemaipomenit de curată şi bine întreținută; nu luă în seamă anunțul care avertiza: "Vorbiți cu portarul". Lăsă în dreapta un peron întunecat, ducând la o uşă închisă, şi intră printr-un fel de uşiță secretă burgheză, ajungând la scara de serviciu.

Un valet, cu o înfățişare venerabilă, aproape monacală{28}, îl întâmpină grav, spunân-du-i:

— Domnul colonel prânzeşte, domnule Toulonnais.

Tatăl-tuturor era un colonel.

Domnul Lecoq urcă.

În casă nu se auzea nici un zgomot. Mirosea puternic a aer închis. Pe palierul primului etaj se deschidea un coridor care ducea la scara principală, largă, cu o balustradă somptuoasă de fier. Domnul Lecoq o apucă pe coridorul mic. Valetul, care semăna cu un călugăr, nu îl însoțise. În vasta şi frumoasa casă a scării mari, pustie de sus până jos, impresia de singurătate devenea atât de certă, încât s-ar fi spus că locuința e părăsită cel puțin de o sută de ani.

După ce traversă palierul, pardosit în romburi albe şi negre domnul Lecoq puse mâna pe clanța singurei uşi protejate de o împletitură de fier, dar un obiect de formă bizară, pornind de la etajul superior, descrise o curbă savantă

şi, lovindu-i pălăria, i-o zbură la vreo patru paşi. Tot atunci, un hohot de râs ascuţit, scurt, străbătu tăcerea.

— Fanchette! Drăcuşor turbat! bombăni furios domnul Lecoq. Ai să mi-o plăteşti!

Un nou hohot de râs făcu explozie. Un cap de fetiţă, palid şi izbitor de inteligent, apăru printre ecusoanele de fier forjat ale balustradei, într-un imens cadru de păr negru.

— Puţin îmi pasă de tine, l'Amitié! se auzi o voce limpede, înţepătoare ca vârful unui briceag. Bunicul are să te dea afară dacă, mă plictiseşti!

Proiectilul era un buchet mare şi murdar de flori veştede îmbibate cu apă. Domnul Lecoq se temea de fetiţă, căci îi trimise o bezea.

Copila putea să aibă 10–12 ani; era o domnişoară mică, dar formată, şi bluza ei de pânză cenuşie, împodobită cu găitane roşii, centura o frumoasă talie de femeie în miniatură. Trăsăturile feţei păreau ale unei fete de 16 ani, pe puţin. Erau delicate, graţioase, dar îndrăzneţe.

Ceea ce frapa însă era insolenţa din privirile ochilor neobişnuit de mari şi strălucitori care înseninau paloarea mată a obrazului straniu.

Sărutării trimise de domnul Lecoq, Fanchette îi răspunse cu unul din acele gesturi provocatoare de care abuzează ştrengarii Parisului.

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-aţi terminat.

Şi dispăru. Domnul Lecoq împinse uşa. Un bătrân uscăţiv, slab şi al cărui obraz de ceară ar fi desfătat privirea unui amator de fildeşuri antice era singur într-o imensă sufragerie. El muia cu plăcere bucăţele de pâine neagră într-un ou fiert. Numai atât se vedea pe masa acoperită cu pânză cerată.

— Bună ziua, domnule colonel, spuse domnul Lecoq intrând.

— Ei, frumoasa mea nepoată s-a măritat? întrebă bătrânul în loc de răspuns la salut.

— Căsătoria s-a perfectat, zise domnul Lecoq.

Colonelul dădu din cap mulţumit.

— Frumosule tânăr! murmură el. Şi zici că-l avem la mână l'Amitié?!

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-aţi terminat prânzul?

Bătrânul împinse ouarul[29].

— Mi-am dat demisia, zise el cu un aer bănuitor. Dacă e pentru afaceri, adresează-te biroului.

Domnul Lecoq puse pe masă, în fața bătrânului, paşaportul pe numele Antoine (Jean).

— Ei! exclamă colonelul foarte mirat. Apoi, după o clipă de tăcere: Oare prostănacul acela de Lambert a înviat?

— Nu el, patroane, ci André Maynotte, armurierul din Sartène, omul cu mănuşa, bărbatul dintâi al frumoasei dumneavoastră nepoate care tocmai s-a căsătorit acum cu J.-B. Schwartz!

Bătrânul sări în picioare foarte speriat. Era înalt şi trupul lui descărnat juca în costumul negru, larg.

— Cel care a fost la închisoarea din Caen, urmă liniştit domnul Lecoq, şi a stat în celula căreia i-ați tăiat pe vremuri gratiile, cel care trebuie să fi ascultat ultimele secrete ale lui Lambert, într-un cuvânt, cel care ştie tot.

— Tot? repetă colonelul, a cărui siluetă se gârbovi din nou.

Surâdea.

Avea nasul coroiat până aproape de gură, fruntea îngustă de la o tâmplă la alta, dar înaltă, dreaptă, craniul foarte alungit spre spate. Gura lui, deformată din cauza lipsei dinților, dădea acea linie bătrânicioasă asemenea unei cicatrice. Pleoapele, lungi, aproape îi acopereau ochii, care străluceau de o vie inteligență. Vechii militari sunt uşor de recunoscut; la el însă nu găseai nimic care să justifice acest titlu de colonel.

— Am făcut timp de cincizeci şi doi de ani afaceri, declară el cu demnitate, fără să socotesc întâmplările din Italia, din vremurile bune. Justiția nu mi-a căutat gâlceavă decât o singură dată, dar şi atunci a cedat. Gratiile puteau să fie tăiate de unul sau de altul: copilării!

— Lambert cunoştea toată combinația, zise încet domnul Lecoq.

Pleoapele lungi ale bătrânului căzură peste ochi.

— Au mai fost denunțate judecătorilor nu o dată. Ei nu vor să creadă. *Codul* e o unealtă despre care ei gândesc că e un apanaj numai al lor. Şi, la urma urmei, dacă băiatul ăsta ne stinghereşte, a mai murit o dată!

Totul fusese spus pe un ton de glumă.

— Am înțeles bine? întrebă domnul Lecoq după o clipă de facere. Ați spus: "Băiatul ăsta a mai murit o dată"?

— Cui i-ar mai păsa de dispariția lui? murmură

colonelul. Decesul lui André Maynotte a avut loc la Dives; toate ziarele au scris atunci!

— Şi este o mare diferenţă, nu-i aşa, patroane, între a comite o crimă şi între a lăsa natura să acţioneze. Dacă nimeni nu se interesează de treburile lui, acest Maynotte doarme ca să nu se mai trezească niciodată: răspund eu de asta.

Colonelul începu să se plimbe prin cameră cu paşi hotărâţi.

— Schwartz ăsta are o stofă de mare financiar, se gândi el eu glas tare. Acum e rudă cu mine. Nu trebuie să-l jeneze nimeni. Apoi, oprindu-se brusc în faţa domnului Lecoq, zise: Unde e acest Maynotte?

— La mine acasă.

— Adormit?... Aşa mi-ai spus, mi se pare?

— Nu. Leşinat.

— Prin ce întâmplare?

În câteva cuvinte domnul Lecoq îi povesti scena de la Saint-Roch.

Colonelul luă de pe mobilă o haină largă de mătase pe care i-o întinse domnului Lecoq. Acesta îl ajută să o îmbrace pe mâneci.

— Nu trebuie să-l jeneze nimic pe Schwartz, repetă încă o dată bătrânul. Eu mă bizui mai mult pe cei pe care îi susţin fără ca ei să ştie, decât pe cei care sunt în apropierea mea. Noi îl ţinem pe Schwartz; va fi un mare financiar. Îl păstrez pentru ultima mea afacere.

Domnul Lecoq, care era în spatele lui, făcând oficiul de valet, surâse tăcut.

— Atunci... veţi face încă o afacere, patroane? întrebă el.

— Am spus eu asta? mormăi colonelul în glumă. Hai să-ţi văd mortul.

Îndreptându-se spre uşă, dinspre palier auziră un uşor zgomot. Domnul Lecoq deschise uşa; pe scară nu se vedea nimeni. În vestibul valetul cu înfăţişarea monacală veni să-i ofere stăpânului său o pălărie cu boruri largi şi să-l încalţe cu ghetrele{30}.

În curte, un om arunca găleţi cu apă în roţile unei trăsuri elegante. Din grajd se auzeau caii dând din picioare, neliniştiţi.

Colonelul şi domnul Lecoq plecară pe jos. În afara ghetrelor, colonelul avea şi o umbrelă. Un minut după ce trecuseră de poarta mare, un vârtej traversă curtea şi se repezi afară.

— Fanchette! Domnişoara Fanchette! strigă portarul.

I se răspunse:

— Îi duc bunicului viziera.

În adevăr, vârtejul numai râs şi gălăgie alerga în urma colonelului, agitând în mână o vizieră mare din mătase verde.

Dar la cotitura străzii Thérèse, vârtejul se opri.

E neîndoios că o vizieră, o umbrelă precum şi ghetrele de piele măresc consideraţia datorată bătrâneţii. Colonelul era cunoscut în cartier. Negustorii îl salutau când îl vedeau trecând.

Domnişoara Fanchette îşi luase un aer grav şi îi urma de la distanţă, cu ochii plecaţi. Privirilor mirate ale negustorilor ea le răspundea cuminte:

— Duc viziera bunicului...

Camera domnului Lecoq era la fel cum o lăsase; luase cheia cu el. Trecuse o jumătate de oră. André Maynotte era tot nemişcat. Colonelul îi pipăi pulsul.

— Frumos mascul! murmură el. În ziua când i-am vândut mănuşa într-un lot de fiare vechi, mi-a spus: "Cu două săptămâni de lucru o să scot pe ea trei mii de franci..." Nenorocitul!

Îi lăsă braţul şi acesta căzu ca un obiect neînsufleţit.

— A fost elegantă afacerea asta a mănuşii de oţel... Ticluită din vreme... şi bine închegată, ei, l'Amitié? spuse bătrânul cu un surâs superior.

— Nu mai face nimeni ca dumneavoastră, patroane, răspunse Lecoq cu convingere. Apoi, apucând la rândul său braţul lui André: Credeţi că-şi revine?

— Nu singur, reflectă colonelul cu sânge rece.

Se lăsă o tăcere apăsătoare.

— Cât timp îi daţi? întrebă apoi Lecoq.

Bătrânul îşi consultă ceasul gros de pe vremea lui Louis al XVI-lea.

— Doctorul a fost azi-dimineaţă să mă vadă, spuse el calm; amână să-mi vindece astmul, dragul de el! Ieşind de la mine, a luat diligenţa spre Fontainebleau, unde domnul de Villéle l-a chemat pentru tusea lui convulsivă... Te vei duce acolo, l'Amitié; vei întreba de el, vei face gălăgie, vei face chiar scandal. Îl vei aştepta până se va întoarce: atunci îl vei aduce aici în goana mare.

— Şi va fi prea târziu? murmură Lecoq pălind.

— Vai, da! spuse liniştit colonelul. Hai să plecăm.

— Dar, zise domnul Lecoq, va trebui constatat decesul.

— Din moment ce vei veni cu doctorul...

— Dar starea civilă?

Colonelul râse mulțumit.

— Când nu voi mai fi printre voi, bieții mei copii, cum vă veți descurca? spuse el. Vă veți petrece viața înecându-vă în scuipat. Iată-te încurcat bine, ei l'Amitié? Consolează-te; iau şi de astă dată totul asupra mea: va fi ultima afacere.

Astfel fu hotărâtă soarta lui André Maynotte.

Se depărtară de pat, colonelul sprijinit de brațul lui Lecoq, dar acesta se opri speriat, şi spuse:

— Ascultați!

Un scaun căzuse cu zgomot pe palierul anticamerei. Pleoapele lăsate ale colonelului se precipitară; privirea lui, până atunci indiferentă, avu o scânteiere şi deodată spuse foarte tara, cu un accent de emoție caritabilă:

— La doctor, băiatule, cât mai degrabă! Să dea Domnul să fie încă timp!

Asta era pentru ascultători; domnul Lecoq întrebă neliniştit:

— Cine e acolo?

Răspunsul fu un hohot de râs, acelaşi hohot ascuțit şi strident pe care l-am mai auzit o dată pe scara casei din strada Thérèse. Domnul Lecoq se încruntă; colonelul se dădu un pas înapoi şi rămase cu gura căscată.

Acelaşi nume le veni amândurora pe buze:

— Fanchette!

Uşa anticamerei se deschise brusc. Fetița apăru în prag, privind îndrăzneață şi curioasă, cu capul sus şi plină de vioiciune. Se uită prin toată încăperea:

— Bunicuțule, spuse ea cu un ton neobişnuit, de blândețe ironică şi totodată de răsfățată obraznică, uite, ți-am adus viziera verde. Apoi, trecând pragul dintr-un salt, adăugă cu îndrăzneală: Eu n-am văzut niciodată un mort… Spune! Vrei să-mi arăți mortul, bunicule?

Capitolul XVII - Ultima afacere a colonelului

Colonelul făcea parte dintre acei oameni care nu se miră de nimic. În viața lui înfruntase cu sânge rece toate

primejdiile, în afară poate de acelea care se întâlnesc în drumul spre glorie. Într-o confrerie de oameni absolut hotărâți şi fără scrupule, el trecea pe bună dreptate ca cel mai dârz dintre toți. Datorită acestei calități, ajunsese şeful unui clan misterios, care trăia din lupte, şi trăia bine.

Dar nimeni nu e perfect, spune un proverb. Acest cuceritor a cărui putere tenebroasă ținea în şah poliția Restaurației[31] acest legitim succesor al regelui din Thunes, al arhiducelui argoului şi al tuturor faraonilor care de la Clopin Trouillefou au guvernat fantasticul regat al Boemiei[32] căci chiar dacă aparențele şi numele sunt schimbate, să credeți, fondul rămâne acelaşi; curtea Miracolelor este ca templul din Ierusalim, a cărui distrugere a dat evreilor Universul; cât va fi lumea lume, imensa întreprindere a jafului va exista şi va înflori; acest suveran, să spunem, acest papă al religiei temnițelor, acest semizeu puternic prin el însuşi şi prin uriaşa asociație care îşi menținea forța tot prin el, devenea, dintr-o dată slab ca un copil în fața domnişoarei Fanchette, această fetiță de zece ani, al cărei bunic era.

Colonelul se întoarse spre domnul Lecoq şi, văzându-l palid spumegând de furie, îi surâse triumfător:

— Ei, l'Amitié... Ce zici ce diavol! Pe unde a trecut? Mai există oare încă una la fel ca ea în Paris?

Domnul Lecoq ridică din umeri.

Fanchette se uită la amândoi pe rând. Ochii ei mari străluceau parcă mai tare.

— Dă-te la o parte, îi spuse lui Lecoq. Vreau să văd mortul!

— Nu se poate... începu comis-voiajorul nostru.

— Vreau! strigă fetița.

Şi, încordându-se, îşi sumeți într-atât mica ei talie, încât bunicul zâmbi plin de mândrie.

— Ce diavol! repetă el.

— Dă-te la o parte! porunci pentru a doua oară Fanchette.

Cum Lecoq nu se execută, ochii copilei sclipiră şi vocea începe să-i tremure:

— Bunicul e stăpânul, tu nu eşti decât un slugoi, l'Amitié! Dă-te la o parte!

Şi dându-l la o parte cu un gest de regină, trecu.

Lecoq schiță o mişcare, vrând să o rețină, dar colonelul îşi împreună mâinile, spunând cu admirația naivă a bunicilor:

— Unde are să ne ducă? Ah, ce diavol! Ce diavol!

Fetița se şi află în fața patului, contemplând mortul.

La prima vedere s-ar fi putut crede că mortul trezise în ea o amintire. Continuă să-l privească în tăcere, fără emoție, ci doar surprinsă.

— Ce ciudat! spuse ea în sfârşit. Apoi, explicându-şi gândul: Seamănă cu cei care dorm.

— Ai terminat, Fanchette? o întrebă colonelul.

— Nu, n-am terminat. Explică-mi: nu cumva doarme?

— Ba da, scumpo, răspunse prompt bătrânul, a cărui voce deveni gravă, fără voia lui; numai că nu se va mai deştepta niciodată.

— Ah, făcu ea. Niciodată!

Îşi lăsă capul în piept. Mintea ei era frământată de gânduri peste vârsta ei, dar conversația rămânea aceea a unui copil.

Fără voie, cei doi spectatori urmăreau pe fața ei evoluția impresiilor.

— Ce tânăr e! Cred că a fost foarte frumos.

Nu vădea nici un semn de sensibilitate. Îşi exprima pur şi simplu nişte păreri.

La un moment dat, însă, chipul i se schimbă. Privirea, mai puțin vioaie, trăda nişte amintiri nedesluşite.

— Da, da, răspunse colonelul; nenorocitul era un băiat destul de frumos.

Fanchette se întoarse spre bătrân, apoi imediat continuă să privească şi să cerceteze mortul.

— Să mergem, sugeră domnul Lecoq.

— Nu încă! zise fata. Nu mi-am închipuit că moartea e aşa.

— Ce raționament la vârsta ei! exclamă admirativ bunicul.

— Are fire albe prin părul negru, continuă să se mire fetița. Oare tinerii au uneori păr alb?

— Dacă au avut supărări… zise colonelul.

— Ah, izbucni ea, ridicând capul cu o furie neaşteptată, i s-au cauzat deci multe supărări?!

— Să mergem, comoara mea, să mergem! porunci bătrânul. Te-ai uitat destul la el.

— Nu, răspunse hotărâtă Fanchette. Am auzit că se şi moare din supărare.

— Ce te interesează pe tine? încercă să obiecteze domnul Lecoq, a cărui proastă dispoziție creştea.

Ochii mari ai copilei se ațintiră asupra lui.

— Tu eşti cel care i-ai făcut supărări! spuse ea printre dinți, cu un straniu accent de amenințare.

Colonelul se simți stânjenit. Fanchette privi din nou mortul şi şopti cu voce tremurândă:

— Îmi pare rău că am venit. În viața mea n-am fost atât de tristă.

— Pentru asta trebuie să mergi acum cu noi, spuseră amândoi deodată.

— Nu… nu pot să plec… mă reține ceva. Bunicule, eşti sigur că nu ar putea fi trezit?

— Ce idee! izbucni Lecoq.

Iar bătrânul, foarte calm:

— Sunt sigur, fetița bunicului.

Fanchette suspină.

— Dar dacă aş încerca… se gândi ea cu glas tare. Să fac să-l doară… să-l doară tare.

— Nu poți să provoci durere unei pietre, spuse domnul Lecoq.

Fetița îi aruncă o privire de ură şi-l întrebă pe bunicul ei:

— E adevărat că morții sunt ca de piatră?

— Întocmai, răspunse bătrânul.

Fanchette apucă brațul lui André. Contactul acesta o înfiora. Totuşi, murmură:

— Nu, nu e la fel! Pietrele sunt reci şi tari.

Tenul lui André se colorase uşor. Ea îi ridică iarăşi brațul de două-trei ori; a treia oară brațul îi scapă din mână şi căzu pe pat inert. Fata se dădu înapoi cu câțiva paşi. Lecoq tocmai îi spusese colonelului foarte încet:

— Dacă s-ar trezi…

Contrar aparențelor, la viața lui colonelul mişcase munții. În întunecatul tărâm peste care domnea, nu se cunoştea mila, nici favoritismul. Fiecare ticălos este prețuit la valoarea, lui, şi într-o bună zi vom afla şi valoarea exactă a Hainei-Negre, acel bandit deghizat în burghez cumsecade.

Dar oricine ar fi fost şi oricât de multe putea face, colonelul nu era totuşi în stare să o ia de acolo pe mica Fanchette dacă ea nu voia.

Aşa se întâmplă în lumea asta: lucrurile mici joacă uneori un rol covârşitor. Un minuscul defect de topire sparge în bucăți greaua nicovală, şi o scoică de nimica toată, o moluscă din abisurile apelor, macină placa protectoare a navei de război pe care un tun ghintuit nu o poate străpunge.

În ordinea morală, cine ar putea să nege acest fapt?

Dramele cele mai puternice sunt un ansamblu de întâmplări mărunte, şi tragediile regilor s-au declanşat din cine ştie ce lucru fără importanţă.

Cum o văzură pe Fanchette că se depărtează de pat, domnul Lecoq şi colonelul puseră mâna pe ea spunând:

— Uite ce înseamnă să atingi morţii!

O duseră spre uşă. Fanchette se lăsa fără să protesteze. Genele lungi îi ascundeau privirea nesigură. Nimeni nu ar fi putut să ghicească ce gânduri treceau prin căpşorul ei, care până atunci nu frământase decât pozne şi capricii copilăreşti.

La doi paşi de prag se opri şi înlătură brusc mâna lui Lecoq.

— Pe tine, izbucni ea, nu pot să te sufăr! Şi sărind de gâtul colonelului: Bunicule, bunicule, sunt sigură că dacă ai să-l baţi, are să se trezească!

— Năzdrăvană scumpă! îngăimă bătrânul, topit de această efuziune.

Nu deseori se manifesta astfel, şi pentru o sărutare de-a ei, colonelul ar fi fost în stare de orice.

Fanchette se îndreptă, se înalţă pe vârfuri şi, cambrându-şi îndrăzneaţă graţioasa talie, spuse:

— Vreau să încerc!

Lecoq şi colonelul făcură aceeaşi mişcare să o reţină, dar faţa le alunecă din mâini ca un tipar. Când ajunseră lângă pat, fantezia ei şi acţionase. Cu o violenţă de necrezut, mica ei mână lovise de două ori mortul peste obraz.

Colonelul ajunse chiar la timp ca să o prindă în braţe, pe jumătate leşinată.

Pe obrazul livid al lui André apărură urme albăstrui, conturând de două ori cele cinci degete mici ale fetiţei.

Fanchette privi cu ochii larg deschişi acele urme. Deodată sângele îi năvăli în obraji, pentru ca după o clipă să devină neaşteptat de palidă.

— L-am rănit! Vezi bine! strigă ea cu vocea întretăiată de hohote de plâns. Vezi bine că l-am rănit!

Cei doi bărbaţi erau consternaţi. Domnul Lecoq îi strânse braţul colonelului. O uşoară contracţie îi crispase buzele lui André Maynotte.

Deznodământul trebuia bruscat. Domnul Lecoq o ridică pe Fanchette în braţe şi se repezi cu ea spre uşă. Fanchette s-ar fi opus, dar emoţia o doborâse. Domnul Lecoq spunea:

— Degeaba nu poţi tu să mă suferi, fetiţo! Eu nu vreau să te îmbolnăveşti!

Colonelul aproba, clătinându-şi venerabilul cap alb. Nimic din această violență paternă la care era supusă Fanchette nu-i putea trezi vreo bănuială. Domnul Lecoq tocmai ajunsese în prag, când o simți tresărind. Vru să o scoată afară, dar mâinile copilei recăpătându-şi deodată energia lor precoce, se agățară de tocul uşii.

— Se mişcă! strigă ea nebună de bucurie. Se mişcă! Nu mai e mort! Ştiam eu că am să-l trezesc!

Lecoq se întoarse. O depuse pe Fanchette destul de brutal pe palier şi îşi încrucişă brațele pe piept, privindu-l pe colonel.

— Frumoasă treabă! spuse el.

André dădea semne de viață. Cele două urme lăsate de degetele fetei contrastau cu paloarea obrazului care începea uşor să se coloreze. Colonelul îl fulgeră pe Lecoq cu o privire care făcea cât un discurs; apoi mutra lui docilă îşi luă un aer de profundă mulțumire şi exclamă:

— Un medic! L'Amitié, repede! Ia-ți picioarele la spinare! Te rog! Copiii au idei! Mica noastră Fanchette a făcut un miracol!

Fanchette râdea şi plângea.

— Are să vorbească? întrebă ea. Apoi, în triumful ei delirant, repeta: Ştiam eu bine! Ştiam eu bine!…

Şi deodată se făcu nevăzută ca o săgeată.

— Urmăreşte-o! porunci colonelul.

— Ducă-se dracului! bombăni domnul Lecoq. Unde o să ne mai ducă povestea asta?

Ochii lui André Maynotte încercau să se deschidă. Colonelul puse un deget pe gură şi se apropie de pat.

Dacă pleoapele lui André s-ar fi deschis în acel moment, ar fi putut să vadă la căpătâiul lui un apostol. Dar comedia era prematură. Lui André îi trebuia mult mai mult timp ca să se trezească.

— L'Amitié, spuse colonelul cu un ton poruncitor după ce constatase starea bolnavului, aici nu mai e nimic de competența dumitale. Situația se complică şi, în consecință, mă priveşte doar pe mine. Va fi ultima mea afacere. Fii atent, o aud pe micuța Fanchette. Ce comoară! Dacă mă gândesc mai bine, l'Amitié, băiatul ăsta ar putea să fie de folos cândva. Dacă domnul Schwartz ar câştiga prea multe milioane şi ar deveni prea puternic…

— A vorbit? strigă Fanchette, care sări în mijlocul camerei, îmbujorată toată.

Stând lângă pat, colonelul avea aerul unui om preocupat să dea îngrijiri. Fanchette îi sări de gât.

— Am trimis să anunțe un medic, spuse ea, oricare ar fi, şi am adus o trăsură.

— Ce copil! cântă bunicul.

— Şi de ce o trăsură? întrebă acru domnul Lecoq.

— Pentru că este al meu, răspunse Fanchette cu un ton care nu admitea replică, pentru că fără mine ar fi încă mort, pentru că îmi place tare mult... tot atât cât nu te pot suferi pe tine, mă auzi, l'Amitié?... Pentru că va veni la noi, nu-i aşa, bunicule? Şi eu îi voi da tot ce am ca să-l distrez!

— Totul merge cum nu se poate mai bine, spuse rânjind domnul Lecoq.

Iar colonelul, cu admirație:

— Nu există doi copii la fel în întregul Univers!

André Maynotte fu transportat în casa din strada Thérèse şi supravegheat de celebrul doctor care îl îngrijea pe domnul de Villèle. Fanchette veghe la căpătâiul lui, ca un om mare, trei zile. În tot acest timp nici nu se jucă şi nici pe l'Amitié nu-l mai înfruntă.

Doar în seara celei de-a treia zile André Maynotte putu să vorbească. Fusese în mare pericol de moarte. La căpătâiul lui stătea un bătrân cu înfățişare austeră şi patriarhală. Pe genunchii lui se odihnea un cap palid de fetiță; ciudat de frumoasă, cu pădurea ei de păr negru şi cu ochii aceia nefiresc de mari. Vru să deschidă gura, copila i-o închise cu mâna ei delicată şi îi spuse:

— Nu încă...

Veni doctorul. De aici pleca mai departe la Tuileries, să-şi facă meseria. André crezu întâi că visează.

Şi visa într-adevăr, căci conştiința nefericirii lui nu îl tulbura încă. Amintirile pluteau într-un văl de ceață.

A doua zi dimineață André începu să plângă. Fură obligați s-o ia de lângă patul lui pe Fanchette, care plângea mai tare ca el. Bătrânul cu înfățişarea de patriarh spuse cu o mare candoare:

— Fiul meu, eşti aici la oameni cumsecade. Acum trei zile ai fost ridicat în stare de leşin din biserica Saint-Roch. Am făcut tot ce am putut...

De-abia după două săptămâni se ridică din pat. Gazda lui îi insufla o recunoştință dublată de venerație, iar voioşia fetiței îi aducea uneori surâsul pe buze. Amândoi stăteau mult de vorbă; parcă i-ar fi legat amintiri vechi, dar

Fanchette, în ciuda vârstei ei, ştia să păstreze un secret.

Tot timpul cât stătu în casa din strada Thérèse, André nu îl văzu niciodată pe domnul Lecoq. Cu toate acestea, el venea în fiecare dimineață şi în fiecare seară, dar se oprea în biroul colonelului.

Deseori gândurile lui André erau tulburate de ceva nedesluşit, de parcă inima şi capul i-ar fi fost lovite de o măciucă. În momentele acelea, dorința de a pedepsi îi antrena imaginația prin meandre foarte stranii. Dincolo de calmul care se degaja de pe venerabila figură a generoasei sale gazde, el căuta parcă o taină.

După o lună André vorbi despre plecarea sa.

— Vă mulțumesc, îi spuse el bătrânului, pentru nobila dumneavoastră ospitalitate. Nici nu m-ați întrebat cine sunt.

— Pentru că ştiam, îl întrerupse colonelul cu surâsul lui binevoitor.

André lăsă ochii în jos.

Colonelul continuă cu blândețe:

— Soția dumitale nu are nici o vină; a fost indusă în eroare.

— Cine v-a spus?

— Ştiu de la ea. Eu sunt prietenul şi chiar ruda ei. Am sprijinit această căsătorie… toți vă credeau mort… şi poate ar fi fost mai bine pentru ea…

— Este adevărat, îl întrerupse André. Ar fi fost mai bine.

Colonelul îi întinse mâna.

— Ascultă-mă, domnule Maynotte, zise el, sunt destul de bătrân. Fatalitatea te-a lovit; aparțineți amândoi legii, dar viața şi onoarea doamnei Schwartz sunt în mâinile dumitale.

— Doamna Schwartz! repetă André într-un geamăt.

— Acesta este numele ei de acum înainte. Şi e singurul nume care o apără împotriva legii care vă acuză pe amândoi.

— Acel om… acel domn Schwartz ştie? întrebă cu greu şi foarte încet André.

— Nu, răspunse bătrânul. Nu trebuie să afle niciodată.

— În ce mă priveşte, ea ştie ceva?…

Colonelul îi răspunse cu un accent care vădea dureroasa lui simpatie:

— Nu. Apoi adăugă: În fond, la ce bun? Ce s-a făcut e bun făcut!

— E fericită?… îngăimă André cu vocea înecată în lacrimi.

— Da, îi răspunse calm colonelul.

Se lăsa noaptea când André se pregătea de plecare. Fanchette se aruncă de gâtul lui şi îi spuse:

— Prietene bun, vrei să merg cu tine?

Cum André o împingea uşor, surâzând, ea adăugă:

— Voi fi bogată, foarte bogată, şi la fel de frumoasă, când voi fi mare! Nu te căsători, pot fi eu soţia ta, şi ne vom răzbuna pe toţi duşmanii tăi!

Ochii mari ai fetei străluceau, înecaţi în lacrimi.

La ora 9, fără să ştie Fanchette, André ieşi din casă. Acceptase, sub formă de împrumut de la gazda lui, o mică sumă de bani.

Colonelul, împreună cu Lecoq, de după draperiile din cabinetul de lucru, îl priviră cum traversa curtea.

— Nu puteam s-o contrazic pe copilă, spuse colonelul, dar n-ai nici o grijă, mă ocup eu de tot; va fi ultima mea afacere.

André cumpără un cuţit-pumnal şi se duse în piaţa Louvois, unde noii căsătoriţi îşi aveau locuinţa. Informaţiile şi le luase din timp. Toată piaţa era plină de materiale destinate monumentului ducelui de Berry. La un moment dat, André simţi o slăbiciune şi se aşeză pe o piatră tocmai în faţa locuinţei lui J.-B. Schwartz.

Aşteptă. Ideea de a ucide nu-i încolţise în minte; totuşi, cumpărase cuţitul cu gândul la răzbunare.

Părăsise casa din strada Thérèse pentru a lua diligenţa de Caen, cursa de seară, dar nici nu se mai gândea la asta.

Aştepta. O durere surdă, continuă, îi amorţea inima.

Ştia la ce etaj locuia familia Schwartz. Ochii lui rămâneau pironiţi pe ferestrele de la etajul doi, unde nu se vedea nici o lumină.

Familia Schwartz! Asta însemna un tot: bărbatul şi soţia. Altădată se spunea: familia Maynotte…

Într-adevăr, ideea de a ucide nu e nevoie să se contureze cu claritate. Această febră ascunsă nu e premeditată, ea loveşte, fie că actul în sine se numeşte crimă sau sinucidere.

Afară era frumos. Către miezul nopţii, un bărbat şi o femeie dădură colţul străzii Richelieu. Erau tineri amândoi şi aveau acea eleganţă care de obicei nu o întâlneşti pe jos noaptea prin Paris.

Andră simţi un junghi în inimă. Strânse mânerul pumnalului.

Tânăra femeie vorbea. André scăpă pumnalul şi-şi împreună mâinile tremurânde.

Vru să se ridice, dar era ca de piatră.

Perechea trecu pe lângă el fără să-l vadă, Julie vorbea ca altădată, când şi ei doi traversau seara piaţa Acacias. Avea aceeaşi voce muzicală şi blândă; poate spunea aceleaşi cuvinte.

Uşa de la intrare se deschise, apoi se închise la loc. André rămase singur.

Căzu în genunchi, răcnind de neputinţă şi durere: "Julie! Julie!"

Ca şi cum ar fi răspuns acestui strigăt chinuit de spaimă, ferestrele de la al doilea etaj se luminară. O umbră graţioasă se desenă prin perdele; pălăria, aruncată departe, lăsă liber părul buclat în dezordine.

Curând apăru o altă umbră, şi prin muselina indiscretă André văzu cele două siluete îmbrăţişându-se într-un sărut.

Când se stinse lumina la etaj, André gemu disperat şi numele lui Julie îi râmase pe buze.

O clipă nădăjdui să moară. Căzu de pe piatră şi rămase aşa, cu faţa la pământ.

Dimineaţa, un trecător cumsecade îl atinse uşor cu piciorul, vrând să-l trezească, apoi se îndepărtă bombănind:

— Băutura! Uite în ce hal l-a adus!

André părăsi piaţa Louvois fără să se mai uite spre casa blestemată.

Paşii lui, la început şovăitori, îşi revenіră curând, şi nimeni nu l-ar fi putut lua drept un om beat. Se îndreptă spre strada Saint-Honoré; uşile bisericii Saint-Roch tocmai se deschideau; el fu primul care îi trecu pragul.

O apucă pe acelaşi culoar lateral pe unde, cu o lună înainte, ajunsese la icoana Fecioarei. Trecând prin faţa altarului principal, tresări, reamintindu-şi că aici îi văzuse atunci pe miri, dar nu se opri.

Nu se opri decât acolo unde îi mai vorbise lui Dumnezeu.

Privi drept crucifixul şi spuse în sinea lui:

"Oamenii m-au lovit fără să fiu vinovat; Dumnezeu m-a zdrobit în momentul când îi promiteam că voi fi iertător. Ceea ce mai rămâne în inima mea nu este rezervat decât fiului meu orfan, dar forţa trupului meu aparţine numai răzbunării. Nu mai sper, nu mai cred. Copilul va fi bogat prin mine; prin mine, asasinul fericirii mele va fi pedepsit: jur!"

În aceeaşi zi André plecă din Paris.

Peste două zile, pe înserat, un om pătrunse în locuinţa doicii Madeleine şi răpi copilul lui Julie Maynotte.

La sfârşitul aceleiaşi săptămâni, André trecu canalul şi ajunse la Londra, oraş liber prin excelenţă. Era convins că acolo nu va fi hărţuit câtuşi de puţin.

André mai credea că la Londra un lucrător priceput poate să facă avere. Pentru a aduce la îndeplinire proiectul care de aici înainte era însuşi scopul vieţii lui, îi trebuiau bani, André se puse cu ardoare pe muncă.

După o lună, reuşi să-şi găsească un loc foarte bun la cel mai mare atelier de pe Strand. Totul mergea bine. Într-o zi, pe când traversă o stradă, i se păru că recunoaşte îndărătul portierelor închise ale unei trăsuri de lux părul alb al venerabilului colonel şi ochii mari ai domnişoarei Fanchette.

În ziua următoare, întorcându-se acasă, un agent al poliţiei îl aresta în pragul uşii, în numele regelui.

Cu o noapte înainte fusese comis un furt la armurierul de pe Strand.

Cum André dădea asigurări de nevinovăţia lui, poliţistul îi spuse rânjind:

— Aş da o guinee să vă cunosc şiretlicurile voastre, Haină Neagră… şi mai ales povestea de-acolo, de la Caen… Ne-ai fost recomandat călduros de un bogat gentleman din Franţa, care are Ministerul de Externe în buzunar, şi ştim că eşti foarte talentat!

Făcându-se percheziţie în modesta locuinţă a lui André, fură găsite patru perechi de pistoale de preţ, ascunse între saltea şi mindirul de pe pat.

Colonelul făcuse ultima lui afacere.

— Drac de tânăr! se miră poliţistul. Până când te vor spânzura, ai să ai destul timp să ne povesteşti istoria mănuşii de oţel!

Partea a doua — Trei-Labe

Capitolul I - "Vulturul din Meaux nr. 2"

Dincolo de bazilica Saint-Denis, norii tumultuoşi, ca o nesfârşită câmpie, se învolburau să pregătească patul de aur, de purpură şi de smarald în care să se culce soarele nostru de vară. Tot acest brocart imens dădea în partea de sud-vest a cerului tonuri stranii, ale căror frumuseți îndrăznețe încadrau profilurile colinei Montmartre. În depărtare, Parisul se şi învăluia într-un abur lăptos, deasupra căruia apărea încă domul Pantheonului, ce părea suspendat în acea strălucire argintată.

Spre nord, câmpia netedă şi urâtă, îşi întindea în depărtare mlaştinile, tăiate de lungi şiruri de ulmi, cu frunzişul trist şi colbăit. Din loc în loc, din vegetația decolorată, vreun sat îşi arata clopotnița; ici şi colo, o uzină îşi desfăşura în vânt coada neagră a coşului. Cam aşa se prezenta decorul: în dreapta, tristețea mohorâtă a colinelor calcaroase de la Noisy; în stânga, bulevardul Auber-Villiers, comuna Le Bourget, rătăcită în câmpul ei de legume, şi între ele, cât cuprindeai cu ochii, linia întunecată a pădurii Bondy, care închidea orizontul.

Era ultima duminică a lunii septembrie a anului 1842. Era cald, dar cele două maluri râpoase ale canalului Ourcq, udate de ultima ploaie torențială, străluceau în razele piezişe ale soarelui, de parcă ar fi fost stropite cu paiete. Vântul dinspre nord-vest lua cu el spre înălțimile comunei Romainville toate mirosurile perfide de la Pantin, iar în stația Bondy, cu care ne învecinăm fără să ne bucurăm însă pe de-a-ntregul de aerul proaspăt al adevăratei câmpii, nu se mai simțea atât de mult influența vătămătoare a Parisului.

Am spus stația Bondy nu pentru că ar exista pe aceste meleaguri vreo stație de cale ferată, ci pentru că, de la docul la Villette până la Meaux se organizase nu demult serviciul de vase-poştă, stârnind astfel o bucurie nebună şi speranțe deşarte pe cele două maluri ale râului Ourcq, care aspira astfel cu argumente să devină fluviu. Dintre toate ideile de industrializare pe care le-am văzut înflorind şi veştejindu-se de aproape douăzeci de ani încoace, aceasta a fost una dintre cele mai favorabile; numai că ea a venit puțin cam târziu; iar teribila concurență a aburului a sugrumat-o din faşă; de aceea râul Ourcq a rămas un curs de apă mult mai puțin important decât Dunărea.

Bătea ora 6 seara dinspre greoaia clopotniță de la Bondy; "Vulturul din Meaux nr. 2" plutea pe apă între cele două maluri, la cincizeci de paşi de impunătorul său atelaj. Pe

maluri, câțiva curioşi îl priveau cum lunecă, dar, din păcate, puntea era aproape pustie. Căpitanul, îmbrăcat într-o uniformă elegantă, înzorzonată şi agresivă, îşi numărase cu amărăciune de trei ori personalul plătitor. Visele lui nu păreau prea roze, şi nu trebuie să ne mirăm câtuşi de puțin de lipsa de atenție care îl împiedicase să răspundă unuia dintre călători când fusese întrebat la ce distanță se aflau încă de castelul Boisrenaud.

Acel călător nu era, trebuie s-o spunem, unul dintre oamenii al căror costum şi înfățişare să impună. Ar fi putut cel mult să atragă atenția unui ochi mai atent, dar spiritul de observație nu este punctul tare al căpitanilor de vas care străbat în sus şi în jos un canal. Călătorul era un bărbat de vreo 30 de ani, de statură mijlocie, subțire în partea superioară a corpului, având însă picioarele foarte conturate şi căutând să le scoată în evidență cu o mândrie copilărească. Trăsăturile, puțin accentuate şi foarte blânde, exprimau oricum mulțumirea de sine. În ciuda căldurii, purta un palton de pluş creț, de o nuanță delicată, uzat pe la coate şi prea strâmt, o cravată neagră, înfăşurată peste un guler cu balene, atât de înalt şi țeapăn, încât obrajii lui, puțin căzuți, se revărsau din această cauză de fiecare parte ca nişte rufe ude; cămaşă nu se prea vedea, un pantalon negru strâmt şi pantofi de pânză îi completau toaleta. Pe capul acoperit cu păr blonziu stătea cocoțată o pălărie veche cenuşie, umbrindu-i trăsăturile lunguiețe şi netede. Se ținea drept, îşi cambra genunchii şi zâmbea discret femeilor.

Erau şi femei, între altele o tânără foarte frumoasă, cu un aer suferind, timidă şi mândră, care îşi lăsase peste ochi voalul de tul negru, ca să nu fie obligată să răspundă amabilităților nepotrivite ale unor obraznici din burghezia avută din Pantin. Tânăra citea sau mai degrabă se gândea, făcându-se că citeşte; îmbrăcămintea ei, de o extremă simplitate, nu era departe de a trăda sărăcia, şi, totuşi, întreaga ei înfățişare, de la picioarele frumoase, încălțate cu pantofi cu tălpi prea grele, până la mâinile delicate, jalnic înmănuşate, ascundea — în ciuda veşmintelor — o asemenea distincție, încât un parizian îndrăzneț s-ar fi uitat de două ori înainte de a-i da asaltul; numai vreun donjuan de țară, călit cu afronturile, îndrăzneşte aşa, la voia întâmplării.

Ochii mari, de un albastru-întunecat, împodobiți cu gene negre lungi, foarte întoarse şi contrastând cu bogatele nuanțe ale părului blond, se ridicaseră pe jumătate când călătorul

nostru cu pălăria veche pronunţase numele castelului Boisrenaud şi în ochi îi lucise ceva care semăna a lacrimi.

— Domnule conductor, repetă pălăria cenuşie, adresându-se din nou temerarului navigator de care depindeau destinele "Vulturului din Meaux nr. 2" am onoarea să vă întreb din nou, suntem încă foarte departe de castelul domnului Schwartz?

Cred că Bossuet[33], "Vulturul din Meaux nr. 1", este cel dintâi care a tălmăcit în limba franceză mirarea poetului latin admirând triplul metal cu care era învelit sufletul inventatorului navigaţiei.

Domnul Pattu, căpitanul, obişnuit să privească la rece furtunile de pe canalul Ourcq, se simţi foarte ofensat când auzi că i se spune *conductor*.

— Cu cine crezi că vorbeşti, omule? întrebă el mândru.

Pălăria cenuşie răspunse prompt, cu demnitatea politicoasă a unui rafinat subtil care începe o ceartă:

— Eu nu dispreţuiesc pe nimeni, dar vreau să mi se spună "domnule" înaintea numelui meu, Similor, atunci când mi-am plătit locul integral şi peşin la birou!

Căpitanul ridică din umeri, întoarse spatele şi, aprinzându-şi o ţigară de foi, începu să măsoare puntea cu paşi mari. Domnul Similor se ţinu după el; îşi ridică pălăria lui veche, cenuşie, înainte de a-l acosta, şi astfel lăsă să se vadă una din acele frunţi palide, cu părul lipit pe ea de greutatea batistei, care, părăsind buzunarul găurit sau plin, îşi caută loc sub pălăria nemişcată: obicei de om sălbatic sau de-al soldaţilor, pentru că sălbaticul nu salută pe nimeni, iar soldatul salută fără să se descopere.

— Domnule conductor, spuse din nou domnul Similor, de data aceasta cu o politeţe mult prea exagerată, domnule conductor, cu toate că sunt experimentat mai mult în dansul saloanelor, în privinţa cărora posed toate brevetele, am cultivat şi contrapunctul şi îndemânarea franceză în momentele mele de răgaz. Vi se oferă în mod consecvent o chelfăneală, drept care sunt nemulţumit de purtarea dumneavoastră faţă de un artist cum sunt eu!

Prima mişcare a comandantului fu un gest iute, care dovedea energie. Omul era viguros şi bine făcut. Dar conştiinţa înaltei poziţii pe care o ocupa la bordul "Vulturului din Meaux nr 2" îl opri.

— Omule, răspunse el coborând vocea, pasagerii se uită la noi; nu vreau scandal! Ai depreciat un ofiţer făcându-l

conductor; asta cere explicații într-un loc convenabil. Mă vei găsi fie la Meaux, fie la Paris, o dată la două zile, la sediul administrației, de la ora douăsprezece la două; seara, la hotel "Cygne de la Croix", la Meaux, şi la Paris, la cafeneaua "l'Épi-Scié", în spatele localului "Galiote" din bulevardul Temple.

— Bine, conductor, s-a prins! spuse cu gravitate Similor, care îşi puse la loc pălăria pe cap. Vei avea socoteala făcută în reguli, cu cei patru la sută!

— *Se va lumina de ziuă mâine!* mormăi căpitanul că răspuns acestei ultime amenințări.

Aceste cuvinte simple produseră asupra domnului Similor un efect vecin cu miracolul. Se îngălbeni, apoi sângele i se urcă în obraji; o uimire plină de spaima luă locul expresiei provocatoare de pe chipul lui; ochii, tiviți cu gene incolore, începură să se zbată ca lovite de lumina soarelui. Vru să spună ceva, dar nu putu; încercă să meargă, să-l ajungă din urmă pe comandant, dar pantofii lui de pâslă se țintuiseră parcă pe punte. Rămase ca lovit de trăznet.

Toată lumea a citit, fără îndoială, poveşti fantastice, presărate cu astfel de cuvinte talismane. Mari lovituri au fost puse la cale cu ajutorul anumitor cuvinte cabalistice, care au servit de parolă oamenilor care nu se cunoşteau între ei. Sunt metode foarte vechi, şi conspiratorii erei noastre nu şi-au pus deloc mințile la contribuție să inventeze noi combinații. Chiar în secolul telegrafului, dacă e vorba de un mare secret, se reia imediat anticul procedeu ai misterelor zeiței Isis, care, neținând seama de progresul gândirii umane, a rămas cea mai bună linie de acțiune a confreriilor nocturne.

Era un cuvânt sau mai bine spus erau 6 cuvinte care îl făcuseră pe domnul Similor să treacă prin toate stările: *Se va lumina de ziuă mâine*. La noi, în orice vreme se conspiră mai mult sau m-ai puțin: în 1842 se conspira serios şi în ultima lună se văzuseră baricadele. Aceste 6 cuvinte, trebuie să mărturisim, aveau rezonanța voită a unor vorbe în aparență fără însemnătate, dar în fond teribil de violente, şi răsună mai tare chiar decât dangătele funeste ale unui clopot.

Domnul Similor, sub zdrențele lui, şi căpitanul Pattu, sub livreaua lui, nu aveau aerul unor oameni politici; dar în, aceste probleme te poți oare încrede în aparențe? Chiar manierele lor nu spuneau nimic.

"E în combinație! fu primul gând al pălăriei cenuşii. Şi adăugă cu înfiorare: Când te gândeşti că nu poți face un pas prin Paris fără să dai peste cineva care e în combinație!"

Domnul Similor, aşa cum îi vedeţi, era un fost maestru de dans de pe la bariera Italie. Niciodată nu-şi alesese elevii printre prinţi, nici printre bancheri: clientela şi-o găsea pe la regiment sau pe la ateliere; nu făcuse avere. Dotat cu un suflet ambiţios, Similor îşi lăsase arta deoparte pentru a se angaja în afaceri. Până acum fusese cu neputinţă să se afle exact ce înţelegea Similor prin "afaceri"; dar este sigur că avea vederi largi şi ţintea după un credit nelimitat la restaurantul "Grand Vainqueur", cu trei sute de franci chirie pe undeva şi bani de buzunar, pentru a-şi da aere din balconul teatrului "Montparnasse". Aspiraţii atât de extravagante pot duce departe, şi noi nu mai răspundem de Similor.

Descindea poate dintr-o familie istorică dinspre partea femeilor; misterul cel mai absolut învăluia obârşia lui. Numele îi semăna mai curând a poreclă; nutrea în taină să ajungă celebru. Cum? Memoriile vremii nu ne spun nimic în această privinţă. Se poate afirma doar că aparţinea, prin talentele lui, acelei scoli realiste, atât de sus plasată în artă, dar care, pe lângă artă, vinde în mod cinstit bilete de teatru şi coboară politicos treptele la trăsuri, pentru un câştig nesigur şi modest. Nu era leneş, el putea fi văzut ori distribuind prospecte de restaurant pe la colţurile străzilor, ori dezlipind în toiul nopţii afişele şi reclamele de pe ziduri. Fusese văzut uneori reţinând locuri pe la cozile teatrelor, sau aşteptând englezi prin curtea diligenţelor ca să-i îndrumeze spre locuri îndoielnice, încetul cu încetul totuşi, se retrăsese şi din această viaţă. Ceea ce făcea acum rămânea secret. Lucra, dar la ce anume? Încă o taină.

Taina de nepătruns, chiar Échalot!

Acesta era numele prietenului credincios şi devotat care îl găzduia în prezent, căci Similor îşi vânduse patul ca să poată străluci. Obiceiurile lui erau nevinovate; îşi cheltuia fără măsură resursele.

Échalot, Pylade al său[34], caracter mai de nădejde, avea cel puţin o poziţie socială: ţinea o agentură generală la etajul al şaselea din piaţa Saint-Martin şi făcea, fără rezultat, toate eforturile ca să rămână cinstit.

De câteva zile Échalot avea bănuieli în ce îl privea pe Similor. Acesta avea absenţe îndelungate şi îl lăsa pe Saladin în paza prietenului său. Mai târziu vom afla cine e şi Saladin. Când Similor era întrebat, răspunsurile lui evazive lăsau să se înţeleagă că de discreţia lui depindeau importante interese:

— Sunt în combinaţie! spunea el cu o afectare care dubla

încordarea plină de curiozitate a lui Échalot.

Şi după ce îl sâcâia cu întrebările, adăuga misterios:

— Am jurat că-mi tai limba!

În mijlocul unui grup de pasageri — mici negustori din Meaux şi ţărani din satele presărate de-a lungul şoselei — un personaj foarte bine îmbrăcat anima o discuţie, al cărei subiect era tocmai castelul Boisrenaud. Acest personaj, mic de statură, dar cu o ţinută majestuoasă, înfrumuseţată şi de o pereche de ochelari cu ramă de aur, vorbea cu uşurinţa care se capătă la Palatul de Justiţie; purta nişte pantofi ţipători, care scârţâiau la fiecare pas ca iepurii nemâncaţi.

— Tocmai mă duc să iau cina la castel spunea el. Eu şi cu baronul suntem vechi camarazi şi i-am consacrat seara mea de duminică. Băiatul acesta n-a fost întotdeauna atât de bogat.

— Se vorbeşte că a pus mâna pe prima sută de mii de franci făcând o afacere cam încurcată! îl întrerupse un băştinaş din Vaujours, invidios pe milioanele baronului, cât şi pe limbuţia pasagerului bine îmbrăcat.

— Se spune asta şi aia, răspunse acesta.

— Asta ce şi aia ce? întrebă acru naivul.

— Asta şi aia, domnule, eu spun bine. Există un fapt curios care uimeşte vulgul[35]. Eu am avut onoarea de a face parte din nişte adunări care deliberau. Cu o mie de franci, mă auziţi, cu o mie de monede de un franc, domnul Schwartz a câştigat, la Paris, în cincisprezece luni patru sute de mii de franci.

— Imposibil! protestă băştinaşul cu sinceritate.

— Permiteţi!… Dacă aţi cunoaşte arta de a grupa cifrele…

— Eu cunosc comerţul cinstit!

— Permiteţi!… Vorbiţi unui fost deputat… Domnul Cotentin de la Lourdeville… şi vorbiţi despre un capitalist care dispune acum de douăzeci de milioane bani lichizi…

— Şi solizi? întrebă insolent băştinaşul.

— Solizi că tunurile de la Notre-Dame. Vreţi să vă explic?

— Să câştigi de patru sute de ori capitalul de o mie în cincisprezece luni? Sigur că vreau.

— E simplu ca bună ziua. Daţi-vă doar osteneala să ascultaţi.

Domnul Cotentin de la Lourdeville făcu un pas, şi pantofii lui suspinară. Galeria atentă îl înconjură.

— Pentru a face avere la Paris, începu el, trebuie asta şi

aia… şi apoi asta. În 1825, îmi amintesc această dată pentru că pledam afacerea Maynotte la epoca aceea — aş fi câştigat-o fără osteneală dacă acuzatul n-ar fi fost un neghiob de mâna întâi — în 1825 cum spuneam, domnul Schwartz a ajuns la Paris cu o mie de franci. Cunoaşteţi Halele? Presupun că da: asta este o formă pur oratorică. Domnul Schwartz îşi avea părerile lui. În strada Ferronnerie şi-a închiriat o cameră la preţul de optzeci de franci pe an, ascultaţi cu atenţie. În Hale era un bătrân Schwartz care dădea lecţii de camătă pe termen scurt. Schwartz al nostru a luat lecţii pentru cinci franci. Ce speculaţie, domnilor dacă aţi cunoaşte-o, dacă aţi cunoaşte-o bine… Dar trebuie să te ţii tare şi să te pui în gardă! Cinci franci împrumutaţi luni, şase franci înapoiaţi duminică. Iată principiul de bază. Este important. Domnul Schwartz, ieşind din mâinile bătrânului Schwartz, şi-a deschis un birou în mansarda lui. Aici, să facem apel la calcul, ca să ne ajutăm. Cei o mie de franci ai lui, împrumutaţi până la ultima centimă au produs, cu dobânda legală a împrumutatului pe termen scurt, în prima duminică, o mie două sute de franci; a doua duminică, cei o mie două sute de franci îi aduseră o mie patru sute de franci; a treia o mie şapte sute douăzeci şi opt de franci; a patra, două mii şaptezeci şi trei de franci şi cincizeci de centime… Admiteţi asta? Da. Nu se merge împotriva cifrelor. Să neglijăm, dacă vreţi, cei şaptezeci şi trei de franci şi cincizeci de centime pentru cheltuieli, creanţe fără valoare etcetera. Principiul rămâne acesta: capitalul dublat în douăzeci şi opt de zile. Ei bine, să acordăm luna întreagă, ca să dezarmăm orice obiecţie… îmi place mai mult să admit asta şi aia decât să fiu acuzat de exagerare. Mă urmăriţi? Patru mii de franci în luna a doua, nu-i aşa? Opt mii în a treia, şaisprezece mii în a patra, treizeci şi două de mii în a cincea, şaizeci şi patru de mii în a şasea, o sută douăzeci şi opt de mii în a şaptea, două sute cincizeci şi şase de mii în a opta, cinci sute douăsprezece mii de franci în a noua… Vă atrag atenţia că am şi depăşit obiectivul.

Băştinaşul vru să protesteze.

— Permiteţi! izbucni Cotentin de la Lourdeville. În luna a cincisprezecea urmând această progresie geometrică, obţinem treizeci şi două de milioane şapte sute şaizeci şi opt de mii de franci, ceea ce este un rezultat plăcut. Vă prevăd obiecţiile; fac mai mult, le şi aprob. Există greşeli de calcul… Asta şi aia… Mai mult, ajuns la o oarecare cifră, se găsesc cu greu în Hale două sau trei milioane de precupeţe ca să ia cu

împrumut de la dumneavoastră cinci franci pe săptămână. Asta este greutatea. De aceea, după cincisprezece luni, domnul Schwartz, când s-a însurat, nu avea decât patru sute de mii de franci, adică a optzeci şi doua parte din ceea ce ar fi trebuit să aibă urmând riguros principiul. Şi totuşi, mulţi oameni l-au acuzat că a găsit, ca să-şi întregească suma, vreun obiect care nu era chiar pierdut…

În timp ce galeria râdea sau se minuna, Similor urmărise cu aviditate calculele acestuia, pe cât de exacte, pe atât de avantajoase. De foarte mult timp căuta el un mijloc de a se scălda în aur. Se pregătea tocmai să intre politicos în vorbă cu domnul Cotentin de la Lourdeville, ca să-l întrebe unde se procurau primele mii de franci, când un atelaj ieşit din comun care mergea în trap de-a lungul, unuia din malurile canalului, atrase deodată atenţia pasagerilor.

Era un fel de coş, pus pe două roţi de roabă şi tras de un câine dog.

Vizitiul acestei trăsurici era un om cu barbă roşcată, al cărui costum semăna cu cel al comisionarilor.

Într-o clipă, toţi pasagerii se repeziră la balustradă să privească şi să strige:

— Trei-Labe! Uite-l pe Trei-Labe, cu rădvanul lui!

— Trei-Labe, estropiatul[36] de la curtea lui Plat-d'Étain!

— E duminică: se duce să supeze la frumoasa lui.

— Baronul Schwartz…

— Contesa Corona…

— Bună ziua, Trei-Labe!

— Huo! Cerşetorule!

Astfel se exprimau precupeţele din Severin şi tinerii de bani gata de la Vert-Galant. Numai Similor, trebuie s-o spunem, spre lauda lui, şi-a ridicat vechea pălărie cenuşie şi a spus curtenitor:

— Vă salut, domnule Mathieu!

Domnul Mathieu sau Trei-Labe, cum veţi vrea să-l numiţi, nici măcar nu întoarse capul.

Numai după ce vasul îl depăşi, privirea lui batjocoritoare cuprinse întreaga punte. Văzând-o pe fata frumoasă care visa plină de tristeţe, trăsăturile obrazului lui se îmblânziră şi zâmbi.

Capitolul II - O ştiucă de paisprezece livre[37]

Nu avem pretenţia să afirmăm că "Vulturul din Meaux nr. 2" ar fi fost, în seara aceea, teatrul unor întâmplări prea dramatice; noi relatăm, doar, pe rând şi aşa cum au avut loc unele mici incidente care au fost de-ajuns să stârnească interes. Este, în orice caz, un început. Dar aici, pe aproape, în pădurea Bondy, întâmplarea nu a semănat decât o ghindă, puţin mai mică decât un miez de nucă, şi în acel loc se ridică azi un stejar falnic.

La o distanţă de o leghe de echipajul lui Trei-Labe, cerşetorul căruia glumele de pe malul râului îi puneau în cârcă un baron drept bancher şi o contesă drept favorită, doi bărbaţi pescuiau, nu departe de faimosul castel Boisrenaud, care îşi avea debarcaderul lui propriu. Domnului Schwartz, stăpânul castelului Boisrenaud şi unul dintre principalii acţionari ai vasului-poştă, i se cuvenea pe deplin acest privilegiu.

Cei doi bărbaţi stătea foarte aproape unul de altul. Un pictor ar fi putut intitula subiectul: Bogatul şi Săracul. Săracul, mai prost îmbrăcat chiar decât ambiţiosul nostru Similor, avea înfăţişarea unui infirmier fără slujbă, purtând o uniformă foarte uzată de băiat de farmacie; şorţul de pânză cenuşie, cu buzunar în faţă, nu mai arăta decât ca o zdreanţă. Era un bărbat brunet, cu părul negru zburlit care ieşea de sub o pălărie de pai soioasă, cu borurile rupte în două-trei locuri; fâşiile părţii de sus a şorţului acopereau într-un fel un piept dezvoltat, iar umerii laţi întindeau energic postavul uzat al hainei. În pantalonul soios şi învechit, în locul pulpelor falnice ale lui Similor, se bălăbăneau două catalige ciolănoase şi crăcănate, parcă prea subţiri ca să suporte acel tors atletic şi acel cap mare, de negru degenerat. Între el şi Similor, trecând peste doza de urâţenie aproape egală, exista deci o totală lipsă de asemănare; totuşi, nu se ştie cărui fapt, când vedeai pe unul din ei, te gândeai la celălalt. Există legături tainice care asociază ideile; câteodată te gândeşti la acel "aer de familie"; şi, într-adevăr, cei doi aparţineau întru totul marii familii a sărmanilor amărâţi parizieni.

Se poate oare numi pescar un om care lasă să spânzure în apă o sfoară legată de un băţ şi prevăzută cu un ac

strâmb? Da, dacă prinde peşte. Ei bine, amărâtul acesta prindea crăpcean[38] după crăpcean; în ciuda instrumentului său rudimentar şi a cârpei legate în patru colţuri care îi servea drept geantă, el avea de pe acum o cantitate serioasă, pe când vecinul său, cel de-al doilea pescar, nu ademenise nici măcar o albişoară[39].

Acesta din urmă era totuşi un adevărat pescar, un pescar clasic; purta cu el un întreg arsenal de distrugere: încălţăminte impermeabilă, acoperită cu ghetre lungi de muşama, fabricate la New York, special pentru pescuitul balenei în mările polare; ghetrele erau agăţate de nişte pantaloni scurţi din piele de căprioară, de care se prindea în nasturi o cazacă marinărească, model englezesc, stofă canadiană. Cascheta, în formă de felie de pepene, venea direct din New Orléans… Două curele, puţin mai înguste decât centironul cu diagonală al jandarmilor, susţineau într-o parte trusa de pescuit, în cealaltă, caseta cu alimente; o cutie suplimentară, conţinând — cu tot respectul datorat cititorului — un sortiment rafinat de muşte indigene şi exotice, atârna la cingătoarea de piele lăcuită. Lângă el stăteau aliniate undiţe minunat înzestrate, unele simple, altele cu mulinetă, un vas de argint plin cu sânge de vită şi mai multe plase de mână pentru a uşura eventual tolba încărcată cu peşte prea mare.

Însă pescarul era, dacă se poate spune aşa ceva, şi mai frumos decât echipamentul lui. Un smoc de păr ieşea de sub cascheta felie de pepene, un smoc blond, ondulat, ca la copii; obrajii plini, rotofei, îmbietori, păstrau acea prospeţime lucioasă, uşor pătată, a omului de 50 de ani conservat cu grijă; membrele lui erau subţiri, dar pântecele sănătos, bombat, rotunjea foarte elegant cazaca. Ţinea grav trestia şi executa cu precizie toate prescripţiile din *Manualul de pescuit fluvial*, legat în piele roşie şi cu dungi aurii, de care nu se despărţea niciodată.

Trebuie să trecem peste dispreţul profund şi reciproc pe care şi-l arătau cei doi pescari. Cel cu sfoară, care prindea crăpcean după crăpcean, părăsea din când în când locul şi, traversând drumul de remorcare, se ducea în lanul de lucernă vecin pentru a controla un obiect aşezat acolo; de fiecare dată când îndeplinea acest ritual, chipul lui bizar căpăta o expresie de înduioşare; la întoarcere, nu uita să-şi privească vecinul cu un aer provocator şi răutăcios; pescarul, stăpânul acelor instrumente perfecţionate care valorau cât toţi crăpcenii din canal, îi răspundea atunci rivalului său cu ocheade piezişe, în

care invidia rivaliza cu dispreţul. Încă nu îşi vorbiseră.

— Burghezule, spuse deodată sărmanul amărât, scoţând din apă o albişoară neastâmpărată doar la câteva degete de mulineta fastuoasă, dar nemişcată, a amatorului, vă distrează să pescuiţi aşa, duminica?

— Omule, răspunse celălalt de la înălţimea grandorii lui, eu nu bag în seamă moluştele acelea de care dumneata pari foarte mulţumit.

— Dar ce bagi dumneata în seamă, burghezule?

— I-am făgăduit doamnei Champion o ştiucă de patrusprezece livre… Tăceţi din gură, vă rog, căci sunetul glasului omenesc îndepărtează peştele.

— Şi dumneata burghezule, în loc de o ştiucă, o să-i duci un chix?

Domnul Champion se sumeţi, vrând să taie scurt o discuţie compromiţătoare, dar nu fu nevoie. Amărâtul îşi schimbase dintr-o dată atitudinea şi ciulise atent urechile.

Oriunde este apă, zgomotele se aud de la mare depărtare. Un sunet nedesluşit şi înfundat, binecunoscut locuitorilor de pe malurile canalului, venea din direcţia Parisului. Omul cu sfoara nu ascultă decât o clipă şi faţa lui slabă deveni solemnă.

— Vasul-poştă! zise el. S-a terminat cu râsul. Acuma o să ştim!

Şi în aceeaşi clipă, îşi înfăşură la iuţeală undiţa improvizată şi o puse în buzunar.

Domnul Champion tuşi, se roşi şi spuse:

— Cât vrei pe moluştele dumitale, omule?

Omul cu sfoara aştepta fără îndoială această propunere, căci surâzând îi răspunse:

— Or să-i facă, în orice caz, plăcere doamnei, în locul ştiucii de paisprezece livre!

— Nu zău! izbucni domnul Champion indignat. Am eu aerul unui om care aduce de prăjit acasă?

— Oh, nu, răspunse degrabă omul cu sfoară, în nici un caz!

— Îţi cumpăr vietăţile acela microscopice ca să le folosesc drept momeală la undiţe.

Cârpa fu deznodată şi crăpcenii argintii luciră pe iarbă în ultimele raze ale soarelui.

Fără voia lui, domnul Champion le învăluia într-o privire senzuală. Dar galopul atelajului se tăcea auzit în mod distinct.

— Cinci centime bucata, spuse amărâtul; asta din cauza doamnei.

— Un franc totul, oferi domnul Champion.

Omul cu sfoară se pregătea să înceapă tocmeala, când capetele cailor apărură la taluzul podului. Atunci întinse repede mâna şi mai curând smulse decât luă moneda de un franc dintre degetul mare şi arătătorul domnului Champion. Fără să adauge un cuvânt, îşi luă cârpa ce pe jos, lăsând crăpcenii împrăştiaţi prin iarbă, şi se repezi spre câmpul de lucernă care se întindea între drumul de remorcare şi pădure. Era şi timpul, dacă, aşa cum ne-am dat seama, omul cu şorţul de farmacist avea interes să evite întâlnirea cu vasul. Caii, lansaţi în plină cursă, veneau peste pescarul de ştiuci, ocupat acum să-şi strângă crăpcenii, câţiva dintre ei rămânând risipiţi prin iarbă în momentul în care tocmai se aplecă să lase să treacă frânghia care lega atelajul de vas.

— Oh-he, domnule Champion! strigă căpitanul. Mereu de nădejde la post? Am avut noroc la pescuit?

— Destul, destul, domnule Pattu, în ciuda spaimei pe care acest nou mod de navigaţie o răspândeşte printre locuitorii undelor.

Spunând acestea, orgoliosul arăta cu o modestie triumfătoare crăpcenii pescuiţi de amărâtul lui vecin.

"Vulturul din Meaux nr. 2" îi lunecă prin faţă ca o nălucă.

În tot acest timp amărâtul sărman se strecurase pe după şirul de mărăcini care despărţea câmpul de lucernă de drumul de remorcare. Când văzu că trece vasul, îşi strecură capul creţ printr-un luminiş al mărăcinişului şi privi cu atenţia încordată. O frământare nervoasă îi agită imediat tot corpul, faţa lui până atunci roşie deveni palidă şi o lacrimă îi străluci sub pleoape.

— Ah, Similor, Similor! murmură el cu voce plângăreaţă. Deci e adevărat că înşeli prietenia!

Marile emoţii sunt scurte. De altfel Similor exercita asupra lui Échalot o atracţie irezistibilă. Cu dosul mâinii tremurânde, acesta din urmă îşi şterse ochii şi se repezi. Dar nu făcu decât un pas.

— Saladin! zise deodată surprins. Era să-l uit pe Saladin!

Se întoarse şi luă din lucernă un obiect de formă lunguiaţă, greu de ghicit ce reprezenta, dar care semăna cu acele manechine care se văd pe la teatre, în prologul melodramei, care mai târziu trebuie să devină, după sexul lor,

junele prim sau eroina piesei. Manechinul acesta avea o curea; Échalot îşi trecu pe după gât cureaua şi, aruncând obiectul la spinare, spuse:

— Fii liniştit, Saladin!

Apoi o luă la fugă de-a lungul mărăcinişului, cu o iuţeală neaşteptată faţă de aspectul lui greoi. Intenţiona, fără îndoială, să se ia la întrecere cu galopul cailor. Curând, faţa lui se congestionă, puternic şi sudoarea îi scălda tâmplele, dar alerga întruna, pândind de pe deasupra mărăcinişului nava plutitoare şi spunând întruna numele lui Similor.

După vreo patru-cinci sute de paşi, obiectul zdruncinat peste măsură, se trezi şi începu să ţipe ca un pui de vultur. Că era din carton sau nu, avea o voce nemaipomenită, Échalot începu să-l dojenească cu blândeţe, fără să încetinească pasul:

— Taci, cioculeţul lui Bibi; am să ţi-l astup, Saladin, dacă mai continui! Mergem la tăticu, vezi bine, mierlă jerpelită!

Saladin ţipa mai tare.

Se moare din cursele acestea disperate? Martor poate fi soldatul lui Leonidas, care a adus spartanilor prima veste a luptei de la Termopile. Din fericire pentru acest eroic şi sensibil Échalot, goana cailor încetini dintr-odată, când să dea colţul după un codru de stejari, de unde începe câmpul deschis care formează o rarişte între Sevran şi drumul Allemagne. În mijlocul unui peisaj minunat, apăru castelul Boisrenaud; curând se ajungea la debarcaderul baronului Schwartz.

Échalot îşi trase spre piept pachetul ţinut până atunci în spinare şi puse mâna direct pe ciocul lui Saladin.

De pe vas coborâră trei persoane; mai întâi, domnul Cotentin, cu pantofii lui cu scârţ, o porni pe aleea presărată cu nisip care ducea la castel; apoi, tânăra fată cu voal negru urmă agale aceeaşi direcţie; în sfârşit, Similor, uşor ca un fulg, după ce adresă un salut curtenitor adversarului său, se îndreptă în vârful picioarelor înapoi pe drumul de remorcare. Échalot, ascuns după un tufiş, îl privea plin de admiraţie, răsuflând ca o focă; cu o mână îl sufoca pe Saladin, iar cu cealaltă îşi ştergea sudoarea de pe frunte.

"Nu pentru fete tinere bate el drumurile, murmură Échalot. Aleargă pentru o grămadă de sforării care o să-i aducă pieirea!... Dar, stai aşa! Noi suntem aici, nu-i aşa, micuţule? O să aflăm, în sfârşit, despre ce e vorba!"

Pe drumul de remorcare, pe care Similor țopăia în pantofii lui de pâslă, ocolind cu o sprinteneală grațioasă cele mai mici urme lăsate de recenta ploaie, un om grav venea cu paşi măsurați, privind liniştit curgerea apei şi învârtind între degete, ca un marchiz de la Comedia Franceză, o tabacheră de argint, încrustată cu email negru. Acest gen era de o perfecțiune atât de aleasă, încât chiar te-ai fi aşteptat să vezi tradiționala dantelă de Malines la jabou{40} şi jobenul la subțioară. Dar nu era un marchiz, dacă nu cumva urgia vremurilor îl va fi decăzut prea mult. În loc de frac de mătase, purta numai o haină de culoare închisă, tăiată simplu şi împodobită cu nasturi albi; domnul Schwartz, puternicul financiar care domnea în această parte de țară, alesese pentru valeții lui această livrea trainică amintind uniformele băieților de la Banca Franței.

Nu era deci decât un valet, cu toate că avea obiceiul să stea cu pălăria pe cap când vorbea reprezentanților vreunor autorități din Sevran, din Livry şi din Vaujours, care, la rândul lor, țineau pălăria în mână.

Similar se duse drept spre el şi, scoțându-şi pălăria, intră în vorbă pe un ton timid şi blând, întrebându-l:

— Am privilegiul să adresez cuvântul chiar domnului Domergue?

Domnul Domergue nu răspunse mai mult decât imoralul Pattu, căpitanul "Vulturului din Meaux nr, 2"; dar dacă există o demnitate respectată de Similor şi de semenii lui, este aceea a valeților de casă mare. În ținuta omului cu livrea există ceva care amețeşte şi fascinează. Similor, bănuitorul Similor, nu se supără câtuşi de puțin şi aştepta.

Influentul Domergue era distrat: privea pe drumul de remorcare la acel bizar vehicul despre care am vorbit, acel coş al lui Trei-Labe, tras de un câine dog. El surâdea cu o cumsecădenie arogantă şi se şi dădu la o parte înspre tufele de mărăciniş, ca să facă loc echipajului estropiatului.

Trei-Labe îşi îndemna dogul şi şosea în goană.

Trecând prin fața domnului Domergue, acesta schiță un semn familiar din cap.

— Bună ziua domnule Mathieu, îi spuse politicos servitorul. Merg afacerile, după cât se pare!

Fața pământie şi bărboasă a lui Trei-Labe schiță un surâs de gheață ca al măştilor. Îi răspunse:

— Banul se câştigă greu; vin să vorbesc despre banii mei. Domnul baron este acasă?

— Pentru dumneavoastră întotdeauna, domnule Mathieu.

Echipajul lui Trei-Labe o şi pornise pe aleea castelului. Domnul Domergue adăugă ca pentru sine:

— Ciudat capriciu are şi domnul baron ca să vorbească cu individul acesta!…

— În privința asta, spuse Similor, prinzând din zbor ocazia să înceapă discuția, eu nu-mi revin din uimire.

Domnul Domergue coborî spre el o privire distinsă şi îl măsură de sus până jos. Similor făcu cu ochiul şi continuă:

— Drept care misterele abundă din toate părțile în jurul nostru…

— Ce vrei, prietene? îl întrerupse domnul Domergue.

Similor, coborând vocea şi punând mâna în colțul gurii ca să nu piardă nimic din răspunsul lui, îi răspunse:

— Nu vă fie teamă; mă bucur de totala încredere a tânărului.

— Care tânăr?

— Domnul Michel, zău!

Obrazul servitorului se destinse auzind acest nume.

Échalot, tot la pândă, cu gura căscată şi gâtul întins, făcea eforturi nemaipomenite să audă. Similor continuă, luând o poză teatrală:

— În consecință, sunt însărcinat să vă întreb pur şi simplu *dacă mâine se va lumina de ziuă*. Asta e!

Capitolul III - Castelul

Castelul Boisrenaud, unde pe vremuri îşi alesese reşedința abatele de Gondi şi pe care ducesa pe Phalaris şi-l alesese ca refugiu din cauza învecinării lui cu Raincy, mai numără încă printre foştii lui oaspeți celebri pe dansatorul Trénitz, care a cinstea de a le primi aici în 1798 pe doamnele Tallien şi Récamier. La epoca în care se reia povestea noastră, castelul şi minunatele lui atenanse[41] erau de câțiva ani proprietatea domnului baron Schwartz, care îşi propusese să-i aducă numeroase înfrumusețări. A înfrumuseța este un cuvânt viclean, vecin cu acel *mai bine* care este vechiul duşman *al binelui* după cum spune proverbul. Lucrurilor, ca

şi oamenilor, ar trebui să le laşi hainele lor, şi istoria artei citează monumente înfrumusețate cu cheltuieli mari, care, din capodopere necomplete cum fuseseră, au devenit totale platitudini.

Trebuie însă să spunem că vechiul castel Boisrenaud nu a avut de înfruntat o soartă atât de nemiloasă; a fost pur şi simplu dărâmat, pentru a se construi în locul lui o casă modernă, foarte frumoasă. Baronul Schwartz era un spirit clar şi hotărât, care nu făcea lucrurile pe jumătate.

În vremea de demult când veneai de-a lungul malului, după ce lăsai în urmă ultimul luminiş al pădurii bătrâne şi în fața ochilor se desfăşura câmpul cultivat, primul lucru care te izbea, singurul de fapt, era acel castel mic, cu profile îndărătnice şi semețe, cu cele şase turnuri acoperite la întâmplare şi cele trei corpuri principale fără legătură între ele, unul sugerând Evul Mediu, iar celelalte două părând să amintească vreo anecdotă bătăioasă şi galantă a Frondei. Parcul se întindea ca un evantai în spatele castelului feudal şi se învecina în toate direcțiile cu pădurea, de care nu îl despărțea decât un şanț adânc de ocrotire. Aleea care ducea de la castel la Vaujours era o perdea de plopi, de două sau de trei ori seculari, ale căror crengi făceau fiecare cât un copac de 50 de ani; în regiune încă îşi mai aduceau aminte de acel gigantic perete de verdeață şi de stejari enormi care umbreau aleea cotită ce ducea la Montfermeil prin înălțimile de la Clichy-en-l'Aunois.

Baronul Schwartz, într-o zi de scădere a acțiunilor în bursă, cumpărase totul foarte ieftin, fără să-i fi vizitat, ci într-un scop de pură speculație. Când a venit să hotărască asupra beneficiilor ce le-ar putea avea, peisajul l-a cucerit din prima clipă. Nu era un om lipsit de gust şi, în felul lui, avea în concepție grandoarea. Numai castelul îi displăcuse, pentru că baronul Schwartz era fiu al prezentului, care urăşte trecutul. În loc să împartă acest paradis şi să-l vândă cu şaptezeci şi cinci de centime metrul, transfer transformându-l într-unul din acele locuri plăcute, unde oamenii din Paris vin să-şi construiască căsuțe fermecătoare, cum sunt cele din vecinătatea mormintelor de la Père-Lachaise, avu fantezia să cheltuiască vreo două milioane sau mai mult, după proporțiile care le-ar căpăta capriciul lui.

Asta nu însemna nimic; banca lui era râul din poveste în care apa curgea mereu; cu toate că rangul lui financiar nu urca în timp chiar până la Cruciade, avea o avere foarte

serioasă, autentică şi bazată confortabil pe un credit european; se spunea despre el ci împrumuta bani pe termen scurt şi regilor.

Un palat nou, iată ceea ce place! Puțin stilul de bursă: asta dă idei emoționante. Lucrurile gotice, de altfel, par să ignoreze banii, cu toate că banii fac uneori pasiune pentru ogivă, pentru creneluri şi chiar pentru blazon... În jurul acestui palat alb ca marmora, minunățiile unui parc desenat în manieră englezească, catifeaua verde a ierbii, greblată dimineața şi seara, apă strălucitoare într-un lac mare, curat ca o salatieră şi a cărui naiada să locuiască într-o țeavă de fontă, păsări lăcuite, peşti pictați, vânat dresat, în sfârşit, natura curățată de murdărie şi demnă de noi: iată ceea ce încântă!

Deci, la două sute de paşi de vechiul castel, într-un amplasament ideal, zidarii erau ocupați cu construcția palatului; în parc se trasau şerpuiturile noilor alei, se astupa şanțul de ocrotire ca să-l mute mai departe, el urmând să împrejmuiască o sută de hectare: pădure bătrâna, achiziționată de curând; se bătea argila pe fundul lacului gata săpat; chiar pământul începea să prindă formă (e nevoie şi de accidente de teren) şi locul care trebuia înălțat primea roabele de pământ din locurile care trebuiau să fie mai adâncite. Sunt treburi fastuoase, auziți, şi treburi de milioane; nu este vorba să se ridice Mont-Blanc, nici să se sape cheile din Dauphiné; muntele nu va avea decât douăzeci de metri deasupra văii: credeați oare că ne trebuiau zăpezi veşnice? Cedrul din Liban va fi desigur adus acolo, şi aceasta e de-ajuns pentru a aşeza stâncile care vor veni de la Fontainebleau; stânci grozave, legate între ele cu ciment roman! Dacă vreți să râdeți, râdeți de agentul nostru de schimb care nu are decât şaizeci de pogoane la Verrières, cu câteva tone de apă din Bièvre, ceea ce pentru el înseamnează un râu; agentul nostru de schimb râde la rândul lui de notar, care se mulțumeşte cu cinci hectare la Colombes şi care omoară un cal bătrân ca să-i urce apa din bazin!

Fiecare face ce poate: toate deşertăciunile sunt demne de respect.

Soarele dădea să apună în spatele copacilor care ascund în depărtare clopotnița din Aulnay-le-Bondy, când tânăra noastră cu voal negru de pe vasul-poştă se îndrepta spre grilajul aurit al castelului domnului baron Schwartz. Ea urma aleea cu un pas destul de grăbit, dar nesigur, aproape

anevoios; văzând-o din spate, părea o convalescentă de-abia ieşită din casă. De altfel, totul confirma această părere; oboseala îi apăsa silueta graţioasă, dar prea plăpând, care părea stingheră în rochia pe care o purta. De două sau de trei ori, de-a lungul aleii, fu obligată să se oprească, să-şi liniştească respiraţia.

Echipajul lui Trei-Labe o ajunse din urmă când ea nu era decât la jumătatea aleii, iar domnul Cotentin de la Lourdeville intrase deja în casă. Estropiatul o cunoştea, fără îndoială, căci obrazul tui încremenit schiţă un surâs, dar nu îi vorbi şi trecu înainte.

Tânăra îl urmări cu o privire distrată şi posomorâtă.

Când ajunse în faţa grilajului, Trei-Labe şi echipajul lui apucaseră să intre. Ea se odihni puţin şi mâna ezită înainte de a o apăsa pe clanţă.

— Cât de slăbită sunteţi, domnişoară Edmée! se auzi în spatele ei. Pe cuvânt de onoare, nu vă recunoşteam.

Fata se întoarse repede, ca şi cum ar fi fost prinsă în delict, şi obrazul ei se împurpură uşor.

— Bună ziua, Domergue, răspunse ea. Am fost puţin bolnavă. Cum se mai simt la castel?

Zâmbea, dar avea nu ştiu ce care întrista fermecătoarea blândeţe a surâsului ei.

Pe Domergue, importantul valet oare semăna a casier al Băncii Franţei, îl cunoaştem. Întrevederea lui cu prietenul nostru Similor nu fusese, se pare, de lungă durată, căci, un pas de plimbare şi fără să se grăbească, o ajunsese pe frumoasa călătoare. Dar, în afaceri, nu trebuie să judeci gravitatea unei întrevederi după durata ei.

De data aceasta Domergue îşi scoase cascheta şi faţa lui austeră se îmblânzi mult. Privi de aproape, avea aerul celui mai cumsecade om din lume. Numai că ştia să-şi păstreze rangul. Aici avea în faţă o femeie, şi toată lumea ştie că galanteria nu a adus nicicând prejudicii rangului unui personaj sus-pus.

— Puţin bolnavă! repetă el. La noi toată lumea este destul de bine, mulţumesc, în ciuda dărâmărilor şi a cutremurului… Sunteţi extrem de palidă, pe cuvântul meu… Puţin bolnavă!… Aici sunt noutăţi, ştiţi?

— Nu, Domergue, nu ştiu nimic.

— Se vorbeşte de o căsătorie.

— Cu domnul Maurice? îl întrerupse Edmée aproape veselă.

Domergue ridică din umeri.

— Asta nu ar fi o căsătorie! zise el. Vărul Maurice este în dizgrație, ca şi domnul Michel. Am fost convins că domnul Michel va deveni ginerele nostru. Domnul baron nu s-ar fi opus, cu toată diferența de avere. Dar există piedici… Ați sunat, domnişoară Edmée?

Auzind ultimele cuvinte ale valetului, tânăra fată îşi schimbase culoarea de mai multe ori.

— Nu încă, răspunse ea cu vocea tremurândă. Apoi adăugă: Blanche! A şi ajuns la căsătorie!

— Şaisprezece ani, zise Domergue, apăsând butonul de aramă care puse în mişcare un clopot cu sunetul plin şi sonor. Frumoasă că un înger! Ascultați: dotele de două milioane peşin nu au obiceiul să mucegăiască în depozit. Domnul Lecoq e cam la patruzeci de ani, dar cavaler frumos…

Tânăra fată repetă cu stupefacție:

— Domnul Lecoq!

— Da, da… aşa se vorbeşte… şi că are mâna lungă. Cu toate că eram convins că ar putea lua un bancher… Ştiți, s-a vorbit şi de un duce?

— Nu ştiu nimic, zise fata.

— E drept. I se cădea domnului Lecoq. Iată unul care munceşte din greu. De altfel, câtă vreme nu s-a trecut pe la primărie… nu-i aşa?… Dar, intrați, domnişoară Edmée: ştiți că suntem oameni de treabă şi nu cu nasul pe sus. Are să-i facă plăcere domnişoarei să vă revadă, sunt sigur… Doamnă Sicard!

Doamna Sicard era o jupâneasă cu un aer serios, între două vârste, dichisită, care se ținea tot atât de mândră ca domnul Domergue, dar care nu surâdea. Vocea colegului ei o opri tocmai când urca peronul.

— Ia te uită! spuse ea. Domnişoara Leber! Apoi, nu fără o oarecare bunăvoință, care la ea valora foarte mult, spuse: Tocmai astăzi ți s-a pregătit camera.

— Am venit numai să salut doamnele, spuse fata cu o sfială nepotrivită față de primirea care i se făcea Dacă vreți să o anunțați pe domnişoara…

— Până atunci, pofteşte în salon. Am să spun să-ți pună tacâmul. Dar îmi amintesc că… se întrerupse doamna Sicard, doamna baroană mi-a spus… da, exact… că dacă ai să vii, pe dânsa trebuie să o înştiințăm… De altfel, aşa şi trebuie.

Traversaseră vestibulul. Doamna Sicard urcă scara, în timp ce Domergue o introducea pe Edmée în salon. Paloarea

feței se accentuase dintr-o dată în aşa măsură, încât părea gata să i se facă rău. Se aşeză degrabă într-un jilț şi îşi duse batista la buze.

— Niciodată să nu vă lase să plecați la ore din astea şi în asemenea stare! spuse politicosul valet, care îi luă mâinile reci şi i le încălzi într-ale lui. Sunteți, cum s-ar spune, de-ai casei, copila mea, şi nu o dată am auzit-o pe doamna baroană spunând că o profesoară de pian ca dumneavoastră este o prietenă.

— Un pahar cu apă, te rog, îngăimă Edmée. Şi vrând parcă să se scuze, adăugă: Am fost puțin bolnavă.

Domergue ieşi în fugă. Nu era unul dintre cei care luaseră parte la masacrele din septembrie, şi poate nu-i trecuse niciodată prin minte un gând atât de îndrăzneț:

"Puțin bolnavă! Pe cuvântul meu, e prea mult pentru unii şi nu destul pentru alții! În povestea acestei copile e vorba de sărăcie."

Boala grozavă care nu se poate ascunde! Există nu ştiu ce simptome misterioase care te trădează, oh, sărăcie! Cu atât mai repede şi mai sigur cu cât victima ta pare mai potrivită ca să rămână în afara neajunsurilor tale.

Această ființă delicată şi încântătoare, Edmée Leber, era săracă; îmbrăcămintea ei curată, dar atât de modestă, nu ar fi trădate tot atât cât timiditatea ei. Servitorii înțelegeau aceasta mat bine decât stăpânii; servitorii au o subtilitate diabolică şi un simț cu totul special cu care intuiesc sărăcia. În ochii lor sărăcia e prima şi cea mai adâncă dintre toate durerile; poate au dreptate, căci din acest rău vin alte rele! Domergue se gândi că lui Edmée îi era foame.

Se înşela însă. Pâinea nu lipsea din casa mamei lui Edmée, cu toate că celelalte lipseau. Dacă Edmée nu ar fi avut pâine, s-ar fi hrănit cu febra ei.

Cum rămase singură, pe obraji i se prelinseră lacrimi mari pe care numai mândria i le reținuse. Ridicându-şi voalul, în lumină apăru chipul unei fete de 18 ani, cu trăsături minunate, dar pe care suferința îşi lăsase amprenta. Era şi drăgălaşă, şi frumoasă. Ar fi greu de spus de ce puritatea absolută a liniilor feței şi finețea detaliilor ei nu l-ar fi putut ajuta pe un pictor să redea asemănarea fidelă cu modelul. Nu se putea să nu fii tulburat privindu-i ochii umezi de sub fruntea încununata de un minunat păr blond; nasul cu linii precise şi fine; gura, din păcate, atât de serioasă, dar în care se ghiceau comori de surâsuri! Şi totuşi nu aceasta

era Edmée. Ceea ce frapa şi ceea ce fermeca plutea în jurul ei ca o suflare, o rază, armonie şi parfum, o emanaţie aproape nefirească. Într-un cuvânt, o fiinţă plină de blândeţe şi de cinste.

Salonul era somptuos, mobilat în genul roman, după o modă care revenea cu greu la acea vreme, fiind încă înfrântă de fantezia creatoare a Renaşterii şi a Evului Mediu. Privirea înlăcrimată a lui Edmée înconjură camera şi se opri o clipă asupra pianului.

Pianul parcă îi vorbi, căci se pomeni zâmbind şi murmurând cu amărăciune:

"Blanche se căsătoreşte cu domnul Lecoq!"

Deasupra pianului era un portret al unei fetiţe: o brunetă veselă care râdea.

"S-ar putea să fie aşa! adăugă Edmée. Blanche, inimioară scumpă!

De o parte şi de alta a şemineului etrusc din marmoră violet, împodobit cu mozaicuri şi încărcat cu fel de fel de curiozităţi pompeiene, atârnau două alte portrete, ale căror rame, de o extremă bogăţie, striveau parcă pictura, cu toate că purtau semnături de prestigiu ai maeştrilor Restauraţiei. Unul reprezenta un bărbat în jur de 25 de ani, cu umeri înguşti, slab, cu trăsături inteligente şi voluntare; celălalt, o femeie foarte tânără, aproape tot atât de frumoasă ca Edmée, şi care, ca şi ea, avea acelaşi farmec mai mult în expresie decât în trăsăturile perfecte ale obrazului.

Când privirea lui Edmée căzu pe această ultimă pânză, ochii ei avură o tresărire şi sângele i se urcă În obraji. Se ridică, în ciuda oboselii mari care, cu o clipă înainte, o prăbuşise în acel jilţ; traversă tot salonul cu mersul anevoios şi se opri în faţa căminului. Portretul părea să exercite asupra ei un fel de fascinaţie. Oare întregul portret? Nu, o parte din el mai curând; căci privirea i se concentra într-un singur punct, lângă obraz. Doamna baroană Schwartz pozase de trei sferturi; purta o rochie de ceremonie. Un turban aşezat pe o parte acoperea una din urechi, iar cealaltă, albă, delicată şi împodobită cu un simplu diamant, ieşea din bogatul ei păr negru. Urechea îi atrăgea privirea lui Edmée, şi poate nu chiar urechea, căci aceasta se vedea foarte bine; dovadă că tânăra fată — cu toate că era suferindă şi obosită — se urcă pe un scaun să poată vedea mai de aproape.

Timp de câteva minute examină atentă. Se concentră cu întreaga ei fiinţă. Tremura şi obrazul îşi schimba mereu

culoarea.

Se auzi un zgomot de paşi; coborî degrabă şi fără voie spuse:

— Era chiar ea!

Domergue intră aducând o tavă.

— V-am făcut să aşteptaţi, scumpă domnişoară, începu el.

— Puţină apă! îl întrerupse Edmée cu vocea pierită şi fără vibraţie.

— Cum vă simţiţi? întrebă valetul în timp ce ea bea cu înghiţituri mari.

— Mai bine, vă mulţumesc.

— Sunteţi atât de schimbată! Şi cum vă tremură mâna…

— Mult mai bine! repetă Edmée cu nerăbdare. Apoi adăugă cu mai multă răceală: Aş vrea să o văd pe doamna baroană numaidecât. Şi, te rog, spune să nu mi se pregătească odaia şi să nu mi se pună tacâm la masă.

Domergue o privi mirat, în ochii lui era şi tristeţe, şi milă.

Ieşi.

Edmée râmase din nou singură în salon. Se aşeză lângă fereastră, ca să aştepte.

Ferestrele dădeau spre grădină şi jaluzelele erau lăsate în jos. Distrată, Edmée se uită printre zăbrele şi văzu pe magnifica peluză de unde soarele tocmai plecase o mulţime de oaspeţi răzleţiţi în mici grupuri. Nici Blanche, nici mama ei, baroana, nu erau acolo. Două doamne, de o oarecare vârsta, jucau badminton{42}, cu o veselie destul de prefăcută; câţiva domni se adunaseră în jurul domnului Cotentin, care ţinea în mână ziarul de seară.

Câţiva se plimbau pe aleile de sub ferestrele castelului şi vorbeau.

— Nu văd în povestea asta, se auzi unul dintre ei, decât ceva perfect onorabil. Domnul baron îşi aminteşte că la începutul carierei lui a fost bancherul săracilor.

— Meserie bună! răspunse interlocutorul acestuia.

— Deseori se câştiga serios cu săracii!

— Poţi fi în acelaşi timp abil şi filantrop, spuse Cotentin. Asta şi aia!

— Circulă prin lume poveşti nemaipomenite! Am auzit, de pildă, că un sărac îşi cumpăra în fiecare an de o mie sau de o mie două sute de franci rente de stat.

— Un cerşetor din Lyon, doamnă, şi-a înzestrat recent

fata aşa cum nu suntem noi în stare.

— Dar povestea orbului care avea o sută cincizeci de mii de franci în salteaua de paie?

— Acest Trei-Labe este o făptură foarte ciudată!

— Unde s-o fi ascunzând domnul baron? se auzi întrebându-se din fundul grădinii.

O fereastră de la primul etaj se deschise, şi domnul baron răspunse:

— Sunt al dumneavoastră; termin îndată o afacere.

— Cu Trei-Labe! încheie careva fraza cu voce scăzută.

Edmée Leber nici nu mai asculta; începuse să viseze. Ochii, pe jumătate închişi, îşi coborau privirea spre covor, fără să-l vadă, şi capul ei frumos şi-l sprijinise în mână.

— Haideți puțin să vizităm grajdurile acestui capitalist de tip nou, se mai auzi pe sub ferestre.

Răspunsul şi glumele care urmară se pierdură în depărtare.

Sosirea unui nou client făcuse senzație printre musafirii castelului Boisrenaud. Banii nu au miros; acest însemnat adevăr, chiar dacă ar fi uitat de restul lumii, ar trebui găsit din nou şi înscris pe uşa oricărei bănci; dacă Trei-Labe era un om al banului, i se cuvenea de la sine o bună primire; nu există nici o îndoială în această privință. Dar banii se primesc de obicei de la casierie; pentru această operațiune nu e nevoie decât de un funcționar; de ce atunci Trei-Labe şi echipajul lui grotesc treceau pragul somptuosului castel tocmai în această zi de sărbătoare, când milionarul nu-şi primea decât prietenii?

Era un motiv de bârfă. Regulamentul la castelul Boisrenaud interzicea să se vorbească despre afaceri. Domnul baron Schwartz îi lăsa invitații pentru a-l primi pe Trei-Labe în biroul său. Discutau oare despre politică?

Toată lumea cunoştea povestea lui Trei-Labe, căruia servitorii domnului baron primiseră ordin să-i spună domnul Mathieu. Personaj de mult timp celebru în cartierul porții Saint-Martin, Trei-Labe îşi lărgise sfera de influență până la Madeleine datorită relațiilor sale cu domnul Schwartz.

Venise într-o zi, nimeni nu ştia de unde, în curte la Plat-d'Étain, sediul unei întreprinderi de mesagerii, care, înaintea stabilirii căilor ferate, deservea întreaga periferie de est a Parisului. Coborâse din coşul lui, tras de un câine, şi se dusese pe jos, adică se târâse pe mâini şi pe burtă, până la birou. Acolo făcuse cele de cuviință pentru a căpăta dreptul

de a se instala în curte, în calitate de factor poştal. Numaidecât după aceea, punându-şi în mişcare mâinile, înarmate cu palete, şi restul corpului, adăpostit într-un fel de coş pe roate, se aşezase exact în locul unde se opreau trăsurile la sosire.

La început îi fusese greu. El nu avea, trebuie să o recunoaştem, nici una din calităţile fizice ale factorului poştal, dar calităţile morale le înlocuiau cu prisosinţă. La Paris, de altfel, tot ce e bizar e mai interesant, şi dacă un ciung de ambele braţe va picta cu piciorul tablouri istorice, el va obţine la noi un frumos succes de prestigiu.

Trei-Labe, mergând cu picioarele în buzunare — cum spuneau glumeţii în cartier — stârnea acea senzaţie care precede şi pregăteşte gloria. Îşi instalase pe spate patru cârlige care îi serveau în loc de mâini şi de care el fixa cu foarte multă abilitate coletele. La îndemână atârna un fluier pe care vizitiii staţiei începură foarte curând să-l cunoască: un fluierat chema un cupeu; două — o birjă; trei — o cabrioletă; după opt zile, toate acestea deveniră o regulă, ca şi cum Trei-Labe ar fi fost salariat al guvernului. Pentru paza lucrurilor, nu mai era altul ca el; cât despre discuţiile referitoare la beneficii, care trebuiau să fie duse cu funcţionarul de la încasări, el îţi aranja treburile într-o clipă. Aţi auzit de puterea ce o exercită asupra tribunalului anumiţi avocaţi? Trei-Labe câştiga toate cauzele pe lângă doamna Tourteau — după Dumnezeu singura stăpână a cabanei unde se înscriau călătorii şi bagajele.

Şi să nu credeţi că i-a trebuit mult timp să măsoare în lung şi în lat curtea de la Plat-d'Étain. Mâini le îi erau agile şi avea un fel extraordinar de a mişca învelitoarea care îi cuprindea picioarele. Mersul lui semăna cu cel al unei şopârle. şi orice s-ar spune despre lenea ei, şopârla merge foarte repede.

Un anonim de geniu i-a găsit o poreclă: Trei-Labe. Aceasta simboliza aidoma infirmitatea lui vrednică de milă. Toată lumea cunoaşte elanul prodigios pe care îl poate da o poreclă unei celebrităţi populare. Mathieu, estropiatul, ar fi făcut poate avere; Trei-Labe însă făcu de-a dreptul furori, iar colegii lui, înfrânţi, părăsiră lupta.

Imediat în urma gloriei, vin două divinităţi; una se caţără, urcând din adâncul infernului, iar cealaltă zboară în picaj, coborând din cer. Ele se numesc Invidia şi Poezia.

Invidia a împrăştiat pe socoteala lui Trei-Labe acele o mie

de zvonuri care sunt în stare să distrugă o reputaţie şubredă, dar care pot mări faima cuiva; ea îl acuza pe Trei-Labe că e de-al poliţiei sau că face parte dintr-o asociaţie de răufăcători: două afirmaţii cu care Parisul este într-atât de generos, încât până la urmă le atribuie chiar pe amândouă aceleiaşi persoane, în ciuda aparenţei lor incompatibilităţi.

Poezia, fiica zeilor, scuturând asupra favoritului minunatele flori din grădina ei, l-a înconjurat pe Trei-Labe cu o aureolă strălucitoare; ea îi atribui bogăţia, acel farmec irezistibil; ea lăsă să se înţeleagă că strângea undeva o comoară fantastică. Demult nu se mai credea în vrăjitori, dar supranaturalul tot mai dăinuie. Poezia a făcut din Trei-Labe un fel de stârpitură care îşi schimba pielea la anume ore şi, părăsindu-şi înfăţişarea nenorocită, s-ar avânta spre sferele aurite ale eleganţei aristocratice.

Poezia i-a mai atribuit şi iubiri misterioase acestei reptile omeneşti. Ceva ca din poveştile lui Perrault, care împerechea monştrii cu prinţesele. Se vorbea de o femeie tânără şi frumoasă; până aici nimic imposibil. Dar femeia era şi nobilă, şi bogată.

Se credea în aceste poveşti absurde? Nu ştiu. Parisul este prea înclinat să nu creadă nimic pentru ca, la urma urmei, să le creadă pe toate.

Deci Poezia şi Invidia au pus mână de la mână pentru a întregi gloria lui Trei-Labe. El nu părea să şi-o ia în cap din cauza aceasta. Serios şi modest, continua să-şi vadă de treabă, cu o grijă exemplară, şi s-ar fi zis că nici nu bănuia existenţa fanfarelor care îi trâmbiţau atâta faimă. El nu era cerşetor, dar primea din orice mână şi mulţumea grav celor care, văzându-i infirmitatea, îşi deschideau cu generozitate punga; primea milosteniile la fel cum îşi primea şi salariul. Deprinderile lui erau nealterate, în ciuda zvonurilor care circulau; trăia singur şi cu sobrietate.

Totuşi, cronica nu minţea chiar pe de-a-ntregul. Era destul adevăr sub canavaua legendară a vieţii lui Trei-Labe, pentru a justifica toate uimirile.

Trei-Labe era primit la domnul baron Schwartz; pe scara modestă care urca spre locuinţa lui neîngrijită, fusese întâlnită şi fusese recunoscută o stea a corului parizian, frumoasa contesă Corona. Astfel suna şarada, aruncată curioşilor de şopârlă de la Plat-d'Étain.

Astăzi baronul Schwartz se afla în cabinetul său, când un servitor veni să-l anunţe că domnul Mathieu aşteaptă.

— Poftiți-l pe domnul Mathieu să urce! spuse de îndată baronul.

Domnul Mathieu coborî din echipajul lui fără prea mare greutate şi ajunse la peron cu o agilitate originală: mâinile, agățate de trepte, îi împingeau torsul şi adaosul care îi cuprindea picioarele. Execută totul destul de sprinten, spre marea uimire a celor care îi urmăreau toate mişcările. La capătul scării, un servilor îndatoritor vru să-i ridice partea paralizată a corpului, dar demnul Mathieu îi mulțumi spunându-i:

— Nu te obosi.

Cu toate acestea, după ce intră în cabinetul bogatului bancher şi după ce se târî până la trei paşi de birou, domnul Mathieu, suspinând uşurat, scoase din buzunar o batistă foarte curată şi îşi şterse pe îndelete fruntea.

— Tare grăbit, deci, domnule Mathieu? întrebă baronul Schwartz zâmbind.

Când voia, avea un stil al lui acest baron Schwartz. Oamenii ajunşi sunt excentrici fără să depună efort.

Datorită conciziei frazei sale, domnul baron îşi făcuse o faimă printre cei care aveau nevoie de el. Conform gramaticii, cuvântul principal, cuvântul prin excelență, este verbul; remarcați totuşi că înlăturarea verbului nu face totuşi fraza de neînțeles.

— Timp, bani! spunea deseori domnul Schwartz, traducând în felul lui faimoasa axiomă a mult iubitei noastre Anglii.

În virtutea căreia el câştiga pe an salariile a trei sau patru prefecți doar subînțelegând verbele. Cu toate acestea, cei care îl cunoşteau mai bine ştiau că cea mai mică emoție îl determină să vorbească la fel ca toată lumea.

Trei-Labe răspunse înclinând capul cu o respectuoasă politețe:

— Doream să văd puțin proprietatea domnului baron; dar nu mi-aş fi permis să vin aici numai pentru plăcerea mea.

Capitolul IV - Trei-Labe

Presupunând că domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe, ar

fi fost unul din acei săraci care au 150 000 de franci ascunşi în salteaua lor de paie, în cazul acesta, el nu mergea cu economia până la capăt. Vestonul de catifea cu nasturi de metal era aproape nou, şi de sub el se vedea o rufărie bună, destul de curată, în schimb, coama arămie, stufoasă şi nepieptănata, şi barba zburlită ca un tufiş de mărăcini ar fi fost o falā pentru un pictor mediocru. În toată această dezordine, figura lui, de o gravitate stranie, atrăgea atenţia.

Dacă s-ar fi făcut abstracţie de infirmitatea vrednică de milă care îl tăia în două şi îi îngrădea viaţa în partea de sus a trupului, Trei-Labe nu inspira, la urma urmelor, nici dezgust, nici milă. Un frizer ar fi făcut din el, doar tăindu-i părul şi barba, o bună jumătate de burghez decent, liniştit şi bine hrănit. Era un monstru, o drept, dar un monstru temperat, aşa cum se cuvine să fie toţi monştrii pădurii celei mai civilizate din Univers, Trebuie să mărturisim că mai ţoii copiii din cartier îi iubeau, pentru că uneori zâmbea şi pentru că, în melancolia zâmbetului lui, era o nu ştiu ce bunătate atrăgătoare.

Ca înfăţişare, domnul baron Schwartz era un fost uscăţiv, care luase proporţii. Pe aceştia îl recunoşti de la o poştă; prosperitatea îi umflă fără să şteargă cu totul linia colţuroasă a structurii lor iniţiale. Au pântecele ţuguiat. Când grăsimea, simbolul răzbunător al victoriei, le copleşeşte cu totul autenticitatea scheletului, fericirea îi sufocă şi trebuie doborâţi, cum se doboară boii carnavalului.

Ei simt acest lucru; se împotrivesc din răsputeri îngrăşării devastatoare. Sunt convins că s-ar aşeza cu plăcere pe foc, doar să se topească. Iată un mare secret pe care am să vi-l divulg: nu există soldaţi obezi.

Exerciţiul este pâinea soldatului; aici e salvarea.

Baronul Schwartz era un om mic, gras, dar încă ager sub anumite aspecte. Adevăraţii Schwartz din Guebwiller rezistă mai bine decât ceilalţi învingători. Către 30 de ani, când sunt ponderaţi, îşi păstrează o înfăţişare înşelătoare timp de 15–20 de ani. Baronul Schwartz era un om fără vârstă.

Secolul nostru vorbeşte cam uşuratic despre toate acestea şi de aceea bietul romancier trebuie să îndulcească fără încetare realitatea *Castigat ridendo*[43] se spune despre marele Molière. Or, să pedepseşti râzând, înseamnează să măguleşti.

Dacă mi-ar asculta atent instinctele de veneraţie, aş descrie în genunchi portretul unui om ca baronul Schwartz.

Dincolo de accentul său alsacian, pe care gasconii înşişi căutau să-l imite, J.-B. Schwartz era un om deştept; cu toate că nu frecventase şcolile înalte, el îşi însuşise vaste cunoştinţe din *Dicţionarul conversaţiei*; îi plăceau artele şi ici-colo le ştergea de praf; proteja literatura în persoana lui Sensitive, poetul, şi a vodevilistului Savinien Larcin, funcţionar la Père-Lachaise; împrumuta bani regilor, fără dobândă, cu condiţia să i se înapoieze de două ori suma respectivă, şi se ocupă, în schimbul unui procent de sută la sută, chiar de locuinţele populaţiei!

Astfel înfloreşte şi fructifică J.-B. Schwartz când poate să apuce în trecere măcar un fir de păr al ocaziei pleşuve. În afară de implicaţia aritmetică dată de domnul Cotentin de la Lourdeville, poate mai există şi ceva foarte neînsemnat, dar tot atât de sigur, că milioanele de care dispunea acum bogatul baron îşi trăgeau rădăcinile chiar din biletul de o mie de franci, dat lui de către domnul Lecoq într-o noapte agitată, pe o cărare pustie, în apropiere de Caen. Minunea din Cana Galileii înmulţise pâinile; este începutul minunilor; noi lăsăm această preocupare minoră în grija brutarilor şi, manevrând pe îndelete surâzătoarea alchimie a cifrelor, vom concentra, în loc să multiplicăm; astfel, prin grija noastră, bănuţii de aramă, risipiţi pe fundul a o mie de pungi purtate la brâu, însumează doar o pâine, dar aceea este întâmplător de aur.

Unele împerecheri de cuvinte capătă o armonie generoasă, care nu exclude întotdeauna ideea de câştig. Medicul şi avocatul săracilor sunt indivizi care pot fi examinaţi din diferite puncte de vedere, lumea este plină de sceptici care cântăresc beneficiile filantropiei. Domnul baron Schwartz avea bunul-gust să nu îşi renege începuturile; chiar se mândrea că a fost bancherul săracilor. De multă vreme, totuşi, nu mai era în situaţia de a atrage spre el micile economii ale oamenilor modeşti. Deci, trebuia să existe un motiv cu totul din afara preocupărilor financiare în raporturile sale cu domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe.

— Ceva nou? întrebă el simulând indiferenţa.

Trei-Labe îl fixă cu ochii mari, nemişcaţi, umbriţi de claia părului său încâlcit.

— Colonelul e pe moarte, răspunse el.

— Tare bătrân! mormăi domnul Schwartz.

— M-am gândit că domnul baron…

— În regulă! îl întrerupse cu indiferenţă bancherul. Problemă încheiată. Apoi adăugă imediat: Ocupat, Dă-i

drumul!

— Se presupune că domnul colonel nu va trece noaptea asta, zise Trei-Labe.

— Contesa la Paris? întrebă Schwartz.

Estropiatul dădu din cap în semn afirmativ.

— Şi domnul Lecoq?

— Şi.

— În regulă! zise iar domnul Schwartz. Nimic altceva?

Sub răceala acestui stil se ascundea totuşi o preocupare apăsătoare.

— Din moment ce domnul baron zice că e în regulă, însemnează că-l interesează prea puțin ce se vorbeşte. Clădirea aceea era cam ciudată.

— Cancanuri! făcu domnul Schwartz.

— Domnul baron mă însărcinase să mă uit atent la ferestrele de la etajul patru, din curtea de la Plat-d'Étain…

— Ah! Ah! făcu bancherul, mult mai interesat decât voia să pară.

— Şi să supraveghez şi interiorul casei, care are intrarea prin strada Notre-Dame de Nazareth, continuă Trei-Labe, în legătură cu cei trei tineri, domnul Maurice, domnul Etienne şi domnul Michel.

— Foarte bine! spuse baronul, care căscă în dosul mâinii strânse.

Căscatul, mascat pe jumătate din politețe, are o valoare diplomatică.

— Lung! făcu el în chip de explicație.

— La vârsta asta, continuă liniştit domnul Mathieu, nu mai are secrete.

— Femei? întrebă domnul Schwartz.

— Nu prea multe… dar domnul Michel…

Baronul deveni atent în mod vizibil.

— Dar pe domnul baron nu-l interesează domnul Michel. Domnul Maurice este nepotul său.

Baronul îşi apăsă arătătorul pe vârful nasului, ceea ce la el era un semn de mare nerăbdare.

— N-am să vă mai spun nimic de domnul Michel, făgădui Trei-Labe. Se întâmplă deci că domnul Maurice şi prietenul său domnul Etienne să aibă vocație pentru literatură. Lucrează, lucrează ca nişte ocnaşi, ca să scrie drame; ştiu acest lucru de la vecinii lor, care îi aud declamând şi certându-se, de s-ar crede că vor să dea foc casei.

— Curios! îl întrerupse, bancherul.

— Adică nu mă credeți? făcu domnul Mathieu puțin ofensat.

— Foarte curios! repetă baronul. Dă-i drumul.

— Au vândut tot. Nu se câştigă bine din scrisul dramelor, care le sunt refuzate de către teatre. La început şi domnul Michel lucra cu ei, dar acuma…

Trei-Labe tăcu brusc, ruşinat că intrase fără voia lui pe calea digresiunilor.

— Caraghios! zise baronul, al cărui gest păru să-l încurajeze să continue.

— Scuzați-mă, continuă Trei-Labe. Ştiu bine că domnul Michel nu vă interesează. Noi, ăştia din Normandia, suntem cam limbuți.

Bancherul făcu un gest echivoc, în timp ce Trei-Labe continuă:

— Domnul Maurice este îndrăgostit, din rațiuni avantajoase, şi dacă domnul baron ar vrea să-l căsătorească…

— O iubeşte pe fata mea, zise indiferent bancherul. Imbecil!

— Aş! Domnişoara Schwartz este destul de bogată pentru doi!

Ultimele cuvinte le spuse pe un ton mieros. Baronul zise:

— Căsătoria, treabă făcută… aproape… Apoi îşi aşeză picior peste picior şi, cu un aer de totală indiferență, murmură un singur nume, urmat de un semn de întrebare: Michel?

— Poate vreți să spuneți Maurice? rectifică Trei-Labe.

— Michel! repetă bancherul.

Un surâs înflori sub mustața zbârlită a estropiatului. Cum şovăia totuşi să răspundă, lăsând să se creadă că nu a auzit bine, domnul Schwartz bătu din picior şi strigă, de data asta în limba tuturor:

— Ce dracu! Nu mă lăsa să mă consum, domnule Mathieu! Ştii ceva despre individul ăsta dubios? Hai!

Domnul Mathieu luă un aer uimit, sub care se ghicea o urmă de ironie.

— Dumneavoastră mi-ați interzis, începu el, dar eu sunt cu totul la ordinele domnului baron, în definitiv, mai bine să te ocupi de nerozi dintr-ăştia ca Maurice şi Etienne. Domnul Michel o duce prost, scuzați cuvântul. Trăieşte, Dumnezeu ştie pe unde, frecventează tripourile şi joacă pe miză mare…

— Pe miză mare! Michel!

— Şi pierde de la două sute la trei sute de ludovici pe seară, mă rog, se duce la teatre, supează, face datorii absurde, dar le plăteşte!

— Le plăteşte? repetă domnul baron. Comic!

Sări în picioare şi începu să se plimbe prin cameră.

Imediat ce-i întoarse spatele, expresia domnului Mathieu se schimbă atât de repede, încât părea transfigurat. Masca lui căpătă viață, şi ochii, deodată însuflețiți, îşi îndreptară privirile agere spre fereastra larg deschisă. Oaspeții veniți la castel se vedeau împrăştiați în grupuri pe aici. Domnul Mathieu îi cuprinse pe toți şi pe fiecare în parte. Privirea lui însă căuta pe cineva anume.

Când domnul baron, plimbându-se prin cameră, se întoarse iar cu fața la el, Trei-Labe se uita în grădină cu o admirație resemnată.

— Iată un paradis! suspină el. Scuzați!

— De unde ia el atâția bani? întrebă domnul Schwartz.

— Tânărul domn Michel? Nu ştiu de unde. Dacă domnul baron va dori, mă voi informa.

— E mâna lui Lecoq în combinație! gândi cu voce tare bancherul.

Trei-Labe lăsă privirile în jos şi nu răspunse. Domnul Schwartz se încruntă.

După o clipă de tăcere, estropiatul reluă cu un fel de aversiune:

— Există o doamnă… care trebuie să fie foarte bogată.

Plimbarea domnului Schwartz se întrerupse o clipă.

— Tânărul? întrebă el.

— Foarte frumoasă, răspunse Trei-Labe.

Ochii bancherului, fixați asupra lui cu insistență, cereau un răspuns mai clar.

— Nu e contesa?

— Nu, răspunse prompt Trei-Labe.

Bancherul făcu un ultim înconjur al camerei, în prada unei agitații, apoi brusc se opri din nou.

— Domnule Mathieu, nu am nici un interes în povestea asta, zise el; nu vreau decât să fiu de folos. Tânărul acela, domnul Michel a fost angajatul meu şi chiar ceva mai mult. Inima mea bună mi-a pricinuit destule buclucuri; dar sunt răsplătit de stimă publică… Dumneata ştii o mulțime de lucruri despre această contesă Corona nu-i aşa?

— Destul de multe, răspunse Trei-Labe. Colonelul îi va

lăsa tot.

— Nu vorbesc despre asta! i-o reteză scurt domnul Schwartz.

— E drept. Domnule baron, este în regulă.

Acum rolurile se inversau. Laconismul îl părăsise pe bancher. El întrebă:

— Slavă domnului, nici pentru mine şi nici pentru cei care îmi sunt apropiaţi nu am motive de îngrijorare şi nici de ce să iau informaţii. Domnule Mathieu, poate ai motivele dumitale să fii discret?

— Da, domnule baron, spuse Trei-Labe, am motivele mele.

Bancherul se învârti pe loc.

— Timp, bani, mormăi el aşezându-se iarăşi la biroul lui. Treabă terminată. Bună seara.

Concediat astfel, Trei-Labe se târî numaidecât spre uşă. În prag se opri şi spuse cu modestie:

— Mă bizuisem pe amabilitatea domnului baron…

Domnul Schwartz, care îşi şi răsfoia hârtiile cu o oarecare afectare, îl întrerupse:

— Dă-i drumul!

— Aş vrea numai să ştiu, zise pe acelaşi ton Trei-Labe, dacă domnul baron ar putea să mă recomande domnului Schwartz, tatăl domnului Maurice, pe care domnul baron l-a cunoscut la Caen, pe timpul Restauraţiei.

Obrajii bancherului păliră. Îi răspunse totuşi, apăsând pe ultimul cuvânt:

— Cunoscut tatăl lui Maurice la Paris!

— Nu vă supăraţi, reluă Trei-Labe, mă rog, la Caen sau la Paris. Am pe cineva care caută persoane din Caen: soţia şi fiica unui bancher. A fost bogat pe vremuri; a ajuns sărac ca Iov, o poveste foarte curioasă, ce mai! Vai! Îl plictisesc pe domnul baron. Văd bine de altfel că nu e mulţumit de mine. Dar încep să îmbătrânesc şi să capăt înţelepciune. Nu-mi place să privesc prea de aproape anumiţi oameni şi nici numite afaceri. Îi voi vorbi domnului baron altă dată despre acest domn Schwartz şi despre această familie de bancher. Eu sunt sluga domnului baron…

Lăsă să se închidă uşa şi dispăru.

Văzându-l plecat, domnul Schwartz făcu o mişcare, vrând parcă să se repeadă după el.

"În povestea asta e mâna lui Lecoq, spuse el pentru a doua oară, aşezându-se la loc. Îl simt tot timpul în jurul meu

şi uneori mi-e frică!"

Îşi lăsă capul în mâini. Era foarte preocupat. După câteva secunde, gândurile i se schimbară.

"Soția mea!... şopti el în timp ce cute adânci îi brăzdau fruntea. Michel!..."

În secret, trebuie să notăm aici un amănunt. După ce a reflectat şi poate a luptat cu el însuşi, domnul baron a scos din buzunarul jiletcii o cheiță de oțel cizelat, o cheiță foarte frumoasă ca cele care includ trusele de voiaj ale doamnelor. S-a uitat la ea şi a şovăit.

Pe fața lui apăruse un surâs chinuit.

Ceea ce îl frământa nu era o problemă de bani; pentru problemele de bani domnul Schwartz nu şovăia niciodată.

După puțină ezitare, domnul baron deschise un sertar al secreterului în care găsi un buton de ceară de modelat.

Pentru ce îl avea? Poate aveți şi dumneavoastră; poate şi eu; totuşi, nici dumneavoastră, nici eu nu fabricăm chei false.

Într-o mână ținea cheia delicată pe care o mângâia cu o privire vicleană, iar cu cealaltă frământa ceara care se încălzea şi se muia între degetele lui.

Pe când Trei-Labe cobora scara în felul lui, un pas de femeie se auzi pe dalele coridorului de la primul etaj. Trei-Labe se opri emoționat, gata să leşine.

Era doamna Schwartz, care, anunțată de Domergue, se îndrepta către salon, unde o aştepta tânăra noastră de pe vasul-poştă, domnişoara Edmée Leber. Trei-Labe o auzi spunând:

"Nu e nevoie s-o deranjați pe fiica mea."

Vocea aceasta sonoră şi plăcută, dar în acelaşi timp hotărâtă, produse asupra domnului Mathieu o impresie extraordinară. S-ar fi putut crede că în clipa aceea el, făptura de plâns, reptila omenească, lipită de pământ, avea să se ridice deodată ca un om normal.

Trei-Labe aruncă o privire înapoi; ochii întunecați scăpărau fulgere.

Dar dacă era stăpânit de dorință, în aceeaşi măsură îi fu şi teamă, căci imediat trecu de ultimele trepte cu o iuțeală uluitoare. Când doamna Schwartz coborî la rândul ei, urmată de Domergue, pe scară nu se mai văzu nimeni.

În salon Edmée era tot singură. Pe fața ei încântătoare se reflecta rând pe rând expresia hotărâtă a îndrăznelii, o adâncă descurajare.

Suferea. Febra nu o lăsa să stea locului. Se lupta cu o

toropeală vecină cu leşinul şi cu o spaimă maladivă care îi dădea impuls să se mişte, şi atunci obrajii ei palizi se colorau.

Un nume îi venea mereu pe buze, un nume pe care l-am mai auzit şi care nu demult reuşise să tulbure destul de puternic grava indiferență a domnului Schwartz: Michel…

La un moment dat se revărsă de la etajul superior o gamă strălucită, urcând şi coborând toate octavele claviaturii unui pian, ca o minune de prestidigitație.

Edmée surâse printre lacrimi.

Plecă de la fereastră, pentru a se reîntoarce în dreptul portretului. Capriciosul pian tăcuse. Prin ultima fereastră a salonului, în lumina crepusculului care se lăsa, trecu o rază de soare care scălda portretul baroanei Schwartz. Edmée Leber, fascinată, rămase în contemplare.

Dar, lucru straniu, diamantul care strălucea de sub ondulațiile generoase ale părului ei negru îi atrase atenția cu o putere de nebiruit. Nemişcată, privirea ei fixă numai acea scânteie.

Un pas de femeie se auzea înfundat pe covorul scării principale.

Domergue spuse de cealaltă parte a uşii:

— Nu aş fi deranjat-o pe doamna baroană, dar domnişoara Leber este încă foarte bolnavă.

Edmée făcu un efort violent să-şi recapete calmul.

Afară nu mai vorbea nimeni, iar pasul greoi al lui Domergue se depărta.

Fără îndoială baroana Schwartz era acolo, lângă uşă. Totuşi, nu intra. Edmée rămase o clipă în picioare, cu ochii pe cele două canaturi ale uşii închise. Apoi, copleşită de oboseală sau de emoție murmură fără voia ei:

"Tremură ea oare tot atât cât tremur eu?"

Din buzunar scoase o pungă în care nu sunau bani; din pungă luă o hârtie şi desfăşură un obiect mic cât un bob de porumb.

"Totuşi! gândi ea. Poate nu are nimic de ascuns şi nu va tăgădui. Sunt ani de când o respect şi o iubesc!"

Cu un gest maşinal, când uşa se deschise în sfârşit, Edmée puse hârtia în pungă şi punga în buzunar. Baroana Schwartz stătea în prag; privirea ei nu scăpase mişcarea fetei, şi sprâncenele avură o uşoară tresărire.

Totul se petrecuse foarte repede. Baroana Schwartz trecu în sfârşit pragul, surâzătoare şi calmă, ca o mare doamnă cu inimă şi voință de a veni în ajutor oricărei nenorociri care

trezeşte compasiunea. Acesta este unul din marile privilegii ale bogăției: să nu refuzi niciodată, să preîntâmpini chiar rugămintea timidă, mai mult încă: să cauți, să găseşti cu pasiune prilejul de a dărui aşa cum alții caută prilejul de a lua. Orice s-ar spune, Dumnezeu îi iubeşte pe bogați.

Baroana Schwartz era soția mult iubita a unui om extrem de bogat. Ea îşi juca perfect rolul de Providență şi multe binecuvântări îi înconjurau mâna totdeauna deschisă.

Rămânând deci perfect ea însăşi şi fără să depăşească limita amabilității obişnuite, apucă mâinile lui Edmée ca să o sărute pe frunte şi să spună:

— Cum de ne-ai lăsat fără să ştim ai fost bolnavă, dragă copilă? Ştiai că eram la Aix en Savoie. Blanche nu ți-a scris?

— Ba da, doamnă, răspunse Edmée, ai cărei ochi priveau în jos; domnişoara Blanche a binevoit să-mi dea veşti despre dumneavoastră.

— Şi de ce nu ai răspuns? Ai fost suferindă într-atât încât să-ți pierzi şi lecțiile?

— Am stat în pat trei luni, doamnă.

Baroana se aşeză, dar glasul ei se auzi ceva mai degajat când reluă:

— Trei luni! Tot timpul cât am stat noi la Aix. Şi drăguța dumitale mamă?

— Mama s-a îmbolnăvit îngrijindu-mă, doamnă; eu m-am vindecat; mi-e teamă pentru mama mea.

— Şi ai aşteptat atât de mult, exclamă baroana cu tonul cel mai afectuos, înainte de a recurge la prietenia noastră!

Edmée ridică spre baroană ochii ei mari albaştri, trişti şi aproape severi.

— Doamnă, răspunse ea, noi nu avem nevoie de nimic.

Baroana păli. Încercă totuşi să surâdă şi spuse:

— Dacă asta se numeşte mândrie, scumpă copilă, te rog să nu fii ofensată. Va fi în schimbul lecțiilor pe care le vei da iarna aceasta fiicei mele.

Pleoapele fetei clipiră des şi trăsăturile ei încântătoare se contractară; cu toate acestea ea răspunse cu o voce limpede:

— Eu nu voi mai da lecții domnişoarei Schwartz, doamnă!

Capitolul V - Cercelul

Doamna baroană Schwartz era încă foarte frumoasă. Se împlineau mai mult de doisprezece ani de când se uscase uleiul pe pânza portretului din salon, atârnat împreună cu cel al baronului Schwartz de o parte şi de alta a şemineului. Timpul părea să nu fi avut influenţă asupra acestei fericite şi senine făpturi, era aidoma celei din portret: ochii aveau aceeaşi strălucire inteligentă şi blândă; nici un rid nu-i brăzdase fruntea înaltă, obrajii păstrau fermitatea ovalului lor, lucru rar, şi, lucru şi mai rar, liniile gâtului îşi păstrau aceeaşi puritate.

În toată accepţiunea cuvântului, doamna baroană Schwartz era foarte frumoasă, fără să se adauge acel corectiv de nesuportat "pentru vârsta ei".

Trecuseră pe puţin şaisprezece ani de când Julie Maynotte îşi schimbase numele.

Se scurseseră şaptesprezece ani de la acea oră de doliu şi de dragoste, când surâsul ei stoic şi ascultător luminase tristeţea despărţirii, în liniştea şi singurătatea pădurii.

Şaptesprezece ani! Trandafirul este în floare o dimineață, femeia o primăvară.

Şi totuşi, doamna Schwartz semăna întocmai cu Julie Maynotte.

Apele cerului pot aluneca timp de secole peste frumusețea pură a marmorei antice. Există femei care sunt sculptate în marmoră.

Julie era frumoasă; baronul Schwartz o iubea cu patimă, înflăcărat ca un tânăr, gelos că un bătrân.

El, baronul Schwartz, îmblânzitorul de milioane!

Ea era tânără cu adevărat, fără să aibă nevoie de ajutorul acelei arte căreia atâtea femei îi cer în zadar înşelătoarea tinerețe.

Era atât de tânără, încât părea tânără şi alături de Edmée Leber, acea floare proaspătă care de-abia îşi deschisese corola în soarele mângâietor, al celor 18 ani ai ei. Ați fi spus, văzându-le, că sunt două prietene, două rivale poate; căci între ele, în acel moment, se simțea un tainic suflu de iritare.

Cuvântul "rivale" nu a căzut la întâmplare din pana noastră. Am vrut să lămurim mai repede secretul acestei întrevederi ciudate.

Edmée iubea: îi era teamă.

De o parte şi de alta se păstra tăcere. Fața baroanei exprima tristețea, uimirea şi poate o uşoară tulburare. Tânăra rămânea rece, ca de piatră.

Un amănunt peste care nu se poate trece cu vederea în ciuda aparenței lui neînsemnate, este că, de la începutul întrevederii lor privirea fetei se îndreptase de mai multe ori spre minunatul păr al baroanei, ale cărui bucle răsfrânte după moda epocii cădea în două toarte simetrice mult pe dedesubtul urechilor. Parcă ar fi vrut să înlăture acele ascunzişuri care acopereau o mărturie. Baroana o surprinsese. Ea fu prima care rupse tăcerea:

— Poate fiica mea nu a ținut seama de considerația ce ți se datorează?

— Nu, doamnă, răspunse Edmée, ar fi cu neputință, căci domnişoara, fiica dumneavoastră, este foarte delicată, şi foarte bine crescută.

— Scumpa mea copilă, spuse baroana cu un accent matern, luându-i din nou mâna, mărturisesc că nu te înțeleg. Dumneata ne-ai arătat până acum mult devotament şi prietenie. Fiica mea este la vârsta zăpăcelilor; ar fi trebuit să-i

scuzi vreo lipsă de tact sau un cuvânt imprudent; dacă însă eu sunt aceea care am greşit, nu mi-aş putea-o ierta uşor. Hai, fii sinceră: ai ceva pe suflet?

— Absolut nimic, doamnă, spuse Edmée, făcând un real efort.

— Atunci, de ce să ne părăseşti? De ce să refuzi oferte de serviciu atât de normale? Eu ştiu că ai cunoscut vremuri mai fericite şi că o mândrie uşor de înțeles…

— Vă înşelați, doamnă. Am avut un frate şi o soră care într-adevăr au văzut casa noastră fericită. Au murit însă amândoi. Eu m-am născut după nenorocirea noastră şi nu am cunoscut niciodată decât sărăcia.

— În toate acestea este un mister, scumpa mea copilă, reluă doamna Schwartz, fără să-şi piardă nici răbdarea, nici blândețea. Depinde de dumneata ca să-i aflu dezlegarea. Acum eşti emoționată şi nu te înțeleg, sau cel puțin te sfătuiesc să mai reflectezi. Mama dumitale nu te are decât pe dumneata, gândeşte-te la acest lucru…

— Doamnă, o întrerupse pentru a doua oară Edmée, al cărei ton deveni hotărât şi aproape dur, nu am fost niciodată mai stăpână pe mine ca acum şi vă vorbesc în numele mamei mele.

Baroana se ridică brusc şi gestul ei păru să însemne că prin minte fi încolțise ideea că avea de-a face cu o nebună. Atunci Edmée răspunse limpede:

— Doamnă, iar vă înşelați: am mintea întreagă.

— În acest caz, dragă domnişoară, zise baroana de la înălțimea rangului ei, pe un ton de demnitate severă, permite-mi să îți spun că întrevederea noastră a durat destul. Presupunând că ar fi nevoie, ceea ce nu cred, să ne faci cunoscută hotărârea luată, aceasta se face prin scrisoare şi în două-trei cuvinte. Am crezut adineauri că doreai totuşi o explicație, şi eu am acceptat fantezia dumitale, pentru mai multe motive, pe care aş fi fericită să ți le arăt în mod amănunțit. Dar nu asta era după cât se pare, dorința dumitale. Am avut impresia, apoi, că în cuvintele dumitale era un fel de provocare, o amenințare chiar, atât de departe de bunul-simț şi de caracterul dumitale, încât am dorit să ştiu. Curiozitatea mea nu merge până acolo încât să-ți pun întrebări. Eu nu te alung, domnişoară Leber, dar dacă dumneata doreşti să ne părăseşti eşti liberă. Cu excepția discuției de față, în care nu te-am recunoscut, nu voi păstra despre dumneata decât o minunată amintire, şi voi fi oricând

gata să atestez...

— Doamnă, nu voi cere niciodată certificate de la dumneavoastră.

Baroana făcu un gest de indignare şi, îndreptându-se spre uşă, spuse:

— Sunteţi deci liberă, domnişoară.

În momentul În care baroana îi întorcea spatele, privirea iscoditoare a fetei încercă iarăşi să vadă ceva sub acele ondulaţii ale părului ei, dar coafură, care se numea, cred "à la Berthe", ţinea urechile perfect ascunse. De aceea, Edmée nu văzu nimic din ceea ce voia să vadă.

— Doamnă, zise ea foarte încet când baroana ajunsese aproape de uşă, dacă aş fi vrut doar să-mi iau rămas bun, v-aş fi scris. Aveţi perfectă dreptate: totul se poate spune în două-trei cuvinte, binevoiţi însă să rămâneţi, nu am terminat.

Baroana continua să meargă şi mâna ei atinse clanţa. Tânăra fată repetă cu vocea şi mai înceată, dar plină de stridenţă:

— Binevoiţi să rămâneţi, doamnă!

Şi cum baroana nu se oprea, Edmée continuă:

— Noi am schimbat locuinţa. De trei luni şi jumătate locuim în strada Notre-Dame de Nazareth, a doua uşă pe stânga cum intri prin strada Saint-Martin.

Clanţa, care se şi rotise, se întoarse îndărăt şi uşa râmase închisă. Edmée continuă:

— În fundul curţii: în casa care dă prin spate spre mesageriile Plat-d'Étain.

Edmée răsuflă adânc, ca după un puternic efort. Baroana rămăsese nemişcată lângă uşă; obrazul nu i se vedea, dar toată ţinuta ei trăda o tulburare subită.

Poate că Edmée suferise cumplit, căci albastrul întunecat al ochilor ei avu o strălucire de plăcere răutăcioasă. Ea încheie:

— La etajul patru. Ferestrele cu perdele albastre... Ştiţi?

Doamna Schwartz se întoarse în sfârşit, arătând un chip atât de frumos şi atât de calm, încât pe fruntea lui Edmée trecu o umbră de mânie, dar şi de speranţă. "Oh, de m-aş înşela, părea să gândească. Ce mult aş vrea să mă fi înşelat."

— Ştiţi?... murmură doamnă Schwartz, repetând ultimul cuvânt al fetei. Cum să ştiu?... Apoi, cu nerăbdare şi ca şi cum i-ar fi părut rău de această întrebare, spuse: Dar ce mă interesează pe mine toată povestea asta?

Era însă prea târziu, întrebările repetate trădau liniştea

aşternută pe obrazul ei. Lovitura nimerise în plin.

— Cum şi pentru ce?

Doamna Schwartz, fără să mai aştepte răspunsul, spuse cu o voce înceată, plină de blândeţe:

— Biată copilă! Uitasem…

Ceea ce voia să însemne:

"Divaghează! Să fim înţelegători."

Privirile înflăcărate ale lui Edmée păreau că citesc în ochii baroanei ca într-o carte deschisă.

— Doamnă, continuă ea încet şi nespus de tristă, când am intrat prima oară în casa dumneavoastră, eram aproape un copil şi am fost atrasă de obiectele dumneavoastră de toaletă. Nu văzusem niciodată o femeie atât de frumoasă, atât de elegantă, atât de bogată şi nici atât de naturală ca dumneavoastră. De aceea, am început să cunosc foarte repede fiecare piesă din podoabele dumneavoastră şi mă obişnuisem atât de bine cu ele, încât aveam impresia că sunt ale mele. Aşa sunt fetele tinere, fetele sărace mai ales. Între o mie de cercei cu diamante, aş fi deosebit superbele briliante care niciodată n-au părăsit urechile dumneavoastră.

Spunând acestea, Edmée aruncă o privire piezişă spre portret. Doamna Schwartz îi urmări gestul şi îi tălmăci cu fidelitate gândul:

— De la naşterea lui Blanche, când soţul meu mi-a făcut acest dar, nu am purtat niciodată altceva, nici chiar la baluri.

— Ştiam acest lucru, doamnă, răspunse fata, şi m-am gândit că aţi fi cu atât mai necăjită dacă aţi fi lipsită de el.

Doamnă Schwartz deschise ochii mari.

Apoi îşi duse brusc mâna la ureche.

Edmée îşi luase punga şi din hârtie scotea acel obiect de mărimea bobului de porumb.

— M-ai speriat! şopti doamna Schwartz, care încerca să surâdă.

— Dar v-aţi liniştit, fără îndoială, nu? spuse tânăra fată cu un sarcasm, atât de amar, încât un roşu-violent înlocui paloarea baroanei.

Cu un gest scurt, involuntar, baroana ridică unul dintre bandouri, arătând astfel cercelul care îi strălucea în ureche.

— Şi celălalt? întrebă rece Edmée.

Baroana şovăi şi mânia făcu să-i tremure buzele care i se albiseră. Dar, în loc să-şi cheme valeţii şi să pedepsească după puterea ei această extravagantă insolenţă, ea îşi păstră zâmbetul şi ridică al doilea bandou spunând:

— Nu sunt supărată pe dumneata, domnişoară.

— Doamnă, răspunse Edmée cu un ton liniştit, clar, ascuțit a vârful unui pumnal, acest al doilea cercel v-a costat şase mii de franci, şi de acum înainte veți avea trei cercei.

Spunând acestea, Edmée desfăcu hârtia şi în palmă rămase un cercel absolut la fel cu cei ai baroanei.

— Iată motivul adevărat al vizitei mele, doamnă. Săracii nu se gândesc imediat la posibilitățile oamenilor bogați; de trei luni, eu vă credeam în mare încurcătură, şi acum e prima oară că ies din casă.

Baroana rămăsese nemişcată ca o stătute.

Edmée depuse cercelul pe o consolă, salută şi se îndreptă cu pas hotărât spre uşă.

În curtea castelului clopotul anunța cina cu dangăt puternic, iar orologiul bătea ora 7 şi jumătate.

Baroana făcu un pas, vrând parcă să se repeadă după Edmée. Se opri şi se clătină. Pe scară, vocea baronului Schwartz se auzi cu un simpatic accent alsacian:

— La masă! Ora militară! Anunțați doamnele!

Baroana îşi duse mâinile la ochi, cuprinsă de amețeală. La etajul de deasupra, pianul lui Blanche trimitea cascade de note. Afară, grila de la intrare se deschise, apoi se închise din nou cu zgomot.

Era aproape noapte, dar briliantul strălucea pe consolă, adunând razele împrăştiate ale asfințitului.

"A plecat! gândi cu voce tare baroana. Ce i-am făcut?"

Cu o mână nervoasă, apucă briliantul, de parcă sclipirile lui ar fi rănit-o. Privirea îi era fixă şi fără expresie. Nu se mişca, cu toate că vocea soțului ei o făcea totdeauna să tresară.

Pianul lui Blanche tăcu. Un pas uşor se auzi pe scară, şi Blanche, ca un trandafir viu, năvăli în salon.

— Mamă! strigă ea. Aici erai?... Fără lumină? Ce am auzit? A venit Edmée? Cinează cu noi? Unde s-a dus?

Douăzeci de întrebări fac mai mult decât una pentru persoanele tulburate.

— Să nu-l lăsăm pe tatăl tău să aştepte, fu singurul răspuns al doamnei Schwartz.

Când luminile sufrageriei îi luminară fața, ați fi putut admira cu câtă stăpânire de sine — cum spun englezii — îşi recăpătase doamnă Schwartz aparența calmului celui mai desăvârşit. În interiorul patriarhal şi în fața tuturor, îşi oferi fruntea bărbatului ei, care bombănea bănuitor, tiranic, dar

sclav, şi răspunzând dintr-un singur foc tuturor întrebărilor lui Blanche, spuse:

— Mititica aceea, Edmée... domnişoara Leber. Nu a vrut să rămână să-şi ia rămas bun.

— Rămas bun! se miră baronul.

Şi Blanche, tristă dintr-odată:

— Ne părăseşte?

Doamna Schwartz se aşeză la locul ei, în capul mesei, şi continuă cu nepăsare:

— Pleacă în America.

— Nepăsare de artist! spuse domnul Schwartz. Drăguță mititică, foarte drăguță. Ciocârlii prăjite gata, acolo, aşa cred ele... Bun, supa... Se va întoarce bătrână şi fără un ban. Comic!

Accentul german al acestui abil financiar dădea felului său eliptic de a vorbi şi la care nu renunța deloc o savoare foarte plăcută.

Blanche ar fi vrut să întrebe ceva; dar în jurul acestei mese nu mai era altcineva care să se intereseze de Edmée Leber.

Casei baronului nu-i lipsea nimic, în fiecare zi, după ce se servea supa. Savinien Larcin, vodevilistul de la Père-Lachaise, avea datoria să facă un raport verbal asupra celor mai bune glume din *Charivari*, din *Corsaire* sau din celelalte jurnale de spirit. Se cunoaşte câtă strălucire au aruncat, sub Louis-Philippe, aceste ingenioase publicații cu care se delecta burghezia. Milioanele protejează guvernul, dar ele au o slăbiciune pentru opoziție. Ce zburdalnici încântători!

Savinien Larcin, un mic om de litere, nesuferit ca o cârtiță îşi căuta şi el rostul pe unde se nimerea. Era mai vesel decât un fluieraş desfundat de trestie. În loc să creeze, el refăcea *Coțofana hoață* pentru teatrul "Comte" oricât de bine ar fi fost interpretata. Ca să compileze ceva fără importanță, începea să răvăşească douăzeci de volume. Simpatică natură, spunea baronul Schwartz. Şi original!

Alavoy îl definea astfel: "Un Scribe{44} nedelicat"; iar domnul Cotentin de la Lourdeville spunea despre el:

— Asta şi aia; câte puțin din tipar, pisică, maimuță şi dihor. Însă geniul lui Molière!

Vom vorbi numaidecât şi despre Alavoy şi despre vechiul nostru prieten Cotentin. Trebuie să terminăm crochiul{45} salonului Schwartz.

— *Chaviari*, zise Savinien Larcin, a publicat portretul

domnului Romieu în chip de cărăbuş.

Se râse. Erau vremuri fericite.

— *Corsaire*, continuă Larcin, a găsit un nou nume pentru domnul de Montalivet. Celelalte, adăugă el râzând, se învechiseră ca *Journal des Dégats*...

— Extraordinar! exclamă domnul Schwartz. Şi comic!

— *La Mode* îl numeşte pe domnul Thiers un prichindel... şi *La Caricature* abordează în vârful bastonului de mareşal al lui Lobau[46] casca gărzii republicane cu meşă a ziarului *Constitutionnel*.

A fost deci în Franța o epocă plină de subtilitate, strălucitoare de spirit.

Chiar şi Blanche începu să râdă, arătându-şi două rânduri de perle. E atât de bine să râzi! Şi cum să rezişti la atâtea vorbe de duh? Se vorbi despre Poulet, care nu era altul decât domnul duce d'Orléans, de nasul domnului d'Argout, de îndrăzneala domnului de Salvandy. Larcin le ştia pe toate şi-şi câştiga cu vervă existența.

Dar pentru ce frumoasa doamnă Schwartz spusese cu privire la Edmée Leber:

"Pleacă în America!"?

Capitolul VI - Salonul Schwartz

Există un milion de oameni care frecventează lumea foarte bună: aceştia sunt totuşi nişte excepții. Pentru că, în general, lumea foarte bună este ca o cetate înconjurată de ziduri. Înlăuntrul acestor ziduri se nasc ei.

Milionul acesta de oameni, pentru anumite rațiuni, poate să găsească deschise uşile caselor aparținând lumii foarte bune; se întâmplă în mod frecvent. Invers, însă, mult mai rar. Oricare ar fi motivul, cu greu acel milion de oameni i-ar atrage pe cei din lumea foarte bună, chiar dacă aceştia ar avea motive deosebite ca să le fie pe plac.

Toate sunt nişte simple axiome care se enunță fără să se poată demonstra.

Este inutil a aduce argumente împotriva acestor axiome: excepția confirmă regulă. Bineînțeles, ați putut întâlni în casa unuia din acel milion pe cutare sau pe cutare, cel mai feroce

dintre ducii Academiei, sau cel mai înfumurat dintre cavalerii Sfântului Spirit. Se poate. În intimitate nu-i veți întâlni niciodată.

Lăsăm însă de o parte acele ocazii solemne, când lumea foarte bună, cuprinsă de curiozități copilăreşti, vrea să vadă şi să ştie cu orice preț.

Să vorbim de zilele obişnuite, când salonul Schwartz este el însuşi.

Este o lume aparte; poate nu este nici chiar o lume, căci elementul feminin este cel care o reprezintă, iar la J.-B. Schwartz, fie că e sau nu baron, femeile cam lipsesc.

Alavoy este burlac; Savinien Larcin se căsătorise cu o bătrână actriță pe care nu-i convenea s-o prezinte. Cabiron este văduv; Cotentin de la Lourdeville îşi are familia în Normandia; vicontele de Glayeulx este despărțit; numai Touban vine cu doamna Touban: o persoană de familie bună, invidioasă, dulceagă şi rea. Nu se întâlneşte prea des un marsiliez obez care să cântărească 115 kilograme înainte de cină; îl vom prezenta deci cu mândrie doamnelor. Era nobil şi sincer. Transpira mereu. Vindea idei industriale şi se pricepea la terenuri.

Cabiron lansa afaceri prin publicitate bine făcută.

— Publicitatea, domnii mei, această pârghie modernă care pune în mişcare civilizația noastră!...

Fraze ca acestea formula Cabiron când vorbea cu oamenii dispuşi să-şi facă reclamă.

El era şi redactor de articole serioase, dar şi de articole insidioase.

Vicontele Honoré-Giscard de Glayeulx descindea dintr-o familie bună; trăia de pe urmă acestui titlu. Frecventa 14 case, care tindeau să urce, deci avea şapte prânzuri şi şapte mese de seară asigurate pe săptămână.

Touban era industriaş chimist. Cerceta câmpul ştiinței, ca să găsească simplificarea proceselor de producție. Doamna Touban avea unele contingențe cu literatura.

Cotentin de la Lourdeville făcuse asta şi aia de când lumea: rând pe rând deputat, gazetar, gerant de întreprinderi şi în prezent avocat de afaceri.

La domnul Schwartz acasă totul se reducea la afaceri, de la vodevil, în persoana ascuțitului domn Savinien Larcin, de la arta sacră, până la sfânta poezie, proliferată de insipida specie a lui Sensitive, romantic gen Pompadour, care peticea în stil mare şi-şi comercializa viața boemă declamând elegii

şterse.

Numai Savinien era tânăr. Cotentin, decanul, avea acum părul alb. Ceilalţi, în jur de 40 de ani, ca şi domnul Schwartz. Doamna Touban nu avusese niciodată vârstă.

Rămânea, în sfârşit, un cuplu palid, trist, modest şi decent, domnul şi doamna Éliacin Schwartz. L-am cunoscut pe Éliacin la Caen, factotum[47] al unei alte familii Schwartz, căci întâmplarea face ca în această carte să mergem pe urmele Schwartzilor până peste poate. Éliacin, căsătorit acum, nu mai fusese pe placul soţiei comisarului de poliţie, devenit azi şef de departament la prefectură.

Domnul şi doamna Éliacin, personaje modeste, bieţi prinţi de sânge ai dinastiei Schwartz, aveau misiunea de a ajuta la onorurile castelului Boisrenaud.

Cam asta ar fi tot. Despre fiecare din cei care se aflau acolo nu am mai găsit de adăugat nici un cuvânt. Şi constatăm, cu tristeţe, că nimic, dar absolut nimic din ceea ce putem numi "dramă" nu se simţea în această casă îmbelşugată, liniştită şi plină de o bună dispoziţie burgheză, de acea veselie puţin obositoare care îi urmăreşte pe oamenii prea fericiţi.

Baroana avea un trecut romantic, e adevărat, dar trecutul ei, prescris de timp, părea înecat într-o adâncă uitare.

Ce ar mai fi putut să se schimbe? Să urce? Iar să urce? Poate profilul financiar al acestui iscusit domn Schwartz nu l-a interesat pe cititorul nostru până-ntr-atât încât victoriile lui ulterioare să poată servi drept bază unei acţiuni dramatice.

În afara acestei probleme, linişte plată.

Acea frumoasă fată, Edmée Leber, pleca în America! Am văzut-o pe Edmée strecurân-du-se în tihna obişnuită a casei ca o ameninţare trecătoare şi neputincioasă, încercând să dezlege un mister...

În afara acestui incident fără importanţă, totul era neted ca oglinda. Domnul Schwartz, doamna Schwartz, frumoasa Blanche şi musafirii lor alcătuiau una din acele reuniuni cum se văd în fiecare zi oriunde; o reuniune care, păstrându-şi totuşi doza voită de excentricitate, semăna în linii mari cu toate celelalte, în care se trăieşte pur şi simplu în prezent, fără grijile din ajun sau ale zilei de mâine, exceptând, bineînţeles, *afacerile*, sânge din vinele acestei lumi şi respiraţia sufletului lor.

Chiar căsătoria fiicei acestei case cu faimosul domn

Lecoq era o *afacere* întrucâtva avantajoasă; ea prezenta profituri şi pierderi mai mult sau mai puţin discutabile; dar era, sau cel puţin părea să fie, o afacere convenită, dinainte hotărâtă, care nu mai dădea nici un fel de emoţii.

Şi, totuşi, exista o prejudecată instigată de poeţi, o prejudecată care nici nu ar avea nevoie de poeţi pentru a se bucura de credit în rândul mulţimii sărace, unde circulă ca o consolare egoistă: "Banul nu aduce, fericirea".

Fiecare spune asta. Fiecare crede asta.

Este un adevăr? O fatalitate?

Poate, mai curând, o consolare naivă a mizeriei?

Întrebaţi-i pe servitori, nu acesta sau celălalt, mai bine informat decât alţii, pe oricare, la întâmplare, întrebaţi despre viaţa cutărei case, plină de strălucire; nu aceasta sau cealaltă, ci tot la întâmplare; fac prinsoare cu dumneavoastră că vă vor fi povestit lucruri confuze, este adevărat, dar teribile, uneori sfâşietoare, semănând a tragedie.

Nici aurul nici grandoarea nu ne fac fericiţi.

La Fontaine nu făcea deseori versuri mediocre; acest vers, cât e el de execrabil, plat, lipsit de vigoare, prozaic, este totuşi ilustru ca cea mai aleasă rimă a lui Corneille. După credinţa comună, este departe ideea că aurul şi măreţia ne fac în mod sigur nefericiţi.

Luaţi-l pe primul-venit dintre cei mai convinşi adepţi ai acestei dogme şi oferiţi-i grandoarea sau aurul; vă veţi convinge dacă are să fugă mâncând pământul!

Nu are nici o importanţă, poate ignoranţa, poate invidia vor să ghicească neliniştea în spatele acestei măreţii, şi poate că îndrăzneţul romancier, numit *toată lumea*, care nu merge pe ocolite, ne va tălmăci acea nelinişte prin cuvinte mai cuprinzătoare, mai pe înţeles, iar vălul ridicat de mânia lui ne va dezvălui sânge şi lacrimi.

Fără îndoială, orice măreţie deranjează, acesta este secretul. De acord. Dar, în afara lui, nu există oare şi altceva?

Există întotdeauna. În casa domnului baron Schwartz, de exemplu, observatorul cel mai subtil, oricâtă bunăvoinţă ar avea, nu va descoperi nici cel mai mic simptom sângeros, nici cel mai uşor motiv de lacrimi. Şi totuşi, există ceva. Ce anume? Nişte lucruri mărunte, câteva secrete pe care vrem să i le dezvăluim cititorului, ca să încheiem una din acele socoteli care fac prietenii buni.

Să nu vă aşteptaţi însă la ceva prea serios!

În primul rând, după supă, doamna Sicard, camerista

dichisită, îi şopti ceva micuţei noastre Blanche, care se roşi şi surâse.

În al doilea rând, puţin mai târziu, Domergue se apropie de doamna baroană şi îi raportă cu voce tare executarea unei dispoziţii. Baroana încuviinţă: "Bine, Domergue", iar Domergue, pe când se retrăgea, îi spuse ca din întâmplare: "Mâine se va lumina de ziuă."

Şi acest teribil cuvânt de ordine nu schimbă cu nimic seninătatea încântătoarei femei.

În al treilea rând, aproape în aceeaşi clipă, domnul Schwartz, care o învăluia pe baroană cu o privire de soţ plin de admiraţie, dar puţin îngrijorat, făcu semn masivului Alavoy, care mânca tacticos, expunându-şi fericita rotunjime a unui pântece de financiar într-o jiletcă excentrică de catifea, brodată cu fir de aur. Acest Alavoy era cel mai elegant dintre plasatorii de idei.

Semnul domnului Schwartz era fără îndoială dinainte stabilit, căci Alavoy lăsă imediat furculiţa şi, ca un om care deodată îşi aduce aminte de ceva, spuse:

— E formidabil, da, extraordinar, era să uit să vă amintesc în seara aceasta despre afacerea Danduran.

— Bine, bine, făcu simplu renumitul bancher.

— Dacă aţi duce lipsă... insistă Alavoy.

— Notat în carnet! întrerupse domnul Schwartz. Timp pentru tot!

Savinien Larcin povestea cea mai spirituală întâmplare din lume, despre cuiele din pantofii domnului Dupin cel vârstnic.

Balzac, marele nostru maestru, a făcut proverbială "afacerea Chaumontel". S-ar putea ca afacerea Danduran să fie supapa de siguranţă a familiei Schwartz.

Domnul baron, de altfel, continuă să mănânce nestingherit. Înainte de desert, luă din nou cuvântul, adresându-se soţiei sale:

— Să profităm de afacerea Danduran? O plimbare la Operă? Nu? Obidită? Bine. Libertate.

Cu toată această perfectă şi scurtă formulare, domnul baron găsea modalitatea de a întreba şi de a răspunde. El îl chemă pe Domergue.

— Cupeul! Întoarcerea devreme.

Baroana schimbă o privire cu gravul valet.

În sfârşit, al patrulea şi ultimul amănunt; pe când se servea cafeaua, domnul baron spuse deodată, privindu-şi

soția cu insistență:

— Să nu uit, Giovanna, asta trebuie să fie a dumitale.

Între arătător şi degetul mare ținea o cheiță frumoasă, pe care i-o arăta soției sale.

Doamnă Schwartz privi, surâse şi-i răspunse:

— Chiar o căutam. Este cheia sertarului meu din mijloc.

— Comic! spuse baronul.

Îi dădu cheia doamnei Touban, care o trecu perechii Glayeulx şi doamna Schwartz o primi din mâinile filfizonului Alavoy. Ea o puse pe masă, fără tulburare aparentă.

În jurul mesei, conversația se ducea de la un capăt la altul. Un întreg jurnal de spirit, cu poante nemaipomenite, pe care Savinien Larcin le recita pe dinafară. Acei veseli vodevilişti sunt foarte utili la țară.

După câteva clipe, cheia părea uitată. Nimeni, bineînțeles, nu observă acele câteva picături de sudoare apărute la rădăcina frumosului păr al doamnei baroane. Era cald: motiv pentru care unele fețe deveneau palide.

Doamna baroană era foarte palidă față de orbitoarea fascinație a surâsului ei.

Când cheia a fost pusă pe masă, ceva foarte mic se lipise de fața de masă, lăsând pe albul ei o urmă imperceptibilă; o nimica toată, închipuiți-vă un fir de praf, un atom.

Doamna baroană, care nici măcar nu acordase vreo privire cheii, observase oare că acel atom era ceară?

Ştia măcar că amprenta unei chei se poate lua cu ceară?

Unii filozofi pretind că doamnele nu au nevoie să se uite ca să vadă şi că, fără să fi învățat nimic, ele ştiu de toate.

Pe când se ridicau de la masă, doamna baroană, găsi mijlocul potrivit de a ajunge lângă Domergue şi a-i spune:

— Trebuie să merg la Paris astă-seară.

În afara acestor taine neconsistente, de mică importanță, absolut nimic: casa Schwa-rtz era oaza unei linişti depline.

Edmée Leber, ieşind din castelul Boisrenaud, ca să poată urca spre Montfermeil, o luase pe drumul care traversează câmpia şi dă în pădure. Acest drum mergea vreo sută de paşi de-a lungul şanțului de ocrotire, din cauza unui cot al delimitării parcului. În ultimele licăriri ale amurgului, i se păru că distinge de cealaltă parte a drumului o formă stranie, care se strecură printre tufişuri; nu am spus o formă omenească. Era ca o reptilă, cu cap de om, şi tânăra fată se uită şi mai atentă, cu atât mai mult cu cât astăzi mai văzuse o dată, în coşul ei tras de un câine dog, această făptură

nenorocită, jumătate cerşetor, jumătate comisionar, pe care hidoasa infirmitate o făcea celebră în întreg cartierul Saint-Martin.

Casa din strada Notre-Dame de Nazareth, în care locuia Edmée dădea şi în curtea clădirii Plat-d'Étain. Deseori putuse să-l vadă pe Trei-Labe în exercițiul sărmanei lui meserii. În timp ce fusese bolnavă şi copleşită de febră, înfățişarea lui Trei-Labe îi inspira milă, amestecată cu spaimă. Nu o dată, şi fără voia ei, Edmée petrecuse ore întregi privindu-l cum îşi punea în mişcare partea paralizată a corpului său şi executând cu torsul şi cu brațele acte de adevărată putere fizică.

Pentru Edmée această reptilă cu cap de om, mai curând bănuită decât zărită în umbra drumului, nu era altul decât estropiatul de la Plat-d'Étain.

Ideea aceasta nu avea temei; cum să presupui că Trei-Labe ar putea să stea la pândă în aceste locuri pustii, fără atelajul lui? Şi de la ce ora aceasta, la care el se află totdeauna la postul său din curtea mesageriilor?

Desigur, la vremea asta câinele dog aleargă întins spre Paris.

Ultimele raze ale amurgului fac jocuri cu umbrele care pot înşela vederea oricui.

Edmée era tulburată şi-şi simțea inima grea după ce ieşise din acea casă unde tocmai căutase o dovadă hotărâtoare pentru ea. Totuşi nu era decât o fată tânără şi întunericul aduce odată cu el spaimele. Când trecu prin fața tufişurilor unde dispăruse vedenia, privirea ei îngrijorată cercetă în jur.

Nu văzu nimic.

Îşi continuă drumul, fără să se mai gândească la acest incident. Avea mult de mers şi trebuia să treacă peste un câmp gol: lung pentru a ajunge până la Livry prin pădure, dar mult mai lung, din păcate, pentru a ajunge la Paris. Or, de când diamantul nu mai era în punga ei, punga rămăsese goală. Ultimul ban de argint îl dăduse controlorului de pe vasul-poştă. Edmée, care tocmai refuzase cu atâta mândrie ajutorul doamnei Schwartz, Edmée, care depusese pe consola din salonul baroanei şi fără voia acesteia o bijuterie pierdută pe care nu numai că nu o reclamă, dar chiar susținea că nu îi aparținea, Edmée nu avea cu ce să plătească trăsura de la Livry la Paris.

Dar ce importanță avea acest lucru? Se simțea tare.

Febra o exalta ca o beție. I se părea foarte simplu să meargă pe jos cinci leghe; dacă distanța ar fi fost dublă, tot nu o mai interesa. Inima îi halea, capul îi vâjâia, înaintea ochilor îi treceau năluci, dar ea se simțea tare.

"Ştiu tot ce voiam să ştiu, gândea ea. Iată-mă vindecată, vindecată de-a binelea! Nu mai iubesc; cine ar putea crede că e atât de uşor să nu mai iubeşti?"

La fel gândea şi despre drum. Sfida dragostea tot aşa cum sfida şi oboseala.

Dar, fără voia ei, suspina şi mersul i se împleticea.

Ajunse cu greu la liziera pădurii, unde drumul intra brusc sub o boltă deasă de frunziş. După câțiva paşi, întunericul deveni atât de dens, încât cu greu se putea distinge ceva. Edmée nu mai înainta aproape deloc, cu toate că îşi spunea mereu: "Eu merg, eu merg!" În mintea ei era tot atâta întuneric ca şi afară; nu îşi dădea seama de slăbiciunea care îi împiedica mişcările: Se opri lângă tulpina unui copac şi îşi rezemă fruntea de scoarța lui murmurând:

"Trebuie să merg... Merg!..."

Din desiş se auzea ceva, dar putea ea oare să mai ia seama? Urechile îi vâjâiau şi abia mai respira.

Încet, picioarele nu o mai ținură. Se lăsă în jos, să se aşeze la rădăcina copacului, gândind încă:

"Eu merg! Eu merg!"

În această stare, vecină cu agonia, poți avea vise stranii. Halucinația revenea. În loc să atingă pământul, Edmée dădu peste două brațe care o susținură cu blândețe. Ochii ei, înainte de a i se închide, văzură confuz în întuneric acea siluetă hidoasă: omul-reptilă, Trei-Labe, cerşetorul din curtea de la Plat-d'Étain.

Capitolul VII - Pactul

Trăsura poştei cu imperială de la Vaujours spre Paris (Pantin, Bondy, Livry, Clichy, le Vert-Galant, Montfermeil, Coubron şi altele) trecea de obicei prin Livry la ora 8 şi jumătate, dacă nu cumva sosea mai înainte sau dacă nu cumva întârzia; ceea ce se întâmpla de obicei de şapte ori pe săptămână. Cam pe la ora 8 şi douăzeci de minute, în sala de

aşteptare îşi făcu apariţia un alai straniu — doi bărbaţi, unul din ei ţinând în spate un fel de pachet lunguieţ, duceau pe o brancardă din crengi o femeie bolnavă. Un personaj robust, cu trăsături regulate, inteligente şi bărbăteşti, care părea să facă parte din clasa oamenilor avuţi, îi însoţea.

Numai acesta din urmă, căruia i se spunea domnul Bruneau şi pe care cei doi însoţitori îl tratau cu un respect plin de teamă, este pentru noi o figură nouă. În cei doi care duceau targa i-am recunoscut imediat pe Similor, fostul profesor de dans, cu pălăria lui cenuşie şi jiletca de pluş, şi pe Échalot, pescarul cu înfăţişarea modestă şi fizionomia mai atrăgătoare, căruia îmbrăcămintea de băiat de farmacie îi dădea un aer melancolic. Unul era tatăl nelegitim, celălalt mama-doică a tânărului Saladin.

În ce priveşte persoană bolnavă, de îndată ce brancardă trecu pragul sălii de aşteptare şi lampa cu ulei din spatele ghişeului o lumină, apăru faţa încântătoare a lui Edmée Leber.

Tocmai îşi revenea şi lumina o făcu să deschidă ochii. Mirată, privirea fetei făcu înconjurul camerei, temându-se parcă să nu întâlnească ceva înspăimântător, fără îndoială o amintire confuză a halucinaţiilor ei. Când, în sfârşit, văzu figura mare şi blândă a domnului Bruneau, Edmée tresări, apoi îi zâmbi.

— Am visat… şopti ea. Închizând din nou ochii, pentru că lumina lămpii o obosea, adăugă: Cum se face că sunteţi lângă mine?

— O să vorbim, scumpă domnişoară, răspunse domnul Bruneau. Staţi liniştită.

Apoi luă mâinile fetei într-ale sale şi i le strânse părinteşte.

Similor şi Échalot, tăcuţi, cu pălăria în mână, stăteau într-un colţ al sălii de aşteptare. Échalot îşi aşezase sub braţ ciudatul pachet, pe care de obicei îl ţinea în cele mai incomode poziţii. Domnul Bruneau se apropie de ghişeu şi spuse:

— Reţin întregul cupeu, doamnă Lafort, dacă este liber, îmi trebuie imediat o trăsură.

Funcţionara de la ghişeu consultă registrul şi, aruncând spre Edmée o privire semnificativă, îi răspunse amabilă:

— V-ar deranja dacă are să mai fie cineva cu dumneavoastră, domnule Bruneau? Pe locurile care sunt la mine, nu am pe nimeni înscris, dar cei din Vaujours vin

întotdeauna în cupeu.

Similor îi făcu semn cu cotul lui Échalot. Domnul Bruneau se îndreptă spre ei şi le spuse:

— Nu am nevoie de voi.

Aceştia ieşiră numaidecât. Similor îl luă de braţ pe Échalot şi spuse:

— Leşinata asta ar fi putut să ne dea un bacşiş. Ah, lasă, Bibi, noi amândoi o să mai stăm mult timp bosumflaţi?

— Depinde de sinceritatea ta, Amédée, răspunse Échalot. Eu îmi pusesem toată nădejdea în prietenia ta; dacă trebuie să ne despărţim unul de altul, mai bine să ne batem de pe-acum; asta e părerea mea.

— Prostii, Bibi!

— Se poate! Dar eu prefer mai curând să te văd mort decât necăjit!

Similor strâmbă din nas.

— Bibi, reluă el cu un ton uşuratic, ca să facem ceva, ce-ai zice să luăm o gustare?

— Nu mi-e foame.

— Stropită cu un litru de acrişor, bineînţeles?

— Nu mi-e sete. Spunând acestea, Échalot îşi luă un aer sever şi adaugă: Nici măcar o mângâiere părintească nu i-ai dat făpturii!

— Nu alintările şi maimuţărelile au să-i deschidă orizontul viitorului! răspunse sentenţios Similor.

Échalot îşi scoase pachetul de sub braţ şi apropie faţa strâmbată şi jigărită a copilului de buzele prietenului său, care îl săruta distrat spunând:

— E cam delicat, totuşi!

— Şi în ce meserie câştigi cu ce să-i oferi orizontul viitorului, Amédée? întrebă Échalot suspinând.

Amédée îşi retrase braţul şi luă o poză emfatică:

— Bătrâne, declamă el, puţin mi-ar păsa să rivalizez cu tine la orice armă sau într-un joc de îndemânare. Am şi avut probleme astăzi cu un ofiţer de marină, drept care ne vom întâlni mai târziu pe câmpul de onoare, dar eu nu vreau să mă acuzi de pierde-vară şi de individ dubios. Cartierul e plin de taine; într-o situaţie nesigură ca a mea, cu un copil, fără nici un căpătâi, şi neştiinţa în care sunt în ce priveşte familia mea, nu e o crimă să te strecori. Am reflectat şi atunci m-am gândit după cum urmează: mi-am spus: Amédée, tu nu poţi să trăieşti mereu din prietenie pe spinarea celui care te adăposteşte sub acoperământul lui modest. Trebuie să

străbați; ai vârsta potrivită. În cazul acesta, puteam eu să înjghebez o mică afacere ca a ta, nu-i aşa, la concurență? Mai curând să mor decât să-i fac rău unui prieten! Aveam deci de ales între domnul Bruneau la poarta mare de alături, domnul Lecoq la primul etaj, şi tinerii de la etajul patru, pe care îi auzi prin perete cum vorbesc despre crime. Toți, mistere! Domnul Bruneau mi-a spus să mai trec. Domnul Lecoq mi-a notat numele în deocheatul ăla de registru, în care suntem trecuți tu şi cu mine, fii atent! Ce face el, omul ăla? Du-te acolo şi vezi! Pariez pe o halbă că totul are să se termine prost. Rămâne tinerețea de la al patrulea. Am pătruns într-o dimineață acolo şi-i auzeam că voiau să ucidă femeia…

— Ce femeie? întrebă Échalot, fremătând de curiozitate.

Trebuie, de altfel, să renunț la descrierea atenției încordate cu care acesta asculta mărturisirea prietenului său. Saladin îl cam sâcâia; încercă să-l pună în traistă, dar nu reuşi.

— Da, care femeie? repetă Similor, ridicând din umeri ca un ghicitor de şarade care renunță să mai ghicească. Spune-mi tu dacă ştii. Totul — mister! Pe scurt, nu e mult mai frumos ta el decât la tine! Cu toate că fumează țigări de cinci şi poartă rufărie fină. Sunt trei Băieți de familie şi fără bani, dar care sunt puşi pe chefuit şi altele. Şi este unul, domnul Michel, care începe să trăiască separat, o fi descoperit vreo afacere sau vreo comoară, că domnul Maurice şi domnul Etienne au rămas nedumeriți. Atunci, nu am îndrăznit să vorbesc numaidecât despre femeie. Am spus doar: eu pot să vă fac servicii pe ascuns, fără prejudecată; asta i-a făcut din capul locului să râdă şi le-am mai spus că am profesat arta dansului în saloane. Ei râd de toate cele. Cu toate astea, am fost acceptat. Mă vor plăti la prima afacere.

— Ce afacere? întrebă iarăşi Échalot, care, la capătul răbdării, îl puse din nou pe Saladin sub braț.

— Ghiceşte, Bibi.

— Şi tu ce ai să faci la ei?

— În general, de toate.

— Ai leafă?

— Ia termină! Ce, semăn eu a servitor? O să primesc o sută de franci, asta e!

— Ce afacere?

— Scormoneşte! Din moment ce ți se spune că sunt secrete!

Échalot îşi scoase pălăria veche de paie ca să-şi şteargă

sudoarea de pe frunte cu dosul mâinii.

— Asta explică cel puțin pentru moment gândi el cu voce tare, părăsirea copilului în leagăn, şi a prietenului tău. Şi e foarte adevărat că, în cartier, misterele forfotesc... Dar ți-au scăpat vreo aluzie la povestea cu omorârea femeii?

— Nici urmă!

— Nici n-ai zărit-o la ei?

— Jur că nu era acolo!

— Atunci unde e?

— Asta e... mister.

— Şi ce-ai făcut în casă până acum?

— Timp de trei zile, răspunse Similor cu un fel de sfială, am făcut, cum s-ar spune, menajul: ghetrele şi o grămadă de comisioane. Trebuie să debutezi, nu-i aşa?

— Ce comisioane?

— Croitori, fructari, restaurant... de-aia nu m-ai mai văzut... Dar alaltăieri povestea a început...

Aici Saladin mormăi; nu era la largul lui. Échalot îi recomandă să fie cuminte şi, apropiindu-se de Similor, îi şuieră în ureche:

— Ia să vedem dacă îți descarci sufletul cu sinceritate!

— Alaltăieri, continuă Similor, cel mai tânăr – domnul Maurice, o inimă bună, da! – mi-a dat o scrisoare cu doi franci şi cincizeci pentru drum. Scrisoarea nu avea adresă. Era vorba să o duc, aici, aproape...

— La castel? întrerupse Échalot, băgând *ciocul* lui Saladin în subțioară, ca să-l împiedice astfel să țipe.

— Apropiindu-mă... Ah, va să zică, m-ai urmărit?

— Până la vasul-poştă numai... Pentru cine era scrisoarea?

— Mister!

— Cui i-ai dat-o?

— Nimănui.

— Cum?... Te ascunzi de mine?

— Cuvânt sfânt! Am lăsat-o sub o piatră mare care e în plin câmp, la vreo sută de paşi în fața pădurii.

Capul lui Échalot căzu în piept. O dramă a teatrului "Ambigue-Comique" nu i-ar fi provocat emoții mai tari.

— Şi apoi? făcu el, în timp ce Saladin horcăia încet.

— Nimic ieri, răspunse Similor; azi-dimineață, al doilea masaj.

— Încă o scrisoare?

— Nu, un cuvânt... un cuvânt de la cel mai mare,

domnul Michel, ăla care chefuieşte... Ah, ah! Face el pe grozavul, dar tot e îndrăgostit!

— Ce cuvânt?

— Bibi, spuse solemn Similor, fii blestemat pentru vecie dacă trădezi încrederea ce o am în tine. Palavragesc ca un papagal african, pentru că mă enervează să fiu mereu suspectat de tine. Dar îmi risc existența şi cea a copilului meu.

— Ce cuvânt? repetă întrebarea Échalot.

— Uite povestea. Domnul Michel mi-a spus: "Ai să te opreşti la debarcaderul domnului Schwartz, ai să te plimbi liniştit cu mâinile în buzunare, până când ai să întâlneşti un servitor în livrea cu nasturi de argint care priveşte apa curgând".

— L-am văzut! strigă nerăbdător Échalot. Nasturii, livreaua! Şi privea apa curgând! Cuvântul, bătrâne, spune-mi cuvântul Saladin, taci din gură!

— *Se va lumina de ziuă mâine?* spuse Similor în urechea prietenului său.

— Ce? făcu acesta, care crezu că nu a auzit bine. *Se va lumina de ziuă mâine?*

— Nimic mai mult!

— Şi răspunsul importantului servitor?

— *Poate... depinde.*

— Ei aş! Importantul servitor nu ştia el că are să se lumineze a doua zi?

— Trebuia să se informeze mai înainte.

— Pe lângă cine?

— Nu cunosc. Mi-a spus: "Tinere, hoinăreşte şi admiră peisajul în asfințitul soarelui şi nu-ți pierde răbdarea dacă voi întârzia să-ți aduc răspunsul". Am hoinărit deci prin împrejurimi, unde e foarte plăcut. După căderea nopții, livreaua cenuşie s-a întors şi mi-a spus, luând o priză de tabac fără să-mi ofere şi mie: "Tinere, se va lumina de ziuă, la locul obişnuit, astă-seară, la ora zece."

— Ziuă! La ora zece seara! exclamă Échalot.

— Mistere! răspunse imediat Similor.

În felul lui, Saladin striga sufocat: "Să vină garda!" dar nu i se da nici o atenție, într-atât erau prinşi în focul discuției.

Échalot încercă în zadar să lupte împotriva emoției. Îşi frecă ochii, supunându-se unui irezistibil clan, îl aruncă pe Saladin în bandulieră şi-l strânse pe Similor la piept,

inundând cu lacrimi calde paltonul de catifea reiată.

— O, Amédée, exclamă el într-o adevărată efuziune de înduioşare, te-am suspectat, e adevărat; iartă-mă… Când te întorceai acasă, miroseai a cafea, deşi erai tată de copil, şi îmi spuneam: îşi are secretele lui în afara asociației. Am vrut să te încerc; ai ieşit victorios.

— Hai, hai, bătrâne, spuse el, nu te prosti. Asta o să-ți servească drept lecție ca să nu te mai laşi pradă salturilor închipuirilor oarbe ale geloziei tale…

Era în joc măreția sufletească a lui Similor: el nu abuza de triumful său.

— Primeşte-mi jurământul! întrerupse Échalot. Am suferit prea mult! Eram acolo pe malul canalului şi te pândeam, cu toate că nu are loc spionarea în caracterul meu generos. Te-am văzut venind, m-am apropiat prin spatele mărăcinişului… dacă mă înşelai, vezi tu, se întâmpla o nenorocire! Dar tu nu m-ai înşelat. Am auzit chiar şi cuvintele servitorului, care are aerul unui funcționar de bancă: "*Poate… depinde*", ți-a spus el. Am văzut cum el a plecat şi tu ai rămas să aştepți; m-am dus încolo şi-ncoace prin dosul mărăcinişului şi cu greu l-am împiedicat pe țâncul ăsta să nu mai țipe… Şi când masivul servitor, îmbrăcat în cenuşiu, s-a întors, chiar aşa a spus: "Astă-seară, la ora zece". Şi ce-ar putea să însemne asta. Amédée, ce-ar putea să însemne ziua care se îmbină cu noaptea în misterele lor?

Similor surâse ca un om care vede mai departe decât vârful nasului.

— Bibi, răspunse el, e o treabă încurcată, că nici dracul nu mai înțelege nimic… Ştii că l-ai pus pe Saladin cu capul în jos?…

— La vârsta asta nimic nu-l tulbură, răspunse Échalot.

Similor întoarse copilul, care se zbătea convulsiv, şi recunoscu justețea observației. Apoi reluă:

— Al treilea dedesubt, stai să vezi, cu şiretlicuri şi maşinații ale şmecherilor din înalta societate, care manevrează tertipuri pline de subtilități, parole de trecere şi secrete de francmasoni, nu-i aşa? Cine nu riscă nimic, nu are nimic… Eu votez ca să ne vârâm capul în povestea asta, între ramificațiile peste care am dat chiar pe vasul-poştă. Jumătate din Paris e în combinație. Binevoieşte să intri alături de mine.

— S-a făcut! răspunse imediat Échalot. Dacă o faci tu, o fac şi eu! Bate palma!

— Bate palma! Jurăm credință…

— Până la moarte, Amédée... Dar de ce?

— Ca să ne retragem cu îndemânare din afacere noi şi ca să-l împingem pe copil spre cariera lui!

La lumina difuză a stelelor îşi întinseră mâinile, fără să se gândească să imite gestul celor trei fraţi Horaţi[48]. Drumul era pustiu. Alături de Saladin, doar cerul le fusese martor. Sunt în viaţă clipe solemne. Nu se încheie un astfel de pact fără să fii profund impresionat.

Există în Paris cartiere a căror educaţie cade în sarcina dramaturgilor care scriu piese pentru teatrele de mâna a doua. Pe o rază de un sfert de leghe în jurul bulevardului Le Crime, veţi recunoaşte cu surprindere stilul redutabil al domnilor cutare sau cutare: totul este o copie, de la afectarea puţin burlescă a limbajului serios, până la eleganţa dubioasă a glumelor.

Échalot şi Similor glumeau rareori; ei tocmai puseseră bazele unei asociaţii în scopul destul de nedesluşit de a pescui în ape tulburi, într-un ocean ale cărui bogăţii şi primejdii fără îndoială le exagerau. Erau doi poeţi cu inimă bună şi imaginaţie naivă, doi fii ai nepieritoarei păduri de carton presat care făceau umbră melodramei, doi sălbatici ai Parisului. Teatrul le dăduse lecţii de sentimente delicate, şi acea deosebită gramatică de care făceau uz, dispreţuia limba aspră şi plăcută a poporului, care dispărea, din păcate, pierzându-se cu fiecare zi ce trecea în nu se ştie care patos stupid. Noi nu acuzăm teatrul că le-ar fi inoculat păcatul lenei; totuşi, ei nu se mai împacă deloc cu munca şi, ascultaţi-mă, când întâlneşti prin Paris suflete din acestea sensibile, care nu vor să muncească, fiţi atenţi la mâinile lor şi păziţi-vă buzunarele.

O linişte solemnă urmă pactului încheiat.

Apoi, tot vorbind, cei doi prieteni se distanţară de biroul de poştă. Un zgomot surd se auzi din depărtare.

— Trăsura! spuse Similor. Mi-aş ceda bucuros un loc pe imperială, ca să nu-mi tocesc pâslarii.

— Lui Saladin îi place mult să călătorească, răspunse Échalot.

— Cât ai în traistă?

— Crăpceni de un franc.

— Eu, şaptezeci şi cinci de centime. Prea puţin.

În spatele lor se deschise uşa unei case şi auziră strigând:

— Hai, hai, doamnă Champion! Puţină vivacitate! Aţi

luat peştele? Félicité, lanterna! N-o să am loc, să vedeți!

Cadrul uşii se lumină de razele unei imense lanterne cu toartă pe care o balansă o servitoare prost dispusă.

După ea ieşi o doamnă foarte grasă, încărcată de pachete, gâfâind greoaie, grăbindu-se şi împiedicându-se în propriile-i fuste.

— Întotdeauna faci la fel, Adolphe! se plânse ea. Aştepți până în ultimul moment, când e atât de simplu să intri în birou cu două minute mai devreme! Am batista, Félicité? Închide bine dulăpiorul de alimente, să nu intre insectele. Ai grijă să-ți dea o pisică. Dacă e haimana, nu o vreau…

— Mai repede! Mai repede! zise Adolphe care o luase înainte. Ai peştele, doamnă Champion?

— Am peştele, Félicité?

Adolphe se întoarse. Lumina lanternei îl prinse ca un nimb, din cap până în picioare, pe falnicul pescar de pe malul canalului, cel care *încerca* o ştiucă de 14 livre.

Mergea degajat şi fără nici un pachet, echipat doar cu o undiță cu mâner de baga, ultimul model, în timp ce vrednica de plâns doamnă Champion se cocoşa sub greutatea pachetelor.

Notați că parizienii condamnă cu indignare obiceiurile țărilor barbare în care femeile lucrează pământul.

Numele mic al doamnei Champion era Céleste. La ultima sărbătoare de la Saint-Cloud cântărise 99 de kilograme.

Văzându-l pe domnul Champion, Échalot scoase un strigăt de fericire:

— E vecinul, spuse el, săltându-l pe Saladin până lângă ceafă. O să călătorim cu trăsura!

Şi cum Similor nu înțelegea, îi lăsă brațul şi-i mai spuse:

— Nu te împotrivi, Amédée. Trebuie să ne învățăm cu trucurile în noua noastră afacere. Mă duc să aranjez legătura şi o să avem două locuri ale noastre, şi ieftin! Ține-l pe Saladin.

Eliberându-se de povara lui, cu pălăria în mână îl acostă pe inimosul pescar:

— Bună seara, burghezule. Deci, soția dumitale este cea care duce prăjeală mea?

Domnul Champion făcu un salt în lături, ca şi cum o roată iar fi strivit piciorul. Cunosc destui pescari care ar fi în stare de crimă ca să tăinuiască cumpărarea a o sută de crăpceni.

— Ce faci dumneata aici? mormăi el grăbind pasul spre

biroul de poştă.

— Fac ce faci şi dumneata, burgheziile, mă întorc la treburile mele… merităm totuşi o centimă bucata, ce zici, pentru un amator…

— Am hotărât odată prețul! obiectă domnul Champion. Ți-am plătit, bună seara!

— Nu contează, insistă Échalot, care se ținea de el că umbra, doamnele cunosc mai bine prețul lucrurilor… Şi dacă soția dumitale ar şti…

— Adolphe, strigă doamna Champion istovită, aşteaptă-mă!

Adolphe se opri brusc. Era roşu de furie. Scoase trei piese de un franc din portmoneu şi i le dădu spunând:

— Prietene, profiți de situația mea delicată. Eşti un om necinstit.

Şi-i întoarse spatele. Échalot rămase zăpăcit şi sângele i se urcă în obraji. Dar Rubiconul trecut de el şi Similor nu e prea lat.

Povestea aceasta îl făcu pe Similor să râdă; o glorie periculoasă. Dându-i înapoi copilul, Similor îi spuse:

— Bătrâne, uite că te instruieşti!

Fără remuşcări, toți trei se suiră pe imperială.

Aici fură incomodați de o roabă de răchită care nu fusese pusă sub prelată. Înainte de a se urca în coşul care se legăna deasupra arcurilor, recunoscură câinele dog al domnului Mathieu.

— Uite încă ceva hazliu, spuse Similor. Atelajul lui Trei-Labe! Înseamnă că Trei-Labe a dormit la castel!

— Mister!

Cupeul era gol, întocmai cum spusese funcționara. Domnul Bruneau luă loc lângă Edmée Leber, care, puțin ajutată, putu să urce treapta trăsurii.

Nu acelaşi lucru fu şi cu doamna Champion şi pachetele ei; ea avu nevoie de mult ajutor. Céleste se mai îngrăşase de la ultima sărbătoare de la Saint-Cloud. În cupeu erau oameni din Vaujours are căutau să-şi păzească lucrurile împotriva invadării celor din Livry. Toată lumea ducea pachete, în afară de Adolphe. Lupta fu dârză, dar hotărâtoare: oameni şi pachete se instalară după câteva cuvinte neplăcute schimbate cu generozitate, şi portiera lăsă interiorul îndesat ca țeava unui tun. Sus, pe imperială, Échalot şi Similor se întindeau în voie. Échalot cumpărase două țigări, şi tutunul regiei sfârşise prin a le amorți conştiința; fumau în sănătatea lui Adolphe,

prima victimă a asociației lor corupte.

— Trebuie să ne obişnuim cu şmecheriile! conchidea Échalot.

— Trebuie făcut totul, accentua Similor. O să ne îngrăşăm şi noi, ca toți ceilalți, dacă n-o să mâncăm decât pâine uscată.

— Şi mereu totul pentru sentimentul prieteniei părinteşti!

Ultimele cuvinte se refereau la Saladin, nădejdea acestui straniu menaj. Împotriva tuturor legilor naturii, Échalot avea comportarea unei mame. Saladin, vlăstar firav, semăna cu firele de iarbă care cresc prin crăpăturile pietrelor. Viața lui era aspră: clătinat şi aruncat ca un colet, dormea foarte ades cu picioarele în sus. În locul lui Saladin, şi un cățel ar fi murit, dar el nu se sinchisea.

Fumându-şi țigara, Échalot îi vârî în *cioc*, ca să-i folosim stilul, gâtul unei sticle mici cu aspect urât, şi Saladin, consolat astfel, sorbi cu marc plăcere.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau se strângea cum putea, pentru a-i lăsa cât mai mult loc tinerei fete pe care o însoțea, spunându-i pe un ton autoritar, care putea explica şi vârsta şi serviciul pe care i-l făcuse:

— Scumpa mea copilă, fără ezitări. Trebuie să-mi spui neapărat toate amănuntele vizitei dumitale la doamna baroană Schwartz.

Capitolul VIII - Poveşti cu hoți

În interiorul trăsurii discuțiile se încrucişau. Călătorii care veneau de la Vaujours îşi continuau ideea începută încă de pe când trecuseră prin pădurea Bondy. Erau trei: o doamnă, un domn foarte vorbăreț şi altul taciturn.

— S-a terminat, spunea doamna, cu toate poveştile pădurii Bondy. Hoții sunt acum la oraşe.

— Ah, ah, exclamă adjunctul din Livry, înghesuit între două maldăre de pachete, am ajuns la hoții de drumul mare?!... Sluga dumneavoastră, doamnă Blot, cum vă merge?

— Nu v-am recunoscut, domnule Tourangeau. Dar soția

dumneavoastră?

— Tot cu reumatismele ei... o cutie plină de dureri!

— Vaujours e mai sănătos decât Livry! izbucni doamna Blot, profitând de această confidență.

— Dați-mi voie, o întrerupse domnul Tourangeau imediat; cu consider, dimpotrivă, că Livry...

— Ai peştii, Céleste? întrebă Adolphe, a cărui frunte continua să fie încruntată.

El se gândea fără îndoială: "Ticăloşii m-au costat destul de scump!"

— Doamne, da, am peştele, răspunse doamna Champion, chinuită de greutatea pachetului; am tot. Nu găsiți că ne sufocăm aici?

— Serile sunt răcoroase, ripostă doamna Blot de la Vaujours. Eu, una, nu disprețuiesc căldura.

Şi adjunctul, continuându-şi ideea:

— Pentru puritatea aerului, Livry e, slavă Domnului, bine cunoscut. Cei mai grozavi medici din Capitală recomandă bolnavilor de piept să stea acolo.

— Ei bine, pledă vorbărețul, tâlharii aveau şicul lor! Făceau călătoriile mai palpitante. Numai ce se auzea un fluierat...

— Grozavă treabă, mulțumesc!

— Bărbații le consolau pe doamnele care leşinau şi nu o dată adevărate romane de dragoste au început...

— Ah, domnule! întrerupse doamna Blot, rentieră şi văduvă a domnului Blot, portărel pe când trăia. Scutiți-ne de rest!

— Domnul nu este din regiunea asta? întrebă insidios adjunctul. Nu cred să fi avut încă onoarea să călătoresc cu domnul?

— Am venit în plimbare, să văd o proprietate de vânzare.

— Cea a generalului, probabil? Uite un militar care avea un viitor strălucit în armată! Bărbat frumos, se ținea bine, avere...

— Şi nici un moştenitor, spuse Adolphe; de altfel, un pescar destul de remarcabil.

— Se va vinde ieftin averea lui... Verii din provincie sunt grăbiți să îmbucătățească succesiunea.

— Un cârnățar din Caen, se spune.

— Şi un crescător de vite din Bayaux. Generalul era normand.

— Ah! Normanzii!...

— Nu spuneți nimic de rău, preveni Céleste, domnul Champion e de fel din Domfront.

— Când spun pescar destul de remarcabil, ştiu ce spun, continuă domnul Champion, mă pricep. Dar niciodată nu s-a remarcat cu vreo lovitură memorabilă...

— Vorbiți-mi de pescuitul în mare! exclamă adjunctul. Am o rudă la Dieppe care îmi trimite homari. Îi prinde foarte proaspeți şi asta mi se întâmplă...

— Răsfățat, sfârşi doamna Blot, care era cam pisăloagă.

— Adolphe, zise încet doamna Champion, vezi în buzunarul meu dacă am cutia.

Dar Adolphe răspundea:

— În fluviile noastre există produse într-un fel superioare chiar celor din ocean!

Vorbărețul:

— Căile ferate au omorât latura pitorească a călătoriilor; e părerea tuturor cugetătorilor.

— Domnule, spuse adjunctul, fiindcă veni vorba de cale ferată, vom avea una în regiunea asta... şi, oricât de puțin v-ați gândit să cumpărați o proprietate, eu vă sfătuiesc să vă grăbiți, căci terenul urcă, urcă. Uitați-l pe baronul Schwartz, de pildă, despre care fără îndoială ați auzit vorbindu-se.

— Cred şi eu!

— Nu prea e iubit în regiune, ştiți?

— Domnule, îl întrerupse cu mândrie Adolphe, în felul acesta au început, din imprudență, certuri funeste. Eu am cinstea să fiu subcasier principal al casei Schwartz.

— Se poate afirma că acel om nu a făcut impresie în regiune! ripostă cu acreală doamna Blot.

Dar adjunctul, împăciuitor:

— Domnul are dreptate să-şi apere stăpânul. Departe de noi gândul de a vorbi cu uşurință despre un proprietar de o asemenea importanță! Sunt invitat la seratele sale. Ceea ce aveam să adaug este spre lauda lui. Într-adevăr, grație căii ferate proiectate, da care nu e străin, i se oferă domnului baron Schwartz, acum, un milion patru sute cincizeci de mii de franci pe pământul său. Şi iată, numai acum trei sau patru ani, l-a cumpărat cu şase sute de mii: o sută douăzeci la sută în patru ani, e considerabil!

— E frumos! Bietul meu Blot a dat destule asigurări pentru acest om!

— Eu găsesc că aburul este o invenție foarte bună, observă cu inocență Céleste.

Vorbărețul răspunse înclinându-se:

— Doamnă, trebuie să mărturisesc că aparține unui mare secol.

— Să apropiem distanțele, spuse numaidecât Adolphe să economisim timpul, acesta este rezultatul unei idei pe cât de vaste, pe atât de ingenioase, care trebuie să aibă cele mai bune rezultate pentru comerț şi pentru politică.

— Fără să socotim, adăugă adjunctul, că furturile cu arma în mână la drumul mare…

— Mă sufoc cu siguranță, gemu Céleste, întorcându-şi privirea spre portiera închisă.

— Serile sunt răcoroase, constată doamna Blot. Prefer să-mi fie cald decât să capăt vreun guturai.

— Şi cum spunea atât de bine doamna, adăugă vorbărețul, înclinându-se din nou spre rentieră, Parisul a devenit locul de întâlnire al tuturor răufăcătorilor expulzați de pe şesurile noastre. Parisul este o pădure…

— Pădurea neagră, în adevăr!

— Anul trecut, în trăsură acoperită, mi s-a furat o tabacheră de argint.

Spunând acestea, doamna Blot îşi luă cutiuța şi Céleste îi spuse:

— Vreți să-mi permiteți, doamnă? Sunt atât de încărcată de pachete, că nu o pot lua pe a mea. Şi, ştiți, când eşti învățat…

— Cum să nu, doamnă!

Toți cei care prizau tutun se îndestulară pe seama doamne! Blot, în afară de domnul taciturn, care, pe ascuns, trase o priză serioasă dintr-un cornet de hârtie.

— Tabachera aceea era mai puțin frumoasă decât aceasta, zise doamna Blot, închizându-şi la loc cutia, dar țineam la ea din cauza bietului meu Blot, care mi-o cumpărase, cu toate că nu aproba tutunul la cucoane.

— Cea a soției mele costă optzeci de franci, declară Adolphe, de la fabrică direct. Ai grijă de peşte, doamnă Champion.

— Pădurea neagră, repetă vorbărețul, ăsta e cuvântul! Şi vedeți că există în orice lucru un fel de fatalitate. Parisul a început prin a fi o pădure…

— Nu se poate! protestă rentiera.

— Ba da, doamnă, afirmă adjunctul, pădurea Bondy sau mai curând Livry, pe unde trecem acum.

— Domnule Tourangeau, dumneavoastră raportați totul

la Livry!

— *Libriacum*, mai înainte mănăstirea Saint-Augustin… anterioară Capitalei, doamnă!

— Şi Vaujours?

— Neant! Ați răsfoit comentariile lui Cezar?

— O pădure, continuă vorbărețul, nimic altceva decât o pădure. Se vină cerbul şi porcul mistreț pe strada Richelieu…

— De acum înainte, pescuitul este singurul posibil aici, de-a lungul fluviului, spuse Adolphe.

— Şi în locul unde e acum Bursa, bande de tâlhari neruşinați…

Toată lumea izbucni în râs. Oricare ar fi ele, glumele despre Bursă au întotdeauna un foarte mare succes.

— Ah, exclamă rentiera, bietul meu Blot ştia poveşti din astea despre Bursă!

— Punga sau viața! riscă Adolphe, pe care nu-l lăsase memoria.

Céleste îşi eliberă una din mâini ca să-l ciupească de genunchi în semn de admirație.

— Fii atentă la peşte! recomandă Adolphe.

— Asta, ca să vă confirm, continuă vorbărețul, că nimic nu se schimbă. Pădurea Parisului tot există, minus copacii. Există acolo cerbi în număr mare, dacă ne luăm după vodevilişti, porci mistreți din belşug, sălbatici sau domestici, şerpi, cine poate să tăgăduiască? Şi există şi trandafiri ca să-i ascundă, păsărele minunate care cântă la etajele tuturor caselor refrenele vesele ale tinereții. Sunt, desigur, câteva mici diferențe; în păduri dragostea nu-şi face de cap decât primăvara, pe când aici, şoaptele de dragoste se aud permanent în cele patru anotimpuri.

— Sunteți cam lejer la vorbă, domnule, în fața unor doamne!

Soțiile de portărei sunt uneori uşuratice în manifestări. Doamna Blot din Vaujours nu fu de acord cu majoritatea care protestase.

— Ba nu, ba nu! E foarte amuzantă combinația asta! Continuați!

— Şi vedeți, în schimb, câte asemănări! Lupii abundă…

— Toți lupii sunt refugiați la Paris!

— Ca să-şi pună scufița-roşie la Clichy!

— Domnule, spuse Tourangeau, aş fi măgulit de cunoştința dumneavoastră dacă ați cumpăra ceva în această regiune.

— Într-o pădure trebuie paznici de vânătoare; noi avem sergenții de stradă...

— Şi braconierii!

— Şi strângătorii de zdrențe, care adună lemne uscate!

— Şi turiştii englezi, ca la Fontainebleau!

— Pădure! Pădure! Pădure!

— Avem bulevardele largi pentru trăsurile luxoase ale grangurilor şi potecile întunecoase, şerpuind lăturalnic prin desişuri unde banditul îşi pândeşte prada.

— Bulevardele şi oraşul!

— Pădure, pădure!

— Acest om se exprimă cu eleganță, îi spuse Céleste lui Adolphe. E un bărbat bine.

Adolphe răspunse:

— Prea guraliv. Ține bine peştele.

— Cât despre bandiți, reluă călătorul cu convingere, care pădure se poate mândri cu o colecție asemănătoare celei a Parisului? Se vorbeşte despre Sénart şi Villers-Cotterets. Vrednici de milă! Pădurea Parisului i-ar avea la degetul mic!

— Am păstrat abonamentul bietului meu Blot la *Gazette des Tribunaux*, suspină rentiera.

— Eu am la *Le Droit*, declară adjunctul, în trei cu preotul şi cu căpitanul raportor; e un preot liberal; bravo lui!

— Căpitanul?

— Ei, nu, preotul. Ieri, în foileton, tocmai scria despre povestea băcanului din strada Saint-Jacques, ale cărui pivnițe serveau ca depozit bandei lui Poulain...

— Eu cunosc afacerea aceea, domnule Tourangeau! Bietul meu Blot era în *juriu*.

— Plăcută ambianță! aprecie vorbărețul în cunoscător. Eu sunt abonat la *Le Droit* şi la *La Gazette*. Vă amintiți, doamnele mele, de banda Monrose?

— Ah, ticălosul! sări Céleste. Era pe la începutul căsătoriei mele, Adolphe pescuia mai rar.

— Peştele! spuse domnul Champion. Ai grijă!

— Şi Nathan! urmă eruditul călător. Partea cucoanelor: Minette şi Rosine! Avem un autor care scrie lucruri de-astea cât multă îndemânare: domnul Balzac; citiți *Vautrin*. Trebuie să aibă el vreo cunoştință bună în întunecatul păienjeniş... Tot despre partea doamnelor: Lina Mondor; uite o isteață! Şi Clara Wendel! S-au scris drame pe chestia asta; îi măguleşte mult pe oamenii aceia când se recunosc pe scenă... Dar de la Louis-Philippe se populează pădurea. Vertubleu! În 1833,

banda Garnier, şaptezeci şi cinci dintr-o dată! Banda Châtelain: măciucile şi pâslarii, ca să nu facă zgomot pe caldarâmul străzilor!

— Sunt doi oameni cu pâslari sus! întrerupse doamna Champion.

— În fiecare clipă, spuse Adolphe, dumneaei dă dovadă de un adevărat spirit de observație. Nu da drumul la peşte!

Adjunctul îşi scormonea memoria, invidios la culme pe tartorul care vorbea atât de curgător.

— A fost banda Hug! spuse el în sfârşit.

— Cei cincizeci şi cinci! preciză doamna portărel. Banda Ghivat, banda Jamet, banda Dagory.

Bărbatul tăcut strănută. Era primul semn de viață pe care îl dădea. Îşi duse mâna la buzunar să-şi ia batista, dar rămase jenat: batista lipsea.

— Poate că ați pierdut-o, domnule, i se adresă adjunctul, fiindcă în jurul dumneavoastră nu sunt hoți.

Scena respectivă fusese împinsă destul de departe pe potecile realismului; dar noi nu vom insista într-atât încât să vă spunem cum se suflă nasul când nu ai batistă. Călătorul taciturn se văzu deci redus la această situație extremă. Cele două doamne îşi zâmbiră; rentiera desfăşură un fular nou-nouț, iar Céleste spuse:

— Adolphe, dă-mi-l pe al meu.

Ceea ce Adolphe făcu, cu condiția să aibă grijă de peşte. Speța umană este crudă. Toată lumea din trăsură îşi suflă nasul. Călătorul nostru taciturn nu păru deloc umilit. Necunoscutul bun de gură continuă:

— Hei, ce mai pădure! Şaptezeci şi trei de condamnări pentru banda Carpentier! Şi ca să vorbim numai de ieri, Courvoisier, Mignard, Gauthier, Souque, Chapon, care conducea în luptă mai mult de două sute de soldați, bandiții lui Poulmann. Vanternierii lui Marchetti… Şi cei care n-au căzut încă în plasa justiției, cea mai grozavă bandă din toate: faimoasele Haine-Negre, care îşi au soldații în noroiul cartierelor mărginaşe şi generalii în cele mai înalte sfere sociale…

— Ziarele nu spun nimic despre ei! îi tăie vorba rentiera.

— E interzis, de teamă să nu sperie comerțul. Adevărul e că ei lucrează în mare şi că poliția e înnebunită!

— Se spune că sunt protejați de sus…

— Şi că au mare trecere…

— Şi că şi justiția se teme de ei!

— Cum? Cum? izbucni doamna Champion, care asculta cu gura căscată; dar ştiţi că asta te face să te cutremuri!

— Să mă plătească, şi n-aş locui în Paris! declară domnul Tourangeau.

Adolphe îşi îngădui să ridice cu ostentaţie din umeri.

— Eu sunt subcasier, spuse el cu acea importanţă senină care îi plăcea atât de mult lui Céleste, subcasier principal, şi cum casierul nostru şef este un gentilom comod, eu sunt acela care am toată răspunderea! Eu singur, şi e destul! Atenţie la peşte! Casa noastră, o ştiţi, e una dintre cele mai importante din Capitală. Noi locuim într-un cartier pustiu şi care trece a fi destul de periculos; notaţi aceste diverse conjuncturi. Printre cauzele pe care le-aţi enumerat, numele străzii d'Enghien a răsunat nu o dată în incinta justiţiei criminale. Asta nu înseamnă nimic. Luaţi un om inteligent instruit, prudent, îndemânatic şi curajos, el va reuşi în contabilitate ca şi în arta pescuitului. Şi trebuie să vă atrag atenţia aici în puţine cuvinte că pescuitul domoleşte în mod sensibil moravurile, aşa cum filozofii Antichităţii atribuie aceasta muzicii, lucru pe care nu îl neg, cu toate că nu l-am verificat personal. La Operă se zbiară, nu? Mie nu-mi place decât amestecată cu un vodevil, ca să o mai înveselească cu arii cunoscute... Pardon! Am cuvântul... Spuneam deci că puţin îmi pasă de bandele de tâlhari. Nu există vietate mai subtilă decât peştele, care îşi datorează instinctele naturii. Cel care se îndeletniceşte mai mult cu pescuitul are de învăţat de la peşte o mie de şiretenii inocente, pe care şi le poate însuşi în viaţa lui de zi cu zi. Eu i-aş sfida pe Mandrin, Cartouche sau chiar Haine-Negre, despre care vorbiţi, că ar putea să-mi şterpelească măcar un teanc de bilete de o mie din mezaninul meu...

— Oh, oh! exclamă adjunctul din Livry. Noroc că ei nu sunt pe-aici ca să vă răspundă!

— Faţă de ei, răspunse cu subtilitate Adolphe, nu aş dezvălui amănuntele pe care le-aş spune deschis între oameni cumsecade. Ţine sus peştele, doamnă Champion... Dar iată-ne la Bondy!

Trăsura de poştă tocmai se oprise. Doi sau trei nenorociţi apărură cu coşurile lor, dar teribilul cuvânt: "Complet!" căzu din cuşca vizitiului, şi chelneriţa cârciumii îi aduse acel pahar de rachiu pe care orice, vizitiu priceput în meseria lui îl dă pe gât pentru a le îngădui cailor să-şi tragă răsuflarea.

Échalot şi Similor cântau sus pe imperială; se conveni să

se evite contactul cu ei la sosire; fiindcă purtau pâslari.

Poveştile cu hoţi lasă întotdeauna urme chiar şi în mintea celor mai curajoşi. Céleste, care ţinea peştele cu mâna întinsă, pentru a-i păstra în felul acesta proaspeţi, ceru voie să se întredeschidă puţin o portieră, dar doamna portărel îşi aminti de bietul ei Blot, care avusese oroare de curent.

De altfel, aerul îmbâcsit nu displace cu totul indigenilor periferiei Parisului.

— Nu renunţ la cuvânt, reluă Adolphe de îndată ce trăsura o porni din nou. Ceea ce am de spus conţine învăţăminte folositoare, şi constat în trecere că dacă de mai mulţi ani muncesc ca să fondez societatea pescarilor cu undiţa din departa meniul Senei, este că am nădejdea să introduc astfel în Capitală, în patria mea, un element nou de ordine şi de civilizaţie. Eu sunt ofiţer al gărzii civile. Vorbiţi de pădure: noi veghem. Treceţi liniştiţi… Pentru cei care nu am cinstea să-i cunosc, eu ocup mezaninul hotelului Schwartz, strada d'Enghien, 19, la Paris, foburgul Poissonnière, împreună cu casierul titlurilor de rente; aceasta însemnează două locuinţe separate, deşi păstrează între ele raporturi de politeţe. Dar nu despre asta este vorba. Am spus că îi sfidez pe Mandrin şi pe Cartouche. Îi adaug şi pe Poulailler. Barrabas şi Lacenaire. Aşa sunt eu. Iată armele mele, nu fac din ele un secret: mai întâi, am o casă la ţară, unde nu dorm niciodată; acolo e domiciliul undiţelor mele; trei sferturi şi jumătate din nenorociri se trag din slăbiciunea pe care o au burghezii parizieni de a dormi la ţară. Noaptea e la fel peste tot; odată în patul meu, pot să visez că mă odihnesc în mijlocul celei mai verzi naturi. Uşa principală a hotelului Schwartz nu se poate deschide fără să nu sune un clopoţel în anticamera mea. E supărător, din cauza mişcării permanente din casă; dar asta însemnează prima alarmă care previne orice fel de acţiune neaşteptată. O a doua sonerie, în legătură cu uşa anticamerei mele, sună imediat ce aceasta se deschide; a doua alarmă deci; prima vrea să spună: "Atenţie!", cea de-a doua: "Luaţi armele!" Dar până aici nu e totul: o a treia sonerie zbârnâie chiar lângă urechea mea, în spaţiul dintre perete şi pat, care intră în funcţie de îndată ce uşa salonului meu a fost atinsă. Domnilor, doamnelor, prima sonerie m-a ridicat în şezut, cea de-a doua, în picioare; a treia îmi strigă: "Champion, apără valorile încredinţate vigilenţei tale!"

— Foarte original, zise adjunctul din Livry.

— Foarte original! repetă vorbărețul, care schimba priviri cu doamna portărel.

Călătorul taciturn scoase grav din buzunar un creion şi o hârtie pe care scrise vreo duzină de cuvinte.

— E poet! şopti bărbatul vorbăreț cu un ton batjocoritor.

— Domnule, nu mă surprinde deloc, răspunse cu seriozitate adjunctul. Avem mulți poeți în regiunea asta.

Capitolul IX - Cocotte şi Piquepuce

Nici o privire indiscretă nu încercă să descifreze versurile călătorului tăcut; de altfel, lumina lunii care trecea prin portieră de-abia îngăduia să i se poată urmări mişcările degetelor. Cert este că omul scria perfect pe dibuite, acesta fiind desigur numai talentul poeților.

— Şi mai e ceva! continuă Adolphe, care se însuflețea descriind măsurile lui de prevedere. Am considerat uşile deschise dar stați o clipă! Pentru a deschide pe cea de la stradă, este nevoie de portar şi ăsta e un fost jandarm, al cărui fiu e toboşar în compania mea. E solid ca fierul. Uşa anticamerei mele, pe palier, are trei broaşte dintre care două cu secret, plus două zăvoare de siguranță, totul furnizat de casa "Berthier". În anticamera mea este patul lui Médor. Nu l-am cunoscut pe Cerber[49], dar n-aş fi pariat pe el contra lui Médor. Îl auzi lătrând de la casierie, ca şi cum ar fi sub masă; de ce? Pentru că există două ferestruici acustice, executate prin grija mea! He-he! Neplăcut pentru Cartouche! Uşa salonului se deschide cu clanța şi nu e apărată decât de un zăvor cvadruplu, dar uşa casei de bani e cu închizătoare "Berthier", cu limbi încrucişate şi cifru secret, în fața uşii există un grilaj care taie încăperea în două, şi chiar casa de bani e un adevărat monument, cu grele măsuri de apărare şi surprize, ca şi vechiul ansamblu de clopote de la Pont Neuf. Cheia o port agățată la gât, zi şi noapte, neîntrerupt. Ei drăcie! Sărmane Mandrin! Eu dorm de-o parte a camerei, unde e casa de bani, camera doamnei este în cealaltă parte, şi omul nostru, un zdrahon — că doar pentru asta l-am ales — doarme între camerele noastre. Doamna are pistoalele ei, eu pe-ale mele şi zdrahonul două perechi. Ai? Hainele-Negre? Cât

despre ferestre, închise ca vitrinele prăvăliilor, patru bare la fiecare! Toate hornurile au gratii. Nu ne e teamă decât de bombe!

— Doamne-Dumnezeule, se miră doamna portărel, mai bine să trăieşti la beduini!

— Ce infern! Noi suntem foarte fericiți în regiunea asta! apăsă adjunctul.

— Domnul, interveni vorbărețul, şi-a ridicat o cetate în mijlocul Pădurii-Întunecate.

Ideea fu aprobată în unanimitate. Céleste, ale cărei pleoape îngreunate i se închideau, primi al o sutelea avertisment cu privire la peşte. Acel diavol taciturn continua să scrie pe dibuite.

— Ascultați! Fiți atenți! reluă Adolphe. Eu nu sunt asin, dar car în spinare conturi. Drace! Am lucruri depuse spre păstrare, valori mobiliare curente şi bani numerar. Am avut la mine averea bătrânului colonel Bozzo, bunicul contesei Corona, nici nu vă doresc mai mult! În câteva zile o să am, odată cu sfârşitul lunii, dota domnişoarei Blanche... E-he! Defunctul Lacenaire nu ar fi dat nici pentru două-trei milioane bani gheață afacerea care s-ar putea trata cu mine, la timpul potrivit...

Această aluzie la căsătoria unicei fiice a bogatului bancher schimbă subit cursul conversației. Fiecare începu să-şi dea părerea. Baronul Schwartz nu era prea iubit în această regiune, după expresia favorită a adjunctului Tourangeau, dar se interesau de cele mai neînsemnate acțiuni ale lui. Cu toate că frumoasa Blanche abia ieşise din copilărie, cele două milioane dotă îşi produseseră efectul: fetelor regelui Louis-Philippe nu li se dădea decât pe jumătate. Două milioane! Fusese vorba de un duce. Ia te uită! Un duce pentru moştenitoarea alsacianului născut la țară, la Guebwiller! Se vorbise de nepotul unui ministru şi de un fin al cuiva de la Curte. Două milioane! Primul aparat fotografic al lui Daguerre de-abia apăruse, firul electric era în faşă, nu se cunoşteau decât vreo 12 planete; secolul era prunc, în ciuda celor 42 de ani ai lui. De atunci încoace, milionul a ajuns ca şi caşmirul: se poartă; există mulți fabricanți. Iată însă că şi un duce avea nevoie!

Lăsați, sunt destui foarte strâmtorați! Dar cine luase locul ducelui, al nepotului de ministru sau al finului de la Curte? Domnul Champion, din ce în ce mai mulțumit de importanța lui, îl numi cu emfază pe domnul Lecoq.

Vă aşteptaţi poate că la auzul acestui nume ultraburghez să constataţi o dezamăgire generală. Eroare. Urmă, dimpotrivă, una din acele tăceri care vădesc un mare efect. Nimeni nu întrebă cine era domnul Lecoq. Trebuie deci să credem că aici fiecare îl cunoştea cel puţin din auzite.

Adjunctul tuşi, văduva portărelului îşi desfăşură splendidul fular, Céleste ţinu mai strâns pachetul cu peştele. Taciturnul îşi puse hârtia şi creionul în buzunar. Numai vorbăreţul spuse încet:

— Există animale curioase în pădurea Parisului!

Spunea adevărul; pădure sau nu, Parisul găzduieşte cele mai ciudate individualităţi care există pe lume. Fundul mării, dezvăluindu-şi unul câte unul misterele, aruncă din timp în timp pe prundiş vreun animal apocaliptic care dă academiilor subiect de discuţie pentru câteva luni. Parisul însă este mai adânc decât marea; Parisul cuprinde fiinţe vii, botezate, şi chiar alegători, pe drept cuvânt în stare să uimească şarpele marin care măsoară 67 de metri de la cap la coadă, sau marea sepie, monstru de gelatină care înoată cu tuburile ci de orgă. Aceste fenomene, negate de unii, răspândite de alţii, au reputaţii legendare, în funcţie de loc sau de cartier. Numele lor în sine nu spune nimic; de cele mai multe ori sunt total nevinovate; Martin, Guichard sau Lecoq. Dar gloria, dublată de mister, poate da celor mai banale silabe o sonoritate fulgerătoare. Numele domnului Lecoq era fără îndoială în această situaţie, căci el produse un asemenea efect, încât, ca lovită de o măciucă, conversaţia se stinse şi nu mai continuă.

Sus, pe imperială, Échalot şi Similor dialogau poemul sentimental al visurilor lor. Nu se ştie prea bine ce taină îi unea pe aceşti oameni mărunţi, ai marelui oraş, complet lipsiţi de orice simţ moral. Erau două firi blânde, plini de iluzii copilăreşti şi uneori în stare să facă şi bine. Nu cereau decât să muncească; numai că ei înţelegeau să-şi aleagă munca, atraşi fiind de aceeaşi dorinţă comună, irezistibilă, acea himeră care înnebuneşte tot Parisul şi care se numeşte libertate. Libertatea, cum o înţeleg ei, constă în a nu suporta jugul unei meserii. Ei se considerau artişti. Artişti ai cărei arte? Nu ştiau şi nici nu voiau să ştie. Artiştii de felul lor trăiesc şi mor, comici şi trişti ai mării drame pariziene, biete suflete cumsecade, blestemate de suferinţa secolului nostru, care îşi răspândeşte contagiunile în toate straturile sociale.

Échalot şi Similor voiau să facă afaceri, voiau să parvină, şi, oricât de modest sau grotesc ar fi fost ţelul lor, nu erau

înzestrați cu nimic din ceea ce le-ar fi trebuit pentru a-l atinge. Bastarzi ai feeriei teatrale care ucide bunul-simț şi aşterne un văl stupid peste ochii realității, ei se lăsau duşi de val, urmărind nu se ştie ce ideal, atât de extravagant atât de inaccesibil, încât cititorul nici nu-l va putea bănui fără ajutorul nostru.

— Aşa ceva se găseşte, spunea Similor suspinând adânc, este norocul. Un burghez care ne-ar însărcina să omorâm un copil mic, să zicem, pentru a împiedica dezonoarea familiei... cunoaştem noi... nobil, cu să mai vorbim! Şi atunci noi luăm copilul — că avem inimă bună — şi-l creştem lângă Saladin.

— Micul nobil o să aibă fără discuție un semn pe rufărie, ceva, sugeră Échalot.

— Sau crucea purtată de maică-sa, atârnată la gâtul lui... în sfârşit ceva...

— O medalie pusă pe lanț! Nu, n-ar fi rău!

— Dac-o să fie aşa, păstrăm obiectul cu grijă, ca să nu-l piardă copilul când o să se joace cu cei de vârsta lui sau într-altfel, şi când, mai târziu, o descoperim pe mama disperată a copilului, are să fie o dovadă de pe urma căreia putem să avem şi să cerem o răsplată serioasă.

Lui Échalot îi lăsa gura apă; se uita cu multă tristețe la Saladin cum sugea din sticlă.

— Aşa ceva s-a mai întâmplat! zise el încet. Păcat că ştim ce e cu copilul tău.

— Trebuia aşteptat prea mult! spuse Similor cu dispreț. Mucosul din prologul piesei este ofițer. Tatăl lui e mort. Acelaşi actor joacă amândouă rolurile. Aş prefera mai degrabă un secret pe care să-l descopăr şi pentru care o persoană bogată să mă atingă după poftă în fiecare zi.

— N-ar fi rău! răspunse Échalot. Dacă mă refuzi, eu divulg...

— Şi el se supune, de teamă, cu toate că scrâşneşte din dinți. Uite, asta urmăresc eu prin cartier.

— Pe din două! L-am putea îngriji amândoi.

— Şi cu o leafă permanentă, cu viața bine rânduită, nici datorii, nici chiolhane, stimat de vecini, la casa ta, iar fata vreunuia dintre ei să te remarce în vederea căsătoriei...

Échalot, care îl asculta cu gura căscată, surâzând, se întristă deodată.

— Fără inimă cel care însoară! spuse el. Asta ar păgubi drepturile prieteniei!

Similor nu acceptă discuția asupra acestui punct,

totdeauna atât de arzător între Oreste şi Pilade, şi schiţă un tablou vesel despre plăcerile pe care ţi le-ai putea procura cu banii unui dentist, căruia, în liniştea cabinetului de consultaţii, i-ai surprinde obiceiul vinovat de a adormi pacientele cu cloroform.

Cerul îşi întindea bolta de azur pe deasupra capetelor lor. Dincolo de această măreaţă cupolă, ei îl ghiceau pe Dumnezeul oamenilor buni, al cărui Sinai este movila Montmartre şi căruia îi plăceau mai mult şansonetele decât cântecele religioase. Spre această protectoare a melodramei şi a glumei îşi înălţau sufletele lor simple, pentru a-i cere copilul rezultat din crimă sau dentistul obsedat de obiceiuri perfide.

Se spune că în multe landuri ale săracei noastre Bretanii, pierdute pe coastele unde furia vântului lăsă pământul uscat şi sterp, locuitorii acelor târguşoare sălbatice înalţă rugăciuni timp de nouă zile în şir pentru a li se trimite furtuna care aduce după ea naufragii.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau, personajul robust, cu înfăţişarea liniştită, asculta ultimele cuvinte ale povestirii lui Edmée Leber. Tânără, pe jumătate lungită, se istovise vorbind. Felinarul trăsurii, strecurând o rază oblică pe obrazul ei, îi lumina trăsăturile palide şi obosite. În ochi însă nu i se vedeau lacrimi.

Domnul Bruneau rămânea indiferent, cu braţele încrucişate peste piept. Ochii lui priveau fix, în gol, cu o încremenire care le era specifică. Totul părea la el încremenit, chiar şi gândurile.

Edmée Leber, ascultând docilă ordinele acestui om, spusese tot ce ştia.

Domnul Bruneau nici nu o mângâie, nici nu îi dădu sfaturi.

În acest timp trăsura trecuse bariera şi hurduca pe caldarâmul foburgului: Câteva minute după aceea, trecea bulevardul şi ajungea în curte la Plat-d'Étain.

În interiorul trăsurii se produse pentru o clipă o dezordine supărătoare. Călători şi pachete, puşi pe neaşteptate în mişcare, se ciocniră între ei fără voie. Pentru o clipă chiar Adolphe se văzu nevoit să aibă grijă de peşte.

Apoi toată lumea odată începu să strige:

— Trei-Labe! Unde e Trei-Labe?!

De obicei estropiatul stătea în spatele trăsurii de poştă, cu capul chiar la înălţimea treptei şi cu braţele lui puternice primea din zbor pachetele, fără greş. Dar astăzi Trei-Labe

lipsea de la postul lui.

— Aici, burghezule, aici strigă Similor cu surâsul cel mai atrăgător.

Şi Échalot, grăbit să facă treabă, cu Saladin la spinare, ca să aibă mâinile libere, strigă:

— Burghezule! Aici, aici!

Călătorul taciturn care coborî primul îl împinse cu coatele. El nu avea bagaje.

— Ia te uită! şopti Échalot. S-a ajuns şi Piquepuce!

— Uite-l şi pe domnul Cocotte, în fund, îi răspunse Similor. E îmbrăcat ca un rentier!

— Pâslarii! strigă doamna Blot din Vaujours, nu fără oarecare spaimă în glas.

Arătându-l cu degetul pe duşmanul său, Adolphe spuse:

— Uite unul care are aerul unui răufăcător foarte periculos!

— Ştergeţi-o, netrebnicilor! ordonă adjunctul din Livry. În ţara asta cerşitul e interzis!

Échalot şi Similor poate nu erau chiar netrebnici şi s-ar fi putut supăra; totuşi, ei se retraseră şi adjunctul se crezu învingător. Dar el se înşela. Nu de comanda lui ascultaseră cei doi amici. Din cealaltă parte a trăsurii auziseră o chemare discretă. Domnul Bruneau, în picioare, lângă portiera cupeului, le făcea semn cu mâna. Apoi le spuse:

— Însoţiţi-o pe domnişoara Leber până la dumneaei acasă.

Şi fără să aştepte răspunsul lor, se depărta degrabă, ca omul care e sigur că i se dă ascultare.

Trăsura se golea. Céleste, încărcată până peste cap, coborî gâfâind ca o balenă. Doamna Blot, văduva bietului Blot, avu cruzimea să îi spună în treacăt: "Vă urez o seară bună, doamnă. Serile sunt răcoroase."

Apoi îi oferi braţul lui Tourangeau, care i-l acceptă, în ciuda rivalităţii dintre urbele lor.

Adolphe coborî foarte degajat, mândru de costumul lui, mândru de formele lui, mândru de el însuşi. Când obezitatea este oprită la limită, oricare îngâmfat parizian e cum nu se poate mai fericit. Lui Adolphe îi venea să acosteze trecătorii, să le arate ghetrele lui. Alese momentul potrivit ca să spună cu voce tare:

— Doamnă Champion, este prea greu pentru tine; nu te obosi să duci peştele! Apoi, dând colţul bulevardului Saint-Denis: Se dă o luptă foarte interesantă între mine şi acea

ştiucă. Dar până la urmă o s-o prind eu. Astăzi, pe malurile canalului, vecinii care pescuiau nu prindeau nimic, absolut nimic, şi invidiau îndemânarea mea. Nu am pescuit, dragă nevastă, decât crăpceni. Ai văzut ce publicitate am făcut în trăsură? Trebuie să mergi în pas cu timpul ca să trăieşti. Poţi să fii sigură că cei doi necunoscuţi, vorbăreţul şi mutul acela, se vor duce şi vor spune peste tot: "Casa Schwartz are o bijuterie de casier." Asta e sămânţa unei măriri de salariu!

— Dar ce căldură, Adolphe! suspină Céleste, doborâtă de povara pachetelor. Nu mai pot!

— E o temperatură bună pentru peşte, răspunse domnul Champion, Aş merge aşa pini la Pontoise.

La câţiva paşi de acolo avea loc o scenă reprobabilă. Călătorul taciturn, căruia Échalot îi dăduse ciudatul nume de Piquepuce, se oprise în faţa unui vânzător de lichioruri, îşi regăsise fără îndoială batista; în orice caz, aşa părea, pentru că fâlfâia cu o satisfacţie nespusă un splendid fular nou-nouţ. Vorbăreţul, cel căruia Similor îi spusese domnul Cocotte, intră în vorbă cu Piquepuce.

Amândoi erau îmbrăcaţi acceptabil; toaleta lui Cocotte avea mai multă strălucire, cea a lui Piquepuce mai multă sobrietate. Cocotte putea fi luat drept unul din acei feciori de bani gata de pe bulevardul Crime; Piquepuce semăna mai mult cu un ajutor de secretar de avocat. Cât despre fizionomie, ea se uniformizează din ce în ce în pădurea noastră pariziană, de când casele au luat locul mărăcinişului; la fiecare pas întâlnim figuri care l-ar pune în încurcătură chiar pe Lavater[50]. Oricât aş căuta, nu voi mai vedea aureolă pe fruntea sfinţilor şi trebuie să mărturisesc că am întâlnit destui pungaşi care aveau aerul unor negustori de vază. Cocotte era băiat frumos; Piquepuce, mai puţin plăcut la vedere ivea totuşi un aer distins.

— Cât dai pe ea? întrebă Cocotte arătând tabachera doamnei Blot din Vaujours. Eu, unul, nu servesc.

Piquepuce îşi puse în buzunar fularul cel nou al aceleiaşi rentiere şi răspunse:

— O am şi eu pe-a mea.

Şi oprindu-se în mijlocul trotuarului, îşi desfăcu graţios cornetul de hârtie pe care îl ştim şi-i deşertă conţinutul într-o cutie superbă de argint, incrustat cu email negru.

Cocotte zâmbi şi spuse:

— Am umblat şi eu prin buzunarul nevestei casierului, dar n-am găsit nimic. Ţine peştele bine!…

Intrară la negustorul de lichioruri şi comandară să li se servească absintul la tejghea.

— Cupeul baronului Schwartz ne-a depăşit pe drum, începu Cocotte; l-ai văzut?

— Da, răspunse Piquepuce. Şi caleaşca baroanei. Ea venea din urmă, de, bărbatul e şeful!

— Ce-or mai fi putând să urzească duminică seara la Paris?

— Întreabă-l pe patron! izbucni Cocotte râzând. Ăia nu pescuiesc fulare şi tabachere!

Piquepuce luă un aer grav.

— Fiindcă veni vorba, tinere, spuse el, tu eşti singurul pe lume care ştii că eu continui să fac puțină contrabandă, servindu-mi patronul. E vorba de pedepse severe, săptămâna trecută s-a dat consemnul să nu furăm nici cel mai mic lucru în afara loviturilor stabilite. Dacă ne află cei de la casă…

— Bătrâne, atâta-ți spun, îl întrerupse Cocotte; eu numai de tine nu mă feresc. Dacă ai să vorbeşti… aia e!

— E totuşi obligatoriu, zise Piquepuce. Suntem ca soldații mercenari: dreapta, stânga, front! Ochii la cincisprezece paşi înaintea ta. Şi dacă se prezintă o afacere bună, gata, nu e chip!

— Nu e chip! În principiu, da, cum spunea fostul meu avocat Cotentin; dar există asta şi aia… Te despăgubeşti în secret… şi trăieşti, la adăpostul gărgărițelor, al muşuroiului şi aşa mai departe…

— Asta e adevărat, răspunse cu căldură Piquepuce. Casa trebuie să fie blat cu guvernul, pentru că numai aşa se explică faptul că niciodată nu sunt accidente. S-ar spune că nu mai există nici poliție, nici Parchet, nici nimic-nimic!

— Iată plăcerea care te face să treci peste umilința disciplinei! decretă Cocotte.

Ciocniră şi băură ca oamenii de lume… Ce mare diferență era între ei şi Échalot şi Similor! După ce puseră paharele goale pe tejghea, Cocotte, generos de felul lui, deschise portmoneul domnului Champion şi plăti.

Ieşind, îl luă de braț pe Piquepuce şi îi şopti:

— Tu eşti mai vechi decât mine în combinație. După tine, cam câți or fi la număr cu totul Hainele-Negre?

— Crezi că se ştie? răspunse Piquepuce cu importanță. Apoi, plin de el şi serios: O porneşte de sus şi coboară în zigzag până în cele mai profunde adâncimi ale mocirlei sociale!

Din zece hoți, nouă au stil. Lacenaire nu constituia o excepție. Piquepuce era un om citit; Cocotte, mai tânăr şi mai îndrăzneț, îmbina verva franceză cu studiile serioase pe care le făcuse. Erau deci doi oameni plăcuți.

Cocotte continuă:

— Şi tot după părerea ta, patronul este stăpânul stăpânilor?

— Haina-Neagră? se miră Piquepuce, dând acestui nume o importanță de netălmăcit.

— Da, Haina-Neagră a Hainelor-Negre! insistă Cocotte. Mogolul.

Piquepuce tăcu o clipă, apoi mormăi cu părere de rău parcă:

— Eu unul, nu am ajuns niciodată decât până la patron. Dacă este ceva peste el, caută! Dar imediat după aceea adăugă: Micule, acolo e articulația. Dacă noi am şti povestea, am fi bogați. Suntem instruiți, şi suntem destul de şmecheri, nu-i aşa? Ei bine, te doare inima să rămâi tot printre subalterni!

— Cui i-o spui! exclamă Cocotte. Mie, care am compus cuplete care se cântă la cele mai diverse petreceri!... Te ține strâns patronul, hai?

Piquepuce îi strânse brațul puternic şi mârâi:

— Ca tine, de gât!

Trecură pragul unui alt negustor de lichioruri. Aceste plimbări se fac degajat, aşa cum pui un picior înaintea celuilalt. Din douăzeci în douăzeci de paşi, în Parisul ospitalier, lichiorul, ruina verde, cum i se spune, poate puncta o conversație interesantă.

— De unde veneai? întrebă Cocotte când părăseau cea de-a doua tejghea.

— De la castel. Dar tu?

— De mai departe şi de mai aproape. Aveam treabă la casier şi la contesă.

— Ce treabă?

— Dar tu?

Nu departe de Conservatorul de arte şi meserii se opriră şi se priviră în ochi. Şocul privirilor fulgeră într-adevăr o scânteie de inteligență diabolică. Vă asigur că figuranții melodramelor noastre pariziene ar avea roluri de mâna întâi în orăşelul Carpentras!

— Contesa Corona este în combinație? întrebă Piquepuce.

— Asta s-ar putea… Chiar şi bancherul?

— Nu… ştii bine că nu, din moment ce ai în buzunar amprenta cheii casei lui de bani.

Cocotte avu un surâs de îngâmfare. O luară spre stânga şi acum urcau spre poarta Saint-Martin.

— E adevărat că am sustras amprenta, spuse Cocotte, dar nu la castel. Bancherul ar fi om cumsecade: nu e rost însă să te apropii de el. Am făcut-o când imbecilul cu crăpcenii lui a spus că totdeauna poartă cheia la gât ca pe o medalie binecuvântată; m-am jucat şi eu cu degetele… Vrei să-mi faci cinstea să-mi povesteşti ce-ai scris când eram în trăsură?

Treceau tocmai pe sub un felinar, Piquepuce îşi vârî mâna adânc în buzunar şi scoase un carneţel pe care îl deschise. O pagină întreagă fusese scrisă.

Nu era poezie. Cocotte citi peste umărul lui.

— …Uşă de intrare la stradă, sârmă de fier de tăiat. Uşă mezanin pe palier, idem, plus două broaşte de siguranţă şi una obişnuită, două zăvoare. Médor în anticameră: se aude de la casierie prin două ferestruici deschise. Uşa salonului sârmă de fier de tăiat, zăvor cvadruplu. Uşa casieriei, închizătoare "Berthier" cu limbi încrucişate, cifru secret, grilaj, casă de bani cu capcană. Trei persoane înarmate; o femeie grasă, o curcă plouată, şi un băiat solid; valori sfârşit de lună, două sau trei milioane.

Aceste note fuseseră luate pe întuneric. Trecând peste acest impediment şi în ciuda zdruncinăturilor trăsurii, scrisul era clar şi citeţ. Se ghicea în el o mână de expert.

— Exact! spuse Cocotte. Cu amprentă şi cu notă pe care o vezi, se poate spune: Serviţi!… Dar cât vom avea noi din asta?

— O bucată de pâine! răspunse Piquepuce, care îşi puse la loc, în buzunar, carneţelul.

— Dar dacă am vinde pontul bancherului?

Piquepuce tresări şi aruncă în jur o privire de animal sălbatic. Un cuvânt îi veni pe buze, dar arătându-şi obrazul cu un gest semnificativ, spuse, forţându-se să surâdă:

— Nu ar fi delicat!

Dădu colţul străzii Notre-Dame de Nazareth. Trei trăsuri staţionau de-a lungul trotuarului, în faţa casei a doua, care este penultima după ordinea numerelor. La uşa acestei case fusese condusă Edmée Leber de către cei doi prieteni ai noştri, Échalot şi Similor din ordinul domnului Bruneau.

— E lume la patron! spuse Cocotte fără să se oprească din mers.

Primele două trăsuri erau goale. Prin portiera celei de-a treia, ochiul pătrunzător al lui Cocotte ghici mai curând decât văzu o siluetă de femeie.

— Contesa! îi şopti prietenului lui. Uite una care munceşte din greu!

Piquepuce juca admirabil rolul omului care n-a văzut nimic. Intrară amândoi, iar Cocotte îşi băgă capul pe ferestruica portarului şi strigă batjocoritor:

— Ohe, Rabot, bătrâne Rodrigue! S-a luminat de ziuă azi?

Portarul ridică enormul cozoroc verde care îi apăra ochii înlăcrimați şi răspunse:

— Toată ziua.

— Merge bine, spuse Piquepuce din spatele lui Cocotte. Nimic nou?

— Nimic.

Piquepuce băgă la rândul lui capul prin ferestruică.

— Domnul Bruneau tot mai este vecinul dumitale? întrebă el cu vocea scăzută.

— Casa de-alături, etajul patru, uşa din stânga.

— Şi Trei-Labe aici, etajul patru, uşa din dreapta?

— Întocmai! Altceva?

— E foarte bolnav Trei-Labe?

— De ca să fie?

— Astă-seară a lipsit la sosirea trăsurii.

Portarul îşi ridică dintr-odată cozorocul.

— Cu neputință! spuse el. Într-o duminică? Pe urmă, ştiți, eu nu sunt aici spionul locatarilor. Domnul Lecoq spune că asta este casa lui Dumnezeu. Libertate, *Libertas!* Fiecare îşi duce viața cum înțelege!

Ochii lui roşii şi tulburați de strălucirea lămpii se adăpostiră din nou sub vastul cozoroc.

— Individul ăsta vine oare câteodată să-l vadă pe patron? mai întrebă Piquepuce cu o oarecare ezitare în glas.

— Care? Trei-Labe?

— Nu, Bruneau.

Portarul ridică din umeri şi răspunse, apucându-se iar de lucru:

— El e cel care se ocupă de vânzările şi cumpărările domnului Michel şi ale copiilor. S e spune totuşi că e în combinație.

— Sună! ordonă Piquepuce.

Bătrânul Rabot apăsă pe un buton şi o vibrație cristalină se făcu auzită la etajul superior.

Cei doi tovarăşi urcară.

O umbră se profila dincolo de grilajul uşii. Figura liniştită şi rece a protectorului lui Edmée Leber se arătă pentru o clipă, apoi dispăru.

Capitolul X - Eroul nostru

Trebuie un erou. Era şi timpul. Orice dramă, orice poveste orice poem are nevoie de această ființă privilegiată, în jurul căreia acțiunea îşi angajează lupta. El trebuie să fie tânăr, frumos misterios; el devine ținta tuturor intrigilor şi tuturor simpatiilor. Fără el, opera ar fi ca un trup fără suflet.

Deci era timpul, mai mult decât timpul. S-ar fi putut crede că noi nu avem un erou.

La etajul patru al acestei case, intrarea secundară dădea printr-un coridor îngust, în curtea mesageriilor de la Palat d'Étain casa era supravegheată de Trei-Labe pentru domnul baron Schwartz "casa bunului Dumnezeu", cum îi spunea portarul Rabot, avea cinstea de a număra printre locatarii supravegheați de el nu numai pe acel fenomen numit Trei-Labe, dar şi pe acei tineri cărora domnul Bruneau le era lipitoare, pe renumitul domn Lecoq, patronul lui Cocotte şi al lui Piquepuce, pe Edmée Leber şi pe mama ei, pe Échalot şi Similor.

Apartamentul în care locuia eroul nostru era compus din două camere. Prima, dând pe palier, avea drept mobilier un cufăr mare, o canapea veche servind drept pat, două scaune şi un gheridon. Unica fereastră se deschidea spre o mică terasă îngustă şi apărată de un panou în zăbrele pline de verdeață, panou rămas de la o tânără familie de lucrători pe care şomajul îi silise să se mute din acest modest paradis. Dedesubtul terasei se întindea curtea, veşnic umedă, având pe trei laturi şi jumătate clădiri, şi al cărei pavaj nu primea decât în zilele de solstițiu un scurt sărut al soarelui.

Jumătatea celei de-a patra laturi lăsa liberă vederea spre

mesageriile Plat-d'Étain.

Deci aceasta era camera eroului nostru, dar înăuntru nu se afla nimeni. Ei erau trei prieteni, trei tineri cumsecade şi de treabă, care trăiau Dumnezeu ştie cum. Doi locuiau în cea de-a doua cameră, în care vom intra numaidecât; Michel, eroul nostru, cel mai important din cei trei, cu toate că alt nume decât Michel nu i se cunoştea — iar ceilalți doi făceau parte din familii de burghezi înstăriți — avea această cameră numai pentru el. Destăinuirile făcute de Similor lui Échalot despre locuința plină de mister a băieților, în care ei spuneau că vor să omoare o femeie, ne-au făcut să mai aflăm că lipsea confortul; nimic în camera lui Michel nu trăda prezența sau măcar trecerea femeii pe care voiau să o ucidă.

Deocamdată acolo era întuneric.

O lumină oblică, pornind dintr-o fereastră de la etajul patru al laturii celeilalte a curții, străbătea prin fereastra deschisă şi îşi arunca razele peste câteva epure geometrice, prinse cu ace pe tapiseria decolorată şi peste un teanc de hârtii de studii, laviuri şi desene răspândite pe masa de lângă pat. Fereastra din față era închisă, dar bietele ei perdele de percal{51}, trase în lături, lăsau să se vadă unul din acele austere şi mişcătoare tablouri pe care Diavolul şchiop, la pânda aventurilor, o surprinde deseori când ridică acoperişurile Parisului, acest oraş al tuturor plăcerilor; o femeie slăbită şi foarte palidă, căreia boala, mai mult decât vârsta, îi dădea aspectul unei moarte, stătea lungită pe pat şi lucra.

Lucra şi se oprea, învinsă de o oboseală vizibilă; ochii mirați i se închideau pe jumătate; privind acest cumplit efort, oricine s-ar fi gândit şi ar fi sperat că şi lampa se va stinge, când acul îi scăpă din mâinile tremurânde. Dar, nepăsătoare, lampa continua să ardă: mâinile palide şi descărnate se crispau pe lucru, ochii se deschideau şi acul cosea, cosea…

Lângă bolnavă nu se vedea nimeni. Când pleoapele obosite îşi odihneau pentru o clipă neînduplecata oboseală a ochilor, ea îşi mişca uşor buzele livide, văitându-se sau poate spunând vreo rugăciune.

Michel, eroul nostru, părea de vreo 20 de ani; înalt şi subțire avea aerul unui adevărat gentilom. În definitiv, putea şi fie chiar nobil nu ştia nici cine e tatăl său, nici cine e mama sa. Cele mai luminate minți — şi Michel era înzestrat cu o minte ageră — au slăbiciunile lor, mai ales când necunoaşterea obârşiei îi plimbă, cum e şi firesc, pe tărâmul

visurilor. Seară de seară Michel relua romanul propriei sale vieți, în ciuda amintirilor confuze, care dezmințeau această feerie, nu adormea niciodată fără să se vadă copil, într-un pat cu perdele de dantele. Apoi îi apărea în minte un bărbat negru, înfăşurat într-o pelerină, faimoasa pelerină care ascunde copiii răpiți. Michel simțea parcă şi acum o senzație de sufocare pe care o avusese atunci, sub acea mantie. Cât o mai fi plâns biata lui mamă! Şi tatăl lui, domnul conte! Poate de atunci îl tot caută…

Între ora 11 şi miezul nopții, Michel era torturat de acele închipuiri naiv ingenioase, pe care poezia pur pariziană a lui Similor nu i le-ar fi tăgăduit. I se întâmplase chiar să se trezească brusc din somn în pragul *castelului strămoşilor lui.*

Atunci începea să râdă, căci el trăia cu picioarele pe pământ şi ştia să-şi ironizeze propriile gânduri; totuşi, nu râdea din toată inima. Zidurile triste ale cămăruței lui, luminate de raza lunii sau de acea licărire aruncată de lampa vecinelor lui, îi săreau în ochi ca o condamnare.

Am spus lampa vecinelor; deşi femeia bolnavă era singură în acel moment, vecinele erau totuşi două. Bolnava avea o fată şi de obicei nu mama era cea care stătea trează târziu în noapte.

Lampa contribuia mult la ambițioasele visuri ale lui Michel. La 20 de ani nu dai strălucire numai pentru tine unui blazon închipuit.

Pe deasupra acelei curți înguste şi umede, de la o fereastră la alta se schimbau surâsuri. Şi de nenumărate ori Michel uitase de trecerea timpului pândind ore în şir munca anevoioasă a tinerei fete.

Dar acesta este un alt roman, vai! Un poem mai curând, plin de mângâieri şi gânduri nevinovate, cuminți şi neprețuite speranțe, temeri şi remuşcări.

Este oare cu putință să fie frământată de nelinişte această tânără pe a cărei frunte părul blond strălucea ca un nimb? Regrete în acei ochi albaştri, a căror privire candidă şi profundă reflecta pe rând bucuriile şi tristețile îngerilor? Nu, regretele erau ale lui Michel şi numai ale lui.

Mândră şi blândă copila cunoştea lacrimile, dar inima ei chema cu îndrăzneală ocrotirea lui Dumnezeu.

Ne aflăm în pădurea Parisului. Tânărul nostru de 20 de ani ştie tot, şi cine poate să fi învățat totul fără să regrete ceva? Michel, eroul nostru, nu era un înger, nici vorbă, şi nici visele lui nu se îndreptau doar către dragoste. El iubea cu

pasiune, cu demnitate, pentru că era un bărbat plin de curaj, un leu al acelor tufişuri pariziene, în care mişuna atâta vânat mărunt; mai avea însă şi alte pasiuni, alte nevoi, alt destin poate.

Douăzeci de ani, vârsta la care mugurul adolescenței înfloreşte pentru a se numi tinerețe, un profil grecesc, cu trăsături perfecte, paloarea precocilor, privirea luptătorilor care disprețuiesc clipă, siguri cum sunt de viitorul victorios.

O talie zveltă, o ținută nobilă şi nu ştiu ce supremă elocință; farmec, un farmec distins, s-ar putea spune, ajungând la gingăşii aproape feminine, dar pe neaşteptate lovindu-se de asprimi, ca şi cum ar fi sălăşluit două temperamente în acel înveliş tineresc: loialitatea, împreună cu o oarecare neîncredere diplomatică; o căldură nativă, o rezervă studiată; toate aceste nuanțe se întâlneau în Michel al nostru, dovadă caracteristică a celor două cauze, prima neputând fi decât temperamentul lui, iar cea de-a doua, în funcție de unghiul din care îl priveai, se putea numi ori înfrângere, ori izbândă.

Tot răul spre bine, spune proverbul; să fie oare adevărat că se poate câştiga ceva prin înfrângere?

După o zicală veche, amazoanele puneau să li se taie sânul drept, tenorii din Italia îşi distrug notele grave; alergătorii de profesie îşi aruncă splina la câini. De ce să păstreze toate acestea dacă îi incomodau? La Paris, în fiecare colț de stradă veți da peste chirurgi dispuşi să amputeze sufletele. Ei operează în oraşe şi nici nu vă dați seama ce persoane energice devin cei supuşi acestei operații atât de simple în aparență, amputarea sufletului.

Michel, eroul nostru, îşi păstrase puritatea; prietenii lui susțineau chiar că avea un suflet ales. Greutățile drumului îi răniseră sufletul şi malaria Parisului făcea ce putea ca să alerteze carnea vie a acestor răni, dar... la urma urmelor, cel mai bun lucru ar fi să vă povestesc pe scurt viața lui, sau cel puțin ceea ce ştia el despre povestea vieții lui.

Michel îşi amintea vag, dar cu intensitate, că a fose un copil fericit, îngrijit cu dragoste, răsfățat, undeva într-o casă liniştită, unde tatăl şi mama sa, amândoi foarte tineri şi frumoşi, se iubeau. Unde se află casa aceea? Nu-şi putea da seama; dacă i-ai fi arătat-o cineva, nu ar fi fost în stare să o recunoască, totul era confuz şi îndepărtat. Tânărul bărbat şi tânăra femeie nu aveau pentru el al: nume decât mama şi tata. Îi vedea însă printr-un abur, ca în vis; mama brodând,

tot timpul surâzătoare, tatăl ocupat cu o muncă manuală, pe care nu ar fi putut-o defini, dar care îi înnegrea degetele şi-i asuda fruntea.

După aprecierea lui, putea să fi avut 3 ani când acea perioadă a existenţei sale luase sfârşit dintr-odată. Într-o zi a fost o mare agitaţie în casă, cu spaimă, zgomote şi lacrimi. Totul se petrecea undeva, într-un oraş de provincie, căci îşi amintea perfect de un râu îngust şi de un pod vechi, şubrezit, care era mult mai mic decât cele văzute mai târziu la Paris. Nu ţinea minte să fi avut el vreun necaz atunci; nici măcar nu plânsese, căci aspra şi bună doică surâdea în apropierea patului lui. Pe ea ar fi recunoscut-o. Doica fusese aceea oare îl mângâiase şi-i spusese mereu: "Or să se întoarcă."

Într-adevăr, a apărut o femeie în doliu; să fi fost oare mama lui?

Într-o noapte cineva l-a suit într-o brişcă, zdruncinându-l pe drumuri. De atunci nu a mai văzut-o nici pe doică.

Toate acestea dăinuiau confuz în mintea lui, ca o plăsmuire de vis. Amintirile cele mai clare i se conturau într-o câmpie mare, normandă; recolte bogate de cereale, păşuni verzi cu iarbă înaltă şi umedă, în care se lăfăiau vite leneşe; o fermă joasă, cu o curte în care pentru prima oară văzuse cum se bate grâul; o adevărată sărbătoare. Ajungând în acest punct, în minte îi stăruia ceva, mai greu de explicat. Avea senzaţia că la începutul şederii sale la aceasta fermă, unde de fapt şi crescuse, fusese tratat ca un membru al familiei; ba, mai mult decât atât, ca o persoană care aducea cumva un venit casei; apoi, încetul cu încetul, lucrurile s-au schimbat şi la 8 ani îşi dăduse seama că era o mică slugă, care, fără nici o etichetă, trebuia să facă cele mai neplăcute treburi, într-un cuvânt, moş Péchet şi nevasta lui erau nişte oameni cumsecade; seara, la gura sobei, moşneagul povestea că un soldat bătrân care trăncăneşte despre campaniile lui, iar bătrâna, după ce îşi bea jumătatea ei de cidru tare, putea să doarmă trei ore în şir, dar în acelaşi timp nu înceta nici o clipă să depene vârtelniţa şi să-şi toarcă fuiorul.

Capitolul XI - Prima aventură

Pe atunci Michel nu avea nici păreri de rău, nici dorințe; ceva mai târziu apărură amintirile din fragedă copilărie. Valea liniştită în care era situată ferma şi colina încântătoare, dominată de o biserică a cărei cupolă susținută de frunziş semăna cu obrazul mare al unui creştin posomorât, alcătuiau pentru el întregul Univers; învățase să împletească sfoară pentru bice şi fâşii dințate din care se făceau apoi pălării de pai; primăvara descoperea fără greş cuiburile de privighetori de grădină, ca un câine care adulmecă vânatul. Bătrânul şi bătrânica Péchet nu îl istoveau cu muncile; deci pâinea cea de toate zilele şi-o câştiga fără trudă iar cei din târg se purtau frumos cu el şi îl considerau un băiețel drăguț.

Ferma aceasta făcea parte dintr-un domeniu foarte întins pe care revoluția nu îl îmbucătățise, şi aparținea unui gentilom în vârstă care locuia la Paris. Într-una din zile bătrânul gentilom muri fără să aibă urmaşi direcți; astfel, vreo 50 de moştenitori normanzi se năpustiră de îndată asupra acestei averi şi tribunalele hotărâră scoaterea domeniului în vânzare. Tocmai atunci îşi luau zborul acei corbi mâncători de castele, numiți Haine-Negre; la noi au existat întotdeauna sute de societăți imobiliare şi se pare că toate erau girate de oameni foarte cinstiți, dar în general acei negustori de domenii care taie moştenirile în mici parcele şi vând pietrele sculptate la cântar nu sunt prea iubiți.

De la Paris sosiră unul după altul 15 sau 20 de iconoclaşti de acest fel, bine crescuți, bine îmbrăcați, pentru a sonda vechiul domeniu, şi pentru a găsi mijlocul cel mai convenabil de a-l parcela. În regiune existau puține locuințe acceptabile care să adăpostească nişte oameni atât de importanți. Astfel, bătrânul Péchet se pomeni a fi gazda unui tânăr bancher de pe şoseaua d'Antin, domnul J.-B. Schwartz, a cărui iscusință, devenită proverbială, îi sporea vertiginos şi fără greş averea, şi aşa destul de considerabilă.

După obiceiul său, domnul Schwartz îşi dădu seama despre această afacere dintr-o privire; când era vorba de speculații, nu-l întrecea nimeni. După ce se lămuri, vru să se distreze, şi de aceea ceru un om care să-l poată însoți la vânătoare de potârnichi; moş Péchet i-l dădu pe Michel, iar Michel îl făcu să doboare vreo şase bucăți.

Cum niciodată nu realizase un astfel de vânat, domnul Schwartz găsi că băiatul era nemaipomenit; în drum spre fermă, vorbi cu el, şi inteligența şi candoarea copilului îl cuceriră. Parizienii, chiar când poartă cele mai sobre{52} nume

din Alsacia, pot fi şi ei impresionați când întâlnesc altceva decât nătărăi, în timp ce domnul Schwartz se ospăta din potârnichile vânate de el, îi puse unele întrebări bătrânului Péchet; Michel, care până atunci nu-şi făcuse nici un fel de probleme în ceea ce-l privea, află cu această ocazie că e orfan, adus aici de prin alte locuri, şi că îl țineau la fermă din milostenie. Chiar aşa spusese moş Péchet.

Auzind această poveste, Michel se gândi şi avu o idee îndrăzneață.

— Luați-mă cu dumneavoastră, se rugă el de domnul Schwartz, am să vă ajut la Paris să prindeți în fiecare zi potârnichi.

Domnul Schwartz pufni în râs; era foarte bine dispus şi îi spuse lui moş Péchet că are de gând să-l ia cu el la Paris.

Mare uşurare! Când nu cunoaşte Normandia!... Moş Péchet ceru în schimbul băiatului 300 de franci. Puțin mai înainte spusese despre el: "O sarcină foarte grea pentru nişte oameni săraci de la țară".

Dacă nu cunoaşteți Normandia, această regiune încântătoare, duceți-vă în Bretania, în Flandra sau în Bourgogne: veți vedea că Normandia este peste tot, în oricare sat, şi suntem convinşi că nici nu ar exista Normandia fără un moş Péchet!

Ah, ce om de treabă! Domnul Schwartz numără cei 300 de franci, într-atât îi plăceau potârnichile, iar moş Péchet începu o tânguire care ar fi stat cu cinste lângă cele mai frumoase plânsete ale lui Ieremia: "Oh, la-la! Doamne-Dumnezeule! Şi copilu' era bucuria casei! Că-l iubeam, că-l mângâiam, că o să ne vie greu să nu-l mai avem lângă noi!"

Iar băbuța Péchet, ştergându-şi lacrimile de crocodil cu o batistă enormă în carouri: "Eu îl iubeam mai mult decât dac-ar fi fost băiatu' nostru! Trebuie, vai, să ne despărțim de copil, Doamne-Doamne, blânde Isuse Cristoase!"

Bocetele acestea mai costară vreo 300 de franci, şi domnul Schwartz se grăbi să plece, ca să-i mai rămână în buzunar măcar bani de întoarcere.

Doamnă Schwartz, o făptură încântătoare, râmase uimită de rezultatul acestei călătorii. Ei aveau o fetiță frumoasă, în vârstă de 6 ani, şi, desigur, nu ca să aducă în familie un copil luase diligența de Normandia. Michel fu primit deci că un viitor valet; fu înscris la şcoală şi trimis să locuiască la mansardă.

Fanteziile câmpeneşti nu se practică la Paris, unde arta

de a te apropia de stoluri de potârnichi devine inutilă. După opt zile, aproape uitat de toți, Michel nu mai recunoscu decât un singur stăpân şi protector: puternicul Domergue, îmbrăcat în livreaua lui cenuşie.

Domnul Schwartz locuia pe atunci într-un apartament foarte frumos din strada Provence. Casa lor mare, boierească, era de-abia în curs de construcție. Domergue îl instală deci pe Michel la mansardă. Acest Domergue era un băiat foarte serios. Timp de doi ani îl întrebase cel puțin o dată pe lună pe protejatul său: "Când ai să înveți să citeşti?" Michel însă tânjea după moş Péchet. Dar i se ivi ocazia să aibă o preocupare tocmai când încolțise în capul lui de copil ideea de a fugi.

Într-o seară, din camera vecină se auziră sunete de pian. Michel avea 12 ani şi seara aceasta avea să şi-o amintească toată viața. Între el şi acordurile pianului nu exista decât un perete de scânduri. Pentru cea mai mare parte dintre cititori intervenția acestui instrument ar fi însemnat poate un simplu fond muzical, dar Michel ascultă uimit, ca şi cum notele i-ar fi vorbit. Un glas prietenesc se ridica în liniştea vieții lui singuratice. Şi din clipa aceea îl atrase surâsul armonios care se strecura în tristă lui locuință.

Noaptea dormi puțin. Se sculă devreme, având parcă o grijă, aşteptând parcă ceva. Odată cu arpegiile şi cu gamele, se auzise şi o limbuție de copil; avea deci o mică vecină. O voce gravă pronunțase numele de Edmée. Ce lucru frumos un nume! Ar fi dat orice să o poată vedea pe Edmée, el, care nu avea totuşi nimic pe lume.

Dar Edmée nu ieşea niciodată sau poate ieşea la orele când el era la şcoală. Trecu o săptămână întreagă fără să o zărească, nici pe Edmée, dar nici pe mama ei, căci era convins ca cealaltă persoană era mama fetiței.

Nu îndrăzni să-l întrebe nimic pe portar, care îl îngheța cu aerul lui distant. În fiecare seară pianul cânta, Michel ştia că erau sărace; de cealaltă parte a peretelui o auzise odată pe doamna în vârstă spunând: "Culcă-te, Edmée scumpă, să facem economie la lumânare".

Fără îndoială, Michel nu ştia că sărăcia este trădată mult mai crunt de cuvântul economie.

Şi apoi, sărăcia, ce mare supărare poate fi! Nici el nu era bogat. Totuşi, parcă i se strânse inima.

Era iarnă. Cerul împodobise cu frunziş de cristal geamurile mansardei, dar el nu le luase în seamă.

La fermă, altădată, bătrâna Péchet se arăta neînduratoare când era vorba să se risipească lumânări.

Dar cum să facă să o vadă totuşi pe Edmée? Trebuia să găsească o soluție. Prima lui poznă de şcolar de aici îşi trase sursa. De când plecase din sat, încetase să mai fie copilul glumeț, puştiul îndrăzneț; Parisul îl copleşea şi îl înfricoşa. Profesorul din clasa lui i se părea un fel de gigant; pe puternicul domn Domergue îl privea de jos şi îl vedea la nişte înălțimi amenințătoare; zburdălnicia murise în el odată cu veselia. Într-o zi cumpără un burghiu de 10 centime şi, cu ajutorul lui, tremurând de spaimă, dădu o gaură în peretele de scânduri.

După ce făcu această ispravă, atât de tare îi bătea inima, încât se aşeză jos; nu îndrăznea încă să se uite, şi când, în cele din urmă, îşi luă curaj, se simțea atât de vinovat, de parcă ar fi comis o crimă.

Paralizat de emoție, la început nu văzu nimic; apoi, o mişcare îl făcu să deschidă bine ochii şi atunci zări o femeie în doliu, cu fața blândă şi tristă. Simți pentru acea femeie un respect religios. Femeia — probabil mama lui Edmée — ținea în mână o scrisoare desfăcută. Ochii îi înotau în lacrimi. Michel simți că şi lui i se umezesc genele.

Dar nu găurise peretele ca să o vadă pe mama lui Edmée. Unde putea fi copila? Mama plângea; luase iarăşi în mână scrisoarea şi o recitea. Michel începea să se simtă un mic savant: aşa cum privea el hârtia, putu să citească adresa: cu greutate silabisi: "Doamnei, doamnei Leber…"

Edmée Leber! Unde se ascunsese armonia unor acorduri? Poate găsiți foarte normală îmbinarea acestor patru silabe. Când însă încercă să le pronunțe, avu senzația unui sărut.

Se împlineau doi ani de când micul nostru țăran trăia singur aici în mansardă. Vă asigur că aerul liber care circulă prin podurile caselor dumneavoastră, o, generoşi proprietari, întreține poezia! Am avut ocazia să văd adeseori acele capricii ale naturii, cum ar fi, de pildă, nemaipomenitele orhidee, care se avântă din crăpăturile unei grinzi mâncate de cari. Viața se împodobeşte cu contraste; poezia pare a fi cea mai frumoasă floare de prin podurile caselor.

Eroul nostru nu ştia câte picioare îi trebuie unui vers. Ce îi păsa poeziei de vers? Dar cele patru silabe din care noi nu înțelegem mare lucru țâşneau din inima lui ca un cântec biruitor: Ed-mée Le-ber.

De cealaltă parte a peretelui de scânduri ceva ca o rază inundă deodată camera; totul parcă se lumină, chiar şi doliul doamnei în vârstă. O copilă blondă, al cărei păr lăsat liber îi împodobea capul ca un nimb, se năpusti veselă în cameră, aruncându-se în brațele doamnei Leber. Michel o recunoscu: aşa şi-o închipuise; totuşi, parcă nu ar fi dorit să fie chiar atât de drăguță. Doamna Leber ascunse degrabă scrisoarea care o făcuse să plângă; luă în schimb ceva de cusut, iar fetița, care nu părea decât de vreo 10 ani, se aşeză în fața pianului.

Michel uită să mai coboare în oficiu să-şi ia mâncarea; noaptea târziu se desprinse de la postul său.

Timpul nu ne îngăduie să povestim tot ce văzuse el în camera de alături când iscodise vinovat şi fermecător. Un singur lucru este important în povestirea noastră. Că afară era ger cumplit, şi în vatra doamnei Leber se vedeau numai doi tăciuni anemici, şi aceia abia pâlpâind; mama tremura, continuând totuşi să coasă, iar degetele delicate ale lui Edmée păreau foarte roşii pe albul clapelor de fildeş. "Îi e frig", se gândise Michel, cuprins de groază. El, care nu dăduse atenție iernii şi râsese de frig cum râsese şi de lună.

Îi era frig! Edmée, scumpei copile, cu frunte de înger, împodobită cu acea aureolă de păr blond! Şi ei, şi doamnei Leber, la amândouă le era frig! Se simți rănit în adâncul sufletului şi se revoltă. În camerele familiei Schwartz se ardeau atâtea lemne fără să fie nevoie! În noaptea aceea nu închise ochii. Se răsuci până dimineață în aşternut. Fel de fel de gânduri îl asaltau. Când se dădu jos din pat, îşi făcuse un plan. În loc să meargă la şcoală, o porni drept înainte în Parisul necunoscut, gândindu-se că până la urmă tot va găsi el o pădure. Bătrâna Péchet îl trimisese de atâtea ori la pădure; ştia deci cum să adune şi să facă o legătură zdravănă de vreascuri. Tot timpul îşi spunea: "Lui Edmée n-o să-i mai fie frig".

Dar poți să umbli mult şi bine prin Paris, fără să găseşti pe gratis ceva cu care să te încălzeşti, să-ți potoleşti setea sau să te hrăneşti; eroul nostru îşi dădu seama în cele din urmă de acest lucru. Merse vreo două ore, fără să ajungă la nici o pădure. Văzu în schimb o mulțime de lucruri noi, dar nici un vreasc, decât în prăvăliile negustorilor, în cele din urmă, ajunse la barieră, şi dincolo de barieră iarăşi case, dar ceva mai urâte şi mai sărăcăcioase. Unde creştea oare iarba? În sfârşit, în fața lui se întindea o câmpie mare, troienită de zăpadă! Zăpada era o veche prietenă de-a lui. În Normandia îi

plăcea zăpada. Dar unde o fi pădurea? Departe, foarte departe, încreţeau orizontul nişte pomi. Michel îşi înfăşură mijlocul cu frânghia pe care o luase cu el ca să strângă legătura de vreascuri şi grăbi pasul.

Astfel curajosul omuleţ ajunse la pădurea Montfermeil. Ce bucurie îl cuprinse când văzu, în sfârşit, stejarii! Când palidul soare de iarnă coborî la orizont, Michel adunase o legătură de vreascuri, pe care şi-o aruncă în spinare cântând. Din fericire pentru el, paznicul pădurii îşi încălzea picioarele în cabana lui.

Michel se întoarse pe acelaşi drum spre Paris. Era mort de foame, dar cu sufletul mulţumit. Pe melodia unui cântec de Crăciun normand, care nu cunoscuse niciodată un ritm atât de vesel, psalmodie tot lungul drumului: "Lui Edmée n-o să-i mai fie frig! Lui Edmée n-o să-i mai fie frig!" La barieră strigară după el că ducea în spinare vreascuri de 75 de centime. Oamenii aceia îmbrăcaţi în verde sunt totdeauna huliţi; lui Michel i se părură a fi chiar cumsecade. 75 de centime de lemn uscat! La domnul Schwartz, Michel nu ducea lipsă de nimic; dar nu văzuse în buzunarul lui mai mulţi bani decât în Normandia. Camera de la mansardă era la sute de leghe depărtare de casa de bani.

Ajungând în foburgul Saint-Martin, se aşeză jos pe trotuar; averea pe care o căra în spinare îl zdrobea; 75 de centime de crengi uscate cântăresc greu, puteţi să credeţi, când le aduci tocmai de la Montfermeil. Cu toate acestea, către ora 10 seara, Michel ajunse în strada Provence cântând.

Era multă vreme de când el nu mai prezenta nici un interes în casa bancherului; dar absenţa lui stârni îngrijorare. Domergue spusese: "Băiatul nu a venit să-şi ia cina". Doamna Schwartz, aproape tot atât de bună pe cât de frumoasă, întrebase de câteva ori dacă s-a întors, iar domnul Schwartz dăduse dispoziţii să fie anunţată prefectura. Când Michel se întoarse cu crengile lui uscate de 75 de centime, portarul dădu de veste; toţi servitorii se adunară în curte şi fu un adevărat eveniment. De unde furase el legătura aceea? Povestea legăturii de lemne ajunse până în salon. Domnişoara Blanche, care avea 7 ani, vru şi ea să vadă legătura de vreascuri, în salon avu mult succes. Michel crescuse; domnul Schwartz de-abia îl recunoscu, iar doamnă Schwartz găsi că e încântător. Ideea de a se duce tocmai la Montfermeil să adune lemne păru cu totul originală.

— Băiatului îi este frig acolo sus, spuse doamnă

Schwartz, va trebui să instalăm o sobă în camera lui.

— Oh, oh! exclamă bancherul, pufnind în râs. Cu alte cuvinte, nici nu avea sobă şi voia să facă foc? Ridicol! Putea, nici mai mult, nici mai puțin, să dea foc casei. Comic!

Michel vru să vorbească, dar se stăpâni şi astfel secretul rămase numai al lui.

Chiar a doua zi Domergue dădu dispoziție să se instaleze o mică sobă de fontă în mansarda lui Michel. În afara surcelelor adunate din pădure, i se aduse o provizie serioasă de lemne.

Dar prin îngusta gaură făcută de el în perete, eroul nostru nu putea să încălzească frumoasele mâini înroşite de frig ale lui Edmée. Veți vedea că se dovedeşte a fi un erou şi că nu ne pierdem vremea cu oricine.

Michel observase că tânăra lui vecină lipsea zilnic de la ora 2 după amiază şi că se întorcea pe la 4 cu o carte de muzică sub braț. Şi ea mergea la scoală; un profesor celebru îi dădea lecții gratuit. Michel nu se pricepea la muzică şi se mulțumea să găsească încântător tot ceea ce făcea Edmée, dar noi putem afirma că Edmée avea harul unei adevărate artiste.

Zilele de iarnă sunt scurte. Singură şi istovită de munca neplăcută, doamna Leber avea obiceiul să ațipească pe înserat. Datorită acestui fapt, eroul nostru combină şi puse în practică un plan care până la urmă îl făcu celebru în casa Schwartz.

Capitolul XII - A doua aventură

Primul pas era greu de făcut. Trebuia, deci, să intre pe furiş în casa lui Edmée şi a mamei sale. Iar lui Michel îi era chiar frică de doamna Leber, atât de demnă şi resemnată, impunând respect în sărăcia ei. Strălucitoarea doamnă Schwartz i-ar fi inspirat mai puțină teamă, cu toată bogăția ei.

Oricine i-ar fi putut lua drept un răufăcător precoce, când, profitând de somnul doamnei Leber, întorsese fără zgomot cheia în broască. Nu se ştie ce anume imbold îl

împinge pe om la aceste acte de curaj; când uşa se deschise, scârțiind din balamale, Michel simți că leşină. Totuşi, înaintă. În căminul rece ardeau mocnit, ca de obicei, doi tăciuni; Michel aruncă o mână de vreascuri, iar pe deasupra încă patru bucăți de lemne, mari şi rotunde, destinate inițial sobei instalate în camera lui.

După aceea fugi ştrengăreşte. Prin gaura din perete văzu focul întâi fumegând, apoi aprinzându-se. Doamna Leber nu se trezi de pâlpâiala jucăuşă a vreascurilor; era o vâlvătaie minunată, şi lut Michel îi veni să chiuie de bucurie, într-atât se simțea de fericit. Când Edmée se întoarse, lemnele arseseră şi căminul îşi recăpătase înfățişarea lui modestă; o auzi spunând:

— Ce bine e la noi, mamă...

Michel nu se mai bucură. Se aşeză pe marginea patului, mirat că ochii i se umpluseră de lacrimi.

Şi fără să înțeleagă de ce, se apucă să învețe chiar în momentul acela, cu mare furie. Se gândea serios că trebuie să devină cineva.

Camera vecinelor sale era foarte mică şi păstra căldura ca o cutie. În seara aceea, pe pianul înviorat, degetele frumoase ale fetei alergau sprintene şi tot atât de albe ca însuşi fildeşul.

Ce legătură putea fi între acele degete delicate şi gândul ambițios care încolțise vag în mintea lui Michel?

Şiretlicurile față de vecinele sale crescură mereu, timp de două săptămâni: exact când gerul era mai puternic. Mama şi fiica păreau oarecum mirate să găsească în fiecare seară o temperatură atenuată; vatra plină de cenuşă ar fi putut uşor să trădeze vinovata vizită a băiatului; dar oamenii nu-şi imaginează niciodată imposibilul. Cum să crezi, cum să bănuieşti măcar adevărul? Michel, a cărui sobă rămânea rece, prindea curaj şi ajunsese să formuleze în sinea lui răspunsuri, pe cât de raționale, pe atât de demne, pentru eventualitatea în care bună doamnă, trezindu-se brusc, l-ar surprinde la ea în cameră. Dar niciodată socotelile de acasă nu se potrivesc cu cele din târg.

Într-o seară când stătea îngenuncheat în fața căminului şi sufla cât putea în focul îndărătnic, un strigăt de spaimă îi făcu să se ridice în picioare speriat. Doamna Leber, mai uimită decât el, se şi repezi în coridor, strigând din toate puterile: "Hoțul! Hoțul!" Agitație, vecini, harababură generală, scandal. Sosiră polițişti înarmați. Prins, Michel amuțise;

tocmai voiau să-l ducă la arest, când pe neaşteptate apăru Edmée şi văzând flăcările din cămin, ghici întreaga enigmă.

— Mamă, strigă ea, mamă, el este zâna!

Edmée îşi dădu seama imediat: căldura plăcută care dăinuia seară de seară la ele în mansardă, spiriduşul binefăcător care nu lăsa delicatele-i degete să se roşească de frig în timp ce exersa, ei bine, aceste minuni Michel le făcea.

Dar poate chiar Edmée Leber era o zână. Căci cele spuse de ea fură ca o ridicare magică de baghetă; vălul de pe ochii respectabilei doamne căzu. La urma urmei, ce văzuse ea când se trezise din somn? Un copil îngenuncheat lângă vatra unde acum ardea focul. Se repezi, îi smulse din mâinile poliţiştilor, se scuză, explică. O poveste nemaipomenită, numai bună de inserat în ziarul de seară *La Patrie*. Vecinele, ca pulberea de tun: emoţia făcu explozie; armele se ascunseră ruşinate; gardienii impresionaţi, sugerară premiul "Montyon"[53], idee fericită care previne mila publică, adevăratul pericol al entuziasmului; până şi portarul îşi spuse părerea:

— La urma urmei, mă şi miram: ce să fure de la nişte oameni ca ăştia?

În adunările locatarilor portarul este glasul raţiunii. El adăugă după un timp:

— Ce contează dacă puştiul face milostenie cu lemnele domnului baron!

Căci domnul Schwartz era baron, de o lună devenise baron.

Domergue, atras de zarvă, apăru; în faţa lui strălucirea portarului păli, tot aşa cum se sting stelele când astrul zilei ia în primire orizontul. Domnul Schwartz, devenind baron, în aceeaşi măgură crescuse şi importanţa lui Domergue.

Simplitatea şade bine celor mari; nu vom exprima recunoştinţa noastră faţă de Domergue pentru faptul că nu purta nici broderii, nici eşarfă, nici decoraţii, nici panaş arogant la caschetă. Sub austeritatea livrelei sale cenuşii, Domergue părea un semizeu.

Însoţindu-şi cuvintele cu un gest sobru şi elegant, el se exprimă astfel:

— Domnilor şi doamnelor, domnul baron şi doamna baroană nu doresc gălăgie într-o casă ca asta, atât de bine îngrijită, până când se vor muta în casa cea mare, aproape gata, dar căreia trebuie şi i se lase să i se usuce tencuiala, asta fiind dăunătoare reumatismului sau răcelii, că e iarnă. Dumneavoastră aţi făcut-o în bună intenţie de a sosi când se

strigă "hoțul". Cu toate acestea, eu răspund de copil pentru fapta lui generoasă, care nu a avut nevoie să-şi procure lemnele în dauna cinstei, căci el are lemnele de la noi, aşa cum are şi hrană din abundență. Acuma să ne întoarcem fiecare pe la casele noastre.

Printre gardienii publici era şi un latinist care îl compară pe domnul Domergue chiar cu Neptun, liniştind prin simpla prezență emoția acelei nemuritoare canalii, care, după Virgiliu, trebuia să tulbure valurile mării; dar neținând seama de Neptun, majoritatea locatarilor ezită să treacă de partea lui Domergue. E frumos, ce e drept, să ai pe lângă înalta influență şi darul atât de rar al vorbirii… Femeile însă şoptiră între ele ceva măgulitor, şi deodată bărbații dezarmară. Domnul Domergue îi luă de-o ureche pe Michel şi astfel îl conduse la domnul Schwartz.

În casa Schwartz înflorea bogăția, încântarea, adevărata lună de miere a celor care se unesc sub protecția zeiței Fortuna. Căci într-adevăr această zeiță trecuse fără rezerve de partea domnului Schwartz; el nu se mai socotea demult un milionar oarecare, cu toate că milionarii se întâlneau în vremea aceea mai rar decât astăzi. Domnul Schwartz era milionar într-un fel strălucitor, european. El conta printre vârfurile finanței; se putea chiar fixa ziua în care avea să devină milionarul politic.

Se pare că Béranger[54] spusese: "Plăcerile fac sufletul mai bun, aşa cum a spus de fapt multe alte cugetări fără să fie profunde, dar care plac nemaipomenit, mai cu seamă celor care cred în dumnezeul oamenilor cumsecade şi al regaliştilor lui Yvetot[55]. La urma urmelor, Béranger este un mare poet, şi domnul Domergue îi ştia pe dinafară toate cântecele. E drept, de la alți filozofi afli că sufletul se îmbunează şi se fortifică în acel creuzet misterios şi perfect care nu e altceva decât suferința; dar, ce să mai lungim vorba! Să cercetăm direct almanahurile lui Béranger: plăcerile fac sufletul bun. Gavarni, mult mai spiritual decât Béranger, a traduc astfel aforismul lirei naționale: "Toți adevărații apostoli dansează can-can la balul mascat al Operei…"

Să ai milioane, este o plăcere, incontestabil; să fii baron, poate fi socotită o voluptate foarte mare. Cum însă domnul baron nu avea deloc suflet rău, cum doamna baroană nu se manifesta decât binevoitor, la ei în casă era totdeauna o atmosferă de bunătate şi sărbătoare. Li se părea că întregul Univers trebuia să se bucure pentru faimă lor, iar batalionul

de linguşitori, care nu lipseşte niciodată de pe lângă astfel de case, trăia şi el pe picior mare.

Tot ceea ce-i putem reproşa lui Béranger — care nu privea lucrurile în profunzime — este faptul că să folosit de acest mare cuvânt *suflet* pentru a caracteriza buna dispoziție a stomacurilor care digeră bine sau a caselor de bani care îşi dau mâna între ele.

Casa Schwartz era în fiecare zi la fel de bine dispusă, în povestea aceasta sufletul nu contribuia cu prea mult.

Michel ajunse în salon cu urechea în mâna domnului Domergue. Obținând permisiunea să vorbească, Domergue puse în povestire toată elocința cu care fusese înzestrat de natură. Era, cu alte cuvinte, o continuare a poveştii cu legătura de vreascuri, care fusese atât de aplaudată cu cincisprezece zile în urmă. Se constată că mica sobă din fontă din camera lui nici nu fusese aprinsă. Michel îi înfruntă cu mult curaj; domnul baron îşi puse în cap să facă din el un om, adică un bancher, şi o parte din bunăvoință i se răsfrânse pe dată asupra vecinelor lui de la mansardă.

La prima vedere, pare un lucru foarte simplu să faci bine unor oameni atât de modeşti. Totuşi, nu era chiar atât de uşor; doamna Leber nu ar fi acceptat nimic de pomană, oricât de bine ar fi fost deghizată; dar mai era şi Blanche. Şi iată că Edmée, la vârsta ei de 10 ani, începu să-i dea lecții de pian domnişoarei Schwartz.

Cât despre Michel, care nu suferea de mândrie, fu îmbrăcat în hainele potrivite unui domn de statura lui şi îl trimiseră la Şcoala de comerț.

Michel nu reuşise încă să vorbească cu Edmée; dar doamna Leber, întâlnindu-l întâmplător pe scară, îl sărutase pe amândoi obrajii, urându-i fericire.

La Schwartzi în casă Michel avea trei prieteni: Domergue, în primul rând, apoi Blanche şi după aceea baronul. Nimeni nu ştie cât de capricioase sunt persoanele foarte bogate, mai ales persoanele foarte îmbogățite, când e vorba să ia o hotărâre. Sațietatea apare mult mai curând decât s-ar crede, dar nu acea sațietate de a strânge bunuri, ci aceea de a se bucura din plin de ele. Domnul Schwartz simțea nevoia de distracții, şi pentru el Michel însemna un fel de jucărie de o calitate nemaipomenită. La început se gândi să realizeze o capodoperă, să creeze din el un adevărat Napoleon ai finanțelor.

Domnul Schwartz se privea pe sine — şi nu am putea

spune că nu fără îndreptăţire — aproape ca egal al Rotschilzilor; dar nu se mulţumea numai cu atât. Ştiut fiind că Rotschild este cea mai puternică artilerie a finanţei, domnul Schwartz voia să perfecţioneze această minunată maşinărie, să ghintuiască acest formidabil tun, în aşa fel, încât să îi regleze bătaia de zece ori mai lungă. Orice idee îşi are formula ei precisă în mintea unui inventator: domnul Schwartz pretindea, superior lui Prometeu, să producă nu numai viaţa, ci să o mărească la proporţii supraomeneşti; el visa un fel de bancher cu aburi.

La început, doamna Schwartz îi arătase băiatului o bună voinţă surâzătoare şi indiferentă. Desigur, nici nu se gândea să se opună remarcabilelor proiecte ale soţului ei, însă nici nu îi dădea în vreun fel concursul: ea o avea pe Blanche.

Frumoasa doamnă Schwartz nu putea fi schiţată dintr-o linie sau descrisă în două-trei cuvinte. Ştim că era strălucitoare, iar sufletul îi egala frumuseţea; era generoasă, avea cum ar spune oamenii necăjiţi, o inimă mare; gusturile, instinctul şi manierele ei erau mult superioare celor din cercul în care se învârtea, cu toate că nivelul acestora creştea în aceeaşi măsură în care creştea importanţa financiară a domnului Schwartz. Domnul Schwartz îşi admira şi îşi iubea soţia, cu toate că încerca din timp în timp, pentru onoarea şi creditul său, câte o aventură galantă în afara căminului conjugal. Această abatere conferă notorietate. E nevoie de un grăunte de viciu. În minunata noastră Franţă, dacă se spune despre cineva că este un soţ model sau un tată bun, aceste epitete sună ca un epitaf. Suntem, ce e drept, cei mai fermecători oameni din lume.

Don Juan nu fusese alsacian; nebuniile domnului Schwartz nu mergeau deci prea departe; el deschidea din când în când un cont curent vreunei persoane în situaţia de a-l compromite cât trebuia, dar cu decenţă; toată lumea câştigă din aventura aceasta, mai cu seamă bijutierul. Cei care făceau parte din aşa-zisul Tout-Paris — acea lume despre care se vorbeşte în articolele extrem de plăcute ale cronicilor mondene — evaluau cu candoare briliantele dăruite, pentru că Parisul nostru este ultima pădure din Europa în care mişună şi maimuţoii. Este însăşi viaţa şi decorul peisajului. Domnul Schwartz, după ce îşi făcea astfel poznele, revenea cuminte la picioarele soţiei iubite.

Or, credeţi-mă, noi mergem către un adevărat progres, şi întregul Paris, cu cronicarii lui în frunte, are meritul de a fi

moralizat în sfârşit civilizaţiile noastre; să se stabilească o dată pentru totdeauna că dragostea conjugală este fructul oprit, şi atunci vom avea numai căsătorii reuşite.

Om inteligent şi cu experienţă, domnul Schwartz simţea din instinct superioritatea rasei soţiei sale; iar dacă domnul Prudhomme[56] întrevedea la doamna Prudhomme trăsături aristocratice care scăpau neobservate de alţii, în schimb domnul Schwartz, nu se înşela câtuşi de puţin: soţia lui era o aristocrată, independent de averea lor şi chiar de titlul nou-nouţ de baroană. Podoabele, caşmirurile şi echipajele nu aveau nici o influenţă. Pe jos, cu un şal de lână pe umeri şi o rochie de percal, doamna Schwartz tot aristocrată rămânea.

Domnul Schwartz îşi iubea soţia şi din orgoliu; era fericirea lui, dar şi strălucirea casei. În orice dragoste, dacă cercetezi mai atent, descoperi multe şi ciudate lucruri. Nu există două iubiri asemănătoare. În felul lui, domnul Schwartz o iubea cu pasiune şi era gelos, cu toate că avea deplină încredere în ea.

Gelozia baronului pornea din faptul că soţia lui avea ceva care lui îi scăpa. Nu încercăm să-l prezentăm pe domnul Schwartz ca pe o mare personalitate, dar avea şi el defectele lui: era curios şi indiscret, plăcându-i să răscolească peste tot şi să afle cele mai mici secrete. Ca să îşi poată cunoaşte mai bine soţia. Încercase să-i înveţe pe dinafară apartamentul; treabă uşoară în aparenţă, dar aproape imposibilă în realitate. Pentru că în apartament era şi un colţişor încuiat; dacă pentru baron exista o enigmă pe care dorea cu ardoare s-o dezlege, aceasta era un anume sertar a cărui broască insolentă avea o cheie de negăsit. Niciodată, de ani de zile. Şi tocmai într-o cameră unde se puteau vedea tot felul de lucruri răspândite peste tot.

Deci domnul Schwartz avea încredere, dar era şi gelos.

Ce să fie oare în sertarul acela? Şi pentru ce rămânea doamna Schwartz pe gânduri? Cea mai mare parte a problemelor se pot rezolva cu un singur cuvânt: capriciu; dar tot atât de bine poate să nu rezolve nimic. Cuvântul acesta este el însuşi o încuietoare; trebuie deci o cheie.

În general dispoziţia doamnei Schwartz era totdeauna plăcută, deosebit de egală. Totuşi, după expresia doamnei Sicard, camerista ei, avea şi momente când cădea în melancolie. Întotdeauna fusese aşa; domnul Schwartz putea de altfel să-şi amintească că starea aceasta de tristeţe o cuprindea mai des şi mult mai pregnant înainte de căsătoria

lor.

După naşterea fetei, a fost o absolută bucurie; aparentă vindecare însă; tristețea revenise foarte curând, urmărind-o pe fericită mamă chiar în preajma leagănului copilei.

Când Blanche începuse să vorbească, îi spunea adeseori domnului Schwartz: "Mama a plâns"...

Medicii sunt teribili când e vorba să explice bărbaților starea soțiilor lor; chiar numai pentru atâta şi ar merita să-i proclamăm binefăcători ai omenirii. Domnul Schwartz avea mare slăbiciune pentru explicațiile lor, dar rămânea mai departe gelos.

Medicii îi spuneau: "Ficatul e de vină!" Ce criminal şi ficatul ăsta! Şi începeau să citeze cazuri, unele mai interesante decât altele. Toate poveştile lor seamănă cu *Coțofana hoață*; credeți că este vorba de un amant; dovezi nenumărate, a fost găsită şi pălăria... Dar, nici vorbă de aşa ceva, e afecțiunea splinei!

Săptămâni întregi doamna baroană dorea cu ardoare să vadă lume: splina; alte săptămâni, lumea o îngrozea; ficatul.

Tot aşa şi pentru toaletele ei.

Se observase, rareori, e adevărat, o furie surdă împotriva fetei ei iubite. Medicul, un om încântător, înşelat în dragoste: "Am cunoscut în 1829 o tânără doamnă de familie bună..." etc, etc. De astă dată de vină era stomacul.

Ne-am petrece bucuroşi zilele şi nopțile cu un doctor care să cânte pe melodia *Coțofenei hoațe* farsele ficatului, stomacului şi ale splinei. Ei merg însă şi mai departe; un întreg sistem filozofic, în care viciul şi virtutea, sunt înlocuite avantajos de splină, ficat şi stomac. Dar toți nu ajung nici la degetul cel mic al doctorilor poeți, care cultivă isteria. Există doamne respectabile, abonate la vizite de doi ludovici, ca să asculte legendele istoriei. Nu există pe lume nici o meserie proastă!

Domnul Schwartz îşi supraveghea soția, sau, mai bine zis, ar fi dorit să o spioneze temeinic, minuțios şi după tipicul soților geloşi care au totuşi încredere în soțiile lor. Dar pentru aceasta îi trebuia timp, şi timpul însemna bani; bietul domn Schwartz proceda ca toți bărbații: în loc să se distreze şi să se ocupe de soția lui, el se simțea obligat să câştige bani, îşi păstra deci încrederea şi îndoielile, informându-se fără rost, pierzându-şi uneori demnitatea chestionând pe doamna Sicard sau pe Domergue, care nu ştiau de fapt mai mult decât ştia el.

Pentru toți cei care o cunoşteau, doamna Schwartz prezenți invariabil aceeaşi monotonie. Nu ieşea decât cu trăsura; nu vedea decât pe prietenii domnului Schwartz, şi purtarea ei, în înțelesul strict al cuvântului, era cu mult deasupra oricăror bănuieli.

Cu toate acestea, pentru toată lumea, pentru servitori, ca şi pentru soțul ei, doamna Schwartz degaja o vagă şi stranie impresie, acei ceva greu de definit, o emanație subtilă, acel parfum al femeii care are un secret.

Domnul Schwartz, trebuie să recunoaştem, fu mulțumit de răceala ei față de actul de eroism al lui Michel. Îi plăcea să fie aplaudate numai fanteziile lui, dar indiferența i-o atribui şi acelor faimoase preocupări tăinuite poate sub cheie în "sertarul din mijloc". El comise multe mici ticăloşii în speranța de a pune mâna pe acea cheie nevăzută, dar nu reuşi.

Deci, în casa Schwartz lucrurile se prezentau astfel: Michel frecventa Şcoala de comerț, unde făcea progrese serioase. Edmée îi dădea lecții de pian lui Blanche, care, la rândul ei, o iubea că pa o soră mai mare; bunăstarea se cuibărise în casa Leber; nimeni nu se apropia de doamna Schwartz fără să simtă binecuvântările generozității ei. Edmée progresa ca artistă. Se făcuse o fată distinsă şi încântătoare, ai cărei ochi mari, de un albastru-întunecat trădau de pe acum un suflet de femeie.

De la întâmplarea cu lemnele, Michel o întâlnise cu regularitate din două în două săptămâni. Niciodată însă nu rămăseseră singuri. Se pare că în inimile tinerilor încolțise dragostea, şi înflorirea înceată a sentimentului care trebuia să le umple viața era ceva minunat. Aş vrea să redau într-un poem desfăşurarea prețiosului germene; dar prozaica noastră poveste nu ne dă răgaz să ne pierdem în amănunte.

De câte ori îl vedea pe Michel, fata se roşea. Când trebuia să cânte şi el era de față, tremoloul[57] vocii căpăta alte accente. Michel învăța două săptămâni pentru o recreație de câteva ore. Simțea că iubeşte ca un adevărat bărbat; o ştia. Edmée, încă nu.

Când Michel împlini 16 ani, domnul Schwartz îl examină atent şi se simți cuprins de un orgoliu naiv; îl socotea propria lui operă. Michel înaintase cu paşi de uriaş; de o inteligență robustă, vie, precisă, se jucase realmente cu greutățile studiului, şi Şcoala de Comerț nu mai avea ce să-l învețe.

— Demn să lucreze în birourile mele, îi spuse domnul

Schwartz. Sigur!

Devenise într-adevăr un tânăr frumos, înalt, zvelt, cu talie grațioasă, arborând pe obrazul imberb o bună dispoziție îndrăzneață şi distinsă. În ziua în care părăsi uniforma albastră de elev, pentru eleganta haină a lumii noastre — tranziție dificilă de obicei — făcu o adevărată senzație în salonul doamnei baroane. Doamnele îl remarcară, visând poate la desăvârşirea unei educații, iar în ce-i priveşte pe bărbați, nici unul nu îndrăzni să-l ironizeze. Edmée se simți mândră într-o mai îndreptățită măsură decât domnul Schwartz.

Cu toate acestea, domnul Schwartz se simțea foarte mulțumit. Avea entuziasmul capricios al celor ajunşi. El se adresă doamnei Schwartz, arătându-i-l pe eroul nostru:

— Opera mea; un soț pentru Blanche a noastră! Idee!

Doamna Schwartz avu unul dintre cele mai fermecătoare surâsuri şi poate pentru prima oară îl privi pe Michel cu atenție.

Edmée auzise; auzea tot ce era în legătură cu Michel. Păli.

Capitolul XIII - Baroana Schwartz

Pentru început, Michel avu o leafă de trei sute de franci pe lună şi o cameră în locuința Schwartzilor. Acum familia se mutase într-o nouă casă, aproape ca un palat.

În general, domnul Schwartz era de părere că tinerii trebuie ținuți din scurt şi lipsiți de bani, căci numai banii ar fi marele pericol al Parisului. Michel, însă, îl reprezenta pe domnul Schwartz, era prințul moştenitor al regalității sale industriale; se oglindea în el; i s-ar fi părut nepotrivit ca Michel să nu facă din când în când câte-o mică nebunie.

Şi într-adevăr, făcu nebunii! Toată lumea îi dădu concursul. După două luni avea datorii. Avea 16 ani, vârsta primăverii de altădată. Acum fumăm de la 10; la 16, Lovelace[58] cugetă dacă cel puțin să de vină jocheu, ceea ce însemna o maturitate a inteligenței.

Eroul nostru se văzu pentru o clipă celebru în lumea

despre care se vorbeşte; avu aventuri amoroase notorii şi chiar vreo două dueluri justificate. Dacă ar fi prins gust pentru dueluri, cronicarii "lumii bune" l-ar fi consacrat. Domnul Schwartz era foarte mulţumit de băiat. Gloria lui se răsfrângea şi asupra casei, fapt care îl determină să-i mărească salariul.

Restul îl făcu domnul Lecoq.

Noi îl cunoaştem bine pe domnul Lecoq şi s-a observat, credem, că nu i-am pomenit niciodată numele fără să-l copleşim de tot respectul cuvenit. Nu întâlneşti la tot pasul oameni ca domnul Lecoq, Ei se aseamănă cu limba latină, pe care nu reuşim nici după opt ani de colegiu să o cunoaştem temeinic.

Multe funcţii onorabile îndeplinise în viaţa lui domnul Lecoq. L-am întâlnit cândva sub strălucita haină a comis-voiajorului. Era tânăr pe atunci. Uneori, călătorind în interese comerciale, îţi faci într-un fel stagiul diplomatic, şi nu oricine ar fi putut să plaseze cum plasase el faimoasele case de bani cu cifru secret şi măsuri de apărare ale casei "Berthier şi Compania".

Vârsta lui matură, slavă Domnului! Acoperise toate făgăduielile începutului; nu mai călătorea decât aici, în Paris, în centrul civilizaţiilor; îşi avea afacerile lui; era un personaj cu mult mai important decât domnul Schwartz.

Vânatul apare de peste tot; Parisul în sine, pădurea Parisului adăposteşte un stoc de animale bune de vânat, de hăituit sau de prins în cursă. Domnul Lecoq avea monopolul vânatului în Paris fără să fie nevoie să-şi dezlege punga.

El nu era cămătar; nu ţinea — să-mi fie iertat — o reprezentanţă de căsătorii, ca domnul Gluant, care, datorită relaţiilor în lumea bună, îşi îngăduia să ofere dote potrivite de la 150 de franci până la 9 milioane: discreţie, decenţă, iuţeală, nici oboseală, nici efort; cinci ani de garanţie, un sfert de secol de succes; plată după vindecare. Nu. El nu avea această industrie rău famată, care se numeşte birou de plasare; el nu făcea export; nu vindea tineri mercenari; nu favoriza emigraţia germană; nici nu se lăsa pe mâna linguşitorilor.

Nu, Cel puţin, nici una din aceste deosebite îndeletniciri nu era obiectul specific al profesiei lui.

Ce făcea atunci? Administra o agentură. Ce este o agentură? Presupun că există unele care se pot defini, dacă ai răbdare şi timp. Într-o astfel de întreprindere se fac de unele şi de altele. La a domnului Lecoq se făceau de toate. Oamenii

bine informați pretindeau că acel de *toate* nu era decât un pretext pentru a acoperi ceva ieşit din comun care lua amploare sub domnia lui Louis-Philippe: aceasta era mica poliție. Există atâția curioşi! Mica poliție care a fost practicată la acea epocă; un ticălos renumit, convertit; şi făcut ermit[59], însemna la prefectură cam ceea ce sunt tripourile clandestine față de casele autorizate de joc: ele atrăgeau în aceeaşi măsură şi pe timizi şi pe cei prea îndrăzneți.

Oamenii bine informați mergeau însă mai departe cu presupunerile în ceea ce-l privea pe domnul Lecoq; ei spuneau că acel comerț de mică poliție era în sine un pretext pentru a ascunde... O, dar unde am ajunge din presupunere în presupunere? Cert este însă că domnul Lecoq avea relații remarcabile şi câştiga bani cât voia. El dădea împrumuturi ca un gentleman, refuzând chitanțe sau polițe; Michel îi datorase cam 30 de mii de franci, pe care domnul Schwartz i-a plătit fără nici o ezitare. El închega ici şi colo câte o căsătorie între persoane cumsecade; dezlega nodurile gordiene fără cuțit şi spadă; regăsea obiectele pierdute fără mult zgomot. Patru pagini de prospect nu ar ajunge pentru a-i enumera talentele.

Domnul Lecoq era absolut un vrăjitor. Baronul Schwartz încă nu-şi mărturisea că dorea să se folosească de vrăjitoriile lui pentru a pătrunde în tainele soției sale, dar există lucruri care se fac şi nu se mărturisesc.

În general, tocmai acele lucruri ies mai bine.

Domnul Lecoq îl frecventa pe domnul Schwartz, care, la rândul lui, îl întâmpina îndatoritor; existau între ei nişte mici secrete care nu uimeau pe nimeni, căci, în definitiv, oricare militant din lumea interlopă are nevoie de un Lecoq al lui.

Lucru ciudat însă este faptul că şi doamna baroană părea să prindă gust pentru vrăjitorie.

Într-o dimineață, domnul Schwartz se sculă prost dispus; nu se întâmpla prea des; avea o fire minunată şi era un om fericit. Se împlinea aproape un an de când Michel ieşise din şcoală, şi de atunci atinsese apogeul. Ştia într-adevăr să îmbine distracțiile cu afacerile: era fără îndoială cel mai strălucit dintre acei tineri soldați ai finanței care purtau în servietă bastonul de mareşal. Prima persoană care îl vizită în dimineața aceea pe domnul Schwartz îi spuse râzând că domnişoara Mirabel se îndrăgostise ca o nebună de Michel, dar că el o tratează cu mare indiferență.

Baronul se întristă; nu pentru că ar fi iubit-o pe domnişoara Mirabel; nu-şi iubea decât soția. Dar trecuse de

40 de ani, şi când ajungi la 40 de ani, nu mai poţi râde când auzi asemenea poveşti. Şi apoi îi displăcea severitatea cu care Michel o trata pe domnişoara Mirabel. Michel îi ceda locul lui? Dublă umilinţă.

La prânz baroana arăta atât de bine, încât avu o tresărire. În ziua aceea soţia lui părea ca trezită după un somn lung, fără vise. Trecuseră ani mulţi de când nu îi mai văzuse surâsul acesta senin şi minunat. Dar i-l mai văzuse oare vreodată? Se gândi şi parcă nu-şi amintea. Uneori transfigurările acestea se reflectă chiar pe figura celui care priveşte; deodată se vede pe sine însuşi mai bine, sau poate într-altfel; în dimineaţa aceea, însă, baronul vedea în negru totul, în afară de soţia lui; de unde veneau razele acelea care îi aureolau frumuseţea?

Doamna baroană vorbea puţin. Edmée stătea la masă lângă Blanche şi flecăreala lor îi provoca surâsuri vagi şi absente.

Nu îşi dădu seama de ce, dar domnul Schwartz dori din tot sufletul să o facă geloasă măcar într-o singură zi din viaţa lor. Şi, printr-o stranie înlănţuire de idei, afrontul domnişoarei Mirabel îl lovi tocmai în această intenţie, de a-şi vedea soţia geloasă.

Din întâmplare, cineva pronunţă numele lui Michel; frumoşii ochi ai baroanei străluciră. Probabil tot din întâmplare, pentru că nu luase niciodată în serios marea şansă a eroului nostru.

Domnul Schwartz se retrase în cabinetul său, pretextând că are de rezolvat nişte calcule urgente. Continua să fie indispus, fără să-şi poată explica de ce; simţea un total dezgust pentru viaţă, ca şi cum numele lui ar fi fost Black şi nu Schwartz.

Michel putea intra oricând în biroul lui. Când îl văzu că apare, baronului îi veni deodată ideea să îl trimită într-o misiune la New York. Poate acest gând nu avea nici o legătură cu domnişoara Mirabel. A doua zi însă se răzgândi, avea nevoie de el la Paris.

Să nu ne grăbim totuşi; mai întâi veni seara, şi nu putem pierde această ocazie de a arunca o privire frumoasei doamne Schwartz.

La prânz ochii ei străluciseră neobişnuit. După-amiază o însoţise pe Blanche prin parc şi fusese de o bună dispoziţie neaşteptată. Îşi privea fata cu un fel de încântare, iar Blanche, cu toate că se ştia iubită, se miră de efuziunile şi de

privirile mamei sale. Vremea era posomorâtă dar obrazul doamnei Schwartz iradia ca soarele arzător.

La cină, doamnă Schwartz redeveni visătoare; înserarea o găsi tristă; se retrase devreme în camera ei.

"Stomacul!" reflectă domnul Schwartz.

Vorbele banale îşi au farmecul şi poezia lor. Şi nu e oare normal ca, punând pe seama stomacului acele stări de melancolie, pline de mister, să aibă dreptate să fie gelos?

Retrăgându-se la ea, baroana îşi făcu numaidecât toaleta pentru noapte şi îi dădu învoirea de ora 10 cameristei sale, care, punându-şi pălăria mov de satin, rochia neagră şi şalul strâmb, plecă să-i facă o vizită naşei sale. În mod obişnuit, "naşa" doamnei Sicard purta cu emfază uniforma militară, dar mai bine să nu intrăm în aceste detalii.

Rămasă singură în dormitorul ei, doamna Schwartz luă o carte şi se aşeză în fața căminului. Nu o deschise. Pentru a-şi umple orele de singurătate, îi ajungeau propriile gânduri.

Fața unei femei este la rândul ei ca o carte, o carte închisă atunci când bănuieşte ochiul indiscret care vrea să-i citească în suflet, descinsă însă doar când nu e avertizată de vreo bănuială. Ne gând im bineînțeles la persoanele care au ceva de ascuns; şi acestea sunt destul de multe, pentru că în lumea în care ne învârtim atât lucrurile bune, cât şi cele rele sunt tăinuite cu grijă.

Chipul doamnei Schwartz nu era ca o carte deschisă: nimeni nu putea să o spioneze aici, în camera ei; era convinsă de acest lucru. Trei uşi o despărțeau de coridor şi perdele groase atârnau în fața ferestrelor. Purtase până acum vreo mască? Masca putea să îi cadă.

Nu avea însă nici o mască, privirea blândă distrată a ochilor ei mari nu se schimbase, era tot acelaşi cap de madonă, nespus de frumoasă şi gânditoare.

Cine ar fi putut totuşi să afirme că doamnă Schwartz nu avea nimic de ascuns?

Retragerea ei o pusese pe seama oboselii; dar nici o urmă de oboseală nu se întrezărea prin superba paloare a obrajilor ei; nu era bolnavă: nici o treabă, nici o grijă nu o făcuse să se retragă. "Stomacul!" spunea pozitivul domn Schwartz. Doamna Schwartz nici nu ştia unde era stomacul. Exista însă un motiv mai plauzibil: capriciul; dar doamna Schwartz, cum vom vedea era mai presus de astfel de mofturi.

Prea mult aur exista în casa domnului baron; de pe vremea lui Midas, bogăția cădea în exces; aurul insuflă

pătimaşilor respect, iar înfrigurarea speculanților vede galben, aşa cum mânia vede roşu. La doamna Schwartz nimic nu trăda evlavie pentru aur; la ea bogăția nu se afirma brutal; oferea doar privirilor, într-o măsură ponderată şi sobră, lucruri de gust şi de artă. Aurul, tot timpul stăpân şi fără încetare învins, nu are nici la târg prețul acelor minunate simplități. Apartamentul ei era mică fortificație a unei aristocrate.

Nu intenționăm să descriem cu lux de amănunte mobilierul acestui cuib somptuos în felul frumuseților discrete, unde generozitatea domnului baron cedase, cu protestele de rigoare, în fața unui spirit elevat; nimic nu strălucea, nici o rază îndrăzneață nu tulbura armonia ansamblului: totul încânta.

Vom vorbi doar — aşa cum este obligatoriu de relevat ci te un detaliu în teatru — despre o mică mobilă Boule, o adevărată bijuterie din abanos, sidef, onix, porfir şi pietre prețioase.

Chiar doamna Schwartz cumpărase acest mic birou, căruia domnul Schwartz îi cunoştea toate sertarele şi toate secretele ascunse cu dibăcie, în afară de unul singur.

Cum bănuia, frumoasa baroană avea ceva de ascuns, din moment ce soțul ei — răbdător, tenace, perseverent, exasperat de atâta căutare, dar ştiind să treacă peste orice limită a delicateții când era vorba să-şi satisfacă o curiozitate — încerca fără succes, de ani de zile, să deschidă sertarul din mijloc, un sertar ca o casă de fier. Înconjurat însă de pietre de malahit şi de un minunat buchet de pansele făcute din 16 ametiste şi tot atâtea topaze.

Tristul domn Schwartz nu reuşise să găsească cheia acelui sertar.

Trecuse mai mult de o oră de când doamna Schwartz se retrăsese în apartamentul ei. Cartea rămânea neatinsă, ochii pe jumătate închişi urmăreau fără să vadă jocul flăcărilor din vatră. Obrazul ei, la drept vorbind, nu exprima nici îngrijorare, nici supărare; părea din ce în ce mai mult absorbită de gânduri.

"Contesa Corona! murmură la un moment dat. Nu ştiu dacă o urăsc sau o iubesc pe această femeie!"

Maşinal şi destul de des, îşi ridică privirile spre pendulă urmărind mişcarea limbilor. Aştepta? Pe cine putea să aştepte aici? Era frumoasă, mai frumoasă decât în celelalte zile, într-un fel parcă înfrumusețată de o emoție ascunsă.

Acel nume de femeie, numele contesei Corona, pronunțat de ea, trăda oare adevăratul motiv al acestei stări de visare?

Tresări auzind paşii înăbuşiți pe covorul din camera alăturată. Două bătăi discrete la uşă şi, fără să-i mai aştepte răspunsul intră Domergue. Rămase în picioare, la câțiva paşi de prag, într-o atitudine calmă şi respectuoasă. Domnul Domergue putea să joace rolul romanțios de confident, cu toate că nu părea.

— Ai întârziat, spuse doamna Schwartz.

— Doamna Sicard a stat patruzeci şi cinci de minute să-şi facă toaleta, răspunse Domergue.

Baroana încercă să zâmbească şi întrebă:

— Unde este?

— La Chaillot, răspunse Domergue.

Avea mai multe "naşe" doamna Sicard, dacă nu locuiau chiar în mai multe cartiere. Când se ducea să-şi viziteze naşa de la Chaillot, învoirea de la ora 10 se prelungea până a doua zi dimineață.

Baroana îi făcu semn lui Domergue să se apropie.

— Vorbeşte-mi despre acel cerşetor, spuse ea. Povestea asta mă interesează ca un basm.

— Nu e cerşetor, răspunse Domergue, munceşte ca să-şi câştige existența. Când i-am oferit milostenia doamnei, a refuzat. Este mândru, nenorocitul de el! A spus: comisionul mi-a fost plătit.

— Aş vrea să-l văd... spuse încet baroana.

— Dacă domnul va cumpăra castelul Boisrenaud, zise Domergue, doamna nu va lua deseori diligența de la Plat-d'Étain; dar pentru o dată, treacă-meargă, şi când o să vă duceți la Plat-d'Étain, îl veți vedea neapărat şi pe Trei-Labe.

— Trei-Labe! repetă baroana. Mă voi duce mâine să vizitez castelul Boisrenaud, adăugă ea apoi.

— Cât despre asta, reluă Domergue, tot grav ca şi uniforma lui, din cele trei labe, numai două sunt adevărate. Cealaltă este o roabă, iar animalul, cum s-ar spune, completează atelajul; cal şi trăsură.

— Dar cum a putut să vină până aici, infirm cum este?

— Ah, ah! Are un echipaj, nu vă spun? Un coş şi un câine. Oamenii ăştia sunt şmecheri! Numai că nu merge atât de repede cum ar merge cu drumul-de-fier!

Domergue nu râse, dar obrazul lui exprima o vie satisfacție, fiind convins că spusese o vorbă de duh.

Doamna Schwartz rămăsese pe gânduri. După un timp îi

întrebă:

— Dumneata nu ai putut afla nimic?

— Nimic, răspunse Domergue. Mi-a spus doar că un călător i-a dat scrisoarea acolo, în curtea de la Plat-d'Étain. Asta e tot. Pe acel călător nu-l cunoaşte.

După o scurtă pauză, doamna Schwartz zise:

— Bine. Fă ce ți-am spus.

Domergue se retrase de îndată.

Rămasă singură, doamnă Schwartz scoase din sân o scrisoare pe care o ținu între degete înainte de a o deschide. Era o hârtie obişnuită, o hârtie de om sărac, fără plic, purtând sigiliu din ceară ordinară, aplicată cu o amprentă ştearsă, pe care se imprimase profilul bucălat al regelui Louis al XVIII-lea de pe monedele de 50 de centime.

Nu există om care să nu fi primit scrisori anonime închise astfel.

Doamna Schwartz se uită îndelung şi cu atenție la scrisul de pe adresă, un scris cursiv, care nu părea câtuşi de puțin contra-făcut. În cele din urmă deplie hârtia şi o citi ca pe o scrisoare pe care o mai citise; apoi o luă de la început de nenumărate ori. Părea că o întreagă lume reînvia din această foaie de hârtie aproape albă, pe care se înghesuiau trei rânduri laconice, fără nici un fel de semnătură.

O întreagă lume! O viață de mult trecută şi atât de diferită de cea din prezent, încât părea imaginația unui poem.

Există oameni care trăiesc două existențe succesiv, una contrastând atât de mult cu cealaltă, încât chiar ci nu se mai recunosc, şi, asemenea discipolilor lui Pitagora, se întreabă nedumeriți, citind istoria veche: nu eram eu acesta sau acela?

Doamna Schwartz împături scrisoarea şi nu spuse nici un cuvânt.

Suspină dureros şi se ridică. În această nouă atitudine primirea ei îşi întâlni propria imagine reflectată în oglinda venețiană care se încadra somptuos deasupra şemineului.

Surâse cu un fel de neîncredere.

"Da, sunt două vise!" murmură fără voie.

Dar trăsăturile feței atât de pure încât păreau tăiate în marmură, i se contractară brusc. Suferea. Oglinda venețiană i-o spuse. Îşi îndreptă spatele şi nu se depărta decât după ce trimise oglinzii un surâs care o făcea din nou frumoasă şi calmă ca totdeauna.

Merse spre micul birou şi îl deschise. În mâna ei era o cheie fin cizelată, aceeaşi cheie pe care am văzut-o în mâna

baronului Schwartz şi pe care rămăsese o vagă urmă de ceară. Doamna Schwartz o introduse în încuietoarea sertarului central, chiar în mijlocul buchetului de pansele din ametiste şi topaze.

Totuşi, înainte de a-l deschide, doamna Schwartz şovăi şi privi în jur, cu acea grijă specifică oamenilor tulburați. Traversă camera cu pas liniştit şi puse zăvorul la uşa principală.

Apoi descuie sertarul. Doamna Schwartz puse aici scrisoarea anonimă. Mâna îi zăbovi, de parcă ar fi vrut să ia ceva în schimbul scrisorii.

Dar un uşor zgomot se auzi în camera alăturată. Doamna Schwartz fusese inspirată să tragă zăvorul. Butonul uşii se mişcă de câteva ori.

— Mamă! se auzi vocea blândă a lui Blanche.

Capitolul XIV - Vizită nocturnă

Doamna baroană nu răspunse. Rămase nemişcată. Blanche aşteptă o clipă şi adăugă:

— Noapte bună, mamă.

Apoi, linişte.

În camera de alături aveau pe jos un covor foarte gros, iar mica Blanche era uşoară că un fluturaş. Doamna baroană nici nu îndrăznea să se mişte, neştiind dacă fetița se retrăsese, când pasul apăsat al lui Domergue se făcu auzit. Ciocăni de două ori şi, ca de obicei, vru să întoarcă butonul.

— Mă iertați, se auzi el spunând. Veneam doar să anunț că s-a întors. Trebuie să o las pe doamna baroană să doarmă?

— Fă ce ți-am spus! i se răspunse cu un ton limpede şi poruncitor.

Mână albă a doamnei Schwartz scoase din fundul sertarului o casetă; din ea luă două mici acuarele încadrate cu catifea: două portrete care nu păreau să fie făcute de vreun pictor de seamă şi ale căror culori se estompaseră uşor.

Unul din aceste portrete îl reprezenta pe un bărbat tânăr, iar celălalt, pe o fată, de asemenea foarte tânără: aproape o copilă. La prima vedere, am fi putut spune că nu-i

cunoaştem pe nici unul din ei.

Apoi am fi putut gândi că neîndemânaticul pictor încercase să reproducă trăsăturile lui Michel, ale eroului nostru, şi pe cele ale unei mici domnişoare, care semăna cu doamna Schwartz, poate o soră mai mică de-a ei.

Dar în cele din urmă, privind cu mai multă atenție, ne-am fi dat seama că nu putea fi Michel, căci costumul era de pe vremea Restaurației. De altfel, cu cât examinai mai mult, cu atât asemănarea se pierdea. Dar, la urma urmelor, ce să caute portretul lui Michel în sertarul doamnei Schwartz? Cât despre cealaltă acuarelă, efectul era exact contrar: de ce îl examinai mai cu atenție, realizai şi mai mult asemănarea.

Marea majoritate a femeilor au o frumusețe diabolică.

Ele pot deveni greoaie, vulgare sau hidoase. Femeile care uimesc la vremea totalei lor înfloriri nu au avut niciodată acest gen de frumusețe. Există compensări tainice. Suprema frumusețe este foarte ades rezultatul unei incubări lente şi obositoare, ca şi cum natura s-ar folosi de toți anii adolescenței ca să-şi desăvârşească opera.

Astfel, minunatul fluture îşi ia zborul spre cele mai înalte culmi sub razele soarelui de august, după dubla lui metamorfoză. În fața acelui biet portret de copil, cu culorile şterse, începeam să întrezărim dincolo de el, ca printr-o ceață, surâsul triumfător al femeii împlinite. Era Cenuşăreasa în fumul vetrei, înainte de a o vizita zâna.

Lampa lumina de departe, de pe marmura roşcată a căminului. Doamna Schwartz, aşa cum stătea cu spatele, avea obrazul pe jumătate ascuns în umbră. Lumina se juca în minunatul ei păr, căzând din plin pe miniatura ale cărei culori păreau astfel şi mai şterse. Baroana privea cele două acuarele cu o emoție crescândă.

Nu spuse nici un cuvânt; razele oblice ale lămpii surprinseră două scântei în umbra care îi acoperea fața: două lacrimi tremurară înainte de a se rostogoli încet pe obrajii palizi.

Pendula bătu ora 11. Focul se stingea încet. Zgomotele nopții pariziene murmurau parcă atrase prin coşul căminului.

Contemplarea tăcută a doamnei Schwartz dură destulă vreme.

Un suspin înăbuşit suplini un întreg monolog. În miniatura aceea era chiar ea. Fluturele scânteietor îşi regretă poate modestul înveliş de crisalidă. Doamna Schwartz nu avea nici o soră.

Puse cele două portrete pe policioara biroului şi din casetă scoase o mulțime de hârtii la a căror atingere mâna începu să-i tremure. Erau acte care prin excelență sintetizau întreaga scară a vieții; adevăratele acte, cu care istoricii autentici explică viața unei făpturi omeneşti, rezumată în trei etape principale: naşterea, căsătoria, moartea.

Într-adevăr, în mână ținea un act de naştere, un act de căsătorie şi un act de deces.

Doamna Schwartz căută iarăşi în fundul sertarului şi de această dată scoase un caiet voluminos, cu filele acoperite cu un scris mărunt şi des.

Cerneala se decolorase pe filele obosite. Părea foarte vechi şi citit de foarte multe ori.

Prima pagină, care păstra urme de lacrimi, începea astfel:

"*2 iulie 1825*

Ți-am făgăduit să-ți scriu. Au trecut însă cincisprezece zile până când am reuşit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sunt la carceră, în închisoarea din Caen. Când mă agăț cu mâinile de pervazul ferestrei, pot să văd vârful copacilor de pe Grand Cours şi plopii care mărginesc în depărtare păşunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia; ei îmi vorbesc de tine..."

Şi după câteva rânduri aproape şterse, scrisul apărea din nou:

"Ştiu că te păstrezi pentru mine, şi am încredere în bunătatea lui Dumnezeu..."

Doamna baroană Schwartz rămăsese cu ochii pe aceste rânduri. Nu mai plângea: paloarea feței era ca a unei moarte. Părea că inima şi-ar fi oprit bătăile şi respirația îi murea pe buze.

Miezul nopții o găsi în acelaşi loc, în picioare, nemişcată, cu hârtiile în mână.

Zgomotul pendulei o făcu să tresară uşor. Puse în casetă hârtiile şi portretul tinerei. Cel al bărbatului îl reținu. Sertarul fu închis la loc, ca şi biroul de scris, iar cheia cizelată dispăru.

Doamnă Schwartz reveni să se aşeze lângă şemineul care

acum nu mai ardea. Îi era frig şi în inimă. Ținuta ei trăda o indispoziție surdă, şi din când în când se înfiora.

"Îl voi vedea pe acel om, murmură ea. Cine poate să-mi interzică să port în suflet un doliu? Şi apoi Michel!... Voi şti. Oh, se întrerupse înfiorându-se. Mi-e frică să aflu!"

Zgomotele oraşului se domoleau.

Către ora 1, pentru a treia oară se auziră bătăi în uşa ei. Doamna Schwartz tresări uşor; dar se ridică şi se duse la uşă dreaptă, cu pas hotărât.

— Doarme? îl întrebă pe Domergue după ce trase zăvorul.

— Ca un înger, răspunse vrednicul valet.

Doamnă Schwartz hotărî:

— Să mergem!

Domergue o porni înainte, cu un sfeşnic în mână.

— Doamna îmi va ierta curiozitatea, reluă el după câțiva paşi; eu sunt cel care m-am ocupat la început de acest tânăr, şi am inima simțitoare, cu toate că sunt în comerț de la vârsta rațiunii. Mă ataşez cu uşurință... După încercarea pe care doamna o va face, vom fi oare siguri de ceva?

— Depinde, răspunse de îndată baroana, cu voce uşor schimbată.

— Doamna nu are de ce să se teamă, urmă Domergue, toată lumea s-a culcat, răspund de asta. Nu mai există picior de pisică treaz în toată casa, iar jupâneasa... nici n-a ajuns la cafea, acolo, cu naşa... Doamna ştie bine că eu nu sunt vorbăreț, dar este atât de rar să vezi o persoană ca doamna ocupându-se de păcatele din tinerețe ale soțului ei!... Domnul baron este destul de bogat pentru a-şi putea plăti ştrengăriile; dar doamna!...

Ajunseră la scară. Apartamentul eroului nostru era la etajul de deasupra.

Doamna Schwartz mergea fără să spună nici un cuvânt; nu încerca nici să impună tăcere valetului, care continua foarte încet:

— Cu asta nu i-ar pricinui mare neajuns domnişoarei Blanche. Este destul pentru doi... Dar când te gândeşti, e un lucru foarte curios, nu? Asta te face să crezi în Dumnezeu, da! Ca domnul Schwartz să se fi dus tocmai la ferma unde să se nimerească să fie domnul Michel, pe care apoi să-l ia şi să-l aducă!...

Tăcu, oprindu-se în fața camerei lui Michel. Paloarea doamnei Schwartz se accentuase şi, în timp ce mergea,

tremura din tot corpul.

— Da, există o providență, murmură ea; ai dreptate.

Domergue se gândi:

"Degeaba nu e ea geloasă, tot trebuie să fie ceva!"

— Dar, adăugă el şoptit, ca un fel de scuză pentru baronul Schwartz, tânărul ăsta are optsprezece sau douăzeci de ani; s-a întâmplat deci cu mult înaintea căsătoriei doamnei.

Observația, deşi bine gândită, nu păru să liniştească tulburarea baroanei. La un semn al ei, Domergue deschise uşa. Totul era frumos şi plăcut în această casă nouă, mai proaspătă decât un trandafir. Fiul casei nu ar fi putut fi mai bine găzduit decât Michel. Ca să nu vă plictisiți cu o descriere inutilă, închipuiți-vă apartamentul unui tânăr bărbat, puțin în dezordine, dar cochet şi plăcut, Domergue intră primul, cu precauție, în vârful picioarelor, şi se asigură că eroul nostru încă dormea. Doamna Schwartz aştepta afară. Bineînțeles, oricare ar fi fost motivul acestei vizite, intervenția în sine, atât de ciudată şi deosebită față de preocupările unei doamne de rangul ei, era de-ajuns să justifice puternica emoție.

Să ne gândim la presupunerea lui Domergue. Oare doamna Schwartz venea aici ca să lămurească trecutul soțului ei? Aveau o căsătorie perfectă; dar dura de foarte mulți ani, şi efuziunile sentimentale nu păreau să abunde dinspre partea doamnei Schwartz.

Şi dacă Domergue se înşela, cine îi sugerase oare această eroare?

Domergue reveni lângă doamna Schwartz şi pronunță abia şoptit:

— Doarme dus.

Doamna Schwartz intră, Michel dormea întins pe pat; buclele răvăşite îi dădeau o frumusețe de femeie; era un copil frumos; viața de petreceri nebuneşti îi obosise figura, dar nu alterase expresia de candoare şi vigoare specifice trăsăturilor lui.

Doamna Schwartz stătea în spatele lui Domergue, care ridica sfeşnicul în aşa fel, încât lumina să cadă direct pe obrazul celui care dormea.

— După ce o să-l recunoaşteți? Scrisoarea vă spune că există vreun medalion, vreun semn, ceva?

Cum doamna Schwartz nu răspundea, Domergue se întoarse şi o văzu atât de schimbată, încât era să-i scape sfeşnicul din mână.

— Doamna nu se simte bine… începu el.

Ea îl întrerupse cu un gest. Mâna arătă către sfeşnic, apoi spre uşă. Domergue îi dădu sfeşnicul şi ieşi.

Doamna Schwartz rămase singură cu Michel. Timp de câteva clipe, nemişcată, privi cu înflăcărare acea frunte albă, înconjurată de părul răvăşit. Deodată pleoapele i se lăsară în jos, ca şi cum erau a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo să se stabilească ceva.

Michel se mişcă. Buzele lui întredeschise schiţară un surâs vag. Baroana lăsă sfeşnicul jos, ca să-şi domolească bătăile inimii. Apoi, de sub reverul rochiei luă acuarela decolorată cu portretul tânărului. Privi pe rând când pictura îngălbenită, când faţa palidă a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo ca să stabilească o identitate prin comparaţie.

Când luă din nou sfeşnicul, un suspin prelung îi săltă pieptul şi, ajungând lângă uşă, se întoarse să mai contemple o dată, printre lacrimi, surâsul tânărului care dormea.

Când reveni în apartamentul ei, se simţea zdrobită; un gând grav părea că o absoarbe cu totul. La început Domergue crezu că baroana e leşinată, dar când o văzu că se aşează, îşi dădu seama că era distrusă. Se gândea:

"De ce şi-o fi făcând atâta sânge rău pentru ceva care a fost înaintea căsătoriei? Ce, domnul baron era domnişoară?… Nici o piedică pentru aranjarea unui viitor. Doamna e bunătatea lumii. O să-i rostuiască pe amândoi, şi pe el, şi pe domnişoara Edmée. Ce menaj mic şi drăguţ!"

Descoperise oare doamna Schwartz semnul sau medalionul preţios? Domergue nu putu să afle niciodată.

Fu trimis pur şi simplu la culcare, ca şi cum nimic dramatic nu s-ar fi în timpi at în noaptea aceea.

Doamna Schwartz rămase aşa până la ziuă. Uneori surâdea, şi frumoşii ei ochi se umezeau. De două sau de trei ori numele contesei Corona veni pe buzele ei, alături de numele lui Michel.

Bineînţeles, acest nume o înfricoşa.

În momentul în care punea la loc miniatura în sertarul biroului ei, murmură:

"Va iubi… Poate chiar iubeşte…"

Cum toate lucrurile trebuie să aibă un sfârşit, chiar şi învoirile de la ora 10, doamna Sicard, camerista, se întoarse în zori, aducând de la "naşa" ei un miros cinstit de ţigară de foi.

A doua zi baroana se duse să viziteze castelul

Boisrenaud, pe care soțul ei voia să-l cumpere, şi ca o mic-burgheză, luă trăsura de poşta de la Plat-d'Étain.

Văzu cu această ocazie pe omul căruia i se spunea Trei-Labe şi i se păru ci acea făptură necunoscută o învăluia-cu o privire insistentă.

Baroana Schwartz nu avea încredere; minunata frumusețe a trăsăturilor îi trăda rareori gândurile. Fața ei rămânea ca de marmură.

Castelul Boisrenaud fu cumpărat.

Apoi, în casa Schwartz viața normală îşi reluă cursul obişnuit. Totul se petrecea ca şi mai înainte, atât în interior, cât şi în afară, încât domnul Domergue ajunse să se întrebe dacă visase evocarea semnului şi a medalionului. Povestea nu precizează nici măcar dacă fusese impusă demisia domnişoarei Mirabel.

În această casă exista totuşi un element nou: se născuse pasiunea, în consecință şi drama.

Primul rezultat al vizitei nocturne făcute de baroană micului protejat al soțului ei va părea straniu: primirea la o recepție a unei tinere femei fermecător de frumoasă, dar care nu se bucura de simpatia baroanei, contesa Corona, compatrioata şi puțin ruda ei prin acel bătrân venerabil, colonel Bozzo-Corona.

Contesa şi baroana se apropiară cu un fel de curioasă amabilitate diplomatică. Păreau două forțe care se supraveghează reciproc.

Contesa, mult mai tânără decât baroana, era de o frumusețe îndrăzneață, ciudată şi pe care cunoscătorii o atribuiau tipului corsican. Ochii ei cu priviri arzătoare şi profunde erau renumiți. Unii găseau că sunt prea mari pentru paloarea delicată a trăsăturilor, cert este că se vorbea despre el.

Nu era o femeie în pas cu moda, pentru că nu se expunea, iar moda cere acest lucru fără încetare. Moda însă se preocupă de ea.

Se vorbea că este bogată. Numele ei era sonor. Trăia despărțită de soț, un om de viață şi de aventuri despre care se spunea că decăzut, fără însă ca cineva să poată preciza natura decăderii lui.

Contesa Corona nu ieşea în lume, iar colonelul Bozzo-Corona, filantrop distins — după cum opinau toate jurnalele şi a cărui casa mare, boierească, situată în strada Thérèse, putea trece drept un arsenal de fapte bune — era bunicul ei.

Baronul Schwartz avea legături de afaceri cu colonelul, iar omul de încredere al acestuia era domnul Lecoq. Lucrurile, la Paris, iau uneori întorsături stranii. Se vorbea cu voce tare despre coloritul Bozzo-Corona: presa îi aducea zilnic elogii care semănau cu anunțurile plătite de unele firme de medicamente. Era bătrân ca Matusalem şi aceasta făcea să-i crească faima. Totuşi, în jurul gloriei lui caritabile planau unele vagi îndoieli.

În Corsica poseda bunuri considerabile, situate în apropiere de Sartène, moştenite de la soția lui, moartă de mai bine de o jumătate de secol. Stima, într-un fel oficială, cu care Parisul îl înconjura pe acest nonagenar şi îndoielile bizare, fără consistență sau temei, care îl atacau pe ocolite o atingeau şi pe fermecătoarea contesă Corona. Ea făcea parte din acea categorie de femei cărora misterul le dă un farmec în plus. Nici un glas nu se ridicase vreodată să o acuze pe ea, dar se părea că se găseau destui entuziaşti care ar fi dorit să o apere. Când se vorbea de ea, se evidenția cu un fel de afectare autenticitatea averii şi poziția socială.

Atunci se părea că fiecare răspundea calomniilor picate ca din cer.

Domnul Lecoq avea față de contesa Corona acea familiaritate părintească specifică notarilor şi consilierilor marilor case. Ea îl întâmpină cu o blândețe rece, care masca destulă teamă şi tot atâta ură.

O lună după vizita nocturnă pe care am povestit-o, casa Schwartz, în aparență liniştită, ar fi dezvăluit unui fin observator că între doamna Schwartz şi frumosul nostru Michel era o prietenie platonică, aşa cum existase odinioară între paj şi castelană. Ceva mai puternic şi poate mai puțin virtuos îl atrăgea pe eroul nostru către contesa Corona, care era într-o inspirație fermecătoare. Edmée Leber pierdea sângele din obraji şi se întrista. Romanul copilăresc de dragoste căruia i-am schițat naivul prolog, progresase pe îndelete. O singură ființă îl intimida pe Michel, şi aceasta era Edmée. Dar el se putea înşela; mai precoce însă, şi mai puțin comunicativă Edmée îşi dădea seama perfect de ceea ce se petrecea în sufletul ei.

Domnul Schwartz îşi întindea sfera afacerilor şi câştiga o mulțime de bani. Schimbarea baroanei față de Michel nu îi scăpase neobservată. El căuta să descopere punctul slab pe unde să poată ținti o lovitură fără greş.

Îi trebui mult timp. Trecură câteva luni. Blanche

devenise o tânără domnişoară. Michel era liniştit, serios şi ambiţios, simptome alarmante pentru domnul Schwartz, pe care de o bucată de vreme totul îl alarma. Bietul om avea în jocul comercial un noroc nemaipomenit; şi acesta îl înspăimânta.

Ce se petrecea totuşi? De ani de zile îi imputa baroanei acea răceală faţă de Michel. Docilă, baroana îl privea acum pe favoritul lui cu mai multă bunăvoinţă. Unde şi în ce consta răul?

Nu era de găsit nicăieri, dar incidentul Mirabel rămăsese ca un cui în mintea baronului; i se năzări că doamnă Schwartz se interpunea între capriciul năvalnic al lui Michel şi frumoasa contesă Corona.

Într-o noapte, în timp ce baroana era la un bal, (încercăm o oarecare jenă să vă facem această mărturisire), domnul Schwartz introduse un străin în dormitorul ei. Domnul Lecoq avea multe talente, iar domnul Schwartz îi acorda această primejdioasă încredere pe care nu o acorzi unui om de lume. Vechiul voiajor al firmei "Berthier şi Compania" valora mai mult decât un lăcătuş.

Sertarul din mijloc, sertarul biroului de scris, cel a cărui închizătoare îşi ascundea mica adâncitură în mijlocul unui buchet de pansele lucrate din ametiste şi topaze, fu studiat cu artă, pipăit, tras, încercat. Domnul Lecoq adusese toate instrumentele necesare. Sertarul însă rezistă vitejeşte. Domnul Lecoq declară că broasca avea un cifru secret.

Aceste tentative obligă, cu atât mai mult, cu cât merită toată dezaprobarea. Gelozia timizilor este mai grea decât o boală.

Şi, totuşi, domnul Schwartz mai avea încă încredere. Bănuiala nu-şi făcea loc decât în orele de proastă dispoziţie şi atunci devenea foarte curios.

Ciudat este faptul că paralel cu aceste frământări creşteau favorurile lui faţă de Michel.

Domnul Schwartz era un om abil. El avu o idee eficace, care în curând îi vindecă sufletul, inima şi raţiunea. Această idee nu-i venise de curând; ea dăinuia de multă vreme, fără să şi-o mărturisească. În clipa când i se clarifică în minte, făcu o seamă de extravaganţe, ca Arhimede când a ieşit din baie.

El intră pe neaşteptate în camera soţiei sale şi îi spuse:

— Căsătorim pe Blanche cu Michel. Afacere!

Era desigur o încercare, dar şi un proiect serios în

acelaşi timp.

Domnul Schwartz întrebă pentru ce.

Frumoasa baroană îşi deschisese oare casa contesei Corona tocmai pentru acest lucru?

Fapt este că răspunsul fu servit chiar de contesa Corona.

O altă persoană suferea însă în tăcere mult mai mult chiar decât domnul baron. În virtutea nu se ştie cărui pact resemnat vreodată, dar care totuşi exista, Edmée Leber îl privea pe Michael ca pe un bun al ei. Şi iată că Michel, sub privirile ei mirate, era hărțuit de trei femei: baroana, contesa, Blanche. La Edmée nu se gândise nimeni.

Rezultatul conflictului avu urmări violente. Michel exilat, trebui să părăsească casa Schwartz. Oamenii ca domnul baron nu sunt nişte oameni răi; ei au chiar bunătatea lor relativă şi rareori pot fi acuzați că fac rău din plăcere; dar, în ocaziile delicate, au abilitați nefaste. Expulzarea lui Michel se produse cu abilitate cu decență şi cruzime. Lumea îl făcu vinovat şi în unele momente fu chiar tentat să se acuze de nerecunoştință. Am întrebuințat cuvântul expulzare ca să spunem dintr-o dată adevărul crud; dar conform aparențelor, Michel era cel care îl părăsise pe domnul Schwartz şi domnul Schwartz împinsese cavalerismul până la a nu-l acuza prea tare de ingratitudine.

Ba mai mult: în diverse ocazii, domnul Schwartz dădu mărturie în favoarea lui, în stilul acelor certificate în care stăpânii declară că nu au avut a se plânge de servitorii lor sub raportul onestității.

Cu astfel de certificate greu se mai găseşte un loc. Pentru ființa militantă, căreia domnul Schwartz îi era cel mai frumos ornament, Michel putea fi socotit un tânăr pierdut.

O voce necunoscută, publicitate surdă, şoptise pe la urechile oamenilor de afaceri această misterioasă frază:

— Ceva a fost…

Cronica Bursei încercase un început de roman în care frumoasa doamnă Schwartz juca un rol îndatoritor; dar, fără să nege posibilitatea faptului, puternicii Bursei mențineau axioma: "Ceva a fost…"

Părerea domnului Lecoq fu că "Michel era ruinat". Şi în Franța domnul Lecoq se pricepea în privința aceasta ca nimeni altul.

Acum toată lumea ştie tot, chiar mult mai mult decât nefericiţii care îşi tocesc pana. Frumoşii tineri care servesc doamnele, prin magazinele de noutăţi ştiu tot ce trebuie ca să îşi dea seama ce înseamnă lumea bună.

Balzac pierduse nădejdea să afle vreodată secretul acestei enigme, dar pe timpul lui Balzac se creau capodopere. Aceasta îndemna la modestie. Astăzi, oricine a învăţat să silabisească poate să urmeze un curs de lume bună după acele tratate, uşoare, elegante, gingaşe, delicate, curgătoare şi foarte bine aduse din condei, scrise eu cele mai strălucitoare pene de papagal de către nobili seniori care au binevoit să fie oameni de litere, dar care, evident, aparţin lumii foarte bune.

Deci, lumea bună, fiind — slavă Domnului! — la îndemâna tuturor, ar fi de prisos, ca să nu spun că ar fi deplasat, să mai dăm noi alte definiţii. De altfel, nu edităm o operă de analiză ştiinţifică; aici este vorba, nici mai mult, nici mai puţin, de o melodramă a bunei-credinţe.

Lumea bună este deci ceea ce ştiţi, aşa cum au avut cronicarii amabilitatea să v-o zugrăvească. *Evanghelia* nu are nici ea o autenticitate mai gravă decât almanahurile acestor fericiţi nimicuri. Vă plac fotografiile? Eu, spre exemplu, am strâns toată lumea bună, cronicari şi ducese, într-o casă de carton, pe care o populez cu sacrificii. Fiecare persoană din lumea bună mă costă 50 de centime; nu mi-e ruşine să-mi cheltuiesc astfel economiile.

În fond, lumea bună nu are ce căuta în această poveste de tâlhari, istorisită cinstit, şi pe îndelete, fără vreo predică nobilă şi nici în argou. Până în prezent, nu există nici noroi, nici blazoane, cu toate că în adevărata filozofie a melodramei, unul este destinat să-l împroaşte, pe celălalt. Mă tem să nu fi comis vreo platitudine neinsultând, pe parcurs, nici o catedrală, nici un palat. Şi nici n-am ştiut să plasez în timp pe acel judecător de instrucţie, morocănos şi gălbejit, care ascunde sub HAINA NEAGRĂ un întreg arsenal al pasiunilor vitriolice.

Fără să vreau, am scăpat acest cuvânt şi îmi pare rău — Hainele-Negre! Ce titlu grozav! Ameninţări! Făgăduieli! Tot veninul care îi îngălbeneşte pe cei mici, toată violenţa care îi îmbogăţeşte pe cei mari! Eterna bătălie, războiul social, *Iliada* viciului îmbrăcat în alb, îmbuibat, sătul, mulţumit, asaltat de

o mie de virtuți sărmane, virtuți firave, înfometate, duşmănoase şi tinzând, aşa cum e şi normal, să urce, să se îmbrace, să mănânce pentru a deveni la rândul lor, vicii, căci, în definitiv, toți oamenii sunt frați!

Hainele-Negre! Monştrii! Am cunoscut în 1848 pe unii dintre ei, care, de ruşine şi de teamă, au îmbrăcat veşminte obişnuite, într-atât îi îngrozea nelegiuirea acestui frac odios. Nu-l mai vedeai nici la viconți, nici la oameni de litere, nici la cei de bursă. Cizmarul meu a scăpat de frac dându-i-l unui marchiz nesolvabil.

Hainele-Negre! Gândiți-vă câți le poartă în acele caverne: la palat, la biserică, la tribunalul de comerț, la Consiliul de Stat! Pentru criminalul onest, pe care imperfecțiunile societății noastre l-a făcut să fure sau să înjunghie, ele sunt livreaua ticăloşiei.

Preoți, magistrați, bancheri, avocați, curteni, călugărițe, portărei, academicieni, deputați, misiți clandestini, toți sunt îmbrăcați în negru. Chiar mareşalii Franței îşi părăsesc fireturile şi broderiile pentru a se amesteca în viața obişnuită. Culoarea neagră, se poate spune că este, în secolul al XIX-lea, un înveliş care maschează toată puterea, toată nobilimea, toate ambițiile, toate cuceririle, toate succesele, toată gloria.

Aşa încât, pentru a porni lupta, simplul militant îşi va pune de îndată această uniformă misterioasă, pe care şi învinşii o îmbracă pentru a-şi ascunde înfrângerea.

Ce titlu! Gândiți-vă doar şi socotiți! De o parte, toți fericiții, ai căror regat ține de lumea aceasta, iar de cealaltă parte, toți nenorociții, care aşteaptă, care invidiază, care speră. Nu există şovăială. Fericiții formează o infimă minoritate; o librărie serioasă trebuie să ofere un subiect ales care să fie devorat de marea masă a cititorilor pe nerăsuflate. Astfel se obține un dublu avantaj: pe de o parte, scriitorul devine generos, pe de alta, grăbeşte vânzarea.

Se ştie bine ce pledoarii cavalereşti şi dezinteresate stârneşte acest cuvânt magic: *vânzarea!*

Dar dacă, din acest punct de vedere, subiectul pare prea vast, prea confuz, sau poate prea riscant, ce ați spune de o altă variantă: mizeria, ascunsă sub faldurile eleganței? Haina-Neagră, deci, luată ca dominoul purtat la balurile mascate, sub care se deghizează uneori bătrânețea, sau gelozia, sau răzbunarea?

Subiectul e banal, şi vechi ca încetinita literatură de pe vremui, îl întâlneşti la tot pasul, însă romancierilor de duzină

le plac asemenea naivități meschine. Dar, ce-are-a face? O grămadă de bănuți de zece centime face cât o bucată de aur! Existența se câştigă şi în minele de cupru, iar împăratul Vespasian, a rezolvat cu un cuvânt sublim{60} toată filozofia rafinamentului monetar.

Ei bine, nimic din toate acestea! În locul tuturor acestor poveşti, noi nu avem în sac decât o biată biografie a unui hoț, care nu avea nici vreun plan de reorganizare socială, care nu era nici măcar predicator!

Fără să cădem în ridicol cu dizertații despre "lumea bună", putem foarte bine spune că la Paris lumea bună este o expresie total relativă. Fiecare îşi are lumea lui bună, şi nimeni nu poate nega că în acest mic apartament al Senei, punct aproape neobservat pe hartă, exista categorii fără număr de lume bună, care, puse una lângă alta sau suprapuse, urmează cu fidelitate, de la prima până la ultima treaptă, ascensiunea însăşi a scării sociale. Pentru publicul cinstit al teatrului "Gaîté", ducii, primarii şi fabricanții de vată sunt exact în aceeaşi categorie: au trăsură; publicul de la "Gymnase", însă, înaintând prin eliminare, îl scot pe fabricant şi pe primar şi pun în loc pe bancherul milionar, cu agentul de schimb, amândoi fiind, după părerea lui, nişte aristocrați foarte plăcuți.

După cercetări temeinice, pot afirma că este cu neputință să se determine în Parisul burghez două categorii mai nimerit alese ca acestea: amatorii teatrului "Gaîté", de o parte, şi amatorii teatrului "Gymnase", de alta; sunt absolut două concepții. "Gaîté" îşi întinde tentaculele până la Porte Saint-Martin, trecând prin "Théâtre Lyrique"; "Gymnase" cuprinde "Opéra Comique" şi "Téâtre Français", acea remarcabilă ruină care, din când în când, bântuită de schimbătoare fantezii, încearcă să se evidențieze prin cârciumile de mahala.

Dacă acceptăm aceste două trepte, cea de a treia, cea mai grozavă, va fi Opera. Clica bogată şi mondenă aici începe. După ce răscoleşti puțin şi dai la o parte vârfurile, găseşti devotații teatrului "Les Bouffes" Aceştia sunt burghezia nobilă, fie din naştere, fie prin avere, fie prin talent, fie prin vanitate; din aceste patru categorii, vanitatea nu e totuşi cea mai puțin fecundă.

Nimeni nu se mai înşală în acest climat. Lumea bună este acolo foarte aproape: alături, deasupra, într-un cuvânt, o vezi; pătrunzi în ea trecând doar piciorul pe deasupra nu ştiu

cărei balustrade imaginare.

Priveşti cu ironie toate categoriile lumii bune, care au rămas mai jos, şi sunt cu miile.

Mai sus, trebuie să avem grijă de ameţeală, căci scara se îngustează şi noi ne şi aflăm atât de aproape de caldarâm! Deasupra, adevărata lume bună se agită, râde, priveşte cum se dansează, ascultă cum cântă, face curte, conspiră, pune ceva la cale, dărâmă, joacă, veghează, discreditează, mângâie şi muşcă, mereu cu privirile mai sus!

Spre ce se uită?

Spre lumea bună, pe cuvânt!

Ce! O altă lume bună?

Bineînţeles!

Şi mai sus?

Mereu mai sus.

Dar în această lume bună, de mai sus, ce se întâmplă?

Aceeaşi poveste.

Se priveşte în sus?

Din ce în ce mai sus.

Şi cei la care te uiţi?

Îşi sucesc gâtul.

Ca să facă ce?

Să privească în sus.

Şi sus ce văd?

Lumea bună.

Numai că totul are un sfârşit. Există oameni care au ajuns la culmile Chimboraçao{61} şi Himalaya{62}. Capătul lumii bune are două vârfuri. Unul duce spre palat, celălalt spre saloanele literare.

Dar noi nu avem ce face cu aceste culmi, Schwartzii au nivelul lor precis, la jumătate de drum de aceste piscuri orbitoare.

Doamna Schwartz era deasupra lumii ei bune. Avea perioade de ambiţii arzătoare, ca însăşi natura ei. O apuca deodată dorinţa entuziastă de strălucire, de zgomot, de bucurie. Pentru ca apoi să cadă într-o indiferenţă totală. În schimb, domnul Schwartz avea dorinţe mai puţin înfocate, dar aceleaşi tot timpul.

Ceea ce am încercat să relatăm a fost pentru a explica poziţia contesei Corona în casa Schwartz. Între ea şi baroană nu exista nici un fel simpatie aparentă; sentimentele uneia faţă de cealaltă păreau mai degrabă aversiune. Cu excepţia câtorva case neidentificate în acea scară a lumii bune, o

femeie nu pătrunde nicăieri decât prin femei; deci contesa era aici prin doamna Schwartz. Vârsta lui Blanche şi completa abdicare a domnului baron în faţa soţiei sale când era vorba de mondenităţi nu puteau fi decât o dovadă în acest sens.

Un pretext, dacă nu un motiv, încolţea în mintea celor care iveau destul timp liber pentru a căuta o explicaţie în altă parte decât că ar fi din aceeaşi regiune a ţării, sau că ar fi rude îndepărtate contesa Corona, ca nivel social, era peste şi totodată sub cel al Schwartzilor. Îi atârna de picior acea ghiulea a misterului; bineînţeles îi împiedica zborul, dar, în ciuda acestei greutăţi, picioarele ei atingeau trepte pe care baroana nici nu le-ar fi ajuns, chiar dacă s-ar fi săltat pe vinuri sau ar fi întins braţele. Şi aceasta, dincolo de vârful unde scara se bifurcă — spre Curte şi spre saloanele literare.

Contesa Corona era primită şi chiar bine primită în numeroasa familie a mareşalului, ale cărui rubedenii erau de la Curte; ea îi frecventa în acelaşi timp şi pe cei din familia Savoie-Boisbriant, care ţineau frâiele în foburgul Saint-Germain. Erau două chei puternice pentru a deschide uşile casei Schwartz.

Dar pentru ce îi trebuiau contesei aceste chei? Care să fi fost motivul? Ce o atrăgea spre această casă Schwartz, unde nu avea nimic de câştigat?

Copiii au uneori un fler deosebit. Blanche, când era mică, spunea că fermecătoarea contesă, care o copleşea cu mângâieri şi jucării, i se părea a fi o pisică pândind un şoarece.

După plecarea lui Michel, casa Schwartz rămase o clipă dezorientată. Ceva lipsea, mai cu seamă baronului, care era un om cu tabieturi. Cu timpul, însă, totul intră în ritmul obişnuit, cel puţin în aparenţă, căci, în fond, liniştea interioară era lipsită de viaţă. Domnul Schwartz avea aceeaşi preocupare constantă: organiza intens spionajul în jurul soţiei sale, iar aceasta simţea că este supravegheată.

Pe vremea aceea domnul Lecoq intră mai mult în intimitatea casei. Numai că, abil şi îndemânatic, atitudinea lui era la fel de binevoitoare atât faţă de domnul, cât şi faţă de doamna Schwartz, aşa încât nimeni nu ar fi putut spune pe care din doi îl servea mai bine. Contesa Corona nu servea nici pe unul, nici pe celălalt, şi, totuşi, şi ea avea ochi de linx.

Michel se refugiase la etajul al patrulea din strada Notre-Dame de Nazareth. Se adunaseră trei prieteni într-o situaţie asemănătoare, aşteptând să le obosească soarta potrivnică şi

nesperând decât puţină fericire pentru a-i ului pe contemporanii lor. Cei doi prieteni ai lui Michel erau poeţi, şi ei înlăturaţi din casa Schwartz, unde nu fusese admisă în materie de poezie decât minora producţie a lui Savinien Larcin şi industria lui Sensitive. Dar sub soarele artei este loc pentru toţi; plini de încredere, cei doi tineri dezertaseră din birourile Schwartz pentru a se îndrepta împreună spre nemurire. Nici Michel nu avea ambiţii mai prejos decât prietenii lui. Îşi împărţeau lumea între ei. Până atunci, nimic din ceea ce îşi doriseră nu le îmbogăţea mansardă, însă aveau tinereţea şi speranţa care le menţinea entuziasmul.

Într-o dimineaţă, Domergue, profitând de absenţa doamnei Sicard, pătrunse în apartamentul baroanei şi îi spuse:

— Persoana a pierdut ieri la ruletă trei mii de franci. Asta are să se sfârşească rău. Îi datorează lui Dumnezeu şi sfinţilor lui. Nu pe doamna o priveşte povestea asta, ci pe domnul; dar doamna este atât de bună!…

Domergue continua să aibă slăbiciune pentru Michel. Se interesa de el din proprie iniţiativă şi nu se îndoia câtuşi de puţin de serviciul pe care i-l făcea astfel baroanei.

Doamna Schwartz, în toaletă de bal — căci nu-şi alegea orele de libertate — urcă în seara aceea cele patru etaje ale locuinţei lui Michel. Prezenţa ei nu stârni deloc senzaţie în loja portarului Rabot, căci domnul Lecoq primea destule elegante şi chiar fusese văzută o tânără doamnă din cea mai aleasă societate — după spusele bătrânei Rabot — urcând până la locuinţa neîngrijită a lui Trei-Labe. În definitiv, prietenii noştri Échalot şi Similor nu se înşelau: această casă a Domnului era plină de mistere ferite de ochii lumii.

Cu câteva săptămâni înainte, doamna Leber şi fiica ei Edmée, cărându-şi umilul lor mobilier, se instalaseră într-un mic apartament de cealaltă parte a curţii. Era un proiect costisitor, jinduit de multă vreme, căci de multă vreme şi doamna Leber îl privea pe Michel că logodnicul fiicei ei. Însă de atunci, de când se înfiripase mult îndrăgitul proiect şi până în prezent, se petrecuseră o mulţime de lucruri, şi în prima seară când Edmée se aşezase la fereastră ca să pândească locuinţa lui Michel, bieţii ei ochi plânseseră. Michel nu se întorsese toată noaptea şi Edmée nu-l văzuse toată săptămâna.

Ce făcea el departe de ea? Romanul iubirii copilăreşti, căruia îi cunoaştem primul capitol, se reluase la vârsta la

care intervine rațiunea Edmée avea dreptate. Unde era rivala care îi fură inima şi însăşi viața ei? Dacă s-ar întoarce, se gândea ea, şi dacă ar şti că sunt aici, atât de aproape, nu ar mai îndrăzni…

În seara despre care vorbim, Edmée, palidă şi tristă stătea la postul ei, îndărătul perdelelor de percal. Deodată tresări de bucurie: camera lui Michel se luminase.

Fiul risipitor se întorsese.

Cei doi prieteni care locuiau alături de el lucrau. Mereu lucrau. Michel intră repede. Îi văzu cum îşi luară numaidecât pălăriile şi ieşiră.

Părea că Michel îi expediase.

Rămas singur, el închise fereastra fără să arunce măcar o privire către cea a lui Edmée. Trase apoi cu grijă perdelele.

Bucuria bietei fete fusese scurtă.

După câteva minute, prin perdele văzu o umbră. Nu era umbra lui Michel. Edmée îşi duse mâinile la inimă şi căzu pe un scaun. În camera lui Michel era o femeie.

Edmée simți că leşină şi închise ochii. Când îi deschise din nou, nu se mai vedea nimic decât perdeaua albă. Visase oare? Şi-ar fi dat jumătate din sângele care îi curgea prin vine ca să creadă acest lucru.

Vru să se convingă. Doamna Leber adormise, obosită de treburile de peste zi. Edmée coborî, traversă curtea şi se furişă pe scara care ducea la locuința lui Michel fără să fie văzută de nimeni.

Îi bătea inima: se simțea slăbită şi zdrobită. Se temea să nu moară înainte de a fi văzut ceea ce voia să vadă.

Scara nu era luminată decât la etajul unde locuia domnul Lecoq.

Îi trebui mult efort ca să ajungă la palierul lui Michel. Era întuneric. Se auziră voci de cealaltă parte a uşii; o dungă luminoasă marca pragul.

Vocea femeii se auzi spunând:

— Este un secret de viață şi de moarte. Nimeni nu trebuie să ştie că te iubesc.

— Voi găsi o parolă, răspunse Michel. Uitați, să zicem aşa: când cineva va veni din partea mea, valetul dumneavoastră va fi întrebat: "Se va lumina de ziuă mâine?"

Edmée simți că moare şi începu să coboare cu pas şovăielnic.

În timp ce cobora, uşa lui Trei-Labe, estropiatul de la Plat-d'Étain, aflată de cealaltă parte a palierului, se deschise.

Edmée auzi fâşâitul unei rochii de mătase. În umbră se strecură o femeie: Edmée o bănui elegantă şi tânără.

Noua-venită, crezându-se singură pe scară, se opri chiar în fața uşii lui Michel şi puse urechea la broască. Ascultă astfel un timp, apoi, brusc, bătu puternic.

Uşa se deschise; o altă femeie, cea căreia Edmée îi văzuse umbra profilată pe perdele, ieşi ca o furtună.

În prag se ciocni de necunoscută care avu un râs sec şi batjocoritor.

Apoi, în întuneric, se împiedică de prima treaptă a scării. Edmée fugea la întâmplare, ruşinată de acest spionaj. Simți o izbitură. Două țipete ieşiră deodată, provocate parcă de o durere fizică. Edmée se simți trasă violent de păr. Îşi duse mâna la cap şi mâna întâlni ceva care se prinsese în buclele ei în momentul când se ciocnise:

Acel ceva era un cercel care se smulsese din ureche; durerea pricinuită trebuie să fi fost destul de puternică; aşa se explica țipătul acelei persoane.

Edmée se trezi singură pe scară. Cele două femei necunoscute dispăruseră ca prin farmec.

După ce ajunse în camera ei, Edmée privi mult timp cercelul. Era un diamant de o rară frumusețe, pe a cărui montură rămăseseră urme de sânge.

Chiar în noaptea aceea Edmée se îmbolnăvi, cuprinsă de o febră vecină cu moartea.

Persoana căreia îi aparținea cercelul smuls nu veni niciodată să-l reclame.

Capitolul XVI - Orgie literară

Degeaba se vorbeşte cu uşurință despre mansardă, ea continuă să-şi facă datoria, adăpostind ici şi colo frumusețea, îndrăzneala şi geniul. Cunosc oameni care nu pot privi fără un vag surâs înduioşat spre micile ferestre deschise sub acoperişuri. Ele domină Parisul: mansarda e un simbol, o prevestire.

Bineînțeles, nu e neapărată nevoie ca o celebritate să fi plătit o chirie de 18 franci pe lună pe vremea când avea 20 de ani. S-au văzut oameni celebri care au stat bine de la început,

dar aceştia sunt excepţii. Să nu aveţi nici dispreţ, nici teamă, zâmbiţi-i mansardei pe care poeţii au cântat-o, şi dacă privind pe jos vedeţi vreun chip melancolic coborându-şi privirea visătoare asupra mulţimii, înălţaţi o rugăciune către Dumnezeul care îi ocroteşte pe copii. Cele mai minunate fructe cad, se spune, din vârful pomului; aceste fructe care se coc în vârfurile pădurii pariziene fac nu o dată desfătarea lumii întregi.

Camera vecină cu a lui Michel, eroul nostru, era tot o mansardă. Înăuntru se vedeau două paturi mici de lemn, o masă, şase scaune, un scrin încăpător, care mai păstra pe alocuri câteva vestigii din placajul de lemn de trandafir, două şifoniere, unul lângă altul, şi o tărtăcuţă în loc de pendulă, în mijlocul şemineului. Câteva lucruri de îmbrăcăminte atârnau prin cuie. Nu erau costume elegante.

Pe masă, o trusă de scris, pipe şi două pahare lângă o sticlă plină cu apă. O singură feştilă lumina sobru acest ospăţ al inteligenţei. Nici poleire pe lambriuri, nici zugrăveala preţioasă pe tavan, nici covor turcesc pe pardoseala rece şi o totală lipsă de catifele, care ar fi putut drapa cu superbele falduri paturile sau ferestrele.

În acest decor simplu şi pe care un teatru l-ar fi montat, fără cheltuieli ruinătoare, imaginaţi-vă doi tineri. Parizieni amândoi, bineînţeles, cu toate că se născuseră pe malurile râului Orne: nu există parizieni din Paris; doi poeţi, doi aleşi ai viitorului. Unul, îmbrăcat cu o cochetărie masculină poartă direct peste chiloţi un halat din caşmir imprimat, care nici nu-şi mai aduce aminte de când nu mai fusese acceptabil; al doilea poartă o cămaşă colorată pe deasupra pantalonilor, încins cu o eşarfă cu ciucuri de fir argintiu, relicvă de bal mascat, care îi servea drept cingătoare.

Primul tânăr, 20 de ani, păr blond, mătăsos şi fin, trăsături delicate, puţin efeminate, dar foarte frumos modelate, palid, ochi mari, albaştri, pătrunzători, dar şi visători. Pipă de spumă de mare.

Cel de-al doilea, pipă de porţelan, păr castaniu cu reflexe cenuşii, uşor ondulat, cap rotund, gât robust şi scurt, nas în vânt, ochi vioi, gură ingenuă, 22 ani, barbă á la Périnet-Leclerc care nu-i stă bine. Îl cheamă Etienne. Pe primul îl cheamă Maurice şi mustaţa în devenire îl prinde de minune.

Etienne şi Maurice formează un cuplu ca Échalot şi Similor. Melodrama, flagel al Parisului, îi frământa tot atât de crunt ca şi pe cei doi protectori ai lui Saladin, dar într-altfel.

Ei sunt un fel de păsări de un ordin superior, care se hrănesc cu insecte zburătoare; ei au cinstea să fie autori în devenire şi îşi pun imaginaţia la treabă ca să descopere una din acele maşinării nevinovate, răsucite, înşurubate, muncite, care îi fac şi pe sălbaticii cei mai civilizaţi din Univers să plângă cu sughiţuri în fiecare seară la piaţa de desfacere a emoţiilor cârpite.

Ah! Este o meserie grea, mai grea decât a jandarmului! Dar în felul lor, au spirit, multă memorie şi cât trebuie bun-simţ; cu aceasta se ajunge departe în teatru, iar ideea nefastă de a scrie în franceză nu face să li se pună de-a curmezişul drumului.

Singura uşă care dădea spre camera lui Michel era vopsită în cafeniu-închis, servindu-le astfel drept tablă de scris. Se putea citi pe ea, caligrafiat cu cretă, acest titlu bătător la ochi al capodoperei în lucru:

HAINELE NEGRE

şi dedesubt:

Personajele piesei

– Olympe Verdier, mare cochetă, 35 de ani
– Sophie, îndrăgostită, 18 ani
– Marchiza Gitana, rol de eleganţă, vârsta la alegere
– Albă ingenuă, 15–16 ani, fiica lui Olympe Verdier
– Haina-Neagră (pentru Melingue).
– Verdier, parvenit milionar, soţul lui Olympe, accent din Alsacia
– Domnul Médoc (Vidocq prelucrat), mare rol de genul foarte curios
– Édouard (şi atât), rol june-prim, de la 20–25 de ani
– Comici

E mare lucru să ai un titlu şi personajele piesei. Restul vine, dacă vrea Dumnezeu.

În momentul în care ne luăm libertatea să pătrundem în acest sanctuar, cei doi autori erau pradă unei însufleţiri febrile, datorită mai degrabă pasiunii sacre pentru artă decât conţinutului carafei de pe biroul lor. Discutau tare şi hotărât; un profan s-ar fi putut teme de o catastrofă.

— E grotesc! spuse Maurice, cel mai drăguţ dintre cei doi.

— Cum grotesc?

— Grotesc din cap până-n picioare! Mențin cuvântul!

— Îți spun eu, izbucni Etienne, punându-şi mâinile în părul creț, că toată piesă aici e! Bine consolidată! Un monument de piesă! O catedrală!

Maurice ridică din umeri murmurând:

— Te pricepi tu…

Atunci Etienne îşi ridică piciorul drept cu o energie furioasă, dar numai ca să şi-l aşeze comod pe masă, între ustensilele de scris şi sticla de apă.

— Pe cuvântul meu, reluă el cu un ton de compasiune, mă distrezi grozav cu aerele tale de maestru… Ştii tu mai mult decât mine?

— Te cred, puştiule!

— Unde-i fi-nvățat tu meseria?!

— Nu la aceeaşi şcoală cu tine, asta e sigur! Tu nu vezi decât schema…

— Şi tu, tu nu vezi absolut nimic!

După ce vorbise astfel, Etienne scoase un strigăt şi sări în picioare, de parcă dintr-o dată l-ar fi înjunghiat scaunul.

— O idee! izbucni el, avântându-şi părul creț spre spate.

Maurice făcu un efort să-şi ascundă nerăbdarea, dar în această luptă de copii sunt întotdeauna învinşi de curiozitate:

— Să vedem ideea! spuse el din vârful buzelor roz că ale unei fetițe.

Etienne avea un aer inspirat:

— Să facem ca Sophie să fie sora lui Édouard! decretă el grav. Apoi, corectându-se cu impetuozitate: Să facem mai bine, căci ideile îmi clocotesc în cap… să facem ca Édouard să fie băiatul lui Olympe Verdier!

— Olympe nu are vârstă, obiectă Maurice.

— Mai las-o! Gândeşte-te la doamnă Schwartz! Ai văzut tu multe femei de douăzeci şi cinci de ani care să arate mai tinere ca ea?… Şi totuşi…

— Ascultă! îl întrerupse Maurice, care luă un aer profund. Arta nu e acolo, băiatule. Şi atâta timp cât vei face abstracție de artă…

— De unde iei tu arta? răcni Etienne înfuriat.

— Din natură.

— Ai din ce să mănânci mâine?

— Nu e vorba de asta…

— Ei, fir-ar să fie! Atunci despre ce e vorba? Aş vrea să te înăbuşească arta ta!

— Înăbuşe! îl corectă Maurice.

— Înăbuşe, dacă vrei tu, sămânță de academician!... Vrei Să faci o dramă, da, sau nu?

Maurice îşi luă paharul şi îl legănă cu grație, ca şi cum ar fi fost plin de şampanie.

— Eu vreau gloria, replică el, inspirat la rândul lui. Gloria, minunata ghirlandă cu care să încununez fruntea verişoarei mele Blanche. Vreau aplauzele lumii întregi pentru ca ea să le audă. Vreau toți laurii pământului ca să îi aştern în calea ei. Victoria, auzi tu, ca să o pun la picioarele ei! Eu nu sunt poet ca să mă aflu în treabă, şi cu atât mai puțin să atrag câtiva ludovici de aur în punga mea goală. Ce nevoie am eu de aur? Eu trăiesc din tinerețe şi din dragoste. Eu sunt poet pentru ca să iubesc şi să fiu iubit, poet ca să exalt cultul meu, poet pentru a proslăvi idolul meu adorat!

— Crezi tu că e de râs! îl întrerupse Etienne. Dar o tiradă ca asta, la o adică, ar ridica sala în picioare!... Potoliți galeria...

— Am să fac douăzeci de tirade din astea pe zi, spuse de sus Maurice. Am să fac o sută, dacă vrei...

— Fă o mie şi du-te la culcare, trombonistule... Avem potcoavele şi ne lipseşte calul... Ei, drăcia dracului!

— Animal vulgar! spuse Maurice cu o inexprimabilă mutră de dispreț.

— Mă, jumătate de ciupercă! răspunse Etienne. Întoarce-te la colegiu, să câştigi toată viața premiul întâi la "discurs francez". Eu, unui, văd totul în scenă. Drama vrea să însemne acțiune: ne cunoaştem meseria. Lasă-mă să acționez, ca să ai motiv să trăncăneşti. În fond, ceea ce ne lipseşte este o situație tare, serioasă, esențială...

— Ce înseamnă o situație? întrebă Maurice.

— Este... stai puțin...

— Habar n-ai!

— Ba da! Imaginează-ți pe Sophie îndrăgostită până peste cap de Édouard şi aflând pe neaşteptate că e sora lui... Ai?

— Scârț!

— Uite o situație!

— Dar un pumn în ochi, ce zici, e o situație?

— Bravo! Pentru prima oară în viață ai înțeles şi tu! Da, idiotule, un pumn în ochi e o situație... şi o situație e un pumn...

— În ochi... Eu neg asta... O situație este lupta

întâmplărilor împotriva personajelor.

— Când nemuritorul Shakespeare pune în scenă…

— Mă plictiseşti!

— Fă să se răstoarne o trăsură la momentul potrivit, bine nimerit cu pricepere…

— Doamne, ai milă!

— Atunci să începem o comedie, din moment ce eşti obsedat de aparențe, încă nu s-a pus în scenă marea piesă premiată la vreun concurs. Elev bun, burduşit de speranțe, orgoliul unchilor lui, exemplu al cartierului său, condamnat să traducă până la moarte în patos înflăcărat frumusețile faimosului său discurs latin…

Frumoasa gură a lui Maurice se deschise larg, ca un cuptor, într-un căscat de temut.

— Noi n-o să facem niciodată nimic împreună, spuse el. Eu nu sunt poet, şi tu nu eşti decât un măscărici!

— Mulțumesc, răspunse Etienne. Traducere liberă: domnul Etienne Roland nu poate mare lucru, şi domnul Maurice Schwartz nu poate absolut nimic. Adjudecat!

Încă un Schwartz, o, cititorule, ce familie!

Maurice se plimba cu paşi mari, drapându-şi cutele în dezordine ale bietului său halat.

— E un semn al vremurilor, scandă el cu gravitate; vocațiile se pierd. Tu ai fi fost un mare îngâmfat secretar de notar; eu aş fi strălucit la agentul de schimb. Noi stăteam foarte bine în casa domnului Schwartz, care ne-ar fi făcut la amândoi o situație datorită părinților noştri; el o voia: o situație, era vorba lui. Dar noi, mai deştepți! Preferăm să murim de neputință şi de foame.

— Iată piesa noastră, zău! strigă Etienne cu cel mai aprins entuziasm. Tu ai o întreagă ascendență a geniului, fără să bănuieşti măcar! De altfel aşa sunt inventatorii! Gândeşte-te la Salomon de Caus, care a descoperit aburul privindu-şi ceainicul fierbând! *Două vocații rătăcite*, ce zici? Ce titlu! Şi înăuntru, toată viața modernă! Édouard ne-ar putea servi e clar. Şi Sophie, şi Olympe Verdier! Să nu pierdem tipurile noastre, drace! Baronul Verdier ar fi superb în piesă! Şi domnul Médoc! Şi marchiza Gitana! La deznodământ, toți notarii ar fi poeți, şi toți poeții ar fi notari. Aprinde!

Şi apucând cu un gest nervos pipa de porțelan, o îndesă cu putere:

— Eu înțeleg inconsecvențele lui Arhimede, trase el concluzia. Când nu străbați străzile Syracuzei în costum de

baie, nu eşti demn să ai o idee de succes!

Maurice se oprise în fața lui, cu brațele încrucişate. Ochii mari albaştri, trădau că se gândea intens la ceva.

— La ce te gândeşti? întrebă Etienne.

Maurice nu răspunse.

— Straşnic lucru să prinzi inspirația! spuse Etienne. Văd drama prin căpățâna mea. Sumbră, grațioasă, emoționantă, e crudă… e superbă!

— Ascultă! zise încet Maurice. Nu există meserie proastă. Molière a făcut *Vicleniile*. Eu văd o piesă cu Arnal, Hyacinthe şi Ravel… Grassot, mai curând! Toți patru… Aş da o buclă din părul meu să am o sticlă de şampanie!

Etienne se uita la el cu gura căscată.

— Cu toate că nu-ți cunosc încă ideea, spuse el, declar că ea îți face cinste! Patru comici! Bravo! În lipsă de şampanie, ne vom ameți spiritul nostru; toarnă!

— Uite! Era în *La Patrie*, jurnalul de seară. Un stimabil negustor, Grassot, primeşte o scrisoare de la corespondentul lui din Pondichéry, prin care îi anunță sosirea unui urangutan de cea mai bună rasă. Spaima cucoanelor; Grassot le linişteşte prin considerații extrase din istoria ştiințelor naturii: blândețea cunoscută a urangutanului etc., etc… Acesta, de altfel este domesticit. Scrisoarea are şi un *post-scriptum*. În momentul în care Grassot se pregăteşte să citească post-scriptumul, uşa se deschise şi un valet anunță că persoana aşteptată din Pondichéry a sosit împreună cu educatorul lui. Râsetele doamnelor şi domnişoarelor, la ideea educatorului urangutanului-mascul. "Pofteşte-i să urce", spune Grassot. Intrarea lui Hyacinthe, educator, şi a lui Ravel, tânăr nabab care vine din Pondichéry să se căsătorească cu fata comerciantului… Mă rog, Ravel sau Arnal, dacă vrei. L-aş prefera pe Arnal.

— Ah, spuse Etienne înduioşat, i-ar sta bine totuşi lui Ravel!

— O să discutăm asta.

— Prieteneşte, da, da. Principalul e că în sfârşit ai şi tu o idee! Pe cuvânt, o vedeam mijind în căpățâna ta!

— Această căsătorie proiectată făcea obiectul post-scriptumului, continuă Maurice; nu a fost timp să fie citit post-scriptumul şi fiecare îl uita cu desăvârşire, în emoția de netăgăduit a unei asemenea aventuri… asta se înțelege de la sine.

— Zău! aprobă Etienne. La Palais Royal!

— Arnal… sau Ravel trebuie să fie un tânăr foarte timid care nu îndrăzneşte să deschidă gura în faţa doamnelor şi care nu se mişcă decât la comanda lui Hyacinthe, educatorul lui…

— Ce mai rol pentru Hyacinthe!

— Şi pentru Ravel… sau Arnal… ce mai rol! Curiozitatea şi stupefacţia familiei pariziene ajung la proporţii de un comic nemaipomenit.

— Sunt uluiţi!

— Grassot îi arătă ghidului toată recunoştinţa pentru un asemenea dar.

— Văd sala în hohote!

— Mama se duce să cumpere pe ascuns un exemplar din Buffon, ca să se informeze despre animal.

— Fiecare repetă pe toate tonurile: cum seamănă cu un om!

— Povestea s-a împrăştiat… Servitorii ştiu că în casă e un urangutan!

— Cimpanzeul ăsta are cizme lăcuite!

— Poartă redingotă la modă!

— Ochelari verzi!

— Fumează!

— Joacă domino!

— Ciudat animal!

— Şi foarte vioi!

— Domnişoara Célestine îl găseşte grozav de frumos!

— Mătuşa ei se teme de maimuţe, dar îl sărută…

— Se poate risca şi o glumă mai liberă: are să se distreze cenzura.

— Frige!

— Serviţi! Vi-l prezentăm!… Nu-i lipseşte decât rezolvarea.

— Rezolvarea vine la deznodământ, deznodământul e în post-scriptum.

— Înţeles! Cinci sute de reprezentanţii, fără premiul Academiei. Maurice, motanule, ne-ai salvat viaţa!

Maurice se aşeză din nou şi-şi sprijini capul în mâini. Jubilând, Etienne căuta cuvinte, căuta artificii, căuta titlul. În culmea agitaţiei lui, Maurice îl întrerupse spunând:

— E stupid!

— Ce spui? făcu Etienne.

— Tinereţe! Tinereţe! cântă Maurice. Floare a vieţii! Parfum al cerului! Dumnezeu ni te dă nouă, iar noi te

coborâm la obscenitatea acestor vulgare orgii!

Capitolul XVII - Misterele colaborării

Etienne se uită la Maurice pe furiş.

— Ei, fir-ar să fie! bombăni el. Se schimbă vântul. Aversă de elegii!

— Aş prefera să mă fac vânzător de frânghii, urmă Maurice cu mâna pe inimă, decât să aştern pe hârtie primul cuvânt al unei asemenea necuviințe. O, visuri ale mele! Ce-ar spune Blanche?

— Ar râde…

— Nu vreau să râdă! Ştii la ce mă gândesc? La un rol pentru Rachel: mama Machabeilor…

— Păi… făcu Etienne, lasă-mă să mă gândesc. Cu aproximație nu e chiar imposibil, cu toate că un rol de mamă…

Era un caracter de aur! Maurice reluă:

— Tragedie, nu! Mai degrabă o operă! Doamna Stolz ar fi nemaipomenită!

— Eu nu sunt tare la versuri, ştii, insinuă uşor Etienne.

— Rossini nu mai scrie, oftă Maurice. Aş prefera Rossini… Ia uite! Mă apucă ruşinea… Sunt un nimic şi am pretenții de gigant.

— Bătrâne, spuse Etienne cu un aer evident de consolare, tu îți faci singur dreptate. În fond, nu eşti mai prost decât altul. Ce-ți lipseşte ție e bunul-simț. Dacă ai şti ce spui şi ce faci…

— Blanche! cântă Maurice. Ce timp pierdut! Ca să ajung până la tine, trebuie ca fruntea să-mi fie acoperită de glorie…

— Pe ureche, ca să bată la ochi! îl îngână Etienne cam la capătul răbdării. Vezi tu, micule, eu am să-mi fac treburile singur, pentru teatrul "Gaîté", cu Francisque-Senior, Delaistre şi doamna Abit. Tu eşti un nimicitor. Cele mai bune lucruri se topesc, cum le atingi.

— Mă gândeam chiar să înființez un mecanism, îl întrerupse Maurice foarte serios.

— Eu spun să topeşti, nu să inventezi… E de făcut o întreagă reformă amărâtei noastre limbi! Ea economiseşte timpurile verbelor, şi asta favorizează în mod laş jocul de

cuvinte…

— De când am făcut eu planul unei noi gramatici…

— Ce zici că voiai să înfiinţezi?

— Un jurnal.

— Am înţeles.

— Dar gramatica nu e nimic… Cu un dicţionar serios, am câştiga sume nebuneşti!

— Să facem dicţionarul cu plăcere!

— De o istorie a Franţei în ordine alfabetică, ce-ai spune?

— Într-adevăr… oarecum…

— Mai întâi vreau însă să editez Cartea de aur a frumuseţii, cu miniaturi de mână în text… trei mii de franci exemplarul… Gândeşte-te numai la o clientelă de cinci sute de femei la modă, ducese sau ticăloase, şi fă şi tu o socoteală! Trei milioane încasări!

— Mă interesează! Îmi convine!

— O lucrare care se adresează doar la o mie de pungi doldora e o afacere îndrăzneaţă, băiatule! Teatrul stoarce de la toată lumea: aici e izvorul de îmbogăţire! Atenţie!

Şi răsturnându-se pe scaun, Maurice îşi înfundă mâinile în buzunare.

— Prezent! răspunse Etienne, salutând milităreşte. Antractul{63} s-a sfârşit; să ne întoarcem deci la teatru.

— Nu-mi dau deloc osteneala să caut drama noastră, urmă. Maurice. Şi ştii de ce?

— Nu.

— Pentru că o am.

— Ei aş!

— E aici: 5 acte şi un prolog.

— În sertar?

— În broşura pe care am primit-o ieri seară prin poştă.

— Vreun proces celebru?

— Exact… André Maynotte ăsta e un tip grozav.

— Magnific.

— Şi povestea cu mănuşa dă un prolog…

— Uluitor!

— Ia creta.

— Gata!

— Du-te la tablă.

— Aicea sunt.

Etienne se aşeză în faţa uşii, gata să execute ordinele şefului; numai că acesta visa.

— Cine dracu ne-a trimis tipăritură asta? întrebă, deschizând sertarul mesei.

De acolo scoase una din acele broşuri de zece centime, tipărită pe hârtie de împachetat, care nu se mai tipăresc în zilele noastre, fiind înlocuite cu jurnale în format de carte; ultimele care mai fuseseră tipărite erau *Almanach liégeois* şi *Histoire des quatre fils Aymon*. Cea de care se ocupau eroii noştri se intitula astfel: "Proces curios, André Maynotte, sau vicleana mănuşă. Furtul casei de bani Bancelle din Caen, iunie 1825."

Maurice începu să răsfoiască, în timp ce Etienne răspundea:

— Când se afla că doi tineri vor să se dedice literaturii li se trimit o mulțime de lucruri... De altfel, era pe adresa lui Michel.

— Asta se potriveşte cu planul meu! gândi cu voce tare Maurice.

— Cert e, accentuă Etienne mângâind broşura, că aici înăuntru avem o bijuterie de dramă!

— Aici înăuntru! repetă celălalt cu dispreț. Nu e absolut nimic acolo, înăuntru!

— Cum?

— Nici urmă de ceva!

— Ei bine, atunci... începu bietul Etienne.

— Totul e aici! îl întrerupse micul blond, împingându-şi vârful arătătorului în frunte. Dacă ar fi cineva... Fii atent, urmăreşte-mă bine... Cineva interesat, cum suntem noi, să facă din prăpădita asta de cărțulie o dramă în cinci acte şi zece tablouri! Ai? Ce zici?

— Nu înțeleg.

— Presupune-l pe Lesurques. Să zicem că nu a fost executat. El vrea să i se revizuiască procesul...

— Nimic deosebit, recunoscu Etienne.

— Ce ar trebui să facă? Publicitate? Bate la ochi. Lesurques va găsi două persoane hotărâte, oameni de viitor, cărora le va propune o sută de ludovici...

— Să te audă Dumnezeu!

— Eu însă resping un asemenea târg, declară cu distincție Maurice, mai ales dacă Lesurques e vinovat.

— Vinovat! Lesurques!

— Am nevoie de această ipoteză pentru planul meu.

— Asta e cu totul altceva, merge!

Şi Etienne, cu imperturbabilă lui bună-credință, începu

să asculte foarte atent.

— În fondul acestei rapsodii, reluă Maurice, am dat peste o frază esențială care conține o problemă dramatică, de prim ordin. La interogatoriu, André Maynotte spune judecătorului de instrucție: "Pentru fiecare crimă, justiția are nevoie de un criminal, pentru aceasta este nevoie numai de unul singur."

— E o treabă cunoscută de când lumea.

— Crezi? Şi dacă noi am face *Hoțul diplomatic?*

— Ce? întrebă Etienne tentat. Ce înțelegi tu prin asta?

— Înțeleg un om care comite o sută de crime, dar tot el furnizează justiției o sută de criminali.

Etienne rămase zdrobit sub greutatea admirației.

— Dar e colosal! bâigui el.

— Şi dumnealui îmbătrâneşte înconjurat de stima unanimă, continuă Maurice, şi adună milioane peste milioane, când deodată, la o sută una nelegiuire...

— Providența...

— Nu... Lesurques înviat, sau André Maynotte care a făcut pe mortul... Tatăl tău n-a fost judecător de instrucție la Caen?

— Ba da.

— Cam la epoca aceea?

— Cu precizie.

— Al meu era comisar de poliție. Ne putem procura o mulțime de însemnări... şi cred, sunt sigur că am auzit când eram mic vorbindu-se de toată povestea asta. Cască urechea: vom aranja în aşa fel ca averea contelui Verdier de acolo să se tragă. Nu te mai mira de tristețea lui Olympe, Édouard e fiul victimei, iar Sophie... Să mă ia dracul, se întrerupse Maurice ridicându-se, ăsta seamănă cu Michel al nostru!

— Şi uite unul care ne-a depăşit cu o treaptă! spuse Etienne, nu fără o vagă urmă de ciudă.

— Suferă... se gândi cu voce tare Maurice, şi lucrează.

— La ce?

— Nu ştiu... şi n-aş îndrăzni să-l întreb.

— Dar să nu pierdem şirul, zise Etienne, care nu glumea niciodată cu ideile sale. Aprob acest mecanism, ştii? Bărbatul care întotdeauna aruncă un os de ros legii este categoric un curios. E clar ca bună ziua! Am putea intitula drama noastră: *Vampirul din Paris*.

Maurice nu mai asculta. Se oprise în picioare în fața uşii unde erau scrise numele personajelor. Se juca distrat cu cretă.

Şi poate fără să-şi dea seama ce făcea, scria în continuarea fiecărui nume un altul, aşa cum se obişnuieşte când se distribuie rolurile respective actorilor.

Etienne, grijuliu şi secretar ai colaborării îşi muie pana în cerneală ca să noteze tocmai ce spusese. *Verba volant*. Îi plăcea să fixeze toate acele vorbe trecătoare, dar prețioase, care ieşiseră din conversațiile lor cotidiene. El scrise: "*Vampirul din Paris*: om care înființează un birou de substituire pentru temniță şi eşafod. El nu pricinuieşte niciodată neajunsuri justiției, care, pentru fiecare crimă, găseşte de ronțăit un vinovat, în ața fel încât toată lumea e mulțumită."

— Notat! spuse el, aruncând pana. Trei rânduri sunt de-ajuns. Dar tu ce scrii acolo? se miră văzând ce făcea Maurice.

Acesta îşi terminase treaba şi tabloul era figurat astfel:

– Olympe Verdier, mare cochetă, 35 de ani — baroana Schwartz

– Sophie, îndrăgostită, 18 ani — Edmée Leber.

– Marchiza Gitana, rol de distincție, vârstă ad libitum[64] — contesa Corona.

– Alba, ingenuă, 16 ani, fiica lui Clympe — Blanche.

– Haina neagră (pentru Mélingue).

– Verdier, parvenit milionar, soțul lui Olympe — baronul Schwartz.

– Domnul Médoc (Vidocq aranjat) mare rol de distincție — domnul Lecoq.

– Édouard, pur şi simplu, june-prim, rol de 20–25 ani — Michel.

Maurice rămăsese în fața uşii şi se uita la cele scrise pe tablă.

— Dacă ar intra Michel… spuse Etienne nu fără îngrijorare.

— Michel nu va intra, răspunse micul blond ca şi cum ai fi vorbit singur. Apoi, cu o mânie bruscă: Ce dracu poate să facă? Şi de ce ne-o fi părăsit?

— E un bărbat ocupat, răspunse Etienne numărând pe degete: primul rând, Olympe Verdier; în al doilea, contesa Corona; în al treilea Edmée Leber…

Maurice şterse cu dosul palmei jumătatea de tablă, unde scrisese numele reale în dreptul rolurilor.

— Michel e cel mai tare şi dintre noi toți e cel mai bun, spuse el încet, cu un fel de afectare solemnă. Nici nu cunosc făptură mai aleasă şi mai nobilă. Michel n-a putut să înşele o fată tânără.

— În dragoste… începu Etienne cu un ton atotştiutor.

— Taci din gură! Nu cu banalități trebuie să-l acuzi sau să-l aperi pe Michel. Eu simt lucrurile astea, cu toate că mi-e cu neputință să le explic; Michel e târât într-un curent aidoma fatalității. În jurul lui se țes influențe misterioase. El îşi foloseşte puterea luptând împotriva unor duşmani nevăzuți… Crede-mă, asta e încă o dramă!

— S-o facem, se oferi Etienne numaidecât.

Maurice era într-adevăr un poet bun la toate. Rămase pe gânduri.

— Dacă el ar fi vrut, continuă Maurice după un timp, i-o dădeau de nevastă pe verişoara mea Blanche.

— Cu milioanele ei?

— Da, cu milioanele ei, repetă Maurice.

— Şi el n-a vrut?

— Etienne, tu crezi că există în Paris mulți tineri înflăcărați ca el, ambițioşi ca el, săraci ca el, în stare să refuze o atât de uluitoare avere?

— Nici nu cred că a refuzat-o.

— Şi totuşi a făcut-o. Din cauza mea, pentru că îi sunt prieten? Din cauza lui Edmée Leber? Poate că mătuşă-mea Schwartz… În fine, nu ştiu. Nici nu vreau să ştiu. Dar dacă şi-ar fi pus în cap să-mi ia locul, Blanche m-ar fi uitat, pentru că Blanche e o copilă, de câte ori n-am văzut-o admirându-l pe Michel mai mult decât pe toți ceilalți? Baronul Schwartz nutrise visul acesta într-adevăr, încât s-a rugat, s-a enervat… şi o puternică bănuială l-a cuprins…

— Te cred! îl întrerupse Etienne. Are şi de ce! Uite ce zic eu, puțin aranjat, ăsta e tabloul *Mama şi fiica*.

— Este… zise Maurice prompt.

Dar se opri şi rămase un timp pe gânduri.

— Nu are părinți, zise el apoi. De unde i-o fi venind biata pensie din care trăieşte?

— Da, hai să vorbim despre asta! exclamă Etienne. Biata

pensie din care trăieşte ca un nobil, zău! Şi ca un băiat de mare vasal al regelui Franței.

— Taci din gură! zise pentru a doua oară Maurice. Dacă l-ai judeca greşit, te-aş renega!

— Oh, dar ia ascultă, izbucni Etienne, eu nu sunt valetul tău, ca să mă pui să-ți fac piața. Poate îl iubesc pe Michel tot atât cât îl iubeşti şi tu dar asta nu mă împiedică să am ochi; numai că eu te întreb: n-o fi găsit Michel vreo comoară...

— Să întemeiem ziarul! spuse deodată Maurice, care îşi cunoştea admirabil colegul.

Într-adevăr, acesta îşi umflă obrajii şi se roşi de plăcere.

— E serios? întrebă el.

— Foarte serios... Un ziar săptămânal, redactat de noi doi, cu cronica teatrelor, a bursei şi a lumii elegante.

Etienne îl privi drept în față şi spuse cu profundă convingere:

— Hârtie frumoasă, tipar bun, scris cu spirit, inimă şi actualități. Mai avem cafeneaua "Hainsselin" şi restaurantul "Thuiller" care se vor abona... dacă nu, le tai frecventarea noastră. Doisprezece franci pe an. Va trebui să introducem în pagini rebusuri... plac persoanelor fără prea multă inteligență. Dăm şi o gravură? Nu. Ştii că am putea face şi o rubrică de biliard? Există o mie şase sute de biliarde în tot Parisul; la numai zece jucători pentru un biliard, ar însemna şaisprezece mii de abonați, plus fabricanții de tacuri, turnătorii de bile etc. ...Ce titlu va avea antologia noastră?

Maurice nu mai asculta.

— Ce titlu? repetă Etienne întrebarea. Vreau unul care să ne dea prestigiu în teatru. Loja infernală?... e, ce spui? E de mirare că nu ne-am gândit noi încă mai de mult la asta!

Maurice scoase un suspin adânc şi îşi lăsă blondul cap între mâini.

— Deşertăciune, zădărnicie! spuse el cu glas disperat. Şi orele trec! Şi fiecare zi odată scursă, îmi mai smulge o fâşie de viitor!

— Micule, îi spuse Etienne foarte supărat, bănuiesc că aptitudinile noastre nu cadrează. Este obositor să-ți tot stârneşti imaginația, si aşa bogată şi fecundă, ca să te desumfli de fiecare dată. Eu ți-o repet, am să fac singur o piesă pentru teatrul "Gaîté", cu Francisque-Senior şi Delaistre. Am bâiguit destul, vrei? Fiecare dintre noi îşi reia propria lui libertate, singurul bun care îi aparține omului. Sluga dumneavoastră, din toată inima!

Capitolul XVIII - Drama

În marele oraş abundă bietele comedii ale tinereţii. Există aici mici vodevilişti îndrăzneţi care ironizează mizeria. Dar când moare tinereţea, mor şi zburdălniciile Şi totul devine posomorât, iar farsa, ca un monstru, îşi arată hidoasa trenă a tragediei.

Nimic nu este trist în jur de 20 de ani. Chiar în zdrenţe, tinereţea este de aur. Râsul ei vesel izbucneşte între două hohote de plâns, şi dumneavoastră, în loc să vă fie milă de ea, o invidiaţi. Acei pereţi sărăcăcioşi ai mansardelor nu au oare vreo uşă ascunsă, prin are crisalida nevăzută se va avânta din umbră, fluture, spre viitor şi spre soare?

S-ar spune că tocmai acele înălţimi ale mansardelor sunt propice şi înadins făcute pentru a ajuta primei bătăi de aripă. Din zece glorii — şi mă gândesc la cele mai strălucitoare — nouă şi-au luat zborul într-o zi prin lucarnă, cu riscul de a cădea cu capul înainte în stradă. Poate aşa şi trebuie. Pintenul dublează elanul celui mai bun cal, şi în faţa şanţului peste care trebuie să sară, imboldul îi dă îndrăzneală.

Desigur, nu asta e totul, dar înseamnă mult, şi tocmai această lipseşte copiilor fericiţi.

Există însă două feluri de mizerii: mizeria absolută, a săracului, şi mizeria capricioasă a fiului de bani gata care într-o bună zi spune: "Iată, nu mai vreau!" Şi se tot încăpăţânează. La Paris se moare şi din una şi din alta; dar prima este întunecată, cu fatalitatea, cealaltă îşi păstrează până în ultimul moment aspectul chiulului.

Etienne Roland era fiul unui magistrat, consilier la Curtea regală din Paris, şi pe care l-am cunoscut cândva la Caen ca judecător de instrucţie, un om cinstit, care se bucură pe bună drepte de stimă publică şi foarte apreciat că jurist. Reputaţia lui în această privinţă dată mai cu seamă de la afacerea Maynotte, a cărui instrucţie trecea drept o adevărată capodoperă. Domnul Roland-tatăl nu avea încredere în meseria de om de litere. El îşi îndrumase fiul spre studii de drept, apoi spre comerţ: două cariere mai liniştite, desigur, dacă nu chiar mai bine remunerate. Dar neastâmpăratul

Etienne se încăpăţâna de a nu mânca nici de pe urma comerţului, nici de pe urma avocaturii.

Tatăl lui Maurice era fostul comisar de poliţie din piaţa Acacias, funcţionar integru şi zelos, care reuşise să ajungă la gradul de şef de divizie. Baronul, trebuie să-i recunoaştem meritele, era binefăcătorul Schwartzilor. Maurice obţinuse o slujbă în birourile baronului. Obişnuiţii salonului Schwartz nu îl agreau, şi aceştia observaseră cu bucurie diabolică primele simptome ale emoţiilor împărtăşite între el — destul de tânăr — şi Blanche, aproape o copilă. Această dragoste şi înclinaţia lui spre literatură aveau să îl elimine mai devreme sau mai târziu din casa Schwartz.

Neastâmpăratul Maurice rămăsese deci pe dinafară numai din vina lui, din dubla lui vină: dragostea şi poezia.

Împreună cu Etienne făceau foamea destul de serios, cu toate că în abstinenţa lor era mai multă încăpăţânare decât sărăcie. Trebuie adăugat că imediat ce întrerupeau acest post, făceau adevărate chiolhane.

Etienne Roland era un băiat cu oarecare talent şi educaţie acceptabilă; puţin răsfăţat de boala morală a vieţii fără grija zilei de mâine şi totdeauna bine dispus; toate acestea ajungeau din plin pentru a deveni dramaturg. Îi plăceau nespus actriţele de pe bulevard, iar prietenii lui nu se gândeau că, în fond, ar fi putut să aibă şi alte preocupări.

Maurice Schwartz o adora pe verişoara sa, Blanche, cu atât mai mult cu cât, fiind exilat rămânea departe de ea. Nu îl putea suferi pe domnul Lecoq, acel vampir, cum îi spunea el, şi căuta o metodă de a-l nimici, evident la modul corect.

Cât timp acea odioasă căsătorie, între Blanche şi domnul Lecoq, nu se celebrase încă nici la primărie, nici la biserică, Maurice mai nădăjduia să învingă, cu ajutorul gloriei. Dar de unde să ia gloria? La această întrebare, Maurice îşi răspundea: există oameni care dau peste ea! Era un copil bun, frumos, plin de calităţi, cu o natură flexibilă, amabil, seducător, cu aspect viril, dar plin de îndrăzneli feminine. Ca inteligenţă, îl depăşea pe Etienne, dar Etienne avea asupra lui avantajul de a şti totdeauna ce voia. În schimb, îi era inferior lui Michel.

Deci, hotărând curajos să-şi rezolve singur afacerile, Etienne se îndreptă spre dulapul în care nu era decât un înspăimântător maldăr de hârtii şi, luându-le în braţe, le puse pe masă.

Drama lui avea pe puţin 50 de titluri, tot atâtea versiuni

şi vreo sută de personaje, dar oricât de frecvent se schimba subiectul, trei tipuri rămâneau mereu aceleaşi: Édouard, tânărul june-prim; Sophie, îndrăgostita; Olympe Verdier, aristocrata cu trecutul misterios, pentru că aceştia jucau în realitate o dramă a lor, pe lângă drama născută moartă, îngropată în dulapul lui.

— Aici avem adevărate comori, spuse Etienne, răsfoind prin grămada de hârțoage. Un om de meserie ar scoate de aici un succes de peste trei sute de mii de franci!

Maurice continua să tacă.

— Nici nu vorbesc pentru tine, continuă Etienne. Eu procedez ca şi cum n-ai fi aici. Totuşi, noi colaborăm...

Maurice surâse.

— Fir-ar să fie, exclamă Etienne, înecat în comoara lui, găsesc aici şi ideea fiului adulterin! E pe departe monumental!

Maurice căscă şi se sculă de pe scaun.

— Bine, bine! Du-te şi te culcă, bătrâne, zise Etienne. Eu mă simt în vervă. Ah, dacă în locul tău ar fi aici Michel!

Frumosul blond se îndreptă spre fereastră. El murmură, dând din cap:

— Nu ştiu cum de îl iubesc eu pe Michel!

Etienne îşi lăsă o clipă hârtiile, ca să se uite la Maurice. Acesta stătea cu spatele şi se uita pe geam. De cealaltă parte a curții, fereastra care se vedea tot mai era luminată, dar ceva mai slab. Bolnava nu mai lucra, şi când săracii încetează să lucreze, micşorează flacăra lămpii. Lui Maurice i se păru că distinge în acea semiobscuritate silueta unei fete stând în genunchi lângă pat.

— De joi mă îngrijorează Michel, spuse el cu tristețe.

— Pe mine mai demult, răspunse plictisit Etienne.

În camera vecinelor, silueta îngenuncheată se ridică. Maurice reluă:

— Când el se întoarce acasă, noi dormim...

— Şi pleacă înainte de a se face ziuă, îl întrerupse Etienne. Aş vrea să mă înşel, dar toate treburile astea nu-mi miros a bine.

Lampa vecinelor se stinse. Maurice spuse cu un suspin plin de compasiune:

— Şi biata domnişoară Leber ce palidă e!

— Nu există pe bulevard o figură atât de plină de voință, atât de pură ca a domnişoarei Edmée Leber!

— Blanche o iubeşte. Probabil că e un suflet ales.

— E un tip perfect de eroină! Ia ascultă, îți aduci aminte de şarlatanul nostru care nu e medic, dar care e nevoit să-şi îngrijească propria fiică aflată în pericol de moarte? Uite, îl am aici... În povestea asta e vorba şi de vitriol... Vrei s-o răsfoim?

Maurice se depărtă de fereastră.

— Ce-o fi făcând el de la cinci dimineața până la miezul nopții? spuse fără să-şi dea seama că vorbea.

— Drăguțule, replică Etienne cu un ton protector şi ironic, dacă ți-ai fi vârât în capul tău mic ideea să-i faci o schemă frumosului nostru Michel, ai mult de alergat, călătorie plăcută! Eu văd mai departe de vârful nasului, şi virtuosul nostru Michel ne depăşeşte cu mult...

Maurice se roşi şi bâlbâi:

— Dacă aş avea aici, în mâna închisă, secretul lui, n-aş deschide mâna fără învoirea lui.

— Îl ştii pe domnul Bruneau? întrebă Etienne brusc. Negustorul de haine!

— Cum să nu-l ştiu?! Are toată garderoba mea, plus polițele noastre!

— Într-o noapte, când mă întorceam de la cineva, l-am întâlnit pe Michel braț la braț cu domnul Bruneau. E mult de când Michel nu mai are haine de vânzare.

— Ce te miră? Michel a luat asupra lui polița...

— Stai să-ți spun... A doua zi l-am întrebat: "Ce fel de om e domnul Bruneau?" Şi el mi-a răspuns: "Nu îl cunosc".

— Michel nu ne-a mințit niciodată.

— În afară de dimineața aceea. Oh, dar ascultă... iată ce am scris noi despre acel Trei-Labe: o deghizare... o răzbunare... un secret mare de cercetat... Ştii că intriga e tot atât de interesantă ca şi obiceiurile barbare ale lui Cooper?{65}

— Da, zise Maurice distrat. Îmi aduc aminte că îmi plăceau.

Şi îndreptându-se spre pat, se aşeză şi se întinse alene.

— Vrei să reluăm ideea?

— Nu. Nu mai vreau nimic. Şi, totuşi, zise el ridicându-se într-un cot, e acolo ceva, şi-mi aduc bine aminte că ideea asta m-a mai exaltat odată; sălbaticii lui Cooper în plin Paris! Marele oraş nu e tot atât de misterios ca pădurile virgine din lumea nouă? Acest mutilat urmărind cu tenacitate o pistă, în vârtejul străzilor noastre în care se încrucişează atâtea piste... Ura îndârjită care se ascunde sub o infirmitate hidoasă şi de plâns. I-aş vrea o fiică monstrului ăstuia... un fiu, mai curând, pe care să-l înzestrez din plin cu realitatea mizeriei

lui… Pensia lui Michel…

— Ei, fir-ar să fie! izbucni Etienne, palid de emoție. De data asta ai nimerit-o!

— Am fost sedus de figura de stil. Îl vedeam pe acel nenorocit înecat în şuvoiul de oameni; capul lui este o piatră de pavaj pe care calcă toate picioarele; îl vedeam păstrându-şi destulă virtute pentru ca să întindă un braț neobosit şi, la capătul brațului, să ridice o ființă iubită mult deasupra nivelului care pe el îl trage la fund…

— Dacă şi asta nu e o dramă, uite, mă blestem, să ajung contabil!

— Aşa îl vedeam eu.

— Ei şi?

— Nu îl mai văd!

Etienne lovi cu pumnul în masă şi aruncă în celălalt capăt al camerei hârtiile de pe ea.

— Domnul îl vedea! scrâşni el. Domnul nu îl mai vede! Am onoarea, în mod aparent, să vorbesc unui fantezist care are cheag? Domnii tobă de carte au dreptul să fie capricioşi, ca femeile frumoase! Domnul ar vrea să-mi ofere o țigară în numele unei vechi şi sincere prietenii?

— Nu am țigări, bietul meu Etienne.

— Atunci zece centime ca să-mi cumpăr una? Dar nu ai nici centime, dezgustător afectat ce eşti! Vezi, nu vezi! Se vede, nu se vede? Facem o dramă, drace! Şi apoi, după noi, sfârşitul lumii!

Etienne sări dintr-o dată pe scaun.

— Splendid afiş! strigă Saint-Martin! Cheltuieli o sută de mii de franci! Doisprezece clovni americani angajați pentru reprezentațiile noastre. Trei corpuri de balet, fără să socotim judecata de apoi…Trei acte, treizeci şi două de tablouri. O trompetă de doisprezece metri pentru înger, pe care îl va juca Rouvière. Şi Antihristul!… E serioasă propunerea ta?

— Nu, nu e serioasă; punga noastră nu e mai goală decât capul meu!

Etienne, obişnuit demult cu această gimnastică, recăzu de la înălțimea entuziasmului său.

— Hai, spuse el fără prea mare amărăciune, acuma chiar că am să mă culc, cocoşelule. Dacă verişoarei tale Blanche îi plac tinerii nobili care au tot atâta energie cât au rufele ude, mă invit singur la nunta ta.

Abia îi ieşise vorba, că o şi regretă cumplit: Maurice avea ochii plini de lacrimi. Etienne se repezi spre el cu mâna

întinsa.

— Plângi? izbucni el. Sunt şi mai prost decât credeam!

— Sărmanul meu prieten, zise Maurice, zâmbind cu tristeţe, să nu-ţi reproşezi nimic! Propriile mele gânduri mă supără mult mai mult decât nevinovata ta ironie. Tu n-ai să poţi niciodată să-mi adresezi insultele cu care singur mă copleşesc. Există în mine ceva foarte ciudat: pe cât mă simt mai slab, în aceeaşi măsură năzuiesc mai sus. Şi timpul trece. Şi dacă Blanche are să se mărite eu o să-mi trag un glonte în cap!

Spusese totul pe un ton rece şi egal. Etienne se sperie.

— Mâine se va lumina de ziuă! murmură el, ca o consolare. Până la urmă o să ne vină o idee…

— Mâine se va lumina de ziuă… repetă Maurice, care visa.

Apoi, după un timp de tăcere:

— Nouă nu ne lipsesc ideile. În fond, ce e o idee? O idee poate fi Dumnezeu, masă, chiuvetă, sau blocul de marmură din poveste. Phidias a scos din marmură o zeitate, pe când cioplitorul ordinar va tăia eterna chiuvetă în care bulevardul îşi va sufla mereu nasul. Nu vreau să jignesc marmura de Paros; nu e cazul să mă ating de ideea care are să mă consacre poet. O ştiu! O simt! Şi, totuşi, în adâncul conştiinţei mele pot să strig arătându-mi fruntea: aici există ceva! Râs şi lacrimi, auzi? Ceea ce şi dă succesul şi până la urmă gloria. Lasă-mă să vorbesc, nu divaghez. Trebuie să faci apel la imaginaţie, ea e pentru arta adevărată exact ceea ce este arena pentru o întrecere. Încearcă să asculţi bine: văd o dramă ciudată, curioasă, misterioasă, tulburătoare, dar care nu are nici o legătură cu ceea ce vreau să păstrez pentru lupta decisivă. Ideea nu e nouă pentru noi: ea ne-a venit exact în seara când am auzit un om pronunţând foarte încet, cu un uşor ton de întrebare, vorbele care ţi-au scăpat ţie adineauri…

— *Se va lumina de ziuă mâine?* îl întrerupse Etienne sub presiune. Ah! Tunete! Uite un filon! O imensă asociaţie de hoţi…

— Ce ştii despre asta?

— Sau chiar o afiliere politică, izbucni Etienne, mergând cu imaginaţia mai departe.

— Cine ţi-a spus? întrebă Maurice ridicându-se.

— Nimeni… Chiar tu…

Maurice urmă cu voce incisivă şi sacadată:

— Eu merg pe bâjbâite. E însăşi forţa mea, căci numai căutând acţionezi şi căutarea va fi chiar acţiunea piesei mele.

Etienne se scarpină laborios după ureche.

— Timp de cinci acte, bombăni el, tot aceeaşi şi aceeaşi şaradă?

Maurice îl domina cu un cap şi ochii îi străluceau ca o flacără.

— Timp de cinci acte, dacă vreau, izbucni el, reîntors la impetuozitatea lui copilărească, şi toate misterele pământului, auzi?! Şi niciodată la fel! Pune mâna pe hârtie, fii atent, sunt lucid! Aş vrea să am toţi stenografii de la *Moniteur!* Noi suntem aici, vezi bine, într-o cuşcă, exact ca a agenţilor de la Bursă. Drama adună mulţimea în jurul nostru, şi se înghesuie, şi se agită, după exemplul gloatei în care sunt destui oameni traşi pe sfoară… Dar la o parte cu declamaţiile! Priveşte, frate-frăţioare, nu vezi apropiindu-se nimic? Eu văd marele Paris, împărţit în două tabere bine distincte: de o parte, cei care cunosc cuvântul de ordine, de cealaltă, cei care nu-l cunosc. Este tot? Nu, fiindcă Michel nu cunoaşte secretul parolei, dar se serveşte de ea pentru manevrele lui galante… dacă acele manevre au vreun dram de galanterie în ele… De exemplu, l-am auzit dându-i instrucţiuni comicului nostru, fostului maestru de dans Similor. Similor trebuia să-l întrebe chiar în seara aceea pe un individ, personaj romantic din cap până-n picioare, care privea cum curge apa pe canalul râului Ourcq: "Se va lumina de ziuă mâine?"

— E nemaipomenit! spuse Etienne.

— Notează toate astea.

— Scriu. Dar tu ştii că Michel se joacă cu focul?! Ia gândeşte-te ce maşinaţii diabolice pot avea legătură cu această parolă?

— În piesa noastră nu se bănuieşte. Scrie acolo că Michel se joacă cu focul…

— Chiar numele lui Michel…

— Frumosul nostru posomorât, eroul nostru se numeşte Édouard. Scrie, deci, Édouard se joacă cu focul. Şi iată, frăţioare. Uită-te dacă nu vezi apropiindu-se ceea ce urmează… Iată o figură aparte: vecinul nostru, domnul Lecoq. Aş putea spune că dosarele mele conţin toate misterele Parisului. M-am ciocnit aseară nas în nas cu unchiul meu, baronul Schwartz, care suna la uşa lui… Notează.

— Baronul Schwartz? Fără pseudonim?

— Nu, sigur, e vorba de ficţiuni. Olympe Verdier este

contesă, cel puțin, în ideea ta, nu-i aşa?

— Desigur.

— Scrie deci: contele Verdier.

Etienne lăsă pana pe masă ca să aplaude. Apoi, cu un fel de spaimă:

— Dacă ar fi asta, totuşi? murmură el.

— Ce ne interesează? Noi facem o dramă pentru teatrul "Ambigue-Comique"! Tricotăm un ciorap de lână. Nimic altceva nu ne preocupă… Ia saltă-te pe vârfuri! Ce vezi, frățioare? Omul care contemplă apa curgătoare are o livrea cenuşie, cu nasturi de argint: aşa i l-a descris Michel lui Similor. Tu cunoşti livreaua casei Verdier? El vede totul în culorile Băncii Franței. Oare contelui Verdier sau contesei le trimite Michel… vreau să spun Édouard, consemne?… Celebra femeie voalată care şi-a pierdut un cercel cu diamant la uşa noastră nu cred că a fost contele Verdier! Nu; noi ținem în mână rolul contesei. Scrie, bătrâne… Văd coada de la casa teatrului "Ambigue" întinzându-se până la canal!

— Într-un ceas bun! Micule! Într-un ceas bun! Iată-te lansat! Hop hop!

— Contesa nu mai e în atac. Ea a câştigat toate bătăliile. Rolul ei e apărarea: îşi păstrează secretul. Contele… notează tu acolo: iubeşte ca un tânăr. Verdier nu e un nume din Alsacia; el e alsacian, totuşi, şi aceşti alsacieni sunt mai geloşi decât tigrii. El urmăreşte un secret şi apără un alt secret. *Se va lumina de ziuă mâine?* El vânează, e vânat, câine şi vânat rând pe rând, în sunetele aceleiaşi fanfare. *Se va lumina de ziuă mâine?* Aici e o întreagă lume.

Maurice vorbea tare, aşa cum se cuvine unui oracol. În timp ce Etienne asculta docil, luându-şi notițele necesare, se auzi un uşor zgomot alături, în camera lui Michel. Etienne aşteptă şi vru să asculte, dar Maurice continuă:

— Şi Sophie! Analizează-mi bine trăsăturile ei delicate, frumusețea, delicată, umbrită de suferință. Edmée Leber a fost bogată, răspund eu de asta, în fine, ea, sau tatăl ei, sau mama ei. Ea coboară de sus. Fie că vrea, fie că nu, îşi va lua din nou avânt sau va muri. Asta e lege. Între ea şi femeia voalată, luptă mortală. Nu ştim povestea acestei bătrâne mame bolnave, totdeauna tristă şi blândă, şi care n-a fost niciodată văzută zâmbind; nu o ştim: o vom face cu sânge şi lacrimi. Scrie, ce dracu!

— A mişcat cineva în camera lui Michel, spuse Etienne.

— Eşti acolo, vulcanule? strigă Maurice jumătate ironic,

jumătate înnebunit. Eşti acolo, donjuan, inimă banală, mai curând martir! Bolnav de febra secolului, eşti acolo, Édouard? Eşti acolo, Francisque de la teatrul "Gaîté", Albert de la "Ambigue", Raucourt de la Porte Saint-Martin, eşti acolo?

— Vrei să mă duc să văd? întrebă Etienne.

— Nu e acolo. Stai jos şi scrie. Nu el este cel care se mişcă lângă noi, lângă noi este chiar drama care se urăşte pe urmele secretului. Cine e? Neprevăzutul, necunoscutul, imposibilul! Se va lumina de ziuă mâine? Da, pentru cei care vor trăi; nu, pentru cei care vor fi ucişi. Cel care va trăi va vedea, dar celălalt… Contele are copoii lui, contesa are oamenii ei. Scrie. Priveşte, frățioare! Nu vezi tu apărând acea figură indiferentă care pare să alunece prin viață ca o pasiune, adâncă şi tăcută, materializându-se? Încotro se duce? Şi ce vrea? Poate acel negustor, acel burghez, acea enigmă nu bănuieşte nimic. Poate acel diplomat grav nu are pe toți în buzunarul lui. Îi vom căuta un nume mai târziu. Scrie numele lui adevărat: domnul Bruneau…

— Pe cuvântul meu, izbucni Etienne, mişcă alături…

— Scrie! Prezentul este învăluit într-un nor care aduce furtuna; dar trecutul? În trecut există o poveste foarte urâtă, cam lugubră. Să asociem ideile. Fulgerul țâşneşte din ciocnirea norilor: Acest Caliban, Trei-Labe… Iată-l! El e trecutul: tot ce rămâne dintr-o fericire strălucitoare, dintr-o tinerețe triumfătoare. Rezumatul actului al treilea, marea intrigă… sau, mai bine zis, bubuitura care răsună la deznodământ.

— Uluitor! spuse Etienne în minunata lui buna-credință. Zdrobitor!… Dar ştii tu, ar trebui să se râdă puțin… şi nu văd comicul.

— Stai, încă n-am ajuns acolo. După ce vom şti secretul, nu înainte! La ora actuală trebuie să ucidem cu otravă sau cu sabia, fără milă! Să mănânci sau să fii mâncat! Aşa e destinul. Se va lumina de ziuă mâine? Da, atunci s-o pornim, fiindcă a venit momentul. Să pătrundem tiptil în dormitorul contesei. Nu noi, ci mercenarii al căror pumnal se cumpără foarte scump; oameni din aceia care se găsesc peste tot la Paris ca şi la Veneția: întotdeauna în secolul al nouăsprezecelea, ca şi în Evul Mediu, de îndată ce trebuie comisă o crimă în schimbul unei pungi, unelte din acelea în sfârşit…

— Primesc plata înainte uneltele astea? întrebă cineva în spatele lor cu o voce mieroasă, de o prefăcută blândețe,

insolentă şi timidă în acelaşi timp.

Fu o adevărata lovitură de teatru. La asta Maurice nu se aşteptase.

Colaboratorii noştri tresăriră amândoi şi lui Etienne îi scăpă din mână pana şi rămase cu gura căscată. Maurice, mai curajos, ţâşnise în picioare, făcând faţă inamicului.

Inamicul era dublu: doi indivizi, în picioare, în faţa uşii care se deschisese şi se închisese fără zgomot: Échalot şi Similor, ai căror pâslari făceau traşii de catifea; Échalot ducând în spate pe Saladin, Similor cu mâinile libere; destul de îndrăzneţi în aparenţă, dar arătând pe chipurile lor încurcătura, stăteau palizi, emoţionaţi, cu pălăriile în mână şi privirea nesigură.

Échalot îşi săltă copilul ca pe o raniţă, ca să nu-şi piardă cumpătul. Cu toate că plăpânda făptură pentru moment nu ţipa, el îi recomandă să stea cuminte. Similor tuşi sec şi spuse dregându-şi vocea cât putu mai bine:

— Iată, Échalot şi cu mine, hotărâţi la orice ca să ne pregătim o situaţie mai bună decât o avem… şi copilul nostru din flori, nevinovat de greşelile mamei lui. Am putut să facem farse de adolescenţi la vremea aceea, fapte nesăbuite, chiolhanuri şi altele. Imprudenţa vârstei. Dar vrem să ne cuminţim, situaţie avantajoasă, să fim priviţi cu ochi buni, la întâmplare, şi suntem hotărâţi să lucrăm împreună, amândoi, sub ordinele dumneavoastră până la moarte!

— Asta e! zise şi Échalot cu nobleţe. Şi, gura, Saladin, prostănacule!

Capitolul XIX - Al treilea colaborator

Etienne şi Maurice erau de-a dreptul uluiţi. Se uitau încremeniţi la cele două suflete blestemate, pe care divinitatea, în grija ei pentru toate melodramele, le trimitea — "ca să termine odată cu femeia" — pe aceşti bufoni ai farsei pariziene, aceste două caricaturi extravagante, aceste două cozi roşii, de negăsit în altă parte decât în esenţialul sălbăticiei civilizate. Imaginaţia lor nu plăsmuise nicicând asemenea chinezărie.

Similor îşi recăpătase remarcabila lui stăpânire de sine. Se ţinea drept, îndesat în paltonul lui bej, şi din înălţimea

gulerului cu balene surâdea, ascultându-şi elocventele cuvinte pe care tocmai le pronunțase. Échalot, mai puțin îngâmfat de persoana lui, îşi lăsa cu modestie ochii în jos şi îşi învârtea degetele mari de la mâini sub sorțul lui de farmacist. Saladin, tristul copil împachetat, lăsa să i se vadă un cap urât şi spălăcit pe deasupra umărului stâng al lui Échalot.

Adăugați-l pe Saladin grupurilor antice care-i reprezintă pe Castor şi Pollux, şi nu vă veți face decât o vagă idee despre acest tablou.

Văzând că se întârzia să i se răspundă, Similor luă din nou cuvântul, cu mai multă amabilitate.

— Cât despre surpriza secretelor voastre, urmă el împărțind ocheade şirete şi complice celor doi colaboratori, ea este efectul unei întâmplări involuntare, fără premeditare. Échalot şi cu mine, incapabili de a asculta pe la uşi! Échalot este un tânăr care îşi ia asupră-şi rezultatul greşelilor mele, totul fiind comun în prietenie. Îl cunosc bine din copilărie; răspund de el ca de reputația mea, pentru devotamentul față de toate jurămintele pe care le vom face. Astfel, înainte să mă culc, veneam să văd, în trecere, dacă domnii ar avea vreodată nevoie şi să-i aduc domnului Michel răspunsul la un comision de încredere. Nemulțumit că voiam să prind ocazia să vă prezint pe colegul meu, dacă ar fi vreo treabă. Făptura care este cu el mănâncă. Deci, umblând pe pipăite, după ce am intrat dincolo, am auzit aşa cuvântul cu pricina, şi văzând că aici sunteți toți în combinație, am spus: îndrăzneala este favorita norocului! Să oferim să fim şi noi în combinație, cu credință şi curaj!

Vorbind astfel, fostul maestru de dans îşi cambra pulpele arătoase, în timp ce Échalot îşi îndrepta cu un aer modest picioarele subțiri, care susțineau un tors de atlet.

Există bandiți caraghioşi, care, la un moment dat, după ce au încetat să provoace râsul, inspiră spaimă. Nu era vorba de aşa ceva. Échalot şi Similor ajungeau până la cele mai înalte culmi ale grotescului, dar părea cu neputință să fi făcut vreodată piele de găină epidermei celei mai sensibile.

Ei aveau mare poftă să comită o fărădelege, pentru ca apoi să aibă de ce să se cumințească, dobândindu-şi prin aceasta o îndestulare cinstită; dar atâta naivitate cavalerească etalau în hidoşenia lor cu totul pariziană, atâta candoare, atâta patos, atâta nerozie strălucea în privirile lor! Păreau atât de bine creați şi veniți pe lume pentru a nu înjunghia pe

nimeni, încât efectul produs asupra celor doi dramaturgi începători fu în cele din urmă o explozie de râs convulsiv şi de nestăvilit.

— Te văitai că n-ai comici! rupse tăcerea Maurice, înecat în râs.

— Iată bufonii noştri! răspunse Etienne, ţinându-se cu mâinile de stomac.

Şi amândoi se sufocau de râs.

Échalot şi Similor nu râdeau; dimpotrivă; rămâneau reduşi la tăcere în faţa acestei veselii neaşteptate. Feţele lor dezamăgite dădeau a înţelege cât de mult contaseră pe acceptarea serviciilor lor. Orice parizian este artist. Échalot şi Similor se aşteptaseră la un rezultat de mare efect, în afara beneficiilor. Văzuseră ei la teatru o mulţime de astfel de intrări în scenă care reuşiseră întotdeauna de minune.

Ei tocmai vorbiseră despre cumpărarea unui pumnal, la un preţ foarte scump. Şi, iată-i, acuma râdeau!

Amândoi erau curajoşi, dar în aceeaşi măsură nedisciplinaţi; nu le veni totuşi ideea să se supere, într-atât această umilire le biciuia mândria. O insultă serioasă, notaţi bine, ar fi alunecat pe lângă stoicismul lor. Chestiunea de onoare la sălbaticii din Paris este lucrul cel mai original şi mai subtil.

Specia aceasta umană este efectiv o curiozitate greu de descris. Mă îndoiesc că cel mai minuţios şi fin observator ar putea zugrăvi aproape la fel aglomerarea de capricii fantastice care după diferitele lor proporţii chimice, simplitatea copilăriei şi insolenţa strălucită, formează mii de soiuri diferite. Trăsătura principală este întotdeauna aceeaşi; amestecul brut al binelui cu răul, zdrobite la întâmplare în piuliţa ferocităţii noastre; dar în ce măsură diferă produsele!

Échalot şi Similor erau doi dintre acei copii bătrâni, bădărani ai băltoacelor noastre cu noroi, cărora nu încerc să le returez[66] mulajul după natură. Oricine a întâlnit doi bădărani din această speţă, fără să fie însă nici Similor, nici Échalot, va spune: plăsmuire. În faţa lui Dumnezeu şi în faţa oamenilor, jurăm totuşi că v-au oferit lanţuri de siguranţă pe bulevardul Saint-Martin.

— Amédée, spuse deodată Échalot, ai să mi-o plăteşti că m-ai târât într-o intervenţie inconsecventă… Gura, Saladin, păduche!

— Fii calm, bătrâne, îi răspunse numaidecât cu blândeţe Similor. Cuvântul serveşte la explicarea gândului. Nu

înseamnă jignire, se adresă el cu demnitate celor doi care continuau să râdă. Am crezut că n-o să fie cu supărare să aveți un tânăr în plus la acelaşi preț şi înlesniri de plată pentru povestea misterelor. Noi nu ținem risipim sângele semenilor din plăcere, nevărsându-l niciodată până astăzi…

— Aşa da! zise Maurice nespus de vesel.

— Ideal! Ideal! bolborosi Etienne, care nu mai putea de râs.

— Cu toate acestea, noi nu suntem sclavi negri ca să facem să se râdă de noi fără urmări neplăcute, urmă Similor, roşindu-se uşor în obraji.

— Şi că dacă vreți, izbucni Échalot, bobocilor moderni cu biberon Darbo, cu mâinile şi buzunarele goale, vă jucăm noi o partidă hotărâtă de ghionturi, aici sau în stradă, la dorința domnilor!

În acelaşi timp, cu un gest violent, îşi smulse copilul din spate, îl aşeză între picioarele unui scaun şi începu să-şi frece mâinile cu putere de praful duşumelelor.

Similor abia avu timp să-l apuce strâns, ca să-l împiedice să se repeadă ca un leu.

— Potoleşte-te, îi strecură la ureche, ăştia sunt nişte farsori, dar noi îi avem la mână cu planurile lor vinovate!

Ca ieşit din minți, trezit de buşitură, Saladin scoase un țipăt care păru să producă asupra tatălui său adoptiv efectul unei trâmbițe.

— Trebuie să-i lichidăm pe ăştia doi! urlă el, zbătându-se.

Maurice, imprudentul, râdea încă; dar Etienne, mai puțin cutezător, se şi refugiase de cealaltă parte a mesei, şi nu se ştie ce deznodământ tragic ar fi putut să aibă această scenă atât de hazliu începută dacă intrarea unui nou personaj nu ar fi schimbat deodată situația.

Uşa se deschise larg. Un om robust, cu expresie flegmatică, se opri în prag. Patru voci mirate pronunțară numele domnului Bruneau.

Noul-venit îi salută politicos pe cei doi tineri şi cu degetul cel mare întors peste umăr le arătă celorlalți doi drumul spre scară.

Échalot şi Similor ezitară o clipă, apoi, sub privirea necruțătoare a domnului Bruneau, lăsară ochii în jos şi, întorcând spatele, plecară fără să mai spună nici un cuvânt.

— Ați uitat ceva, spuse noul-sosit, arătând cu piciorul spre copilul care se răsucea în zdrențe.

Échalot se întoarse, îl luă în braţe şi dispăru în fugă.

— Doi indivizi caraghioşi, spuse liniştit domnul Bruneau. Bieţii de ei! Doi indivizi foarte caraghioşi!

Privirea lui se roti fără grabă prin cameră, de parcă ar fi făcut inventarierea sărăcăciosului mobilier. Apoi zăbovi asupra unuia dintre cele două scaune rămase goale.

— Luaţi loc, dacă vreţi, vecine, spuse Etienne destul de încet. Nu cumva a venit scadenţa?

Maurice adăugă cu un ton aproape provocator:

— Nu ştiam că suntem atât de intimi încât să intrăm fără să batem în uşă.

În loc să răspundă, domnul Bruneau continua să examineze scaunul.

— Ştiu o mulţime de poveşti, zise el calm.

Cei doi prieteni se priviră miraţi.

— Povestea cu poliţa, continuă vecinul domol, nu vine decât la sfârşitul lui noiembrie. Avem timp până atunci. Nu este aici locuinţa domnului Michel?

— Camera de-alături, răspunse Etienne.

Privirea întrebătoare a lui Maurice o întâlni pe cea grea şi posacă a domnului Bruneau.

— Este mult de când nu aţi mai vândut haine, spuse el. Doar sunt de meserie. Apoi, fără tranziţie, adăugă: Se găsesc uneori lucruri curioase prin buzunarele hainelor vechi… Ştiu o grămada de poveşti.

Spunând acestea, se depărta de uşă, îndreptându-se spre scaunul la care se uita şi, luându-l, repetă:

— O grămadă de poveşti!

— Şi pentru ce să ne spuneţi nouă poveşti? începu Maurice.

Domnul Bruneau îl întrerupse brusc:

— Va să zică, întrebă el, domnul Michel nu e acasă?

— Vedeţi bine că nu, răspunse sec Maurice.

În prada ideii lui fixe de teatru, Etienne luă hotărârea de a introduce acest tip pe undeva.

— Se întoarce devreme? întrebă domnul Bruneau.

— Nu.

— Înţeleg. Dar pleacă de acasă dis-de-dimineaţă. Nu de plăcere duci o asemenea viaţă…

Cu ajutorul unei batiste mari, în carouri, pe care o scoase din buzunar, el şterse cu grijă praful de pe scaun şi continuă, adresându-se lui Maurice:

— Dumneata ai mult chef să te superi, vecine. Ar fi o

greşeală. Sunteți foarte tineri amândoi. Eu mă pricep puțin la fizionomii. Păreți a fi oameni cu inimă bună... Dar nu contează, se întrerupse scuturându-şi batista, că e cam mult praf. Femeia de serviciu nu mai vine? Nu. Ah! Păi, valeți ca Similor murdăresc în loc să curețe.

Şi spunând acestea, se aşeză, prudent, ca un om care nu acordă prea multă încredere celor patru picioare ale scaunului.

Trebuie să atragem atenția că totul fusese spus cu franchețe, apăsat, mai ales paşnic, în aşa fel încât să îndepărteze chiar umbra unei bănuieli de intenție a insolenței.

Etienne avea dreptate; acest om putea fi un *tip*, pentru a mai întrebuința o dată în sens convențional acea expresie pretențioasă şi neroadă, imaginată atât pentru romanul de zece centime, cât şi pentru nepretuita lor dramă. La prima înfățişare, domnul Bruneau nu avea totuşi aerul. Făcea impresia, după haine şi după felul lui de a fi, al unui mic-burghez necioplit sau al unui meseriaş pe punctul de a se îmbogăți. Profesiunea pe care o practica nu depăşea, de altfel, acel nivel social; revindea haine, trăgea puțin sforile socotelilor şi se ocupa de diverse mici misitii{67}.

Rețeaua de străduțe care se învecinau cu Arts-et-Métiers aduc o mulțime de meseriaşi de la Temple până la Porte Saint-Martin. La Temple toți sunt din Alsacia sau din Normandia. Domnul Bruneau era normand.

Era un om între două vârste, de talie mijlocie, robust, dar neîndemânatic. Figura flegmatică nu arăta nici o răutate şi dădea impresia că e un om care vegetează. Toată înfățişarea lui, în fond, în mai cu seamă la prima vedere, prezenta viguros tipul parizian pe care romanticii îl alegeau pentru meseria de băcan.

Ați văzut înflorind acei încântători monştri care se numesc orhidee? Unui colecționar i-ar fi greu să găsească alte două fantastice capricii care să aibă asemănare cu ele. Semințele lor răsar prin văgăunile pădurilor seculare şi tocmai de acolo cad direct în pieptănăturile cele mai extravagante. Cam aşa este o anumită parte a populației din Paris. Mişună în jurul nostru şi atât de aproape de noi, încât nici nu le observăm.

Scriitorul îşi poate crea condițiile cele mai favorabile descriind rarități americane sau chinezeşti. Cititorul este îngăduitor deoarece el mi le-a văzut. De fiecare dată când îi

aducem în scenă pe Échalot şi Similor, aceşti doi maimuţoi[68] mai ciudaţi decât cei din împărăţia cerului, ne cuprinde spaima; cele două exemple, parizieni din cap până-n picioare, modelaţi, puşi în cuptor şi lăcuiţi cu mare grijă, au trecut pe lângă dumneavoastră pe stradă de zeci de ori fără să le daţi vreo atenţie.

Ce să-i faci?

Din fericire, însă, domnul Bruneau este aşa cum îl ştiţi. El nu vă va tulbura cu pretenţii de originalitate. Tipul său este uzat ca un bănuţ vechi; fizionomia lui este searbădă ca însăşi obişnuinţa.

Şi, totuşi, vă vom îndemna să vă mai uitaţi o dată la el şi veţi constata că privirea vă va fi surprinsă, chiar speriată. Sub calmul flegmatic al mersului său se ascunde ceva cu totul deosebit. S-ar putea spune, privindu-l cu şi mai multă atenţie, că acest chip monoton şi mohorât ascunde un secret teribil sub acea mască împietrită; dincolo de ea, era o grandoare latentă… Dar cine are timp să-l studieze atâta pe domnul Bruneau?

Aşezându-se pe scaun, el scoase un ceas mare de argint, pe care îl consultă cu voce tare:

— La Bursă nu e decât ora nouă. Avem destulă vreme să flecărim.

— Pot, în sfârşit, să ştiu ce vă aduce aici? întrebă Maurice.

— Ce mă aduce, tânărul meu domn? Da, da, bineînţeles… dar asta mai târziu. Mai întâi, am de gând să colaborez cu voi.

— Să colaboraţi? se mirară într-un glas Etienne şi Maurice, unul râzând, celălalt cu adevărat scandalizat.

— De ce nu? făcu domnul Bruneau, al cărui surâs tăios avu o ascunsă nuanţă de ironie. Eu vă spun că am poveşti… grămezi de poveşti!

— Dar… încercă să vorbească Maurice.

— Înţeleg bine. Voi nu mi-aţi destăinuit că tot timpul nu faceţi altceva decât să căutaţi o dramă, tot aşa cum strângătorii de petice — cu tot respectul pe care vi-l port — scotocesc prin gunoaie. Sunteţi doi tineri simpatici… dar care lăsaţi hârtii prin buzunarele redingotelor voastre.

— Aţi găsit scheme, însemnări? întrerupse Etienne.

— Scrisori?… adăugă Maurice, pălind uşor.

— Vă asigur că n-am găsit acţiuni ale Băncii Franţei. Dacă ar fi aşa, v-aş spune-o categoric şi am împărţi între noi,

căci ce e vândut e vândut, nu-i aşa? Eu am plătit cele două redingote cu căptuşeală cu tot. Dar îmi place tinereţea. Poftim, domnule Schwartz, corespondenţa dumitale.

Îi întinse o scrisoare împăturită lui Maurice, care se schimbă la faţă.

— Nu am citit-o, reîncepu domnul Bruneau cu un fel de demnitate, dar cunosc scrisul.

— Domnule, vă mulţumesc, spuse Maurice cu un aer jenat.

— Nu aveţi pentru ce, între vecini... Cât despre domnul Roland, iată: două contra-mărci{69} şi o recipisă de la Muntele de Pietate.

Etienne le luă şi făcu o reverenţă adâncă, spunând:

— Vecine, nu trebuia să vă deranjaţi.

— Oare o cunoaşteţi bine pe această domnişoară Sarah? întrebă încet domnul Bruneau.

— Cum adică?

— Vedeţi recipisa: un ceas de femeie, pe numele domnişoarei Sarah Jacov.

— O întâmplare!... bâlbâi Etienne.

— Eu nu sunt tutorele dumitale, domnule Roland, dar l-am cunoscut cândva pe tatăl dumitale, care este un om respectabil... şi am văzut tineri foarte drăguţi pe care legături condamnabile îi duceau acolo unde ei nu voiau să ajungă.

Etienne spuse la rândul lui foarte rece:

— Vă mulţumesc, domnule.

— Nu aveţi pentru ce... la dispoziţia voastră. Rămâne de ştiut cum am aflat că sunteţi autori dramatici. Nu e prea complicat. Locuiesc într-o cameră de unde se aude trei sferturi din ceea ce vorbiţi...

— Vom schimba locuinţa! exclamară într-un glas cei doi prieteni.

— Şi cele două scadenţe?

— Ştiţi şi...?

— Ştiu aproape tot. Când nu lucraţi la Sophie, Édouard şi Olympe Verdier, vorbiţi despre micile voastre încurcături. Eu, cel puţin, nu contez prea mult în socotelile voastre. Domnul Michel te curăţ ca lacrima, dar când pleci atât de dimineaţă şi te întorci atât de târziu... Asta nu aduce prea mari venituri, nu. Ia să vedem: cât mi-aţi oferi, înţeleg din drepturile voastre de autor, dacă eu v-aş aduce o intrigă gata făcută pentru teatrul "Ambigue"?

— Nimic, răspunse Maurice, noi ne facem singuri

piesele.

— Piesele voastre! repetă domnul Bruneau. Aveți multe de acest fel în depozit?

— Nu voi permite unui om ca dumneata... începu frumosul blond, care avea motive personale de a-şi pierde răbdarea.

— Sunt un om ca toată lumea, lăsați, întrerupse domnul Bruneau la rândul său cu o blândețe atât de desăvârşită, încât Maurice rămase cu vorba tăiată.

Etienne îi şopti totuşi:

— Vezi bine că e prost ca o gâscă! Nu cumva ai de gând să te înfurii? Ăştia sunt cei care au idei în afară de faptul că, aşa cum singur o spune, ideile se mai găsesc prin buzunarele hainelor vechi.

Domnul Bruneau se uită iar la ceas.

— Douăzeci de ani... şi douăzeci şi doi de ani... murmură el. Ori ai inimă bună la vârsta asta, ori niciodată!

Era pentru a doua oară că vorbea astfel. Cei doi prieteni ai noştri auziseră perfect. Ciudățenia situației îi cucerea; Maurice devenea curios şi Etienne imagina îngrijorări nedefinite.

— Domnule Bruneau, spuse el privindu-l fix, dumneavoastră nu ați venit aici ca să ne spuneți baliverne, dedesubt trebuie să fie ceva serios.

— Totul e serios, răspunse negustorul de haine, fără să piardă nimic din liniştea lui flegmatică: deasupra şi dedesubt. Adineauri eram trei în camera de alături, eu, care veneam pentru ceea ce veți vedea, şi acei doi bieți băieți. Ah! Caraghioase făpturi! Am intrat toți trei pe bâjbâite, eu însă văzându-i, pentru că mă uit atent pe unde pun piciorul, ei nevăzându-mă. Am crezut că aveau intenții rele: sunt nişte bieți necăjiți. Uite, tot îmi vine să râd de povestea asta! Ei aveau intenții bune! Voiau pur şi simplu să înjunghie pe cineva în locul vostru, ca să nu stea fără să facă nimic. Să nu vă încredeți în aceste tipuri de comici în drama voastră. Prea e parizian: Parisul nu crede în ei.

De notat că domnul Bruneau nu râdea absolut deloc.

— Tinerii mei domni, reluă el, aşa cum am picat din senin în camera voastră de autori dramatici începători, care vă frământați mintea, eu aş putea să joc un personaj straniu spunându-vă: "Iată-mă, cunosc drama voastră pe dinafară; dramă pe care nu ați închegat-o încă, o ştiu de la prolog până la deznodământ. Vreți să v-o povestesc?"

— De fapt, zise Etienne, este original.

Maurice tăcea.

— În drama aceea, continuă domnul Bruneau, pe al cărui obraz nemişcat se văzu un vag surâs, poate am şi eu un rol… voi la fel, fără să bănuiți… Ah! Este o dramă cum puține se văd, înțelegeți? Eu îi cunosc pe toți ceilalți eroi, colegii noştri, şi pe doamnele eroine de asemenea. Îl cunosc pe contele Verdier şi pe soția lui, îl cunosc pe Édouard, o cunosc pe Sophie.

Vorbind, el îşi plimbă privirea de gheață pe uşa care servea drept tablă de scria.

— O cunosc pe Alba, scumpa copilă, continuă el; îl cunosc pe domnul Médoc, acest mare rol de distincție; o cunosc pe marchiza Gitana…

— Şi Haina-Neagră? îl întrerupse cu glas abia şoptit Maurice, care îşi ascundea curiozitatea crescândă sub o mască ironică.

— Mélingue vă va ține în şah! răspunse domnul Bruneau în amator. Apoi, nemaiuitându-se la tablă, spuse: Mai cunosc şi alți oarecare domni şi oarecare alte doamne care sunt vârâte până-n gât în povestea asta. Am poveşti… o grămadă! Vreți să ştiți ce fac marionetele voastre în momentul acesta?

— Ce face Alba? întrebă Maurice prosteşte.

— Dansează, răspunse negustorul de haine. Contele Verdier a venit la Paris într-un cupeu, contesa Verdier în caleaşca ei, şi marchiza Gitana stă la căpătâiul unui muribund.

— Gitana este o eroină rea sau bună? întrebă Etienne.

— Va trebui ca tocmai spectatorul să-şi pună această întrebare, răspunse domnul Bruneau, pentru că drama voastră să prindă la public.

— Şi Sophie ce face?

— Plânge. Ea nu ştie că bogăția şi fericirea bat la uşa sărăcăcioasei ei odăițe.

— Oh, oh! exclamară cei doi tineri.

— Eu vă asigur că este palpitant de interesant! zise domnul Bruneau, care sublinie cu un sarcasm ponderat ultimele cuvinte.

— Altfel spus, dumneavoastră sunteți vrăjitor? zise Etienne neîncrezător.

— Nu, nu mai există vrăjitori. Eu sunt mai mult decât un vrăjitor: vrăjitorii ghiceau poveştile: pe când eu le ştiu la perfecție.

— Şi Olympe? Ce caută la Paris?

— E pe cale de a se pierde.

— Şi soţul ei?

— Othello milionar îi comandă lui Jago o dublură a cheii de la biroul de scris al Desdemonei.

— Şi Michel?

— Édouard vrei să spui?

— Da, Édouard. O iubeşte oare pe Olympe Verdier?

Maurice pusese această întrebare. Domnul Bruneau răspunse:

— Nu este că destul de frumoasă pentru asta?

Pentru prima dată o vagă emoţie îi tulbură glasul. Îşi abătu plivirea, îşi scoase din buzunar ceasul, ca să nu-şi piardă cumpătul, şi tuşi sec.

Probabil tuşea îi urcase în obraji o uşoară şi trecătoare roşeaţă. Abia observată, de îndată nu se mai văzu; şi la fel cum nimic nu arată locul unde o piatră căzută în apa unui lac stârnise mai înainte cercuri concentrice, tot aşa pe figura imobilă şi greoaie a domnului Bruneau nu rămăsese nici o urmă din trecătoarea emoţie.

— Este un tânăr frumos, spuse el cu un ton abătut. Dar la începutul drumului care duce spre ocnă nu există bornă indicatoare.

Aceste cuvinte îl făcură şi pe Etienne şi pe Maurice să tresară.

— Domnule, zise micul blond cu hotărâre, să ne spuneţi cine sunteţi!

Domnul Bruneau, lustruindu-şi atent geamul ceasului pe genunchi, consultă cadranul cu un aer distrat.

— Tinerii mei prieteni, le răspunse el cu blândeţe, nu m-aţi vedea aici dacă nu aş socoti că mai e timp să se pună o barieră de-a curmezişul drumului său… cu al vostru. Este un tânăr frumos. Înainte să ne despărţim în astă seară, vom vorbi din nou despre el. Cât despre mine, nu am ajuns încă la prologul dramei voastre, iar unele enigme nu îşi arată dezlegarea decât în apropierea deznodământului. Răbdare deci. Ora şi-a văzut de drum, în timp ce noi am flecărit; de aici înainte, timpul ne grăbeşte. Să atacăm deci motivul vizitei mele. Aţi luat cunoştinţă de asta?

Arăta cu degetul spre broşura de pe masă, tipărită pe hârtie proastă, care purta titlul: *Proces curios, André Maynotte sau Mănuşa vicleană. Furtul casei de bani Bancelle (din Caen), iunie 1825.*

— De un sfert de oră mă tot gândesc că dumneavoastră sunteți expeditorul acestui pachet, mormăi Maurice.

Etienne îşi apropie scaunul.

Orice-am spune, Etienne şi chiar Maurice arătau un interes crescând acestei scene bizare. Convorbirea, trebuie să înțelegem, se urnea în aşa fel încât să prezinte una din acele şarade îndrăznețe care fac deliciul autorilor dramatici. Presupunând că povestea misterioasei mănuşi ar fi un prolog, prin ce legătură ar ajunge aceste premize imaginare la complicata acțiune căreia tinerii noştri prieteni îi simțeau în mod vag rotițele funcționând în jurul lor?

Acest normand cu înfățişarea burgheză lua pentru ei din ce în ce mai mult proporții uriaşe.

Şi îndărătul masivității domoale a măştii lui, acea altă fizionomie despre care am vorbit, acel al doilea înveliş, acel caracter ascuns de îndrăzneală viguroasă şi de inteligență neîndurătoare ieşeau încet la iveală…

Capitolul XX - O grămadă de poveşti

Domnul Bruneau luase în mână broşura. Îi citi visător naivul titlu. Apoi se reculese şi, cu mâna lui robustă, îşi apăsă fruntea, ca şi cum şi-ar fi exprimat gândul.

— Există aici un punct de plecare surprinzător, sfâşietor de adevărat, ceea ce nu strică deloc, zise el laconic. Aceasta este istorie, cu toate că nu e scrisă fără abilitate, căci autorul, pentru a o scrie, a plecat de la acelaşi punct de vedere al judecătoriilor. Fiți liniştit, domnule Roland, nu spun nimic împotriva tatălui dumitale.

— Oh, răspunse Etienne, nu vă jenați. Doar despre piesa noastră era vorba…

— Eu îl consider pe tatăl dumitale un magistrat demn şi sunt întru totul de acord că al dumitale, domnule Schwartz, şi-a făcut datoria.

— Nu v-aş sfătui să spuneți altfel, îl întrerupse Maurice.

Normandul se înclină cu gravitate.

Ceea ce nu-l împiedică, reluă el ridicând vocea fără voia lui, ca acel André Maynotte să fie nevinovat şi să aveți în el un rol de primă mărime, un rol cât coloana Vendôme. Fiți atenți! Drama nu aşteaptă reprezentația; ea se joacă; noi o jucăm, iar

eu sunt aici mai ales pentru ca voi să ştiţi la timpul şi locul potrivit ce trebuie ştiut ca să nu greşiţi intrările. Mă urmăriţi?

— Vă urmărim! răspunseră tinerii, la fel de atenţi amândoi.

— Un fapt care le-a făcut un deserviciu, atât lui André Maynotte, cât şi soţiei lui, atunci, la proces, începu domnul Bruneau, a fost situaţia lor de străini; căci aproape peste tot în Franţa, corsicanii sunt priviţi ca nişte străini. Iată pentru ce frumoasă Julie şi soţul ei, originari amândoi din Corsica, îşi părăsiseră patria:

Acolo, mai departe de Sartène, există o frumoasă regiune de tâlhari; vreau să spun ca decor, căci, în realitate, cei mai perfecţi bandiţi din lume ar găsi acolo puţine ocazii de a-şi exercita prostimea. Călătorii sunt rari, iar ceea ce numim noi "case înstărite", încă şi mai rare. Există totuşi o poveste care plasează misterioasa capitală a brigandajului european în împrejurimile vechiului castel al conţilor Bozzo.

Ce pe vremea primului Paoli, un conte Bozzo ar fi capturat pământurile lui, punând să fie spânzurat, pe grecul Nicolas Patropoli, ale cărui isprăvi sângeroase îi înspăimântase pe locuitorii provinciei italiene Romagna şi care se făcuse vestit în întregul Univers sub numele de Fra-Diavolo, Veţi afla că acest nume se transmitea din generaţie în generaţie, ca acela de faraon în Egipt: au existat zece Fra-Diavolo. Nicolas Patropoli se afla atunci în Corsica pur şi simplu pentru a se reface, în mănăstirea Mântuirii. Aici îl îngrijea un medic priceput. Se poate că acest colţ sălbatic de pământ, dacă nu servea drept cartier general, să fi fost cel puţin un loc de refugiu pentru francmasonii crimei. Veţi aprecia.

Eu pot să vă afirm doar că vechea legendă a unei mănăstiri locuite de bandiţi, deghizaţi în călugări, era o realitate în Corsica la sfârşitul secolului trecut. Amintirea acelor puternici călugări din mănăstirea Mântuirii este încă foarte vie în împrejurimile oraşului Sartène şi mulţi oameni au văzut meterezele întunecatelor ziduri, îndărătul cărora se ascundea o veşnică orgie. Mănăstirea Mântuirii exista, în 1802, la liziera întinselor păduri de castani care mărginesc mărăcinişurile. Tot un conte Bozzo a fost cel care a dărâmat acest bârlog în primii ani ai Imperiului.

Ultimul Fra-Diavolo, tată al acelor *Veste-Nere* din Italia şi superior al mănăstirii Mântuirii, luptase cu oaste împotriva francezilor. El se numea Michele Pozza, după unii, Bozzo,

după alții şi a fost spânzurat, se spune, la Neapole, în 1806.

Acest Michele Bozzo, ultim şef al călugărilor briganzi, şi contele Bozzo care a distrus mănăstirea, erau oare rude? Nu se ştie.

Conții Bozzo, aşa cum se vede deseori în țările primitive, erau căpeteniile unei numeroase familii, în care existau mai mulți săraci decât seniori bogați. Am observat un lucru asemănător în Scoția, unde o întreaga seminție poartă acelaşi nume. Sub Restaurație, principalele căpetenii ale rasei sau ale clanului, cum s-ar spune în Anglia, se împrăştiaseră. Nu mai rămăsese decât ramura Bozzo-Corona, din Bastia şi neamul Sebastian-Reni, stabilit în împrejurimile oraşului Sartène. Sebastian-Reni, purta titlul de cavaler. Trăia la castel cu soția sa, care era franțuzoaică. Hanul îl recunoştea pe el drept şef, şi când avu o fiică, însuşi episcopul din Ajaccio veni să o țină deasupra cristelniței. O botezară cu numele Giovanna-Maria.

Din toată mănăstirea Mântuirii nu mai există decât un turn pe jumătate ruinat. De acest turn se rezemă o casă modernă, înconjurată de sumbre ruine. Din când în când, un bărbat venea să locuiască aici. Era bogat şi risipea bani în toată regiunea. Nu era un străin; purta numele Bozzo. Soția sa, care murise cu mult timp înainte, era o Reni; fiica şi ginerele, tot un Reni, locuiau în clădirile anexe ale castelului. Şi, totuşi, în ciuda acestor uniri prin căsătorie, o atmosferă misterioasă îl învăluia pe acest om, căruia i se spunea Tatăl sau Tatăl-Tuturor.

În lungile şi frecventele sale absențe, nimeni nu ştia unde se ducea.

Anul 1818 se dovedeşte la Paris fecund în atentate împotriva persoanelor şi proprietăților. Într-atâta, încât aceste acte criminale fură atribuite unui partid politic care ar fi încercat astfel să discrediteze guvernul la putere atunci. În plină prosperitate fără precedent spaima şi panica puseseră stăpânire pe toate straturile sociale. Gogorița aceasta purta un nume de care se mai auzise în împrejurări asemănătoare sub Imperiu şi chiar, spuneau bătrânii înainte de revoluție; i se spunea Haina-Neagră.

Persoanele cu judecată aveau tot dreptul să nu creadă în existența acestui bandit legendar, căci pentru fiecare crimă comisă fusese pronunțată o condamnare, iar dacă ceva ar fi trebuit să-i mire pe aceşti oameni, ar fi fost poate nemaipomenita exactitate a bilanțului judiciar care a putut să

plaseze, fără nici o excepție, vinovatul pedepsit în fața fiecărui act criminal săvârşit.

Îl cunoaşteți pe colonelul Bozzo-Corona, care se apropie de vârsta de o sută de ani…

— El e Haina-Neagră? întrebă Etienne râzând, sau e Fra-Diavolo înviat?

— Lasă-l să vorbească! spuse Maurice sever.

Domnul Bruneau îi făcu un semn amical de aprobare.

— Colonelul Bozzo, continuă el fără să țină seama de întrebarea lui Etienne, este muribund de câteva zile. Domnul baron Schwartz va pierde în el un client bogat, şi, în schimb, contesa Corona va avea o moştenire considerabilă.

Vă vorbesc despre el fiindcă în vremea aceea i s-a întâmplat o aventură din cele mai romantice. Cu toate că era în vârstă, ducea viața unui băiat tânăr şi pe picior mare. Era mai ales mare amator de jocuri de noroc. Junele nostru prim, Édouard, este şi el, ştiați, nu-i aşa? Dar vom vorbi şi despre ei…

O mulțime de oameni opuneau, totuşi, că viața de plăceri a colonelului nu era decât o mască în dosul căreia se ascundeau eforturile unui conspirator.

Ultima partidă a colonelului a rămas de pomină; a pierdut şapte mii de ludovici pe o carte. Trebuia, desigur, ca averea lui să fie normă, din moment ce pierdea sume mari fără să se enerveze, şi niciodată nu şi-a făcut creditorii să aştepte plata unei astfel de datorii de onoare.

Nu i se cunoştea vreo avere în Franța. El vorbea despre bunuri considerabile pe care le-ar avea în Corsica. După ultima lui pierdere, a plecat din Paris pe neaşteptate, şi cel care câştigase l-a urmat. Era vorba să vândă domeniul său din Corsica pentru a plăti cei şapte mii de ludovici; aşa ştia lumea; dar câştigătorul celor şapte mii de ludovici, entuziasmat de moşie, şi, fără îndoială, trădat la rândul lui de cărțile de joc, ceru de la Paris polițe după polițe şi sfârşi prin a muri în Corsica sau altundeva. Era un flăcău tomnatic. Atât.

Numai că Parisul se linişti deodată. Acel flăcău tomnatic putea fi deci autorul tuturor fărădelegilor care mâhneau Capitala. Orice ar fi fost, în curând nu se mai făcură atâtea ironii la adresa naivilor care credeau în Haina-Neagră.

Haina-Neagră se mutase la Londra![70] Londra nu mai îndrăznea acum să iasă seara, în ciuda celor trei poliții ale ei. Londra tradusese cuvintele pariziene: îi era teamă de *Black-*

Coat. Şi Londra avea dreptate, căci *Black-Coat* sau Haina-Neagră o brutaliza straşnic. Cele trei poliţii îşi pierdeau capul.

Cam în acelaşi timp, colonelul Bozzo veni să se stabilească la Londra, unde se pomeni deodată înconjurat de oameni care îi lăudau poziţia socială şi averea; mai ales marele domeniu din Corsica. Rumorile politice începură numaidecât să circule.

El trăia singur şi ducea o existenţă de burlac. Cina la club. În casa lui nu avea alt personal decât o jupânească italiancă şi un tânăr secretar francez, un fel de valet cultivat, foarte inteligent. Micul secretar, avea poate şi el un nume ca toată lumea, dar stăpânul lui, care îl luase de la Paris dintr-un atelier de lăcătuşerie ca să-l formeze pentru aceste funcţii de casă mare, îi dăduse una din acele porecle duble în breasla de calfă, numindu-l Toulon-nais-l'Amitié.

La Londra, Haina-Neagră sau *Black-Coat*, cu acoliţii lui, îi preocupară pe toţi gură-cască timp de un sezon. Fărădelegile atribuite bandei fură numeroase şi originale. Numai că oamenii rezonabili având ceva cunoştinţe în materie de drept, nu şovăiră să nege existenţa misteriosului şef al hoţilor: fiecare crimă, efectiv, aici ca şi la Paris, se solda în faţa justiţiei cu o condamnare.

La ce bun atunci să mai cercetezi? Haina-Neagră era un surplus, şi dacă din întâmplare l-ar fi arestat, legea nu avea nimic ce să revendice de la el!

Astfel vorbeau cumpătaţii, dar cumpătarea are ea oare bun-simţ? Nebunii credeau fără şovăire în Haina-Neagră: un dublu vampir, un monstru care ucidea de două ori, întâi cu pumnalul, apoi cu eşafodul…

Şi colonelul nostru îşi pierdea banii cu eleganţă, după cum îi era obiceiul.

Oamenii care au ceva de ascuns îşi schimbă numele. Colonelul nici nu se gândea: la Paris, la Londra, oriunde, el era colonelul Bozzo. La club fusese agitaţie, că nu se ştia cine e şi de unde venea; cei mai răi de gură se întrebară unii pe alţii mai de una, mai de alta, dar gentilomul francez fusese totuşi prezentat după toate canoanele şi mai ştia să şi piardă.

Partenerul lui obişnuit era John Mason, un fiu de nabab, al cărui tată câştigase milioane corupând chinezii. Despre acest Mason se spunea că ar fi avut o sută cincizeci de mii de lire venit, ceea ce însemna două milioane şapte sute cincizeci de mii de franci. De-abia se însurase cu o artistă şi se şi căia, după obicei.

Într-o dimineață el plecă în compania colonelului cu un vas care naviga spre Italia… Iată zvonul care circulă la Londra în această privință:

John Mason, ipohondru, chiar puțin bolnav de plămâni, voia să cumpere în sudul Europei o reşedință pentru iarnă. Or, moştenirea colonelului era tocmai pe măsură să-i satisfacă acest capriciu, deoarece averea lui îşi începea hotarul la munte şi se întâlnea cu marea trecând peste păduri vaste. După spusele celor de la club, colonelul nu mai poseda decât această moşie, dar mai adăugau că cei doi tovarăşi de călătorie o să joace neîntârziat o partidă formidabilă de table, a cărei miză va fi chiar acest domeniu.

Colonelul nu mai reapăru la Londra, unde legenda Hainelor-Ncgre începu să fie uitată din ce în ce, rămânând până la urmă doar o poveste de adormit copiii, în nici o capitală europeană nu se mai pronunța la vremea aceea numele Haina-Neagră, care strălucea totuşi undeva, în mitologia tâlharilor, aşa cum străluceau numele lui Cartouche, Mandrin, sau Schinderhannes. Dintr-o dată, către anul 1821, ziarele îl readuseră la viață. Haina-Neagră se afla arestat în închisoarea din Caen, pentru uciderea unei englezoaice, fosta artistă Sara Butler, văduva lui John Mason.

John Mason murise deci? Eu nu vă spun tot tinerii mei domni, dar dacă vreți informații mai ample, există un om, un cinstit, care şi-a petrecut 15 ani din viață cu polițiştii şi cu hoții…

Domnul Bruneau se opri aici să-şi recapete suflul; era nespus de palid şi broboane mari de sudoare se vedeau pe la tâmple.

Etienne şi Maurice ascultau cu o curiozitate crescândă această poveste care părea anume calculată ca să le stârnească interesul, plimbând-o departe de punctul inițial de plecare. Fiecare din ei se afla desigur, la sute de leghe depărtare de judecătorul de instructiv şi comisarul de poliție din Caen şi la tot atâtea sute de leghe de André Maynotte, gravorul viclenei mănuşi.

Maurice întrebă.

— Omul acela despre care vorbiți sunteți chiar dumneavoastră?

Domnul Bruneau îl pironi cu o privire stranie, metalică şi tristă, dincolo de care poate mocnea focul incendiar.

— V-ați uitat vreodată de aproape la acel nenorocit care locuieşte aici, lângă voi?… Trei-Labe, cum i se spune? întrebă

încet domnul Bruneau.

După care tăcu iar.

— Ei bine? întrebă Etienne, căutându-şi mereu drama lui, cu tenacitatea unui câine care adulmecă pe urma vânatului. Ce e cu Trei-Labe?

Normandul nu răspunse.

— John Mason ora mort de-a binelea, reluă domnul Bruneau, brusc. O poveste curioasă. Eu ştiu o mulţime de poveşti din acestea! Ah, ah! Parisul şi Londra nu mai auzeau vorbindu-se de Haina-Neagră. Cred şi eu! Nu poţi să fii peste tot. Haina-Neagră călătorea. Şi micul secretar al colonelului, Toulonnais-l'Amitié, crescuse cu timpul; era aproape un bărbat.

John Mason murise de-a binelea. Timp de un an notarul lui din Londra făcuse să-i parvină în Corsica sume fantastice, fiindcă el stătea în Corsica şi îşi data scrisorile din Sartène.

Ce făcea el la Sartène? Cu siguranţă că nimeni n-a ştiut vreodată. Juca fără îndoială domeniul. Partida dura, dura... Norocul se întorsese. Mason pierdea, din moment ce el cerea mereu fonduri. Artista, soţia lui Mason, se temu să nu fie ruinată. Plecă într-o bună zi de la Londra şi veni în Corsica, să vegheze asupra soţului şi asupra părţii ei de avere.

Când un nenorocit este prizonier, poate fi făcut să scrie şi să semneze orice, nu-i aşa? Pe bulevard e cunoscut bine acest lucru. Eu cred că John Mason nu mai juca de multă vreme. Când soţia veni să-l întâlnească, ce s-o fi petrecut, nimeni nu ştie, fapt este însă că printr-o scrisoare îi anunţa notarului din Londra moartea soţului său şi îi cerea la rândul ei bani, mereu bani.

Haina-Neagră a manevrat la viaţa lui mai mult aur decât ar trebui ca să cumperi tot Parisul.

Dar el are în jur o armată, şi aceasta costă scump.

Notarul lui John Mason primi o ultimă scrisoare de la văduvă. Aceasta nu semăna deloc cu celelalte şi conţinea doar câteva rânduri, în care îi anunţa evadarea ei miraculoasă. Vedeţi bine că era o închisoare! Doamna Mason nu dădea, de altfel, nici un amănunt; se limitase doar să spună că avea să se adreseze justiţiei.

Fiindu-i teamă de mare, întreprinse călătoria spre Calais de-a curmezişul Franţei. A fost asasinată într-un bar din Caen.

Pentru ce Caen? Nu era în drumul ei...

Asasinul a fost arestat.

Haină-Neagră a fost pentru prima şi ultima oară în viaţa lui arestat. Era oare chiar Haina-Neagră? Aşa se vorbea în închisoarea din Caen; şi chiar din fosta lui celulă — cinci sau şase ani mai târziu, — a evadat André Maynotte printr-o fereastră ale cărei gratii fuseseră tăiate încă de pe vremea când stătuse închis aici Haina-Neagră.

Toulonnais-l'Amitié o pornise în urmărirea actriţei. Stăpânul său, colonelul, îl secundase. Mult timp după aceea, într-o noapte întunecată, se întorseseră amândoi în Corsica, împreună cu un străin care, fără îndoială luă în primire camera de culcare a lui Mason. Scrisorile pe care le punea acum l'Amitié la poşta din Sartène erau adresate la Berlin. Căci din Berlin lipsea un bogat bancher evreu. Sosiră mulţi bani prusieni la Sartène. Apoi şeful făcu o călătorie în Australia, şi încă una în Rusia. Avea loc destul în pivniţele mănăstirii Mântuirii. Cei care îi însoţeau la întoarcere pe Tatăl-Tuturor şi pe Toulonnais-l'Amitié intrau acolo şi nu mai ieşeau... În 1821, Toulonnais-l'Amitié se făcuse un bărbat zdravăn şi frumos, om de viaţă, îndrăzneţ, insolent, îndrăgostit de toate femeile şi omorându-şi timpul cum putea. Sunteţi mulţumiţi, sper, că v-am arătat dintr-o dată dedesubturile jocului; cei din vecinătatea oraşului Sartène erau departe de a şti atât de multe lucruri câte ştiţi voi acum de la mine. Ideile politice care au generat revoluţia din 1830 se năşteau atunci în întreaga Europă, iar suflul societăţilor secrete din Italia pătrundea până în acest colţ retras. Pentru toţi cei care căutau explicaţii, Tatăl-Tuturor era un misionar al carbonarismului{71}.

Ceea ce se dovedea era ura lui împotriva lui Sebastian-Reni, a conţilor Bozzo, aşa-zisul şef al clanului, care rămânea însă devotat Bourbonilor. Sebastian-Reni muri la castel, în acel an 1821, iar văduva lui, o femeie pioasă, nu putea întârzia să-l urmeze, fiindcă medicii o condamnaseră şi pe ea. Tânăra lor fiică, blândă şi de o frumuseţe îngerească, numai graţie şi bunătate, fusese nevoită să părăsească mănăstirea din Sartène, unde îşi făcea studiile şi educaţia, pentru a-şi îngriji părinţii.

Giovanna-Maria Reni urma să împlinească pe atunci şaisprezece ani. Mătuşa ei, superioară Bernardinelor din Sartène, o crescuse ca o nobilă doamnă, aşa cum trebuia să fie. Ea fusese destinată unuia din verii ei din Bastia, unul dintre tinerii de frunte din insulă. Într-o seară, pe când se întorcea de la biserică, fu atacată, nu departe de ruine, de

acel necopt donjuan, Toulonnais-l'Amitié. Omul acesta nu respecta nimic. Un băiat din oraş, de meserie armurier-gravor, îi sări fetei în ajutor şi îl bătu pe agresor. Giovanna-Maria nu îl uită pe tânăr. Toulonnais-l'Amitié nu îl uită nici el.

Salutați, domnilor autori dramatici! Eroii voştri intră în scenă. Armurierul-gravor din Sartène se numea André Maynotte, şi Giovanna-Maria, acel înger frumos, este contesa voastră Olympe Verdier.

Capitolul XXI - Secretul piesei de teatru

Când domnul Bruneau pronunțase numele Giovannei-Maria, ochii îi străluciseră neobişnuit, ca în urma unui şoc. Maurice asculta, nemaicăutând în această povestire, parcă voit încurcată, acțiunea unei drame, ci succesiunea faptelor, atât de asemănătoare cu realitatea care îi înconjura. Sprâncenele îi dădeau un aer mai bărbătesc. Nu ar fi putut spune că pricepea tot, dar intuise destul, şi domnul Bruneau, simțind că între ei se stabilise o înțelegere, i se adresa de preferință lui.

Etienne, credincios piesei, căuta intriga. Se lăsase furat de hățişul acestei povestiri confuze, ascultând cu o spaimă voluptoasă. Îşi lua notițe de neînțeles. Teribila siluetă a Hainei-Negre domina întreaga atmosferă sumbră. Îşi imagina un act al piesei petrecându-se în pivnița de sub ruinele mănăstirii. Actrița, soția lui Mason, va juca oare mai târziu vreun rol? Aici era cheia.

Dar, la dracu! La ce bun să te încurci cu preliminarii de acestea? Numai afacerea Maynotte, ieşind din dramaticele încurcături, promitea vreo trei-patru duzini de tablouri, la alegere.

Domnul Bruneau continuă:

— Țin să vă spun acuma, ca nu cumva să uit, că pentru uciderea lui John Mason, la Londra a fost spânzurat un om. La Berlin, un cap s-a rostogolit în coşul ghilotinei pentru dispariția bancherului evreu. Mortul de la Viena şi cel de la Petersburg au fost şi ei răzbunați de eşafod. Haina-Neagră şi legea şi-au făcut datoria. Socotelile bune fac prieteni buni!

Acest André Maynotte era orfan de tată şi mamă. Nici ambiţia, nici inteligenţa poate nu ţinteau dincolo de situaţia lui socială, dar întâlnirea cu Giovanna îi transformă sufletul. Înţelese atunci ce însemna adevărata fericire. Iubea.

Cu atât mai bine sau cu atât mai rău pentru voi, tinerii mei maeştri, dacă acest sentiment vă spune totul...

— V-a tremurat vocea când i-aţi pronunţat numele, zise Maurice cu destul interes.

— Pentru că inima mea sângerează, răspunse normandul, recăpătându-şi calmul cu un vizibil efort. Care om nu are o amintire? Eu am suflet... André Maynotte şi-a părăsit atelierul; alerga să-şi găsească inima pe care şi-o pierduse. Petrecea zile şi nopţi dând târcoale zidurilor întunecate care îl despărţeau de comoara lui iubită.

— Şi Giovanna-Maria ştia?

— Toate fetele care sunt iubite ştiu. Chiar în seara în care murea mama Giovannei, Toulonnais-l'Amitié plănuise să o răpească. André Maynotte nu ştia nimic, dar era foarte neliniştit. În loc să se întoarcă la el acasă, rătăcea visător pe la liziera pădurii de mirt. Se făcuse noapte şi toate zgomotele parcă le înghiţise pădurea. De-odată un pas uşor lipăi în praful potecii, şi André auzi o voce de fetiţă, care îl strigă pe nume.

"Pe aici, răsfăţato", îi spuse André; căci o recunoscuse în semiîntuneric pe Fanchette, nepoata Tatălui-Tuturor. O făptură ciudată, care era tot sufletul bunicului ei şi despre care cei din regiune spuneau că va fi mai bogată decât o regină.

Copila sări pe sub pomi şi veni să se arunce gâfâind în braţele lui André.

"Noaptea nu mă sperie, spuse fetiţa, dar secretarul bunicului meu este un bandit. Dacă m-a urmărit, are să mă omoare!"

Îi făcu un semn să tacă şi ciuli urechea. Totul părea pustiu în jurul lor. André o întrebă:

"Dar de ce te urmăreşte Toulonnais, fetiţo?"

"Pentru că Giovanna m-a trimis la tine."

"Giovanna?!" se miră André, simţind că i se înmoaie picioarele.

El îşi simţea tot sufletul plin de dragoste.

"Uite că tremuri, spuse copila, cum tremura şi ea când mi-a vorbit de tine. Dar ascultă: Toulonnais-l'Amitié este un bandit; îl dispreţuiesc; inspiră teamă şi tatălui şi mamei mele,

cu toate că sunt copiii Stăpânului, în seara asta se plimba prin castel, chiar în coridorul care duce la camera moartei. Tu ai văzut vreodată morți? Eu aş fi vrut să văd moartă şi mă învârteam şi eu pe acolo. Aşa l-am auzit pe l'Amitié spunându-i cameristei: «Am să-ți dau zece napoleoni...» şi îi strângea tare brațul; camerista plângea. Am auzit apoi că i-a mai spus: «Caii au să aştepte la jumătate de drum de ruine...» Camerista a răspuns: «Dar diaconul care păzeşte camera mortuară...» Atunci l'Amitié a început să râdă şi i-a spus: «I s-au astupat urechile şi ochii cu ducați...» Şi a adăugat: «Mâine se va întoarce la mănăstire, va fi prea târziu: o vreau în noaptea asta».

André rămăsese încremenit.

"Ai înțeles?" l-a întrebat copilă, ai cărei ochi inteligenți şi adânci ca nişte ochi de femeie străluceau în întuneric.

"Desigur, i-a răspuns André, înțeleg."

"Atunci, a continuat mica Fanchette, camerista a spus un da, foarte încet, şi l'Amitié a sărutat-o... Ah, era să uit ceva: cei zece napoleoni sunt pentru ca să-i dea Giovannei un ceai care să o adoarmă. Trebuie să o ia la ora două noaptea, pentru ca luna stă pe cer până la ora unu... Ştii ce-şi spun între ei, ca să se recunoască, cei care nu sunt de pe aici şi care vin să ceară bani bunicului?"

"Nu, nu ştiu."

"Ei spun aşa: *Se va lumina de ziuă mâine?* I-am auzit de sute de ori. Asta te va ajuta să intri la castel dacă e poarta închisă. Dar uite că mă zăpăcesc, şi nu e bine, căci ar fi trebuit să fiu înapoi. Nu ți-am mai spus că am alergat la Giovanna de îndată ce 1'Amitié şi camerista n-au mai fost în coridor. Şi i-am spus tot. Nu am putut să văd moartea, pentru că era cu un cearceaf mare alb pe față şi pe cearceaf un crucifix mare negru... Giovanna e foarte frumoasă. Am să fiu şi eu frumoasă când am să mă fac mare. I-am spus tot; ea s-a făcut palidă, parcă era de ceară. L-a pomenit pe Dumnezeu, pe Sfânta Fecioară şi apoi pe tine. I-am spus: «Eu îl cunosc şi ştiu unde este în fiecare seară». Atunci ea m-a trimis şi, uite, aceasta este din partea ei."

Şi Fanchette puse în mâinile lui André o cutie de bijuterii şi o pungă.

"E tot ce are!" mai spuse Fanchette înainte ca tânărul armurier să-şi fi putut exprima în vreun fel uimirea.

Nu aş şti să vă repet cuvintele copilăreşti, naive, fermecătoare, cu ajutorul cărora Fanchette îl făcu pe André să

înțeleagă că ceea ce îi trimisese nu era o recompensă, ci chiar zestrea, sărmana zestre încredințată logodnicului ei de către logodnică. Lui André i se păru că are cel mai minunat din toate darurile lumii.

Fanchette termină astfel:

"Trebuie să vii înainte de ora două şi să-ți aminteşti bine totul. Adio! Au să mă certe."

Şi se repezi, uşoară că o căprioară, pierzându-se în întuneric. André rămase mult timp nemişcat în acel loc. Ideea că totul era un vis îi revenea în fiece clipă, dar obiectele trimise de Giovanna vorbeau. El se duse în oraş să-şi ia armele şi tot ce avea şi el ca bani. Era vorba într-adevăr, să fugă cât mai departe. Întregul trib avea să o pornească în urmărirea lui. Ajungând din nou în dreptul castelului, identifică locul unde aşteptau caii comandați de tulonez. Se petrecea şi se cânta în casa Tatălui, care adusese nu demult un oaspete din Ungaria.

André îşi trase pălăria pe ochi şi se înfăşură în manta. Luna, la primul pătrar, chiar începuse să coboare de după munte. Era timpul. André intră cu îndrăzneală şi spuse omului de la poartă:

"Se va lumina de ziuă mâine, prietene?"

"Tot ca şi ieri, răspunse celălalt, dacă vrea Dumnezeu.

Apoi adăugă:

Soseşti cam devreme!"

"Timpul ne grăbeşte", răspunse André, care trecu.

După scurt timp, el se întorcea ducând în brațe pe Giovanna-Maria, care avea un voal înnodat peste gură.

De data aceasta, gardianul se făcea că doarme.

O voce plăcută de copil se auzise la o fereastră, pe când ei treceau pe sub pinionul castelului, strigându-le: "Noroc!"

Fanchette nu dormea.

Omul care ținea caii nu avu nici o bănuială. Giovanna se lăsa urcată în şa gemând. O porniră în galop. În casa Tatălui-Tuturor se cânta tot refrenul vinului.

Pentru cei doi tineri nu a fost o noapte de dragoste. Giovanna plângea, urmărită de imaginea mamei sale. André, supus şi blând, respecta durerea iubitei lui. În zori trebuiră să poposească la un han, pentru că Giovanna îşi pierdea puterile. Cei din familia Reni o şi porniseră să străbată regiunea.

Se văzură nevoiți să se afunde în desiş, căci drumurile erau cercetate în lung şi în lat de urmăritori. Toulonnais îi

pusese pe picior de alarmă pe toţi cei care dădeau ascultare Tatălui-Tuturor. Cei doi îndrăgostiţi, ghemuiţi în desiş, auziseră nu o dată vânătoarea care se pornise în dreapta şi în stânga, prin faţă şi prin spate. Pericolul îi înconjura din toate părţile.

Acum, însă, Giovanna îşi rezema capul ei palid de pieptul lui André şi amândoi erau fericiţi.

După şapte zile de la fuga lor de la castel, ajunseră la mare, care totuşi nu era la mai mult de o zi de mers. Debarcară la Sassari în Sardinia şi îi căsători un preot, unchiul lui André din partea mamei.

Oh, minunată primăvară! Sassari era prea aproape; se duseră în insula Hyères, unde îndrăgostiţii se pot simţi atât de bine. Se aflau însă prea aproape. Trebuia să traverseze întreaga Franţă ca să pună un spaţiu cât mai mare între ei şi nenorocire. Giovanna avea să fie mamă: erau cu adevărat fericiţi.

André căuta un oraş care să nu fie pe drumurile de acces care duc de la Paris spre capitalele Europei. Alese în cele din urmă Caen, oraş vechi şi liniştit, la patru sute de leghe de Sartène, şi, privind în jurul lor, tinerii soţi răsuflară uşuraţi, crezându-se la adăpost. Un diavol se afla însă pe urmele lor, un diavol nevăzut. În mijlocul surâzătoarei lor fericiri şi când copilul aşezat între ei ca o mângâiere înmulţea bucuriile paradisului lor, ei erau de mult condamnaţi.

Într-o seară, un evreu care vindea lucruri de ocazie, pe care André Maynotte nu-l văzuse niciodată, veni la el să-i ofere, printre altele, şi mănuşa de oţel cizelată, care joacă un rol atât de funest în afacerea Bancelle. Evreul avea toate hârtiile în regulă şi actul de vânzare din care se vedea că era proprietarul acelei mănuşi. În faţa minunatei opere de artă, simţindu-se în stare să o restaureze complet, André întrevăzu o mică afacere. Julie a lui, căci Giovanna purta acum acest nume, era atât de potrivită pentru a străluci printre fericiţii lumii acesteia! Ambiţios cum era din fire, André cumpără mănuşa. Peştele muşcase din nadă. André şi Julie îşi puseseră singuri laţul de gât.

Toulonnais-l'Amitié îi spusese Stăpânului: "Ăştia doi cunosc secretul nostru."

Îşi înşela, desigur, stăpânul, pentru că André ştia tot atât cât ştiau cei care cleveteau în Sartène, iar Julie, crescută la mănăstire, nu ştia nici atât. Dar André Maynotte avea să afle totul foarte curând într-o îngrozitoare şcoală.

Domnul Bruneau tăcu brusc şi rămase visător.

— După aceea?… întrebară într-un glas cei doi tineri.

— Restul este aici înăuntru, zise domnul Bruneau, apăsându-şi energic mâna pe broşura în care se descria procesul din Caen. Dacă nu ați citit cu atenție ce scrie aici, mai citiți o dată; este ideea principală: omul care aruncă un nevinovat ca nutreț legii, sceleratul virtuos care cântă la *Cod* aşa cum îşi agită Bériot vioara…

— Dar cenzură? obiectă Etienne din înălțimea bunei lui credințe.

Maurice spuse pe un ton hotărât:

— Domnule Bruneau, dumneavoastră nu ați venit la noi pentru un subiect de melodramă.

Ochii lui ageri fixau ochii normandului. Acesta clipi şi cătă în jos.

— Am venit, este adevărat, pentru una şi pentru alta, murmură el; drama care se joacă în această casă, la castel, în casa boierească, în stradă înaintează mai repede decât pana voastră, şi ea se va fi dezlegat de multă vreme când voi de-abia o veți prezenta la teatru.

— Michel este amenințat? întrebă Maurice.

— Toți suntem amenințați, răspunse domnul Bruneau, redeschizându-şi încet ochii, care acum nu mai străluceau. Apoi, coborând vocea: V-ați încrucişat vreodată pe scară cu domnul Lecoq, vecinul vostru?

— Zău! făcu Etienne, care ridică din umeri.

Normandul continuă, adresându-se lui Maurice, ale cărui sprâncene se încruntaseră iar:

— Nu te supăra, tânărul meu maestru: eu voiam să vă dovedesc că sunteți şi voi implicați în această dramă.

— Oare domnul Lecoq… începu Maurice.

— Ştiți bine, îl întrerupse domnul Bruneau, că în orice paradis trebuie să existe un şarpe.

— Trădătorul! izbucni vesel Etienne. Diavolul este cel care, deghizat în vizitiu, conduce întotdeauna trăsura melodramei!

Căci toată lumea o jigneşte pe această rentabilă melodramă, chiar cei care o cultivă! Chiar şi cei care ar vrea să o trăiască şi nu reuşesc!

— Un om iscusit, acest domn Lecoq! spuse normandul, ca şi cum ar fi vorbit singur. În piesa noastră ar fi excelent rolul lui ca Satana-vizitiu.

Domnul Bruneau ținea în mână ceasul. Îl deschise şi-i

consultă cadranul.

— Există, spuse el încet şi rar, cu un ton de profundă emoție, există un om care s-ar arunca în apă cu o piatră de gât numai ca să-l împiedice pe domnul Michel să se înece. Voi sunteți tineri, trebuie sa aveți inimă bună. Şi apoi eu v-am dat de înțeles: sunteți şi voi implicați în povestea asta până în gât…

— Până în gât! repetă el, răspunzând privirilor întrebătoare ale lui Maurice şi Etienne. Sunteți amestecați prin legăturile voastre de familie, prin prietenia, prin ura şi prin dragostea voastră. Cu voia sau fără voia voastră, va trebui în curând să jucați o îngrozitoare partidă. Este o prăpastie care vă atrage…

— Ce fel de om e ăla? murmură Etienne. Vorbim despre piesă sau despre ce?

— Nu despre piesă, răspunse tăios Maurice.

— Desigur, interveni domnul Bruneau cu o uşoară nuanță de ironie. Noi le facem pe toate dintr-o dată; noi trăim drama.

Şi ridicându-se adăugă:

— Ceasul meu merge la fel cu cel de la Bursă; trebuie să vă părăsesc pentru ca să termin o treabă care te priveşte pe dumneata, domnule Maurice.

— Ce treabă?

— Să împiedic căsătoria domnului Lecoq.

Maurice sări în picioare.

— Puteți face ceva în afacerea asta? izbucni el.

— Am mere trecere… foarte mare, răspunse normandul zâmbind.

Lui Etienne îi fierbea capul.

— Ce intrigă bună de scenă, zise el.

Domnul Bruneau făcu un pas spre uşă, dar se opri văzând tabla pe care erau scrise personajele dramei.

— Ah, făcu el, s-a şters ceva! Şi întorcându-se spre cei doi, spuse: Eu sunt singur împotriva unei armate, şi legea nu e de partea mea. Nu mă mai întrerupeți. Într-o inimă zdrobită în care sentimentul supravieţuieşte tuturor celorlalte stări, există o formidabilă putere, iar ura, transformată în martiriu, oțeleşte sufletul. Eu sunt tare cu toate că sunt singur. Vreți să mă ajutați să-l salvăm pe Michel?

— Dacă am şti… începu Etienne.

— Vrem! îi întrerupse Maurice.

— Sunteți gata la orice pentru el?

— La orice, răspunseră de data aceasta amândoi.

Etienne simţise că ezitările lui dădeau o lâncezeală în dialog.

— Chiar fără voia lui? mai întrebă domnul Bruneau.

— Chiar fără voia lui.

— Atunci e bine. Tot ce v-am spus este riguros exact: sunteţi ameninţaţi amândoi, pentru că cel puţin unul din voi poate stingheri anumite proiecte şi amândoi sunteţi în situaţia da a vă asuma crima pentru că amândoi faceţi parte din casa Schwartz.

— Crima! spuse Etienne, încă nu s-a vorbit de o crimă!

— Explicaţi-vă! interveni Maurice.

— Mai târziu, răspunse scurt domnul Bruneau. Acum e de ajuns să ştiţi că salvându-l pe Michel vă salvaţi şi pe voi, Şi luând creta, le spuse: Citiţi repede şi să vă aduceţi aminte. Ceea ce voi scrie va echivala cu multe explicaţii!

Etienne şi Maurice, aplecaţi înainte, îi urmăreau mâna şi-l ascultau ca pe un oracol.

Tabla începu să fie completată astfel:

Édouard — fiul lui André Maynotte şi al lui Julie.

Olympe Verdier — Julie Maynotte.

Sophie — fiica bancherului Bancelle.

Médoc — Toulonnais-l'Amitié.

Cei doi tineri râmaseră o clipă muţi, apoi Maurice întrebă:

— Verişoara mea Blanche este fata acestui André Maynotte?

— Nu, răspunse domnul Bruneau.

— Şi… acest André Maynotte nu trebuie să fie mort, din moment ce este eroul dramei? întrebă Etienne.

Faţa domnului Bruneau deveni palidă; vocea i se schimbă; răspunse totuşi imediat:

— Dacă acest André Maynotte ar trăi, Olympe Verdier ar fi bigamă; este cu neputinţă. André Maynotte este mort.

Cu un gest rapid, şterse tot ce scrisese, aruncă departe creta şi ieşi.

Trecând pragul, le mai spuse:

— Aţi făgăduit: fiţi gata!

Şi dispăru.

— Gata la ce? şopti Etienne. De când e lumea lume, nu a existat vreodată o situaţie asemănătoare! E original, e răsucit… mă impresionează!

— Ne-a minţit cel puţin o dată, se gândi cu voce tare

Maurice. André Maynotte trebuie să fie în viață.

— Ca tine şi ca mine, răspunse Etienne. Mi-aş băga mâna în foc. În caz contrar, ar trebui mai întâi să-l înviem pentru piesa noastră.

— Nu ne-a spus cine era acest André Maynotte.

— El este, zău!

— Nu cred...

— Atunci cine?

— Acel Trei-Labe...

— Formidabil! André Maynotte este Trei-Labe! Trei-Labe este André Maynotte... Pânza sau banii mei! Tunete din Brest! Ce schemă! Aburi de cinci sute de cai putere! Tata are să vină la teatru să vadă drama. Scrisoarea mea de invitație: "Dragul meu părinte, vei recunoaşte în sfârşit că fiul tău avea aptitudini excepționale..." Lojile de avanscenă pline de femei cumsecade. Toată burghezia Capitalei la balcon, presa la fotoliile de orchestră. Jos cu intriga!

— Eşti nebun! zise Maurice.

— Şi mă mândresc! Ştrengarii în paradis, la galerie. Cu ochii ațintiți la parter! Îi şi aud cum cântă bătând din picior:

Vii tu să supezi la mine?
Sau eu să supez la tine?
Tot atât e pân'la tine
Cât ai tu până la mine,
Umbrelă, brelă, brelă, umbrelă, brelă, brelă...

— Gălăgia îl imploră Maurice. Lasă-mă să reflectez.

— Autorul! Autorul! Autorul!

— Taci din gură, ce dracu!

— Domnilor, piesa pe care avem cinstea să o reprezentăm în fața dumneavoastră...

Maurice îl apucă strâns de guler.

— Dar Haina-Neagră? întrebă el.

— Podoaba noastră de Haină-Neagră! Să vorbim despre el...

— Dar dacă omul ăsta ne întinde o cursă?

— O complicație? Cu atât mai bine! Omul ăsta ne întinde poate o cursă! Orbi cum suntem noi! Noi nu îl văzusem! Francisque! Doamna Abit! Delaistre!

— Dacă face din noi instrumentele unei crime?

— Bravo! Vreau! Vrea să facă din noi instrumentele unei

crime! A vorbit despre o crimă… Toți! Toți!

— Dacă o fi chiar el… domnul Bruneau… Haina-Neagră?

Etienne îşi împreună mâinile şi căzu pe scaun, sufocat de bucurie.

— Ei! Haina-Neagră! O sută de reprezentații în plus! Mulțumesc, Doamne! Mulțumescu-ți ție!

Capitolul XXII - Haina-Neagră

Iată, a venit timpul să vorbim şi despre Hainele-Negre, care sunt de fapt cheia acestor întâmplări adevărate. Am adus de nenumărate ori în discuție acest mit care a neliniştit diferite epoci şi a cărui prezență la Paris a lăsat urme serioase, cu deosebire la începuturile acestui secol. Am spus atâtea despre Hainele-Negre, încât cei ce se ocupă cu descifrarea rebusurilor şi dezlegarea şaradelor vor putea pecetlui pe careva cu aceasta vestită poreclă.

Dar nu am spus oare prea multe? Şi domnul Bruneau, acel normand, este oare sigur pe acțiunile lui?

În anumite perioade Parisul a văzut înmulțindu-se asociațiile de răufăcători în aşa măsură, încât panica s-a răspândit de la o stradă la alta, iar oamenii şi-au baricadat casele că pe adevărate fortărețe. Nu ne referim aici la Evul Mediu, nici la timpurile barbare, când nici o rază nu lumina nopțile pariziene dacă nu era pe cer luna; nu vorbim nici chiar de acele zile mai apropiate, când domnii Sartine[72] şi La Reynie[73] — asigurau cu mare greutate şi cu tot felul de sacrificii liniştea oraşului, făcând ordine prin dezordine şi uneori dezordine prin ordine. Noi vorbim de timpurile noastre; piața Bastiliei îşi avea demult coloana ei; rămăşițele pământeşti ale împăratului Napoleon erau demult sub domul Invalizilor; *Gazette des Tribunaux* anunța deschiderea unei noi străzi, Rambuteau[74]; pe tronul Franței domnea Louis-Philippe; câteva personaje politice de la înălțimea grandorii lor trişau în schimbul unor mari beneficii, care erau înseşi interesele guvernamentale; se vorbea fără jenă de corupție politică; glumind, ca între prieteni, jurnalele atacau vreun demnitar spunându-i: "Dragul meu, eşti un vândut!" Nu li se dădea prea multă atenție celor care ofereau bune recompense.

Orice se transforma în ironie; deputații aleşi şi jurnaliştii mituiți dădeau asalt bunei dispoziții; toată atmosfera era de o veselie excentrică; nu se pronunța şi mai ales nu se scria cuvântul "virtute" decât pentru a stârni ilaritatea.

În Europa domnea pacea, pacea cu orice preț, cum spunea opoziția; nimeni nu lua în serios amenințările de război. Prosperitatea materială creştea; industria luă avânt vrednic de memorat, iar aceşti ani ar putea fi numiți vârsta de aur a societății comerciale. Averi scandaloase creşteau, scădeau, se umflau, se turteau: era un fel de binecuvântare. Parisul semăna cu o imensă stradă Quincampoix[75] în care tropăia fără încetare jocul de bursă. Bogații jucau şi câştigau; săracii jucau şi pierdeau; şi, ca un corolar, guvernul încuraja, sustrăgând la rândul lui fonduri.

În taină, dar în mare grabă, ceva se fărâmița în această maşinărie. Se simțeau simptome stranii; râsul suna fals, belşugul părea bolnav. Fiecare era târât din umbră de nu se ştie ce fatalitate.

Se comiteau crime: acest lucru nu aduce noroc unei domnii; crime interesante, nelegiuiri dramatice, procese celebre, cu duiumul. Notarul Peytel făcea concurență doamnei Lafarge, Elicabide rivaliza cu Léotide, iar artistele de la "Marcellange" ofereau curiozității înfierbântate a mulțimii — lamentabil blazată fața de subiectele cu bun-simț — cea mai bună comedie umană pe care le-a inspirat-o vreodată Curtea cu juri.

Criza îşi făcuse loc în straturile înaltei societăți; în păturile, mijlocii, mâinile mai puțin înroşite de sânge erau în schimb mai lacome de câştig; jos de tot se lăfăia dansul macabru al viciului, hoț şi asasin. Se mai râdea încă, dar domnea trama.

Se ascuțea pana care avea să scrie *Misterele Parisului*, acea carte bizară şi măreață care a avut, după părerea noastră, neajunsul de a plasa toate mizeriile sociale în domeniul fantasticului. Tot căutând neprevăzutul, Eugène Sue a descris situații extraordinare, perindând în mintea cititorului atâtea crime, încât prin însăşi maniera lor au ajuns incredibile. Dacă un scriitor a meritat vreodată numele de istoric, acela a fost el, şi, totuşi, cine poate da crezare tablourilor descrise în acea carte decât exagerata naivitate populară?

Pe de altă parte, Sue încerca să dea sfaturi, acesta fiind alt neajuns, căci faptele trebuiau să fie convingătoare, şi nu

povestitorul; a scris într-o limbă aleasă, foarte greu de înțeles, pe care nici el poate nu o pricepea îndeajuns. Acei vocabular nou al socialismului, care nu are nici treizeci de ani, pare cititorului cu mult mai învechit decât franceza lui Amyot sau a lui Montaigne.

Nu din întâmplare ne-am referit la socialism; el se năştea în paralel cu toate aceste frământări şi nelinişti; îşi bâlbâia destul de confuz, dar cu orice prilej, declamațiile austere. Apostolii socialismului se sfâşiau între ei cu atâta înverşunare, încât părea a fi epoca certurilor scolastice, iar întovărăşirea, acest adevăr primordial, căruia nimeni nu se gândea să-i nege puterea, amenința să se năruie tocmai din cauza pledoariilor turbulente ale apărătorilor ei.

A existat un om care avea geniu, un om lucid şi totodată poetic, plin de impetuozitate, de imaginație, de idei practice, un adevărat izvor de efervescență. El se numea Charles Fourier[76] şi a murit în mansarda sa din strada Saint-Piere Montmartre, tocmai când, propriii lui ucenici să renunțe la sistem.

Nu ne-a rămas de pe urma lui decât o băcănie model şi amintirea gazetei *Democrația pacifică*.

Este oare destul de învechit acest titlu? Scos deodată la iveală, el nu face impresia unei mumii egiptene? *Democrata pacifică!* Secole scurse! Cât de mult au durat deci aceşti douăzeci de ani!…

Atât înainte, cât şi după moartea lui Fourier, cei care nu au dorit altceva decât să se întovărăşească au fost hoții. Dacă citeşti *Gazette des Tribunaux* începând de pe la 1830 până la 1845, rămâi surprins de numărul şi importanta bandelor de răufăcători care au încăput pe mâna justiției. Justiția însă nu i-a prins pe toți; dovada este însuşi faptul că au rămas destui, fără să-i mai socotim pe cei care au murit pe la casele lor, respectați de toată lumea; se ştie că Vidocq şi domnul Allard, vestiții şefi de poliție, au făcut în acea epocă arestări memorabile. Fiecare regiune a putut să vadă două, trei, uneori patru adevărate regimente de bandiți defilând cu şeful lor în frunte, majoritatea aveau legături misterioase între ei; crima trecea cu pas gigant de la unii la alții, şi eroi ca Graft, asasinul ceasornicarului Péchard de la Caen, avea state serioase de serviciu într-o duzină de astfel de regimente diabolice.

Cu toate acestea, între ele existau acelaşi stil unitar de organizare; fiecare opera pe cont propriu, şi în tot noianul de

mărturii şi denunţuri care lămureau juriile nu exista nici o urmă care să ducă spre acele centralizări care, pe bună dreptate, înspăimântau lumea. Tipul uriaş al lui Vautrin[77] monarhul absolut al lumii interlope, nu a existat niciodată decât în imaginaţia lui Balzac. Ticăloşii — slavă Domnului! — nu au spirit de familie; ei se pizmuiesc, se hărţuiesc, se trădează reciproc şi de fiecare dată când unul dintre el face vreo afacere strălucită, un cor de voci se ridică invidioase în adâncurile întunecoase pentru a denunţa numele lui poliţiei.

În această privinţă, hoţii din Londra sunt mult mai de temut decât cei din Paris. Iată, se împlinesc aproape două secole de când The Great Family — Marea Familie — există în Capitala Regatului Unit. Ea îşi are regele, legea, Parlamentul, religia şi forţa ei armată. Rădăcinile ei coboară adânc, mult sub nivelul social; vârfurile urcă însă atât de sus, încât acuzarea cu greu le poate ajunge. Aici adevărul lasă mult în urmă toate ficţiunile romancierilor noştri; crimă, organizată cu înţelepciune şi generozitate, are precauţiunile unui guvern, şi faţă de restul lumii rămâne în limite, într-un fel, politice.

Noi însă ne aflăm în Franţa; să lăsăm deci deoparte originalităţile transcendentale ale Angliei.

Ceea ce am spus mai sus În legătură cu Londra şi solida asociaţie a răufăcătorilor ei nu este totuşi deplasat; panica nedefinită care a zdruncinat Parisul în acel an 1842 se bizuia pe un fapt asemănător. Numărul mare de bandiţi, ale căror acte criminale se succedau fără încetare, apariţia neîncetată a criminalilor care se iveau în masă, de parcă însuşi pavajul oraşului ar fi acoperit un nesecat izvor de tâlhari, toate făceau să reînvie în mintea populaţiei acea veche idee că un misterios grup studia cum să completeze neîncetat golurile produse în rândurile armatei răului. Poate că exista chiar Vautrin, acest geniu declasat, această roată puternică, dar dezaxată, a cărei forţă acţiona împotriva mişcării mecanismului social. Exista poate un om, cu destulă trecere şi mâna destul de lungă, încât să ajungă şi să stăpânească toţi borfaşii din Franţa şi din Navarra; un cap inteligent şi destul de puternic, încât să fondeze Roma crimei; o judecată destul de limpede, încât să instaureze în acest nou Vatican marea politică a excomunicaţilor.

Aceasta s-a spus; de către cine? Nu se ştie; s-ar părea că anumite lucruri sunt purtate de vânt. Odată căzut primul cuvânt, ecoul îl adună de pe jos, îl ia şi îl răspândeşte. Toată lumea ştie cât de departe se aud cuvintele repetate foarte

încet. Este că un miracol. Apoi freamătul vocilor se amplifică într-o bună zi, şi întregul Paris vibrează ca un instrument de mare rezonanță.

Este adevărata reputație; însăşi publicitatea care se face în jurnale şi în ciuda jurnalelor; este pata magică de ulei care se măreşte şi se întinde cuprinzând deodată totul. Din acea clipă dispare îndoiala şi se naşte certitudinea; cuvântul "poate" nu se mai pronunță. Vautrin, există, categoric. Cine l-a văzut? Nu are importanță. Oare Vautrin poate fi văzut? Are să spună vreodată: "Eu sunt Vautrin!"? El este acela, sau acesta. Poate fi un soldat: în definitiv, cât costă o uniformă? Sau un preot; ei îşi bat joc de lucrurile sfinte. Sau o femeie: a existat cavalerul d'Éon{78}.

Iată faptele: Vautrin există. Poartă numele care a vrut să şi-l ia. Îl cheamă Martin sau domnul duce. Plouă cu titluri. Se poartă zece nume mult mai mult decât unul; trebuie să te joci cu poliția. În fața evidenței nu trebuie dovezi; negați soarele, el vă va orbi; existența lui Vautrin se demonstrează prin chiar bătaia de cap pe care i-o dă juriului. Puneți gratii de oțel la uşile voastre!

Şi cu toate acestea, tremurați; căci împotriva lui nu există nici uşi, nici gratii, nici încuietori. El este vrăjitor.

Nimeni nu spunea; Vautrin; numele ne aparține, îl aducem aici voit, ca un omagiu celui mai mare portretist al secolului. Cunoscându-l pe eroul lui Balzac, oamenii nu mai făceau prea mare caz de el. Pe de altă parte, însă, rumoarea era prea serioasă ca să se mai confunde cu isprăvile eroilor din literatură. Nu se pronunța nici un nume. Şi, totuşi, le trebuia neapărat un consemn care să reprezinte o idee, oricât de vagă sau oricât de fantastică ar fi fost ea. Consemnul exista, era Haina-Neagră.

Şi datorită unor amintiri mai mult sau mai puțin recente, confuze, dar profunde ca însăşi rumoarea, aceste două cuvinte aveau o rezonanță mai puternică decât dacă s-ar fi spus Rob-Roy, Jacques Sheppard, Fra-Diavolo, Zampa, Schinderhannes; Haina-Neagră înspăimânta cu mult mai mult chiar decât Vautrin.

Sunt destui oameni care îşi amintesc o întâmplare foarte asemănătoare cu povestea noastră. În acelaşi an 1842, Curtea cu juri a Senei a judecat o bandă de răufăcători din spița cea mai periculoasă. Hainele-Negre îşi datorează în bună măsură trista celebritate chiar acestei întâmplări. S-ar fi putut ca ei să aparțină puternicei asociații care a fost spaima

Parisului; nimic nu dovedeşte contrariul; dar, în loc să fie capturat statul-major, poliția pusese mâna pe ordonanțele armatei...

Acele Haine-Negre; ticăloşi josnici, puțin mai bine îmbrăcați decât clienții obişnuiți ai tribunalului, purtând mănuşi şi jucând — cel puțin unul dintre ei — un teatru de proastă calitate, nu reuşiseră să înşele justiția decât pentru puțin timp.

Printre ei nu îl aveau pe regele Vautrin şi, la rândul lor, ei nu erau curtenii lui. Dacă în această clică ar fi apărut deodată Haina-Neagră, frunțile tuturor ar fi ajuns de-abia la glezna lui.

Acel gigant numit "toată lumea" este şi el un romancier, dar Dumnezeu ştie ce mai imaginează: închipuirile lui au o sută de cozi şi o sută de capete. Odată inventată această Haină-Neagră, sau regăsită, "toată lumea" făcu eforturi de imaginație şi îl învălui din cap până-n picioare cu o mantie după propria-i fantezie. Purtă deci toate numele, toate deghizările şi luă toate înfățişările. Nimeni nu mai avea îndoieli. Persoana lui celebră plană în umbra acelor sărbători gălăgioase, bogate în vin, care fac să răguşească ecourile oraşului; mucaliții burghezi căutară cuvinte cu haz, imaginară aventuri interesante, şi chiar nobilele saloane, râzând, îşi deschiseră uşile acestei glorii legendare.

Râzând deci, aici este toată diferența. La şezătorile țărăneşti teama este serioasă. La petrecerile pariziene oamenii degeaba se sperie, aici nimic nu-i împiedică să râdă. Ele dau hazliu cu tifla temerarilor şi îşi adorm cu ironie credulitatea.

Avem atâta umor la Paris! Observați, de pildă, cu câtă plăcută veselie se vorbeşte despre Jud, asasinul la modă. Este un comic perfect, Copiii mici izbucnesc în râs când îi aud numele. Cine să se gândească la sângele care-i mânjeşte mâinile? El îi pune pe jandarmi în derută — oh, e îndrăzneț om! Fără eşafodul care nu glumeşte, Jud ar reveni, vă asigur, să întemeieze un şantan[79], cu care ar face avere şi apoi ar da faliment.

Şi Dumelard! Ce de vorbe de duh! Ce de jocuri de cuvinte! La Paris avem atât de mult umor! De altfel, fie că râde, fie că rămâne serioasă, frica are farmecul ei. E lucru dovedit. Doamnelor, mai cu seamă, le place să tremure. Povestea cu fantome, acel mare succes al vremurilor trecute, şi-a pierdut hazul, pentru că fantomele au încetat să mai sperie. Au greşit nemaiarătându-se atât de des; spaima

aşteaptă, apoi se domoleşte, şi moda dispare odată cu spaima. Nu mai există fantome.

Dar hoţii! Iată o instituţie care nu este ameninţată să piară. Pe măsură ce progresul înaintează, iar civilizaţia îşi perfecţionează opera, furtul, cuprins de emulaţie, creşte şi se dezvoltă pe o scară cu totul epică. Eu bineînţeles vorbesc aici doar de furt, care este o profesiune, dar în acelaşi timp şi o artă, fără să îl confund cu escrocheria ruşinoasă a furnizorilor sau cu frauda josnică a negustorilor. Să-i lăsăm de o parte pe aceştia! Să se nituiască degrabă cătuşa de fier de la glezna banditilor noştri, sau să li se taie cu eleganţă capul, dar să binevoiască să nu-i compare cu puşlamalele neruşinate care otrăvesc vinul săracilor sau care forţează cântarele, acel simbol al echităţii, pentru a reduce îmbucătura de pâine a înfometatului!

Hoţii! Adevăraţii hoţi! Cei îmbrăcaţi în catifea neagră la "Opéra Comique" şi pălărioare cochete cu pene roşii, sau pălării mari de fetru mai frumoase decât ale muşchetarilor! Hoţii de capă şi spadă! Banditii! Îndrăgiţii banditi! Oamenii cu flinte scurte, cu cizme moi; oamenii cu ghitară — dacă sunt în Spania sau în Italia; oamenii care duc cornul de argint la bandulieră — dacă au fericirea să locuiască în masivul muntos Hartz sau în Pădurea Neagră, oamenii cu spada lungă şi manşete; tâlharii, hoţii de drumul mare! Mult iubiţii briganzi! Toţi, absolut toţi, nu sunt fiinţe imaginare! Capriciul este plămădit aici din carne şi oase. Câte englezoaice nu şi-au pierdut capul, îndrăgostindu-se de aceşti îndrăzneţi învingători! Câte spaniole! Câte calabreze! Ei au darul de a topi gheaţa din sângele nemţoaicelor; rusoaicele, acele franţuzoaice ale Nordului, zburdă în jurul lor ca nişte căţeluşi savanţi. Ce motiv ar avea pariziencele să rămână în urma lor?

Şi nici nu rămân. Ele oftează, e adevărat, după banalitatea timpului care a suprimat vesta scurtă de catifea cu mâneci şi pana roşie la pălăriuţa împodobită cu jais[80]; ele regretă cingătoarea memorabilă de care atârnau pumnalele şi pistoalele atât de frumoase; ele plâng răposata mandolină, flinta şi toate celelalte accesorii; să sune într-o noapte cornul misteriosului vânător şi să trezească ecourile pădurii lor pariziene, şi atunci le veţi vedea pe toate tresărind sau leşinând!

Da, aceasta se numeşte frică. Trebuie însă să repet, este plăcut să tremuri. Frica are şi ea farmecul ei. Îmi amintesc de pe vremea când eram copil că îmi plăcea nespus să colind

peste tot, dorind să mă cuprindă frica. Probabil la fel e şi parizianca noastră, vrea să rămână până la 40 de ani o fetiță încântătoare.

Se vorbea că marele şef era un bărbat tânăr şi tot atât de înspăimântător. Sau că era aproape un moşneag, dar uns cu toate rafinamentele crimei. Adevărul este că avea 35 de ani; vârsta rolurilor lui Mélingue; frunte lată, palid, privire rece, dar arzătoare; barbă neagră, înalt, mâini albe, nas acvilin, picior mic, sprincene arcuite şi marcate ca o incrustație de abanos şi fildeş. Palmer ar fi fost numele lui, sau Cordova, sau Rosenthal. Bastard de casă nobilă, după toate aparențele: greşelile doamnei ducese au zămislit hoți superbi.

Totuşi, nu. Se pare că era fiu din popor, galic din cap până-n picioare, protest viu al sărăciei; o figură deschisă şi îndrăzneață, încadrată de păr blond, buclat. Bărbat frumos, curajos, curtenitor, puțin brutal. Caracteristici care nu se potrivesc blonzilor; tocmai în asta consta adevărata surpriză.

Eroare: avea o față de buldog! John Bull şi Duguesclin! Pumni pătrați, nas despicat, urechi mari, nu purta barbă, dinți de lup!

Locuia undeva, într-o pivniță. De când fiecare metru al subsolului parizian face cât prețul unui pogon de altădată, pivnița a înlocuit subteranul. Se făceau descrieri ale pivniței lui. Nu ar fi fost mai verosimil să locuiască într-o carieră? Există loc cât vrei ca să-ți plasezi acțiunea a mii de romane în pântecele dealului Montmartre; şi Clamart este destul de potrivit, chiar Montrouge, Arcueil sau Villejuif. Dar pentru o asemenea treabă poate merită un apartament mobilat de şase mii de franci pe lună, în strada Richelieu sau piața Vendome? Un prinț într-o pivniță, ce extravaganță!

Era deci prinț? Nu încape îndoială că nu există hoți printre prinți, dar există mulți prinți printre hoți. Era categoric prinț, un prinț frumos, bun, cu tot atâtea prințese şi herghelii de cai; prințul Palladio, prințul Wittensten, prințul Demovoi — un roman, un german, un slav…

Pe cinstea mea, lumea asta veche nu mai produce nimic. Aflați că venea direct din America, unde impresarul lui, proprietarul marelui circ "Barnum", îi aştepta întoarcerea ca să îl arate, să îl exhibe la prețul de zece dolari fotoliul în fiecare seară. Jonathan Roe din Kentucky, din Tennessee sau din Virginia; o matahală de om, un animat superb, îndopat cu ceai, şuncă, grog şi rachiu mentolat. Tatăl lui avea 1 500 de sclavi şi idei republicane; mama lui era o Pawnie-Louve cu

cercel în vârful nasului. Purta la el o tabacheră cu douăsprezece focuri, o umbrelă cu baionetă şi scobitori-pumnale…

Doamnă, în numele cerului, acestea sunt minciuni imorale; glume de-ale presei de scandal, să nu le credeți! Ați văzut vreodată cum arată un englez milionar? Sau un membru al Camerei? Sau în negustor din Birmingham? Vreun lord Thompson sau master Thompson? Ei bine, uitați-vă la această față serioasă, roşie, fleşcăită, mândră, apopleptică. Acesta este omul nostru! El l-ar păcăli chiar şi pe Vidocq! Dumneavoastră, care nu ştiți să vă înclinați, îți fi ispitit să-i ridicați de pe jos batista. El are aerul unui londonez împins la puterea a 13-a; a unui cartof deghizat în sfeclă şi îndrugând un fel de parodie a păcăliților. Este englezul din balade, din comedii şi din caricaturi. Mâine îşi va cumpăra o roabă ca să-şi poarte în ea pântecele. Iată omul nostru! Sergenții de stradă îi arestează pe cei prădați de el, într-atât are aerul unui veritabil saxon!…

Iacă nu v-ați lămurit! *Haina-Neagră*; cuvintele acestea spun chiar ele totul. Nu vedeți un tânăr puritan ințepat, grav, precis, metodic, nou-nouț, cu sutană de la Geneva? Nimic mai comod decât uniforma quakerilor[81] şi o trusă de chei false, pentru a ascunde un spadasin încercat. Ah, să privească oamenii drept în față, cu ochii lui cinstiți, uşor somnoroşi! Veți constata cât de sincer se plictiseşte, obosindu-şi aproapele tot atât cât pe el însuşi, exact după preceptele *Evangheliei!* El este liniştea, este pacea, este pietrificarea conştiinței. Ce vorbiți de Vidocq! Omul nostru l-ar înşela şi pe domnul Lecoq, un Vidocq şi jumătate!

Dar oare domnul Lecoq o fi chiar el însuşi? Toulonnais-l'Amitié?…

Un alt mister! Pădurea noastră pariziană este plină de enigme ca boschetele de la Irminsul[82] sau pădurile seculare de la Brocéliande.

S-au petrecut schimbări stranii şi transformări care uluiesc. Poate domnul Lecoq este acum un viteaz cavaler, şi cine ştie dacă nu îl vom întâlni luptându-se cu gigantul Haină-Neagră! Răbdare! Curând vom face cunoştința cu cavalerul şi cu monstrul.

Capitolul XXIII - Locuința domnului Bruneau

Plecând de la cei doi tineri, domnul Bruneau închise atent uşa. Traversă repede camera lui Michel, pe care ardem de nerăbdare să vi-l prezentăm. Când ajunse însă în dreptul ferestrei, se opri brusc, făcu un salt înapoi şi reveni, lipindu-şi faţa de geam.

Fereastra din faţă, unde până nu demult lampa aprinsă îşi împrăştiase lumina puţină în camera sărmanei bolnave, era acum în întuneric. Doamna Leber dormea fără îndoială, dar la cealaltă fereastră se vedea încă lumină. Prin perdele se proiectau umbre sau mai bine zis umbra unei perechi: o siluetă de femeie stând în picioare şi a unui bărbat îngenuncheat, cu capul aplecat.

Grupul părea nemişcat şi tăcut. Cu toate că era de-ajuns de grăbit, domnul Bruneau mai zăbovi o clipă ca să privească.

Apoi, când se depărta în sfârşit de fereastră, oftă. O emoţie puternică, clar plăcută, se vedea pe obrazul lui.

Coborî încet seara, cu pas apăsat şi liniştit; chipul său redevenind posac, exprima acum calmul şi indiferenţa acelor negustori în aşteptare de clienţi. Parisul nu duce lipsă de tot felul de combinaţii de pe urma cărora se pot câştiga bani fără bătaie de cap. A gândi prea mult, înseamnă pierdere de timp.

Ocolind palierul primului etaj, domnul Bruneau aruncă o privire piezişă şi destul de rapidă spre o uşă de o eleganţă severă, în mijlocul căreia, pe o placă de aramă, strălucitoare ca aurul, scria numai două cuvinte: "Agentura Lecoq". Atâta tot; trecu mai departe. La parter întredeschise uşa portarului Rabot şi îi spuse:

— Lui Trei-Labe îi e somn, leneşul!

— Ia te uită! Vra să zică Trei-Labe era acasă? se miră portarul.

— Dar cum?… N-am făcut decât trei sute de partide de pichet[83] aseară… Ia zi, moş Rabot, nu prea e belşug la băieţi?

— A, aţi intrat pe la băieţi?

— Da, da, să le amintesc scadenţa… Nu, nu e belşug…

Şi închise uşa.

Ajungând în stradă, domnul Bruneau o luă la stânga şi se opri după câţiva paşi la intrarea casei alăturate. Bătu în uşă şi ciocani scurt în geamul portarului, care îi strigă fără să se deranjeze:

— Da, domnule Bruneau, n-a venit încă scrisoarea care să vă aducă renta de douăzeci şi cinci de mii de livre!

— O să vină… Răbdare!… Răbdare…

Din camera portarului se auzi un hohot de râs.

Domnul Bruneau urcă încet şi cu grijă primul etaj, iar celelalte trei cu o neaşteptată agilitate. Uşa locuinței lui era la etajul al patrulea şi pe uşă se putea citi numele său scris cu cretă.

Dacă cineva ar fi avut interes să-l spioneze — şi vom vedea în curând că acest cineva exista — iată ce ar fi descoperit punându-şi ochiul şi urechea la broasca negustorului de haine.

Normanzii sunt prudenți. Prima grijă a domnului Bruneau, imediat ce intră în locuința sa, fu să întoarcă de două ori cheia în broască, şi după aceea aprinse lampa. Pentru el era ora mesei de seară; mâncă ceva stând în picioare; după vreo cinci minute, spuse destul de tare, încât oricine ar fi trecut pe scară l-ar fi putut auzi:

— La coteț!

Oamenii care trăiesc singuri capătă acest obicei, de a vorbi singuri. Domnul Bruneau trăia absolut singur. Toaleta pentru noapte nu ținu mai mult decât masa. Se auziră apoi scândurile patului scârțiind puternic.

— Bună seara, vecinilor, mai spuse el destul de tare şi tot atât de vesel.

Şi lampa se stinse. Avea să-i tragă, evident, un somn straşnic!

Vecinii domnului Bruneau putem să vi-i spunem; iată, nu îl putea auzi nimeni, camera lui întinzându-se pe toată latura palierului era destul de mare şi îi servea şi ca magazie, şi ca depozit pentru hainele vechi. Dar în cealaltă casă, de unde tocmai ieşise, la acelaşi etaj cu el locuiau cei doi tineri autori dramatici, prietenul lor Michel şi Trei-Labe, estropiatul de la mesageriile Plat-d'Étain.

Primii doi aveau camera prea departe; cel de-al treilea lipsea de acasă, dar domnul Bruneau nu avea de unde să ştie. Cât despre Trei-Labe, acesta dormea, după cum afirmase chiar el. Însemnează că domnul Bruneau îşi dorise lui însuşi noapte bună.

Timp de mai multe minute domni o linişte deplină în camera lui. Apoi patul scârțâi pentru a doua oară, dar ceva mai încet, şi o ureche atentă ar fi putut prinde zgomotul abia perceptibil al unor paşi care parcă de-abia atingeau podeaua. După aceea se auzi vag rotirea unei uşi în balamale.

Unde putea fi această uşă? Camera domnului Bruneau, din câte se ştia, nu avea decât o uşă, cea care dădea spre

palier; chiar arhitectul casei ar fi putut confirma acest lucru.

Dar, la urma urmelor, nimeni nu putea şti precis ce exista sau ce nu exista în camera domnului Bruneau; căci, lucru ciudat, de când o închiriase, nimeni nu avusese îngăduința de a-i trece pragul. Era un locatar liniştit şi îşi plătea chiria cu exactitate. De aceea i se tolerau toate maniile.

Un minut sau două după acel uşor scrâşnet al balamalelor se văzu lumină în camera lui Trei-Labe. Moş Rabot v-ar fi putut asigura că nu îl văzuse pe estropiat întorcându-se acasă. Domnul Bruneau însă pretindea că făcuse la el şi cu el o lungă partidă de pichet; dar câte nu spun normanzii aceştia!

Se zări deci lumină pe sub uşa lui Trei-Labe. Fie că se întorsese atunci, fie că se dăduse jos din pat la această oră la care oamenii se culcă, fapt sigur este că nu dormea.

Tocmai atunci Similor, cu mâinile în buzunare, şi Échalot, ducând pe Saladin ca pe un coşuleț de toartă, urcau abătuți scara spre locuința lor umilă. Dăduseră o raită pe bulevardul Temple, de-a lungul scumpelor teatre, ca să-şi risipească amărăciunea umilitorului lor eşec. Circul uriaş, sensibila "Gaîté", "Folies-Dramatiques", "Gymnase de la moyenne épicerie", "Madame Saqui", "Les Funabules" şi "Le Petit-Lazari" îşi deschiseseră pe rând uşile pentru începerea spectacolelor, iar ei nu reuşiseră să câştige nici măcar o contramarcă fie ea cât de neînsemnată.

Publicul de duminică soarbe spectacolul ca pe o ceaşcă de cafea, până la zaț.

În capul lui strâmt, Similor rostogolea fel de fel de gânduri entuziaste. Échalot se simțea umilit; recenta tentativă pe lângă cei doi tineri îl prăbuşise. Să omori femeia, nu este totuşi o treabă prea plăcută, când ai inimă bună; şi, totuşi, iată că băieții nu aveau nevoie de ajutorul lui!

Saladin, purtat în tot felul de poziții incomode, protesta scâncind fără vlagă. Zilele acestui copil nu erau fericite, dar se obişnuise cu agonia ca Mitridate cu otrăvurile. Ducea viața grea a pisoilor orfani. Ca să moară, trebuia să i se fi zdrobit capul cu un pietroi.

— Şi când te gândeşti că există persoane care la ora ăsta joacă partide formidabile în toate localurile Capitalei! mormăi Similor, strângându-şi pumnii în buzunare.

— Fericirea e pentru norocoşi! zise Échalot.

Similor se opri în fața uşii lui Trei-Labe.

— Ia te uită! făcu el. Şopârla nu doarme!

— Până şi ăsta are o slujbă! suspină Échalot săltându-l pe Saladin pe umăr, ca în tablourile celebre ale meşterilor italieni, în care splendide fete duc vase etrusce întorcându-se de la fântână.

Vasele acelea nu spun nimic. Saladin al nostru protesta.

— Să încercăm? întrebă Similor. Individul ăsta are ceva dubios.

— Încearcă, Amédée, dacă vrei, răspunse obosit şi resemnat Échalot.

Fostul băiat de farmacie se simțea la capătul speranțelor.

Similor râcâi timid scândurile prost îmbinate. Nu i se răspunse.

— Se va lumina de ziuă mâine? zise el foarte încet.

Échalot se opri. Amândoi îşi țineau respirația, ca să asculte. Saladin țipă, dar fu pe loc pedepsit. Din camera lui Trei-Labe nu se auzi nici un răspuns.

— Hei, domnule Mathieu! reîncepu Similor, ridicând puțin vocea. Dacă ați avea nevoie vreodată de doi tineri care să ştie să vorbească pentru povestea cu treburile dumneavoastră secrete?...

— Duceți-vă dracului! li se răspunse în sfârşit.

Ghinioniştii noştri prieteni schimbară între ei o privire îndurerată. Nimeni nu avea nevoie de ei. Continuară să urce scara, ale trei trepte nu răsunau sub paşii lor vătuiți cu pâslari. Saladin începu iar să țipe şi Similor propuse să fie înăbuşit. Bietul Saladin era de felul lui un copil cuminte, dar împrejurările îl înăcriseră. De altfel Échalot nu acceptă propunerea de a-l înăbuşi.

Urcând scările, ajunseră în cele din urmă în podul casei, unde câteva scânduri de barcă închideau micul lor colț. Bătută în cuie de-a curmezişul scândurilor, o bucată mare de carton parodia bogata placă de la etajul întâi murmurând parcă umilă: "Agenția Échalot", aşa cum cealaltă striga cu emfază: "Agentura Lecoq".

Sărăcie! Uimitoare sărăcie! Şi tot atâtea speranțe oarbe! Échalot nădăjduia să facă afaceri. Ce fel de afaceri? În care interese putea servi el ca intermediar? Nu fiți neîncrezători, totuşi: Parisul are bancherii lui în zdrențe şi fiecare înşelătorie pusă la cale în saloanele marii finanțe se răsfrânge asupra gunoiului din rigolă sau asupra criminalului.

Sărăcia lucie are şi ea şcoala ei, birourile ei şi agențiile ei, aşa cum îşi are şi locurile ei de desfrâu, tripourile sau saloanele pentru baluri. La o sută de picioare sub nivelul

posibilului, se speculează, se fac tot felul de calcule. Mijlocitorul de iluzii nu se întâlneşte numai în jurul Bursei, şi orgolioasa sirenă căreia i se spune industriei îşi întinde hidoasele ei picioare ca nişte tentacule până unde nici nu se poate bănui.

Dacă ați vrea totuşi un bilanț exact al resurselor "Agenției Échalot", ar trebui să vi se răspundă că esența însăşi a acestei speculații îndrăznețe era deşertăciunea. Échalot se bizuia pe noroc şi nu pretindea decât să câştige lozul cel mare fără să cumpere bilet. Aproape toți nenorociții care au gustat din acea aleasă otravă a abrutizării, distilată din melodrama antică, joacă un rol lamentabil în viață. Ei trăiesc în lumea neverosimilului imoral. Absurdul, acea pavăză a drumului bătătorit, nu mai există pentru ei. În general, se dovedesc a avea suflete bune, uneori sunt chiar naivi. Câte fete nu s-au pierdut astfel! Câți băieți cumsecade nu au abandonat munca cinstită pentru a se exalta în fața viciului şi a hoțiilor! Când opiumul se vinde cu zece centime în plină stradă, cum să te miri de toate aceste beții stupide?

Dar abisul? Este ştiut că orice prăpastie are undeva şi fund. Ei bine, Échalot, această ultimă expresie a ființei umane, în afara agenției cu care se mândrea, îşi punea în practică talentele fostului băiat de farmacie şi fabrica pe ascuns praf de scărpinat, pe care îl vindea ambulanților de leacuri din piața Bastiliei. N-am fi vrut să-l demascăm; el însuşi se ruşina de această îndeletnicire şi chiar față de Similor justifica realizarea micilor beneficii atribuindu-le unor "trucuri". Din misterioasa lui muncă reuşea să-l hrănească pe Saladin, şi acest om pervers ar fi fost în stare să-şi împartă ultima sa bucată de pâine cu un alt sărac.

Dar, cu toate acestea, nimic nu l-ar fi împiedicat să ucidă *femeia.* Se poate oare ca răul în sine să fie atât de greu de realizat, iar cei ce cred în crimă să aibă un profit atât de neînsemnat? La "Agenția Échalot" nu exista nici lampă, nici lumânare. Ba, mai mult, cei doi prieteni se culcară fără să cineze.

Numai milostiva lună le profila mişcările şi tristul decor. Locuința lor insalubră avea ca mobilier un scaun, două banchete numai zdrențe, o saltea lată de paie, complet desfundată, şi o masă; care susținea două rânduri înalte de cutii de carton. Ce țineau oare în aceste cutii? Afacerile casei Échalot! Două-trei grămăjoare de zdrențe, aşa-zisele scutece ale lui Saladin, şi prafuri de scărpinat.

Saladin fu depus pe masă, între o călimară uscată şi o sticlă goală, care ar fi valorat 15 centime dacă n-ar fi fost ciobită.

— Şi când te gândeşti, zise Similor cu glasul gâlgâind în lacrimi, că dintr-un mic câştig la cărți ar ajunge să te distrezi, să chefuieşti cu dame şi să te scufunzi în uitarea tuturor amărăciunilor.

— Mereu femei! ripostă Échalot capricios. Eu, dacă aş avea bani, nu aş vrea decât să ne oferim plăcerile mâncării...

Doamne! În seara aceea Similor s-ar fi mulțumit numai cu această mică bucurie.

— Nu contează, la urma urmei, am văzut noi cine erau persoanele care îl îmbuibau pe un tânăr: tot femeile... La ultimul specia rol de la "Folies-Dramatiques", îți aduci aminte? Negustoreasa de coloniale lua hârtii de cinci sute de la bărbat-su ca să i le vâre în buzunar domnului Théophile!

— Da, dar ăla arăta altfel decât tine! zise Échalot, care între timp îşi îndeplinea obligațiile materne față de Saladin.

Similor se aruncă pe saltea.

— Dacă am avea toalete! suspină el. Jiletcă albă, cravată albastru-deschis, un ac cu pietre prețioase, inele pe degete, pieptănat de peruchierul teatrelor şi cu fard pe obraji... Mama lui Saladin era mai aristocrată decât nevasta negustorului ăluia de coloniale.

Échalot ridică din umeri şi spuse:

— Înghite, mititelule, eu sunt adevărata ta mamă prin sentimente... Apoi, suspinând, adăugă: Biata Joue-d'Argent!

Era poate numele sau porecla defunctei care îl născuse pe Saladin.

Înflăcăratul Similor se tot răsucea pe saltea.

— Nu, nu există Dumnezeu! izbucni el deodată. Eu am fost făcut pentru toate desfătările unei existențe fericite şi desfrânate!

— Linişteşte-te, Amédée! îi spuse prietenul lui cu severitate. Îți faci sânge rău degeaba cu pasiunile astea arzătoare. Norocul poate să ne surâdă. Dacă am găsi un truc...

— Am eu unul! îl întrerupse Similor cu un aer întunecat.

— Să auzim!

Amédée se ridică într-un cot. O rază de lună îi lumina fața slabă, în jurul căreia părul slinos îi cădea ca nişte şerpi.

— Semeni cu trădătorul! zise Échalot înspăimântat.

— Gata! începu Similor exaltându-se. Nu mai cred în

nimic, nici chiar în slăbiciunile naturii. Toată lumea ştie foarte bine că există burghezi neputincioşi care vor să-şi perpetueze neamul ca să nu lase să li se piardă numele strămoşesc. Uite, eu le-aş oferi pe Saladin pentru o sută de franci peşin.

Échalot nu răspunse imediat; strânse copilul la piept cu o adevărată afecțiune şi-i sărută îndelung bietul lui obraz palid.

— Taci din gură, Amédée! zise el grav. Huleşti! Copilul e mai mult al meu decât al tău, pentru că eu l-am hrănit cu problemele mele lactate! Am să pornesc, dacă trebuie, pe căi criminale, hotărât şi gata să calc legile despotice făcute de tirani. Ăsta mi-e caracterul! Dar ai să treci peste cadavrul meu; că eu am un plan de educație gata făcut şi toată moştenirea mea lui i-o las!

— De simțitor, eşti simțitor! zise Similor înduioşat. Dar dacă neputinciosul burghez ar fi, să zicem, vreun vasal de-al regelui Franței? Dacă asta ar aduce fericirea lui Saladin pentru tot restul vieții lui? Şi dacă ne-ar proteja şi pe noi mai târziu… Ne-am duce, numai pe imperială, să-i vedem castelul, şi ne-ar pune în mână pungi cu aur pentru că noi îi cunoaştem secretul naşterii lui, secret pe care l-am ascunde întregului Univers. Când am intra la el ne-am preface nepăsători, dar odată ajunşi în biroul lui, ne-am descărca sufletul departe de privirile mulțimii… "Bonjur, papa Similor! Merge bine, maman Échalot?…"

— Vrăjitorule! murmură Échalot, care plângea şi râdea în acelaşi timp. Cum ştii tu să întorci vorbele cu dibăcie! Pentru fericirea lui, cum să-ți spun…

Tăcu un timp şi apoi continuă:

— Dacă are să ne renege mai târziu?

— Incapabil! protestă Similor. Nu spun că o să ne îmbrățişeze în plină stradă. Nu, n-ar fi nici potrivit… dar o să ne facă mici semne prieteneşti din trăsura lui luxoasă.

— Nici nu pretind mai mult! suspină drăgăstos Échalot.

— Şi apoi tu crezi că până la epoca aceea nu o să fim şi noi îmbrăcați ca lumea?

— Păi, dacă are să cheltuiască cu generozitate…

— Are să cheltuiască, garantez eu! Hai, treci şi te culcă!

Échalot îl sărută încă o dată pe viitorul vasal al regelui Franței şi se întinse pe salteaua de paie. Bună înțelegere se restabilise între cei doi prieteni. Timp de un sfert de oră vorbiră despre planurile de viitor, apoi se scufundară într-un

somn plin de vise, în care se văzură graşi, înstăriţi, cinstind eternul chiolhan.

De bună seamă Saladin, devenit în visele lor moştenitorul acelui neputincios, ar fi putut oare să nu facă atâta lucru pentru tatăl şi mama lui?

Sforăiau amândoi, tata şi mama, biete stomacuri lipite de şira spinării, biete suflete chinuite. Cutreieraţi lumea, căutaţi în tot Universul, şi nicăieri într-altă parte nu veţi întâlni aceste monstruoase vegetaţii decât aici, în văgăunile pădurii pariziene.

Luna îşi trimetea acum lumina pe firava faţă a copilului. Era un bătrânel în miniatură, dar drăguţ. În cutele nehotărâte ale acestei măşti se ghiceau începuturile unui surâs voltairean.

Cum se dezvoltă şi cresc aceste făpturi? Copiii îngrijiţi cu toată atenţia mor din te miri ce, căci Parisul nu este o bună doică; dar cei de felul acestuia nu mor niciodată. Ei sunt fiinţele care străpung pământul cu piciorul, şi pământul nu îi striveşte. Se bucură de sănătatea ciupercilor. Dacă ar bântui ciuma, pe ei nu i-ar atinge. Norocul ierbii rele.

Iarba rea, să ne înţelegem, are şi fire preţioase şi gunoi. Ce se întâmplă oare cu aceşti fii ai imposibilului?

Mister şi întâmplare. La ce poate servi o asemenea călire? La tot. Leagănul lor a fost viciul, dar ei au suferit. Nici o suferinţă nu se iroseşte în lumea aceasta dacă pacientul are forţă şi timp.

Majoritatea acestor făpturi nu au forţă. Vegetează, rezistente la suferinţă, dar sunt anihilate tot de suferinţă. Ei sunt aşternutul de paie al orânduirii noastre.

Dar ceilalţi... Ah, ceilalţi sunt de oţel. Luaţi seama sau scoateţi-vă pălăria; sunt robuşti, nu li se poate face nici rău, nici bine; sunt neînfricaţi sau neîndurători; inspiră teamă sau respect. Marii ticăloşi au neapărat această provenienţă.

Oare stârpitura asta de Saladin va fi un Cartouche{84} sau un Robespierre? Un Bernadotte? un Beaumarchais? Sau un Vincent de Paul?

Parisul e în stare de orice.

În orice caz, urâtă mai e în lumina lunii această sământă de nătărău sau de erou! Priviţi-l!

În timp ce totul se liniştise în vizuina plină de iluzii şi mizerie, uşa locuinţei lui Trei-Labe de la etajul de dedesubt se roti uşor în balamale. Infirmul comisionar din curtea de la Plat-d'Ètain ieşi prudent din camera lui, după ce mai înainte

stinse lampa. Urcă scara căţărându-se şi era un lucru straniu şi tot atât de cumplit să-l vezi cu câtă îndemnare şi agerime de reptilă profita de acea rotilă sau a treia să labă!

Se opri în faţa locuinţei mizere a lui Échalot şi îşi ciuli urechea.

Apoi, strecurându-se de-a lungul unui coridor strâmt, care traversa acoperişul, ajunse la scara de serviciu şi coborî treptele de-a-ndăratelea până la primul etaj.

Aici se vedeau două uşi, una din ele dând în bucătăriile destul de vaste şi active ale casei Lecoq, care se dovedea a fi un mare şi rafinat mâncăcios.

Infirmul bătu la cealaltă uşă şase lovituri distanţate între ele astfel: trei, două, una.

Uşa se deschise îndată şi o voce straşnic de răguşită spuse în dialect corsican:

— *Fa giorne, donque, aqueste nott', şchiopat?*[85]

Trei-Labe trecu pragul târându-se.

— E ceva nou, doamnă Battista, spuse el. Am muncit astăzi pentru doi, aşa olog cum sunt. Nu mă culc până nu vorbesc cu patronul.

Capitolul XXIV - Visul lui Edmée

În camera modestă, unde nu demult la lumina sumbră a lămpii am văzut-o pe doamna Leber, se aflau acum două persoane: bătrâna întinsă în pat, şi Edmée stând la căpătâiul ei. Lampa îi trimitea lumina puţină prin încăperea de o curăţenie flamandă, care avea însă un vag aer de tristeţe. Nimic din mobilierul sau din obiectele din jur nu aminteau de o casă care şi-ar fi pierdut bunăstarea; totul era modest, cu excepţia unei foarte frumoase mănuşi de oţel cizelat, aparţinând artei secolului al XV-lea, aşezată pe un scrin şi învelită complet cu o băşică de bou foarte transparentă.

În afara acestui obiect, care contrasta cu tot restul camerei, bogăţia de altădată nu lăsase alte urme. Trecuseră ani mulţi de când dispăruse această bogăţie, căci, aşa cum se întâmplă după catastrofei financiare când cel falit era om cinstit, stăpânii acestei case se treziseră într-o bună zi lipsiţi de toate bucuriile şi de-a dreptul săraci.

De aici înainte putem să vorbim fără rezerve, pentru că

domnul Bruneau ne-a dezvăluit adevăratul nume al familiei Leber. Numai doamna Leber şi fiica ei Edmée supravieţuiseră din toată familia Bancelle, cei care fuseseră mândria şi invidia oraşului Caen, stăpâni ai unei bogate bănci, care avuseseră o casă îndestulată, moşie, şi trăsură luxoasă.

Aţi văzut pe la vreo fermă, în câte-o cameră sărăcăcioasă sau în vreo mansardă la Paris, o diplomă încadrată întocmai ca o icoană? Ea reprezintă singura avere a omului ajuns deodată sărac: ea evocă modesta glorie a stăpânului; ea poate fi preţul a îndelungate servicii aduse patriei sau multe nopţi de veghe şi sânge vărsat; ea aminteşte câteodată o activitate nobilă sau încununarea adevăratului eroism. Oamenii de onoare, ajunşi în cea mai neagră mizerie, nu şi-ar da acel talisman nici pentru o avere.

Mănuşa cizelată, obiect de artă valoros, nu era o relicvă a vreunui fapt orgolios, ci doar o mărturie, un brevet care vorbea despre onoare.

Domnul Bancelle, înainte de a se muta definitiv din Caen îşi cheltuise ultimele rezerve pentru a-şi procura această mărturie, care pleda cauza vieţii sale, unealta cu ajutorul căreia ajunsese în mizerie, ruinat.

Acolo, sub învelişul transparent, era însuşi trăznetul care îl doborâse.

În momentul prăbuşirii, domnul Bancelle avea patru copii frumoşi şi sănătoşi, o soţie tânără, pe care o iubea, o mamă în vârstă şi o soră, al căror singur sprijin era numai el. Cu toţii se sfătuiseră atunci ca împreună să lucreze neobosiţi zi de zi, şi astfel să poată plăti greaua datorie pe care destinul o aruncase în spinarea lor. Onoarea negustorilor despre care s-a vorbit atât, de când comerţul este stăpânul nostru, avea desigur măreţia ei. Trebuie să le-o recunoşti fără exagerări, dar cu tot respectul care se cuvine acestui cult auster al datoriei.

Domnul Bancelle, împreună cu familia sa, se stabili la Paris; renunţă la numele care fusese gloria lui morală şi, luându-l pe cel al familiei mamei sale, începu o luptă dârză şi anevoioasă. La câteva zile de la sosirea lui la Paris, doamna Bancelle dădu naştere unei fetiţe, pe care o botezară Edmée. A fost o sărbătoare scăldata în lacrimi un surâs îmbrăcat în haină de doliu.

Ce am putea să vă spunem despre această tristă bătălie cu inerţia? Domnul Leber nu avea decât iscusinţa superficială a fericiţilor. El nu era nici de-ajuns de aprig, nici de-ajuns de

subtil ca să reuşească ceva din nimic. A murit foarte curând, muncind.

Când îşi trăia ultimele clipe, pe patul de suferinţă, şi-a aţintit o privire disperată asupra celor din jurul lui; moartea a rămas apoi stăpână în casă. La scurt timp l-au urmat sora lui, o biată domnişoară bătrână care nu se putea resemna şi plângea întruna luxul vieţii de altădată, aşa cum ar fi plâns o dragoste pierdută; după aceea, lucru şi mai trist, la intervale aproape egale, cei patru copii.

Toate acestea în numai trei ani. Doamna Leber era împietrită de durere Edmée, ultima ei bucurie, căzu şi ea bolnavă, împlinind parcă un soroc. Disperată, văduva se întinse pe jos, crucificată în neputinţă de a lupta în vreun fel împotriva implacabilului festin.

Dar glasul plăpând şi dulce al fetei o strigă, îndemnând-o să aibă curaj. Lecţia de viaţă pe care ne-o dau uneori copiii are efecte neaşteptate. Biata doamnă Leber se ridică şi, îngenunchind, începu să se roage. Promitea să fie tare, aceea fiind prima şi ultima ei descumpănire.

Edmée se însănătoşi. În casa lor se perindară bucurii melancolice. Văduva păstra neştirbită amintirea domnului Bancelle. Avea însă destulă înţelepciune să înţeleagă că în situaţia ei nu trebuia să rişte nimic. Cel mai simplu lucru ar fi fost ca Edmée să intre undeva ca lucrătoare. Dar din câştigul unei lucrătoare de-abia ar fi avut din ce trăi.

Dacă însă Edmée ar reuşi să ajungă o mare artistă… Celebritatea aduce cu sine şi bani: doamna Leber îi şi văzu numele soţului ei reabilitat de pata infamiei, exhumat din mormântul ruşinii şi reaşezat pe piedestalul unde timp de o viaţă, prin muncă cinstită, îşi adusese locul lui şi se bucurase de stima concetăţenilor săi.

Edmée crescu şi se făcu o fată fermecătoare, plină de talent. Ştim prin ce împrejurări copilăreşti viaţa ei modestă se împletise cu cea îmbelşugată a familiei Schwartz, fără de care nu ar fi reuşit niciodată să iasă din obscuritatea în care vegetează la Paris atâtea talente, fusese un noroc, dar de aici i se trăseseră şi destule supărări; fire entuziastă, devotată şi sinceră, ea se îndrăgostise de eroul nostru, de Michel.

Fără îndoială, Michel merita să fie iubit. Şi el era devotat şi sincer, dar nici pe departe ca Edmée.

El avea multe calităţi; era delicat, loial şi curajos: avea farmecul celor puternici, dar cum să vă spunem? Entuziasmul lui îşi pierduse din intensitate, cum se întâmplă

cu unele culori când stau într-o atmosferă viciată. Domnul Schwartz, care nu era un om rău, avea un anturaj căruia ar fi nedrept să îi dăm un epitet jignitor. Patron şi clientelă, astfel puteau fi catalogați acei oameni agitați, speriați, luptând excesiv şi cărora nevoia de a risca le răpea toată personalitatea şi le distrugea conştiința. Am spus "nevoia de a risca", nu de a munci, cu toate că jocul acela al lor era o adevărată muncă. Suflul poetic şi entuziasmul care trebuiau să înfioare această mulțime îşi pierduse avântul.

Edmée suferea. Poate nu numai din cauza lut Michel. Există unele secrete care nu se pot încredința nici chiar femeii iubite. Dar pe ea tocmai acest lucru o mâhnea, şi Michel nu putea înțelege.

Eroul nostru căuta aventuri în acea pădure fermecată a Parisului. Era un cavaler desăvârşit, tot timpul avea numele iubitei pe buze şi în suflet; dar Edmée nu ştia şi se frământă şi suferea, în timp ce el, împreună cu acei cavaleri rătăcitori, se distra.

Dând lecții de pian, se dovedi a fi o bună profesoară. Se lansase destul de repede în lumea Schwartzilor. Cu talentul ei real, dublat de farmecul pe pare îl degaja, putea să întrevadă perspectiva unui loc deosebit în societate, dar fiind săracă, rămânea în umbră, căci şi în această modestă carieră, ca să poți răzbate, nu trebuie să rămâi prea mult timp sărac.

Ea era săracă din cauza visului mamei sale, vis care se realiza, e drept, într-o foarte mică măsură; ea rămânea săracă pentru că banii câştigați de pe urma lecțiilor luau aproape în întregime drumul către buzunarele creditorilor tatălui ei.

De două ori pe an negustorii din Caen, când primeau modestele sume de bani, îşi spuneau stupefiați: "În ritmul ăsta calicii Bancelle n-au să ne mai plătească datoria nici într-o sută de ani!"

Din fericire, această muncă de zi şi noapte a bunei doamne Leber, lipsindu-se atât de ea, cât şi de fiica ei, cu o rigoare spartană, de orice fel de bucurii, avea şi o latură de mulțumire, aceea a conştiinței împăcate.

Noi ştim cum s-a spulberat bucuria din viața lor, cum şi-a făcut loc mai întâi spaima, apoi boala, apoi moartea. Edmée îşi adora mama, în care avea şi o confidentă, această mamă martirizată pentru convingerile ei; dar orice pasiune solitară este în pericol să devină monomanie. Doamna Leber raporta totul la ideea ei fixă: până şi în frumusețea fiicei ei vedea, fără să vrea, un viitor avans pentru creditorii din Caen.

O căsătorie! Visul tuturor mamelor. Bătrâna doamnă Leber cântărise deseori ce s-ar putea realiza dintr-o eventuală căsătorie a fiicei ei cu Michel. Tot felul de planuri depăna în timp ce lucra; lucra mereu, iar când Edmée o dojenea, ea îi răspundea cu vocea slabă şi blândă: "Însemnează un bănuț în plus pentru creditorii noştri!"

În seara aceasta Edmée o adormise ca pe un copil, povestindu-i fără prea multe amănunte întrevederea ei cu doamna baroană Schwartz. Trecuse peste întâlnirea ei cu domnul Bruneau. Doamna Leber nu îl cunoştea pe domnul Bruneau, pe care Edmée îl salutase acolo ca pe un prieten. Pentru ce avusese față de mama ei această reținere?

Mângâindu-i mâinile, bătrâna doamnă adormise astfel. Edmée nu o mai vedea. Privirea ei tristă rămăsese pironită spre fereastra lui Michel.

Acolo însă domnea întunericul. Edmée îşi spunea: "Nu, nu mai însemn nimic în viața lui". Văzuse şi ea caleaşca baroanei depăşind diligența lor pe şoseaua de la Livry. Gândul ei îşi continuă firul: "Acum sunt undeva împreună!"

Îşi întoarse privirile spre mama ei, care se agita. Pe buzele palide Edmée desluşi aceste cuvinte, mereu aceleaşi, exprimând gândul care o tortura şi în somn: "...creditorii... creditorii noştri..."

Pentru aceşti creditori mama ei ar fi fost în stare să cerşească în colțul străzii.

Edmée îşi retrase uşor mâna din mâinile mamei sale, care rămaseră crispate pe deasupra cuverturii. Luă cu grijă broderia pe câte fiecare floare parcă tremura întocmai ca degetele celei care le lucrase şi o puse pe un raft unde bătrâna să nu poată ajunge, căci deseori se trezea noaptea şi voia să mai lucreze; apoi o sărută pe frunte şi, luând lampa, trecu alături. Aici era camera ei, în care se vedeau aranjate cu mult gust patul, protejat de perdele albe din dantelă, o bibliotecă, în ale cărei rafturi puteai găsi muzica maeştrilor alături de geniul poeților, două fotolii confortabile, unul din ele în apropierea, pianului, aşteptând parcă un oaspete care întârzia, şi, în sfârşit, un pian frumos, clasic, marca "Erard".

Michel şi Edmée se socoteau că şi logodiți. Altădată venea la ea doar când doamna Leber dormea. Atunci pianul tăcea, iar visele cântau în locul lor minunatul poem al viitorului.

În acel fotoliu de lângă pian se aşeza întotdeauna Michel. Edmée puse lampa pe măsuță şi, absentă, se îndreptă spre

fereastră. Chipul ei palid se apropiase atât de mult de geam, încât respirația făcu să reapară numele ei scris de Michel pe geam poate într-o zi când el o aşteptase…

Ochii i se umplură de lacrimi. Camera lui rămânea cufundată în întuneric.

Vocile lui Etienne şi Maurice se auzeau încă până la ea. Băieții continuau aceeaşi disputa dramatică.

Edmée se aşeză în genunchi în fața patului. Pe peretele din fund se vedea o icoană a Fecioarei. Începu să se roage, dar numai buzele ei se mişcau, pentru că toate întâmplările serii îi absorbeau gândurile şi îi ştirbeau credința, acea ultimă resursă a inimilor rănite. Toată fericirea din jurul baroanei Schwartz însemna pentru ea o cumplită farsă. Oricât ar fi încercat să se roage, nu se putea concentra; deodată, în minte îi încolți un gând: "Dacă aş pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor?"

Simți ca un balsam de gheață peste suferința ei.

Edmée era o fată curajoasă, stăpână pe sine şi plină de devotament. Dar ultima ei întâlnire cu baroana Schwartz îi otrăvise sufletul.

Femeia aceea nu se putea plânge de fericire! Avea dragostea fiicei ei — un înger! Avea dragostea soțului ei — un om cinstit, puternic şi care o scălda în toate bucuriile belşugului. Avea stima lumii, ea, care fura unei copile nefericite supremul şi singurul motiv de a spera şi de a trăi; tocmai ea, comediana ipocrită şi adulteră, care sfida legile bisericii şi legile omeniei!

Edmée se ridică fără să se mai gândească la vreo rugăciune; nu mai ştia ce anume vrusese să-i ceară lui Dumnezeu. Se aşeza lângă pian, în fața fotoliului gol, şi o podidi plânsul.

Altădată el stătea acolo şi ținându-se de mână, îşi făceau planuri care începeau totdeauna la fel: "Când vei fi soția mea…"

Deodată se simți foarte slăbită. Auzea parcă aievea cuvintele lui venind dintr-un freamăt confuz: "Când vei fi soția mea…"

Şi lacrimile care îi ardeau ochii îi răspundeau: "Nu, nu vei fi niciodată soția lui…".

Apoi ideea de a fi singură pe lume şi liberă să dea curs disperării puse din nou stăpânire pe ea ca un refren legănat de încordarea care alină suferințele.

Mâinile ei se întinseră disperate spre camera unde

dormea mama ei.

Nu, nu fusese un leşin, fiindcă visa, dar parcă nici cu somnul nu semăna ceea ce se petrecea. Buclele ei frumoase atinseră claviatura pianului, scoțând un lung suspin, apoi ochii i se închiseră.

...Stătea în camera mamei ei şi se simțea cuprinsă de o spaimă neînțeleasă. Se şi aprinseseră luminările! Cum! Atât de repede! Crucifixul aşezat pe cearceaf şi mâinile ca de marmură se odihneau încrucişate lângă broderia care nu avea să se mai termine niciodată.

Închideți! Oh, fie-vă milă, închideți aceşti ochi, care păstrează în ei priviri atât de duioase! Atât de repede slujba preotului, şi gata! Iată! Coşciugul!

Dar acesta fusese gândul ei avut cu o clipă înainte! Doamna Leber dormea. "Dacă aş pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor?"

Edmée gândise astfel în timp ce stătea îngenuncheată vrând să se roage. Oare cerul împlinise atât de repede gândurile nebuniei?

Groapa gata făcută. Oh, Michel nu se vedea nicăieri că să îşi ia rămas bun de la aceea căreia îi spunea nu demult "mamă".

Michel! Acolo! O caleaşcă trasă de doi cai iuți! Michel! Şi femeia aceea, femeia pe care o iubeşte el acum, baroana Schwartz!...

"Mamă, este loc aici pentru amândouă!"

Gata! Cât de repede merge totul! Şi gazon, şi flori, şi pământ pe mormânt! "Roagă-te pentru mine, mamă, sfânta mea mamă!"

Gazonul a înverzit, florile s-au deschis. Atât de repede. Doamne, atât de repede!

Iat-o pe Edmée singură în locuința lor goală. Michel şi cu femeia pe care o iubeşte sunt dincolo, amândoi; perdeaua indiscretă le profilează siluetele înlănțuite. Uşile şi geamurile sunt bine închise, cărbunii se aprind: rugăciunea funestă se împlineşte, iată, punct cu punct.

Edmée nu mai are mamă: este deci liberă să moară.

Michel! strigă ultimul ei gând! Dacă pentru a-l reține sau pentru a-l chema înapoi, ar trebui să renunțe la moarte, acest bun care îi este acum mai scump decât însăşi viața, dacă ar trebui...

"O, mamă, roagă-te pentru mine! El nu mi-a dat niciodată acel sărut pe care îl ghicesc şi care mă ucide! Fie

binecuvântat Michel! Şi ea blestemată să fie!

Cum se aprind cărbunii şi aburul lor cum îmi cuprinde creierul! Cât de uşor e să mori! Şi cât de plăcut!...

El va afla mâine dimineață, când se va trezi: «A murit». Când murim suntem regretați."

Poate acolo va veni să o viziteze pe cea care a fost atât de aproape de el şi a părăsit-o... Când suntem moarte, suntem iubite...

Oh, să nu fie blestemată! Doamne, iartă-i! Devenim mai buni când murim. "Mamă, vin la tine. Adio, Michel! Adio, scumpa mea dragoste! Ochii mi se împăienjenesc, dar te iubesc, mor şi te iubesc; nu mai am decât o suflare, şi aceea e pentru a-ți spune că le iubesc. Te voi iubi până dincolo de moarte..."

— Cine e acolo? întrebă de alături bătrâna, pe jumătate trezită din somn.

— Eu sunt, se auzi o voce plăcută, bărbătească.

— Ah, făcu doamna Leber, dumneata erai! Edmée iar a plâns! Nu mai sta atât de mult departe de ea. Şi crezând că încă vorbeşte, îşi continuă gândul, pe jumătate adormită: Dă-mi lucrul mai aproape...

Dar somnul pusese din nou stăpânire pe doamna Leber.

Capul frumos al lui Edmée se rezema de umărul lui Michel, care, în sfârşit, a venit, nestatornicul şi hoinarul! Buzele lor se atinseră. Edmée deschise ochii mari, galeşi. Gura lividă schiță un uşor surâs.

— Şi tu eşti deci mort? murmură închizând iarăşi ochii. Unde e mama? Nu o văd. Suntem cu toții în cer?

— Frumoasa mea, în cer nu s-au făcut niciodată căsătorii. Trezeşte-te, sunt viu, sunt bogat, sunt fericit. Pe când nunta noastră?

Capitolul XXV - Edmée şi Michel

Michel stătea în genunchi în fața lui Edmée. Ce minunat păr buclat avea! Ce bine îi venea paloarea obrajilor! Ce privire bărbătească! Mângâindu-l, Edmée se apleca înspre el; părul lor îşi amestecă nuanțele. Pe chipul fetei strălucea bucuria şi încântarea.

— Aceea este mama mea, îi spuse Michel sărutând-o.

Ați înțeles deci, aşa cum şi Edmée înțelesese pe dată; fusese de-ajuns un cuvânt ca acesta, pentru ca totul să se clarifice în mintea ei. Suferința, odată destrămată, lăsa loc unei bucurii totale.

"Ea, baroana Schwartz, atât de frumoasă şi atât de tânără, să fie mama lui Michel?"...

Îşi făcea loc îndoiala, şi îndoiala dădea un farmec în plus tuturor explicațiilor, prelungind astfel mult aşteptata bucurie.

Edmée se gândea:

"În fond, Blanche are cincisprezece ani..." Şi deodată doamna Schwartz nu-i mai părea chiar atât de tânără încât să nu poată fi mama lui Michel.

Fremăta de bucurie, uitând toate spaimele prin care trecuse.

— Michel, cum am s-o iubesc eu pe mama dumitale?

Deodată îi reveniră în minte privirea calmă a baroanei, blândețea şi ținuta ei trufaşă.

— Ah, trebuia să fi înțeles!...

Apoi iarăşi o cuprinse îndoiala.

— Mi-ai spus adevărul? Oh, să nu glumeşti cu astfel de lucruri; înainte de venirea ta am visat cum muream! Michel, baroana este prea frumoasă... prea tânără...

— Sigur, sigur, şopti Michel, încântându-se de tinerețea scânteietoare din privirea îndrăgostită; este foarte tânără, este foarte frumoasă... Dar cum am putut eu să stau atât de multă vreme departe de tine, Edmée, sufletul meu scump?

— Da, cum?... Şi de ce, Michel, de ce totuşi? Ah, numai eu sunt aceea care te iubesc!

Michel îi acoperi gura cu un sărut. Am putea spune, ca un soț hotărât, cinstit, un sărut cast, pe care Edmée îl primi ca pe o binecuvântare.

Aşa sunt toate iubirile mari, care pornesc din inimă şi ale căror rădăcini dăinuie din copilărie.

Edmée stătea lângă el cuminte, ca însuşi surâsul el.

— Eşti rea! spuse Michel. Ți-am destăinuit un secret penare nici eu nu îl cunosc încă pe de-a-ntregul. Un secret care poate să ucidă tot ce am mai scump pe lume, în afară de tine... în afară de tine, căci eu ştiu pe care dintre voi două o iubesc mai mult!

— O voi iubi tot atât cât o iubeşti şi tu, murmură Edmée.

Apoi mâinile ei albe şi frumoase mângâiară părul lui Michel ca o mamă iubitoare care a plâns mult aşteptându-şi copilul şi îl alintă văzându-l că s-a întors mare şi puternic.

— Suntem deci trei! zise ea încet, Apoi, revenindu-şi şi pierzându-şi surâsul, adăugă: Crezi că mă va putea iubi?

— Te va adora mai târziu, răspunse grăbit Michel.

— Ah… mai târziu! oftă Edmée, rămânând pe gânduri.

Buzele lui Michel se jucau cu vârfurile degetelor ei.

— Am cunoscut lumea îndeajuns, reluă Edmée, de jos sau prin uşile întredeschise, ca să înțeleg că acolo nimic nu se aseamănă cu situația noastră. Dar, în fond, care este viața dumitale, domnule?… Te întreb eu, făptura îndrăgostită şi slabă…

— Şi sfântă! o întrerupse Michel mângâind-o. Lumea nu are ce căuta între noi, Edmée.

— Pentru mama dumitale mă sperie lumea…

— Lumea nu are ce căuta între mama mea şi mine, o întrerupse plin de tristețe.

— Este adevărat, spuse Edmée naiv şi nu fără bucurie, nu mă gândisem… tu nu poți să fii băiatul baronului Schwartz.

Cum Michel îşi lăsă privirile în jos, ea îi luă din nou capul în mâini.

— Nu ştiu ce spun, izbucni ea. Este atâta timp, atâta timp de când sufăr! Nu te cert, iubitul meu, ci doar mă scuz. Aş vrea să vorbesc întruna, să vorbesc despre mama ta, cu dragoste şi respect…

— Te va adora, repetă Michel, sunt sigur!

— Şi sora ta? Oh! Ea a şi fost o surioară drăguță pentru mine. De câte ori nu m-a mângâiat surâsul ei. Şi tu ai să laşi să se facă acea căsătorie? Blanche, scumpul nostru înger, să se căsătorească cu domnul Lecoq!…

Eroul nostru îşi luă un aer important.

— Draga mea, răspunse el, vom mai vorbi despre aceste lucruri. Ştiu de ce nu îți place domnia Lecoq şi m-a ferit Dumnezeu să mă plâng de aceasta!

— Cum, ştii pentru ce nu îmi place mie domnul Lecoq? repetă Edmée pălind.

Se uita la Michel cu un fel de spaimă. El izbucni în râs.

— Cine este acolo? întrebă a doua oară bătrâna, trezită brusc.

— Eu sunt, doamnă Leber, răspunse iarăşi Michel.

— Ah, da, tu eşti, ființă rea! Ai unde să stai?… Edmée, copila mea, lampa şi lucrul meu. Vreau să mai lucrez puțin.

Dar numaidecât o şi auziră sforăind.

— Sărmana ei minte îi slăbeşte, spuse încet Edmée.

Între doamna Leber şi Michel exista o prietenie trainică; de el se lega amintirea căldurii plăcute din mansardă. Bătrâna îl vedea şi îl considera tot copil şi nu putea să-i pronunţe numele fără să surâdă.

"Există atâţia oameni răi! Avea ea obicei să spună. Michel avea inimă; el da, era tot numai inimă!"

— Când ne vom căsători, iubita mea, reluă Michel emoţionat de veselia lui, vom putea plăti creditorilor. În ultima vreme m-am gândit mult la doamna Leber.

— Asta chiar mă sperie, îl întrerupse Edmée.

— Tot ce am să-ţi povestesc, răspunse eroul nostru, este nemaipomenit. Sunt secrete mari, închipuieşte-ţi; dar pot eu să-ţi ascund ceva?

Se ridică şi închise uşa care dădea spre camera doamnei Leber.

— Ce faci? întrebă Edmée.

Michel răspunse jumătate ironic, jumătate ceremonios:

— Va fi vorba de afaceri, de viaţa şi de moarte. Mai întâi, continuă el împingând fotoliul lângă Edmée, acest Bruneau este un nelegiuit şi trebuie să-i înapoiem banii pe care ţi i-a împrumutat.

— Cum ai aflat?... bâlbâi Edmée.

— Am banii, spuse Michel în loc să răspundă şi bătând cu palma buzunarul de la vestă, ca omul care triumfă simţindu-l plin. Ce e şi cu noi! adăugă el cu un accent vrednic de milă. Am gesturi, cuvinte şi bucurii de mic-burghez, eu, care acum şase luni puteam să trec drept oglinda unei *true gentleman* (adevărat gentilom)! Banul este însuşi sângele care curge în vinele acestui secol, acest lucru este sigur! Am dus lipsă de bani, fapt care m-a degradat... Unde rămăsesem? Bruneau este un nelegiuit şi contesa Corona nu valorează mai mult decât el. Fără domnul Lecoq, ţi-o spun în mod serios, Edmée, eram pierdut şi lipsit de mijloace de trai.

Tânăra fată îşi întorcea ochii stânjenită de fiecare dată când pronunţa numele domnului Lecoq. Ea întrebă:

— Domnul Lecoq este cel care ţi i-a vorbit de rău pe domnul Bruneau şi pe contesa Corona?

— Nu ai s-o aperi acum şi pe contesa Corona! izbucni Michel.

— Ea te place... dar tu nu o placi, murmură Edmée. Când sufeream, mă gândeam la ea ca la o prietenă.

— O prietenă! repetă Michel rânjind. Dar, în definitiv, nu este vorba de contesa Corona, şi vom reveni la acest onorabil

domn Bruneau… încă o dată, îți spun, ştiu toate poveştile tale cu domnul Lecoq.

— Toate!… făcu Edmée ca un ecou.

— Toate!

Edmée rămase încremenită.

— Bine, bine! murmură Michel. Hai, linişteşte-te! De când îi este interzis, în definitiv, unui om onorabil să ceară în căsătorie o fată cinstită?

— În căsătorie! protestă Edmée, simțind că îi ard obrajii. Şi dumneata eşti cel care îmi vorbeşti astfel, Michel!

— De când, continuă Michel, cu vocea nestânjenită, cu ochii strălucitori şi fără urmă de tulburare, omul cinstit care şi-a pus în cap o asemenea idee nu mai are dreptul — el, foarte bogat fiind — de a pune cât de cât la încercare pe tânăra săracă? Nu te căsătoreşti mereu, sau pentru o zi!

— Glumeşti? îl întrebă Edmée uluită.

— Nu, pe cuvântul meu…

— Înseamnă că nu mă iubeşti.

— Ba da, din toată inima… fii te rog rezonabilă! Nu te iubesc decât pe tine!

În acest jurământ era atâta convingere, ba, mai mult, o totală lipsă de afectare, încât Edmée nu putu să nu surâdă.

— Restul îmi este indiferent spuse ea. Dacă tu mă iubeşti, totul este bine. Totuşi…

— Totuşi? repetă eroul nostru, care o pândea cu coada ochiului cu o superioritate imposibilă.

— Ah, făcu ea bătând din picior, am mai văzut asemenea încăpățânări în comedii! Nu te umili prea mult față de mine, Michel!

— În *Tartuffe*, nu-i aşa? Credulul Orgon?…

Şi eroul nostru râdea liniştit.

În ochii frumoşi ai lui Edmée se aprinsese o rază de mânie.

— Tu eşti un delicios Orgon, mititelul Orgon, iubita mea, spuse Michel. Şi Tartuffe este acest Bruneau, care te-a învăluit în minciunile lui.

Ruşinată de nerăbdarea ei, Edmée îi întinse fruntea să i-o sărute şi reluă cu delicatețe, cum faci ca să înlături o discuție asupra căreia nu vrei să revii:

— Ce ne interesează toate astea? Te rog, să vorbim despre tine.

— Ce ne interesează? protestă Michel, scandalizat la rândul lui. Dar eu îți vorbesc de mine şi de tine şi de noi!

Domnul Lecoq este pur şi simplu providenţa noastră!

Edmée îl privi drept în ochi.

— Eşti nebun! spuse ea aproape cu duritate.

— Este limpede, din moment ce nu suntem de aceeaşi părere.

— Eşti nebun!... Ţi-a spus că voia să mă ia în căsătorie?

— Înainte de a şti că mă iubeşti, da.

— Şi pentru a înfrumuseţa josnicia insistenţelor lui, ţi-a vorbit de încercări... Roşeşti, Michel!

— Pentru că te iubesc... Da, mi-a vorbit de încercări, cu fruntea sus, privindu-mă în ochi.

— Iar tu ţi-ai lăsat privirile în jos!

— Da, e adevărat.

— Eşti credul.

Michel se ridică, desfăşurându-şi deodată toată silueta înaltă şi demnă.

— Dacă te-a insultat, spune-mi! porunci el. Omul acesta este ultima noastră speranţă, dar dacă te-a insultat, îl omor!

O clipă Edmée şovăi. Apoi apucă mâinile iubitului şi i le sărută cu buzele arzânde.

— Mulţumesc, îngână ea. Mă speriaseşi.

Michel aştepta. Ea reluă cu vocea schimbată:

— Nu, nu m-a insultat.

— Poftim! Şi mă acuză de credulitate! mormăi Michel, aşezându-se din nou. Ascultă-mă bine, tu nu poţi înţelege acel caracter. Capul şi inima lui sunt pline de un gând ales. Ai fost neîncrezătoare. Am să te pun în situaţia să cumpăneşti singură dezinteresul lui.

Michel vorbea cu căldură. Edmée îl lăsa acum să spună ce vrea. Printre pleoapele întredeschise îi alunecă o privire stranie, care o făcea şi mai frumoasă. Pe buzele ei strânse se putea citi fără efort: "Bietul meu Michel, domnul Lecoq este mai şiret decât crezi!"

Orice am gândi despre eroul nostru, el ştie însă să citească pe figura lui Edmée, fiindcă îi spuse:

— Nu, domnişoară! Sigur că nu! Nu sunt eu chiar orb! Am dovada celor ce demonstrez, şi dacă ai fi vrut să mă asculţi...

— Dar, în sfârşit, nu te poţi căsători cu două fete odată! aruncă Edmée triumfătoare. Căsătoria lui cu Blanche este hotărâtă...

— Nu se mai face! ripostă eroul nostru pe un ton care nu îngăduia replică.

Edmée ridică spre el o privire mirată.

— A scăpat prada! murmură ea.

Michel răspunse din vârful buzelor:

— Domnul Lecoq este sursa tuturor informațiilor… Zâmbeşte tu cât vrei, iubita mea. Nu vei mai zâmbi când îți voi spune pentru ce a ales domnul Lecoq acest gen de profesiune care nu este pe gustul dumitale. Domnul Lecoq ştie multe. Sigur, averea baronului Schwartz este imensă, dar sursa acestei bogății… în sfârşit, eu mă pricep.

— Acest exces de delicatețe, începu Edmée, din partea domnului Lecoq…

— Este şi asta, o întrerupse Michel. Este şi o nobilă şi părintească bunătate. Prin mine, domnul Lecoq a aflat de iubirea celor doi copii: Blanche şi Maurice. Nu a trebuit decât o vorbă… Mulțumită lui, în curând se va face această căsătorie.

Cum pe obrazul lui Edmée se oglindea cu energie neîncrederea, eroul nostru luă degetele delicate ale iubitei şi i le sărută protector.

— Vrei să vezi întotdeauna mai bine decât mine, draga mea? o întrebă el. Trebuie să ştiu. Apoi adăugă cu seriozitate: Eşti cel mai bun sufletel pe care îl cunosc; însă cel mai bun sufletel din lume, când este vorba de femeia cea mai modestă, cea mai naivă, cea mai sinceră, tot năzuieşte cât de cât să fie o zână. Este îngâmfarea voastră, a femeilor. Şi cum îngâmfarea este arma cea mai puternică dintre încăpățânări, am să lovesc într-a ta cu toată puterea, şi de la început. Răspunde-mi la o singură întrebare: dacă domnul Lecoq ar avea asupra ta, şi implicit şi asupra mea, relele intenții pe care i le atribui, nu ar fi el în câştig dacă m-ar vedea în închisoare? Spune-mi!

— Ce tot vorbeşti? spuse Edmée sărind iar de pe scaun.

— Răspunde… este clar şi limpede acest raționament. Eu şi un obstacol; un obstacol care ar fi periculos de disprețuit. Ei bine! La ora actuală, fără domnul Lecoq, aş fi în închisoare.

Edmée repetă, neputându-şi ascunde spaima:

— În închisoare, tu, Michel?! Şi pentru ce?

— Pentru că, răspunse eroul nostru puțin descumpănit, surâzând însă de naivitatea explicației sale, pentru că am avut fantezia să fac dintr-o dată avere. Asta e! Apoi, întrerupându-se şi lăsând să vorbească acea tinerească franchețe care era farmecul lui: Oh, nu este tocmai dragostea

de bani: în această privință, vocația mea întârzie să se arate. Voiam să fiu bogat pentru tine...

— Eu nu am nevoie să fiu bogată, declară tânăra cu oarecare asprime în glas.

— Ia seama!... şi ratele doamnei Leber?...

— Da, da, băiatule, să devii bogat! se auzi o voce tremurată de cealaltă parte a uşii. Eu am contat că vei ajunge bogat.

Edmée se repezi în camera de alături şi o văzu pe doamna Leber stând lângă uşă în picioarele goale. O luă de după umeri şi o conduse înapoi în pat. Bătrâna tuşea dogit şi repeta:

— Ce cauți aici? N-a spus el că o să fie bogat?

Edmée închisese uşa, lăsându-l singur pe Michel. Acesta se apropiase de fereastră. În atelierul de creație Etienne şi Maurice gesticulau ca nişte nebuni. Eroul nostru surâse orgolios şi se gândi. "Sunt nişte copii". Desigur, el era un om rezonabil.

Când Edmée deschise uşa, o auzi pe bătrâna strigând:

— Lumina şi lucrul meu! Vreau să lucrez puțin...

Edmée avea ochii în lacrimi.

— I se rătăceşte de tot mintea! Biata mamă!

Michel se aşeză lângă ea şi-i spuse:

— Îți dai seama că trebuie să fim bogați. Boala de care suferă s-ar vindeca doar cu puțin aur.

Edmée suspină:

— Să vorbim de dumneata, Michel, şi să vorbim serios.

— Pentru asta am şi venit, iubita mea, răspunse el. Eu, când vreau, sunt om de afaceri, ştii. Am o stea pe cer, asta fără discuție; fii atentă, te rog: iată, mă îndrăgostesc nebuneşte de o tânără plină de farmec, dar foarte săracă; se întâmplă însă că fără să ştie nimic, această tânăra să fie bogată, chiar foarte bogată...

Edmée îl privea cu gura căscată. În loc de orice alt răspuns, îi puse doar o întrebare:

— Tot domnul Lecoq este acela care ți-a povestit toate astea, Michel?

Capitolul XXVI - Caseta

Michel râse ca un copil voios.
— Da, în aşa fel încât, dacă nu m-ai cunoaşte, domnişoară-soţia mea, te-ai putea gândi că după ce în ultima vreme am cutreierat puţin lumea, m-am întors atras de mirosul misterioasei dumitale averi.

— Explică mi, te rog, spuse tânăra fată, sunt nerăbdătoare să ştiu.

— Asta şi fac, îngerul meu. Şi te rog să-ţi dai seama că în purtarea domnului Lecoq este, în fond, o logică. Nu găseşti că Blanche ar fi prea tânără pentru el?

— Ba da, sigur, răspunse imediat Edmée, schiţând un zâmbet. Dar nu este vorba de Blanche.

— Este vorba de tine. Domnul Lecoq, ştiind că există undeva în lume o avere care îţi aparţine şi vrând poate să-ţi dea dreptul să intri în luptă împotriva deţinătorilor acestei averi… Ah, ah, tu nu îl cunoşti!

— Dar unde este această avere, izbucni Edmée, şi cine o deţine?

Michel căzu pe gânduri. După un scurt timp spuse, arătând spre fereastra lui Maurice şi a lui Etienne:

— De cealaltă parte a curţii am doi prieteni care sunt cam nebuni, dar nu mai nebuni decât restul Parisului. Nebunia lor constă în a ticlui totul într-o dramă şi de a considera viaţa reală ca pe un imens repertoriu de piese de teatru demne să fie reprezentate pe scena teatrului "Ambigue". Există adevăr în ceea ce fac ei, nu zic nu. Deci, aceşti doi băieţi buni, pe care îi cunoşti poate la fel de bine ca şi mine, au răscolit totul în jurul nostru, Edmée, în jurul casei Schwartz, în jurul a ceea ce nici tu, nici eu nu cunoaştem. Am lucrat şi eu cu ei un timp, am colaborat, ca să spunem aşa, şi în noianul de ipoteze pe care le discutau pe toate feţele, căutând să găsească hrana lor, dădeau mereu peste acel antagonism între Olympe Verdier şi Sophie; Sophie eşti dumneata, Olympe Verdier este mama mea. Ei nu cunosc această taină şi nici pe mama mea, care nu îşi deschide inima decât faţă de Dumnezeu. Dar presupunerile lor, comparate cu unele vorbe ale domnului Lecoq, în legătură cu averea Schwartzilor şi cu provenienţa ei, te ispiteşte să te gândeşti… în fine, baronul Schwartz este un om abil şi eu nu răspund decât de mama mea… Or, când mama; s-a căsătorit cu baronul Schwartz, el avea un capital de patru sute de mii de franci…

— Patru sute de mii de franci! repetă Edmée. Avea patru sute de mii de franci! Apoi adăugă, ca şi cum însăşi această cifră i-ar fi mărit tulburarea: Te rog, Michel, nu îmi ascunde nimic!

— Domnul Lecoq, urmă eroul nostru ca un om care îşi descarcă inima, afirmă că nu cu mult timp înaintea căsătoriei, domnul Schwartz a acceptat să cineze împreună cu el într-un han din Caen.

— Din Caen! se miră Edmée cu vocea schimbată.

— În ziua aceea, domnului Schwartz îi era foame, zise Michel în încheiere. Am spus: foame. Urmă un moment de linişte, după care tot el continuă: Mi-am visat o familie compusă din mamele noastre şi dumneata; şi, în fond, ce ne mai trebuie altceva? Apoi, cu bruscheţe: Este o nebunie cu tot ceea ce s-a întâmplat; mama mea nu este nenorocită şi domnul Schwartz are reputaţia unui om cinstit; orice ar fi, nu îmi mai cere o silabă în plus. Am spus tot ce trebuia despre averea ta; am să-ţi vorbesc despre a mea, care urmează a fi realizată. Asculţi?

Edmée rămânea gânditoare.

— Ascult, spuse totuşi.

— Sunt momente când stăm unul lângă celălalt de parcă fi doi soţi bătrâni, spuse Michel că pentru sine.

Edmée îi căută privirea şi îi spuse cu multă duioşie:

— Te iubesc din ce în ce mai mult.

— Draga mea, şopti Michel, acoperindu-i mâinile cu sărutări, eu nu te merit, sunt sigur, dar nu am nici un păcat de moarte pe conştiinţa. Pentru tine, numai pentru tine am lucrat, bine sau rău. Orice s-ar întâmpla, nu-ţi mai face griji. Sunt al tău şi îţi spun asta mai mult pentru mine decât pentru tine. Dacă am putut să trăiesc departe de tine, este numai pentru că te ştiam a mea. Totul mi se pare cu putinţă în lumea aceasta, în afară de despărţirea noastră. Suntem ca şi căsătoriţi, ţi-o repet; este singura mea bucurie, este tot ceea ce îmi dă încredere în mine. Îmi voi cere drepturile de soţ chiar dacă într-o bună zi te vei trezi prinţesă… Dar mai bine să vorbim despre altceva. Când am părăsit casa Schwartz, aveam rezervele mele faţă de domnul Lecoq; îmi făcuse impresia că ştia un secret destul de periculos în ceea ce mă priveşte, pentru că o dată s-a întâmplat să-mi fie adresat un cuvânt în trecere, o parolă care nu-mi era destinată. Mulţi oameni aici la Paris se recunosc între ei cu ajutorul acestei parole fără importanţă: *Se va lumina de ziuă mâine?* Dar nu

toate misterele de acest gen sunt criminale, dovadă că această parolă îmi înlesneşte legături secrete cu mama mea. În profesiunea pe care o practică domnul Lecoq este nevoie de precauţiuni stranii; ba, mai mult, trebuie să frecventeze, să susţină şi să plătească o clientelă interlopă... ca să nu mai vorbim...

— Vreau să te întreb, spuse Edmée foarte încet, dacă ai repetat această parolă domnului Bruneau pe vremea când credeai în el?

— Poate, zise Michel, dar sunt bun de plată pentru socoteala pe care o are domnul Bruneau cu mine. Adevărul este că meseria domnului Lecoq îmi făcea silă tot atât cât poate să-ţi displacă şi ţie. Tu nu te duci des la teatru, micuţa mea frumoasă Edmée, şi citeşti puţine romane, dar nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de oameni care împing devotamentul sau pasiunea până la a accepta roluri demne de ură. Scopul este uneori nobil... chiar eroic... scopul scuză mijloacele: domnul Lecoq trebuia să descopere o pistă, o pistă foarte iscusit tăinuită; atunci domnul Lecoq s-a transformat în câine de vânătoare. Consider că aceasta este o treabă de om inteligent, de om curajos. Tu ce crezi?

Michel tăcu, aşteptând un cuvânt din partea lui Edmée. Edmée i nu spuse nimic.

— De la început, continuă el, domnul Lecoq, m-a lăsat să înţeleg că se interesa de mine. Dacă aş fi răspuns avansurilor lui, am fi acum pe deplin fericiţi. Dar cedând antipatiei mele, întărită şi de părerile contesei Corona şi de calomniile acestui preţios domn Bruneau, m-am îndepărtat cu totul de el. Am căutat o slujbă; plecarea mea de la familia Schwartz mi-a închis deodată toate uşile: şi la bănci, şi în industrie; circulau despre mine tot felul de zvonuri care păreau că răsar din pământ; spre exemplu, ca afecţiunea fostului meu patron, întâlnită doar în romane, aş fi plătit-o cu cea mai cumplită ingratitudine... Pe scurt, nici o slujbă pentru mine în tot Parisul... Atunci am găsit refugiu la voi; vă iubesc prea mult ca să vorbesc despre recunoştinţă. Am muncit Dumnezeu ştie ce: la una la alta, şi apoi încă la altceva; extravaganţe care la prima vedere par raţionale. Cred că voiam să fiu autor dramatic, apoi inventator... o mulţime de prostii... Trebuie să-ţi mărturisesc însă că nu eram chiar lipsit de mijloace. O făptură misterioasă — ai ghicit, nu? Baroana Schwartz — nu a încetat o clipă să fie alături de mine. La capătul năzbâtiilor şi al tuturor nebuniilor, am încercat jocul...

— Cea mai periculoasă dintre toate nebuniile! spuse Edmée.

— Pentru cei cuminți şi fericiți, aşa o fi. Dar pentru cei obligați să întreprindă *ceva care îi depăşeşte* — cum spun cazuiştii — este altceva; iubeşti sau nu iubeşti… Am pierdut şi am semnat polițe… nu una, ca pârliții mei de colegi, dramaturgii aceia în faşă, vecinii mei, ci mai multe, mult mai multe. Şi, pe cuvânt, iubita mea Edmée, a fost tot pentru tine. Nu mă crezi? Ei bine, sincer nu ai dreptate! Fără tine aş fi un oarecare salariat cu o mie opt sute de franci, în vreun birou mucegăit: vezi bine că eşti îngerul meu!

Edmée surâse trist, fiindcă nu se aştepta la atâta prăbuşire. Zise:

— Ai fi liniştit, Michel! Şi cu speranța de a avansa.

— Te rog, nu spune asta! Am trăit în lux şi trufie în casa familiei Schwartz tocmai la vârsta când caracterul se formează şi se modelează. Am rămas bun, din moment ce te iubesc pe tine. Dar ascultă, Edmée; odată mama mi-a spus cu lacrimi în ochi: "Tinerețea mea a fost trufaşă". Ei bine, eu sunt fiul mamei mele!

Edmée îşi lăsă capul în jos.

— Aveam prieteni, continuă Michel în afară de Etienne Roland şi Maurice Schwartz, care mi-au dovedit un devotament frățesc, îl aveam pe bunul Domergue, care îmi întreținea vanitatea spunându-mi în fel de fel de şarade, limpezi ca apa de izvor, ca eu sunt fiul domnului baron Schwartz. Pretindea că ştie asta din sursă sigură şi crede şi acum neclintit acest lucru. O aveam pe contesa Corona, care îmi vorbea în enigme mai puțin naive, arătându-mi poarta deschisă a grădinii Armidei[86]; mai era Trei-Labe, schilodul de la Plat-d'Étain, care îmi aducea mesajele acestei încântătoare femei. Iată un rebus, acest cuplu fantastic: contesa şi Trei-Labe! Ea vine la el să-l vadă… ştii la fel de bine ca şi mine… Dar singurul om care cunoaşte misterul acestei poveşti ca în romane este domnul Lecoq. În sfârşit, îl aveam pe creditorul meu normand, pe domnul Bruneau, care îmi cumpăra garderoba bucată cu bucată şi îmi avansa bani. Mama, cel puțin, nu ştia nimic din toate acestea! Sunt, ce e drept, puține zile de când îi spun mamă… Te rog, Edmée, ascultă-mă, ne apropiem de deznodământ… Nu închide ochii…

— Îi închisesem, spuse Edmée cu minunatul ei surâs, gândindu-mă la făptura aceea frumoasă care m-a făcut să plâng atâta. De câte ori pronunți numele mamei tale, Michel,

sunt atât de fericită!

— Te va iubi, îți garantez! Dacă ai şti cum mă iubeşte!… Ascultă, există o mică taină pe care aş vrea mult să o cunosc: cu ce ocazie a pătruns în casa voastră acest onorabil domn Bruneau?

— Când m-am îmbolnăvit acum trei luni, după ce am întâlnit-o pe doamna baroană Schwartz în pragul uşii tale, răspunse Edmée, mama tocmai trimisese bani creditorilor noştri; nu aveam nimic pus deoparte şi ne spuneam că va trebui să vindem ceva. Într-o dimineață, când tocmai deschisesem să aerisesc, am văzut la celălalt geam figura stranie a lui Trei-Labe, pe jumătate ascunsă de după perdelele modestei lui locuințe care e sub acoperiş. El nu mă zărea şi nici nu-şi dădea seama că este observat. Se uita în casa noastră cu o atenție deosebită. După câteva clipe, nemaibizuindu-se pe ochii lui, şi-a potrivit un binoclu enorm şi l-a îndreptat spre odaia mamei.

— La ce anume se uita?

— Nu ştiam. Apoi a dispărut şi, puțin timp după aceea, când mama ieşise pentru cursele ei, domnul Bruneau a venit să bată la uşa noastră, să întrebe dacă nu aveam ceva de vânzare. L-am poftit să intre în casă, căci el are în cartier renumele unui om cinstit, şi într-adevăr a dat un preț bun pentru obiectele mărunte de care voiam să scăpăm; dar de fapt nu lucrurile acelea voia el să le cumpere.

— Atunci ce?

— Mănuşa… mănuşa cizelată… şi m-am gândit nu o dată că Trei-Labe îşi potrivise atunci binoclul lui mare ca să privească mănuşa.

— Asta e o dovadă că cei doi se înțeleg de minune! spuse Michel.

— Niciodată nu i-am văzut împreună, răspunse Edmée. Domnul Bruneau a mai venit, dar totdeauna în absența mamei, şi aş fi ingrată dacă nu aş mărturisi că ne-a făcut unele servicii.

— Totdeauna în absența mamei tale! reflectă Michel.

— Poate e o întâmplare… în câteva rânduri a oferit pe mănuşă o sumă considerabilă.

— Poate valorează mulți bani! spuse ca pentru sine eroul nostru.

— Cred, fiindcă domnul Bruneau nu e singurul care doreşte s-o cumpere.

— Trei-Labe? întrebă Michel.

— Nu. Domnul Lecoq. Mănuşa a fost primul lui motiv ca să ne treacă pragul. Cunoaşte un amator, zice el, care ar da pe mănuşă zece mii de franci.

— Zece mii de franci! repetă Michel mirat. Mănuşa aceea, zece mii de franci? Apoi adăugă ca pentru sine: Fireşte, uneori se caută pretexte ocolite pentru a face un bine…

Edmée tăcu, dar sprâncenele ei frumoase se încruntară; rămânea hotărât neîncrezătoare în virtuţile domnului Lecoq.

— Noi am fi departe de închisoare, reluă Michel după o scurtă pauză, dacă domnul Lecoq nu m-ar tot aduce înapoi aici. Uite, de trei zile mă joc de-a v-aţi ascunselea cu bunul domn Bruneau, care m-a reclamat şi a obţinut mandat de arestare împotriva mea. Partida a fost dârză căci eram singur contra trei: normandul, Trei-Labe şi contesa. Ce rol are ea în această intrigă, şi cu asemenea asociaţi? Ah, dar iată că încep să vorbesc prea mult. Da, ea este complicea lor, sunt sigur, şi chiar din cauza ei era să cad în capcană. Pentru ce? Iată, pledez o cauză şi trebuie să-ţi spun totul: în această femeie există puţin din doamna Putifar[87]… Ea ştie că te iubesc; vrea poate să se răzbune? Nu mai departe decât ieri îi dezvăluisem locul unde stau ascuns din motive personale din zori şi până la asfinţit. Azi-noapte am primit un mesaj de la domnul Lecoq în care-mi spunea: "Vei fi arestat la prima oră". Şi, în adevăr, la prima oră, abia îmi luasem zborul că locuinţa mea şi fusese împresurată de ajutorii de portărei. Şi stârpitura aia de Trei-Labe, trecând pe acolo în echipajul lui fantastic, le-a spus poliţiştilor că m-a văzut. Mesajul domnului Lecoq îmi dădea întâlnire; am alergat acolo. Ce păcat că mama are reţineri faţă de el…

— Ah, făcu Edmée, cele două inimi care te iubesc mult au aceleaşi resentimente!

Michel ridică din umeri.

— Faptele vorbesc, spuse el. Eu mărturisesc că mă încred în fapte. Domnul Lecoq mi-a numărat banii poliţei mele, capital, dobânzi şi cheltuieli…

— Cerându-ţi în schimb ce? întrebă fata neîncrezătoare.

— În schimbul unui mare mulţumesc, pe cuvânt! Omul acesta se bizuie pe mine; m-a intuit; are încredere în viitorul meu. Şi eu, iubita mea Edmée, mă bizui pe viitorul meu; dovadă, însuşi faptul că am început să fac o prostie, şi mi-a reuşit, deci norocul s-a întors. Am noroc. De îndată ce domnul Lecoq mi-a dat banii, am avut inspiraţie să joc: am câştigat trei sute de ludovici; vrei nişte rate?

Spunând ultimele cuvinte cu un aer vesel, Michel îşi vârâse mâinile în buzunarele vestei, zornăind aurul. Dar se opri şi se schimbă la faţă văzând ciudata expresie a lui Edmée.

Tânăra ascultase la început cu tristeţe această nechibzuită înşiruire de vorbe, dar deodată privirea ei se însufleţi, şi nu cuvintele lui Michel fuseseră cauza acestei tulburări; ea îşi fixase ochii mari asupra ferestrei. Michel se întoarse repede ca să vadă ce atrăgea astfel atenţia ei. Se ridicară amândoi deodată.

De cealaltă parte a curţii, camera lui Michel, care rămăsese atâta timp în întuneric, tocmai se luminase. Se vedea perfect înăuntru. Etienne şi Maurice erau la el, în picioare, în ţinuta neglijentă mai mult decât originală a toaletei lor de casă. Maurice ţinea lampa în mână. Etienne stătea înclinat în faţa unei doamne îmbrăcate în negru şi al cărei obraz dispărea sub un voal gros de dantelă.

— Mama! şopti Michel. Mama este!

— Parcă o recunosc şi eu, spuse Edmée tresărind.

Michel nu făcuse decât un salt până la uşă.

Curioasă, Edmée stinse repede lampa şi deschise fereastra.

Doamna baroană Schwartz, căci ea era, dispăruse, iar cei doi colaboratori se întorceau acum în dramatica lor locuinţă, căutând fără îndoială locul cel mai potrivit ca să plaseze această vizită în piesa lor.

Edmée se aplecă peste balustradă, în spatele ei, nici o lumină nu îi putea trăda prezenţa. Iată ce văzu:

Curtea avea trei uşi pentru trei scări, dintre care una de serviciu. Scara de serviciu era luminată de o lampă atârnată deasupra uşii de intrare. Michel, care coborâse etajele din patru în patru trepte, se arătă primul; aproape în aceeaşi clipă, femeia voalată se arătă şi ea, ieşind de sub boltă şi alergând de parcă ar fi fost urmărită. Ducea sub şal un pachet, Michel se întâlni cu ea la cotitură bolţii; femeia voalată se trase un pas îndărăt, apoi îşi puse un deget pe gură. Înlătură şalul cu un gest grăbit. Fără să vorbească, fără să şovăie, aruncă în mâinile lui Michel o casetă şi fugi pe scara de serviciu.

Cum Michel rămăsese năucit, un bărbat, ieşind tot de sub boltă, se repezi spre el şi, tot fără să spună o vorbă, vru să smulgă caseta. Din instinct poate, Michel rezistă. În luptă, pălăria necunoscutului căzu şi astfel apăru fruntea şi chelia

baronului Schwartz.

— Este a mea! spuse el atunci gâfâind. Femeia asta m-a furat!

Apoi, recunoscându-l deodată, îl luă de gât cu amândouă mâinile şi bâlbâi furios:

— Eram sigur! Eşti un mizerabil şi am să te omor!

— Omul ăsta e nebun! se auzi o voce plăcută şi calmă din spatele lor. Nu lăsați din mână obiectul pe care vi l-am încredințat, domnule Michel!

Amândoi tresăriră şi se întoarseră în acelaşi timp. O femeie, îmbrăcată în negru şi voalată întocmai ca doamna baroană Schwartz, se afla acolo în picioare, în spatele lor.

Temându-se, Michel întinse mâna pentru a împiedica vreo mişcare a bancherului:

— Bagă de seamă, spuse bancherul. Te voi ucide!

Dar femeia în negru îşi ridică voalul, arătându-şi frumoasa paloare a obrazului.

— Contesa Corona! îngăimă domnul Schwartz uluit. Crezusem…

Nu termină fraza şi îşi trecu mâna pe frunte.

Nici o vorbă nu mai ieşi din gura lui Michel, care rămăsese încremenit. El se gândea: "Contesa a ieşit ca din pământ!"

Domnul Schwartz îşi luă pălăria de pe jos apoi se înclină adânc, îngânând o scuză, şi se depărtă, apucând-o şi el pe scara de serviciu care ducea spre apartamentele domnului Lecoq.

Contesa se uită după el cum se depărta şi spuse ca pentru sine:

— Va trăncăni. Dar ce importanță mai are o calomnie în plus sau în minus?

— Doamnă, spuse Michel n-aş fi crezut că am să vă fiu vreodată îndatorat!

Vru să o pornească şi el pe scara de serviciu, dar contesa îl opri:

— Fiți liniştit, spuse ea cu o amărăciune distantă, acolo uncie se duc amândoi nu se vor întâlni. Apoi, lăsându-şi voalul peste față, adăugă ceva mai încet: Domnule Michel, vă iubiți duşmanii şi vă urâți prietenii!

Cu aceste cuvinte, se întoarse şi plecă, cerând cuiva cu voce tare şi poruncitoare să sune la portar.

Michel rămase singur în mijlocul curții. Zgomotul făcut de fereastra lui Edmée care se închidea îl făcu să tresară. Îşi

îndreptă privirea spre scara de serviciu, ca şi cum ar fi avut de gând să pornească şi el pe acolo.

În prima clipă fusese aproape înşelat şi el de diversiunea contesei Corona, dar ultimele ei cuvinte dovedeau cu prisosință rolul de binefăcătoare jucat în favoarea mamei sale. Caseta i-o înmânase baroana cu puțin timp înainte, deci lui vrusese să i-o lase în păstrare.

Michel cunoştea pe de rost interiorul casei Schwartz; ştia că baronul îşi iubea şi îşi spiona soția cu pasiune, ca un burghez; reconstituia aproape în întregime scena care avusese probabil loc între cei doi soți: secretul amenințat, fuga baroanei, luând cu ea chiar acest secret, soțul pe urmele ei, urmărirea nocturnă pe străzile Parisului şi întâlnirea prilejuită de însuşi faptul că el, Michel, lipsise de acasă. Îşi dădea seama perfect de ce fusese chiar el ales ca depozitar; caseta conținea fără discuție, secretul propriei lui existențe.

Dar câte lucruri îi scăpau! Mai întâi intervenția neaşteptată a contesei Corona şi serviciul pe tare i-l făcuse această femeie pe care o socotea un adversar; apoi deznodământul aventurii: baroana o pornise pe scara de serviciu, ca şi când cunoştea bine drumul; baronul, la fel, iar lui Michel îi suna încă în urechi ironia din vocea contesei Corona când spusese: "Acolo unde se duc amândoi nu se vor întâlni!"

Unde anume? La domnul Lecoq? Pentru prima oară în viața lui, Michel fu precaut. "Să punem mai întâi secretul în siguranță, se gândi el. După aceea vom vedea..."

Urcă încet seara spre locuința lui şi, ajungând aici, Etienne şi Maurice începură să-i povestească despre misterioasa vizită. Michel se aşeză pe scaun şi îi rugă să tacă.

— Cineva te-a împăcat cu baronul Schwartz, îi spuse el lui Maurice, Blanche va fi soția ta, dacă vrei.

— Dacă vreau! exclamă Maurice, înnebunit de bucurie. Ştia bine că fiind vorba despre acest subiect, Michel nu putea nici să glumească, nici să-l mintă.

— Este o poveste, continuă Michel. E ca un basm cu zâne! Mai există încă duhuri bune.

Tristețea şi îngrijorarea care i se vedeau pe obraz contrastau cu veselia din glas.

— Eşti palid! spuse Etienne apropiindu-se.

— Nu are importanță, răspunse Michel. Apoi, aşezând caseta pe masă în fața lui Etienne, adăugă: Eu cred că drama ta se află aici înăuntru, o dramă straşnică!

Etienne intuise mâna, plin de nerăbdare. Şi-ar fi scos drama şi din foc dacă ar fi fost nevoie.

Michel îl opri.

— Este ceva cu totul ieşit din comun, îi spuse el cu vocea schimbată. Pe cât sunt de trist, pe atât de bune sunt veştile pe care vi le aduc; vom fi bogați, vom fi fericiți. Şi totuşi am o greutate mare pe suflet… Maurice, am încredere în tine ca în propriul meu frate. În cazul în care mi se va întâmpla vreo nenorocire, îți las în păstrare acest obiect sfânt; să ştii că este în joc viața şi onoarea unei femei.

Capitolul XXVII - Ultima afacere

Cu câteva ore înainte de a se fi petrecut scena relatată mai sus, Edmée Leber, cuprinsă de febră, se depărta grăbită de castelul Boisrenaud. În acelaşi timp, o grațioasă caleaşcă se oprise din trapul cailor în fața intrării principale a unei liniştite case boiereşti, în care noi am mai intrat odată, pe urmele domnului Lecoq, comis-voiajor al firmei "Berthier et Compania", când am făcut cunoştință cu acel bătrân respectabil numit Colonelul şi cu domnişoara Fanchette, nepoata acestuia. Era tocmai în ziua în care J.-B. Schwartz, om pe atunci cu un capital de patru sute de mii de franci, se cununa la biserica Saint-Roch cu acea frumoasă străină, dona Giovanna-Maria Reni, din familia conților Bozzo…

În ciuda anilor care s-au scurs, această casă boierească nu şi-a schimbat cu nimic înfățişarea. A rămas aceeaşi clădire mare, liniştită şi sumbră, amintindu-le pe cele din foburgul Saint-Germain, construite spre sfârşitul secolului al XVII-lea.

Pe strada Thérèse, unde se afla situată, caldarâmul fusese acoperit cu un strat gros de paie, pe o lungime de 50–60 de metri. Era un privilegiu suprem, inutil şi disperat; o mărturie tăcută care înăbuşea paşii mulțimii neatente, avertizând-o că aici un preafericit muritor este în suferință sau pe cale de a trece în lumea drepților?

Majoritatea oamenilor nu sunt bogați şi, necruțători cu fericirea celor favorizați de soartă, iau deseori în derâdere acest ultim lux al agoniei îmbelşugate. Înțeleptul însă trece mai departe, gândindu-se la implacabila treaptă a

mormântului.

Vizitiul elegantei trăsuri nu strigă. Poarta însă se deschise încet, fără zgomot. O femeie voalată, a cărei talie şi ale cărei mişcări suple trădau tinereţea, sări grăbită şi trecu pragul cu pas uşor. Era îmbrăcată în negru, cu o eleganţă absolut pariziană.

În curte domnea o linişte absolută. La câteva ferestre de la primul etaj se vedea lumină.

Portarul, stând în picioare în faţa gheretei lui, spuse încet:

— Bună seara, doamnă contesă; domnul nu o mai duce mult…

Tânăra femeie grăbi pasul şi ajunse la peron.

În capătul treptelor, un servitor foarte bătrân în livrea neagră, cu înfăţişare de călugăr, deschise uşa, înainte ca doamna contesă să fi apucat mânerul clopoţelului. Servitorul ridică sfeşnicul pe care îl avea în mână şi spuse:

— Domnul este foarte bolnav, e pe moarte. Nu mai apucă zorile.

— A întrebat de mine?

— De două ori, înainte şi după spovedanie.

— Ah, făcu ea cu o expresie ciudată în glas, s-a spovedit!

— Da, da, răspunse servitorul cu un accent şi mai ciudat.

Şi zâmbind discret, se dădu la o parte, ca să-i facă loc tinerei femei.

— Probabil că e lume în casă? întrebă ea intrând în vestibul.

— Domnilor li s-a servit cina în salon.

— Cine e sus?

— Domnul duce, englezul, unul nou care vine din Italia şi care şi-a spus parola convenţională de la Camorra, doctorul şi soţul dumneavoastră.

Contesa simţi o uşoară înfiorare, dar urcă repede scara.

Din partea stângă a încăpătorului palier din care se deschideau cele trei uşi ale primului etaj se auzeau voci reţinute, râsete însoţite de clinchet de pahare şi furculiţe. Nu părea a fi o petrecere, ci mai degrabă o masă obişnuită, la care cei adunaţi discutau nestingheriţi despre întâmplări sau afaceri curente.

Spre dreapta scării şi la mijloc domnea liniştea.

— Domnul Lecoq a venit? întrebă pentru a treia oară tânăra femeie.

— Dumnealui a adus preotul, răspunse pe loc valetul.

— Şi n-a intrat şi el?

— Nu, a spus că se va întoarce.

— Şi preotul?

— Preotul a stat vreo jumătate de oră cu domnul.

Prin dantela voalului tânăra femeie îl privi fix pe valet.

— Este un preot adevărat? întrebă ea încet.

Ridicând din umeri, servitorul îi răspunse:

— Este cel nou: v-am spus, vine din Italia şi a dat parola de la Camorra. E acolo, la masă, împreună cu ceilalţi. Dacă vreţi să vedeţi, uitaţi-vă.

Tânăra femeie se apropie de uşa din stânga, se aplecă şi îşi puse ochiul la gaura cheii; ca să vadă mai bine, îşi ridicase voalul. Când se îndreptă, în lumina puţina a sfeşnicului, apăru chipul unei femei de o frumuseţe neobişnuită; palid şi fin, cu trăsături energice, în ciuda graţiei delicate a liniilor. Arăta cam de 25 de ani, marcaţi de plăceri sau poate de suferinţă. Ceea ce frapa era privirea pătrunzătoare, îndrăzneaţă, dominatoare a ochilor ei imenşi, conturaţi de precizia desenată parcă a sprâncenelor. Privirea lor însă trăda oboseală şi îngrijorare.

În locul unde ne aflăm, în vastul hol al scării, am mai întâlnit o dată aceşti ochi prea mari care aruncau scântei de sub o claie de păr ondulat. Pe vremea aceea copila râdea şi aruncase ca pe un proiectil un buchet mare de flori ude în obrazul domnului Lecoq.

Acel domn Lecoq pe care îl ameninţa că îl va alunga ca pe ultimul lacheu.

Era o duşmănie declarată făţiş încă de pe vremea aceea între demnul Lecoq şi fetiţa zburdalnică în stare să ţină piept unui bandit. Chiar de pe atunci să fi dăinuit oare lupta dintre ei?

Tânăra femeie rămase o clipă pe gânduri lângă uşa care o despărţea de cei care se ospătau. Faţa ei exprima un dispreţ suveran şi o adâncă tristeţe. Se întoarse şi traversă palierul fără să-şi mai lase voalul pe faţă.

— Deschide! porunci ea.

Alegând o cheie din legătura pe care o ţinea la brâu, bătrânul valet deschise numaidecât uşa din stânga. Intrară mai întâi într-o cameră goală; în cea de a doua — un salonaş cu mobilă austeră şi demodată — veghea o soră de caritate aşezată lângă o măsuţă pe care era un crucifix încadrat de două lumânări aprinse; muribundul zăcea în cea de-a treia:

un dormitor foarte mare, aproape gol, luminat numai de o fereastră care dădea în balconul dinspre grădină, având patru uşi; una singură rămânea larg deschisă, cea dinspre micul salon în care veghea sora.

Pe o masă de stejar de la căpătâiul patului stăteau aliniate fiole şi sticle cu medicamente, îmbâcsind atmosfera cu acel miros specific întâlnit în camerele bolnavilor.

În lumea măruntă, banală, îndeobşte cunoscută sub denumirea de "tout Paris", cel care murea aici în patul lui somptuos, protejat cu perdele de pânză albastră, garnisite cu ciucuri mici de bumbac alb, trecea drept un om bogat. El avea investiţii în întreprinderea Schwartz. Casa lui boierească era foarte arătoasă şi impunea. Se dusese vestea că ar fi *un om de bine*.

Printre oamenii mai informaţi, însă, el trecea, pe bună dreptate, drept foarte bogat, dar nu se punea preţ pe generozitatea lui.

În sfârşit, într-un cerc restrâns şi mai aparte, al unor oameni cu totul iniţiaţi în tainele romanului vieţii lui şi în natura afacerilor care le făcuse, se spunea că ar ascunde pe undeva o comoară şi că nu ar fi deloc un apostol, ci dimpotrivă.

Căci, în definitiv, viaţa acestui om fusese un mare mister. Îşi schimbase obiceiurile după epoci şi vârstă, jucând în plină zi în faţa întregii lumi şi sub privirile legii cel mai greu din toate rolurile. Era un artist desăvârşit. Şi, iată, se săvârşea din viaţă victorios, cu capul pe perna lui, în ultima oră a acestei lupte de neînvins. Şi, de aproape o sută de ani, nimeni nu reuşise să-i afle secretul nici prin cea mai desăvârşită abilitate, nici prin violenţă.

Acest om fusese frumos, chiar foarte frumos, un jucător nestăpânit, risipitor strălucit, călău de capete şi de inimi: văzuse în tinereţea lui marele carnaval al vechilor monarhii; îşi bătuse joc de republică şi mai târziu râsese în hohote şi în faţa gloriei şi în faţa crimei; făcuse războiul în timpul Imperiului — războiul lui; o înşiruire neîntreruptă de victorii şi de cuceriri pe care singur şi le răsplătise, atribuindu-şi gradul de colonel. Orice tulburare politică uşurează treaba celor care complotează în umbră. Schimbările de la cârma ţării — când a guvernului imperial, când al celor două restauraţii — nu făcea decât să pună la adăpost aceasta promoţie interlopă. La epoca în care s-a vorbit pentru prima oară despre Colonel, opera legea prescripţiei morale. Ce importanţă mai iveau dovezile!

Un om cum era Colonelul nu putea duce niciodată lipsă de acele acte măsluite de mâini îndemânatice.

Vom vedea, de altfel, când ultimul cuvânt a fost spus, că el putea într-adevăr să aibă un grad înalt.

Cei care sunt obiectivi vor găsi că este de-a dreptul modest titlul de colonel pentru un asemenea personaj.

Există însă un alt titlu, cel care îi dădea drepturi de general, comandant al unei întregi armate înfricoşătoare.

Acum "Colonelul" se stingea aici, singur, ca un sfânt sau ca un câine. Unde rătăcea oare statul lui major?

Şi la ce îi servea prada nenumăratelor lui victorii?

Plăcerile au epoca lor, sau mai curând, poate că se schimbă după vârsta. De ani de zile, Colonelul pusese surdină zgomotoasei sale existențe. Diavol sau sfânt, la bătrânețe devenise sihastru. Vegeta liniştit într-o mediocritate îndestulată, ca o moluscă rentieră, clasată după importanța cochiliei, felul echipajului şi numărul rozătorilor, care se evaluează la noi de la un venit variind între 30 până la 50 de mii de franci.

Or, Haină-Neagră avea fără îndoială şiruri nesfârşite de milioane.

Nimeni pe lume, fie dintre membrii Camorrei peninsulare, al cărei şef suprem rămăsese, fie printre afiliații de la Paris, Londra sau de oriunde, care făcuseră misteriosul jurământ al Îndurării, nu ar fi putut spune cifra comorii adunate de Haină-Neagră.

Stătea întins pe spate, şi trupul lui îşi şi căpătase rigiditatea cadavrelor. Abia dacă i se mai ghiceau sub cuvertură contururile membrelor. O barbă de vreo cincisprezece zile, încă foarte deasă şi albă, ca un strat de brumă, îi acoperea fața osoasă. Ochii închişi se pierdeau în adâncul orbitelor, cărora arcadele sprâncenelor şi oasele pomeților le conturau brusc marginile.

La căpătâiul lui nu se vedeau nici prieteni, nici servitori, nici câinele care îşi întindea îndurerat botul pe cuvertura stăpânului. Din camera alăturată sora îi pândea respirația scurtă şi apăsătoare. Poate că aşa vrusese chiar el, pentru că moartea lui trebuia să fie ca şi viața: ciudat de rezervată. În această singurătate a agoniei, Colonelul se zbătea când întocmind planuri pentru un viitor, care nu îi mai aparținea, când într-un delir brusc, dar liniştit, fără violențe.

E de mirare ce uluitoare subtilitate a simțurilor se îmbină uneori cu neputința clipei de pe urmă. Chiar în

momentul în care tânăra femeie trecea pragul uşii de intrare, muribundul spunea:

— Uite că vine! Fanchette… ştiam bine că Fanchette are şi vină…

Pe trăsăturile lui veştejite apăru aproape un surâs.

Dar uşoarele clipe de luciditate trecură fulgerător. Imediat după aceea, muribundul divaga încetişor, pomenind despre afaceri, calcule, călătorii. Tânăra femeie stătea acum lângă el în picioare şi îl privea; pe chipul ei era o expresie greu de definit.

Da, acesta este cuvântul, căci privirea noii-venite trăda totodată o curiozitate aproape sălbatică, o compasiune involuntară, vagi urme ale unei afecțiuni care părea să-şi găsească rădăcinile în trecut şi o cumplită aversiune.

În timp ce ea tăcea, pierdută parcă în visare, buzele muribundului se întredeschiseră ca un mecanism greoi şi înțepenit.

— Care este stăpânul, pronunță el foarte distinct: tu sau eu, l'Amitié? Toată problema aici este… Apoi, cu voce mai puțin sigură:

— Para este coaptă în casa Schwartz… Ai matrița bancnotelor? Va fi ultima mea afacere…

Sfârşitul frazei rămase îndărătul buzelor.

Cea căreia i se spunea contesă îi puse mâna pe frunte, dar contactul cu pielea moartă o făcu să se înfioare, Îşi retrase degrabă degetele, ca şi cum ar fi atins răceala unui şarpe.

— În sfârşit, tu eşti, Toulonnais-l'Amitié? întrebă bătrânul cu un ton mucalit, deschizându-şi pe jumătate ochii aproape orbi.

— Nu, bunicule, eu sunt, îi răspunse încet de tot tânăra femeie.

Bătrânul păru că-şi adună gândurile şi spuse:

— Ah, da… adevărat… mica mea Fanchette, care-şi iubeşte bunicul!

Apoi adăugă printre dinți:

— Doamna contesă Bozzo-Corona!

Tânăra femeie avu un surâs amar şi îl întrebă:

— Bunicule, nu ai nimic să-mi spui?

Pentru prima oară bătrânul făcu o mişcare. Mâinile lui descărnate încercară să se încleşteze pe cutele aşternutului, ca pentru a se apuca de ceva. Acest gest instinctiv, simptom al deznădejdii supreme, îi înspăimântă întotdeauna pe cei

care nu sunt obişnuiţi să vadă un muribund de aproape. Contesa îşi întoarse capul cutremurându-se.

— Ba da, ba da! spuse cu greutate bătrânul. Am multe să-ţi spun... şi nu-mi lipseşte încă forţa. Cum rezist! Şi să nu crezi că sufăr mult, nu, totul se stinge în mine progresiv. Am trăit în mod înţelept, mi-a folosit. Sunt momente când îmi închipui că o voi mai duce încă mult timp... Acum, de exemplu, s-ar spune că sângele mi se încălzeşte din nou în vine. Te iubeam mult, fetiţo. Când erai copil, făceam tot ce voiai tu! Ar fi trebuit să te cresc departe de mine... în afara atmosferei noastre; tu nu ai şti acum nimic; ai fi bogată şi fericită... şi soţie de om cinstit.

— De ce n-ai făcut asta? întrebă contesa, ai cărei ochi mari aruncau parcă foc.

— Sigur, sigur, continuă Colonelul. Dar mama ta ştia tot ce ştii şi tu, şi totuşi ea se ducea la biserică. A murit cu mâinile împreunate; noi avem o religie, suntem o sectă, ca şi Thugii din India. Vezi bine că şi eu mor liniştit Eu nu l-am insultat niciodată pe Dumnezeu, şi am văzut în timpul lungii mele vieţi toţi oamenii, pe toţi, pe cei mici, pe cei mijlocii, pe cei mari, furând, jefuind, asasinând, după diversele formule, care, ce e drept, deghizează furtul, jaful şi asasinatul. Vrei să-mi spui, fetiţa mea, care este mai bun: un Thug care îl sugrumă pe un englez negustor de opium, sau un englez negustor de opium care îl otrăveşte pe Thug? Unul este totuşi un monstru în ochii încremeniţi al mulţimii, şi celălalt rămâne un negustor onorabil atâta timp cât nu a dat faliment. La noi nu se vinde opium; dar sunt altele mai rele, de la un capăt la altul al pădurii pariziene. Eu am trăit bine, din moment ce am trăit peste optzeci de ani bogat, onorat, liniştit. În comerţ doar falimentul sileşte legea să iasă din teacă. Eu nu am dat niciodată faliment, şi legea nu a făcut cunoştinţă cu mine. Atunci de ce te plângi tu, fetiţă orgolioasă şi ingrată?

Aceste cuvinte fuseseră spuse curgător şi chiar cu o oarecare energie. Capul lui se întorsese pe pernă în aşa fel, încât ochii pierduţi în fundul capului îşi îndreptaseră privirea fixă spre contesă. Pleoapele ei căutau în jos şi se încruntase. Îi răspunse:

— Eu nu ţi-am reproşat nimic niciodată, bunicule.

— Nu, dar ai suferit! izbucni bolnavul, care se însufleţea din nu se ştie ce capriciu al inimii sale. Şi suferinţa este un reproş! continuă el. Ascultă, Fanchette, tu vei fi bogată!

Toulonnais te acuză că eşti de partea duşmanilor noştri. Ce-are a face? Eu te iubesc, vei avea tot ce am eu. Îl ai de pe acum, fiindcă eu sunt ca şi mort. Nu voi mai vedea nici bătrânele păduri de castani de acolo, din insula noastră, nici desişul de mirt, nici marea albastră, nici caldarâmul de pe strada mea, care acum e acoperit cu paie ca să nu mai aud zgomotul roţilor… Ai memorie? se întrerupse deodată. Spune-i lui l'Amitié că para e coaptă în casa pe care o ştie el bine, coaptă, perfect coaptă. Trebuie s-o culeagă! Dacă merge repede, o voi vedea şi pe asta, şi va fi ultima mea afacere…

Contesa avu pe buze o nuanţă de milă şi dispreţ.

— Ai chemat totuşi preotul! şopti ea.

— L-am chemat, răspunse bolnavul. Este o treabă decentă şi bună pentru cei din cartier.

— Ce i-ai putut spune?…

— Fata mea, o întrerupse colonelul cu o severitate stăpânită, eu sunt dintr-o ţară unde toţi oamenii sunt credincioşi, şi sunt pe lume de pe vremea când se credea. Am văzut tâlharii calabrezi, şi am cunoscut oameni *Enciclopediei*[88]; ei vorbeau tare atâta timp cât aveau o situaţie avantajoasă; dar atât unii, cât şi ceilalţi nu erau mândri când le venea timpul să moară. Fii liniştită, am spus numai ceea ce trebuia, doar atât…

— Dar gândul dumitale mai păcătuieşte încă! izbucni contesa de bună-credinţă.

— Mai încet! E acolo o călugăriţă… pentru ce râzi, fetiţa mea! Omul păcătuieşte mereu şi se pocăieşte fără încetare; iată conştiinţa!

Ochii obosiţi se închiseră şi respiraţia se transformă într-un fel de horcăit. Dar forţa lui era departe de a fi ajuns la capăt, pentru că, răsucind aşternutul, întrebă:

— Câţi sunt dincolo şi aşteaptă să mor ca să-mi desfacă patul să scotocească salteaua?

— Îi cunoşti bine, spuse Fanchette calmă. Ai dreptate sunt dincolo şi asta aşteaptă.

— Dacă aş fi vrut, şopti Colonelul, aş fi putut să mor înconjurat de guarzi, ca un rege!

Cu toate acestea, răspunsul contesei îl preocupa; nădăjduise să-l contrazică.

— Tu nu-i iubeşti, Fanchette? Câţi sunt? întrebă încet.

— Cinci. Ducele, englezul, doctorul şi contele Corona.

— Şi l'Amitié?

— L'Amitié a şi început să mănânce din moştenirea

dumitale. Este un ticălos, un laş nerecunoscător.

— Este elevul meu, spuse bătrânul atât de încet, încât contesa abia îl auzi. Dacă l-ai fi luat de bărbat... Fetița mea, se întrerupse el, nu ai vrut niciodată să devii văduvă!

— Încă nu vreau, spuse ea, ştiu să sufăr.

— Când eu nu voi mai fi, dacă îți vei schimba părerea, tu eşti din Sartène şi eşti foarte frumoasă. Cineva te va iubi îndeajuns ca să îl urăşti...

Tinerei femei îi dădură lacrimile şi îngână:

— Iubesc şi nu sunt iubită!

— Pe cine iubeşti, fetița mea?

Întrebarea fusese pusă cu o curiozitate de copil.

— Pe Michel! spuse dintr-o răsuflare contesa.

Colonelul deschise ochii mari.

— Michel! repetă el. Fiul acelui Maynotte? Afacerea asta revine mereu... mereu!

Apoi, scuturându-se parcă de un gând supărător, adăugă:

— Nu mi-ai spus decât patru nume, fetița mea. Cine este al cincilea şacal?

Contesa răspunse cu o duritate stăpânită:

— Confesorul dumitale!

Tânăra femeie crezu că va țâşni din pat, într-atât îl impresionă răspunsul ei. Capul vru să se ridice de pe pernă, dar căzu de îndată înapoi.

— Au făcut ei asta? zise el sufocat de indignare. Au riscat mântuirea mea veşnică?

Contesa îl contempla încremenită şi reflecta:

"Se gândea deci cu adevărat să-l înşele pe Dumnezeu!"

Au făcut ei asta? repetă bătrânul, a cărui voce slăbea pe măsură ce îl sufoca mânia. Au profanat straiele sfinte? Nu există decât o crimă fără iertare: profanarea. Sau poate chiar două, căci şi cea care veghează aici, alături, nu cred să fie călugăriță. Ah! Ticăloşii, blestemații! Ah, mizerabilii! Ducele acela? Un destrăbălat fără inimă! Lordul? Un hoț de buzunare! Doctorul? Un fals savant! Contele, bărbatul tău? Un bandit adevărat! Vezi tu... vezi tu că am făcut bine să nu-i spun tot preotului? Îmi rămâne secretul. Dumnezeu este bun! Dumnezeu este drept! Am crezut întotdeauna în Dumnezeu, iată, o confirm!

— Există totuşi un secret? întrebă tânăra femeie cu o grabă nestăpânită.

Mânia Colonelului se domoli şi privirea lui tristă o

învălui pe contesă.

— Da, spuse el cu o afectare în care se ghicea sarcasmul. Există un secret. N-ai auzit tu niciodată pronunțându-se numele pe care îl purtam când mergeam în fruntea tuturor Camorrelor?

— Ba da, răspunse contesa.

— Acel nume suna amenințător! continuă bătrânul. Nu va fi scris pe mormântul meu. Şi, ia spune, nu ai auzit niciodată vorbindu-se despre tunica Îndurării?

Tânăra femeie rămase tăcută, dar ochii ei înflăcărați implorau.

Bătrânul îşi ridică mâna tremurândă până la pleoape, ca şi cum ar fi vrut să-şi îndepărteze o ceață şi să citească gândul contesei în privirea ei.

Dar mâna îi recăzu obosită.

— Nu mai văd deloc, murmură el. Nu l-am recunoscut nici pe ticălosul care mi-a furat mărturisirea... Dar am pe cineva... Îmi rămâne un servitor credincios... Ei nu-mi vor afla secretul! Toulonnais-l'Amitié nu s-a amestecat în această trădare nelegiuită. El este elevul meu. Lui îi voi da tunica Îndurării.

— El este cel care l-a adus pe falsul preot, spuse tăios tânăra femeie.

Ochii bolnavului avură o vagă licărire.

— Nu mă enerva, fetița mea, spuse el. Asta îmi strică ultimul meu ceas, şi sunt bunicul tău!

Apoi făcu un gest, căruia tânăra îi cunoştea semnificația, căci, destupând o sticluță care era pe masa de lângă pat, turnă din ea câteva picături într-o lingură de argint aurit.

Puse lingura între dinții bolnavului, care clămpăniră la atingerea metalului.

— Tu mă iubeşti, Fanchette, murmură el după ce bău. Mulțumesc.

— Tc iubesc, Tată, răspunse contesa. Dacă l'Amitié devine Stăpânul, mă va distruge.

— Tu nu eşti decât o femeie; nu poți să fii Stăpânul.

— Uită-te bine la mine! spuse ea.

Talia ei suplă şi muşchiuloasă se arcui. Avea o frumusețe regească.

Bătrânul îi făcu un semn admirativ şi şopti:

— Ai fi mai puternică decât bărbații! Ai dreptate!... dar mai avem timp.

Era poate efectul medicamentului. În pomeții obrajilor lui

palizi îi revenea puțin sânge. Păru să asculte deodată un zgomot care la urechile celei de lângă el nu ajungea; ochii lui, regăsindu-şi strălucirea, făcură ocolul camerei şi se opriră pe rând mai întâi asupra celor trei uşi închise, apoi la fereastră.

— Nu mai sunt la masă, spuse el.

Şi cum contesa îl întreba din priviri, el adăugă:

— Du-te să vezi.

Ea ascultă pe dată. În timpul scurtei ei absențe de lângă pat, sora care veghea în salonaş apăru în prag şi furişă până la pat o privite atentă. Bolnavul o pândea printre pleoapele pe jumătate închise.

Când contesa se întoarse, îşi reluă locul lângă bolnav şi îi spuse foarte încet:

— Da, au plecat.

Bolnavul îi făcu semn să se apropie. Buzele crispate schițau un surâs amar. Îi spuse repede şi foarte clar:

— Sunt acolo… simt… îi văd prin uşi; după fiecare dintre acele canaturi se ascunde un carnivor la pândă; fereastra tot aşa. Am auzit paşi umblând pe balcon. Nu te mişca… nu te uita… îi cunosc: dacă ar şti ce îți spune gura mea la ureche acum, te-ar ucide!

Şi Fanchette îi cunoştea, căci un tremur îi trecu prin tot corpul.

— Au încercat să se înşele unii pe alții, continuă bătrânul. Este instinctul lor. Asociația, între ei, este o luptă de fiece clipă. Pe rând, fiecare s-a făcut că pleacă apoi s-a întors cu paşi de lup. Îmi adulmecă moartea…

— Dar mai au încă până atunci, Tată, îl întrerupse contesa, mirată de simptomele evidente de vitalitate care părea că se întoarce în corpul şi rațiunea lui. Eşti mai bine.

— Până-ntr-un sfert de oră, răspunse liniştit Colonelul, voi fi mort. Ai văzut vreodată flacăra pe care o aruncă lampa când e aproape să se stingă? Totul va fi al tău, Fanchette, secretul Hainelor-Negre, Scapularul Îndurării şi Cheia tezaurului. Te roşeşti, ochii îți sclipesc, nu m-ai iubit. Se va lumina de ziuă mâine? Nu! Nu pentru mine, nu aici. Altundeva, nu ştiu unde. Nu se poate duce nimic acolo unde mă duc; unde mă duc?

Avu o scurtă tresărire, care îi mişcă sub cearceaf slăbiciunea membrelor. Vocea îi rămânea clară; dar liniştea lui făcea loc unei disperări surde.

Ochii i se rostogoliră, şterşi şi rătăciți, în orbitele adâncite.

— Se va lumina de ziuă mâine? repetă el. Pentru ce amintirile trecutului urca în noi ca un flux? Ochiul meu era mai pătrunzător decât al vulturului, vocea mea se auzea pe deasupra zgomotului torentelor, acolo, în muntele unde mii de frunți ale Camorrei se înclinau în fața unei singure căpetenii: în fața mea! Noi luptam atunci împotriva unor armate… Se va lumina de ziuă mâine? Ştii tu de unde vine această parolă? Era veselă, era războinică; anunța pericolul şi prada. Eu eram cel care răspundea întotdeauna la această întrebare a perfizilor mei soldați. După săptămâni de desfrâu în noaptea fără sfârşit a locuințelor noastre subterane, venea momentul să ieşim la lumina zilei şi să luptăm. Se va lumina de ziuă mâine? Va fi sânge şi aur? Vom asculta concertul prafului de puşcă? Vedea-vom printre şei le noastre albele captive despletite?… Da, se va lumina de ziuă mâine. Atunci era un strigăt lung de îmbătare. Femeile păreau mai frumoase şi vinul curgea mai dogorâtor. Şi era adevărat! A doua zi se lumina de ziuă. Tenebroşii noştri cavaleri străbăteau potecile muntelui… sau îndrăznețiii seniori îşi arătau catifelele mantiilor lor până în oraş. Şi un singur nume, numele meu, izbucnea ca tunetul…

Vocea îi slăbi, consumată de acest inutil efort. Contesa îl apucă de mână.

— Tată, spuse că, dacă n-ai avea timp!

El o privi cu ochii stinşi.

— Se va lumina de ziuă mâine? zise el încă o dată. Apoi reluă: Nu ştiu. Cine ştie? Eu cred în Dumnezeu, dar te poți înşela. Am trăit bine, am trăit aproape o sută de ani. Poate există ceva de făcut dincolo de mormânt; rămâne de văzut. Nu-ți fie frică, fetița mea, voi avea timp să-ți spun totul. Nu-mi va lipsi mie un minut la capătul unei atât de lungi vieți! Vei poseda talismanul; vei fi bogată şi vei fi iubită. Apleacă-te deasupra mea… apleacă-te ca şi cum m-ai îmbrățişa şi săruta din toată inima. În jurul gâtului meu este un şiret de mătase… taie-l cu dinții şi vei avea Scapularul. Cum îți lucesc ochii! Mai sărută-mă o dată! Nu mă iubeai!

— Am Scapularul, spuse contesa cu un nemaipomenit sânge rece.

— Însemnează că nu mă vei mat săruta. Secretul Hainelor-Negre este cusut acolo înăuntru…

Contesa îşi mai lipi încă o dată buzele de fruntea bolnavului.

— Îți mulțumesc, şopti el, este prea mult. Cât despre

bani… Ah, banii! M-au costat scump! Ascultă bine: para este coaptă la baronul Schwartz; cred că voi mai vedea această afacere: va fi ultima. El nu mai are nimic de-al meu. Ți-am spus unde erau banii Camorrei?.., Du-te la ruinele Îndurării… îi vei găsi în…

O a doua tresărire îi mişcă membrele.

— Îi voi găsi în ce? repetă încet contesa. Colonelul nu răspunse. Şi ochii şi gura rămăseseră larg deschise. Fanchette îi pipăi inima.

Apoi făcu semnul crucii, înainte să desprindă un mic crucifix de abanos agățat în perete. Aşeză liniştită crucifixul pe cuvertură.

După ce îndeplini această datorie, traversă camera cu pas sigur şi îi spuse călugăriței care veghea în camera alăturată:

— Soră, colonelul Bozzo-Corona a murit.

Imediat după aceea, caleaşca ei trecea fără zgomot prin paiele întinse pe strada de-a lungul casei boiereşti.

În momentul în care călugărița se ridica să intre în camera mortului, o mână înfăşurată într-o batistă de mătase sparse un ochi de la fereastra care dădea pe balcon şi răsuci încuietoarea. Era o mână agilă, care îşi cunoştea bine meseria.

Fereastra se deschise; un om mascat sări din balcon pe parchet.

Se apropie de pat şi smulse nasturele care îi închidea cămaşa în jurul gâtului său slăbit, descoperind altfel pieptul şi umerii mortului.

În timpul celor câteva secunde câte îi trebuiră pentru această treabă executată cu îndemânare şi siguranță, cele trei uşi până acum închise se învârtiră încet în balamale. Câte doi bărbați se arătară la fiecare din primele două; falsul preot apăru şi el la cea de a treia. Toți cinci erau înarmați.

La cea de-a patra uşă, cea care dădea în salonaşul de veghe şi rămăsese tot timpul deschisă, apărură figurile avide ale călugăriței şi bătrânului servitor cu înfățişare de călugăr.

Toți priveau plini de curiozitate şi interes spre omul mascat Acesta aruncase cearceaful peste fața mortului cu un gest de mânie; se auziră râsete înfundate.

— Vii prea târziu, l'Amitié! spuse călugărița cu o voce dogită.

Omul mascat se îndreptă fără să arate nici teamă, nici surprindere. Îşi încrucişă brațele pe piept şi îşi plimbă încet

privirea asupra celor din jur.

Aceştia se apropiaseră în cere. Printre ei, doi erau tineri, unul mai ales, de tip burbonian şi semănând cu Louis al XV-lea când era adolescent, se remarca prin frumuseţea lui aproape feminină; părul negru, bogat buclat, îi încadra faţa blândă şi fină: acesta era ducele. Celălalt tânăr, cei căruia i se spunea mylord, purta părul, de un blond-roşcat, periat în maniera englezească.

Altul, un bărbat cu trăsături energice, cu privirea aspră şi dură, arătând cam de 40 de ani şi îmbrăcat cu o decenţă sobră: aşa-zisul doctor. Ceilalţi aveau aerul că se tem de el.

Urmau apoi încă două personaje în care vechea şi profunda degradare lăsase urme mai vizibile: contele Corona, un cap frumos de italian decăzut, şi preotul, faţă devastată de viciu, dar luminată de o inteligenţă diabolică. Obrazul şi ochii lui mai purtau încă urmele machiajului excelent executat, cu ajutorul căruia putuse să însele ochii slăbiţi ai muribundului.

Venea la rând, în sfârşit, călugăriţa, o fată frumoasă, cu vocea dogită, cu un râs insolent şi brutal, şi bătrânul servitor, care păstra din obişnuinţă o bună parte din aerul său ipocrit.

— Vă aşteptam pe toţi aici, spuse omul mascat. Se cuvenea ca Înalta Lojă a Hainelor-Negre, în totalitate, să înconjoare patul de moarte al Tatălui…

— Lipsesc trei capete, spuse doctorul. Suntem doisprezece de gradul întâi, dacă-l punem la socoteală pe Stăpân.

Omul mascat răspunse:

— Eu sunt Stăpânul. Numărându-mă, deci, suntem unsprezece. Fanchette, domnul Bruneau şi Trei-Labe lipsesc. Fanchette va fi judecată, domnul Bruneau este suspect; Trei-Labe este sclavul meu: putem delibera deci.

Un murmur întâmpina această declaraţie: "Eu sunt Stăpânul."

Omul mascat continuă:

— Trebuie ca funeraliile să fie demne de cel care nu mai este. Nimeni nu va lipsi, nici dumneata, nici cei din gradul doi, nici armata de simpli colegi. Mâine se va lumina de ziuă, şi Asociaţia va putea să se numere în plin soare sub privirile profanilor.

— Bine vorbit, l'Amitié, răspunse prompt contele Corona rânjind. Şi pentru a ne predica asta ai sărit pe fereastră?

— Cu o mască de carnaval? adăugă călugăriţa care în timpul acesta îşi scosese rochia de dimie[89] şi îşi făcea toaleta

în fața unei oglinzi.

— Ştiam că trebuie să vină contesa, răspunse omul mascat, adresându-se italianului: tu ne datorezi nişte socoteli în privința asta şi trebuie să ni le dai.

Corona ridică din umeri şi spuse:

— Fără acest diavol bătrân de Tată, aş fi fost văduv chiar de a doua zi de la căsătoria noastră!

— A dezvăluit ceva la spovedanie? îl întrebă omul mascat pe falsul preot.

— A povestit câteva păcate uşoare, răspunse acesta, dar în ce priveşte partea importantă, nimic. A murit ca un sfânt, cuvânt de onoare!

— A fost un om, şi a fost Tatăl! spuse Toulonnais-l'Amitié cu afectare, făcând astfel în două cuvinte discursul funebru al măiestrului decedat. Frații mei, reluă el imediat, schimbând tonul; mi s-a spus adineauri: ai sosit prea târziu. Asta este adevărul în ceea ce vă priveşte; în ceea ce mă priveşte, însă, nu are nici o semnificație. Iată, se împlinesc: mai multe zile de când am primit din mâinile Tatălui secretul Hainelor-Negre, cu ultimele instrucțiuni.

— Ce căutai atunci pe sub cămaşa lui, întrebă cu asprime doctorul, dacă ai Scapularul?

— Arată Scapularul! adăugă italianul.

— Îl voi arăta, răspunse l'Amitié, la adunarea care se va fixa pentru recunoaşterea moştenitorului; voi spune totul atunci, precum şi ultima dorință a Tatălui, şi voi da în amănunt socoteală de imensa operație al cărei plan l-a preocupat până în clipă din urmă... eu singur pot face aceasta: este cineva care vrea să mă contrazică?

— Ce căutai tu sub cămaşă? repetă doctorul.

— Căutam un plic despre care ştiam şi pe care nu l-am mai găsit. Tatăl mi-a înmânat secretul lui, care nu poate aparține decât unuia singur, şi care acum este la mine; dar aurul lui trebuia împărțit între voi toți; şi îi venea greu să se despartă de el. Există şi ceva de copil în omul care se duce. Tatăl nu voia ca în viață fiind să lase din mână Cheia tezaurului.

— Ăsta poate fi adevărul, spuse preotul; mai păstra o vagă speranță că va trăi...

— Eu căutam cheia, urmă l'Amitié, şi căutam acel plic explicativ care trebuia să vă pună în posesia moştenirii. Dar adineauri a fost aici o femeie. Noi vegheam, este adevărat; ochii noştri stăteau ațintiți asupra ei. Ce contează! Are sânge

de țigan în vinele ei corsicane; este îndemânatică, îndrăzneață... voi nu fiți văzut-o cum se apleca deasupra Tatălui ca să-l sărute?

— Ba da! Ba da! se auzi din toate părțile. Am văzut-o.

— Femeia asta e împotriva noastră încă din copilărie.

— E adevărat! E adevărat! Tatăl şi mama ei nu erau de partea noastră, i se răspunse.

— Această femeie v-a luat averea pentru ca să o ducă duşmănim noştri; a furat averea care v-ar fi făcut bogați dintr-o dată; Tatăl nu mai este nici ca să pună dragostea lui oarbă între ea şi pedeapsa cuvenită. Trebuie să moară!

Cei şapte răspunseră într-un glas:

— E drept: trebuie să moară!

Şi contele Corona, râzând cinic, adăugă:

— Mă faceți gelos, nu vă amestecați în treaba asta: mă ocup eu de ea.

Capitolul XXVIII - Agentura

Acea "Agentură Lecoq", al cărei prag îl vom trece în sfârşit, era o casă mare, în care nu lipsea nimic şi în care totul vorbea despre bani; poate nu chiar acei bani, periodică binecuvântare ce se revarsă tot atât de regulat ca mareea peste plajă şi care aduce bunăstarea, acele rente, acel vis fermecător al tuturor gospodinelor; ci bani capricioşi, bani câştigați într-un fel sau altul, venind din toate părțile, buni din speculații, din combinații, din afaceri, aproape tot atât de sprinteni ca cei de la jocurile de noroc.

Oricât ar fi de îndepărtată de noi domnia lui Louis-Philippe, este sigur că Parisul ajunsese în vremea aceea un oraş destul de frumos, de rafinat, şiret şi excesiv de ingenios şi unde se câştigau banii din tot felul de combinații. Publicitatea, suverana reclamei la Paris, a cărei prosperitate era etalonul de măsură firesc al civilizațiilor, mergea de la sine şi fără piedici; existau laboratoare de căsătorii; birourile de informații ridicau obloanele caselor: se putea, în cel mai rău caz, trăi.

Toate acestea nu le-am inventat săptămâna trecută, aşa cum ar fi tentați să creadă nepoții dezmoşteniți ai lui Balzac. Cercetând cu grijă, veți descoperi chiar în Antichitate urmele

dughenei moderne în care se vinde obiectul nevăzut.

Dumnezeul necunoscut! spunea un dicton păgân. Magazine de fum, bazare de vânt, tejghele de iluzii! Există oameni care cumpără de toate.

În dosul uşii aceleia care purta drept firmă: "Agentura Lecoq", se găsea o anticameră foarte mare, transformată în birou şi despărţită pe toată lăţimea, în două părţi egale, una pentru public, cealaltă rezervată salariaţilor, dar protejată cu un grilaj dublat de perdele grele de mătase verde. Semăna foarte bine cu vestibulul unei bănci de schimb. Cu toate că bătuse ora 9 seara şi că era duminică, se mai auzea încă vorbindu-se îndărătul grilajului, dovadă că afacerile mergeau.

După biroul-anticameră urma salonul, o încăpere foarte boierească, mobilată bătrâneşte, cu catifele roşu-aprins şi acaju cafeniu-închis, pendula cu motiv filozofic, candelabre bogate, dar supărător de încărcate, covor Aubusson[90] puţin uzat, măsuţă plină de broşuri politice, pian cu coadă imensă, tablouri încadrate cu rame de valoare. Pentru cartier, totul era de-a dreptul superb.

Salonul, luminat de o lampă care ardea singuratică pe o măsuţă, era pustiu. Ar fi greu de spus într-un cuvânt înfăţişarea "cabinetului" care venea după acest salon. La prima vedere, era amplu şi grav, dar se simţea în el un miros de pipă. În 1842 pipa nu avea în lume poziţia de care se bucură azi. Moravurile noastre lăsau încă de dorit. Deci acest miros de pipă dădea o notă mediocră; dar: pe de altă parte, teancurile impresionante de hârtii răspândite peste tot, dosarele cu aspect grozav, mobilele simple şi austere dădeau cabinetului un aer aproape ministerial. Stăpânul unui astfel de sanctuar trebuia, fără discuţie, să acţioneze în mare. Dar ce anume făcea el?

Nimic ilegal sau măcar pe ascuns, pentru că biroul lui cu oblon cilindric, ridicat în sus, îşi arăta cu nevinovăţie hârtiile şi harababura scrisorilor desfăcute. Nu s-a văzut o dezordine mai perfectă decât pe masa de lucru a unui poet. Această lipsă de precauţie exprimă neînţeles lealitatea; cei care arată astfel descoperiţi inspiră neapărat încredere.

Cum însă acei creştini îndatoritori care au cinstea să conducă o firmă purtând numele de "agentură" nu tratează propriile lor afaceri, toată această delăsare ar putea să aibă inconveniente serioase. Este a.b.c.-ul meseriei: discreţie capabilă să reziste la orice; patronul este un duhovnic; cabinetul lui este un mormânt. Încercaţi, din moment ce nu

vă vede nimeni, cotrobăiţi, căutaţi, adulmecaţi, întoarceţi totul şi pe o parte şi pe alta, nu veţi găsi nimic, numai dacă nu veţi cădea tocmai pe canapeaua vreunei undiţe nemişcate, pusă acolo special pentru un peşte de soiul dumneavoastră.

Studiaţi încă zorzoanele uşii. O agentură este mai bine echipată decât vă închipuiţi. Acesta este foaierul public; tabernacolul este în altă parte; căminul personal este închis cu lacăt pentru profani. Aici, în agentură, suntem sinceri, este adevărat, dar suntem prudenţi prin însăşi meseria noastră.

Facem toate lucrurile pe care notarul nu ştie sau nu poate să le facă. Biroul notarului este pe pământ, agentura este în nori.

Noi planăm în toată accepţia cuvântului şi, dacă ne lipsesc diplomele, înseamnă că suntem la o sută de leghe deasupra banalelor examene.

O lampă, geamănă cu cea care lumina salonul, ardea pe şemineul cabinetului şi lumina uşa întredeschisă a unui budoar.

De ce nu? Agentura nu exclude sexul frumos. Există şi latura doamnelor.

Budoarul era fermecător şi de un gust foarte acceptabil. Nu poate ascunde totuşi că mirosul de pipă persista şi aici. Pe pereți tablouri delicate şi două copii mici ale sculptorului Pradier; măsuța de lemn de trandafir se vedeau câteva gravuri cochete şi operele desenatorului Gavarni, foarte elegant legate. Flori proaspete umpleau vasele şi catifelele perdelelor desfăcute din şnururile lor cădeau în falduri largi în fața ferestrelor. Erau, bineînțeles, ieşirile care evitau orice pericol de întâlnire între cele care veneau şi cele care plecau.

Dar, vai! Nu ați fi găsit aşa ceva la "Agenția Échalot"! Nici anticameră, nici vreun funcționar în spatele mătăsurilor verzi care mascau grilajul, nici salon, nici cabinet! Similor era strălucitor de inutil, iar Saladin, care păgubea atât de mult curățenia mansardei, putea trece drept un mare lux. Totul pentru unii, nimic pentru ceilalți!

Lui Échalot îi lipsiseră întotdeauna 35 de franci pentru a pune pe roate afacerea lui.

Budoarul era ultima cameră oficială a "Agenturii Lecoq". Un mic palier care dădea pe scara de serviciu îl despărțea de sufragerie, care începea seria de apartamente personale ale patronului. De aici casa se schimba. Un dormitor exagerat de anacronic şi a cărui descriere nu şi-ar găsi deloc rostul dădea şi el spre micul palier. Patronul masca, după cum se spunea, o viață particulară destul de aventuroasă. Dincolo de dormitor, o cameră foarte mică, mobilată cu trei scaune de trestie şi o masă de brad, termina casa, dar nu şi domeniul domnului Lecoq, care era un Guzman[91] şi jumătate în înlăturarea obstacolelor. Domnul Lecoq dărâmase zidul proprietății vecine: două alte camere mari urmau după odăița mobilată cu cele trei scaune şi masa de brad. Odăița şi cele două camere formau tabernacolul de care am pomenit.

Acolo nu se vedea nici o hârtie; existau dosare protejate de plase de sârmă, sertare cu broaşte triple care sfidau efracțiile, o casă de fier, capodoperă a întreprinderilor "Berthier", la adăpost de explozive.

Discreție? Cuvântul este prea blând: mister de nepătruns! Aici era templul unde domnul Lecoq îndeplinea latura sacerdotală a funcțiilor sale. Secretele domnilor şi doamnelor rămâneau acolo înăuntru şi dormeau până în momentul când Lecoq găsea de cuviință să le trezească.

Viața este o luptă. Înainte vreme, pentru a-şi deschide

drum în această învălmăşeală, oamenii recurgeau la metode grele şi brutale. Astăzi, în afară de nobila Americă, şi în mai mică măsura vesela Anglie, toate popoarele zise civilizate sunt convertite la metode mai blânde. Tot admirându-i cu pasiune pe nepoţii lui Washington, acel popor atât de tânăr, atât de liber, atât de prietenos şi atât de unit, ingenioşii noştri filozofi dau înapoi în faţa religiei revolverului "Colt" şi a cuţitului cu arc, cu ajutorul cărora se rezolvă acolo toate problemele. Procedând astfel filozofii noştri se supun unui rest de prejudecată. Bătrâna Europă, suferind de gută şi reumatism, are repulsie faţă de aceste exerciţii salutare. Există duelul, desigur, sau lupta farmacistului care ar conveni mai curând persoanelor retrase, dar legea, îndărătnică, prigoneşte pilulele, şi medicina este împotriva oricărei otrăviri care nu este cuprinsă în Codexul ei… Unde să găseşti atunci arme ca să dai lupta cu viaţa?

La "Agentura Lecoq", poftiţi! Domnul Lecoq este o invenţie a acestui secol ingenios, ca şi fotografia, telegraful electric şi atâtea alte lucruri de preţ. Domnul Lecoq furnizează informaţii, şi apoi? Apoi iarăşi informaţii, mereu informaţii. Vă rog să credeţi că o informaţie bine întemeiată face cât trei sau patru revolvere. Lăsaţi doar să prospere societăţile noastre descurcăreţe şi veţi vedea într-o zi firma "Devisme et Le Faucheux" părăsind vechile, maşini care au nevoie de fulminat[92] sau de salpetru şi luând brevet pentru un nou sistem de informaţii cu douăsprezece focuri!

Războiul se distrează de urmările lui, trebuie să-l vedeţi. Zeul Marte merge şontâc-şontâc, bătrânul nemulţumit bombăne pe drumul care duce la «Invalides», Venus, mereu tânără, se miră că a avut slăbiciuni pentru un asemenea caraghios. Ştiţi dumneavoastră ce ar face astăzi Venus dacă nu şi-ar păstra demnitatea? L-ar trăda pe Marte cu Vulcan, şi presupuneţi că l-ar mai trăda şi pe Vulcan, din obişnuinţă, cel puţin cu Mercur.

Încă o perfecţionare la tunurile ghintuite, o placă în plus la blindaje, două perfecţionări, dacă vreţi, şi două plăci, zece perfecţionări, un tun electric, ucigând o divizie dintr-un singur foc, căptuşeală magică rezistentă la trăznet! Este cu neputinţă? Cu atât mai bine! Mâine o vom avea. Şi după ce războiul îşi va fi dansat ultimul lui dans, vom trece în revistă armatele noastre de diplomaţi.

Domnul Lecoq era un diplomat. El fondase la Paris prima întreprindere de informaţii. Prin mulţimea imitatorilor,

amintirea lui rămâne la înălțime. El ține de istorie. La el s-a aprovizionai Argus, când vârsta i-a aşezat pe cei o sută de ochi, cincizeci de perechi de ochelari. El nu era poliția, dar poliția cumpăra pe tăcute excelentele lui almanahuri.

Ați fi dorit mai mult fast în casa unui om atât de însemnat? Acolo este un cartier bogat, dar oamenii sunt bănuitori. Luxul îi tulbură. Acolo se câştigă mai mulți bani decât se cheltuiesc: este contrariul lui Chaussée-d'Antin: pentru a face bani, nu e necesar să te făleşti cu bogăția ta.

Fiecare cartier îşi are obiceiurile lui. În strada Provence trebuie să te ruinezi ca să mănânci pâine; în strada Saint-Martin se face cheag, şi cutare nimfă comercială, modestă, puțin sordidă chiar, care a vegheat douăzeci de ani departe de soare, se avântă într-o bună zi ca un fluture din gogoaşa lui întunecată, ca să zboare spre o minunată casă boierească de pe Champs-Elysées, care ieri nu i-ar fi îngăduit prezența nici în anticameră şi care astăzi devine palatul ei. Întrebați-i pe aceşti victorioşi dacă banii au miros!

Dar există agentură şi agentură. Totul se unelteşte în pădurea noastră de păstori, de la amor — acest bun suprem, cum spunea "Téatre Lyrique" — până la biletele de loterii autorizate; de la fericirea conjugală până la decorațiile străine; de la dreptul la muncă prost retribuită până la gloria nepieritoare. Agentura este în toată strictețea cuvântului un microcosmos; acolo se păstrează totul, şi ceea ce dă un farmec neasemuit este tocmai faptul că ea nu se miră de nici o cerere, oricât de stranie v-ați putea-o imagina. Se găsesc totuşi agenturi de specialitate, aşa cum unele persoane foarte abile nu se ocupă decât de obiecte furate. Cuvântul *vrăjitor* nu este pronunțat aici cu uşurință. Agentura este în sine un lucru fantezist, care zgândăre imaginația în aceeaşi măsură ca şi arta de a da în cărți sau ca somnambulismului. Ghicitorul în palmă, stăpân al acestui cabinet, inspiră o încredere *sui generis*, dar în aşa măsură, încât nu i se cere chiar programul de acțiune. A pune piciorul pe pragul unei asemenea case este începutul escapadei; aşadar, orice aventură angajează şi te duce cu sine. Acei domni Lecoq o ştiu bine; ei speculează categoric tocmai în această direcție.

Dacă aveți mult, chiar foarte mult talent, o mare suplețe în gândire, o voință dârză, imaginație, subtilitate, ştiința de a vă face simpatici, experiență, sânge rece, elocință, uzanța diferitelor categorii sociale, cea mai bună părere despre dumneavoastră înşivă, o sumară cunoştință despre sforăriile

comerciale şi industriale, posibilitatea de a discerne cu temeinicie amabilităţile de sâcâieli, ton cumsecade la nevoie, ton dur când trebuie, stomac sănătos, cap rezistent, conştiinţă complexă, curaj de muncă, vorbă glumeaţă, dacă, într-un cuvânt sunteţi cu totul superior contemporanilor dumneavoastră; dacă, totuşi, nu aţi vrut sau nu aţi putut să fiţi nici secretar general, nici avocat la tribunalele de comerţ, nici profesor la Sorbona, nici jandarm, nici director de asigurări, nici portar, nici persoana care se angajează în scris să procure furnituri pentru spitale, fondaţi "Agentura Lecoq" şi puneţi-vă la adăpost de procurorul imperial!

De mult timp nu ne-a fost dat să ne întâlnim cu domnul Lecoq faţă în faţă. A trebuit să-i pronunţăm numele foarte des, şi cititorul ştie încă de pe vremea când plasa, în provincie, case de bani cu cifru secret şi măsuri de siguranţă al întreprinderii "Berthier şi Compania", că domnul Lecoq şi-a parcurs drumul în mod strălucit, dar este un spectacol interesant şi totdeauna nou să vezi transformările operate de vârstă la o natură înzestrată ca a lui. O astfel de tinereţe puţin vijelioasă se maturizează în deplină virilitate.

Cu emoţia unei mândrii legitime, îl prezentăm deci aici prietenilor şi duşmanilor noştri pe domnul Lecoq transfigurat: domnul Lecoq de la Perrière, cavaler al mai multor ordine. Ce e drept, nu eu l-am inventat pe acest om de imaginaţie şi de inimă; el este însăşi opera naturii care a creat totul, dar am impresia că o parte din strălucirea lui se va răsfrânge cumva şi pe obrazul meu, şi fiecare caută să profite de cunoştinţele lui ilustre.

Suntem departe de comis-voiajorul dotat cu un oarecare brio, dar atins de viciul execrabil care contaminează acest element social. Domnul Lecoq desigur nu luase acele maniere ale vechiului regim, căruia Comedia Franceză îi face atât de bine caricatura, nu îşi scutură jaboul, nu se întorcea pe călcâi, nu îşi arunca sub braţ clacul[93] ca un acrobat de circ; la ce bun să-şi renege secolul? Domnul Lecoq avea înfăţişarea unui Titan al Bursei. Mirosul pipei nu este incompatibil cu meseria lui. Există în acel parfum bărbătesc ceva care vorbeşte despre cuceririle moderne.

La el insolenţa devenise cutezanţă, brutalitatea sinceritate, fanfaronada autoritate: în aşa fel încât se poate spune că fondul rămăsese acelaşi, purificându-se şi sublimându-se. Domnul Lecoq de la Perrière era fără înconjur chintesenţa eterată a acelui Gaudissart care fusese

amfitrionul lui J.-B. Schwartz al nostru la hanul din Caen în primele capitole ale acestei povestiri.

El era acolo în apartamentele lui particulare, în conferință intimă, nu cu primul-venit, ci chiar cu domnul marchiz de Gaillardbois. Vedeți deci unde duce comportarea! Un om aşezat, un om influent, un om de cabinet ministerial şi chiar puțin om de Curte, lansat de cele mai bune relații în afacerile politice şi care, se spunea, îşi vânduse foarte scump regalității cuasi-legitime trecutul lui de conspirator din Vendée. Domnul marchiz şi domnul Lecoq se vedea că erau în relații intime; domnul marchiz fuma o țigară şi bea "Scotch Ale", acea bere scoțiană, aşezat comod şi odihnindu-şi picioarele pe măsuța de la gura şemineului, picioare lăcuite ca un gheridon{94} chinezesc: domnul Lecoq, pe jumătate lungit pe o canapea de două persoane, cu spătar curbat, bea şi el "Scotch Ale" şi fuma dintr-o pipă mare, albaneză, cu cap de chihlimbar. Nu trebuie să ne mire alegerea băuturii. Berea este băutura universală a oamenilor care fumează; fie ei din popor, fie prinți. Un bărbat binecrescut nu gustă decât o dată din acele ticăloşii farmaceutice, inventate de bețivii americani, în care alcoolul e amestecat în mod criminal cu apă de colonie şi oțet şi care poartă numele respingător de grog!

Domnul Lecoq purta o haină de casă din catifea neagră, dublată cu şaten roşu, încins cu o cingătoare împletită cu fir: haina de oraş, la butoniera căreia strălucea o panglică multicoloră, era aruncată pe un scaun. Noi ştim că avea mai mult de 40 de ani; dar se păstrase perfect şi părea să fie încă un om tânăr, în ciuda unui fascicul de mici riduri, pe care firea lui veselă le grupase în evantai la coada ochilor de culoare deschisă. Trăsăturile erau perfect conturate, mai ales nasul, de amploare romană; avea gura mare, tăiată energic şi marcată de o cută sarcastică. Părul castaniu-închis spre arămiu cădea ondulat sau încrețit pe o frunte înaltă, cu luciu de bronz: sprâncenele, dimpotrivă, se albiseră, ceea ce îi dădea ochilor o strălucire deosebită. Nu purta barbă.

Tinerețea lui se regăsea mai ales în talia suplă şi robustă. Putea fi luat pe drept cuvânt un straşnic om de viață.

Domnul marchiz de Gaillardbois, mai în vârstă cu vreo zece ani, era un fost frumos, obosit, dar destul de bine conservat. Părul poate nu-l avea vopsit, cu toate că aşa părea. Purta barbă întreagă şi mustăți de un negru ca smoala. Toate medalioanele unei epoci au acel aer de familie şi sunt de-

ajuns câțiva ani ca să schimbe tipul istoric, fie că este vorba de îmbrăcăminte, fie chiar de fizionomie. Figura din 1789, fără nici un dubiu s-a schimbat în 1793, s-a modificat profund sub Directorat şi s-a transformat cu totul sub Imperiu. Ce vreți mai diferit sau mai opus decât două siluete luate la întâmplare în spatele domnului preşedinte de consiliu, de Villèle, şi din jurul domnului ministru Guizot la interval de 15 ani? Eu ştiu o persoana care are simțul acesta distinctiv deosebit de dezvoltat şi care poate spune de la prima vedere: iată un bărbat de la cutare epocă ministerială. Ba mai mult: această persoană descoperă la simpla cercetare a unui profil dacă, de exemplu, fiindcă sub domnia, lui Louis Philippe, omul făcuse parte din opoziția dinastică sau din opinia doctrinară. Acest talent nu îi aducea însă nici un beneficiu.

Domnul Lecoq aparținea categoric anului 1842. În această privință, el îşi purta epoca tot atât de bine marcată ca şi cea de pe ultima monedă de cinci franci. Domnul marchiz de Gaillardbois nu oferea, în ceea ce îl privea, diagnostice tot atât de sigure: era o monedă disparată şi retuşată cu măiestrie. În el era mai multă fantezie: două sau trei epoci se armonizau în acest remarcabil eşantion ai omului de talent, fără prejudecăți, pe care nevoile tui prea stringente îl împiedică să reuşească. El era nobil, se vedea; era om de lume, în ciuda prezenței sale în acest loc îndoielnic; neglijența exagerată pe care o afecta nu ascundea cu totul, o autentică distincție în maniere, pe care ținuta domnului Lecoq le făcea să iasă şi mai mult în evidență.

O ultimă trăsătură: ochii negri ai domnului marchiz, sfidători şi de o tăietură deosebită, înconjurați cu un cerc mare estompat, aveau în unele momente o irezistibilă atracție, care te făcea să îi eviți; dar atunci îi îndrepta direct şi te forța să îi susții cu îndrăzneală privirea.

În momentul în care intrăm în sanctuar, aceşti domni treceau printr-una din acele pauze care punctează conversațiile grave când fiecare are nevoie să reflecteze. Domnul Lecoq îşi scoase pipa dintre dinți şi spuse:

— Am Hainele-Negre în buzunar, şi când va voi prefectul, îi voi aranja acea mică afacere destul de ieftin.

Domnul marchiz rămase tăcut şi aruncă spre tavan un nor de fum de temut.

Domnul Lecoq lăsă pipa. Luă pâlnia de fildeş a unui tub acustic care atârna la îndemână pe perete. Existau două

conducte din acestea ale căror tuburi verzui, asemenea unor şerpi lungi, se îndreptau în direcţii opuse.

Domnul Lecoq puse gura în pâlnie şi suflă. Apoi pâlnia înapoind acest suspin şuierător care însemna: se ascultă, domnul Lecoq introduse din nou buzele şi întrebă foarte încet:

— A sosit Trei-Labe?

— Nu, răspunse conducta.

Cealaltă pâlnie şuieră un lung suspin. Domnul Lecoq, apropiind-o numaidecât de ureche, primi această comunicare:

— Cocotte şi Piquepuce aşteaptă.

Capitolul XXIX - Un gentilom care se pretează

Puţin îl interesa, se pare, pe acest puternic domn Lecoq că Piquepuce şi Cocotte aşteptau, căci el, fără să răspundă, aruncă nepăsător pâlnia de fildeş, ca să-şi reia pipa cu cap de chihlimbar.

Domnul marchiz nu auzise nimic din întrebările şi răspunsurile schimbate.

— Aceste Haine-Negre sunt ceva considerabil, spuse el după o tăcere. Jurnalele se ocupă de ei, iar în familiile nobile creşte neliniştea.

Domnul Lecoq ridică din umeri.

— Asta înseamnă să fii bine servit! zise el. Un semn să-mi facă prefectul, şi dacă ne înţelegem, îi dau pe tavă hrană serioasă.

— Eu nu sunt însărcinatul cu afaceri al domnului prefect, răspunse Gaillardbois cu un ton indispus.

Domnul Lecoq îl privi printr-un nor de fum.

— Fără îndoială, fără îndoială, făcu el, nu fără o nuanţă de ironie. E o slujbă frumoasă şi care nu este deloc peste posibilităţile dumneavoastră… Chiar m-am gândit…

— La ce v-aţi gândit? întrebă marchizul.

— La prefectura de poliţie pentru dumneavoastră.

Picioarele lui Gaillardbois căzură de pe măsuţă.

— Fără nebunii, spuse el, am nevoie de toţi oamenii

aceia.

— Ne vom mărgini oare ambițiile numai la secretariatul general? întrebă cu dispreț domnul Lecoq. Noi! Fii de cruciați!

Tocmai când domnul de Gaillardbois se pregătea să răspundă, pâlnia care anunțase prezența lui Cocotte şi a lui Piquepuce suspină, şi domnul Lecoq o apropie cu nepăsare de ureche.

— Este ceva în dulăpior, şuieră în pâlnie.

El se sculă numaidecât şi deschise un mic dulap în zid a cărui singură uşă se închidea doar cu un buton. Scoase de acolo o cutie de carton şi un plic mare, pe care îl desfăcu spunând:

— Permiteți?... Bravo! exclamă el după ce îşi aruncă o privire asupra conținutului plicului. Sunteți încă bine văzut la Curte, domnule marchiz?

— Să presupunem, răspunse Gaillardbois cu o indiferență afectată.

Lecoq deschise cutia de carton care conținea ceară de modelat şi spuse din nou:

— Bravo!

Marchizul adăugă, scuturându-şi scrumul țigării:

— Dragul meu, îți vorbeam de Hainele-Negre ca şi cum aş fi vorbit de altceva. Eu nu vreau să spun că ați avea la minister sau chiar la prefectură ceea ce se numeşte duşmani. Dar, înțelegeți-mă bine, nu este încă totul lămurit... ați luat o poziție tare, care este remarcată... Şi în toate țările din lume unde există o administrație, se simte nevoia să se creeze ceva nou pentru ca să se bucure de un credit din ce în ce mai mare. Asta nu trebuie să vă întristeze...

— Nu mă întristează, îl întrerupse brusc domnul Lecoq. Puțin îmi pasă mie de miniştrii dumneavoastră sau de prefectura dumneavoastră!

— Aveți un fel personal de a vorbi, murmură marchizul. Dar, fără să vă supărați, nu ar trebui să vă lăsați prins de lăudăroşenii ieftine.

Domnul Lecoq citea cu atenție documentul din plic şi arunca din când în când o privire piezişă spre boțul de ceară.

— Iată un băiat care se numeşte Piquepuce, spuse el deodată, şi care mă serveşte ca un câine pentru un os de ros. Nu l-aş schimba pe o duzină de administratori cu douăzeci de mii de franci pe an. Oare se doreşte acolo să mi se facă necazuri, ai? Încercați să vorbiți deschis!

— Dragul meu domn de la Perrière, răspunse

Gaillardbois păstrând distanța, nu e nimic mai periculos decât să faceți pe deşteptul cu un om ca mine. Eu nu am putut niciodată să ştiu adevărul despre dumneavoastră. Dacă aş cunoaşte acest lucru, v-aş putea fi mult mai util.

Domnul Lecoq continua să contemple hârtia împodobită cu scrisul mare şi frumos al prietenului nostru Piquepuce. Surâdea. Luă ghemotocul de ceară, îl examină şi spuse ca pentru sine: "Cocotte este un individ simpatic!"

Cornetul acustic din stânga lui suspină din nou şi îi spuse la ureche:

— Domnul baron Schwartz este în cabinet.

— Într-un minut sunt la ordinele domnului baron, răspunse domnul Lecoq în pâlnie.

Apoi se întoarse spre marchiz şi reluă simplu:

— Dumneavoastră mă serviți, dragul meu domn, exact aşa cum doresc eu să fiu servit de către dumneavoastră.

Şi cum gentilomul se înroşea de mânie, domnul Lecoq adăugă:

— Este un punct pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna. Dar ce-o mai fi încă? spuse el, apucând nerăbdător pâlnia de fildeş care şuierase iar.

— Doamna baroană Schwartz este în budoar, i se spuse în pâlnie.

Începu să zâmbească şi răspunse:

— Într-un minut sunt în ordinele doamnei baroane.

— Oh, oh! Avem o baroană la orele astea! făcu Gaillardbois, prinzând din zbor acest ultim cuvânt.

Domnul Lecoq în loc să-i răspundă repetă:

— Este un punct, spuneam, pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna: să nu vă supărați niciodată de ceea ce v-aş putea spune. Eu am frecventat o lume care nu e a dumneavoastră şi am prinderi pe care nu mi le voi pierde. Nu am nici cea mai mică pretenție să fiu superiorul dumneavoastră. Noi facem afaceri şi suntem în relații bune. Dragă domnule, datorită acestei îndeletniciri, am un mare număr de astfel de relații, unele mult mai jos decât dumneavoastră, altele şi mai sus, poate. Între unele şi celelalte, eu rămân pur şi simplu la nivelul meu, care îmi convine şi de care sunt mulțumit. Eu sunt domnul Lecoq *de la Perrière*, dacă vreți, nu țin la asta în mod deosebit, un industriaş, atât, şi nimic mai mult. Eu trebuie să cunosc foarte exact ceea ce se petrece în ministere şi la prefectură pentru că am angajate mari interese... interese imense.

Dumneavoastră sunteți unul dintre cei care îmi furnizează informații excelente şi pentru aceasta vă am în vedere. Dar ca eu personal să am a mă teme de ministere sau de prefectură, asta nu! Dacă m-ar ataca cineva la prefectură sau la ministere, eu apreciez că mi-ar produce mai mult de trei sute de mii de franci publicitatea pe care mi-ar face-o tocmai această nerozie! Pot să nădăjduiesc că de acum înainte v-ați lămurit în privința aceasta?

Totul fusese spus cu un ton liniştit şi într-un fel sacadat cu pauze savante.

Marchizul îşi aruncă în foc țigara de foi şi se ridică.

— Trebuie să vă iau aşa cum sunteți! spuse el ca omul care preferă retragerea unei lupte de cuvinte neegale.

— Permiteți? făcu domnul Lecoq. Nu am terminat.

— Doamna baroană devine nerăbdătoare, rânji marchizul fericit să ironizeze.

Domnul Lecoq ținea cu insolență între degetul mare şi arătător nota lui Piquepuce.

— Nu e o speculație pe care vreau să v-o prezint, spuse el domolindu-şi debitul verbal, cu toate că în fond cam tot despre nişte bani este vorba, în ideile bune există totdeauna bani. Binevoiți să luați loc.

Marchizul îl ascultă. Cuvântul "bani" îl gâdilase la ureche.

— Eu sunt o fire mai aparte, ieşit din comun, continuă domnul Lecoq. Planurile îmi vâjâie în creier. Eu produc enorm. Poate am prea multe mecanisme în acțiune… şi totuşi nu, căci îmi rezolv cu plăcere o problemă, concentrând într-o muncă nemaipomenită douăzeci de forțe diferite. Noi avem de tratat în seara aceasta mai multe afaceri deosebite una de alta. Vreau însă să v-o spun din capul locului: nu am decât o afacere, dar imensă. Vreți să asistați mâine sau cei târziu poimâine la o ceremonie stranie?

— Care?

— Înmormântarea şefului suprem al Hainelor-Negre.

— Oh, dar!… izbucni marchizul. Hainele-Negre există deci?

— Exact! Omul care a murit şi pe care aveați onoarea să-l cunoaşteți în mod deosebit, comanda cam două mii de bandiți din Paris.

— În Paris! Două mii de bandiți!

— Bărbați, copii, femei, nu cred că exagerez. De altfel, veți putea vedea.

— Şi numele acestui om?

— Colonelul Bozzo-Corona.

— A murit colonelul?

— Ca un sfânt, dragă domnule, acum o oră.

— Şi dumneata îl acuzi?

— Doamne-fereşte! La ce bun? Eu am puţină ambiţie, şi puţina mea ambiţie nu are nici o legătura cu povestea aceasta.

— Dar colonelul…

— Nu-i aşa? Ce om cumsecade! În mod hotărât, cei de dincolo devin nerăbdători.

Cele două cornete de fildeş gemuseră cam în acelaşi timp. Domnul de Gaillardbois bău un pahar de bere, în timp ce gazda sa vorbea cu interlocutorii nevăzuţi. Îşi simţea capul tulbure nu de băutura rece, nici de fumul de ţigară, ci mai curând de straniile ţopăieli pe care le făcea domnul Lecoq în convorbire.

— Mă ocup tocmai de doamna baroană! răspunse domnul Lecoq în pâlnia din dreapta. Şi în pâlnia din stânga, cu aceeaşi bună-credinţă: Mă ocup tocmai de domnul baron!

Apoi surâse, adăugând pentru însoţitorul său:

— Cu ajutorul acestei formule atât de simple, dragă domnule, câştigă în mod obişnuit un bun sfert de oră asupra celei mai îndărătnice nerăbdări. De cum îi spui unui bărbat sau unei femei: mă ocup tocmai de dumneavoastră, impetuozitatea se domoleşte şi nerăbdarea se cuminţeşte ca un vierme de mătase. Asta este secretul meseriei. Femeie sau bărbat, nu există om care să nu aibă nevoie de ajutor. Şi, de fapt, eu nu mint: mă ocup de cei care sunt dincolo, ocupându-se în acelaşi timp de dumneavoastră, de mine şi de încă mulţi alţii. Pentru a întrebuinţa cum trebuie sfertul de oră, să mergem drept la ţintă: aţi da mult pentru a face un remarcabil serviciu Siguranţei Publice?

— Mult!

— Cât?… Dar nu răspundeţi; voi fixa eu însumi contribuţia recunoştinţei dumneavoastră. Mi-ar fi permis oare să vă întreb dacă în adâncul inimii nu păstraţi nici un vechi germene de partizan al Burbonilor?

— He-he! făcu marchizul, punându-şi picior peste picior, ca diplomaţii.

— Perfect; este clar; avem sentimente… şi interese. Le păstrezi pe unele, având grijă de celelalte. Regele Franţei este un om înţelept, un filozof, aproape un savant…

— Vom discuta oare probleme de Stat? întrebă Gaillardbois, sincer mirat.

— În povestea noastră este de mâncat, şi de băut, răspunse domnul Lecoq. Este vastă cât Câmpul lui Marte; este adâncă...

— Şi dumneavoastră aţi vrea să ajungeţi la ministru? îl întrerupse Gaillardbois.

Domnul Lecoq coborî asupra lui o privire sublimă.

— Eu vă vorbesc de rege, spuse el liniştit. Aş ceda cu plăcere patru sau cinci sute de ludovici pentru a fi primit doar o clipă la Tuileries, între patru ochi.

— A, este deci ceva toarte serios! exclamă gentilomul ai cărui ochi străluciră...

— Dar, urmă domnul Lecoq, eu nu îmi arunc ludovicii pe fereastră. Există un lucru, dragă domnule, care trebuie să servească, drept garanţie oricărui om care tratează cu mine; şi anume, că eu nu pozez în filantrop. Eu nu am nici o dorinţă să te îmbogăţesc pe dumneata. Se întâmplă însă ca pentru îmbogăţirea, asta să câştig o victorie: profitaţi deci, dacă vreţi.

— Ceea ce aş vrea, ar fi o explicaţie, mormăi marchizul, dacă v-ar fi posibil, să vorbiţi măcar o dată în viaţa dumneavoastră clar şi deschis.

— La ordinele dumneavoastră. Explicaţie algebrică, bineînţeles; dar neavând diplomă, trebuie să mă tem de greşeli. Spuneam, deci că regele francezilor, cu foarte mari calităţi, are şi el unele slăbiciuni. Printre toate aceste slăbiciuni, cea mai bine supusă unor anumite condiţiuni este pasiunea pe care o are de a-şi alătura cu orice preţ partizani ai eredităţii regale prin dreptul de naştere...

— Dar asta e politica înaltă! îl întrerupse Gaillardbois cu un surâs.

— Este tot ce doriţi. Eu am spus "pasiune"; cuvântul nu mi se pare prea tare, hei? Din moment ce, iată-vă pe dumneavoastră, domnule marchiz, bucurându-vă, acolo sus, de un adevărat credit şi asta pur şi simplu pentru că simulaţi tăgăduindu-vă credinţa...

— Domnule Lecoq... sări gentilomul îndreptându-se.

— Binevoiţi să-mi permiteţi. Am spus: a simula; evident dumneavoastră nu aţi tăgăduit deloc. Nu există renegaţi politici. Cei care se vând, pentru a întrebuinţa expresia vulgară a celor care nu se cumpără, au bună raţiune de a nu opera livrarea. Reflectaţi şi veţi vedea că aceasta este o dovadă

în plus a pasiunii regelui, pasiune atât de naivă, adică atât de puternică, încât se distrează să jinduiască după o umbră în lipsa realității.

— Mă gândesc, domnule Lecoq, spuse încet gentilomul, că nu aveți deloc intenția să mă supărați?

— Noi stăm de vorbă, domnule marchiz. Este în interesul meu să vă las să întrevedeți extrema importanță a ideii mele. Admiteți pasiunea regelui aşa cum am definit-o eu?

— Dacă aceasta vă poate face plăcere…

— Da şi nu, dacă vreți. Este vorba de ceea ce ați căutat dumneavoastră fără să găsiți, toată viața: bogăția!

Admițând că elocvența este singura artă de a convinge, în privirea fixă a domnului Lecoq, în accentul său calm şi aspru, în sfârşit, în toată atitudinea lui era o adevărată elocvență. Domnul Gaillardbois rămase o clipă gânditor, apoi răspunse cu tonul unul profesor interogat care îşi câştigă salariul:

— În fond, nimeni nu poate să vă informeze mai bine decât mine. Îl cunosc pe rege. Există ceva asemănător… Cred că regele ar da mult pentru a stinge ura şi patimile ascunse. Regele nu îşi prea face griji în privința republicanilor; nu crede în opoziția radicală. Mai mult: regele se gândeşte că opoziția radicală este o rațiune a guvernării sale. Este un caracter studios, caută în cărți ştiința de a domni, în problemele esențiale judecă prin comparație cu Anglia şi cu America: poate nu e bine. În orice caz, în ciuda acelui curent de idei liberale pe care încearcă sau îşi închipuie că le aplică, firea lui predomină de cele mai multe ori. Filozofia căreia îi aparține majestatea-sa se clatină serios, căci principiul său este *mezzo termine*: o frânghie întinsă între două adevăruri — cel vechi şi cel nou — o sârmă de alamă pe care se merge cu un strat gros de sacâz pe tălpi şi cu o prăjină între degete. Chiar majestatea-sa i-a spus acestui fel de a rezolva lucrurile *calea de mijloc*, vorba obişnuită a eclectismului. Majestatea-sa este fericit când i se spune: "Sunteți abil", şi tocmai aceasta este marea nenorocire, pentru că abilitatea este inferioară tronului şi se compune dintr-o grămada de procedee minore care nu stau bine decât oamenilor mărunți. Majestatea-sa poate este mai degrabă un excelent om de afaceri decât un bun şef de stat. El caută ca burghezii, să i se ierte averea nu numai de către Europa, în chiar şi de către Franța. Franța iubeşte regii care sunt regi. Iar regele nostru nu este destul de rege. Există printre miniştrii săi inteligențe strălucite, şi el

însuşi este o inteligență remarcabilă, dar miniştrii săi nu se înțeleg cu el pentru două motive: primul este că regele tratează politica întocmai ca pe o simplă afacere de familie, care n-ar avea alt scop decât prosperitatea întreprinderii sale particulare; aici este neajunsul calităților sale: părinte bun, soț bun, ştiți, omul din el îl depăşeşte prea energic pe suveran… Al doilea este că întregul regim este bazat pe un compromis, ba, ceea ce e şi mai grav, pe o subtilitate. Aceasta se aseamănă, n-aş putea spune cu un palat, suntem prea modeşti până la umilință la Curtea quasi-legitimă, ci cu o casă enormă ai cărei pereți din piatră cioplită s-ar rezema într-un atacat de cari. Aici nu există credință, pentru că nu există dogmă. Se trăieşte de la o zi la alta; se lasă să se înțeleagă că ştiința supremă este aşteptarea şi că un tron, cu timpul, se prescrie, ca şi o lege. La rigoare, nu ar fi un lucru imposibil, căci lumea este tare bătrână şi cade în mintea copiilor. Or, în primele epoci ale lumii, sceptrul nu era decât o mobilă pentru care o posesiune îndelungată echivala cu un rang. Ceea ce mi se pare a fi o eroare nu este poate decât dispreț. Ajung să mă îndoiesc, şi atunci mă uit în jur. Dacă această regalitate ajunsă pe culmi s-ar înălța deodată până la absolutism?… Dar mă abat de la subiect, şi dumneavoastră nu mi-ați cerut articolul pe care îl va face *Le Journal des Débats* în ziua a doua a unei revoluții.

Marchizul se opri brusc. Domnul Lecoq, care îl ascultase cu o atenție vădită, îi făcu din cap un mic semn protector.

— Dimpotrivă, domnule, dumneavoastră vorbiți despre aur, spuse el. Văd în dumneavoastră legitimismul de ieri…

— Şi republicanul de mâine, veți spune? îl întrerupse gentilomul, care îşi deschise tabachera cu un gest sigur. Vă înşelați; eu sunt de calitate; merg pe jos sau rămân acasă, nu mă urc în omnibuz.

Mâna domnului Lecoq i se aşeză pe braț.

— Părerile, spuse el cu un râs jovial, eu le respect… Şi nu mă interesează. Să fie regale, asta sau aia, nu contează; este rege pentru un sfert de oră şi e de-ajuns pentru combinația mea. Aveți dreptate, regele îşi bate joc de republicani; el nu are decât o piatră pe inimă: foburgul Saint-Germain, Ei bine, iată: eu am instrumentul care trebuie pentru a tăia în două foburgul Saint-Germain.

— Cum o înțelegeți dumneavoastră? întrebă Gaillardbois.

— Înțeleg să tai cum se taie: să fac dintr-un flaut două bucăți mute, dintr-un om, un cap care se rostogoleşte şi un

corp mort.

— Regele e neîncrezător în invenții, murmură gentilomul.

— Instrumentul meu nu este o invenție. Dar mă cam iau cu vorba, să revenim la Hainele-Negre.

Marchizul avea țigara într-o mână, chibritul în cealaltă. Rămase astfel cu gura căscată, uitându-se la Lecoq.

— Ar fi o asociație politică! îngăimă el.

— Cât ar face pentru dumneavoastră povestea aceasta, dragă domnule?

Gaillardbois se roşi până în albul ochilor şi dădu foc țigării pentru a-şi păstra cumpătul.

— Sunteți din ăia? întrebă încet domnul Lecoq.

La anumite adâncimi sociale acest subînțeles face parte din limbajul curent. Aşa cum, în dramele religioase, inițiații nu pronunță niciodată numele lui Dumnezeu, tot astfel, în cazul nostru. A FI DIN ĂIA înseamnează a aparține poliției secrete.

Roşeața care năvălise în obrajii gentilomului făcu loc palorii.

— Nu există meserie proastă, reluă domnul Lecoq. Ştiu asta din vremuri imemorabile. Pădurea Parisului este domeniul meu; cunosc totul în ea: vânători şi vânat. Straniu desiş, iepurele este cel care ia urma câinilor… nici nu puteți să credeți, dragă domnule, cu cât sunt mai puternici decât dumneavoastră acei ticăloşi! Omul care a murit acum îi trăgea pe sfoară pe toți copoii Europei; a murit în patul lui, şi sper că forța armată va asista la funeralii.

— Aveți deci interes să nu îl denunțați? întrebă Gaillardbois.

— Era cel mai bun client al agenturii mele… şi poate eu nici nu ştiam… Surâdeți? Exact aşa cum am onoarea să v-o spun. Dumneavoastră căutați mereu şi nu găsiți niciodată; eu am găsit fără să caut: ce este de mirare în treaba asta? Dumneavoastră întrebați dacă asociația este politică? Aceasta însă nu implică faptul de a nu exista nici un personaj politic în asociație. Acolo am găsit eu instrumentul care vă va face pe dumneavoastră prefect, iar pe mine, dacă voi vrea, ministru.

— Excelența-voastră, spuse Gaillardbois, care îşi recăpătase sângele rece batjocoritor, va continua să vorbească până la capăt în şarade?

— În acest moment eu spun precis şi clar ce vreau să spun, răspunse domnul Lecoq. Unealta este duce…

— Un duce în povestea aceasta!

— Este mai mult decât duce, scumpul meu domn! Casa Lecoq este o pânză de păianjen care are diametrul Parisului, cu toată periferia şi chiar ceva mai mult. Este tocmai aceeaşi circumferință ca şi prefectura dumneavoastră; dar la prefectură sunt mercenari care se duc şi vin. Aici, dimpotrivă, sunt oameni cumsecade care îmi aduc bani. Socotiți enorma diferență! Eu eram ca dumneavoastră, nu credeam în Hainele-Negre. A nu crede este lucrul cel mai absurd care există pe lume. Orice ateu este un nerod. A crede înseamnă a-ți păstra o şansă. În loc să negi, trebuie să cauți cuvântul şaradei. Într-o bună zi, vântul mi-a adus prima silabă a cuvântului; o formulă cabalistică, aşa cum există în toate privințele: *Se va lumina de ziuă mâine?*

— Se va lumina de ziuă mâine? repetă Gaillardbois. Unde am mai auzit eu asta?

— Peste tot; cântecele şi consemnele vagabondează în Paris. Copii se joacă acum tot cu aşa ceva. Dar pumnalul îşi toceşte oare vârful ca să distreze copiii? *Se va lumina de ziuă mâine?* Mi-a parvenit prin unul din acei copii şi m-a condus la soția unui bancher milionar care îi dă întâlniri fostului secretar al soțului ei. Nici urmă de Haine-Negre mai mult decât pe mâna mea. Dar acest secretar îşi împarte locuința cu doi tineri zăpăciți, care fac piese de teatru şi care iau bani cu împrumut de la un cămătar, negustor de vechituri, care protejează o profesoară de pian, care are o mamă pe jumătate nebună, care are o mănuşă de oțel. Notați aceasta, este al doilea jalon şi valorează mai mult decât însuşi consemnul. Pe de altă parte, profesoara de pian este dulcineea fostului secretar şi dă lecții de pian fiicei soției bancherului…

— La dracu! izbucni Gaillardbois ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Ce însemnează toată această încurcătură? Eu pierd pasul, vă spun drept!

— Aceasta este filiera, răspunse liniştit domnul Lecoq.

— Unde duce filiera dumneavoastră?

— Duce spre neprevăzut, duce şi la romanesc, duce la sublimul eleganței! Sunteți dumneavoastră om să vă entuziasmați pentru o capodoperă? Eu sunt pe urmele unui furt monumental.

— Ah, ah, făcu Gaillardbois, iată-ne departe de politică!

— Ştiu, dragă domnule, ştiu! Acest diavol de furt eu îl văd cum înfloreşte. Îl mângâi şi îl cocoloşesc! Nu vă faceți o idee greşită în privința lui; este un furt care va face epocă; un furt cu compartimente şi cu sertare, cu prolog şi epilog; un

furt de mai multe milioane, dacă vreți, în care oamenii artei şi-au îndopat casa de bani înainte să o mănânce, aşa cum cunoscătorii între-ale mâncării îngraşă curcanii înainte de a-i umple; un furt calculat algebric ca o manevră pe câmpul de luptă, solid şi înzestrat cu articulații de schimb ca un plan de luptă, un furt combinat, pus la cale, montat mai bine decât o piesă-feerie în treizeci şi şase de tablouri şi două sute de personaje. Ah! Pe cuvântul meu! Progresul ăsta! Chiar un asemenea furt este dovada triumfătoare a acestui progres. Între el şi acele lucruri naive care altădată se numeau furturi exista aceeaşi diferență că între un căluț de mesagerii şi o locomotivă! Iar eu i-am văzut pregătirile închipuiți-vă, punerea în mişcare, punerea în scena: îi urmăresc repetițiile, şi cu câtă încântare! Este a mea această capodoperă, mă auziți, cu un singur cuvânt aş putea să pulverizez acest admirabil eşafodaj…

— Păziți-vă bine! exclamă violent marchizul.

Schimbară o privire, Cea a marchizului îşi şi retrăgea izbucnirea: cea a domnului Lecoq pătrundea învârtindu-se ca un sfredel.

Domnul Lecoq surâse şi, luând pâlnia de fildeş care tocmai chemase, spuse din vârful buzelor şi cu o inflexiune mângâietoare:

— Vedeți bine că *sunteți din ăia*…

În acelaşi timp îşi apropie de ureche tubul acustic care îi spuse acest singur nume:

— Trei-Labe!

Chipul lui se schimbă. Se ridică brusc în picioare.

— Te scurt, făcu el oferind domnului de Gaillardbois o strângere de mână care era o expediere, formală: trei sute de ludovici pentru o audiență la rege, cu participare la afacerea care va urma după, şi în mâna dumneavoastră capătul de funie pe care am s-o trec în jurul gâtului Hainelor-Negre. Vă convine?

— Îmi convine, răspunse marchizul.

— Atunci, veți primi o invitație pentru ceremonia înmormântării. Ne vom vedea acolo. Pe curând.

În momentul în care domnul marchiz de Gaillardbois ieşea pe uşa de la intrarea principală, cea care dădea pe micul palier se deschise încet şi capul păros al schilodului apăru cam la nivelul pardoselii. Se târî, străduindu-se să-şi tragă picioarele inerte dincoace de prag, şi de îndată cineva închise uşa în urma lui.

Domnul Lecoq luă una din pernele de pe divan şi o aruncă în sus. Trei-Labe o prinse din zbor şi se instală pe ea, scoţând un suspin de uşurare.

— Vii cam târziu astă-seară, domnule Mathieu! spuse patronul.

— Picioarele nu mă mai ajută de cincisprezece ani, răspunse Trei-Labe, dar am făcut treabă multă astăzi.

Cum stătea aşezat aproape la nivelul parchetului, primea drept în faţă lumina lămpii căzând de sub abajur. Era fără îndoială a făptură vrednică de milă, dar conturul feţei lui arăta o vigoare stranie. Ochii mari, negri, stingheriţi de şuviţele rebele ale părului, aveau o privire tristă; se ghicea în expresia lor o luptă neîncetată, dar resemnată, împotriva suferinţei de fiecare clipă, fie morală, fie fizică.

Restul feţei, a cărei principală trăsătură era o încremenire mohorâtă, împrumuta de la barba neîngrijită şi zburlită o înfăţişare sălbatică, dar linia nasului şi conturul buzelor nu erau departe de a fi inimoase.

Dată fiind superioritatea vădită a domnului Lecoq, de orice natură ar fi fost prezenţa fiinţei nenorocite la o oră atât de înaintată în casa lui trebuia să trezească ideea unei adevărate sclavii şi a unui stăpân absolut. Oameni ca domnul Lecoq au astfel de unelte docile de care se folosesc. Pe de altă parte, însă, ceva în fizionomia estropiatului dezminţea acest lucru, care părea atât de verosimil. Poate nu ar fi cazul să ne gândim la regele animalelor când vorbim de această ruină umană care-şi târa după ei cu mare trudă jumătatea cadavrului său; nu s-a văzut nicicând un leu paralitic, dar să presupunem totuşi că ar fi existat…

Trei-Labe îşi şterse cu dosul mâinii fruntea plină de sudoare şi adăugă:

— Patroane, sunt foarte ostenit!

— Tu ai valora foarte scump, răspunse domnul Lecoq care se înveseli deodată, dacă ai avea amândouă picioarele!

Şi, spunând acestea, umplu paharul marchizului şi i-l întinse. În timp ce Trei-Labe bea, domnul Lecoq spuse,

frecându-şi mâinile mulţumit:

— Ştii că prefectura este pe urmele noastre?

— Şi asta vă distrează, patroane? întrebă Trei-Labe.

— Întocmai cum m-ar distra un cocoşat, bătrâne! Ţie îţi spun totul; nu există pe lumea asta altul, în afară de mine, care să-ţi dea tot ce vrei tu. Mă distrează, pentru că toată haita are să mă caute unde nu sâni... sau unde aş putea să fiu într-o bună zi, se corectă domnul Lecoq; partida merită să fie jucată, hei?

— Da, da, spuse estropiatul. Tânărul acela are profilul lui Louis al XVI-lea de pe monedele de zece centime. Dar nu poate fi decât nepotul, rămâne de găsit fiul.

— Tu n-ai îndrăzni să te deghizezi în Louis al XVIII-lea, Mathieu, hei?

— Eu îndrăznesc toiul când dumneata porunceşti, patroane, dar nu am vârsta.

— Din ce an eşti?

— 1802, 1803, cine ştie? Ca să mă însor, n-am avut niciodată nevoie de acte.

Râsul lui încercă să fie deşănţat.

— Pe cinstea mea dacă n-ar fi totuşi o afacere! mormăi domnul Lecoq, scufundându-se din nou pe canapea. În afară de cei douăzeci de ani. Dar cu mutra ta... şi cu infirmităţile astea provocate de bătăile crunte ale bestiilor de călăi... Ce ticălos şi temnicerul ăsta Simon! Cum te-a mai maltratat, sărmanul de tine!

Domnul Lecoq avu un surâs jovial, şi Trei-Labe, râzând la rândul lui, răspunse:

— Fapt e că m-au adus într-o stare de plâns, patroane.

— Tu ai ucis, Mathieu? întrebă Lecoq cu bruscheţe, dar fără să-şi piardă buna dispoziţie.

Era evident că profită de acel moment de expansiune pentru a obţine de la musafirul lui o mărturisire.

Dar Trei-Labe îşi păstră veselia nepăsătoare şi-i răspunse:

— Dar dumneata, patroane?

Şi cum domnul Lecoq îşi încrunta sprâncenele albe, el adăugă:

— Ştiţi domnul Schwartz este în salon şi baroana în budoar.

— La doi paşi unul de altul, zise încet domnul Lecoq, înveselindu-se deodată la gândul acesta. Uşa dintre cei doi nu se închide decât cu un zăvor. Ce-ar fi oare în stare să facă

acest Othello alsacian?

— Baroana ştie că el e acolo, zise Trei-Labe. Poartă un voal gros pe faţă, ca o mască.

Domnul Lecoq îşi apăsa degetul pe frunte.

— Se zbat lumi multe aici, înăuntru! spuse el mândru şi foarte convins. Vom ajunge departe, domnule Mathieu, şi îţi vei găsi o pereche de picioare, dacă aşa ceva se poate cumpăra cu bilete de bancă. A, fiindcă veni vorba de bilete de bancă, ale noastre sunt retuşate?

Trei-Labe îşi descheie nasturii hainei lui de catifea şi din buzunar scoase un portofel.

În timp ce îl deschidea, domnul Lecoq continuă:

— E bine că acest Schwartz şi soţia lui să aştepte. Trebuie să ştie cu cine au de-a face. Vom vedea numaidecât ceva curios. Am totul în cap, totul!

Estropiatul îi întinse două bancnote. Domnul Lecoq se ridică să le ia.

— Da, spuse Trei-Labe, e bine să aştepte, dar e bine să ştiţi şi ce trebuie să le spuneţi, şi asta o s-o găsiţi în raportul meu.

Domnul Lecoq nu răspunse. Examină cu atenţie meticuloasă cele două bilete de bancă. Îl întrebă:

— Care este cea veritabilă? Fă-ţi raportul, omule.

Şi punându-şi la ochi o mică lupă de ceasornicar, se apropie de lampă. În timpul acestui examen, ochii lui Trei-Labe străluciră.

— Când am ajuns, începu el, am găsit-o pe tânăra Edmée Leber la poarta castelului.

— Pentru ce începi cu asta?

— Veţi vedea. Domnul Schwartz m-a primit pe mine, iar doamna Schwartz a primit-o pe tânăra Edmée Leber.

Ai ceva ciudat în glas când îi pronunţi numele, omule! făcu domnul Lecoq fără să-şi ia ochii de pe biletele de bancă. "Tânăra Edmée Leber..."

— Că doar nu mi-o fi şi inima paralizată, răspunse Trei-Labe. E frumoasă ca un înger!

— Ei aş! La dracu, dacă aceste două bucăţi de hârtie nu seamănă ca două picături de apă! Nu-ţi mai continui povestea "Frumoasa şi Bestia" cu contesa Corona?

— Îmi plac femeile! răspunse Trei-Labe cu o afectare neaşteptată.

— Şi mie, spuse domnul Lecoq, mascând un zâmbet. Eşti cam ciudat, domnule Mathieu! Şi trebuie să fi fost un

mare crai când aveai picioarele întregi!

— N-am avut niciodată picioare, şi sunt încă un om de viața, spuse sec estropiatul. Vă convin biletele?

— Vra să zică gravorul băncii nu ar vedea absolut nimic! Trebuie trase, şi repede!

— Se şi trag. Am dat un bon de avans.

— Bravo! Cu astea, bătrâne Mathieu, vei putea să-ți plăteşti un harem, ca un sultan!

— Dacă vă gândiți să-mi faceți socotelile cu astea... începu Trei-Labe cu un aer de proastă dispoziție.

— N-ai încredere în mine, omule? reluă domnul Lecoq cu acea perfectă mulțumire de sine care era forța lui. Planul meu este o capodoperă: să nu ieşim din el. Există o vânătoare în care se prind păsări vii cu o pasăre împăiată. Nici eu nu mai am poftă, ca şi tine să strecor pe ascuns bilete false: mi-e silă! Nenorocită meserie! Ia spune, cât se poate trage în douăzeci şi patru de ore?

— Două mii pe zi. Trebuie grijă.

— Trei zile pentru şase milioane. Miercuri vom plasa dintr-o dată tot ce se va fi tras... La raport. Dă-i drumul!

Trei-Labe începu numaidecât:

— Am fost primit de domnul baron şi i-am strecurat ce mi-ați spus.

— În consecință, iată-l în anticamera mea!

— Aş, vine pentru altceva... cu toate că a tresărit şi s-a îngălbenit când am vorbit de oraşul Caen, de bancherul ruinat, de colonel şi de fostul comisar de poliție.

— Ce-a spus?

— Nimic. M-a întrebat despre contesa Corona.

— Şi ce i-ai răspuns?

— Nimic. Eu îți dau socoteală numai dumitale. Baronul Schwartz este la dumneata astă-seară pentru că a luat, ca un hoț, amprenta cheii care deschide biroul soției lui.

Domnul Lecoq mângâia cutia de carton în care era bucata de ceară.

— Plouă cu amprente! zise el încet. Apoi cu glas tare: Este capabil de aşa ceva. Dar cum de ştii tu?

— Ştiu.

— Şi nu vrei să spui cum?

— Nu.

— Pentru ce?

— Pentru că mijlocul meu de a şti este chiar mijlocul meu de a trăi.

— E adevărat. Şi baroana?

— Baroana e la dumneata pentru că tânăra Edmée i-a adus înapoi cercelul cu diamant pierdut pe scara domnului Michel.

— Bine. Ştiu povestea. Şi ce pot eu în toată povestea asta?

— Veți vedea... Şi, în plus, pentru că ştie că soțul ei a luat amprenta cheii.

— Excelent pentru durerea de dinți! exclamă Lecoq. Când un plan e bun, totul vine să-l îndulcească. Excelent!

— N-am terminat. Aşa cum veneau, fiecare pe cont propriu, dar amândoi în acelaşi loc, baronul s-a întâlnit nas în nas cu baroana.

— Unde asta? întrebă domnul Lecoq, care deveni mai atent.

— În curtea dumitale. Baroana ducea într-o casetă conținutul sertarului pentru care baronul îți va cere cheia în schimbul amprentei pe care o aduce.

— Ai idee cumva de conținutul sertarului, omule? întrebă domnul Lecoq cu un ton catifelat.

— Nu, n-am idee, răspunse rece Trei-Labe.

— Baroana mai are caseta?

— Nu. Acolo, sub fereastra dumitale, a avut loc o scenă à la Deaumarchais.

— Ai asistat la ea?

— Printre zăbrele; asta mi-e meseria.

— Să-ți vedem scena: eşti om de viață!...

Trei-Labe reluă cu grijă:

— Femeia este urmărită de soț. Ea intră, voalată ca o îndoliată; soțul o urmăreşte pas cu pas. Un bărbat trece prin curte din întâmplare. Femeia, nici una, nici două, îi pune în brațe caseta şi dispare.

"Dați-mi caseta!" strigă soțul către omul care rămâne uluit.

— "Vă interzic!" răspunde o a doua femeie, nu mai puțin voalată, răsărind chiar la țanc pentru a da lovitura de teatru...

— Cine adică, a doua femeie?

— Contesa Corona, zău!

— Asta de unde-a mai ieşit?

— A apărut ca din pământ.

Domnul Lecoq îşi luă capul în mâini.

— Şi bărbatul care trecea din întâmplare? mai întrebă

Lecoq.

— Tânărul domn Michel.

Domnul Lecoq îşi umplu paharul.

— Să fie într-un ceas bun! murmură el. Totul merge strună!

Trei-Labe îl privi surâzând. Mâna domnului Lecoq avea un tremur febril când aşeză din nou paharul pe masă.

— Ea are secretul! mormăi Lecoq printre dinți. Vreau secretul: mie mi-l datora. Mă disprețuia dinainte de a îngâna numele maică-si. E duşmanca mea de totdeauna. Cu atât mai rău pentru ea!

— Nu vorbiți de baroana Schwartz? întrebă estropiatul.

— Ştii tu, întrebă brusc domnul Lecoq în loc de răspuns, ce venea să facă în casă contesa?

— Avea de vorbit cu mine, răspunse Trei-Labe fără să şovăie; venea pentru afaceri.

Domnul Lecoq aruncă asupra lui o privire bănuitoare.

— În locul dumitale, urmă cu destulă răceală estropiatul, m-aş împăca într-un fel cu ea. Ea ştie tot atât de multe ca şi dumneata.

— Şi mai multe decât tine?

— Da, mai ales despre acest Bruneau, care vă are atâta la inimă.

Fața triumfătoare a domnului Lecoq se posomorâse vizibil:

— Dracul l-a aparat pe ăla! mormăi el. L-am văzut de trei ori cu frânghia în jurul gâtului. A patra oară, când s-a întors de la Londra, Tatăl ne-a spus: "Îi e dat să trăiască, să-l luam şi pe el în combinație". Tatăl a fost un om, dar a trăit prea mult.

— E, acuma, că e mort, spuse Trei-Labe, aş face o afacere cu capital plasat în rente viagere cu vecinul meu Bruneau!

Domnul Lecoq luă pâlnia de fildeş care scotea în acel moment un apel prelungit.

— Sper că nu-l pierzi din vedere, spuse domnul Lecoq înainte de-a pune cornetul la ureche.

— Îl urmăresc ca umbra lui, zise Trei-Labe. Trăiesc în pielea lui. Am făcut găuri în peretele despărțitor ca să-l văd şi când doarme.

— N-ai descoperit nimic?

— Nimic, atâta doar că şi-a petrecut şi el duminica înspre pădurea Bondy şi s-a întors de la Livry la Paris în

cupeul trăsurii, singur cu tânăra Edmée Leber.

— Trebuie să ne grăbim, gândi tare domnul Lecoq. Aici este adevărata afacere. Nu există altele. Para este coaptă, gata să cadă! Şi când va fi culeasă, nu ne vom mai sinchisi de acest Bruneau.

Cornetul acustic îi spuse la ureche:

— Baroana îşi pierde răbdarea şi baronul ameninţă.

— Ăştia să aştepte! răspunse brutal şi cu voce tare domnul Lecoq. Spune-le că nu au ajuns încă la capătul răbdării. Să aştepte! repetă el ridicându-se pentru a măsura cu paşi mari camera în lung şi-n lat. Am piciorul pe căpăţânile lor! Au să mai vadă ei şi altele!

Vântul se schimbase; domnul Lecoq era inspirat. Începu să se laude:

— Deci, urmă cu un ton triumfător, oprindu-se brusc în faţa lui Trei-Labe, care îşi luase pe pernă o poziţie comodă şi leneşă, baronul a renunţat la casetă?

— Salutând-o până la pământ pe contesa Corona, dacă vă place!

— S-a lăsat păcălit?

— Pe jumătate.

— L-a recunoscut pe Michel?

— Perfect.

Domnul Lecoq îşi pocni mâna pe pulpă cu un gest victorios.

— Totul este în casetă! izbucni el. Dacă aş fi plătit-o pe Fanchette cu ora, n-ar fi manevrat mai bine! Bruneau şi tânăra Edmée a ta mă servesc fără să ştie. Când un plan este bun, vezi tu… Ce slujbă ai cere, domnule Mathieu, farsor năzdrăvan ce eşti, dacă m-ar numi ministru, hei? Situaţia curăţată dintr-o dată! În faţă nimic de dorit; în spate nimic de temut! Cât beneficiu crezi tu că poate să aducă o hârtie de-o mie de franci, împrumutată fără dobândă unui coate-goale, timp de cincisprezece ani? Nu te jena: am putea merge până la şase la sută! Ah! Ah! Para este coaptă, spunea bine bătrânul! Şi tu n-ai să mă trădezi, Mathieu, auzi, pentru că ştii bine că am să-i joc pe toţi pe degete! Doi timpi şi trei mişcări! Atât! Du-te, hai! În trei zile, colegul meu drag, ai să câştigi lozul cel mare; destule profiluri ale regelui-cetăţean, pe aur sau pe argint, ca să-ţi cumperi cincizeci de femei, din moment ce asta îţi place, bătrâne! Înţeleg femei care nu se vând, hei! Fără să socotim toate plăcerile vieţii şi prietenia unui om mare, care este o binefacere a zeilor, cum spune

cântecul!

— Nu, cum spune tragedia, rectifică liniştit Trei-Labe.

— Tragedia, dacă vrei, căci te pricepi la asta, caraghios bătrân! Uită-te bine la mine! Avem noi aerul unui recrut, he? Eu nu atac problemele astea decât în ultimul moment. Într-o oră, dacă aş vrea, ai fi în drum spre ocnă!

Trei-Labe lăsă ochii în jos sub privirea fixă a domnului Lecoq.

Acest rezultat puse vârf exaltării lui orgolioase.

— Te am la mână, ca şi pe ceilalți, urmă el, şi cu atât mai bine pentru noi, căci, dacă nu aveai una din funiile mele în jurul gâtului, nu aş avea încredere în tine! Şi când nu am încredere în cineva… Gata, destulă vorbă! Tu ai meritele tale şi mi-ar părea rău să te pierd!…

— Patroane, îi spuse cu naivitate Trei-Labe, ridicând spre el ochii mari, trişti, vă jur că am fost mai mult nefericit decât vinovat.

Domnul Lecoq izbucni într-un râs sonor.

— Zău?! exclamă el. Dar eu?! Este superb!… Nu mai puțin adevărat că eşti redus la tăcere, domnule Mathieu!

Făcu o piruetă, apucă pâlnia şi strigă în ea:

— Venim! Două minute pentru a aşeza, găti şi servi cald!

Şi încrucişându-şi brațele pe piept, cu capul dat spre spate şi nările umflate, îşi întoarse privirile spre invalidul rămas gânditor şi umil pe perna lui.

— Nu mai sunt decât eu! reluă el cu un ton sec şi tăios. Celălalt s-a dus la dracu! Era bătrân; mă încurca. Nu m-aş fi atins de un fir de păr de-al lui, fiindcă el era Tatăl. Dar a murit, şi eu sunt acum, la rândul meu, Tatăl, comandantul de la Camorra; *Haina-Neagră*, după ritul Îndurării, *Stăpânul* la Paris şi la Londra, *Stăpânul* peste tot! Aceia doi care aşteaptă acolo sunt prada mea, şi tu ştii. Dar cum vom devora prada? Nimeni, nici chiar tu, nu este în stare să ghicească. Priveşte bine totuşi, ea să afli încep să-i crestez prin aşteptare, îi zdrobesc dinainte. Îi umilesc, îi macerez, îi sperii. Asta mă înalță, micşorându-i; asta îmi dă toată forța pe care ei o pierd. Eu am aerul de a trăncăni, dar acționez. Cu cât vor aştepta mai mult, cu atât vor fi mai supli şi mai docili, şi mie supli şi docili îmi trebuie, aşa, că mănuşile de căprioară, he! Altădată eram obligați să fim şmecheri, ca pisica în jurul şoarecelui! Ne fandoseam şi ne îndoiam spinările. Toate astea s-au schimbat. După timp, lumea ia o manieră sau alta ca să cadă în copilărie. Omul era ipocrit,

acuma e filozof şi pe urmă devine idiot tot temându-se de Croquemitaine, Calotin, Tartuffe, Basile şi alţi monştri de carton lipiţi de oamenii de geniu! Schimbare de front pe toată linia: opusul lui Tartuffe este nebunul binefăcător. Fii brutal, vei fi crezut; condu oamenii cu lovituri de picioare, şi vei obţine imunitatea. Vorbeşte în orice clipă de egoismul tău şi îşi vor spune: este un apostol. Molière şi Beaumarchais au făcut să reuşească multe afaceri, căci ipocrizia se veştejea încet-încet în meseria pe care o ducea de atât de multă vreme. Omule, vei vedea cum am profitat noi de comedie. Dă-ţi osteneală să intri în corpul de gardă — şi arătă uşa micii încăperi goale — există acolo un ghişeu de unde poţi să auzi şi să vezi tot; ai acolo hârtie, pana şi cerneală de scris...

În timp ce el vorbea, Trei-Labe traversase camera târându-se. În momentul în care trecea pragul camerei alăturate, acea cameră de gardă, domnul Lecoq termină, apăsându-şi cuvintele:

— Să asculţi, să priveşti şi să iei note; treaba asta e serioasă ca şi cele patru milioane: ai să fii totodată martor şi grefier.

— Bine, spuse schilodul.

— Să fie poftită doamna baroană! porunci domnul Lecoq în pâlnia de fildeş.

Capitolul XXXI - Confruntarea

De îndată ce rămase singur în acea cameră mică, goală, un fel de celulă căreia domnul Lecoq îi spunea corpul său de gardă, domnul Mathieu se târî până la scaunul de paie care era lângă masă. În loc să se aşeze pe el, apropie mai întâi scaunul de uşă, apoi masa, cu o uşurinţă în mişcări ce părea că îl însufleţeşte când nu îl spionează nici o privire. Uşa avea o vizetă foarte mică, formată din găuri rotunde, peste care atârna un pătrat de stofă. Ridicându-l, Trei-Labe îl văzu pe domnul Lecoq în picioare în mijlocul camerei, într-o atitudine solemn de comică. Domnul Lecoq bătu cu tocul pantofului trei lovituri, distanţate ca la teatru, şi spuse:

— Atenţiune! Cortina! Începem!

Trei-Labe răspunse:

— Sunt la postul meu, patroane!

Şi domnul Lecoq, agitându-şi brațele, şuieră un "ssst!" prelungit.

În clipa aceea, uşa care lega această cameră cu apartamentele agenturii se deschidea.

Domnul Mathieu îşi trecu mâna tremurândă peste frunte, dar şi-o retrase de îndată, udă de sudoare. Era foarte palid. Chipul lui îşi păstra aceeaşi încremenire sub claia zburlită de păr; dar cearcăne mari se adânceau în jurul ochilor, pe care şi-i simțea arzând.

Domnul Lecoq o salută galant pe baroană şi o conduse spre un fotoliu.

Fie din întâmplare, fie că fusese dinainte hotărât, fotoliul spre care domnul Lecoq o conduse pe soția bancherului milionar se afla chiar în fața vizetei.

Trei-Labe nu aruncă spre baroană decât o privire, apoi îşi închise ochii pe jumătate şi căzu pe gânduri.

Doamna baroană Schwartz părea foarte emoționată şi poate că prea lunga aşteptare dând frâu liber gândurilor sale, în loc să o linişte ască, dimpotrivă, o tulburase.

— Mă ocupam de dumneavoastră, frumoasă doamnă... începu domnul Lecoq.

— Sunt pierdută! îl întrerupse baroana cu o voce înăbuşită, care îl făcu pe estropiat să tresară în ascunzătoarea lui.

Vocea ei trăda, mai mult decât înseşi cuvintele, îngrijorarea profundă care o copleşea.

— O cred ca şi dumneavoastră, frumoasă doamnă, răspunse domnul Lecoq distant, şi totuşi noi nu avem aceeaşi părere, sunt foarte sigur, în privința motivelor acestei deznădejdi...

— Puteți aranja, întrebă brusc baroana, ca această tânără Edmée Leber să se îmbarce imediat pentru America?

Domnul Lecoq avu un surâs dispreţuitor, care se reflectă mai amar, dar mai trist, pe chipul domnului Mathieu.

— E nevoie de treisprezece zile pentru traversare de la Le Havre la New York, răspunse domnul Lecoq. Cred că se mai poate câştiga o zi sau două. Asemenea idei însă avea lumea pe vremea vaselor cu pânze şi pe vremea diligentelor; dar astăzi se pot lua altfel de măsuri. Nu vă neliniştiți din pricina acestei tinere. Este latura minoră a problemei.

— Dumneavoastră nu ştiți... îl întrerupse baroana.

— Ba da, ba da. Intenția, ambițioasă sau nu, pe care am avut-o într-o zi să devin ginerele domnului baron Schwartz m-

a făcut să deschid ochii, vă închipuiți pentru ce, asupra casei dumneavoastră, bogată şi onorabilă. Poate prima bănuială mi-a încolțit când dumneavoastră ați cedat acestei dorințe cu o oarecare aversiune. Prinți ai banilor, ca dumneavoastră, nu trebuie să cedeze când au o aversiune. Poate însă aveam şi eu jaloane cu mult mai vechi. Şi, desigur, îmi trebuia vreun motiv, mai puțin romanțios la vârsta mea şi în situația mea modestă, ca să îmi iau îndrăzneala să candidez pentru această minunată alianță.

— Retragerea dumneavoastră ne-a mirat foarte mult, spuse baroana cu un vizibil efort.

— Lucrurile astea fac plăcere sau provoacă suferință morală, frumoasa doamnă... Faptul că v-a mirat este un cuvânt care nu înseamnă nimic. În orice caz, rămân prietenul dumneavoastră, dacă îngăduiți, şi păstrez pentru scumpa domnişoară Blanche o afecțiune aproape părintească. Să vorbim despre dumneavoastră, şi numai despre dumneavoastră.

Spunând aceste cuvinte, veni să se aşeze lângă doamna Schwartz. Evident, nu era prima vizită pe care ea o făcea la agentură.

— Vă rog să scuzați ținuta! continuă domnul Lecoq, întinzându-se în fotoliu. Eu nu fac caz de etichetă, ştiți. Spuneți-mi, ce conține oare acea minunată casetă?

Baroana îl privi uluită.

— L-ați văzut pe soțul meu! îngână ea.

— Nu încă, zise Lecoq.

— Atunci de unde ştiți?

Lecoq se prefăcea că se distrează cu ciucurii de preț de la cordonul halatului.

— Trebuie lămurită situația, spuse el, lăsând parcă să-i scape fără voia lui un gând care îl frământa. Este mult timp de când ne cunoaştem, scumpă doamnă, şi oamenii care joacă teatru în viață au dreptate să spună că întotdeauna rămâne ceva dintr-o primă dragoste. Nu vă simțiți ofensată! Noi am fi avut acuma copii mari, şi dacă ar fi fost aşa, poate azi nu v-ați fi aflat pe marginea prăpastiei.

În timpul întrevederii sale cu Trei-Labe ținuse în mână hârtia cu însemnările lui Piquepuce, care acum era foarte mototolită. Ochii baroanei se opriră din întâmplare pe ea, şi atunci domnul Lecoq o desfăşură obraznic; întinzând-o pe genunchi, spuse:

— Asta se referă la casa dumneavoastră, scumpă

doamnă. Sunteți amenințată de o mare catastrofă; trebuie neapărat să v-o mărturisesc.

— Soțul meu trebuie să fie aici, murmură doamnă Schwartz.

— Care? întrebă domnul Lecoq cu un ton liniştit.

Ea începu să tremure.

Invalidul, în ascunzătoarea lui, tremura mai tare decât ea.

— Trebuie să clarificăm situația! repetă domnul Lecoq împăturind cu grijă notița scrisă de Piquepuce în trăsura de Livry. Cunoştința mea cu domnul baron este poate tot atât de veche ca şi sentimentele mele de admirație pe care le am pentru dumneavoastră şi nu mă sfiesc să observ că tocmai aceste sentimente, platonice, puteau fi un motiv plauzibil şi foarte natural ca să vă facă silă la gândul că aş intra în familia dumneavoastră. În toată povestea asta a fost o mişcare greşită, dumneavoastră sunteți un biet suflet minunat, rătăcit într-o țară sălbatică. Reiau: dacă domnul baron ar vedea această hârtie, s-ar cutremura până în măruntaiele casei sale de fier. Ați coborât vreodată până la casa de bani, scumpă doamnă?

— Niciodată, răspunse baroana; dar aş vrea să vă vorbesc despre situația mea.

— Ați fi putut vedea acolo un lucru foarte interesant, o întrerupse Lecoq cu o naivitate crudă, ați fi putut vedea un lucru pe care îl cunoaşteți bine, cel puțin din auzite. Acestea se numesc treburi întâmplătoare. *Întâmplătoare* este un cuvânt bine găsit. Casa de bani a domnului Bancelle, nenorocitul bancher din Caen, a fost de vânzare acum câțiva ani. Domnul baron căuta şi el una asemănătoare, cu măsuri de apărare şi cifru secret! Dumneavoastră ştiți că eu sunt specialist tocmai în această profesiune. Domnul baron m-a însărcinat cu cumpărarea, şi am găsit această piesă într-adevăr excelentă, de care puteam să răspund, deoarece eu însumi o vândusem pe vremuri acelui nefericit domn Bancelle.

— Dar pentru ce îmi spuneți mie toate astea? întrebă doamnă Schwartz cu voce sugrumată.

— Pentru că există apropieri uimitoare, doamnă. Ştiu de asemenea unde este mănuşa cizelată…

— Mănuşa! repetă Julie cu o dureroasă tresărire.

Acum era chiar Julie, Julie Maynotte, şi nu baroana Giovanna Schwartz, căci de un minut trăia cu totul în trecut.

— Cine posedă acea mănuşă? întrebă ea.

— Oh, răspunse pe dată domnul Lecoq, aparține unor oameni care nu ar vinde-o, cu toate că sunt foarte săraci. Eu am recunoscut-o în camera de culcare a doamnei Leber.

— Mama lui Edmée! făcu baroana, a cărei bărbie căzu în piept.

S-ar fi spus că de cealaltă parte a uşii Trei-Labe se zbătea în prada unei mocnite şi nemăsurate mânii. Privirea lui de foc nu slăbea găurile vizetei.

— Ce să caute la mama lui Edmée? îngână baroana. Pentru ce?

— Cunoaşteți dumneavoastră adevăratul nume al mamei lui Edmée? Există momente când vechile întâmplări care par uitate se trezesc deodată. În această casă în care suntem, eu cunosc doi tineri — fiul unui magistrat care l-a condamnat pe André Maynotte şi fiul comisarului de poliție care l-a arestat; doi tineri care scriu o piesă de teatru despre această întâmplare. Tocmai acea întâmplare, mă auziți? Este destul de interesant, nu?

— Nici nu mai ştiu ce voiam să vă spun, murmură biata femeie, deznădăjduită.

— Eu ştiu însă, şi asta e de-ajuns. Cercelul cu diamant, nerozie! Amprenta cheii, fleac! Piesa noastră merge mai repede decât toate astea. Vom juca numaidecât trei acte, în zece minute. Ce conține caseta? Iată, pentru a doua oară vă întreb.

— Cuvintele dumneavoastră au aerul unei amenințări! spuse baroana cu vocea pierdută.

— Nu sunt eu cel care amenință, ci faptele. Ați avut dreptate să veniți. Dacă nu ați fi venit, aş fi fost eu în noaptea asta la castel.

— În noaptea asta! Şi pentru ce?

— Pentru ce! Pentru că trebuie luat taurul de coame.

Domnul Lecoq îşi ascultă ceasul şi se ridică. Trei-Labe făcu o mişcare ca şi cum, uitând de infirmitatea lui, ar fi vrut şi el să se ridice în picioare.

— Fără slăbiciuni, reluă cu multă răceală domnul Lecoq. Veți simți un şoc, scumpă doamnă. Să ne ținem firea. Leşinurile nu ajută la nimic, credeți-mă!

Întinse mâna şi luând pâlnia de fildeş care tocmai începuse să şuiere, ascultă:

— Baronul pleacă, spuse cornetul. Este furios. Îl lăsăm să plece?

Se ştie că sunetul se opreşte la capătul acestor tuburi acustice. Nimic nu ajunse la urechile baroanei, care totuşi asculta cu atenția încordată.

Domnul Lecoq răspunse:

— Chemați-l înapoi, să vină şi să se calmeze. Îl vreau aici!

De data aceasta Julie auzi şi spuse repede:

— Veți primi aici un străin? Eu mă retrag.

— Nu e un străin, răspunse aspru domnul Lecoq. Țineți-vă firea! Noi jucăm aici un joc mare, vă previn, toți, atâția câți suntem!

Julie, care se ridicase vrând să plece, se reaşeză pe fotoliu.

În acel moment uşa se deschise şi domnul baron îşi făcu intrarea. Julie de-abia îşi stăpâni un țipăt de disperare, rămânând încremenită sub adăpostul volanului de pe față.

Trei-Labe îşi lipise ochiul de găurile vizetei.

— Timp pierdut! spuse baronul trecând pragul. Obositor… şi necuviincios!

Acest ultim cuvânt restabilea distanțele. Fu pronunțat cu tonul care trebuia.

Domnul Lecoq făcuse câțiva paşi în întâmpinarea oaspetelui său şi o masca astfel pe Julie.

— Două cuvinte, reluă domnul Schwartz, păstrându-şi rigoarea limbajului său scurtat. Fără scuze! Pierd timp!

— Eu nu am de ce să-mi cer scuze, domnule baron, declamă în replică domnul Lecoq cu o afectare pretențioasă. Eu am acționat aşa cum trebuia, în interesul dumneavoastră.

— Interesul meu! repetă milionarul, privindu-l cumva de sus.

Domnul Lecoq se dădu la o parte cu sprinteneala pe care şi-o menținuse: şi care îl făcea mai tânăr decât era. Văzând-o pe baroană nemişcată, ghemuită în fotoliu, domnul Schwartz se dădu câțiva paşi înapoi.

Voalul nu o putea ascunde. O recunoscuse imediat.

— Ah, făcu baronul, simțindu-se lovit violent şi atât de neaşteptat în ciuda bănuielilor care i se învălmăşeau în minte de aproape o oră. Ea era!

— Formidabil! făcu Lecoq, râzând jovial. A spus bine tatăl vitreg: Ea era!

Baronul stătea înlemnit. Insolența alunecă pe lângă el sau mai curând îi mărea spaima.

În camera alăturată Trei-Labe asculta şi privea. Îşi ținea

răsuflarea; parcă şi inimii îi era teamă să bată.

Purtarea domnului Lecoq era pentru baron o enigmă pe jumătate dezlegată; dar există drame cărora le cunoşti dinainte deznodământul şi, cu toate astea, provoacă emoţii zdrobitoare.

— Trebuie să lămurim situaţia, repetă pentru a treia oară domnul Lecoq. Trebuie luat taurul de coarne! Nu sunteţi la ananghie, nu? Şi eu nu sunt un sfânt, ce dracu! Dacă aş spune că sunt, parcă m-ar crede cineva? Pot însă să fac servicii când interesele mele sunt în joc.

— Doamna baroană… vru să înceapă domnul Schwartz.

— Dumneata să taci, Jean-Baptiste! îl întrerupse pur şi simplu domnul Lecoq.

Acest nume de botez pronunţat pe neaşteptate produse un efect foarte straniu. Milionarul tăcu docil, dar păru cât se poate de tulburat.

În această situaţie Trei-Labe nu se putu stăpâni să nu surâdă acolo, în ascunzătoarea lui. Muie până în cerneală şi scrise în grabă câteva cuvinte.

— Avem de vorbit toţi trei, urmă domnul Lecoq, împingând fotoliul spre baron, avem de vorbit lucruri atât de uimitoare, încât, dacă aţi rămâne în picioare, aţi putea să cădeţi de la înălţimea dumneavoastră. Daţi-vă silinţa să vă aşezaţi.

— O luaţi pe un ton!… îngână baronul, părăsind dintr-o dată elipsele[95] limbajului său obişnuit.

Se aşeză totuşi, întorcându-şi privirea de la baroană, care părea moartă.

— Aţi prefera mai degrabă un lucru neplăcut sub un aspect atrăgător? întrebă domnul Lecoq, ascunzând sub această cutezanţa tatonarea jongleriei lui. Nu are rost, ascultaţi-mă pe mine! Mai ales la vârsta mea! Nu mai avem douăzeci de ani, Jean-Baptiste. Eu sunt foarte culant[96] şi merg drept la ţintă; prefer să jignesc decât să înşel. Iată deci care e problema: domnule baron şi doamnă baroană, cu toate milioanele pe care le aveţi, eu nu aş vrea să fiu în pielea dumneavoastră.

— Fiţi mai explicit! spuse domnul Schwartz, care încercă să-şi reia tonul autoritar.

— O să fie aşa cum vreau eu, băiatule, hei! Nu aţi venit aici fiecare singur pentru cumpărat prune, bănuiesc! Un iezuit v-ar înşira baliverne; eu n-am timp; soţia dumitale te-a tras pe sfoară, omule!

Julie nu se mişcă. Domnul Schwartz strânse pumnii şi mormăi:

— Bănuiam!

Fața lui descompusă manifestă mai multă durere chiar decât mânie. Şi celui mai înrăit om i-ar fi fost cu neputință să ia situația în glumă.

Ceea ce apărea însă acum pe figura lui Trei-Labe era mai ales o curiozitate nestăpânită.

— Este vorba, urmă domnul Lecoq cu un dispreț suveran, tocmai de a repeta mereu vechile scene de gelozie, de a scotoci, a spiona, a fura cheile, a le lua amprentele pentru a deschide sertare de birouri de scris ca un netrebnic...

— Domnule... vru să-l întrerupă baronul.

— Zău! o să spui că nu ai amprenta în buzunar, hei? Eu îți răspund că nu mai e nimic în sertar. Consolează-te însă: dacă eşti curios, o să te saturi. Ce ți-ar fi spus sertarul? Minciuna soției dumitale. S-a terminat cu minciuna; e timp pentru tot, şi uite că soția dumitale îți va servi o porție de adevăruri!

— Din cauza dumitale sufăr deci aceste umiliri, doamnă? întrebă cu demnitatea marilor amărăciuni baronul.

— Vai, exclamă domnul Lecoq, încă nu ai înțeles că nu e vorba de o ceartă de familie?! Eu nu sunt om rău, ce dracu! Şi nu v-aş fi adus față în față ca să vă provoc necazuri. Dumneata ai început. Ți-ai înşelat soția, domnule Schwartz: dumneata ştiai că primul ei bărbat trăia!

— Afirm... începu bancherul.

— Nu ai dreptul să afirmi.

— Jur...

— Nu jura! pronunță încet baroana, care până atunci tăcuse.

— Să fie într-un ceas bun! spuse domnul Lecoq. Iată, scumpa doamna şi-a regăsit glasul. Trebuie să ştii, domnule baron, că doamna baroana este cel puțin tot atât de mirată ca şi dumneata. Este o surpriză pentru amândoi. Eu sunt un om ciudat, he? Veți vedea cum ştiu eu să conduc o discuție. M-am ocupat de dumneavoastră toată seara. Îl cunoaşteți pe domnul marchiz de Gaillardbois?

Baronul îşi lărgi nodul de la cravată.

— Cel puțin să alegi o moarte fulgerătoare, asta ar fi o soluție, mormăi domnul Lecoq dispus, dar un atac de apoplexie mi se pare deplasat în acest moment. Puțină vigoare, ce dracu! Fii bărbat! Şi vom ieşi la liman. Vorbeam

despre acest scump Gaillardbois, pentru că dă din coate să ajungă prefect de poliție. Este un om de ținută. Şi-a pus în cap să pescuiască Hainele-Negre... La cât se ridică contul comisioanelor dumitale în afacerile colonelului Bozzo, dragă domnule?

Spuse totul ca din întâmplare şi cu un ton nepăsător, foarte bine jucat.

Dintre cei care îl ascultau, numai Trei-Labe ghici o parte din efectul pe care îl putea avea întrebarea.

Baronul răspunse cu oboseală în glas:

— La mine toate conturile sunt la zi. Adresați întrebarea la birourile mele.

— Acolo este neajunsul, spuse domnul Lecoq coborând vocea. Acolo este neajunsul mare. Nu în birouri trebuie lăsate asemenea conturi dacă vrei să dormi liniştit. Acest diavol de Gaillardbois era bine informat. El mi-a spus fără înconjur: "Bancherul Hainelor-Negre este baronul Schwartz".

— Este o calomnie, răspunse baronul cu simplitate.

— Întocmai răspunsul meu dat lui Gaillardbois! Nu ai cumva un valet cu numele de Domergue?

— Ba da, un vechi şi credincios servitor.

— Trebuie să-ți spun că afacerea Hainelor-Negre, bine dusă, îl face pe Gaillardbois să ia cu asalt postul de prefect. Fiecare merge spre ținta lui, aşa cum înțelege, nu-i adevărat? Exista agenți care îți dau târcoale, domnule, şi la Paris, şi la țară. Acest Domergue, un vechi şi credincios servitor, face jocul lui *Se va lumina de ziuă mâine*...

Baroana dădu semne de nerăbdare.

— Este cumva în avantajul dumneavoastră, frumoasă doamnă? întrebă domnul Lecoq.

— Da, răspunse ea, plină de curaj.

Pe hârtia pe care o avea în față, mâna distrată a domnului Mathieu scrise: "Un păianjen care îşi întinde pânza..."

Într-adevăr, păianjenii se târăsc pe ici, pe colo, agățându-şi firul lipicios care va susține apoi munca lor aeriană. La început nu se bănuieşte forma precisă a acestei capcane minunat aranjată. S-ar crede că lucrează la întâmplare. Curând însă apare urzeala, lăsând să se vadă ingeniozitatea țesăturii ochiurilor concentrice. Şi tot ce încearcă să treacă prin aceste ochiuri rămâne acolo captiv.

Domnul Lecoq se înclină spre baroană şi se întoarse spre soțul ei.

— Eu nu ştiu totul, spuse el. Niciodată nu se ştie tot când este vorba despre femei. Singura mea pretenţie este să ştiu cât mai mult, ca să vă dau un sfat bun, bun pentru dumneavoastră, bun pentru mine, fiindcă vă daţi seama că eu nu lucrez aici de florile mărului. Vom reveni poate la prietenul Gaillardbois, care este pe punctul de a sosi; să acţionăm energic: doamna baroană având şi un alt soţ decât pe dumneata, aşa cum ştii, nu o să te mire să afli că Dumnezeu a binecuvântat această căsătorie şi că există un fiu.

— Michel? spuse domnul Schwartz, a cărui faţă se lumină sincer.

Apoi, întorcându-se către soţia lui, adăugă cu accentul unei adevărate pasiuni:

— Doamnă! Oh, Giovanna, de ce nu mi-ai spus?

Ea păstra tăcerea. Transparenţa voalului lăsa să i se vadă ochii care priveau în jos şi paloarea obrajilor. Domnul Lecoq râse cu poftă şi zise:

— Uite ce lipseşte acestei piese învechite: femeia cu doi bărbaţi! Michel e un băiat de viaţă, ca şi mine, care îşi face şi el o situaţie corectă. Ei bine, nu putem deci să ne explicăm, în loc să urmărim scenele unei melodrame interminabile? Ştiţi, o piesă ca asta se joacă în fiecare zi de vreo douăsprezece ori la Paris, şi în ea bigamia duce la Curtea cu juri. Curtea cu juri degeaba face ochii mari, ea nu împiedică nimic, hei? Lăsând glumă la o parte, soţia are aproape totdeauna motive foarte bune; i-ar fi de-ajuns să deschidă gura şi să vorbească; toţi s-ar îmbrăţişa şi totul s-ar sfârşi. Nu-i aşa, Jean-Baptiste?

Era a treia oară că domnul Lecoq i se adresa astfel şi nimic raporturile lui obişnuite cu bogatul bancher nu îi dădea dreptul la această familiaritate care, pe lângă atâtea vorbe spuse ca să provoace curiozitatea, pe Julie o surprindea peste măsură.

Domnul Schwartz nu protestă. Continua să rămână interzis faţă de ciudăţenia situaţiei care, după cum se desfăşura, avea să demaşte în curând noi ameninţări.

Tonul domnului Lecoq trezea în el cu o neobişnuită intensitate amintiri îndepărtate. Se reconstituia în memoria lui chiar savoarea impresiilor pe care le avusese la 14 iunie 1825, cu ocazia întâlnirii sale pe cheiul râului Orne cu insolentul comis-voiajor.

De aceea tresări, ca şi cum propriul său gând ar fi vorbit, când Lecoq, privindu-l drept în faţă şi înfundându-şi mâinile buzunarele halatului, zise deodată:

— Vinul, jocul frumoasele, ehe, băiatule! Cina noastră la hanul "La Cocoşul îndrăzneț"! Bătrâna Brûlé gătea bine! Şi bărbatul, faimosul soț, căci a existat şi un soț! Ți-aduci aminte! Bine reuşit alibiul de dragoste! Un baston uitat, bastonul meu cu mâner de argint. Şi lecția repetată comisarului de poliție; încă un Schwartz: câte pietre de pavaj! Nu eram grozav noaptea, pe drumul mare? Dar pe drumul cu hârtoape? Biletul de o mie... Uite un bilet care de atunci a făcut pui, Jean-Baptiste!

Broboane mari de sudoare apăruseră pe fruntea domnului Schwartz.

Un suspin înăbuşit ridică pieptul estropiatului, care rămăsese cu privirea pierdută în gol.

Capitolul XXXII - Se va dansa

Domnul Lecoq îşi împărțea generos triumfătoarei cumsecădenie. Făcea cu ochiul domnului Schwartz şi adresa semne de prietenie lui Julie.

— N-am înțeles tot ce ați spus, murmură Julie cu vocea schimbată. Trebuie oare să cred că domnul Schwartz este amestecat în acea oribilă afacere Bancelle?

— Hm! Hm! făcu domnul Lecoq, vrând să împace şi capra şi varza. Aşa şi-aşa!...

Şi cum bancherul protesta, Lecoq reluă cu un gest energic:

— Fără îndoială, fără îndoială, scumpă doamnă, domnul baron este nevinovat ca un prunc. Îi sunt dator această mărturisire: nu a fost amestecat în nimic. Numai că, ştiți, te naşti om de afaceri. Domnul baron a fost cămătar înainte da a avea vreo lețcaie în buzunar. Eu am avut plăcerea să-i fac rost de primii lui bani; oarecum îi câştigase. Imediat ce i-a avut, i-a împrumutat cu camătă mare pe timp scurt: imagine naivă şi redusă a acelui vis glorios care se numeşte bancă. Iată povestea. Există vocații. Nu sinagoga îl face pe evreu. Şi luând mâna domnului Schwartz o scutură într-un elan de caldă cordialitate şi îi spuse: Nu-i aşa, Jean-Baptiste? Avem noi vreun fel de scrupule? Ăsta e principalul. Dar să nu ne

depărtăm de subiect. Unde rămăsesem? La Gaillardbois pentru Hainele-Negre? Nu, nu încă. Eram la cauzele care o scuză pe doamna baroană în legătură cu bigamia. Dânsa nu are nici o vină mă auzi, omule? Dânsa îşi credea soţul mort, şi nu te acuz în privinţa asta decât pe dumneata; crezându-şi deci soţul mort, a putut să se recăsătorească, e normal şi omeneşte, că numai locuitorii din Bengal cer arderea văduvei malabarului. Vă gândiţi poate că ar fi fost în stare să vă mărturisească? Nu ţine! Aşa cum o vedeţi, are pe umeri… ah, frumoşii umeri!… O condamnare mică, în lipsă, de numai douăzeci de ani muncă forţată pentru femei. Dar!

— Soţia mea!… izbucni baronul înnebunit.

— Da, nu mai mult! răspunse domnul Lecoq. Şi îmi stăruie în minte ideea mea, că pentru dânsa căsătoria era cumva un refugiu, cu toate că meritai să fii adorat numai pentru persoana dumitale, Jean-Baptiste. Ghiceşti care era adevăratul nume ai domnişoarei Giovanna Reni?

— Nu vreau să ghicesc! spuse domnul Schwartz printre dinţi.

— Lucrurile acestea, îl corectă liniştit domnul Lecoq, sunt involuntare. Se ghicesc sau nu se ghicesc. Dacă nu ghiceşti, omule, am să te ajut eu, în ziua în care ai primit acel admirabil bilet de o mie de franci, patru sute de bilete la fel ca acela au fost şterpelite din casa de fier a domnului Bancelle. André Maynotte, care a fost condamnat…

— Destul! spuse domnul Schwartz, ştergându-şi fruntea cu batista.

— E adevărat, întrebă domnul Lecoq că părul îi albise de tot când l-ai întâlnit în insula Jersey, după şase sau opt luni de la proces?

— Destul! repetă bancherul cu disperare. În povestea asta este o fatalitate!

Julie simţea că se sufocă.

— Uite unul, continuă domnul Lecoq, care nu cred că te la inimă! Dar să nu pierdem firul: suntem încă la motivele doamnei. Omule, ai să mă crezi, când e vorba de viaţă sau de libertate, nu te bizui nici chiar pe dragoste, nu-i aşa? Apăsând pe ultimul cuvânt; surâse şi continuă ironic: Julie Maynotte era tocmai în această situaţie. Condamnarea lui André Maynotte o atingea şi pe ea. În sinea dumitale ai fi pretins să vină şi să-ţi spună: "Bibi, eu sunt văduva unui ocnaş şi ocnaşă eu însămi. Vrei să te căsătoreşti cu douăzeci de ani de muncă silnică şi un copil din prima căsătorie?" În

locul dumneaei aşa ai fi făcut, Jean-Baptiste? Dar, ia spune, micile dumitale păcate i le-ai mărturisit?

Râsul lui biciui parcă liniştea apăsătoare.

Baroana rămânea indiferentă şi părea împietrită. Domnul Schwartz se prăbuşea parcă mai tare la fiecare lovitură primită în plin.

— Şi cine a câştigat la acest târg normand al căsătoriei? reluă domnul Lecoq, scoțându-şi pipa şi făcând cu ea o reverență baroanei. Ai rămas tot un om greoi, scumpul meu baron, cu toate că ai una din cele mai distinse soții din Paris. Uite, se împlinesc şaptesprezece ani de când o adori. Dumneaei ți-a satisfăcut şi vanitatea şi sentimentele; în rest, dumneata eşti omul de bursă, lipit de această aristocrată! Nu te plânge, ți s-ar râde în nas. Nu vorbi de despărțire: căsătoria voastră este nulă, ceea ce o face pe fiica voastră bastardă, nici mai mult, nici mai puțin, de la rădăcina părului ei frumos şi până în vârful delicatului ei picior.

— Totul este adevărat, spuse încet baronul, totul trebuie să fie adevărat, din moment ce ea nu protestează.

— Totul este adevărat, spuse baroana.

Domnul Schwartz scoase un geamăt.

Pana lui Trei-Labe scrise câteva cuvinte, în timp ce mormăia cu un straniu accent:

— ...eşti martor, eşti grefier, eşti judecător!

— Bilanțul general, reluă domnul Lecoq aşezându-se din ce în ce mai comod, este o totală înşelăciune. Prima înşelăciune, din partea soțului; cea de a doua înşelăciune, din partea doamnei. Să le amestecăm pe amândouă şi să trecem la ceva cu totul mai serios, orice-ar putea să gândească acest sărman domn Schwartz, pe care îl credeam bărbat şi care se turteşte ca o grămadă de rufe muiate. Omule vom avea nevoie de energie şi vrem să ne retragem cu îndemânare din această afacere. Gaillardbois este un polițist de temut şi este pe pistă. Este în stare să ajungă până la mia aia de franci de pe drumul desfundat... Colonelul, comanditarul şi clientul dumitale, era băgat în povestea asta până-n gât. Contesa Corona este moştenitoarea Colonelului. Nu vreau să vă enumăr aici talentele acestei încântătoare femei. Totul este grav. Dar încă nu v-am spus nimic André Maynotte este la Paris.

— Ah!... strigă baroana fără voie.

Domnul Schwartz se uita la ea. O nouă spaimă se abătu gândul de la deznădejdea lui.

Pana estropiatului se opri din scris.

— André Maynotte este sănătos tun, urmă Lecoq a cărui insolență lăsa să se întrevadă o nuanță de stinghereală. Iată principalul pericol, fiindcă André Maynotte este un ticălos.

Auzind-o, Trei-Labe tresări ca scuturat de un curent electric.

— Minți! îl întrerupse baroana cu fermitate.

Domnul Lecoq se înclină, mulțumind ironic.

— Nimeni nu îl va insulta pe André Maynotte în fața mea, spuse baroana, a cărei siluetă distinsă luase o atitudine demnă.

Baronul bâlbâi în exagerarea nimicniciei lui:

— Tot mai ești deci soția acelui condamnat!

— Da, răspunse ea fără ezitare. În sufletul meu, totdeauna!

Trei-Labe își luă capul în mâini.

— Nu-mi venise niciodată ideea să-mi zbor creierii! gândi cu voce tare baronul, a cărui privire rătăcea în gol.

Efectul scontat de Lecoq se producea deci cu o înspăimântătoare violență. Baronul se clătina sub lovitura prea brutală. O prăpastie fără fund se deschidea în fața acestui spirit formalist şi rece, obişnuit cu calculele nu chiar atât de simple, dar neieşind totuşi din cercul în care algebra Bursei își țese ingenioasele ei ecuații. O sclipire ca de fulger venea să pună o rapidă şi implacabilă balanță în toate amenințările care îl înnebuneau.

De o parte, tot ceea ce se consolidase din acea fatalitate, şi de altă parte, măsura în care propria sa conştiință îl acuză.

Primul pas făcut de el pe drumul bogăției îl tortura ca vârful unui cuțit răsucit în rană; amintirea care îl lega de femeia iubită era o remuşcare.

În plus, mai existau şi raporturile lui cu Colonelul.

Domnul baron Schwartz fu îngrozit de cuvintele lui Lecoq pentru că în adâncul conştiinței lui nu se simțea chiar nevinovat. Dați-i absolută puritate, cu alte cuvinte, onoarea, şi atunci tot eşafodajul acelor melodramatice amenințări se va prăbuşi. Acolo unde cinstea înțelegerii înlocuieşte solidul adăpost al conştiinței, născocirile nesănătoase capătă o valoare stranie.

Dar acest om care nu avea conştiința curată se credea, cel puțin până acum, fără pată în fața legii.

Începea să-şi dea seama că însăşi legea îl părăsea şi se îndrepta împotriva lui.

Nimic asemănător nu preocupa gândurile baroanei: nu pentru că în sufletul ei nu ar fi dăinuit acel chin al mustrărilor, ci, dimpotrivă, pentru că acel chin nu o părăsise nici o clipă.

Astfel, la puțin timp după ce o născuse pe Blanche, cu toate că menajul lor era foarte liniştit, tânăra soție avea dese stări curioase de melancolie; într-o zi, domnul Schwartz lipsi de acasă: pentru prima oară Julie rămânea singură. Ea se duse la Saint-Roch şi comandă o slujbă pentru pomenirea morților, la care însă nu invită pe nimeni: la întoarcerea de la acea slujbă, unde tot timpul plânsese, se pregăti pentru o călătorie. Noi cunoaştem motivul stărilor ei de melancolie: celălalt copil era departe, copilul iubit, care era în grija doicii Madeleine. Julie nu mai putea să-şi stăpânească dorul; simțea nevoia să-şi îmbrățişeze fiul. Domnul Schwartz nu era pe atunci nici baron, nici milionar: Julie ceru să i se aducă una din valizele soțului ei, în vederea unei călătorii cu trăsura de poştă.

Pe valiză Julie văzu eticheta pachebotului de Jersey, Nu era nici geloasă, nici copilăroasă. Ea manifesta acea rezervă rece specifică oamenilor care sunt obligați să păstreze o taină sau să stăpânească năvala unei amintiri. Cu toate acestea, deschise valiza cu o mişcare nervoasă, plină de curiozitate. Înăuntru nu era nimic altceva decât un plic mare prăfuit, fără nici un fel de timbru, dar înțesat de hârtii.

Adresa de pe plic o frapă ca o lumină orbitoare.

Simți un uşor leşin. Când îşi reveni, se repezi şi luă plicul.

Toată ziua rămase închisă în camera sa, citind şi recitind tot ce găsise. Spre seară plecă spre ferma doicii Madeleine. Aşa cum arăta atunci, s-ar fi putut spune că fusese mult timp bolnavă.

Copilul nu-l mai găsi la Madeleine. Fusese răpit cam la două săptămâni după căsătoria doamnei Schwartz, căreia bună doică îl spunea încă doamna Maynotte.

Madeleine îi povesti despre vizita pe care i-o făcuse André când revenise în țară de la Jersey.

Întorcându-se la Paris, Julie nu mai ieşi din camera ei câteva luni de zile. Apoi toată lumea o văzu palidă şi tristă.

Suferea, spunea ea, şi medicii care o îngrijeau îl sfătuiseră cu toată seriozitatea pe domnul Schwartz să o distreze.

Voluminosul plic conținea toate scrisorile încredințate de

André Maynotte domnului Schwartz când acesta venise la Jersey pe urmele unui debitor nesolvabil.

Din partea domnului Schwartz, atât cât îl cunoaştem, fusese oare trădare sau pur şi simplu o neglijenţă egoistă? Ştim că André, chinuit de teama de a nu pune justiţia pe urmele lui Julie, nu îşi trădase secretul. Or, şi în prima ipoteză şi în a doua, domnul Schwartz nu putea fi nici total nevinovat, dar în aceeaşi măsură nici vinovat.

Domnul Lecoq fu primul care rupse tăcerea.

— Eu nu sunt dintr-aceia care să dispreţuiască prosteşte acel procedeu de a-ţi zbura creierii, spuse el. Când ai epuizat toate argumentele şi dacă te pipăi bine şi vezi că eşti din cap până-n picioare piele udă de găină, ascultă-mă pe mine, un foc de pistol rezolvă lucrurile. Totuşi, este o prostie.

Acest ultim cuvânt fu spus cu solemnitate. Domnului Schwartz îi căzuse capul în piept.

— Îţi iubeşti soţia? întrebă brusc Lecoq.

Nenorocirea se pare că îi înduioşează foarte mult pe oamenii de afaceri. Domnul Schwartz întoarse spre baroană o privire rugătoare şi timidă. Îşi împreună mâinile şi-i răspunse domnului Lecoq:

— O iubesc cu toată forţa sufletului meu!

— Dacă soţul dumneavoastră ar fi constrâns să se expatrieze, continuă Lecoq adresându-se lui Julie — înţeleg soţul care îl vedeţi aici — l-aţi urma?

— Da, răspunse baroana cu un ton hotărât.

Auzind-o, Trei-Labe îşi ridică încet capul, de parcă s-ar fi trezii dintr-un somn adânc. Cum stătuse sprijinit în mâini, grămada de păr încâlcit i se ridicase şi de o parte şi de alta. Fie că era un joc capricios de umbre, căci lampa îi lumina din spate, fie că aşa era şi în realitate, obrazul lui părea în clipa aceea de o frumuseţe deosebită, cu trăsături foarte regulate.

Trei-Labe îşi aţinti privirea spre Julie, care, stând cu faţa spre el, tocmai îşi dădea spre spate voalul de pe faţă. Trei-Labe clipi des, ca şi cum deodată l-ar fi orbit o lumină prea puternică.

Julie era neasemuit de frumoasă. Fruntea înaltă şi netedă că murmura părea aureolată de o gravă tristeţe.

— Nu pentru mine, Giovanna! spuse domnul Schwartz cu un accent tânguitor. Dar pentru fiica noastră…

Nu îi răspunse nimic, dar un minunat surâs i se schiţă pe buze.

— Pentru fiica voastră! repetă domnul Lecoq. O fi, dar…

puțin şi pentru ea personal!

Privirea pe care i-o aruncă Julie îl făcu pe domnul Lecoq să-şi lase ochii în jos.

— Dacă ar fi fost vorba odinioară despre eşafod, spuse ea rar şi foarte încet, cu acel accent care sublinia fiecare silabă mai bine decât ar face-o un strigăt puternic, aş fi fost gata, jur, aş fi fost gata să mor cu André. Am meritat totuşi să fiu insultată de dumneata, căci am fost laşă... laşă la gândul închisorii, mai cumplită decât însăşi moartea, laşă la gândul de a trăi umilită!

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz.

Domnul Lecoq îşi frecă deodată mâinile, ca omul căruia îi vine o idee bună.

— Pe cuvântul meu, spuse el, nu a fost nimic în zadar; dar mi se pare că suntem cu toții de acord!

Cum însă privirile soților erau întrebătoare, el adăugă:

— Azi e duminică; propun să fixăm plecarea pe miercuri...

— Atât de curând! se miră bancherul.

— Vreau ca averea fiului meu să fie asigurată în mod serios, spuse baroana.

Domnul Schwartz reluă:

— Am posibilități imense. Nu am făcut rău niciodată. Înainte de a ajunge la o asemenea extremă...

— Hai! îl întrerupse cu resemnare Lecoq. Trebuie să o luăm iar de la început. Iată, trebuie să repetăm din nou borderoul situației; caz de bigamie, care mâine poate fi cunoscut de toată lumea; asta pentru amândoi. În ce o priveşte pe doamna baroană, treisprezece ani de aici înainte, pentru a ajunge la prescrierea hotărârii Curții regale din Caen. În ce îl priveşte pe domnul baron, să vedem. Să pornim la vânătoare de prezumții. Vânatul, cel puțin, nu va lipsi. Am văzut cazuri în care prezumțiile... Hei, la urma urmei, împotriva lui André Maynotte n-au existat decât prezumții. Să socotim pe degete: prezența domnului J.-B. Schwartz la Caen, noaptea din 14 iunie 1825, minciuna strecurată de numitul la urechea omonimului său, comisarul de poliție, suma primită pe drumul desfundat, plecarea în aceeaşi trăsură cu soția condamnatului Maynotte: o făptură frumoasă, care, dacă se ia în considerare hotărârea Curții, trebuia să aibă asupra ei cei patru sute de mii de franci furați din casa de fier Bancelle; căsătoria ulterioară a acestui domn cu această doamnă. Act de recunoaştere a domnului către doamnă, a sumei de patru

sute de mii de franci. Cifra este rotundă şi frumoasă… hei?

Domnul Lecoq tăcu dintr-o dată, pentru că pe figura baronului se oglindea un surâs şters şi nepăsător. Fusese atacat într-un punct în care conştiința lui nu era vulnerabilă.

— Oh, oh! făcu Lecoq. Timp, bani! O luăm pe un drum greşit. Nu trebuie vorbit astfel unei persoane de forța dumitale! Atunci, să zicem că n-am spus nimic şi s-o luăm de la început: pentru domnul baron, la dracu! Neant! Intru în maniera lui de a judeca. Ziua nu este mai curată decât adâncul inimii lui. Unde dracu îmi erau mințile? Numai că există contesa Corona şi acel chefliu de Gaillardbois, fără să mă mai socotesc pe mine, şi dacă nu sunt ascultat, va trebui totuşi să mă pun la socoteală. Acuzația de criminal va cădea ea singură, zău! Împotriva considerabilelor milioane, prezumțiile sunt nişte domnişoare naive. Şi în ceea ce îl priveşte pe Colonel, te întreb ceva! Eşti obligat să ştii că Hainele-Negre nu sunt doar nişte ființe imaginare şi că şeful Hainelor-Negre?… S-o lăsăm încurcată, n-ar mai exista afaceri! Oricare bancher poate să administreze fondurile oricărui hoț, fără să existe umbra unui delict sau a unei crime. Banii nu au mai multe semne particulare decât miros, dar… dar… dar…

Şi după ce spuse acest cuvânt de trei ori cu inflexiuni diferite, se opri o clipă şi continuă nepierzându-l din ochi pe domnul Schwartz:

— Iată însă, justiția apare în afacerile dumitale, omule! He! E neplăcut, Jean-Baptiste! Ştii dumneata pentru ce câinii şi lupii se muşcă între ei? Pentru că sunt veri. Câinele e un lup neruşinat. Un om negociind cu onorariu, calculator în gol, adunător de beneficii pe spinarea aproapelui, contabil clandestin, profesor de şotii pe care nu îndrăzneşte sau nu poate să le pună în aplicare, scontator care n-a reuşit, cămătar onorific, perforator de fişe la ruletă comercială, hrănit cu gelozie şi venin, hărțuit de milioanele pe care nu le are, acuzând blândețea legii şi cruzimea soartei, fruct găunos al şcolii care pregăteşte pentru speculații, lupul câinilor cametei şi câinele lupilor, acest om te pândeşte. Eşti prada lui mult râvnită e sărac. Şi i-ar plăcea şi lui viciul care costă şi dragostea care o aduce cu sine. Stoicismul lui e mincinos şi forțat. Dumneata ai fost agitația lui, într-atât fericirea dumitale i-a rănit deseori mizeria. Dacă i-ai încăpea în mână să-ți facă expertiză, unghiile lui s-ar lungi ca să-ți scormonească de ajuns carnea. El ştie să găsească răul care

există şi să imagineze răul care nu există. E abil, duşmănos, clarvăzător; e poet când îi vine bine, imaginează sforării a căror existenţă nici măcar nu ai fi bănuit-o dumneata, şmecherul genului şi pe care ţi le pune în seamă cu generozitate. El face asta din toată inima, ca un câine basset în goană după măruntaie; ceea ce nu devorează murdăreşte. Şi mulţi oameni, crede-mă, oameni paşnic, care nu te cunosc, îi aplaudă desfrânarea, fiindcă dumneata şi milioanele dumitale nu sunteţi iubiţi. Jean-Baptiste! Te desfid să mă contrazici.

Domnul Schwartz avea privirea fixă şi fruntea plină de sudoare.

— Nu sunteţi iubiţi, urmă domnul Lecoq, a cărui voce incisivă şi aspră parcă lua câte-o aşchie la fiecare cuvânt, întocmai ca barda dulgherului. Cei mici te privesc bănuitori, mirându-se că braţele dumitale încrucişate pot câştiga sume atât de nebuneşti; cei mari îşi pierd răbdarea să tot vadă atât de aproape de umerii lor capetele voastre neretezate. Timizilor le e frică de dumneata, pentru că eşti arogant şi provoci pasiunile urâte, ca şi acele talere mici de lemn care îi sfidează arogant pe înfometaţii dindărătul ochiurilor de geam ale prăvăliilor; puternicii te dispreţuiesc, pentru că sacii dumitale plini nu îţi servesc la mare lucru. Aurul, pentru dumneata, maniac al lăcomiei de bani, nu este decât un mijloc de câştig. Mizeria v-ar blestema chiar atunci când aţi fi generoşi. Bogăţia teritorială, adevărata bogăţie, şi ea se indignează la zgomotul scandalos pe care îl fac monezile. Oamenii cinstiţi vă judecă şi vă apreciază cu o severitate oarbă şi nedreaptă, fiindcă voi sunteţi poate în cel mai înalt grad utili vieţii publice; dar voi nu plătiţi impozite, iar cei pe care îi zdrobesc impozitele vă detestă. În sfârşit ticăloşii înşişi, completând unanimitatea, văd în voi concurenţi periculoşi, superiori, dacă vrei, şi vă păstrează vitriolica ranchiună a confraţilor. În plus, domnule baron Schwartz, în afară de mine, Lecoq, care am motivele mele ca să te susţin într-o oarecare măsură şi care nu îţi ascund acest motiv interesat, în plus, zic, întregul Paris se va distra joia viitoare; asta e cuvântul: *se va distra* şi va aplauda, afli râd că pe registrele dumitale vor fi puse sigilii şi că expertul Taupart şi-a băgat botul lui pătimaş în câmpul tău de trufe. Am spus! Acum, acţionează cum îţi va plăcea; eu îmi spăl mâinile.

Domnul Lecoq îşi împinse scaunul şi veni să se aşeze în faţa şemineului cu mâinile la spate.

— Domnule, spuse baroana, adresându-se soțului ei, m-ați întrebat dacă v-aş urma…

— Schimbat părerea, o întrerupse domnul Schwartz, reluându-şi sintaxa prescurtată cu o siguranță cu totul neaşteptată. Inconvenientele unei fugi sar în ochi. Prefer să rămân. Idee!

Domnul Lecoq avu, înclinându-se, un surâs sceptic şi răutăcios.

— Mai curajos! spuse el parodiind laconismul financiarului. Mai puțin sigur!

— Eu, declară doamna Schwartz, voi pleca cu fiica mea…

— Înțeleaptă! opină domnul Schwartz.

— Ca imagine! încheie Lecoq rânjind.

Baronul se ridică.

— Dragul meu domn, spuse el studiindu-şi fraza şi cu un aer degajat, dumneata ascunzi sub forme bizare o vastă semnificație şi mult devotament, ştiu. Eu nu refuz deloc să fac socoteala dobânzilor… şi a dobânzilor dobânzilor acelui bilet de o mie de franci, pe care, recunosc, l-am primit de la dumneata în 1825, cu toate că, se pare, ai pretins să-mi cumperi tăcerea la acest preț în legătură cu o crimă sau un delict la care ai participat, fără ca cu să ştiu ceva. Cam asta am înțeles. Zece sau douăsprezece mii de ludovici sau chiar mai mult sunt o bagatelă pentru mine. Eu dau miercuri seara un mic bal pentru fiica mea care a venit pe lume de Sfântul Cyprien. Am cinstea să vă invit la bal, doamna baroană vă invită de asemenea.

Baronul Schwartz oferi brațul soției sale, care se ridică.

— Se va dansa? întrebă ironic domnul Lecoq.

— Se va dansa, răspunde bancherul, care salută şi deschise uşa.

Trecând pragul, baroana spuse tare:

— Vă voi vorbi mâine, domnule Lecoq.

Lecoq se înclină la rândul lui, dar în tăcere.

Când rămase singur, îşi băgă amândouă mâinile în buzunarele halatului şi rămase gânditor, în picioare, în mijlocul camerei. O uşă care scârțâia din balamale îl făcu să ridice ochii. Îl văzu pe Trei-Labe ghemuit în fața mesei şi ținând încă pana în mână. Lumina lămpii cădea de sus pe strania figură a estropiatului.

O clipă domnul Lecoq se uită la el fără să spună nimic. Trei-Labe surâdea.

— Tu de ce râzi? îl întrebă cu asprime Lecoq.

— Pentru că e comic, îi răspunse estropiatul.

Apoi, după o clipă de tăcere, Trei-Labe continuă:

— André Maynotte era deci nevinovat acolo?

Lecoq ridică din umori şi începu să măsoare cu paşi mari camera.

La al doilea sau al treilea tur se opri în fața lui Trei-Labe, care tot îl mai privea.

— Pe tine, mormăi Lecoq, fără domnul Bruneau, te-aş strânge de gât!

— N-ar fi prea greu, răspunse estropiatul.

— Sunt momente în care mă sperii, urmă domnul Lecoq, vorbind ca pentru sine. Dar ştiu că acest Bruneau este André Maynotte, ştiu!

— Doar eu sunt cel care ți-am spus-o, patroane…

— Adevărat, tu eşti acela…

Privirea lui Lecoq, bănuitoare şi aspră, rămânea îndreptată asupra lui.

— E straşnic de frumoasă baroana Schwartz! spuse estropiatul, ai cărui ochi sclipiră.

— Sunt nebun! mormăi Lecoq, care întoarse spatele pentru a-şi relua plimbarea.

— Oare eu semăn de aproape sau de departe cu acel André Maynotte? întrebă Trei-Labe.

— Pentru ce? făcu Lecoq, oprindu-se scurt.

— Pentru că baroana a rămas cu gândul la el, răspunse pe loc estropiatul, cu un fel de cinism copilăresc. Şi atunci, dacă i-aş semăna…

— Sunt nebun! repetă Lecoq. Ştii tu, adăugă el, i-am tras pe sfoară cum mi-a plăcut! El vrea să se pună în gardă pentru cazul în care l-aş denunța la prefectură; dar acuma plecarea lui este hotărâtă.

— Dar balul…

— Balul îl trădează. Trucul e răsuflat demult. Miercuri îşi vor fi făcut toate socotelile: evaluez la patru sau cinci milioane ceea ce va putea să adune până atunci.

— În lire, dacă pleacă în Anglia?

— Nici urmă de lire! Asta ar atrage atenția. Va lua bilete da bancă bune şi frumoase, ca şi cum ar fi vorba de un termen de plată deosebit. Îl cunosc: e îndemânatic în lucruri mărunte.

— Şi nevastă-sa?

— Ea face cât zece ca el. Te însărcinez, împreună cu Bruneau; ascultă bine aici: există un obstacol între Bruneau

şi baroană; eu îl ştiu, din moment ce chiar eu am ridicat acest obstacol. Dacă ar cădea, şi să ştii că un cuvânt de-al baroanei l-ar face să cadă, păzea din cale! Să fii atent, domnule Mathieu, căci ai postul cel bun, şi dacă ai să adormi în ghereta ta, nu te vei mai trezi!

— Eu nu dorm niciodată decât cu un ochi, patroane.

Domnul Lecoq trecu pragul "corpului de gardă" şi citi hârtia peste umărul lui Trei-Labe.

— Douăzeci de rânduri, mormăi el, şi ai cuprins tot! Semnează. Trebuie ca mâine domnul şi doamna Schwartz să ştie că a existat aici lângă ei ceea ce ți-am spus: un martor şi un grefier.

Fără nici un fel de ezitare, Trei-Labe îşi puse semnătura: Mathieu.

— În casa Schwartz, spuse el nu fără îngâmfare, se cunoaşte semnătura mea.

— Citeşte asta! porunci domnul Lecoq, punându-i în mână hârtia lui Piquepuce.

— Ia te uită! zise estropiatul. Atunci, tot ce ați făcut este pentru ca să fie umplută casa de fier înainte de a o goli?

Domnul Lecoq nu răspunse decât dând din cap surâzător.

— Cam drăguță farsa asta! murmură Trei-Labe. Dar la ce vor servi biletele false?

Domnul Lecoq avea într-adevăr orgoliul autorului aplaudat.

— Ai să vezi! spuse el. E cel mai frumos! Şi după ce-şi frecă mâinile, continuă: O să avem nevoie de actori şi de figuranți. Ai să primeşti distribuția rolurilor, şi mâine le vei înmâna oamenilor la cafeneaua "l'Épi-Scié".

— S-a înțeles, patroane!

— Pe lângă asta, ai grijă de tipărirea biletelor; patru milioane, cel puțin.

— Înțeles.

— Şi domnul Bruneau… mai ales domnul Bruneau!

— Pentru ăla, patroane, spuse simplu Trei-Labe, vă garantez, mă țin după el ca umbra.

Partea a treia — Pădurea Parisului

Capitolul I - Tratat despre originea şi Drumul îndrăgostiţilor

Fiecare lucru, mare sau mic, îşi păstrează specificul originii lui. Chiar focul e vesel în căminul în care trozneşte fericit lemnul scump. E posomorât şi arde mocnit în vatra modestă, îndesată cu cocs. Sau lâncezeşte fără strălucire şi fără căldură în vatra săracilor, în care turba se consumă încet sub cenuşă.

Lemnul vine din păduri splendide, cocsul se scoate din adâncuri, iar turba din smârcuri.

Londra a fost construită pe un teren mocirlos; Parisul s-a avântat din mijlocul minunat ai unei păduri; Londra are lumină posomorâtă; Parisul arde şi străluceşte ca o flacără.

Nu se va mai construi nici un Paris în lumea această bătrână Parisul este ultimul oraş al civilizaţiilor noastre. Dar nişte cobe au întrevăzut semne prevestitoare, întunecate, că nu ştiu care fantomă a pădurii se va întoarce după secole pe furiş, pentru a-şi recuceri vechiul său domeniu. Stejari, stejari! Reflexul progresului efemer, marea pustiitoare a nenorocitelor sălbaticii, stejari străpungând bolta de la Notre-Dame, stejari făcând o nouă colonadă la ruinele Luvrului; stejari peste tot unde se poate înălţa stejarul, iar în ariditatea cartierului pretenţios numai spinii îşi vor face loc.

Atunci, vreun tiran din alte civilizaţii, sau un proconsul trimis de aiurea, pentru a pipăi şi lua pulsul plăpând al acestei bătrâne Europe în agonie, se va mira să găsească aici animalele sălbatice care prin ţara lor nu se întâlnesc. Un Cuvier[97] din slujba lui va măsura scheletul elefantului Kiouni, mort în Jardin des Plantes, în timp ce istoriograful expediţiei va număra stâlpii trunchiaţi de la Bursă. De acolo se vor inspira şi vor scrie două cărţi — în una se va demonstra că rasa dispărută a elefanţilor era de fel din ţinutul Mouffetard, iar în cealaltă se va dovedi că în timpuri de mult uitate, pe când Franţa fusese în plină înflorire, existase şi o credinţă.

Parisul va fi poate altundeva plasat, şi asta va însemna un suprem capriciu al istoriei.

Pe măsură ce te apropii de soare, totul este mai vast; pomii, în ciuda grelelor lor mantii de liane, se avânta spre înălţimi necunoscute; fluviile sunt mari, gazonul, pădurea măruntă; este nevoie de douăzeci de oameni ca să poată cuprinde un trunchi în jurul căruia şarpele perfid îşi înfăşoară şi îşi desfăşoară minunatele lui vertebre; şopârlele se numesc caimani, nucile mari ca pepenii se leagănă în vârful palmierilor coloşi… Ce mai oraş va fi Parisul intertropical! Fiecare lucru, am spus, păstrează amprenta şi fatalitatea originii lui. Comparaţi oul de struţ cu cel de botgros. Ceea ce trebuie să iasă din acele păduri virgine copleşeşte imaginaţia.

Atât de strâmt şi neînsemnat este Parisul din zilele noastre, încât din înaltul movilelor Montmartre o privire mioapă îl cuprinde cu uşurinţă, şi poate trece drept un oraş frumos. Parizianul este mândru de sine, aşa cum eschimosul şi locuitorul din arhipelagul Samoa se mândresc cu rasa lor faţă de celelalte popoare. Parisul are în permanenţă un mare număr de scriitori însărcinaţi să-i spună fără încetare că numai el e plin de spirit, de onoare şi frumuseţe. Este recunoscut că orice om care ştie să ţină pana în mână îşi poate câştiga liniştit existenţa la Paris dacă scrie în fiecare dimineaţă aceste cuvinte: pariziencele sunt cele mai elegante femei de pe glob. La Londra se spune acelaşi lucru, e drept, dar despre englezoaice; la Berlin, despre nemţoaice, la Haga, despre olandeze. Eu personal cunosc destulă literatură din Imperiul Celest ca să pot afirma că la Peking soţiile mandarinilor nu apreciază cărţile în care autorul omite cumva să celebreze infirmitatea picioarelor lor. Deci Parisul, în această privinţă, este peste tot.

Dar nu peste tot este Paris. Dacă interesul meschin mi-ar dicta să îl adulez, în speranţa de a aduna pe ici, pe colo câteva cititoare, ar trebui să recunosc că mai toate ţările de pe pământ vin să caute Parisul la Paris. Celelalte capitale se laudă; Parisul nu face altceva decât să-şi facă dreptate. Numai el este Paris, numai el se amuză de orice şi oricine se amuză odată ajuns aici; chiar şi învăţătura, care altundeva lâncezeşte, la Paris străluceşte. Nu aş vrea să-i calomniez pe acei venerabili preoţi celţi, sau acele solemne preotese care locuiau înaintea noastră pe bulevarde şi pe cheiuri, dar aerul Parisului e plin de acidul glumei libere în descompunere şi se

pare că şi pe vremea când în locul lui era numai pădure, aici tot se râdea.

Nu, nu la noi, în bătrâna pădure Saint-Honoré, sau în desişul Antin, s-ar fi petrecut funestele tragedii care se cântă sau care se declamă. Vestala pariziană are o poveste mai puţin plicticoasă, şi în colţul acelor crânguri unde avea să se ridice Teatrul de Vodevil, în faţa casei de agenţi de schimb, totul, chiar şi sacrificiile omeneşti aveau un aer de mare veselie. Se mai execută oameni pe ici, pe colo; ne plânge oare pentru atâta lucru?

Eu mi-i imaginez pe tâlhari şi pe lupi sub o înfăţişare plăcută. Cezar nu citează, e drept, nici un calambur al vreunui bandit şi nici o bâlbâială de telal{98}, dar pana lui devine ironică atunci când scrie numele *Lutèce*{99}, care înseamnă totuşi noroi. Existau şi fire de aur în acest noroi, şi Cezar a întâlnit poate acolo prima zână din Paradisul femeilor.

Prima căprioară… vedeţi totuşi că Parisul a rămas o adevărată pădure; un oraş devenit pârloagă, prundiş sau pajişte, ar fi găsit un alt cuvânt pentru a simboliza această intolerabilă şi roşiatică rujeolă care macină. Căprioarele nu sunt decât la Paris; din Midi şi din Nord, din Orient şi din Occident toţi vin la Paris să le caute; ele se reproduc aici providenţial, fără cultură şi fără îngrijiri speciale, ca trufele în Périgord, ca arahidele la Lyon, ca sardelele pe coastele noastre din vest. Reprezintă bogăţia însăşi. Societăţile de aclimatizare au încercat să le transplanteze în diverse ţări; fără rezultat.

Trebuie pădurea, pădurea Parisului. Nu observaţi filiaţiunea istorică şi sacră? Ele se trag din acele păşuni al căror nume obscene se miră că figurează într-un tratat atât de serios; ele descind direct din Velléda{100}, care asasina tinerii fii de familie cu o armă de aur!

Cât despre cerbi… Molière a murit, şi limbajul s-a limitat; recunoaşteţi totuşi că acele glume grosolane, atât de îndrăgite de strămoşii noştri, îşi strigau în gura mare obârşia silvestră. Faunii rătăcesc mult timp după tăierea pădurii. Mercur, critic sau cronicar, răutăcios cum e şi complice, ar şti să spună unde există încă desişurile propice, în ciuda serioaselor defrişări, opere ale edililor noştri; Semele{101}, ducesă sau lucrătoare tânără şi cochetă, îşi închide umbrela ca şi nu piardă nici o picătură din ploaia aurită.

Dai degeaba se străduiesc edilii noştri! *Est in secessu longo locus*… Este adevărat, bulevardele duc încolo şi încoace,

făcând din pădurea noastră cel mai minunat loc de vânătoare de pe lume. Vânători şi vânat se urmăresc unii pe alții, sub lumina cuminte a gazului. Dar mai există şi vor exista întotdeauna tufişuri, văgăuni şi caverne pentru oamenii sărmani care au motive temeinice să nu iubească lumina zilei. Trebuie, spune un proverb, ca toată lumea să trăiască.

Mai trăiesc oare bătrâni cărora vorbindu-le despre Parisul de acum douăzeci de ani să nu te întâmpine cu un surâs ca la auzul unor poveşti de pe cealaltă lume?

Exista în 1842 o străduță care începea din foburgul Saint-Martin şi străbătea mai mult de un kilometru, pe căi lăturalnice, de-a curmezişul unui fel de periferie, până în colțul străzii Ménilmontant unde Pasdeloup{102} dădea trecătorilor lecții de muzică clasică; partea bulevardului care se deschide acum, lăsând să se vadă rotonda albă a Circului "Napoleon", se numea atunci La Galiote; era un fel de sucursală de obstacole. De aici şi până în piața Bastiliei, bulevardul, mărginit pe o singură latură de maghernițe, alinia de cealaltă un loc de promenadă îngust şi trist, care domina şi strada Amelot. Mesageriile de pe apă şi cele de pe uscat care dăduseră rotondei numele La Galiote nu mai existau, dar în memoria vremurilor de altădată; vitrina întreprinderii de vase de poştă de pe râul Ourcq se putea vedea fotografia "Vulturului din Meaux nr. 2", tras de un formidabil atelaj. Clădirile învecinate erau nişte căsuțe de mahala; iar terenul din jur se vedeau câteva barăci de saltimbanci.

Chiar în locul unde este intrarea circului şi în spatele clădirilor. La Galiote era capătul gâtuit al acestei străduțe care, după nenumăratele ocolişuri, ajungea în foburgul Saint-Martin. Străduța această întortocheată nu se bucura de o reputație bună; i se spunea în cartier Le Chemin des Amoureux.

La intrarea întunecoasă, mascată de o poartă de şantier cu doi batanți, noaptea se aprindea un felinar cu lumină gălbuie, care făcea să se vadă firma cafenelei "l'Épi-Scié", iar mai jos, scris cu litere agresive, se putea citi: "On joue la poule"{103}. Ziua, însă, deasupra felinarului atârna un tablou, care, adăugând un rebus la jocul de cuvinte, arăta un spic gigantic de grâu tăiat de o secure imensă, rectificând astfel ortografia firmei: "La Cafeneaua l'Épicier".

Pe o lungime de cincizeci de paşi, străduța noroioasă, populată de maghernițe mizere, pătrundea paralel în strada Ménilmontant. Acolo întâlnea cafeneaua, clădire de o totală

lipsă de gust, destul de mare însă, care pe vremuri probabil adăpostise vreo uzină. Străduța înconjura cafeneaua la sud şi la vest, urmându-şi calea perpendicular cu ea însăşi spre strada Crussol, formând astfel o dublă alee. Tăia strada Crussol, apoi pasajul Deux-Boules, şi se angaja între şantierele de la amplasamentul vechiului schit de Malta din spatele clădirilor Societății pariziene de gaz. O clipă, străduța căpăta aici numele Haut-Moulin, şi, trecând pe lângă primul circ clădit de frații Franconi, devenea foburg du Temple nr, 16, apoi, depăşind aceasta mare cale, intra într-un pasaj prost întreținut, nu departe de restaurantul "Passoir".

De aici aspectul ei se schimba. Le Chemin des Amoureux îşi merita întru totul numele. Pe de o parte, case cu etaj, mohorâte, un fel de pietre funerare, care dau o notă aparte mahalalelor Parisului: pe cealaltă parte, un adevărat gard viu de şoc bolnav, susținut de țăruşi, mâncați de cari, mărginea locuri virane unde se puteau vedea capre, scaieți şi pe alocuri varză. Aici se întâlneau îndrăgostiții, completând astfel tristul peisaj.

În luna ianuarie a anului 1833, unul din acei îndrăgostiți, bijutierul Lassusse, tânăr de 22 de ani, bolnăvicios şi diform, a fost găsit mort, asasinat cu lovituri de răngi de fier; l-au îngropat nu departe de antrepozitul actual al vămii. Logodnica lui locuia în strada Fontaine-du-Roi, iar când a fost săvârşită crima, pe la ora 4 lupă amiază, el se întorcea acasă din pasajul l'Industrie.

Drumul Îndrăgostiților atât de ciudat calibrat, avea pe parcursul lui multe gâtuiri. Două persoane ar fi mers greu alături, dar multe din aceste gâtuiri s-ar fi putut apăra singure mai bine chiar decât defileul de la Termopile. În două locuri însă era carosabil; în împrejurimile străzii Lancry şi în partea unde, schimbându-şi nunele în Haut-Moulin, urca de la foburgul du Temple la Şantierele "Malta".

În noaptea de marți spre miercuri, adică puțin mai mult de 48 de ore de la întâmplarea neplăcută din acea seară de duminică pe care am povestit-o, un cupeu închis se oprise la intrarea în străduță, cam la douăzeci şi cinci de paşi de foburgul spre care era îndreptat capul calului. Vizitiul, înfăşurat în mantaua lui, dormea.

Cupeul acesta merită atenție nu numai pentru că staționa aici la o asemenea oră.

Sosise cam de douăzeci de minute. O femeie coborâse, dând ordin vizitiului să întoarcă şi să o aştepte. Femeia părea

tânără, îmbrăcămintea era simplă şi elegantă. Ea pornise pe jos pe străduţă şi dispăruse după primul colţ.

Cu puţin timp înainte ca trăsura să iasă din foburg pentru a intra în străduţă, un om care nu părea a fi un servitor ce-şi însoţeşte stăpânul sărise sprinten pe caldarâm din scaunul dinapoi.

Din clipa aceea, ascuns după colţul străduţei, omul acela părea că îl pândeşte pe vizitiu.

Şi în timp ce vizitiul dormea, căci vecinătatea unei mari căi de comunicaţie îl scutea de orice fel de temeri, omul de la pândă se apropie tiptil de cupeu, deschise fără zgomot portiera şi, cu mare grijă, fără nici o zdruncinătură a echipajului, se strecură în interior. Odată stăpân pe situaţie, închise uşurel portiera la loc.

Cam tot atunci, în extremitatea opusă străduţei, în pofida orei târzii, apăru o lumină roşiatică la fereastra unei fierării sărăcăcioase din vecinătatea faimoasei cafenele "l'Épi-Scié", prin ale cărei obloane închise răzbăteau vorbe confuze, dominate de zgomotul sec şi discret a două bile izbite pe masa unde se juca "poule".

Uşa fierăriei se deschise; o pereche se profila pentru o clipă prin dreptul acelei lumini roşiatice. Noi i-am recunoscut din prima aruncătură de ochi frumuseţea gravă a lui Edmée Leber şi figura de bronz a domnului Bruneau, negustorul de haine din strada Notre-Dame de Nazareth.

Domnul Bruneau spuse:

— Fata mea, aici ne vom despărţi.

Apoi îi dădu un pachet destul de voluminos, învelit în stofă.

— Înainte de sfârşitul zilei, continuă el, îţi va fi cumpărată dumneata vei consimţi să o vinzi. Dacă refuzi târgul, va fi furată.

— Şi ce am de făcut? întrebă fata.

— Nimic... să aştepţi. De acum înainte capcana este întinsă, lupul se va prinde singur în ea.

— Nu există nici un pericol pentru biata mamă? mai întrebă Edmée.

— Nu, nici unul, răspunse domnul Bruneau. Şi luând-o de mână, o îmbrăţişă, profund emoţionat:

— Vei fi soţia lui Michel, iar memoria tatălui dumitale va răzbunată.

Şi despărţindu-se, se îndreptă liniştit şi sigur spre foburgul Temple.

Edmée îl urmări o clipă, apoi merse de-a lungul cafenelei, să ajungă la La Galiote şi la bulevard. Lumea care îi popula gândurile nu făcea decât să-i liniştească spaima.

Tânăra femeie care sărise din cupeu trebuia în acest timp să îl întâlnească pe domnul Bruneau. Fusese un lucru bine stabilit într-adevăr, în dreptul pasajului Deux-Boules se pomeniră faţă în faţă. Femeia îşi ridică voalul, şi domnul Bruneau o sărută pe frunte. Un felinar din apropiere lumină faţa încântătoare, dar palidă a contesei Corona.

Capitolul II - Contesa Corona

Aici este misterul acestor întâmplări, relatate de noi fără maliţiozitate şi fără surprize ieftine; mister pentru cititor, şi poate şi pentru scriitor, fiindcă de fapt el nu a inventat nimic. Într-o zi cineva i-a povestii nişte aventuri fantastice, fără sfârşit, şi, uimit, el a încercat să redea toate acele incredibile situaţii în această carte.

Evenimentele se succed aşa cum au fost. Nu ne-a preocupat ideea de a zugrăvi caractere şi personaje ocazionale; ele, dacă există, vor apărea la timpul şi la rândul lor.

Sursa de la care s-a inspirat autorul este unică, ciudată prin ea însăşi. Dacă ar da-o în vileag, ar rezulta cel mai senzaţional dintre romanele sale. Discreţia însă şi în acelaşi timp prudenţa nu ne îngăduie acest lucru.

De altfel, nu cunosc ceva mai atrăgător decât lucrurile necomplete, şi, fără să îndrăznesc să fac o comparaţie între modestul rezumat al cărui cenzor benevol sunt şi Venus din Millo, m-aş încumeta să cred că nemaipomenita capodoperă, dacă ar fi fost întreagă, s-ar fi bucurat doar de o infimă parte din celebritatea universală de care este astăzi înconjurată.

Pentru orice creaţie este ideal să existe un capăt sau o limită care să marcheze întrucâtva desăvârşirea visului fiecăruia.

Eu mi-am imaginat această carte ca pe o statuie, o statuie stranie de argilă, diavoleşte modelată de un om oarecare, iar capătul ei, misterul, fiind însăşi contesa Corona.

Celelalte personaje sunt conturate destul de clar. Chiar Colonelul, Haina-Neagră, nu are pe chipul său, în viaţă sau

mort, un văl mai gros decât îl îngăduie convențiile ficțiunii. Îl vezi strecurându-se în umbra hățișului sau ducându-şi barca de pirat prin apele Londrei sau ale Parisului; îl vezi, sau cel puțin îl bănuieşti. Există şi alte aspecte decât cele cunoscute, dar Fra-Diavolo, îmbătrânind, poate se va fi temut de răceală şi s-a înfăşurat în flanele.

Domnul Bruneau va fi explicat şi el; Trei-Labe, de asemenea; amândoi, cu prisosință. Ei sunt însuşi trunchiul statuii imaginate de noi şi, oricâtă slăbiciune am avea pentru mutilări, nu vom merge până acolo încât să suprimăm trunchiul, lăsând numai resturile.

Dar contesa Corona, fetița din Sartène, cu părul ei bogat şi zbârlit, slăbuță şi cu ochii enormi, marcați de linia precisă şi fină a sprâncenelor negre; Fanchette, mica sălbăticiune care, cu riscul vieții, i-a transmis lui André Maynotte primul mesaj al lui Julie; Fanchette, ultima slăbiciune a banditului osificat care nu demult a murit; Fanchette, duşmanca lui Toulonnais-l'Amitié, pe care am văzut-o operând acel miracol copilăresc: învierea lui André Maynotte…

Cine era ea? De unde izvora acea atracție pentru André, născută parcă odată cu ea, atracție care nu a împiedicat-o să facă o altă pasiune, ce avea să-i umple şi să-i zdrobească inima? Ce făcea ea la Paris, pe lângă acea asociație criminală ale cărei mârşavii păreau totuşi să nu o atingi? Ce rol juca? Era oare, fără să-şi dea seama, un factor al răului? Sau, dimpotrivă, neutraliza, pe măsura posibilităților ei, puterea lor ocultă?

Uneori acele fiice ale pasiunilor meridionale au în ele răspunsul la cele mai diverse şi ciudate întrebări. Sângele lor clocoteşte; prin venele lor curge foc. Din povestea noastră, aşa cum s-a desfăşurat, nu reiese acest lucru. O cunoaştem pe contesa Corona ca pe o făptură frumoasă, stranie, care trece prin aceste pagini aşa cum o lasă autorul să treacă.

Soție legitimă a unuia din cei mai neglijați dintre toți părtaşii acelei tenebroase Mese-Rotunde, dar în acelaşi timp şi cel mai vicios şi mai ticălos, pentru că el decăzuse din clasele sus-puse ale societății; aceasta era contesa Corona. Cum acceptase fetița voluntară şi bătăioasă, să se mărite cu un valet de-al lui Toulonnais-l'Amitié, pe care îl punea la punct un atâta îndrăzneală!

Când Fanchette devenise o fată superbă, contele Corona era încă tânăr şi foarte frumos. El nu se da în lături de la nimic. Iar domnul Lecoq era foarte dibaci. A organizat un

sistem de pierzanie pe care l-a utilizat apoi cu pricepere. Fanchette nu avea nici familie şi nici cu cine să se sfătuiască. Iar când a întâlnit singurul bărbat căruia i-ar fi dăruit fără rezerve inima, era demult soția contelui Corona. Mai târziu, în casa ei se organizau jocuri de cărți, şi Michel începu să joace… Dar ce importanță are? Să nu ridicăm tot vălul de pe obrazul acestei mândre şi melancolice frumuseți. Să-i lăsăm imaginea să plutească în mister…

În acea noapte de echinox, caldă, dar agitată, nouri mari treceau grăbiți acoperind luna, care îşi mărea discul pornit spre asfințit. În depărtare se iveau zorile, dar aici întunericul devenea din ce în ce mai intens.

Pe porțiunea de la drumul Îndrăgostiților denumită Haut-Moulin, cele două sau trei felinare nu luminau decât până la vreo cincizeci de paşi, apoi străduța întunecată se pierdea în zigzag prin şantiere, într-acolo se îndreptară domnul Bruneau şi contesa. Străduța era pustie, ca şi străzile laterale. La ora aceasta, înainte de a se trezi, tot Parisul este o imensă şi tăcută cupolă.

Domnul Bruneau şi contesa Corona merseră un timp unul lângă altul fără să-şi vorbească; în întuneric, talia robustă a normandului nu mai avea acel aer paşnic şi greoi, ci degajat şi plin de îndrăzneală. Capul şi-l ținea semeț, iar umerii şi pieptul păreau şi mai largi.

— Eşti tânără, spuse Bruneau. Franța nu îți oferă nimic din ceea ce ar putea să te rețină. Lumea este mare.

— M-am gândit şi eu la asta, răspunse contesa cu o tristețe nemărginită, încât domnul Bruneau tresări.

— Vom găsi noi totuşi un loc unde să te simți fericită, spuse el.

— Fericită! şopti contesa.

Vrând să o mângâie, domnul Bruneau simți pe mâna lacrimile contesei.

— Am fost la biserică, spuse ea, dar Dumnezeu nu se lasă înduplecat dacă îi aduci o inimă plină de grozăvii… Niciodată nu m-am gândit la Dumnezeu atât de mult ca astăzi. Nu mai am forța necesară să trăiesc, şi totuşi mi-e teamă să mor!

Mâinile ei reci le strângeau în neştire pe ale domnului Bruneau.

— André Maynotte, întrebă ea cu un accent straniu în glas, ora care se apropie şi care te va răzbuna îți aduce fericire?

— Sunt ani mulți de când aştept această clipă, răspunse însoțitorul ei oftând.

— Eşti trist, André. Te înțeleg. Dragostea dumitale este mai puternică decât ura. Şi deodată, izbucnind în plâns, îi spuse: Eu nici măcar nu ştiu dacă am avut vreodată puritatea copiilor. Diavolul sălăşluia în acel castel imens, a cărui amintire mă urmăreşte. Mă îndoiesc de tatăl meu şi mă îndoiesc de acea biată femeie, pe care o văd mereu numai îngenuncheată, mama mea. Acolo locuiau, între zidurile lui; acolo au şi murit. Nu mă pot gândi la zilele copilăriei, fără ca perversitatea însăşi să nu mi se arate la tot pasul sub înfățişarea lui Toulonnais. Iar acel bătrân care mă iubea, singurul care m-a iubit, bunicul meu... Pot eu oare să-mi găsesc liniştea lângă amintirea lui?

— Nimic nu atacă diamantul, spuse André Maynotte strângând-o la piept şi sărutând-o părinteşte. Ți-ai păstrat inima curată Fanchette.

— Inima mea! spuse ea cu amărăciune. Rana mea, poate vrei să spui, în care toți şi-au răsucit cuțitul! Şi cei pe care îi urăsc, şi cei pe care îi iubesc! Dumneata ai să te răzbuni, André; eu nu am nici măcar răzbunarea... Dumneata ai fost de două ori nefericirea mea, şi totuşi mi-aş da viața pentru dumneata!

După o scurtă pauză, continuă:

— Aş putea oare să le urăsc pe aceste două femei, pe rivalele mele? De două ori am fost înfrântă: de dumneata, şi de fiul dumitale... şi, în fond, ce fel de fericire pot să ofer unui om eu, care sunt însăşi nenorocirea? Nu, nu le pot urî, pentru că dumneata le iubeşti. Asta sunt eu: am cucernicia şi devotamentul bandiților. Sunt întocmai că asasinii din țara mea, fac milostenie chiar cu sufletul meu.

— Ai dreptate, Fanchette, spuse André grav, m-ai miluit.

Ea îşi aruncă brațele în jurul gâtului lui André şi rămase un timp aşa. Apoi izbucni:

— Nu îți reproşez nimic! Sunt a dumitale, ăsta e destinul meu. Sufletul meu de copil s-a avântat spre dumneata. Am fost geloasă pe Giovanna din prima zi. Şi cât de frumoasă era, scăldată în lacrimi! Dragostea ar fi făcut din mine o ființă bună, Andrea, îți jur! Dacă ai şti cum sunt visele mele, când mă întreb ce anume se poate dărui unui bărbat adorat! Te rog, lasă-mă să-ți vorbesc! Cine ştie când vei mai putea să mă asculți! Am impresia că voi suferi mai puțin dacă îți voi mărturisi toată durerea mea. Nu ştiam că Michel este fiul

dumitale, dar de fapt pe dumneata te iubeam în el. Ăsta este adevărul: te-am regăsit în el. Pentru ce m-ai trimis la această moarte, André, André, nu ajungea un singur chin?

Erai dumneata, mai tânăr şi liber. Poate atunci nu o iubea pe Edmée. I-a forțat însă dragostea prin chiar tăria iubirii ei. Nu o urăsc; are ceea ce eu nu îi pot da lui Michel al meu… Michel al meu!! Nebunia mea! Pentru ce m-ai aruncat pradă acestui leu, mai timid şi mai blând decât un miel? Îți trebuia un ochi deschis asupra lui! Ai pus dinamita să supravegheze flacăra? L-am iubit mult mai mult decât te-am iubit pe dumneata… Oh, dar cu totul altfel, năvalnic, cu vârsta mea arzătoare, cu biata mea tristețe şi forță. Eu am fost aceea care i-am făcut curte; am coborât până acolo încât într-o zi am devenit complicea lui Lecoq, omul acesta care îl târa spre prăpastie. Îmi spuneam: voi fi lângă el şi îl voi salva… sau mă va târî şi pe mine cu el!

Contesa Corona tremura în brațele lui André, care o sărută iarăşi liniştit pe frunte.

Simțind atingerea buzelor înghețate, ea se desprinse cu violență.

— Să nu mă dispreţuieşti! spuse ea, rănită în slăbiciunea inimii ei. Să nu cauți să mă consolezi, ştii că sunt dispreţuită; în Corsica femeile le înjunghie pe femei!

Ajunseră în colțul străzii Crussol. Lumina unui felinar lăsa să se vadă destul de clar trăsăturile răvăşite ale contesei. André o privea plin de admirație: era neasemuit de frumoasă.

— Dumnezeu ți-a dat o familie, doamnă, spuse el. Eu sunt tatăl dumitale, deci Michel este fratele, dumitale.

Contesa schița un surâs.

— Mama şi sora mea! şopti contesa. Şi ele au suferit destul de mult…

La câtiva paşi zăriră fațada joasă a cafenelei "l'Épi-Scié" care bara capătul străduței.

— De-acolo ai ieşit dumneata? întrebă Fanchette.

— Nu, răspunse André. Acolo voi intra peste câteva ore.

— Dumneata, se miră ea ca şi cum ar fi fost vorba de mi sacrilegiu, dumneata, printre oamenii aceia?! Apoi, întorcându-se pentru a merge în sens contrar, spuse: Dar minutele sunt prețioase, André, iar eu nu am venit aici ca să-ți vorbesc despre mine. Între baronul Schwartz şi soția lui, a avut loc o explicație.

— Ah! făcu André Maynotte, devenind mai atent.

— Plecarea s-a fixat pentru mâine, joi.

— Şi balul va avea loc astă-seară?

— Balul va fi splendid. Vor să-l inducă în eroare pe Lecoq.

— Şi amândoi au căzut de acord?

— Baroana comandă: îşi impune fiul.

— Vor pleca împreună cu el?

— În două grupuri. Baronul, cu diligența şi valorile, pleacă în zori. Familia, cu trenul. Blanche ştie că Michel e fratele ei.

— Domnul Schwartz are deci motive temeinice să se teamă, gândi cu voce tare André.

Contesa tăcu; după o clipă însă continuă:

— Probabil Colonelul l-a compromis în vreun fel. De şaptesprezece ani îşi înmulțea milioanele cu grijă. De altfel, baronul îşi dă seama de tot ce ar putea fi în stare Lecoq.

— Te întreb, reluă André apăsând pe fiecare cuvânt, după părerea dumitale, domnul Schwartz a fost complice la un moment dat, într-un fel sau altul, cu Lecoq sau cu Colonelul? Trebuie neapărat să ştiu acest lucru.

— Raționamentul dumitale are un scop, zise contesa. Îți voi răspunde pentru că mi-o ceri. În ce priveşte trecutul, nu există nimic în afară de mia aceea de franci iar când domnul Schwartz a primit-o, habar nu avea de jaf. În ce priveşte prezentul, Colonelul ajunsese să-l ia în serios pe acel fiu al lui Louis al XVII-lea ducele, care face parte din Cei Doisprezece. Iar domnul Schwartz nu s-a dat în lături să-şi dea fata unui prinț. Oamenii din categoria lui sunt nişte naivi, Viața lor este ca un vis de aur; ei cred în miracole.

Surâsul lui André exprima o mulțumire amestecată cu dispreț.

— Şi Blanche? mai întrebă el.

— Blanche îl iubeşte pe vărul ei, pe Maurice; dumneata ştii asta mai bine decât mine.

— Dragoste de copil?

— E fiica mamei sale, N-a crezut mai mult decât alții în căsătoria ei cu Lecoq. Oscila între două variante: căsătoria princiară sau fuga cu Maurice. Jumătate din sângele ei rămâne totuşi corsican.

— Dar despre Edmée nu îmi spui nimic? mai întrebă André.

Contesa se întristă iarăşi:

— Este deci cu mult mai frumoasă decât mine? întrebă ea.

Apoi, făcând un efort şi ridicându-şi fruntea, continuă:

— Nu pot să o urăsc, jur pe Dumnezeu şi pe Fecioară, în mila cărora îmi pun acum toată nădejdea! Aş fi ucis-o dacă Michel ar fi şovăit între noi două. Dar el a ales: să mi se împlinească deci destinul! Ea va fi fericită; şi-a plâns ultimele lacrimi. Trăsura doamnei Schwartz o va duce la bal.

— Ah, făcu pentru a doua oară André, lucrurile au mers destul de departe. Domnul Lecoq ştie acest lucru?

— Ştie tot, răspunse imediat contesa. În ce îl priveşte, e greu să-i scape ceva.

— Eu țin jocul meu! spuse André, nu fără o nuanță de orgoliu. Dar casieria băncii Schwartz a putut să strângă tot ce trebuia într-un timp atât de scurt?

— Fără nici un fel de greutate. Oamenii de acolo sunt suveranii pieței.

— Vor lua eu ei bani englezeşti?

— Nici un şiling. Numai bani franțuzeşti.

— Avea deci dreptate Lecoq! murmură André.

— Nu ştiu în ce avea Lecoq dreptate, spuse contesa, dar dacă e vorba să ghicească ceva, nu greşeşte niciodată.

André surâse iarăşi.

Mergeau pe străduță pe partea care mărginea şantierele. Contesa îl apucă de braț şi îl strânse uşor.

— Sunt foarte nefericită, reluă ea eu vocea sugrumată, sunt obosită şi chinuită. Atâta vreme cât sunt cu dumneata André, şi atâta vreme cât îl văd pe Michel, pentru care aş renunța la fericirea vieții de apoi, nu îmi pot găsi refugiu în religie. Religia îi respinge pe cei care nu vor să se pocăiască. Şi, totuşi, nu am altă cale de ales. André, îmi trebuie linişte, singurătate, moarte… Când spuse ultimele cuvinte, se înfioră.

— Dacă ar fi să mor ca bunicul, neîmpărtăşită… spuse ea cu groază.

Apoi, urmând capriciul unui gând, lăsă brațul lui André îşi descheie degrabă rochia la gât şi de acolo desprinse un şnur.

— Iată pentru ce vor să mă omoare! spuse ea tremurând din tot corpul.

— Să te omoare, Fanchette! se miră André.

Fanchette se ridică pe vârfui picioarelor şi îi trecu în jurul gâtului şnurul pe care îl ținea în mână.

— Cu asta, şopti ea nu fără o oarecare exagerare, dacă aş avea curaj şi speranță, m-aş putea apăra, căci toată combinația tenebroasă împotriva căreia lupți dumneata

ascultă fără să crâcnească de acest semn!

— Ei bine, dar ăsta este Scapularul! exclamă André înveselit.

— Da, e Scapularul Îndurării i spuse cu greu contesa. Secretul suprem al Hainelor-Negre, efigia, parafa comandamentului din Camorra.

Era prea întuneric ca să poată vedea ceva. Degetele lui André însă pipăiră curioase cele două pătrățele de stofă prinse de şiret, fiecare din ele ascunzând câte un obiect tare.

— Ai descusut stofa? Cunoşti secretul? întrebă André.

— Încă de ieri; mai voiam să lupt, răspunse ea. Îmi spuneam: te faci iubit uneori cu ajutorul aurului şi al puterii. Visam talismane, încântări, feerii. Şi bagheta mea imaginară ba o nimicea pe cea a cărei fericire mă face să sufăr atât, ba o cruțam pentru că triumful meu să fie mai crud şi mai complet. O voiam martoră în momentul în care Michel s-ar fi târât la picioarele mele. Da, am descusut stofa. Şi mi-am dat seama că o crimă nu ar fi un preț prea mare pentru a pune mâna pe aceasta formidabilă moştenire.

— Pentru a doua oară vorbeşti de moarte, spuse André, strângând-o lângă el protector.

Fanchette rămase o clipă tăcută, apoi spuse foarte încet:

— Soțul meu...

Şi după o scurtă pauză, continuă:

— Ei ştiu că cu am fost ultima care l-am văzut în viață pe, Colonel. Toulonnais-l'Amitié este acuma Stăpânul: de duminică mâna contelui Corona stă amenințătoare deasupra capului meu.

— Nu te voi părăsi nici o clipă! izbucni André.

Fanchette îi întinse fruntea şi, cu ochii plini de lacrimi, şopti cu efort:

— Îți mulțumesc. Eşti bun, ți-e milă de mine. Dar timpul dumitale este măsurat şi temerile mele sunt curate nebunii. În jurul meu am numai prieteni devotați; Battista, vizitiul care aşteaptă în colț mă ştie de când eram copil şi şi-ar da viața pentru mine; oamenii din casa mea mă iubesc: am făcut tot ce am putut ca să fiu o bună stăpână. Mă vor păzi bine în cele câteva ore care te mai despart de țelul vieții dumitale. André, şi când îți vei fi atins acest țel, totul se va fi lămurit între lume şi mine. Unde va trebui să ne întâlnim data viitoare?

— Diseară, la balul doamnei baroane Schwartz, răspunse André.

— Atunci, pe diseară. Nu mă mai conduce, rămâi aici, şi

veghează doar până când voi fi în siguranță, în trăsură.

Cu o mişcare bruscă luă mâna lui André şi i-o sărută, apoi, fugind, se depărtă.

În întunericul străzii, cine ar fi văzut silueta aceea grațioasă alergând cu pas uşor ar fi putut crede cu uşurință, că se întorcea de la o întâlnire de dragoste.

De la colțul străduței unde André rămase nemişcat şi cel al foburgului nu erau mai mult de cincizeci de paşi. André putu să audă cum se deschide portiera şi să o vadă pe contesă intrând în trăsură şi apoi dând ordin vizitiului: "Acasă!"

Nici o mişcare suspectă nu îndreptățea temerile tinerei femei.

Trăsura o porni în goană mare. Dar exact în acea clipă, lui André i se păru că aude un țipăt disperat, înăbuşit de zgomotul roților.

Cuprins deodată de o nedesluşită îngrijorare, grăbi pasul. Când ieşi din străduță, lansat în galop, cupeul o şi pornise spre bulevarde. André îşi continuă cursa până în bulevard. Cupeul nu se mai zărea, dar în deportare se pierdea uruitul surd al roților.

Se opri sub un felinar şi, cu ajutorul cuțitului, tăie firele cu care erau cusute cele două pătrate de stofă ale Scapularului.

Capitolul III - Descoperirea vaccinului

Englezul Ed. Jenner[104] a descoperit vaccinul înzestrând lumea cu acest formidabil mijloc de apărare. Parlamentul l-a răsplătit cu o recompensă națională de o mie de lire sterline ceea ce nu a însemnat prea mult, la urma urmelor, să salvezi viața atâtor bărbați şi frumusețea atâtor femei cu prețul doar al unei jumătăți de milion de franci.

Pentru aceeaşi descoperire, însă, Échalot, inventator, şi Similor, prietenul lui, nu au avut parte decât de trei franci şi cincizeci de centime. Cu atâta, trebuie să recunoaştem, nu se poate ca cineva să-şi asigure un viitor.

Trădați fără încetare de soarta potrivnică şi neputând ajunge să comită nici una din acele crime care în piesele de teatru aduc eroilor îndemânatici şi prefăcuți bogății imense şi

respectul nemeritat al cartierului, aceşti doi băieţi cumsecade îşi storceau neîncetat creierii: Similor în scopul unei egoiste ambiţii, Échalot pentru Similor şi mai cu seamă pentru acea plăpândă creatură Saladin, căruia, vrând-nevrând, îi era mamă vitregă.

Pentru o clipă speranţa li se cuibărise în inimă; speranţa urmată de întregul ei alai de vise frumoase. Întrevăzuseră posibilitatea *de a omorî femeia!*

Cei doi tineri, vecinii lor, nebuni după teatru, dar din alt punct de vedere, avuseseră cruzimea să râdă de pretenţiile lor modeste; căci, trebuie să credeţi, Échalot şi Similor nu ar fi cerut prea mult ca să comită această ispravă. Cu toate că le-ar fi venit destul de greu, pentru că aveau suflete sensibile.

Din ziua aceea ei vedeau viaţa în negru. Trebuie să te supui raţiunii ca să ajungi să vrei să ucizi o femeie. Odată luată această hotărâre cu îndrăzneală, în mod serios şi temeinic, dar constaţi că lipseşte femeia, apare nimicnicia existenţei înseşi; vezi, fără nici un fel de dubiu, că viaţa este o monstruoasă cutie cu iluzii şi că aici pe pământ nu este nimic adevărat decât mizeria.

Aceasta era situaţia lui Échalot şi a lui Similor. În noaptea de duminică spre luni avuseseră un somn agitat, plin de aspiraţii imposibile: Similor lăfăindu-se în sânul orgiilor celor mai obscure, Échalot înjghebându-şi un mic şi mult râvnit menaj şi depunând la casa de economii preţul masacrului îndeplinit în condiţii onorabile.

Pentru primul, acel paradis bogat în vin era bariera femeilor neglijente, "dansul saloanelor", rivalii loviţi, mirosul îmbătător al bucătăriei, fumul pipelor: cutremurul, ce mai! Aidoma cântecului delirant al bogatei lui imaginaţii. Nu se vedea în acest vis decât pe el singur. Nimic pentru prietenul credincios, nimic pentru copilul nevinovat. Aşa sunt toţi petrecăreţii din lume.

Pentru celălalt, era căminul lui, cearceafuri în leagăn, doi litri flancând pe masă o mâncare copioasă, cu pastramă încălzită uşor la tigaie, cu 50 de grame de mahorcă pe fundul cutiei, câteva monede de argint în buzunarul vestei: Similor fericit, Saladin dormind sau surâzând cu toată guriţa lui mare, mânjită de lapte apos.

Vedeţi diferenţa care poate exista între două simple structuri, formate la şcoala păcatului!

Punctul de plecare era acelaşi: femeia ucisă; dar ce întrebuinţare opusă dădeau Échalot şi Similor beneficiilor lor

legitime!

Când se trezi, Échalot regăsi mansarda lor goală. Saladin țipa în coşulețul lui sărac. Similor, deschizând şi el ochii, constată că nu vede nici sticle, nici femei. Se simți tare nefericit.

Toaleta celor doi prieteni în general nu era o operație complicată. Similor avea destulă cochetărie, dar la el această virtute nu mergea chiar până la a se spăla. Îşi descurca părul cu ajutorul unei bucăți nenorocite de pieptene şi îi istovea smocurile tot periindu-le. Atâta tot. Échalot, cu desăvârşire foarte curat, îşi scutura sorțul de praf şi îşi răzuia mâinile cu o lamă veche de cuțit care servea şi la întreținerea încălțămintei. Nu există om să aibă toate calitățile: apa le făcea silă.

Inutil să adăugăm că dormeau îmbrăcați, afară doar de pălăria cenuşie şi pălăria de pai care în timpul nopții rămâneau, ce e drept, fără stăpân.

— Hai, spuse Similor cu un suspin prelungit, că am avut un vis grozav!

— Dar când te deştepți, dispare ca un abur! răspunse Échalot resemnat.

— Iar a scăpat, ticăloasa! mormăi fostul profesor de dans.

Era vorba, bineînțeles, despre femeia care trebuia ucisă.

Échalot se sculă în picioare, atras de țipetele lui Saladin.

— Uite una care are o viață grea! suspină el, Nani, nani, băiatu, nani!

— Arde-i câteva! îl sfătui Similor.

— Arde-mi tu mai curând un bănuț, să-i cumpăr lapte lui Saladin. El nu e autorul pe care îl punem la încercare cu torturi.

Similor nu găsi de cuviință să răspundă. Încercă că adoarmă din nou, dar stomacul țipa la fel ca Saladin. La capătul puterilor, se sculă şi căută cu o privire furişă prin toate colțurile, poate va găsi ceva de vândut.

De altfel, cam a suta oară opera în zadar o asemenea cercetare. Mormăi şi înjură; Échalot încercă să îl liniştească, plin de blândețe. Asociația această bizară era chiar un menaj: un tată şi o mamă. Échalot era mama, blând, resemnat, activ, păzind cu străşnicie casa lor sărmană; Similor era tatăl, zgomotos, vesel când avea pântecele plin, morocănos, brutal, lugubru când nutrețul lipsea din iesle; tatăl, aşa cum îl reprezintă sălbăticiile de temut ale civilizației noastre, tatăl

cumsecade, lacom, trândav, dăunător, idol al bietei mame umilite; tatăl, orgoliu şi fatalitate ăl acestei sărăcii care îl corupe şi din cauza căreia nu moare niciodată.

Échalot era mama, cu alte cuvinte dragostea, devotamentul, virtutea. Există o virtute în adâncul acelor neverosimilităţi înspăimântătoare şi groteşti care este însuşi adevărul. Nu este şi virtutea domeniilor posibile, dar aşa cum este, ducându-şi straniul drum, cârpăcită în zdrenţele unui lamentabil carnaval, este totuşi o virtute. Acesta lucrează, suferă, serveşte. De când e lumea, diferitele legi morale n-au cerut niciodată mai mult. Numai că trebuie să cazi de acord asupra sensului cuvântului a munci.

Şi dacă ar avea de ales, vă asigur că Échalot ar prefera să se ocupe de afaceri decât să ucidă femeia.

Échalot era mama; îi iubea pe amândoi cu o afecţiune egală. El suporta, fără să se plângă, inutilitatea vicioasă a "artistului"; era mândru de mintea lui, de gingăşiile lui, de frumuseţea lui; el rămânea, aşa cum trebuie să rămână orice soţie model, într-o stare de inferioritate relativă; avea de altfel toată modestia adaptării la situaţia lui, dar şi toată gama geloziei, şi când Similor nu se purta bine cu copilul, el, această oaie bleaga, devenea leu.

Similor îşi puse pălăria cenuşie de-a curmezişul peste părul lins şi spuse:

— Mă duc să fac un tur pe la cozi, că numai eu trebuie să mă zbat, pe când tu, te răsfeţi cu copilul.

— Ai dreptate, eu îmi fac viaţa uşoară! murmură Échalot cu o nuanţă de amărăciune.

Fostul profesor de dans ridică din umeri şi se îndreptă spre uşă, muşcând în joacă din capătul de ţigară pe care nu îl mai putea aprinde.

— Amédée, spuse Échalot, dacă găseşti ceva la cozi, adu, omule, lapte de zece centime, în numele a tot ce ai mai scump! Saladin are nevoie. Şi vino să-l săruţi înainte să pleci, fiindcă sărutul unui tată este un balsam pentru copilul lui!

Similor se apropie în silă şi îşi lipi barba de fruntea pământie a copilului care urlă, înţepat de părul ţeapăn al acelei perii.

— Individ infect! mormăi el.

Lui Échalot îi dădură lacrimile, îl luă pe Saladin în braţe şi începu să-l legene.

A face un tur la cozi este o meserie pe care poate nici unul din cititorii noştri nu a exercitat-o. Pentru această

îndeletnicire nu este absolut nevoie de o diplomă.

Turul se face după plecarea cozii, seara, noaptea, sau chiar a doua zi dimineața. În medie, două sau trei mii de franci în monedă măruntă intră şi ies prin cele două ghişeuri. Câteva picături din minunata rouă mai cad pe jos, şi slujbaşii care ridică balustradele găsesc deseori bănuți sau băncuțe de argint. Aceia se numesc secerătorii.

După ei vin cei care strâng "spicele râmase în lan"; pe vremea când bulevardul Crimei prospera, turul cozilor începea de la Porte Saint-Martin şi se termina la Petit-Lazari. Vagabonzii mergeau ca nişte furnici, în şir, de-a lungul teatrelor, şi nimeni nu va întâlni vreodată o procesiune mai jalnică! Toți oamenii care adună chiştoace, toate femeile bădăranilor, copiii nomazi, frumoşii modei hrubelor. Unii dintre ei au făcut şi zece ani acest renumit turneu fără să găsească o lețcaie, dar cei favorizați de noroc au căzut şi peste o piesă de cincizeci de centime.

E ştiut. Aşa spune şi proverbul. Norocul poate să vină oricând. *Locul este bun.*

Rămas singur, Échalot se apucă să-l legene pe Saladin, căruia îi era foame de mâncare, nu de mângâieri. Nenorocitul de el se dovedea a fi de-o robustețe formidabilă, dar şi abstinența îşi are limitele ei. Saladin țipa ca un turbat; bietul lui trup costeliv era zguduit de convulsiuni. Tot sângele care îi mai rămăsese i se urcase în obraji şi făcea nişte strâmbături cu adevărat diavoleşti.

— Nani, nani, băiatule, nani, hai, dormi! spunea Échalot cu extraordinara lui răbdare. Hai, băiatul e frumos, mititelul, o are pe mătuşica lui! Tăticu are să-i aducă lăptic. Nani!

Asta chiar şi voia Saladin, dar numaidecât: lăptic.

De câte ori dorințele lui Échalot nu chemaseră acel miracol: o schimbare de sex! De câte ori, înşelat de un vis minunat, nu se văzuse pe el descheindu-şi halatul de băiat de farmacie ca să-i dea băiatului să sugă! În plimbările lui se uita cu invidie la doici. Şi, prin nu ştiu ce înduioşătoare asociație de idei, se uita cu plăcere la militari, pentru că aceşti viteji sunt totdeauna distracția doicilor. Sublim! am spus noi gândindu-ne la Échalot, care voia să devină criminal şi nu putea. Şi pe rug vom menține cuvântul. Échalot era sublim!

Şi nu veți găsi în nici un colț de pe glob animale atât de stranii ca cele din pădurea Parisului!

— Nani, nani! Copilu, nani! Tăticu Amédée e nervos, dar

numai aşa, când treburile merg prost, altfel are inimă bună… biribi, bibi, bibi, ah! *Mon chéri*, *carabi*, *oui*…

Îl ridica pe Saladin deasupra capului şi îl lăsa repede în jos. Este un joc plăcut pentru copiii sătui. Saladin, însă, plăpând şi nemâncat, avea un gol în stomac. Țipa cu o nouă forță şi urechile tristului Échalot țiuiau.

Abia după o bună jumătate de oră Échalot se supără.

— Pungaş mic, spuse el lăsându-l jos, pe cuvânt de onoare, că mă aşez deasupra ta! Mă enervează să te tot aud! Din moment ce îți fac jurământ că nu avem nimic în casă, nimic în buzunar, trebuie să-ți ții pliscu! O dată… de două ori…

Saladin urla şi mai tare.

— Ei, fir-ai să fii, izbucni Échalot, renunțând la ideea de a-l sufoca, puțin îmi pasă dacă legea are să mă pedepsească! Am să mă umilesc până la a cere de pomană!

Şi, dezgustat, ieşi pe uşă, în pradă unor emoții de nedescris, căci gândul de a întinde mâna îl umilea până la disperare. Din fericire, nu avu nevoie să ajungă până acolo. În pragul uşii vecine fusese lăsat un prânz, cu încredere în onestitatea publică. Échalot îl şterpeli, ca să folosim acest termen alintător care îmbogățeşte şi înnobilează ideea furtului. Se simți ispitit să strige ca la teatru "Doamne, este pentru copilul meu!"

Dar orgoliul acestei meserii îşi făcea loc în suflet, şi întorcându-se în vizuina lui, îşi spuse:

"E totuşi un exercițiu! Am să-i povestesc întâmplarea lui Amédée".

— Drept care, continuă el hrănindu-l pe năzdrăvanul Saladin, care tăcu imediat ce mâncarea îi atinse ciocul, din moment ce suntem reduşi la şmecherii, vei şti să te serveşti cu pricepere, nu-i aşa, comoară? Înghite-l! Dar înghite-l! Ai să te îneci, caraghiosule! Unde, hai, pe unde trece, ia zi, fiule?

Radia de fericire şi toată pasiunea maternă îi strălucea în priviri.

— Cu toate că, murmură el întristat dintr-odată, vecina nu e nici ea bogată… Şi eu, care îmi pusesem în gând să-l cresc pe Saladin al meu pe căi cinstite, cu ce scot din praful meu de scărpinat… Dar, lasă, o să înapoiem noi vecinei la prima afacere laptele ăsta de cinci centime. Şi tu, copilu, nu vei şti prin ce tertipuri vom fi strâns noi averea de care ai să te bucuri mai târziu.

Îi era foame şi lui; cu toate acestea, turnă cu atenție în

sticlă restul mesei lui Saladin, care şi adormise ca un bursuc.

O fericire nu vine niciodată singură. Vocea pretenţioasă a lui Similor scotea rulade false pe scară. O puternică speranţă îi strânse inima lui Échalot care se gândi:

"Cei de la patru i-or fi vorbit poate din nou despre femeie!"

Similor intră cu un aer triumfător şi aruncă pe masă un pumn de monede de 10 centime.

— La coadă? întrebă Échalot uluit.

— Dacă n-am avea, spuse Similor în loc să răspundă, ar cădea casa.

Nările fostului băiat de farmacie se dilatară cu o voluptate bănuitoare.

— Am şi băut rachiu, Amédée? întrebă el încet.

— Ei, şi ce e cu asta?

— Păi jurasem să nu bem nimic de unul singur…

— Gura, Bibi! Ca să faci afaceri, trebuie să te întreţii cu persoane, nu-i aşa?

— Da, Amédée, spuse gospodina cu un ton supus. Ce persoană?

— Ca să te întreţii cu persoana, intri într-o cafenea, biliard…

— Când ai cu ce, Amédée.

— Şi dacă străinul e cel care oferă consumaţia?

— Eşti beat, pe cuvânt! izbucni Échalot cu admiraţie şi invidie.

— Trei peşti din doi nu ar obţine acest rezultat asupra unui om în deplinătatea vârstei mele, răspunse de sus Similor. Ia-ţi pălăria, vom şti curând despre ce este vorba în toate misterele lor din *Se va lumina de ziua mâine?* şi altele. Plătesc doi cârnaţi şi băutura.

— Mulţumescu-ţi, Doamne! murmură Échalot. Vor luci în sfârşit şi pentru noi zile fericite!

Similor aprobă această maximă, oare îi amintea mai mult de un al cincilea act. Conştiinţa pe care o avea despre posibilităţile lui îi dădeau o bună dispoziţie.

— Există fără nici o îndoială o fiinţă supremă pentru vulg, spuse el, dar cel care are sorţi de izbândă ştie să se plaseze deasupra cu îndrăzneala lui. Cinstea e o prostie; te laşi să putrezeşti toată viaţa în lipsuri. Dacă nu am fi avut slăbiciunea să ţinem în principiu la onoare, nu mi-ar fi scăpat diferitele ocazii şi aş fi alungat sărăcia care ne stă împotrivă să facem afaceri; căci dacă eşti sărac, eşti nedreptăţit şi

dispreţuit în ordinea noastră socială; dacă, dimpotrivă, ţi-ai procurat bunăstarea prin fapte necinstite, cartierul îşi va scoate pălăria. Am dreptate?

— Aşa e! făcu Échalot, care pescuia pe sub masă zdrenţe cu neputinţă de descris şi pe care le îngrămădea unele peste altele.

Similor îşi avea poza lui de orator. Nu semăna cu arhanghelul decăzut ţinând predici locotenentului infernalei sale cohorte, dar naivul orgoliu al revoltaţilor îi lumina fruntea îngustă şi făcea să îi sclipească ochii bolnavi. Pe biata şi strania lui figură se vedea o oarecare inteligenţă şi spirit îndrăzneţ parizian, veselia plină de viaţă şi fluxul crescând al imbecilităţilor pe care le predase nu le putea îneca întru totul. Similor nu era din popor: poporul munceşte; el aparţinea acelei categorii nedefinite numită în ansamblul ei "boemă": o boală de piele care produce mâncărime întregului oraş şi pe care fermecătorii poeţi au cântat-o. Dacă s-ar întocmi cu grijă un recensământ al boemei, ar înspăimânta Parisul. Fie ea lăcuită sau murdărită cu noroi, politică, financiară, literară, artistică, filozofică, religioasă — căci există şi boema religioasă, iar reprezentantul ei face să se vorbească în lume despre el — fie că se strecoară în saloane, că scandalizează reuniunile sau că se bălăceşte fără ruşine la rigolă, boema rămâne boemă: o lepră. De sus până jos în dezorganizarea ei, specificul boemei este de a se crede rafinată şi de a-şi pierde în mod exagerat timpul cu prostii. Ea neagă totul, în afară de acel adevăr primordial: că se înşală grosolan.

Ea nu crede în nimic decât în absurd, absurdul fiind însăşi în chezăşia şi sacra lor pavăză. Ştiutorii de carte care fac parte din clan socotesc acest idol paradox. Ceilalţi, restul, fără să vorbească pe ocolite, spun întâmplător acelaşi lucru.

Toţi au un limbaj aparte, un argou, fragmente literare potrivite după sistemul hainelor de Arlechin. Limbajul însuşi este cel care trădează originea literară a bolii lor. Nu veţi găsi nici un singur boem care să nu fi fost otrăvit cu fraze.

Au existat din cei care îl recită pe Voltaire, sau care îl schilodesc pe Bossuet. Coborând astfel scara inteligenţelor, aceşti nefericiţi se suprapun nenumăratelor straturi, din care ultimele repetă fără încetare antagonismul almanahurilor, spiritul vodevilurilor şi sentimentul melodramelor.

În aşa fel încât aprofundând acest subiect baroc, se ajunge la neaşteptata convingere că domnul Prudhomme{105} este un boem, şi că toţi boemii sunt nişte Prud'hommes.

— În consecință, reluă Similor, cercetându-și bogatul repertoriu al amintirilor, societatea franceză este compusă din nătărăi și din șmecheri care știu să se retragă cu îndemânare. Primii sunt păcăliții celorlalți, cum se cuvine, gemând sub apăsarea ipocritului care a prins cheag și care spune: "Este al meu, nu vreau să se mai atingă cineva!" Aceasta este legea, produs al celui care și-a umplut cel dintâi buzunarele. Și atunci, ce vrei, să rămâi în disprețul încurcăturii de a nu avea niciodată cu ce să-ți mai faci vreo plăcere?

— Nu, nu, răspunse Échalot, care înfășura un pachet din zdrențele găsite! Am și hotărât că vom disprețui zadarnicele prejudecăți ale onoarei!

— Dă-i drumul, atunci! izbucni Similor. Vom profita măcar de crimele onoarei. Ce vrei să faci cu batistele alea?

— Sunt rufele murdare, Amédée! Am să spăl și cârpele lui Saladin în canal.

— Vai! Vai! Povestea sensibilului Échalot s-ar putea intitula: "Prăbușirea unui înger"!

Échalot își luă pachetul, apoi pe Saladin și sticla. Ideea de a mânca un cârnat îi încununa fruntea cu razele fericirii. Similor, om de lume, se cam rușina de pachetul lui Échalot și de copil. În mintea lui, nevinovata făptură îi știrbea succesul la femei.

Mizeria nu are, desigur, nimic de râs, mai ales când împinge un suflet bun spre prăpastie. Noi încercăm un fel de sfială când zugrăvim această familie de bărbați, circulând aiurea prin Paris: Échalot, încărcat cu tripla lui povară, făcea impresia unui om blând și modest, cu preocupări de nevastă; Similor, tot frumos, tot îngâmfat, mergând cu pasul arcuit și în poantă, umflându-și pieptul pe sub paltonul galben, cu pălăria cenușie pe-o ureche, aruncând priviri asasine prin vitrinele magazinelor și depărtându-se cât mai mult de prietenul lui, ca să lase impresia unui burlac la plimbare.

Se opriră într-un birt modest și luară loc la o masă de brad, neagră ca cerneala, pe care zăceau o solniță și un pahar cu muștar. Saladin, pachetul și sticla fură atârnați de un cui din zid care ținea loc de cuier. O femeie bătrână, care poate ispășea acolo păcate de neiertat, se apropie bănuitoare de masa lor ca să-i servească.

— Situația viitorului nostru, asigurată în profesia crimei, spuse Similor pe un ton de afaceri, îți va fi comunicată odată cu felul în care va trebui să te servești de *Se va lumina de ziuă mâine* și altele. Piquepuce este cel care a oferit masa de azi-

dimineață.

— Oh, domnul Piquepuce! izbucni Échalot uluit.

— Vorbeşte cu prudență. Poveştile astea nu se obişnuieşte să fie spuse în gura mare şi, în definitiv, ce te miri, toți oamenii sunt egali. Eu l-am văzut pe Piquepuce în mizerie, aşa cum suntem noi acum.

— Pentru asta da, mărturisi fostul băiat de farmacie. E grozav cârnatul!

— Acceptabil; atunci când va fi bine, o să avem ceva în plus la masă, şi mai scump; dar să ne întoarcem la misterul la care o să colaborăm, uite, să ştii, nu are să fie decât miercuri.

— Ce este? întrebă Échalot.

Cam în acest fel şi-o imaginează lumea pe tânăra Psyche întrebându-l prosteşte pe Amor.

Similor puse un deget pe gură.

— Mai sunt încă două zile întregi de trăit din propriile noastre resurse reluă el. Nu mai vreau să ne lipsească nimic-nimic nici ție. Trebuie să facem apel la ingeniozitatea noastră ca să rezolvăm problema.

Umplu paharul lui Échalot, care mângâia cu privirea sticla cu sfertul de litru de spumă roşu-închis.

— Cu douăzeci şi cinci de franci, continua Similor, crezi tu că o putem duce până miercuri?

Échalot îşi trecu dosul mâinii peste buze. Patruzeci şi opt de ore de bogăție!

— Ei bine, încheie Similor, am găsit un şiretlic: trebuie salvat înecatul; tu ştii, cine salvează un înecat capătă un premiu de douăzeci şi cinci de franci. Asta nu e mai greu decât ce avem noi de făcut…

Échalot se uită la el cu un aer buimac.

— Şi ai tu un înecat? întrebă.

— Da, Bibi; tu eşti înecatul, şi eu sunt salvatorul: recunoşti că e un şiretlic?

Din punct de vedere moral, Échalot nu avea decât un şi mai mare merit, să spele din când în când în canal jumătate de duzină de cârpe oribile, care nu erau altceva decât scutecele lui Saladin. Apa îl dezgusta în aşa măsură, încât, de teama ei, îşi neglija chiar talentul de pescar cu undița. Ideea lui Similor era foarte simplă: el voia să-l arunce pe Échalot în ecluză şi apoi să-l scoată. Numai că Échalot nu voia.

— Ia ascultă, bătrâne, spuse Échalot tremurând tot şi împingându-şi farfuria, tu nu ştii să înoți! Găsesc că e un joc

murdar.

— A, faci pe laşul? întrebă Similor ameninţător.

— Eu fac întotdeauna tot ce vrei tu, dar apa nu intră în ideile mele.

— Şi spui că făptura aia ţi-e dragă? izbucni Similor, ridicându-şi amândouă braţele spre Saladin, care dormea atârnat în cui. Hai, mănâncă, bun de nimic ce eşti! La ce serveşte să realizăm invenţii! Mănâncă! Mănâncă! Mănâncă!

Dar lui Échalot nu îi mai era foame. Îi pierise şi cheful.

— Amédée, spuse el cu tristeţe, mă ofensezi în sentimentele mele cele mai sfinte!

— Nu există, nu există nici un Amédée! Tu mă împiedici să facem o afacere!

— Aş prefera orice, dar nu ecluza.

— Ai tu altă idee să câştigi douăzeci şi cinci de franci fără muncă.

— Putem să căutăm…

— Sunt treizeci şi cinci de ani de când cauţi. Nu eşti demn să faci parte din asociaţia mea!

Spunând acestea, Similor, care îşi terminase cârnatul, trase spre el farfuria fostului băiat de farmacie şi începu să înfulece.

— Ascultă, spuse Échalot, fără să se plângă că îi mânca porţia de care i se rupea inima, ecluza e adâncă.

— Da, ripostă Similor, dar nu e lată!

— Ei, atunci aruncă-te tu în ea şi îţi dau cuvântul meu de cinste că te scot afară!

Similor îl fulgeră cu privirea.

— Cu asta, răspunse el terminând sfertul de litru, o baie după masă, însemnează moartea subită a prietenului tău!

Échalot avu delicateţea să nu-i întoarcă argumentul. Nu abuza niciodată de avantajele lui şi tocmai acest lucru menţinea relaţiile lor. Se apucară din nou să caute trucuri. Pentru această rasă subtilă de oameni, care în mod sincer se socoteşte cea mai ingenioasă din Univers, este o ocupaţie plină de farmec. Ea valorează aproape cu visele poeţilor. Ei bine, prietenii noştri sunt într-adevăr visători ca nişte poeţi trăind din iluzii în mijlocul celor mai respingătoare realităţi.

O goană după trucuri, în colaborare, nu este mai puţin seducătoare decât o goană după melodramă. De altfel, amândouă sunt într-o oarecare măsură speciale în pădurea Parisului; nu pentru că în altă parte nu exista adepţi ai meseriei transcendentale şi oameni devotaţi şireteniei, aceasta

a zecea muză, ci pentru că Parisul este centrul artelor, iar restul Universului nu are decât rebuturile lui.

Se duc, vin, adulmecă, scormonesc, cutreieră desişurile fermecate ale fanteziei. Exista idei în suspensie în această atmosferă fecundă: idei de drame pentru Etienne şi Maurice, idei de şiretlicuri pentru Échalot şi Similor. Există un tărâm californian unde fiecare pas poate călca pe o adevărată bogăție. Se calculează, se trăncăneşte, se divaghează, uneori lozul cel mare se găseşte în extravaganțe.

Apoi vin aducerile-aminte, închipuirile uitate reînvie, se ameţeşte fără a se bea sau se ameţesc bând, depinde de starea pungii fiecăruia — spiritul se înfierbântă, capriciul cântă, se omoară femeia...

Şi, desigur, este cazul de a insera aici acel poem grațios, acea idilă înduioşătoare şi cu totul pariziană: naşterea lui Saladin, marioneta de carton, chemat poate în viitor să îmblânzească lei, să înghită săbii sau să joace roluri de mâna a doua, cu oarecare strălucire, pe scenă la "Ambigue-Comique".

Pălăria cenuşie a lui Similor era pe atunci mai tânără cu trei ani. Échalot mătura la vremea aceea o farmacie cu aspect jalnic de pe strada Vaugirard. Similor, amabil şi făcut anume să placă, dădea lecții de dans la bariera Montparnasse.

Ida Corbeau, zisă Joue-d'Argent (Obraz-de-Argint), infirmă de la cucerirea Algerului, vindea lămâi, zaharicale şi limonadă în fața Domnului. Era respectată în cartier şi cunoscută a fi avut numeroase aventuri cu resturile gloriilor noastre.

Ida Corbeau, fostă vivandieră, de statură înaltă, era acum ciolănoasă, sleită de puteri, cu părul bătând în cenuşiu şi cu o mustață aproape ca la bărbați. Povestea obrazului artificial şi care dădea înfățişării ei un aer straniu, rămânea un mister.

Până atunci, Échalot şi Similor îşi văzuseră de treburile lor, nici unul din ei nu avusese vreo aventură amoroasă. Într-o seară o văzuseră însă pe Ida bând zdravăn undeva la barieră, înconjurată de o ceată numeroasă şi aleasă. Aerul le păru deodată mai cald, briza mai parfumată; înțeleseseră primăvara, cântecul păsărilor surâsul florilor...

Ida intona un cuplet patriotic; dansă cu un cavaler care abia se mişca; destinul celor doi prieteni fu hotărât; dar Échalot trebuia să joace şi aici, ca întotdeauna, marele rol al prietenului care se sacrifică. Similor, puțin mai delicat, nu era

gelos pe alții; singur Échalot îi provoca neîncredere. Cine să cerceteze ciudățeniile inimii omeneşti!

Échalot juca deci rolul abnegației. Era în epoca în care învățase arta de a fabrica praf de scărpinat.

După câteva luni, petrecute în acea grădină a Armidei[106], la poarta căreia rămânea melancolicul Échalot, Similor simți o mare bucurie şi tot atâta orgoliu.

Ida Corbeau era pe cale de a deveni mamă.

Din ziua aceea, Ida nu mai ieşi din beție. Similor îi îngădui atunci lui Échalot să-i facă cinste cu câteva zaharicale. Petreceau zile întregi îmbuibând-o pe Ida, care se gândea în mod serios să se cumințească pe viitor.

Échalot găsi pentru copil numele de Saladin nu dintr-un sentiment deosebit pentru turci, ci fiindcă lui Joue-d'Argent îi plăcea nespus salata. Échalot ar fi strălucit prin calda lui veselie în multe societăți distractive.

Într-o seară, Ida vru să bea ceva mai mult, dar nu mai putu. O picătură în plus face ca vasul să dea pe dinafară. Şi Ida îşi dădu sufletul în momentul în care Saladin venea pe lume. Micul ştrengar se născu beat. Échalot jură să îi facă educație. Similor, neconsolat, dori să-i salveze cel puțin obrazul, pe care îl iubise atât mult; a fost atunci o supărare în plus: defuncta îl înşelase — obrazul nu era de argint, ci de cositor.

Astfel sfârşi această femeie necumpătată. Acum este dată uitării. Numai Échalot se duce uneori să-i pună o floare de câmp pe modestul ei mormânt…

Către amiază, doamna Eustache, stăpâna cafenelei, văzându-i pe cei doi prieteni că nu mai consumau nimic, îi pofti afară din local. Échalot şi Similor erau din aceia care douăsprezece ore în şir pot bate caldarâmul metropolei fără să obosească şi fără să poarte pică cuiva. Le plăcea să se răcorească pe sub poduri sau, după anotimp, să se încălzească mişcându-se de colo până colo de-a lungul zidurilor care mărginesc Sena. Căutarea neîncetată a şiretlicului le însuflețea conversația şi cred că i-aş uimi pe cei care se ocupă de estetică dacă limitele acestui studiu mi-ar îngădui să povestesc în extenso palavrele lor. Similor era mai strident, mai îndrăzneț, mai romantic; Échalot avea mai mult simț practic, mai multă blândețe, mai mult farmec, dar în definitiv amândoi erau din Arcadia, şi dacă Virgiliu i-ar fi ascultat, ar fi tălmăcit dialogurile lor în deplină înțelegere. Dar păstorii arcadieni ai lui Virgiliu erau lipsiți de acel

element gingaş care înnobilează şi sfinţeşte poemul pastoral modern; copilul, fructul dragostei, era speranţa lor vie de viitor. Échalot îl avea pe Saladin sub braţ; îl uita rareori pe vreun colţ de bornă, şi doar ţipătul plăpândei făpturi era deajuns să îi trezească toată atenţia maternă. Atunci îl lua de picioare, îl învârtea şi îl răsucea cu o îndemânare mângâietoare; după două-trei piruete, îl aşeza din nou cu capul în sus, drept care Saladin îl răsplătea cu o strâmbătură caraghioasă, care voia să fie un surâs, Échalot îl contempla; trăsăturile acelea la scară mică aveau şi vagi asemănări cu profilul bărbătesc al Idei Corbeau, invalida Venus.

Pentru ce câmpia, mereu câmpia? Credeţi oare că peisajul parizian este fără farmec şi fără poezie? Trândăvia se simte la locul ei şi pe stradă; adierea se îmbibă în vitrinele gratargiilor ca şi în straturile de trandafiri; în trecere se culeg surâsuri care valorează cât florile, şi ar fi nevoie de mii de păsări savante pentru a înlocui tremolourile din Wilhelm Tell, executate de flaşnete.

În fundul câmpiilor pustii, veţi da peste acei barzi răguşiţi care cântă fals şansonetă populară, acele femei sulemenite care sar neruşinate de gâtul bărbaţilor, acei atleţi care scot pietrele din pavaj cu dinţii, sau acel jongler de bastoane, da, acel mult iubit jongler care prinde din zbor cu îndemânare banii, aruncându-i în aceeaşi mişcare în buzunarul căscat al jiletcii!

Échalot şi Similor erau nişte copii ai Parisului, ei simţeau intens toate frumuseţile ilustrului lor leagăn al copilăriei, fiecare după firea lui: Similor iubind mai mult jonglerul de baston, Échalot fiind atras de flaşnetă; lui Similor placându-i răspântiile zgomotoase, Échalot simţindu-se bine privind pescarii cu undiţa. Câte diferite spectacole! Câte gusturi, atâtea bucurii! Câte si mai câte… Există şi animalele din Jardin-des-Plantes, Teatrul de Marionete, jucătorii de biliard, ecluzele, Morga şi tunul de la palatul regal…

Prietenii noştri se plimbară până seara încet, când într-o parte, când într-alta, târându-şi picioarele prin praf şi jinduind după tot ce vedeau, ca nişte copii. Găsiră multe *şiretlicuri* ingenioase, dar care nu puteau fi utilizate. Ar fi fost mai simplu totuşi *să ucidă femeia!* Avură fel de fel de idei năstruşnice; Similor, care se gândea la distracţii, fu de părere să-l pună pe Saladin la muntele de pietate: motiv de râs; Échalot nici nu ar fi suportat să se dezbată în mod serios această propunere.

Către ora 8 făcuseră cam opt leghe, şi din colaborarea lor nu ieşise nici un şiretlic. Pofta de mâncare însă creştea: mirosul birturilor îi atrăgea din ce în ce mai mult; începură să discute despre mâncăruri grozave şi să întocmească un meniu consistent pe care aveau să şi-l ofere peste două zile, după "afacere". Nimic nu excită mai mult pofta de mâncare decât acest periculos exerciţiu; fiecare fel de mâncare evocat le apărea cu aroma lui specifică; pe această cale omului celui mai cumpătat i s-ar face o foame dureroasă, ideea unui fel, preparat cu carne de vacă şi cu tot dichisul, pregetat în mod imprudent de Similor, îl făcu pe bietul Échalot să lăcrimeze.

— Friptură împănată, zise el, fără să-şi ascundă emoţia.

Există unele cuvinte care merg la inimă, Similor, oricât de voltairean era, nu putu să-şi împiedice un oftat.

Ajunseră aproape de rotonda Temple; vederea atâtor bogăţii atârnate între stâlpi — cizme vechi, haine uzate, bluze albastre legănate de vânt, batiste în carouri, făraşe, mături, cratiţe şi chipie de uniforme — puteau să-i înnebunească dacă ochii lor n-ar fi căzut deodată pe un afiş lipit la înălţimea unui stat de om.

Care din ei avu ideea şiretlicului? Échalot sau Similor? Amândoi odată şi într-un singur glas izbucniră:

— Uite un beneficiu de trei franci şi cincizeci!

Cu alte cuvinte, descoperiseră vaccinul. Afişul purta în fond un anunţ scurt: "Primăria arondismentului VI. Vaccinări gratuite de la ora 10 la 12, spitalul «Saint-Louis». Prima este fixată la 3,50 franci pentru părinţii care aduc un certificat de paupertate."{107}

Saladin nu era vaccinat.

O clipă Échalot şi Similor rămaseră fără glas. Descoperirea şiretlicului produce bucuria care sufocă. Exista totuşi un obstacol: certificatul de paupertate.

— Perfect, hotărî Similor, care nu căuta niciodată prea mult, te vei duce singur să-l ceri.

— Dar tu eşti tatăl natural! obiectă Échalot.

Se înţelege repulsia instinctivă a celor doi prieteni pentru locurile unde se eliberează asemenea certificate.

Échalot avea totuşi ideea lui. Se apropie de afiş şi îl dezlipi într-o clipă, fără să-l rupă. Este şi asta o artă; sunt pe lume numeroase familii care trăiesc din aşa ceva. La întrebările lui Similor el răspunse sec:

— Amédée, vom creşte aceşti trei franci şi cincizeci până la dublu sau la triplu prin dibăcia mea; în plus, vom scuti

copilului tău durerea de a suporta torturile lanțetei{108}.

Afişul reprezenta pentru el un titlu; peste valoarea în sine a banilor, există creditul. Şi ce trebuie pentru a stabili creditul? Un titlu. Cu acest titlu, deci, dovedea că Saladin prețuia trei franci şi cincizeci, pentru că nu era vaccinat. Odată vaccinat, Saladin nu mai valora nimic.

Echipați cu afişul şi cu Saladin, Échalot şi Similor începură un turneu triumfător. Peste tot li se deschise un credit de cincizeci de centime pentru amanetul lor viu. Timp de douăzeci şi patru de ore, umblând din cârciumă în cârciumă, descoperiră belşugul, şi Saladin fu salvat de la vaccin.

Nu aveam noi dreptate să-l comparăm pe Échalot cu Jenner?

A doua zi seara, sătui de voluptate şi îndopați ca nişte țevi de tun, se odihniră pe o bancă de pe bulevardul Temple. Saladin avusese porția lui de mâncare din belşug; ca să nu-l stingherească, îl puseră la răcoare sub bancă şi ei continuară să facă planuri; vorbiseră, slavă Domnului, de la prima sticlă golită şi tot despre acelaşi subiect: viitorul plin de strălucire pe care li-l făgăduiau *povestea misterelor* şi domnul Piquepuce. Era un subiect nesecat, grație diferitelor combinații care năvăleau în mintea lor inspirată de repertoriul bulevardului crimei. Îi înconjurau o sută de melodrame; n-aveau decât să aleagă.

De pe banca pe care şedeau puteau să vadă La Galiote şi intrarea străduței înguste care ducea la cafeneaua "l'Épi-Scié". Era țara făgăduinței; mai mult chiar: paradisul! La Paris, faptul de a frecventa unele cafenele transmite gloria contagioasă. "Café Anglais", "Tortoni", "Riche" sunt locuri ilustre, care impun notorietate unui tânăr.

Cafeneaua "l'Épi-Scié" însemna *înalta societate*, şi erau luni, poate ani de când Échalot şi Similor nutreau ambiția de a trece acel formidabil prag. Şi nu îndrăzneau.

Bucuria aleasă încurajează inima pe care o însuflețeşte succesul.

— Cu toate că întâlnirea e fixată pe mâine, spuse Échalot, de obicei atât de timid, n-au să ne mănânce în seara asta acolo înăuntru, nu-i aşa, Amédée?

Dorința lui Similor nu era mai mică, dar fiind conştient de superioritatea domnului Piquepuce, îi răspunse:

— Piquepuce este cu toți cei la modă, cu cei plini de ifose, ca demnul Cocotte, şi poate chiar mai de vază. Ar trebui

să avem un motiv, cum că avem de văzut acolo o cunoştinţă, sau cum s-ar spune că avem ocazia să-i anunţăm pe ei când intrăm: "Ia te uită cine a apărut!"

Chiar în momentul acela un bărbat în costum pe jumătate militar se îndrepta de la La Galiote spre cafeneaua "l'Épi-Scié" şi trecu pe sub felinarul fumegând, care aruncă pentru o clipă pe faţa lui o lumină confuză.

Marile hotărâri sunt iuţi ca fulgerul. Părinţii lui Saladin săriră în picioare amândoi odată.

— L-ai recunoscut pe ăla? întrebă cu solemnitate Similor.

— E domnul Pattu, căpitanul "Vulturului din Meaux nr. 2" de pe canal, răspunse Échalot.

— Drept care, spuse Similor, am avut destule motive cu acest şef de echipaj, care m-a obrăznicit pe vasul de transport. Onoarea cere o chelfăneală, şi uite că am găsit motivul. Dă-i bătaie!

Échalot aprecia şi el exigenţele onoarei. Stăpânindu-şi emoţiile, îşi urmă prietenul, care cobora spre străduţă cu un aer hotărât. Saladin rămase uitat sub bancă.

Ce să mai spunem? Noi cunoaştem sufletul lui Échalot. În loc să pornim la o analiză lungă şi penibilă a tulburării care îl domina, constatăm un singur fapt: l-a uitat pe Saladin!

Înainte de a intra, Similor se scutură de praf de sus până jos; şi îşi înfundă pălăria cenuşie pe-o ureche, dar îndrăzneala îi şi fu ştirbită. Există praguri care dau bătăi de inimă. Împinse totuşi uşa; Échalot se strecură în urma lui ca o umbră, scoţându-şi instinctiv pălăria, ca un creştin care pătrunde într-o biserică.

Era o sală destul de mare, cu plafonul jos şi foarte înnegrit. Aici, vreo patruzeci de consumatori beau într-un nor de fum. Pentru cei care trec cu privirea peste aceste rânduri şi care nu sunt familiarizaţi cu povestea şiretlicului nu le-ar fi făcut nici cea mai mică impresie cafeneaua ordinară care nu era nici măcar un local rău famat, însă un sentiment aproape religios le tăia respiraţia celor doi prieteni. Toţi fumătorii de pipe şi jucătorii de domino care aveau aerul unor mici burghezi erau fără nici o discuţie *în combinaţie!*

Échalot rămase direct zdrobit gândindu-se la nimicnicia lui faţă de acei talentaţi îmbogăţiţi. Similor, mai puţin sensibil şi foarte fanfaron, reacţionă împotriva stingherelii lui şi se duse direct la tejghea, unde o femeie grasă, în culori liliachii, tocmai îl întâmpina cu un surâs şters pe căpitanul Pattu.

— Şefule! îl acostă Similor cu glas răsunător.

Marinarul de apă dulce se întoarse tresărind în mijlocul urărilor de bun venit cu care fusese întâmpinat.

— Fii calm, Amédée, îi strecură Échalot.

— Drept care, reluă Similor cu măreție, trebuie să recunoaşteți un tânăr care a avut motive să se plângă de *dumneata* în exercițiul funcțiunilor de luntraş de două parale şi care a promis să-ți rupă o aripă sau două fără supărare, călare sau pe jos, sabia, baston, baionetă sau doar lovituri de picior undeva, nimic în mâini, nimic în buzunare, fără efort!

Un hohot de râs zgomotos şi răguşit primi concluzia acestui discurs, care evident exaltă aprobarea generală.

Échalot îl privi de jos în sus pe Similor şi în ochii lui se înălță cu treizeci de coți.

În orice țară soțul reginei este înconjurat de invidioşi. Căpitanul Pattu nu scăpa de aceste neajunsuri ale fericirii. Când doamna şi stăpâna cafenelei "l'Épi-Scié" sugeră să-l arunce pe Similor pe uşă afară, se auzi un murmur.

— Cerşetorii nu sunt primiți într-un local cinstit! vru să insiste cu răutate suverana, care răspundea la veselul nume de madam Lampion.

— Şi dacă ți s-ar închide pliscul cu o vorbă prietenească, tăntico? întrebă Similor, care prindea curaj. Dacă ți-aş spune la ureche: *Se va lumina de ziuă…?*

Nu apucă să termine. Nasul, gura şi bărbia îi dispărură în pălăria cenuşie, înfundată brusc de un pumn aplicat de o mână de maestru.

Tunete de veselie în sală. Échalot avu trezirea leului, îşi suflecă mânecile hainei, îşi trecu amândouă mâinile prin păr şi luă, spre marea bucurie a galeriei, garda boxerului francez, dar în loc să lovească, îşi aranja stângaci o şuviță şi îngână:

— Bună seara, domnule Piquepuce; salut, domnule Cocotte; servitorul dumneavoastră, moş Rabot!

Domnul Piquepuce se îndreptase spre tejghea şi îi spuse la ureche reginei Lampion:

— Sunt mieii lui Toulonnais-l'Amitié. Nu faceți prostii! Nu vor ține decât până mâine seară.

Câteva minute după aceea, Similor şi credinciosul lui Échalot, simțindu-se în al nouălea cer, stăteau la o masă în mijlocul a cincisprezece sau douăzeci de artişti, care *erau în combinație.*

A fost o noapte nemaipomenită; se jucă; se vorbi despre afaceri, cei doi prieteni se simțeau transformați de toată

mişcarea acelei impunătoare societăţi. Visul lor devenise dintr-o dată realitate.

Amăgirile sunt uneori atât de fireşti, încât nu găseşti cuvinte şi forţă pentru a le stigmatiza. De altfel, de câte ori până acum Saladin nu fusese uitat prin diferite locuri, fără să existe vreun pericol pentru sănătatea lui? Acesta este avantajul copiilor din melodrame. Punciul era tare, vinul cald, aromat, cum scria la carte, între fumătorii de pipe se făceau atâtea calambururi, iar unii din ei povesteau atâtea trucuri, încât ar fi dat de gândit şi morţilor.

Către ora 4 dimineaţa se produse o mişcare. Un personaj care părea de primă importanţă intră misterios prin uşa care dădea spre drumul îndrăgostiţilor. Acel personaj, cu păr negru, favoriţi mari de aceeaşi culoare şi ochelari albaştri, trezi celor doi prieteni ai noştri o uşoară tresărire. Dar nu avură decât o vagă bănuială, pentru că minţile lor erau tulburate de multele lucruri bune pe care le tot gustaseră.

Domnul Lecoq nu purta nici favoriţi negri, nici ochelari albaştri...

Tocmai când se străduiau să-şi aducă aminte mai bine, domnul Piquepuce le spuse:

— Hai, la coteţ, căprioarelor! Întâlnirea se ţine la ora unsprezece dimineaţa, aici; atunci o să-l vedeţi pe stăpânul tuturor, pe domnul Mathieu...

— Cum, Trei-Labe e stăpânul tuturor?! se miră Échalot, încremenit.

Şi Similor, pe care nimic nu-l uimea cu uşurinţă:

— Am bănuit eu întotdeauna că schilodul era cel care trăgea sforile!

Era încă întuneric când prietenii noştri o porniră din nou pe ideea care ducea spre bulevarde. Similor o luase înainte, cu pieptul avântat şi inima mulţumită.

— Drept care, spuse el iradiind bucuria sinceră a triumfului, vezi cumva strălucind la orizont măreţia viitorului nostru?

Échalot, care se simţea în totul mulţumit, se repezi la el şi îl strânse în braţe murmurând:

— Copilul nostru are să aibă deci un destin!

Dar această frază se termină cu un strigăt dureros. Se smulse din braţele lui Similor ca să-şi pipăie subţiorile şi spinarea: locurile obişnuite ale lui Saladin. Saladin însă nu era nicăieri; printr-un instinct înduioşător de comic, îşi scotoci prin buzunare: nici urmă de Saladin.

Memoria îi reveni brusc. Scoase un behăit tânguitor şi o luă la fugă spre La Galiote.

— Zău, îl linişte stoic Similor, nu e pericol să-l fure!

A trebuit să ne mai exprimăm o dată acest regret: dotat cu atâtea calități, Similor nu era totuşi un tată bun.

El grăbi pasul pentru că țipetele jalnice îl asurzeau. Un bărbat alerga, traversând şoseaua, şi curând o trăsură, oprită de cealaltă parte a bulevardului, se depărtă în galop.

— Au omorât femeia! bâlbâia în acest timp Échalot, gâfâind îngenuncheat lângă bancă. Au omorât două femei!

În adevăr, două femei zăceau aruncate la întâmplare lângă bancă, într-o baltă de sânge. Felinarul din apropiere lumina capul contesei Corona rezemat de gunoaiele pe care dormea Saladin şi obrazul alb al lui Edmée Leber, încadrat de grămada părului ei lung şi blond.

Capitolul IV - Povestea cu uciderea femeii

Cu toate că instituția agenților de poliție şi tot ceea ce priveşte poliția de la oraş a progresat foarte mult de la epoca în care se petrec întâmplările noastre, este neîndoios că asemenea acte de violență, comise în plin centrul oraşului, chiar la acea oră târzie, când bulevardul este pustiu, însenina şi atunci, cum ar însemna şi astăzi, un lucru exagerat şi nemaipomenit.

Încă de pe atunci dramele nocturne trebuiau săvârşite repede şi cu multă îndrăzneală, căci dacă gardienii erau mai puțini la număr şi de o vigilență mai puțin severă, ei totuşi existau, şi cumplitele fiare ale pădurii Parisului se plângeau că întâmpină greutăți în afaceri.

În câteva minute fuseseră comise două acte de violență, în două puncte absolut diferite, cu toate că victimele fuseseră găsite în acelaşi loc pe bulevard.

Evenimentele se precipitaseră în ultimele două zile, după cum afirmase nu demult însăşi contesa Corona. Partea din subiectul nostru care se ocupa de ipocrizia din familia Schwartz se apropia de deznodământ, şi tot ce depindea de această luptă avea să se hotărască întocmai după voința baroanei, numai dacă vreo influență şi mai puternică dinafară nu ar ți făcut în aşa fel încât lucrurile să ia o altă întorsătură

de ultim moment.

Domnul Schwartz, preocupat întru totul de partida formidabilă pe care o juca plin de hotărâre, nu se mai gândea la nimic altceva. Dar ar fi pus rămăşag pe orice că din această poveste cu hoţi, un lucru era sigur: romanele de dragoste — al lui Michel cu Edmée şi al lui Blanche cu Maurice — aveau să se încheie în modul cel mai simplu cu putinţă, prin căsătoria lor, la a căror realizare de aici înainte el nu se va mai opune în nici un fel.

Aceasta să fi fost oare ideea domnului Schwartz sau a soţiei sale, care hotăra destinele în acea mică lume în care se agită personajele noastre?

Edmée petrecuse o zi fericită, plină însă de încordare, fiindcă sănătatea ei, abia restabilită, era prea solicitată de atâtea emoţii. Blanche şi mama ei veniseră la ea, în modesta lor locuinţă. Un cald şi delicat sărut ţinuse loc tuturor explicaţiilor. O toaletă de bal nouă şi fermecătoare fusese aşezată pe patul simplu al fetei.

Etienne, ale cărui lucrări dramatice nu avem timp să i le urmărim, ar fi intuit aici un grozav act pentru care să-i uşureze în piesă un deznodământ fericit. Totuşi, parcă lipsea cineva. Da, Michel nu asista la această plăcută sărbătoare.

Mult timp după plecarea baroanei şi a fiicei sale, tot aşteptându-l pe Michel, Edmée se trântise pe pat, unde o cuprinsese amorţeala oboselii. La o oră pe care nu ar fi putut-o preciza se auziră uşoare bătăi în uşă. Ea se sculă bucuroasă, crezând că venise în sfârşit Michel. Afară se întunecase de-a binelea şi fitilul lămpii scădea, gata să se stingă.

Domnul Bruneau însă apăru în cadrul uşii.

— Michel nu va veni, spuse el drept răspuns dezamăgirii din privirea tinerei fete. Apoi adăugă: Se pot foarte bine lua patruzeci şi opt de ore din existenţa unui om pentru a-i salva întreaga viaţă.

— Am încredere în dumneavoastră, şopti Edmée cu un fel de respect sfios, am încredere absolută. Vă datorez adevărul: Michel nu vă iubeşte.

Domnul Bruneau începu să zâmbească, ceea ce i se întâmpla rar.

— Cred, răspunse el; de fiecare dată când vrea să-şi frângă gâtul, eu îl stingheresc.

Apoi, reluându-şi tonul serios, întrebă:

— Buna dumneavoastră mamă doarme?

La răspunsul afirmativ al lui Edmée, domnul Bruneau făcu mai multă lumină, apoi pătrunse în camera de dormit a bătrânei doamne Leber. Edmée îl urmă şi constată uimită că ridica învelitoarea de pe mănuşa cizelată. Uitându-se pe fereastră, constată că la nici una nu se mai vedea lumină.

— Este deci foarte târziu? se miră ea.

O pendulă din vecini bătuse de trei ori.

— Eu nu îmi aleg momentele, spuse domnul Bruneau cu calmul său impasibil. De-altfel, trebuie ca mama dumneavoastră, când se va trezi, să vadă mănuşa la locul ei. Mâine i se va oferi pe ea o sumă frumoasă.

— Ce vreți să faceți cu mănuşa? întrebă Edmée, văzându-l ca o ia şi o ascunde sub manta.

— Vei vedea, fata mea, fiindcă mă vei însoți, răspunse domnul Bruneau. Îi lipseşte ceva jucăriei acesteia, care îți datorează puțin bine pentru tot răul pe care vi l-a făcut. Mergem împreună undeva pe aproape, la fierăria unui vechi prieten; într-o oră vei aduce mănuşa înapoi. Vino.

Edmée îşi puse de îndată pălăria şi îşi aruncă pelerinuța pe umeri.

La Fierăria din vecinătatea cafenelei "l'Épi-Scié" era lumină şi un lucrător îi aştepta.

Se ştie cum se fabricau acele mănuşi masive cărora li se spunea şi brasarde. Probabil carapacea crustaceilor a inspirat inițial fabricarea lor. Domnul Bruneau, căruia Edmée nu îi bănuia deloc abilitatea în mânuirea acestor piese, demontă mănuşa într-o clipă şi o deschise întocmai cum ar fi operat un homar. Fierarul pregătise trei rânduri de franjuri metalice alcătuite dintr-o serie de tije ascuțite. Domnul Bruneau le fixă în interior întorcându-le iar vârfurile libere, care erau uşor înclinate față de planul zalelor le întoarse spre degetele mănuşii.

Montă apoi mănuşa la loc tot atât de repede cum o desfăcuse.

La atât se rezumase toată operația. Ştim cum să despărțit Edmée de domnul Bruneau.

Edmée mergea agale şi obosită, urmând drumul pe trotuarul sudic al bulevardului. Nu se temea deloc la această oră de singurătate. Era foarte încordată. Simțea un gol în creier şi făcea efort să prindă firul gândurilor care i se învălmăşeau.

În dreptul cafenelei turceşti se încrucişă cu un bărbat. Edmée nu-i dădu nici o atenție.

De îndată însă ce bărbatul o depăşi, acesta se opri în loc uimit şi se uită după ea cum se depărta.

Bărbatul părea între două vârste. Purta un palton larg, cu gulerul ridicat până la urechi. Obrajii îi erau acoperiți de favoriți negri, şi purta nişte ochelari mari, albaştri.

Luând o hotărâre bruscă, fără nici un cuvânt, se întoarse din drum, simulând mersul împleticit al unui om beat. O ajunse din urmă şi, apucând-o de după talie cu brutalitate, îngână ca un chefliu:

— Căutăm, va să zică, aventuri mititele, singurică, noaptea, pe străzi, amoraşule?

Trezită brusc din apatie, Edmée îi evită îmbrățişarea şi sări câțiva paşi înapoi, clătinându-se.

Bărbatul cu ochelari albaştri simțise însă ceva sub pelerinuța ei. Dacă nu ar fi să împingem neverosimilul până la absurd, am presupune că mănuşa era tocmai obiectul mult râvnit de îndrăzneața lui purtare, căci rămase o clipă foarte mirat de această descoperire.

Şovăiala lui fu de scurtă durată.

Sări după ea, dând vocii accentele oxidate şi răguşite ale totalei bețiii:

— Oh, face nazuri domnişoara? exclamă el împleticindu-se pe picioare şi mişcându-şi brațele cu gesturi ciudate. Disprețuieşti un simplu cetățean pentru că nu are trăsură luxoasă, domnişoară? Ia mai lasă-te! Cel care-ți oferă inima e un francez, să ştii! Jos cu jandarmii, domnişoară! Trăiască undița, domnişoară! Am să-ți fac eu un viitor că nici nu te-aştepți, domnişoară!

Era o beție gen Frédérick-Lemaître; puțin prea bine făcută. Dar biata noastră Edmée nu se pricepea în astfel de treburi. Ea fu cuprinsă de acea spaimă nemaipomenită care le taie respirația copiilor când se simt în fața unui pericol; începu să scoată țipete cumplite, continue, țipete de nebună, şi fugi fără să mai ştie încotro se ducea.

Bărbatul cu ochelari albaştri se ținu un timp după ea, fără să mai joace rolul de bețiv. Ştia el bine că fata nu se va întoarce. De altfel, avea şi altă preocupare; privirea lui pătrunzătoare scruta pe deasupra ochelarilor, cercetând bulevardul în depărtare dacă nu se vede cumva vreo patrulă.

Bulevardul era însă pustiu cât cuprindea cu ochii şi țipetele disperate ale fetei slăbeau din ce în ce mai mult. Ea traversă şoseaua. Poate se gândea să se întoarcă la punctul de unde plecase pentru a cere protecția domnului Bruneau.

Cât despre omul cu ochelari albaştri, planul lui nu avea nimic nesigur. Voia să-şi împingă victima până la terenurile virane care mărgineau noul bulevard Beaumarchais, sigur fiind că acolo rămânea stăpân pe situaţie.

Nu avu nevoie să facă atâta drum. Fata se împiedică tocmai când să traverseze şi căzu fără cunoştinţă pe trotuar aproape de La Galiote. Milos, omul cu ochelari albaştri o ridică în braţele lui puternice şi o transportă lângă banca cea mai apropiată. Apoi o lăsă acolo fără să se mai preocupe de starea în care putea să fie şi se depărtă degrabă, luând cu el mănuşa, pe care o ascunse sub redingotă.

Astfel ajunse la cafeneaua "l'Épi-Scié", şi prezenţa lui acolo fu semnalul de retragere pentru Échalot şi Similor.

După plecarea lor, uşile cafenelei se închiseră cu grijă şi bărbatul îşi scoase mai întâi ochelarii albaştri, apoi favoriţii mari, negri, lăsând să se vadă astfel chipul insolent şi hotărât al acelui domn Lecoq.

— Uite, să vă povestesc o întâmplare! spuse el, arătându-le prada. Îmi dădusem osteneala să deschid chiar eu cu un şperaclu, un simplu începător, uşa casei unei vecine, ca să îmi procur jucăria asta…

— Ia să vedem! făcu galeria, cu o atenţie respectuoasă.

Şi Cocotte adăugă cu un ton slugarnic:

— Uite, ăsta e farmecul domnului Toulonnais-l'Amitié, se pune pe lucru şi nu se joacă niciodată de-a v-aţi ascunselea cu noi.

— Ce este asta, patroane? întrebară câţiva curioşi.

— Asta, răspunse domnul Lecoq, reprezintă patru milioane în hârtii de-ale Băncii Franţei, de împărţit între băieţi!

Toţi rămaseră cu ochii pe mănuşă.

— Îngeraşilor, continuă domnul Lecoq, nu pot fi acuzat că mi-e teamă să mă compromit cu voi, he? Colonelul făcea parte din şcoala veche, eu sunt din şcoala nouă: să te faci venerat, asta e cea mai bună platoşă!

— Şi să ţii laţul la gâtul iubirilor? rânji Piquepuce.

Domnul Lecoq îi făcu un semn de aprobare din cap şi răspunse rânjind:

— Omule, tu ştii ce înseamnă să vorbeşti!

În timp ce vorbea cu ei, examina cu minuţie mănuşa, pe care o tot întorcea şi o răsucea pe toate părţile.

— Să domneşti prin forţă şi totodată prin dragoste, cam ăsta e programul noii şcoli, continuă el. Fiecare dintre voi ştie

bine că nu e chip să-i faci rău Tatălui; dar chiar dacă lucrul ar fi cu putință, nu s-ar găsi nici o laudă în societatea respectabilă, he? Iubiților?

O aclamație zgomotoasă sublinie această cuvântare scurtă, clară şi precisă.

— Corona nu a sosit încă? întrebă domnul Lecoq, punând din nou sub palton mănuşa, care părea neatinsă.

La răspunsul negativ, privirea domnului Lecoq făcu înconjurul galeriei:

— Întotdeauna curat şi bine îmbrăcat, Cocotte! mai zise el. Ia vino încoace. Îl cunoşti pe domnul Bruneau, negustorul de haine?

— Bineînțeles, făcu elegantul călător din trăsura de Montfermeil.

— Ai să ieşi acuma şi ai să te duci până în bulevard. Pe prunci bancă o să găseşti o tânără domnişoară leşinată. Ai să-ți dai osteneala să-i dai tot ajutorul pe care îl impune omenia, apoi ai să o conduci curtenitor până la ea acasă, fără să-ți îngădui nici o intimitate necuviincioasă. Locuieşte în aceeaşi casă în care trăiesc eu. În drum, aranjează tu în aşa fel încât să întâlneşti un agent de-al autorității; aşa ceva găseşti când ai cap şi îndemânare. Tânăra persoană va povesti cazul ei cu nevinovăția specifică sexului şi vârstei ei. Tu ai să depui mărturie că ai sosit tocmai când hoțul se pierdea în întuneric şi ai să dai chiar semnalmentele domnului Bruneau: cele patru degete şi degetul mare!

— Domnul Bruneau *e în combinație*, zise Piquepuce, care se încruntă.

— Ba, mai mult, răspunse domnul Lecoq, este în marele consiliu. Nu încerca însă să vezi mai departe de vârful nasului, omule, he! Te anunț că raportul tău asupra mezaninului casei Schwartz îți va aduce o rentă de zece mii de livre, s-a hotărât! Tu, Cocotte, la drum! Amprentele luate de tine au să fie plătite tot cu acelaşi preț!

După cum ştim, ne-am despărțit de trăsura contesei Corona când galopa spre poarta Saint-Martin. Peste drum de teatru, în porțiunea căreia i se spune în mod hazliu "ecluza Saint-Martin", se executau mari lucrări. Vizitiul Battista, băiat frumos, brunet ca un metis, nu auzise acel strigăt care îl făcuse pe domnul Bruneau să grăbească pasul până în foburgul du Temple. Cum era şi pe jumătate adormit, în dreptul localului "Banquet d'Anacréon", tocmai când din cauza săpăturilor a trebuit să încetinească trapul cailor, fu

trezit brusc de o oscilare violentă a trăsurii. Atunci vizitiul se întoarse. Văzu portiera deschisă şi un bărbat alergând spre bulevardul Temple.

Battista îşi strigă stăpâna; stăpâna nu îi răspunse.

Coborî de pe capră şi în cupeu o găsi pe contesa Corona întinsă de-a curmezişul — moartă.

Era un servitor credincios: instinctiv, se sui din nou pe capră şi biciui calul în urmărirea fugarului, care fără nici o îndoială trebuia să fie asasinul. Acesta însă dispăruse. După o cursă în linie dreaptă de câteva minute, lui Battista îi veni ideea că i-ar putea da ajutor stăpânei. Opri trăsura în faţă la La Galiote şi o scoase pe contesă din cupeu.

O duse pe braţe până la prima bancă, pe care stătea întinsă Edmée Leber. Văzând alt cadavru, confuzia din mintea lui ajunse la culme. Începu să îi fie teamă. Şi cu toată nevinovăţia, dar poate având şi el păcatele sale, la primul zgomot de paşi o luă la fugă.

E de prisos să descriem mirarea nenorocitului Échalot când văzu scena acestui adevărat masacru. *Să ucizi femeia* i se păruse multă vreme lucrul cel mai simplu şi cel mai firesc de pe lume. Dar spectacolul celor două cadavre, căci el o credea şi pe Edmée Leber moartă, îi risipi pe loc zăpăceala alcoolică şi îi înlocui beţia cu un fel de slăbiciune. Lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji, căzu în genunchi şi, împreunându-şi mâinile, repeta:

— Au ucis o femeie! Au ucis două femei!

Similor grăbi pasul. Credea că e vorba de o glumă.

— Ia te uită, spuse el ajungând, mica profesoară de muzică! Apoi, zărind-o pe contesă: Nemaipomenit! Frumoasă rochie!

Échalot îl scosese pe Saladin şi îl strângea nebun la piept.

— Era o bogată, murmură el. Ah, zace în bietul ei sânge… Poate are şi ea un copil acasă!

Échalot plângea.

Similor se străduia să facă pe curajosul, dar şi lui i se strângea inima.

— Trebuie să fii tare înrăit, totuşi! spuse el fără să ştie ce vorbea.

— Şi fără inimă! gemu Échalot. Uită-te la mâinile alea mici şi frumoase. Şi părul, ce moale!

Îl puse jos pe Saladin, care protestă cu un urlet disperat.

Échalot însă nu-l asculta. Îşi suflecă mânecile, plimbând

în jur o privire cavalerească.

— Drept care, spuse el, jur pe cuvântul meu sfânt ca o să-l omor pe neîndemânaticul care a comis ticăloşia asta înspăimântătoare!

— Uite ca una îşi revine! izbucni Similor, ridicând capul lui Edmée, care scosese un suspin.

Échalot îşi puse mâinile pe inimă şi spuse din fundul sufletului:

— Dacă am putea să le salvăm viața cu prețul mântuirii noastre veşnice!

— Hai freacă, nu-i nimic caraghios în treaba asta! Iar lacrimile care curgeau pe obrazul bietului caraghios erau sincere.

Doi oameni se întâlniseră nu departe de acolo şi se ascundeau după colțul casei de la capătul bulevardului, la punctul numit La Galiote.

Unul din ei era Cocotte; celălalt, asasinul pe care l-am văzut furişându-se în cupeul contesei Corona, în timp ce vizitiul Battista moțăia pe capră.

Acest al doilea tânăr, palid, înalt, cu înfățişarea elegantă, era într-adevăr frumos, dar tulburat, şi părea înjosit de o adâncă prăbuşire morală.

— Soția mea era destul de puternică, îi spuse el celuilalt, care ieşise de la cafenea. Mi-am dat multă osteneală pentru nimic: nu avea Scapularul.

Cocotte tremura: el nu era un ucigaş.

— Ştii, reluă contele, care îşi îndrepta cu sânge rece dezordinea toaletei, chestie de gelozie, în fond... m-am răzbunat şi eu... Ăia doi sunt cei care au făcut isprava.

Şi îi arătă pe Échalot şi pe Similor.

— Imposibil! răspunse Cocotte.

— Cum aşa?

— Sunt în combinație!

— Ei şi? Când este vorba de un maestru...

— Ei da, dar ei sunt micii lui Toulonnais-l'Amitié, pentru marea afacere, încheie Cocotte.

— Atunci, spuse contele, am să călătoresc pentru sănătatea mea. Să-l ia dracu pe l'Amitié!

Şi dând colțul pe după La Galiote, dispăru în strada Fossés-du-Temple.

În momentul în care Cocotte se apropia de bancă, Edmée îşi revenea. Échalot râdea printre lacrimi văzând viața colorându-i încet bieții ei obraji: el îşi sărută nebuneşte

copilul marionetă. Similor, a cărui emoţie era la fel de sinceră, dar mai puţin profundă, simţea cum se trezesc în el gânduri vinovate. Sub înfăţişarea lui, parcă anume făcută pentru a displăcea, acest Similor era de fapt o uimitoare plăsmuire a acelui înger al infernului căruia i se spune don Juan. Pustiit de nevoia de a seduce, îşi şi arcuise pulpele, luând atitudinea care să-l avantajeze, iar în gând repeta câteva nerozii culese şi reţinute în paradisul de la "Folies-Dramatiques"…

Apariţia lui Cocotte fu o lovitură de teatru. Similor se temu să aibă în el un rival; Échalot era gata să apere victima până la moarte. Numai că povestea misterelor avea asupra lor o influenţă atât de uluitoare, încât la primele cuvinte ale lui Cocotte tăcură supuşi, luând pe umerii lor corpul contesei.

Nu înainte însă ca domnul Cocotte să se fi asigurat de deces şi de a-i fi sustras broşa, ceasul şi cerceii.

— Pericol de a trăda maşinaţia! pronunţă el în chip de explicaţie cu o afectare neasemuită. Doamna *era în combinaţie*.

De prisos să vă mai spunem că toate aceste diferite întâmplări povestite de noi pe îndelete în realitate s-au petrecut foarte repede şi că banca de pe bulevard nu a găzduit funebra povară mai mult zece minute.

Conform obiceiului, de cum a dispărut urma crimei, a trecut şi o patrulă din garda naţională, reprezentând vigilenţa publică, alcătuită din oameni cinstiţi, care discutau pe marginea articolelor apărute în foile volante şi repetau întruna vechile calambururi.

Cocotte o dădu în primire pe Edmée Leber în mâinile cinstite ale acelor gardieni ai ordinii. Le povesti că ajunsese prea târziu pentru a opri fuga răufăcătorului şi, corectând amintirile confuze ale tinerei fete, descrise semnalmentele complete şi întocmai ale Domnului Bruneau, negustorul de haine.

— Uite un băiat cinstit, declară caporalul.

— Ce mai, nu există decât apostoli pe străzile Parisului, accentuă un grenadier deştept.

— Ei, totul este în regulă, adăugă ofiţerul. Înainte, marş! Dacă nu aveţi altceva mai bun de făcut…

Între timp, Échalot şi Similor ajunseseră la marginea canalului. Nefericită şi frumoasa contesă Corona alunecă sub apă cu un pietroi de gât.

— Pericol de a trăda *maşinăria!* spuse Similor cu un suspin adânc. Hai, fără prostii!

— Nu contează, murmură Échalot, privind cu melancolie apa care se liniştise, nu contează, Amédée, că nici tu, nici eu nu am fost părtaşi şi avem mâinile nevinovate în furtul bijuteriilor cadavrului. Şi noroc că Saladin este prea mic ca să păstreze amintirea acestor momente.

— A fost o brunetă frumoasă! exclamă Amédée. Am s-o revăd nu o dată în visurile mele.

Échalot îl aruncă pe Saladin sub braţul stâng şi medita cu voce tare:

— Ar fi un mijloc să scăpăm de asociaţia infernală, la capătul căreia ne aşteaptă poate ruşinea eşafodului: să ne angajăm curajoşi în jandarmeria departamentală!

Capitolul V - Funeraliile unui om drept

După grozăviile petrecute în timpul nopţii, soarele îşi reaprinse torţa ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Păsările vesele ale pădurii se trezesc exact în momentul în care animalele sălbatice încetează să rătăcească pentru a se întoarce în bârlogurile lor. Pe banca de pe bulevard stăteau acum trei frumoase lucrătoare şi spărgeau nuci în dinţii lor sănătoşi şi tari. Una dintre ele spuse, zărind câteva picături de sânge alături, în praf:

— Poate că unchiul i-o fi dat peltea de struguri mătuşii mele.

Cuvântul nu e în argou, ci un ciripit aspru al privighetorii de pădure. În căsniciile silvestre *a da peltea de struguri* înseamnează a zdrobi prieteneşte, cu o lovitură de pumn, nasul unei soţii vinovate sau arţăgoase. Şi nu suntem de lemn…

Măturătorii de ambe sexe, desfăşurându-şi pitoreasca lipsă de jenă a costumelor, stârneau valuri de praf; covoarele îşi lăfăiau nuanţele stridente pe la ferestrele deschise, în timp ce prin balcoanele învecinate cucoanele în hăinuţe scurte, albe, îşi sorbeau cafeaua de dimineaţă. Un strângător de zdrenţe, întârziat, se întorcea, legănându-şi lanterna stinsă; vinişorul alb curgea din belşug în toate cârciumile; birjele îşi luau rândul de-a lungul trotuarelor.

Era ora 9 dimineaţa. La "Café Turc" se şi agitau bilele şi tacurile pentru partidele de biliard, în timp ce cafenelele

speciale ale teatrelor îşi închideau ochii lor de veritabile bufnițe. Doamnele aparținând acelei categorii pe care scriitorii la modă le numesc "studii" alunecau în cupeuri închiriate sau se întorceau spre casă pe jos după noaptea transformată în zi.

Funcționarii, acele flori vioaie, păreau, de-a lungul întregului bulevard, o brazdă în mişcare, un val de jiletci primăvăratice şi cravate delicate. Alergau spre galera comercială, de unde ciuguleau fericiți o bucată de pâine de cinci centime; haimanalele îşi pierdeau băncuța de zece centime la cafenea; vizitiii omnibuzelor schimbau între ei saluturi curtenitoare când se încrucişau la prima cursă; statuia Coloanei din Iulie{109}, frumoasă şi nouă, îşi zornăia lanțurile de aur, emblema stranie a libertății stâlpnice{110}, condamnată pentru vecie să stea tot într-un picior.

Ce se mai vedea încă? Pe sub porți, lăzi cu lapte; măgărițe ducând în ugere câteva săptămâni de răgaz ftiziei{111}; căruțe de crevete, de cartofi, de scrumbii; şi acel om puternic, ce-şi cară în spinare publicitatea — o piramidă de coşuri împletite. Şi toate acestea într-o beție de voie bună, unii cântând cântecul străzilor, acele strigăte bizare cu modulații excentrice, alții pândind, pescuind centime sau ludovici de aur...

Desigur, tinerele noastre lucrătoare care stăteau pe bancă şi spărgeau nuci nu aveau nici o vină că nu le trecuse prin minte ideea vreunei crime. Ce li s-ar fi putut imputa era doar faptul că nu se prea spălau pe mâini. O crimă! Ce crimă? La aşa ceva nu te poți gândi decât noaptea, la ore de coşmar. Toate crimele aparțin epocii Turnului Nesle, când străzile erau înguste şi neluminate. Acuma ele se comit ori în locuri tăinuite, departe de ochii lumii, ori în teatre, la lumina rampei.

La lumina zilei pădurea este a soarelui, a bucuriei şi a cântecelor. Chiar intrarea în caverne se ascunde pe după mărăcinişuri îmbietoare.

Către ora 10, trecătorii se înmulțiră; pe la 10 jumătate era chiar afluență. Un lung şir de trupuri omeneşti care se opreşte singur când trebuie să traverseze. Oprindu-se, se dublează, se triplează, devenind deodată gloata, acea plăcere cotidiană a Parisului.

Pe la ora 11, gloata se sufoca voioasă de la Porte Saint-Denis la Bastilia.

Îmbulzeala nu se ştie totdeauna din ce anume motive se produce. Mulțimea se înghesuie mai întâi, şi după aceea se

informează.

De astă dată se ştia ceva şi chiar destul de mult: avea să treacă spre cimitir convoiul Colonelului.

Cine era acest Colonel? Colonelul Bozzo. Ce era el? Un grangur. Ce fel de grangur? La alegere. În funcție de zi, de vreme, de vântul care bătea, convoiul unui colonel, grangur în materie de nu interesează ce, poate să atragă sau o mie sau douăzeci de mii de curioşi. Depinde de felul cum operează valul care rostogoleşte bulgărele de zăpadă.

Vremea era frumoasă; primul val de oamenii se înghesuie pe traseu; erau însă unii care stăteau grupați după o socoteală anume făcută; cel puțin, aşa păreau. Convoiul promitea să fie prietenos, vesel şi meritând din plin gloata de gură-cască.

Aproape de ora 11 şi un sfert se auzi muzica militară, ceea ce însemna că defunctul fusese milionar. Iată un lucru pe care îl cunoaşte toată lumea.

Când muzica tăcu, din împrejurimile Cafenelei Turceşti, unde ne aflam, se şi putea zări un car mortuar împodobit ca baldachinul scos de ziua Domnului, tras de cai ce păreau mândri că sunt de la pompele funebre.

Din timp în timp marşul tărăgănat era întrerupt de tam-tamul înfundat, lugubru, al unei singure tobe acoperite cu pânză neagră.

În mulțime toate aceste observații şi reflecții circulau de colo-colo:

— Se spune că avea o sută şapte ani!

— Ca romul lui moş Lathuille!

— Încă o rămăşiță a vechilor noastre glorii care se duce!

— Asta n-a auzit niciodată bubuitul tunului.

— A fost colonel de cazaci!

— Ia uite, şi Béranger e în cortegiu.

— Îl prefer pe Désaugiers!

— Învârtit! Doar atât ca preoțime!

— Şi trupa! Hei, dumneata, scoate-ți pălăria! Trebuie să-l rogi pe domnul să aibă îndatorirea să se descopere…

— Hopa! Uite-l pe Gillouet! Hei, Gillouet! Sunt cu nevasta!

— Sophie, nu-mi plac aglomerările. Sunt oameni prea neîndemânatici.

— Sau prea îndemânatici!

— Hai, că vine muzica! Stai aici!

Carul mortuar trecu, înalt ca una din acele căruțe pline

eu fân, mândria Normandiei. Panglicile le țineau personalități cunoscute şi onorabile: domnul Elysée Léotard, filantropul european; domnul Cotentin de la Lourdeville, al cărui nume nu e cazul să-l mai completăm cu vreun epitet laudativ; savantul şi mult iubitul doctor Lunat; Savinien Larcin, tânăr încă, dar destul de celebru în literatură!

În urma carului mortuar, câțiva reprezentanți ai pompelor funebre, toți vechi vodevilişti, îmbrăcați în costumul impozant al instituției şi îndeplinind rolul de bocitoare, a căror existență se pierde în noaptea ceremoniilor antice.

Venea apoi trăsura clerului, după aceea un grup de şase persoane, pe jos, în mare doliu, printre care i-am recunoscut cu uşurință pe domnul Lecoq şi toate figurile întâlnite pentru prima oară în jurul patului în care zăcea neînsuflețit Colonelul.

Mai în urmă, un cortegiu lung şi lat, reprezentând toate clasele sociale, ținea pasul în reculegere. Domnii Cocotte şi Piquepuce nu lipseau; de asemenea, moş Radot, portarul casei bunului Dumnezeu şi mulți din obişnuiții cafenelei "l'Épi-Scié". Apoi, Échalot, cu obrazul lui răvăşit, purtându-l la subțioară pe Saladin; lângă Similor, superior şi important, după împrejurare, dar fără vreo urmă a emoțiilor prin care trecuse doar cu o noapte înainte.

În sfârşit, între două rânduri de soldați, mergea încet un lung şir de trăsuri de lux; şi cum grotescul îşi face loc peste tot, echipajul lui Trei-Labe, tras de câinele lui ciobănesc, încheia distinsul cortegiu.

Morții au acuma bulevardul Prince Eugéne, foarte comod pentru a fi conduşi direct la cimitirul Père-Lachaise. Pe vremea aceea, însă, trebuia făcut un mare ocol prin strada Roquette spre Bastilia. Am vrea să redăm câteva din conversațiile care au înveselit această lungă călătorie.

În cea de-a şaptea trăsură de doliu care venea înaintea caleştii goale a baronului Schwartz, stăteau doi bărbați cu înfățişare gravă, amândoi în puterea vârstei. Primul era fostul comisar de poliție Schwartz, tatăl lui Maurice, în prezent şef de secție la prefectură, al doilea, domnul Roland, tatăl lui Etienne, consilier la curtea regală din Paris.

Prezența lor la această ceremonie şi faptul că se aflau împreună în aceeaşi trăsură nu trebuie puse pe seama întâmplării de care se bucură din plin romanul nostru. Ei nu se văzuseră de 17 ani şi aici fuseseră convocați din dorința altcuiva.

În momentul ieşirii din biserică, un bărbat în doliu îi condusese spre această trăsură, închizând apoi în urma lor portiera. Când cortegiul trecea prin fața teatrelor, domnul consilier Roland spunea:

— Nici nu am nevoie să mă ascund în fața propriei mele conştiințe; toată experiența şi toate cunoştințele mele juridice îmi confirmă că André Maynotte a fost vinovat.

— Şi, totuşi, îi răspunse fostul comisar de poliție, amintirile acelea va tulbură…

Domnul Roland rămase tăcut. Era într-adevăr impresionat.

Fostul comisar de poliție reluă:

— Eu nu am prea multă cultură, dar cred că am destulă experiență. Ei bine, sunt de aceeaşi părere cu dumneavoastră: André Maynotte a fost vinovat.

— Da, fără îndoială, da, de o mie de ori da, spuse cu efort consilierul; vinovat! Vădit vinovat! Şi vreți să vă mai spun ceva? Noi suntem impresionați de o forță ocultă. Există o conspirație împotriva acestei sentințe.

— Cred; am primit scrisori…

— Eu am văzut un bărbat…

— Şi eu, spuse consilierul, care păli.

— Şi nu este oare ciudat, spuse încet domnul Schwartz, că băieții noştri îşi canalizează inspirația pe aceeaşi idee?

— Care idee? întrebă grăbit magistratul.

— Nu ştiți că scriu împreună o dramă?

— Există atâția tineri nebuni în aceeaşi situație!

— O dramă, continuă domnul Schwartz, intitulată: *Hainele-Negre*…

— Ah! exclamă fără voie domnul Roland.

— Şi subiectul este povestea acestui Maynotte!

— Ciudat, într-adevăr! îngăimă magistratul.

— Dar, continuă Schwartz, subiectul le-a fost procurat. Mereu aceeaşi forță ocultă…

— Aceeaşi conspirație…

— În fața lui Dumnezeu, pentru mine, nenorocitul acela era vinovat.

— Şi pentru mine, pe dumnezeul meu!

După o tăcere scurtă, domnul Roland zise:

— Se vorbeşte de o foarte gravă afacere de poliție.

— Nu pot să vă spun nimic precis, răspunse domnul Schwartz; domnul prefect vine şi pleacă, dar păstrează față de noi o tăcere absolută.

— Omul la care făceați aluzie este un cerşetor schilod?

Domnul Schwartz dădu afirmativ din cap.

— Şi sunteți convocat pentru astă-noapte?

— Ca şi dumneavoastră, fără îndoială, la balul baronului Schwartz.

— Şi vă veți duce?

— Da.

În trăsura care urma echipajului gol al domnului Schwartz erau de asemenea doi bărbați a căror conversație avea puțină legătură cu pompoasa şi cea de pe urmă călătorie a colonelului Bozzo Corona. Unul din ei era domnul marchiz de Gaillardbois; vom păstra tăcere asupra titlurilor şi numelui celui de-al doilea personaj şi, neținând seama de ridicolul acestei formule, vom îndrăzni să-l numim *Necunoscutul*.

Necunoscutul spunea:

— Opinia publică e şi aşa agitată. Eu nu am prea multă încredere în aceste întinse asociații de răufăcători. Dintre toate poveştile aruncate drept hrană guralivilor din vechiul oraş, treaba aceasta este cea mai uşoară.

— Totuşi… obiectă Gaillardbois.

— Eu nu contest nimic, ci doar mă îndoiesc. Puteți să-mi arătați care e ducele în chestiune?

Gaillardbois se aplecă de îndată spre portiera trăsurii şi se uită în față.

— Este cel care merge alături de Lecoq, spuse arătându-i-l.

Necunoscutul privi la rândul său îndelung şi cu atenție. Putea să vadă aşa, din spate, doar un cap elegant al unui tânăr cu profil într-adevăr burbonian. Când se reaşeză în perne, spuse:

— Din toate animalele dăunătoare din Paris, acest Lecoq este pe departe cel mai periculos.

— Vă serveşte, totuşi?

— Primul câine a fost un lup dresat… dar trebuia să muşte!

— Ce hotărâți pentru razia Hainelor-Negre? întrebă marchizul.

Necunoscutul ridică din umeri cu dispreț.

— Nimic, spuse el. Dacă închidem mâna, nu vom prinde decât vânt. Afacerea cu fiul lui Louis al XVII-lea[112] este mult mai amuzantă.

— Amuzantă! repetă marchizul.

Celălalt bărbat era un adevărat amator.

Cuvântul *amuzantă* o demonstrează cu prisosinţă. El surâdea şi îşi mângâia distrat lanţul ceasului.

— În fond, este absurd, reluă el, dar regele l-a ascultat.

— Ah! exclamă Gaillardbois, Lecoq l-a văzut deci pe rege!

— Oare nu chiar dumneavoastră v-a plătit intrarea la rege? Da, la văzut pe rege: o audienţă, o întrevedere, o bârfeală, spuneţi-i cum vreţi, dar a durat două ore încheiate, după ceas.

— Şi regele ce-a spus?

— Hm, hm! Regele vorbeşte în şarade, doar ştiţi. Se pare că există lăzi întregi cu dovezi, titluri, acte de notorietate, mărturii. Richemond, Naundorf, Mathurin Bruneau nu sunt nimic pe lângă acel prinţ moştenitor! Există scrisori ale papii, ale lui Louis al XVII-lea, ale ducesei d'Angoulême, scrisori de-ale lui Péthion, de-ale regelui Angliei şi împăratul tuturor Rusiilor, de asemenea scrisori ale lui Bourrienne şi ale lui Charette! Este de-a dreptul uluitor!

— Şi tatăl lui ce-a devenit? întrebă marchizul.

— Asta rămâne secretul domnului Lecoq.

— Şi ce avantaj ar putea realiza regele?…

Necunoscutul îl opri cu o privire.

— Ei asta-i! spuse el. Dumneavoastră deci nu ştiţi nimic!

— Eu sunt cel care a adus afacerea, răspunse marchizul cu un aer înţepat.

— Da, aşa cum aduce factorul o scrisoare pecetluită. Eu mă interesez de dumneata, dragul meu. În birourile noastre trebuie să vezi mai departe de vârful nasului. Regele ar putea să realizeze un avantaj… Vei înţelege că acest mizerabil Lecoq este indiscutabil un cap politic. Să admitem că toată povestea cu prinţul moştenitor ar fi întemeiată în mod juridic, iar el ar avea de trei ori mai multe dovezi decât ar fi nevoie ca să poată spune: "Iată un rege legitim"…

— Rezultat preţios!

— Încearcă să urmăreşti firul: acel rege fiind legitim, ăstălalt rege legitim cade în baltă; Henri al V-lea devine un simplu răzvrătit. Şi vrei dumneata să-mi spui ce lipseşte celor cinci şesimi şi jumătate din onorabilele capete care compun partidul vostru pentru a-şi schimba brusc opinia credinţei lor?… Fiindcă dumneata nu îţi faci iluzii că ai fi singurul dintre ei, presupun… Dumneata ţi-ai schimbat opinia…

— Ce lipseşte? Lipseşte desigur un motiv, spuse Gaillardbois roşind.

— Iată-l motivul! Iată ceva mai mult decât un motiv! Iată

o necesitate care proclamă însuşi principiul pe care fostul dumitale partid se cocoață ca un papagal pe bățul lui. Ramura mai veche nu rămâne decât o ramură a casei d'Artois…

— Dar acest nou pretendent vă jenează tot atât cât şi celălalt!

— Nu chiar! Lecoq v-ar înfăşura în batista lui de buzunar. Acest nou pretendent este un băiat drăguț, care se mulțumeşte cu titlul de prinț moştenitor, cu câteva milioane venit, un castel regal drept reşedință, un palat drept casă, un fel de Carol Quintul, mai puțin rasa de călugăr: un rege beneficiind de averea rămasă de la cel decedat…

— El abdică! izbucni marchizul, frapat în sfârşit de materializarea ideii.

— Zău! În favoarea noastră. Iar familia lui Charles al X-lea rămâne cu câțiva soldați ai lui Louis al XV-lea, de care foburgul Saint-Germain, convertit, râde cu hohote.

— Dracul să mă ia, spuse Gaillardbois, asta da combinație! Se va realiza oare?

— Dacă vreau eu, răspunse scurt Necunoscutul.

— Şi dacă va avea fonduri, adăugă marchizul.

Necunoscutul răspunse nu fără un oarecare afectat respect:

— Acest Lecoq se face forte pentru patru sau cinci milioane.

— De unde va pescui el atâta bănet? se miră Gaillardbois.

— Dacă ar exista cu adevărat armata Hainelor-Negre… se gândi cu voce tare Necunoscutul, care îşi puse degetul la frunte în semn de cugetare.

Cortegiul depăşea în acest moment strada Les Filles-du-Calvaire.

Etienne, amestecat în mulțime, dar nu ca să urmeze convoiul, ținea de braț pe unul din acei oameni neglijenți îmbrăcați cu haine pretențioase dar ieftine, caraghioşi din cap până în picioare, de la pălărie până la pantofi, plus îngâmfarea prostească ce se revarsă din toți porii lor, unul din acei măscărici ai civilizației noastre cărora în teatru li se spune *artişti*, iar în limbajul simplu al celorlalte cartiere, *cabotini*. Etienne pusese mâna pe el şi nu i-ar fi dat drumul nici pentru un imperiu. El vorbea întruna şi nu ştia că trece un car mortuar, îi povestea drama acestui pârlit actor de mâna a doua, care îşi câştiga existența exact din aşa ceva.

Artistul arunca priviri impertinente femeilor pe lângă care treceau. Midinetele[113] îl considerau bărbat frumos, pentru că purta la gât o cravată roşie şi la cămaşă guler de hârtie.

— Sunt sigur, spunea Etienne, colaboratorul meu se căsătoreşte şi mă lasă baltă. Este un băiat inteligent, dar care nu ar fi reuşit. Dragul meu Oscar, îţi voi încredinţa un rol de cinci sute în piesă dacă ai să-l convingi pe directorul dumitale...

— Directorul meu este un catâr, răspunse dragul Oscar cu sinceritate.

— Cert e că, neîncredinţând un rol de piesă unui tânăr de talia dumnitale...

— Ce plăteşti, Fanfan?

— Ce vrei!

Pentru a-l încânta pe acest influent Oscar, al cărui director nu l-ar fi lăsat nici să-i lustruiască pantofii, Etienne şi-ar fi dat şi tinereţea. Oscar pretinse vin fiert, dar servit numaidecât.

— Colaboratorul meu avea prea multe pretenţii literare, reluă Etienne când se aşezară la masă într-una din acele "Cafés d'acteurs" pe unde îşi pierd vremea figuranţii şi care mărginesc bulevardele mărginaşe. Pretenţii care mă fac să râd! Am pornit de la Corneille! Ceea ce trebuie este ambianţa...

— Şi tutun, adăugă Oscar.

— Chelner! Tutun... Am ambianţa, încă o ambianţă mai potrivită decât cea din *Victorine*, *sau noaptea este un bun sfătuitor*... Un cadru viu, strălucitor, arzător.

— Foc! comandă Oscar.

— Chelner! Foc!... Ce este ambianţa din *Victorine*? Un vis!

Oscar spuse, aprinzându-şi pipa:

— Mulţumesc, slavă Domnului, nu era decât o iluzie funestă!

— Un vis este învechit ca regele Herod. Eu, personal, nu aş vrea să mă servesc de un vis când mi se garantează o sută de reprezentaţii de trei mii.

— Mie, spuse Oscar, nu mi s-ar părea de nesuportat să iau o gustare.

— Chelner, friptură rece!... În locul visului, eu pun, ghiceşti ce?

— O iluzie, ghici de îndată Oscar, care căscă, apoi continuă să mănânce.

— N-ai prins încă!
— Îmi e indiferent.
— Credeam că te interesează…
— O, enorm!… Dar mă usuc după o sardea în ulei…
— Chelner, o sardea în ulei… În locul visului pun o colaborare, înțelegi?
— Nu, răspunse Oscar, îți fac trei colaborări cu şapte franci, dacă te aranjează… Ascultă, vrei să ne tutuim?
— Cred şi eu! răspunse Etienne, onorat până la măduva oase lor.
— Ei, atunci fă rost de pateu de ficat, nu prea alterat. Îmi place.
— Chelner, un pateu de ficat proaspăt… Uite cum înțeleg eu să fie înlocuit visul cu colaborarea noastră. Cei doi autori sunt în acțiune din plin. Ei au impresia că imaginează drama, când acolo, drama există…
— Cine ce imaginează? îl întrerupse Oscar cu gura plină.
— Nu… vreau să spun că drama imaginată, din întâmplare este o realitate, înțelegi?
— Cred, bătrâne, că înțeleg.
— Şi ce părere ai?
— Coniac!
— Chelner, coniac! Există o îndrăcită de casetă care joacă un rol…
— E rolul meu?
— Sunteți tare nostimi voi, actorii! Caseta este a lui Olympe Verdier.
Oscar se sculă de la masă.
— Să nu intrăm încă în detalii, spuse el cu morgă. Eu doresc să contactez cu tine o datorie de onoare de cinci franci… şi vino din nou să mă aştepți mâine, în acelaşi loc. Te voi răsplăti cu încă un prânz.
Fără îndoială, norocul surâdea debutului lui Etienne. Cumpărase influența lui Oscar.

În această clipă se cobora din trăsură la poarta cimitirului Pére-Lachaise. Domnul Schwartz, fostul comisar de poliție, şi domnul Roland îl salutară respectuos pe Necunoscut.

Lângă groapă, domnul Cotentin de la Lourdeville pronunță discursul obişnuit. Vorbi despre neajunsurile vechiului regim, despre excesele Revoluției, despre bătăliile Imperiului; asta, asta şi ăia; îl prezentă pe clientul său (se poate ca şi morții să aibă nevoie de avocați!) cum renunțase la cariera armelor şi se dedicase în exclusivitate filantropiei. Plăcerea jocului, înflăcărarea tinerească, pasiunile, dacă ăsta este cuvântul, au făcut mai eroic apostolatul eminentului om pe care îl regretăm cu toții astăzi. Aceste suflete mari pot fi pline de asta şi aia; floarea binelui, germenul răului... Desigur, nu se poate spune că a fost răpit din primăvara vieții, fiindcă primăvara celui de-al o sutelea an avea în curând să se împlinească, iar vigoarea temperamentului răposatului făgăduia încă de aici înainte o lungă carieră. El citea fără ochelari!

Un murmur măgulitor primi acest gest oratoric. Cotentin îşi manifestă supărarea de a nu se putea extinde despre asta şi aia, şi iarăşi asta, mai ales asupra călătoriilor nobilului său prieten în diferitele capitale ale Europei, călătorii atât de profitabile omenirii; dar cel puțin el putea să constate, cu lacrimi în ochi, că acest mare cetățean temperase moravurile unui întreg ținut şi aprinsese torța civilizației în adâncul desişului corsican.

— Adio, colonel Bozzo-Corona! termină el. Adio, venerabilul nostru prieten! Din înaltul cerurilor, supremul tău refugiu (*ultim locaş* fusese folosit de domnul Scribe), coboară-ți privirile asupra acestei imense mulțimi care va lua, în fiecare din cele cincizeci de mii de inimi, sfânta relicvă a amintirii tale!

Interesant. Oare cuvintele lui treceau pe deasupra a cincizeci de mii de inimi? Ca să nu îl imităm pe domnul Cotentin în exagerările sale, vom spune că vorbele lui păreau destinate doar câtorva sute de perechi de urechi. ARDE! fusese spus într-un grup. După aceea circulară cuvinte frânte: *la prânz*, *jocul*; apoi nume şi aceste nume păreau un fel de triere, căci se formară diferim grupuri.

Domnul Cotentin, felicitat călduros, răspundea cu modestie:

— Trebuia trecut repede peste asta şi aia...

În timp ce mulțimea se scurgea, un om îmbrăcat simplu, ca un lucrător, se apropie de Necunoscut, care tocmai punea piciorul pe treapta trăsurii sale, şi îi spuse foarte încet:

— *Arde. Se va lumina de ziuă la amiază*, la cafeneaua "l'Épi-Scié". Se face jocul.

Capitolul VI - Reuniune în familie

Geografii au dreptate: nu există nici o grădină mare în strada a Thérèse nici o grădină mare şi că niciodată vreo locuință princiară, cum trebuia să fie cea a influentului baron Schwartz, nu a fost construită în strada Enghien. Alții, însă, dimpotrivă chiar i-au reproşat nişte pretinse transparente ale unor măşti dincolo de care se puteau distinge personalități care au existat cu adevărat.

Geografii au dreptate: nu există nici o grădină mare în strada Thérèse, iar casa baronului Schwartz nu putea fi văzută în locul unde am amplasat-o noi. Ceilalți însă nu au dreptate.

Luați deci numele străzii Enghien drept fictiv şi intrați cu noi în palatul acestui financiar zgârcit la vorbă. Să nu vă temeți că vom încape nişte descrieri sfâşietoare, romanul nostru este acum într-un stadiu prea avansat ca să ne mai pierdem în amănunte; închipuiți-vă sunt vreo cinci sute, la alegere. Dar opriți-vă la cel mai frumos.

Sigurul lucru care se cuvine să fie ştiut, pentru înțelegerea dramei este că birourile ocupau parterul şi mezaninul, în față, restul clădirii spre stradă servind drept anexe administrative, iar casa propriu-zisă se ridica strălucitoare şi cochetă în spate, între minunata curte şi grădina fără cusur. Pe cele două laturi ale curții se vedeau grajdurile şi remizele pe partea stângă, iar pe dreapta, oficiile, şi deasupra lor, etajele cu galerii care legau cele două clădiri principale.

În acea faimoasă zi de miercuri, către amiază, birourile funcționau ca şi cum nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat; domnul Champion îşi făcea casa curentă la mezanin, puțin formalizat, de faptul că de trei zile patronul îşi dădea personal

osteneala de a-i lua locul în încasările de fonduri foarte importante, al căror plasament rămânea pentru el un mister. Chiar se plânse de dimineaţă soţiei, în acele momente de expansiune care urmează trezirii din somn:

— A fost bun peştele de duminică, ai, Céleste?

Şi la răspunsul afirmativ al doamnei Champion, el adăugase:

— Există invidioşi în toate profesiunile. Eu nu mă gândesc că secretele patronului sunt încununarea mulţumirilor, fiindcă întreprinderea "Schwartz" nu te poate lipsi de un om că mine. Totuşi, e ceva caraghios în treaba asta. Domnul mi-a luat înapoi cheile casei celei mari, în care sunt închise valori cu totul deosebite. Nu se poate să fie vreo lovitură de Bursă, căci în situaţia pe care o are, domnul Schwartz poate să opereze fără acoperire. M-am gândit la vreun împrumut neclasat. Omul ăsta va ajunge ministru… Dar n-ai putea crede, Céleste, geloşii îmi atrag pe de altă parte succesul la undiţă.

— Nu există mulţi pescari de talia ta, răspunse Céleste, care, adunând laşităţi, îşi păzea liniştea căsniciei.

Pentru balul din seara aceea, doamna Champion îşi aranja o toaletă extraordinară; la bal urma să asiste şi maestrul Léonide Denis, notarul. Şi între Léonide şi Céleste, fidelă îndatoririlor de soţie şi mândră de Champion al ei, exista totuşi de douăzeci şi şapte de ani una din acele iubiri platonice care nu se sting decât o dată cu viaţa.

Toată casa era propriu-zis cu susul în jos. Încă din 1842 familia Godillot avea grijă de apartamente şi de aceea se lăfăiau peste tot; stăpânul şi stăpâna casei, bineînţeles, nu luau în nici un fel parte la această muncă înverşunată, şi abia dacă soţii Éliacin aruncau o privire languroasă preparativelor. Nimic deosebit nu lăsa să se întrevadă vreo viitoare peripeţie. Servitorii umblau încolo încoace cu un aer degajat, şi chiar influentul Domergue arbora calmul lui de toate zilele.

Numai doamna Sicard, camerista elegantă, care aducea din vizitele periodice făcute la "naşa" acel puternic parfum de tutun; dădea semne de nelinişte. Curiozitatea nesatisfăcută o îmbolnăvea. Nu înţelegea de ce doamna baroană, în loc să se ocupe de toaleta pentru bal, aşa cum s-ar fi cuvenit, pierdea vremea cu nişte tineri pe care ea nu ar fi dat nici măcar un păhărel din lichiorul de coacăze pe care îl bea pe furiş.

Într-adevăr, îmbrăcată în rochie de casă, doamna baroană stătea retrasă în dormitorul ei. Pe figura palidă se

vedea o teribilă oboseală, dar frumusețea ei căpăta şi din aceste semne de nelinişte un farmec cu osebit. Fără să strălucească mai puțin sau mai mult ca de obicei, era emoționată, iar cei doi copii care o înconjurau îi sărutau mâinile albe, plini de admirație. Maurice Schwartz, la fel de palid ca şi baroana, stătea în picioare, privind-o fascinat; Edmée Leber se aşezase pe o pernă la picioarele ei şi simțea încă pe frunte senzația acelui sărut matern.

Edmée avea ochii în lacrimi; vorbea mama lui Michel. Maurice încerca o emoție specifică temperamentului său, în inima autorului dramatic făcându-şi loc fără voie acel simțământ artificios care printr-un ciudat proces transformă realitatea în replici, în tirade supărătoare, exagerate şi pline de patos.

El însuşi, trebuie s-o mărturisim, era un caz foarte civilizat de holeră teatrală. Germenele abia îl atinsese; rămânea un tânăr demn de admirat, putând înțelege şi simți efortul curajos, calculele eroice, durerea sfâşietoare a acestei nobile şi frumoase făpturi care greşise poate, dar care astăzi se reabilita prin martiriul unei imense ispăşiri.

Baroana tăcuse, dar Edmée şi Maurice tot o mai ascultau. Ea vorbise mult timp cu ochii uscați, dar cu inima sfâşiată de amintiri cumplite.

— Am spus tot, reîncepu ea după ce îi sărută pe amândoi. Blanche nu trebuia să mă audă, fiindcă, fără să vreau, îl acuzam într-un fel pe tatăl ei; cât despre Michel, poate mi-ar fi fost mai greu să mă spovedesc lui. I-am spus totul celei care va fi soția fiului meu şi tânărului care va trebui de aici înainte să-mi protejeze fiica. Voi aveți dreptul să cunoaşteți înspăimântătoarea slăbiciune ce se ascunde sub masca strălucirii noastre.

Greşeala mea a fost că m-am temut şi am crezut prea repede că am fost părăsită de mila Providenței. Ştirea morții lui André mi-a zdrobit inima: nu mai eram eu însămi. Gândul că aş putea ajunge la închisoare mă înnebunea, şi toată tandrețea, devotamentul şi generozitatea lui au ținut trează în mine această spaimă.

Eram singură; şi totdeauna gândisem să rămân singură dar o influență, ca o vrajă nevăzută, mă împresura şi mă fascina. Această căsătorie mi s-a părut atunci o pavăză între mine şi spaimele mele. Am intrat în această viață ca într-un azil, şi am găsit, dacă nu chiar fericirea, cel puțin o oarecare linişte, până în ziua când am descoperit scrisorile lui André.

V-am spus pe scurt despre ce era vorba în acele scrisori care acum sunt poate în mâna duşmanului nostru de moarte. Azi-dimineață fiecare din voi mi-a adus veşti proaste, ca şi cum orice clipă din zi ar trebui să îngroaşe mănunchiul de amenințări care îmi baricadează drumul: Maurice, tu mi-ai adus la cunoştință furtul casetei, şi tu, Edmée, furtul mănuşii de oțel. Cele două lovituri sunt date de aceeaşi mână. Tot ce am făcut de şaptesprezece ani încoace se spulberă. Puterea legii stă la uşa mea, ca şi în cea de-a doua zi după ce ne-a lovit pentru prima oară nenorocirea.

— Dar lucrurile s-au schimbat mult de atunci... încercă Maurice.

— Da, s-au schimbat, copiii mei: nu mă mai tem. Dacă mă mai înfioară ceva, este gândul pentru fiica mea. În ceea ce mă priveşte, sunt resemnată şi pregătită...

Toate frământările lui Edmée se oglindeau în ochii ei frumoşi, plini de lacrimi. Ea luă mâna baroanei şi i-o sărută uşor.

Maurice spuse:

— Tatăl meu s-a înşelat atunci, ca atâția alții la începutul acestei afaceri diabolice. Tatăl meu este un om integru şi bun. Ce-ar fi să mă duc să-i vorbesc?

Privirea tristă, dar fermă, a baroanei îl făcu să tacă.

— Tatăl dumitale nu ne-a îngăduit nici măcar să ne apărăm, spuse ea cu greu. Veți putea face totul pentru viitorul fiicei mele, pe care ți-l încredințez, Maurice, pentru mine nu poți face însă nimic, nimeni nu poate face ceva, în afară de omul care are dreptul să prindă torța, pentru a aduce lumina în acest întuneric; omul care a suferit mai mult decât noi şi pentru noi; cel pe care eu l-am plâns cu lacrimi fierbinți şi a cărui înviere îmi aduce acum o tristă şi jalnică bucurie pentru că între noi doi există o prăpastie.

— Trăieşte? întrebă Edmée.

De altfel Maurice îl înviase demult în piesa lui. Drama aceasta îl obseda într-atât, încât lua proporțiile unei profeții.

Baroana îşi puse mâna pe fruntea arzândă.

— Îl simțeam în jurul meu, spuse ea. Deseori îmi înăbuşeam elanul, de parcă aş fi vrut să scap de o superstiție, fie că-mi aducea speranță sau teamă. Dar totul oră în zadar: presentimentul mă stăpânea mai puternic; el devenea certitudine într-atât încât mi se părea că fantoma mult iubită neştiind chinul vieții mele şi necunoscând lupta din inima mea, îşi luase chipul răzbunării. Şi nu m-am înşelat: am fost

condamnată de justiția lui. Acum, copiii mei, am terminat cu trecutul; rămâne prezentul. Vă repet, voi aveți dreptul să cunoaşteți totul.

Baroana scoase din sân o scrisoare ghemuită şi jilavă. Cu un zâmbet plin de tristețe, făcând aluzie la aspectul scrisorii, spuse:

— Astăzi am primit-o… Este de la soțul meu, de la cel care în fața lui Dumnezeu rămâne soțul meu. Voi sunteți foarte tineri, dar veți cumpăni mai târziu, pe tot parcursul lui, sacrificiul bietei femei care v-a dezvăluit fără rezerve şi fără să ascundă nimic prăpastia ruşinii şi a nenorocirii ei.

Edmée şi Maurice se apropiară şi râmaseră o clipă stânjeniți.

— André Maynotte, continuă baroana oftând, a fost la câțiva paşi de mine în biserica Saint-Roch când m-am căsătorit cu domnul Schwartz. Atunci s-a îmbolnăvit grav şi a zăcut timp îndelungat; apoi a plecat din Franța, ca să nu mă dezonoreze. O mână nemiloasă l-a pândit însă tot timpul. Arma care îl mai lovise şi-a repetat lovitura. A fost condamnat la spânzurătoare pentru furt, de astă dată la Londra.

— Pentru furt, de două ori condamnat pentru furt! spuse Maurice.

— Da, el, cinstea personificată. A evadat şi din închisoarea de la Londra, aşa cum şi-a sfărâmat lanțurile la închisoarea de la Caen. Providența l-a ajutat.

În rândurile pe care mi le scrie aici, pe jumătate şterse de lacrimile mele, îmi povesteşte cincisprezece ani din viața lui. Este absolut un miracol fără precedent cât se poate suferi fără să mori. André trăia pentru fiul lui. Pe mine nu mă mai iubea… Şi de ce m-ar mu fi iubit?

Trăia pentru fiul lui şi pentru a se răzbuna. Să nu uităm că este corsican. S-a strecurat până în tabăra duşmanilor lui. Cele două condamnări — una de douăzeci de ani muncă silnică, cealaltă la moarte — îi dădeau un drept cumplit în fața lor. Acolo, în acele tenebre, există legi făcute special pentru a lupta împotriva legii. V-am spus ce e cu Hainele-Negre: nici maeştrii primului grad, ai primei trepte, nu mai puteau întreprinde nimic împotriva lui André, sfințit de dubla condamnare.

Puteau doar să-l înşele; au făcut-o, derutându-l şi îndreptându-i mâna răzbunătoare împotriva unui nevinovat, cel puțin nevinovat din punctul de vedere al crimei care a tras nenorocirea noastră a tuturor, draga mea Edmée.

Ani în şir André a crezut că baronul Schwartz a fost autorul furtului comis la Caen, care a adus ruina nefericitului dumitale tată în noaptea de 14 iunie 1825. Existau dovezi ciudate în sprijinul acestei erori, încă din timpul când André era deținut la Caen, în scrisori îmi amintea de apariția acelui Schwartz, sărac şi fără resurse, în prăvălia noastră, îmi relata cum s-a urcat în aceeaşi diligentă cu mine atunci când am fugit la Paris, de cuvintele cârciumarului Lambert, care a fost complice la furt: "Haina Neagră a prins două muşte dintr-o lovitură!" Era vorba de tânăra negustoreasă de fier vechi!

Şi iată mă regăsea măritată cu cerşetorul de altădată care acum sute de mii de franci, acelaşi om care nu-mi înmânase scrisorile pe care i le încredințase pentru mine în insula Jersey!

Ceea ce l-a salvat pe baronul Schwartz a fost o altă eroare: André a crezut că îl iubeam. Şi André este cel mai generos om din lume!

El era judecător; el se făcuse judecător. El nu s-a comportat însă ca aceia care l-au condamnat, el care nu cunoaşte nici frâiele legii, nici practica dezbaterilor şi a mărturiilor sub prestare de jurământ. El avea timp să se lămurească. Îşi trăia viața numai pentru această acțiune. A aşteptat, a căutat şi a găsit.

Baroana despături scrisoarea şi o deschise, sărind primele două pagini scrise mărunt şi înghesuit.

— Tot ce v-am spus este scris aici, spuse ea strângând la piept hârtia cu un gest aproape religios. Restul trebuie să vă fie citit pentru că numai astfel vom şti, ce ne rămâne de făcut. Ascultați:

"... *Bărbatul care mi-a vândut mănuşa este mort; cel care s-o servit de ea trăieşte. Dumneata îl cunoşti, Julie, de mai mult timp decât mine, fiindcă el a fost cauza plecării noastre din Corsica. Îl am la mână, aşa cum m-a avut el pe mine atâta timp. În douăzeci şi patru de ore, asociația Hainelor-Negre va fi zdrobită.*

Ştiu totul. Dumnezeu mi-a ajutat să citesc în inima dumitale ca într-o carte. Trecutul nu mai poate reînvia; totuşi, am avut o mare bucurie în momentul în care privirea mea a putut pătrunde până în adâncul gândului dumitale. Ai spus adevărul: pe eşafod m-ai fi urmat... Dar viața trăită în umilință este un supliciu mult mai aspru.

Nu am nimic să-ți iert. Mi-aş da pentru dumneata mai mult

decât viața.

Domnul Schwartz, fără să fie vinovat, aşa cum am bănuit la început, îşi merită o ispăşire. Şi va ispăşi exact pentru cât a greşit: nimic mai mult. El este tatăl unei copile minunate, a cărei mamă eşti dumneata.

Totul este prevăzut şi hotărât în jurul dumitale, independent de dumneata; nu uita aceasta. Cei care se apropie imprudent de anumite mecanisme puse în mişcare de forțe motrice pot fi zdrobiți.

Pentru câteva ore voi sunteți victimele unor concursuri bizare de împrejurări, impulsionate de o forță mai puternică decât cea a forței motrice. Nu vă mişcați, este un sfat şi un ordin.

Orice i s-ar întâmpla lui Michel, atât dumneata, cât şi Maurice şi Edmée, pe care îi cunosc şi îi iubesc, nu vă mişcați. Eu sunt aici, veghez răspund de tot, în afară de o mişcare imprudentă care l-ar face pe acel membru al familiei voastre să cadă în dinții maşinăriei infernale.

Nu vă faceți griji, mai cu seamă de Michel. El este un leu. A trebuit să-l leg în lanțuri şi să-i pun botniță.

Mă veți vedea în noaptea asta..."

Baroana Schwartz se opri, fiindcă din anticameră se auzea o discuție zgomotoasă. Uşa se deschise şi intră Michel cu fața congestionată şi plin de sudoare.

— Ştiam eu bine că vă găsesc aici pe toți! strigă el. Nu voiau şi mă lase trec, dar nimic astăzi nu-mi poate sta în cale... Iată-te fericit, logodnicule!

Surâzând, îi făcuse un semn cu capul prietenului său Maurice, apoi sărută mâna mamei lui şi fruntea lui Edmée.

Baroana nu putu să nu zâmbească, într-atât această scenă părea tipică unei familii...

— Mâine dintre noi nu va mai lipsi Blanche! se gândi ea cu voce tare.

— Vă deranjez? zise Michel. Nu vă cunosc secretele. Am să vi le spun însă pe ale mele: am ieşit din închisoare.

— Din închisoare! repetară baroana şi Edmée.

— Da, din închisoarea "Sainte-Pélagie", unde mai devreme am fost ferecat prin grija acelui bun domn Bruneau şi a onorabilei lui asociate, doamna contesă Corona. Ce le-oi fi făcut eu ăstora, ştii cumva dumneata, mamă?

— Nu, răspunse baroana; nu ştiu.

Cuprinsă deodată de o spaimă inexplicabilă, gândurile ei

rătăceau. Fără să îşi poată închipui ceva anume din ceea ce avea să se întâmple, presimțea o catastrofă; chiar André când se referise în scrisoare la Michel îl voia în lanț şi cu botniță.

— E bine să ai prieteni, continuă Michel. Bine că am avut timp să-i scriu un cuvânt lui Lecoq şi să primesc şi răspunsul; polița mea fusese lichidată. Şi, dă bice, vizitiu! Şi acasă ştiți ce mi s-a întâmplat? Caseta furată. Între noi fie vorba, dacă ar fi conținut bijuterii sau valori, poți să fii liniştită, mamă. Tâlharul n-a avut timp să facă uz de ele.

— Care tâlhar? întrebă baroana din ce în ce mai neliniştită.

— Veți vedea am eu demult ideea mea. Am coborât scara din patru în patru trepte. Am vrut să ştiu adevărul… O ocazie într-adevăr! Oamenii poliției stăteau jos şi dădeau semnalmentele exact ale omului meu, informându-se…

— Te rog, de cine vorbeşti? întrebă sfârşită baroana.

— Spune-i numele, Michel! zise Edmée cu autoritate.

— Numele? Uite că nu mi-l aduc aminte! Dar este unul din numele pe care şi le ia acest Bruneau când dă o lovitură…

— Şi de ce îl căutau? întrebă Maurice.

— Nu pentru premiul virtuții, prietene. Îmi voi aminti imediat acel nume. În orice caz, am pus copoii pe urmele lui, casa a fost încercuită, şi comisarul, după ce şi-a legat eşarfa, a urcat scara acestui Bruneau… Dar ce e cu voi? Toți?

Toți erau palizi şi tăcuți.

— Caut în minte acel diavol de nume… continuă el. Stați, da, Maynotte, zău! André Maynotte!

Baroana sări în picioare dreaptă, iar Michel făcu un pas înapoi văzând privirea ei înspăimântătoare.

Tocmai atunci doamna Sicard, fericită să facă exces de îndatoririle ei, intră speriată.

— Domnul baron! exclamă ea. Domnul baron, care vrea să vină aici, în dormitorul doamnei!

— Pofteşte-l, spuse automat Julie.

Domnul Schwartz îşi făcu apariția de îndată. În ultimele trei zile se schimbase mult şi parcă îmbătrânise, dar el simula un mare şi perfect calm.

— Veşti! spuse el, purtând pe deasupra celor de față o privire tristă, dar în acelaşi timp îngrijorată. Neobişnuite! Înmormântare splendidă. Contesa Corona asasinată astă-noapte.

— Contesa Corona! Asasinată! repetă baroana, ca şi cum creierul ei zdruncinat ar fi prins cu greu sensul cuvintelor.

— Femeie frumoasă! Nenorocire! spuse baronul Schwartz.

Apoi, cu vădita intenție de a da o lovitură, adăugă fără elipsă:

— Domnul prefect a fost încântător pentru noi. Va veni astă-seară la bal.

— Vă rog, nu va împanicați. Eu sunt mai tare ca niciodată.

— În ce o priveşte pe contesa Corona, spuse Julie, se ştie...?

— Haine-Negre, întrerupse bancherul, reluându-şi stilul prescurtat. Casă împresurată strada Sainte-Elisabeth.

— Dinspre strada Saint-Martin? întrebă grăbit Michel.

— Exact! răspunse domnul Schwartz, care se întoarse pe loc şi se îndreptă spre uşă. Un anume Bruneau.

— Înseamnă că e tâlharul acela! exclamă Michel, ținându-se după bancher.

Edmée şi Maurice o prinseră de brațe pe baroană, care îşi pierdea puterile.

Michel continuă:

— Întâmplarea a vrut... Am dat indicii agenților.

— Bune indicii! zise domnul Schwartz trecând pragul fără să mai uite înapoi; capcană organizată. Nici o pisică nu iese din cele două case lipite una de alta, nici o făptură, în afara lui Trei-Labe, domnul Mathieu.

Michel reveni spre mama sa şi vru să se apropie. Dar mâna baroanei îl respinse cu groază.

— André Maynotte este tatăl tău! îngăimă ea închizând ochii.

Michel rămase o clipă ca trăznit; apoi, fără să spună un cuvânt, se repezi afară.

Alerga pe străzi ca un turbat, neştiind prin ce anume mijloace ar putea să rupă cercul poliției care îl împresura pe tatăl său: ajungând lângă Saint-Martin se auzi strigat.

Trei-Labe trecea în echipajul lui tras de clinele ciobănesc. Părea să fie în bună dispoziție. Din desişul părului zbârlit care îi încadra fața nemişcată ca o mască răzbătea parcă un surâs.

— Vin de la dumneata de-acasă, domnule-Michel, spuse el voiam să vă dau veşti de la vecinul Bruneau. Dacă pe undeva sunt persoane care se neliniştesc şi se frământă pentru el, duceți-vă acolo şi spuneți-le că toate întâlnirile rămân valabile pentru astă-seară. Să mai spuneți că şi caseta

este în mâini bune, caseta pe care nu ați știut să o păstrați. Vă salut, tinere; în închisoare ați fi fost la adăpost. Dar, din moment ce sunteți afară, fiți atent, există capcane!

Capitolul VII - Se face jocul

Regina Lampion era o femeie frumoasă: nici un istoric nu va putea spune altfel: Sophie Piston, iubita lui Piquepuce, şi sensibila Sapajou, doamna gândurilor lui Cocotte, aveau farmecul lor aparte şi beau absint ca îngerii; mai era Riquette, într-adevăr iute de picior; apoi Caporal, care fuma mai ceva decât un coş de sobă, şi Rebeca mereu umflată de pachetele furate din magazinele de noutăți: toate nişte nostime, care pe deasupra mai aveau şi frumusețea, acel dar al zeilor, şi talentul, care se capătă numai prin studiu… Dar cum soarele este superior aştrilor nopții, tot aşa Mazagran îşi eclipsa toate rivalele.

Cu alte cuvinte, Mazagran era la modă. Prin cele mai întunecate tufişuri ale pădurii Parisului ea se bucura de faimă. Numele celebru pe care îl purta stârnea ecouri la răspântii întunecoase unde animalele neîmblânzite se muşcau între ele pentru un surâs de-al ei.

Rămăsese cheală în urma unei maladii, dar în gură mai avea destui dinți, şi când un strat țipător de roşu mineral îi lumină obrazul tăbăcit, ea le întorcea la toți inima pe dos, ca pe-o mănuşă.

Cam atât despre această seducătoare, care şi-a întins tentaculele vrăjite în calea înfocatului Similor.

De ce nu avem noi timp şi spațiu să vă cântăm aşa cum s-ar cuveni idila acelor afurisite desişuri!

Drama noastră nu ne dă răgaz. De la Mazagran nu vom reține decât un surâs, căci pentru noi, în acest loc al desfătării, în cafeneaua "l'Épi-Scié", se va desfăşura o scenă foarte sobră.

Personajele cărora la cimitir li se aruncaseră din treacăt cuvintele: *La amiază. Jocul!* erau fiecare la postul lor, în picioare în jurul biliardului sau aşezați pe banchetele învelite cu fâşii de rogojini, acestea fiind locurile obişnuite ale "galeriei".

Échalot, aşa cum îl cunoaşteți, "fuma trabuc", întocmai

ca defunctul secretar de stat Chamillart. În orice loc al biliardului ați fi dorit să-l păstrați, el v-ar fi marcat direct cu banda prin ricoşeu, după interesul sau capriciul lui, în fiecare clipă, la temperamentele modeste se descoperă un nou talent; acesta, este farmecul lor.

Échalot nu îşi scotea niciodată haină din pricina cămăşii pe care spălătoreasa i-o ținea amanet, dar îşi sufleca mânecile, îşi ridica sorțul de farmacie şi îl încredința pe Saladin cuiului din perete. Liber în mişcări, îşi ungea tacul şi începea să înşire boabe cu entuziasm.

În toiul jocului, regina Lampion îşi arătă fața rubicondă la uşa biliardului şi spuse:

— Domnul Mathieu vă aşteaptă!

Tacurile fură lăsate la rastel, galeria se sculă, Échalot — pentru a întrebuința propria lui expresie — se împreună cu Saladin, şi chiar Similor, aruncând spre Mazagran flacăra unei ultime priviri, se prezentă la ordin.

Domnului Mathieu nu-i plăcea să aştepte.

Sta singur într-una din sălile cafenelei, cocoțat pe o masă şi rezemat de zid. După spusele tuturor acelor domni, când îl vedeai astfel, de la înălțimea omului, cu picioarele în față, părea cineva, şi trebuie să fi avut totuşi pe dracu în el pentru că, în ciuda infirmității, să aibă un loc important în organizație. Era temut şi era admirat; acest Richelieu mutilat de o regalitate tenebroasă, inspira ofițerilor inferiori şi soldaților armatei lui un respect înfricoşător.

Intrarea se făcu în linişte. Fiecare privi pieziş acest cap ca de piatră, încadrat de claia de păr rebel. Doar femeile mai îndrăzniră să se apropie, riscând, în baza galanteriei lui bine cunoscute, un atac insolent, dar totodată timid.

Domnul Mathieu îndrăgea sexul frumos, şi ceea ce se povestea despre aventurile lui imposibile contribuia în suficientă măsură la această reputație.

El răspunse nazurilor acestor doamne cu surâsul cinismului pietrificat. Există capete din acestea la teatrul de marionete, dar o marionetă naturală inspiră frică.

— Fanchette şi-a înghițit cuțitul azi-dimineață, spuse el pe un ton ursuz.

— Întotdeauna are el un cuvânt de duh! se auzi între rânduri.

— E adevărat, micuțule Trei-Labe, întrebă Sophie Piston alintându-se, că erai bun prieten cu contesa asta?

Un tic nervos agită o secundă față estropiatului, care

răspunse pe un ton de fatalitate lugubră:

— Nu e lipsă de femei! Apoi, despăturind o foaie de hârtie, adăugă: E toată lumea de faţă?

— Toată lumea, i se răspunse.

— *S-a luminat de ziuă!* pronunţă solemn domnul Mathieu.

Această propoziţiune nu avea în ea nimic extraordinar, din moment ce era 12 şi jumătate; întreaga adunare însă o primi ca pe o mare noutate. Bărbaţi şi femei răspunseră voioşi:

— Vorbeşte! Vorbeşte, Haină-Neagră!

Uşile erau închise. Nu putem ascunde faptul că în prezenţa unei atât de remarcabile puneri în scenă Similor era emoţionat. Cât despre Échalot, misterele lui Isis, Eleusis şi al Marelui Orient din Franţa l-ar fi impresionat mult mai puţin. Povestea cu uciderea femeii era doar o bagatelă pe lângă ceea ce avea să se petreacă în grote. Saladin nu avea, din fericire, vârsta cuvenită pentru a înţelege…

Domnul Mathieu spuse:

— Hotărâre a gradului întâi, conducerea lui Toulonnais-l'Amitié, supraveghere a ducelui şi a doctorului. Valoare patru milioane în bancnote ale Băncii Franţei.

Un murmur prelung de bucurie umplu sala.

— Gura! porunci sec domnul Mathieu.

Şi aruncându-şi ochii pe hârtia pe care o ţinea în mână, adăugă:

— O să fixăm ordinea.

Hârtia conţinea doar lista persoanelor prezente, cu semne cabalistice în dreptul diferitelor nume. Pentru amănunte, se bizuiseră pe excelenţa memorie a lui Trei-Labe.

— Este o chestiune de timp, spuse el. Mare spectacol, figuraţie, mutare şi aşa mai departe. Toulonnais n-a pregătit niciodată ceva asemănător. Numărul 1 — Rifflard!

Un băiat gras, bucălat, ieşi din rând.

— Tu eşti nepotul portarului de la casa Schwartz?

— Pe departe…

— Taci din gură! Vei fi la poarta casei Schwartz în seara asta şi vei privi cum intră lumea. Numele asupra cărora trebuie să atragi atenţia sunt acestea… Notează-ţi.

— Am să-mi amintesc…

— Notează-ţi: domnul Maurice Schwartz, domnul Etienne Roland, domnul Michel, doar atât pentru ăştia… domnul Bruneau… Când va apărea Bruneau, vei spune:

"Cum se face că un asemenea specimen intră la noi?!

Câțiva murmurară în sală ca şi în noaptea precedentă:

— Dar Bruneau e în combinație!

Şi oamenii tăcură. Trei-Labe chemă patru alte nume de bărbați şi două de femei.

— Acelaşi rol ca Rifflard, spuse el: a se aşeza în afara intrării printre curioşi şi la timp să formeze martori în mulțime.

— Să formeze martori! se miră Échalot la urechea lui Similor, sufocat de admirație.

Échalot suspină şi-i răspunse:

— Aici este iscusința infernală a trădătorilor.

— Numărul 8 — Échalot! strigă domnul Mathieu.

— Prezent! răspunse bietul de el, ieşind din rânduri cu Saladin în spinare.

Se auziră câteva glume proaste; dar Échalot declamă cu distincție:

— Din cauza acestei plăpânde făpturi particip eu la iadul vostru, el s-a născut cinstit din sânul naturii.

— Îl cunoşti pe domnul Champion? îi întrerupse Trei-Labe.

— Destul... fiindcă i-am vândut nişte crăpceni de trei franci.

— Ştie că te duci să pescuieşti pe canal?

— Da, tocmai, dovada...

— Ora unsprezece. Soseşti la domnul Champion acasă: îi spui că întorcându-te de la pescuit, ai văzut pompierii alergând spre Livry şi că erau în număr mare de-a lungul drumului: acolo sunt ogoarele şi casa de la țară a casierului domnului Schwartz şi-i spui că toate ardeau.

— Ah, bine! exclamă Échalot. O să-l îngrijoreze zdravăn pentru undițele lui!

— Trebuie să-l scuzați, spuse Similor. Degeaba mă străduiesc, nu pot să-l fac şmecher.

Lumea râdea, Échalot se îndreptă de spinare ofensat:

— Îmi voi îndeplini datoria cu viclenie şi credință, spuse el. Nu resping decât omicidul voit, de a răspândi sângele semenilor mei!

Spunând acestea, îl învârti pe Saladin ca pe o cartuşieră şi îl apropie urlând de sânul său stâng, de unde ieşea la iveală gâtul unei sticle. Acest gest produse o asemenea impresie, încât întreaga adunare aplaudă strigând:

— Bravo, doica!

— Numărul 9 — Similor! chemă domnul Mathieu.

Ținută distinsă, surâs amabil, mers elegant, Similor le avea pe toate.

— Nu-i aşa? zise el prezentându-se. Nu păți să-ți renegi un coleg numai pentru motivul că nu are manierele tale alese. El mi-a mai produs asemenea insolații în societate.

— Ai să-ți aminteşti de numele domnului Léonide Denis? îi întrebă Trei-Labe.

— Zău, nu vă fie teamă, domnule Mathieu, puteți să-mi dați cel mai complicat dintre toate rolurile. Am cunoştințele necesare, vorbesc cu uşurință şi abilitate ca să mă prezint în lumină avantajoasă…

— Taci din gură! Ora unsprezece şi jumătate: Rifflard te va ajuta să intri înăuntru. O vei căuta pe doamna Champion.

— Soția celui de mai înainte?…

— Încă o vorbă, şi te sfărâm! Soțul ei este plecat să-şi salveze undițele; aceasta îl împiedică să meargă la bal. Tu îi spui "Domnul Léonide Denis, notar regal al Versailles, este în ceasul morții. Există lucruri care nu pot fi încredințate hârtiei. Aveți doar timpul, dacă vreți, să-i primiți ultima suflare…"

— Fir-ar să fie! murmură Échalot, care îşi şterse ochii pe furiş. E neplăcut totuşi!

— Repetă ce-ai auzit! porunci domnul Mathieu.

Similor repetă, înflorind totul după stilului lui propriu.

— Nu e rău, aprobă infirmul. Vei avea o trăsură la poartă. O vei conduce pe doamna la trăsură şi vizitiul va face restul.

Numărul 10 era vizitiul.

Numărul 11 — Mazagran.

Trecând, uşuraticul Similor îi strânse mâna pe ascuns.

Numărul 12 — domnul Ernest!

Acest domn Ernest era cel puțin tot atât de sclipitor ca Cocotte. Vedeți că i se spunea *Domnule*. Nu există egalitatea pe lumea ăsta!

Ernest avusese o mică slujbă la domnul Schwartz. El îl cunoştea pe băiatul de la casa de fier a lui Champion: fusese ales tocmai pentru acest lucru.

Şi facem deci dreptate cui i se cuvine. Domnul Lecoq era un om nemaipomenit! El nu uita nimic, nici chiar iubirea virtuoasă şi platonică dintre domnul Léonide Denis, notar la Versailles, şi Céleste Champion.

Nu aveți idee, sunt sigur, de talentele necesare unei

astfel de cariere, în general puțin apreciată.

De trei zile se manevra în jurul băiatului de la casa de fier. De trei zile se țesea cu grijă o intrigă amoroasă. Fusese stabilită şi o întâlnire, care trebuia să întâmpine greutăți prin absența domnului Champion şi a soției sale. Dar domnul Ernest sosea la momentul potrivit şi se oferea să stea de gardă în locul băiatului.

Aceste lucruri se obişnuiesc între prieteni. O oră de dragoste, apoi datoria. Mazagran avea misiunea să lungească ora.

Numerele 13, 15, 16 etc. — vizitii, valeți de însoțire pentru mai multe echipaje care urmau să staționeze de-a lungul trotuarului, gata de plecare, rapide ca fulgerul.

Numărul 20 şi numerele următoare — invitații însărcinați să facă martori în interior, ca şi ceilalți din exterior: asociația avea, după cum se ştie, actori pentru toate costumele. Şi puțin trebuia să redeştepte ura domnilor Touban şi a lui Alavoy, a lui Savinien Larcin şi a lui Asta-şi-Aia însuşi.

Numerele 20 şi următoarele, actori de mâna a doua iscusiți, erau însărcinați să şoptească la urechea lui Etienne şi Michel veşti lipsite de importanță, dar prezentate în chip misterios.

Trebuia ca această combinație minunat chibzuită să realizeze, dintr-o lovitură nu bogăția asociației Hainelor-Negre, cum vom putea vedea în curând, ci bogăția domnului Lecoq şi completa lui punere la adăpost, dând pe mâna justiției pe toți cei care, amestecați mai de demult sau mai de curând în trecutul lui, îi stinghereau vreun fel viitorul.

Cei trei tineri ai noştri, împreună cu familia Leber şi domnul Bruneau, erau condamnați fără apel.

Poate nici domnul Mathieu nu ştia chiar tot, pentru că acest Lecoq era un abis diplomatic. Dar, cel puțin, domnul Mathieu se bucura mai mult decât ceilalți de încrederea importantului personaj.

Şi după cum vedem, el îl servea din toată inima.

— Numerele 30 la 40!

Aceştia trebuiau să se ocupe de vecini, să păzească bulevardele. Aveau roluri inferioare, dacă vreți, dar vai de cel care dispretuieşte modesta infanterie!

Şi fiți atenți! Numerele de la 40 la 50 — domni şi doamne — obligația să organizeze la un moment dat, o ceartă, chiar o încăierare, dacă vreun anume zvon se va auzi de la mezanin.

Alte numere… Noi nu putem să intram în detalii. Ar fi un

poem prea lung. Să spunem totuşi că, în mare, domnul Mathieu, după ce le-a dat roluri de nobili, burghezi, funcționari, lachei, apoi cerşetori, servitori care coboară treapta la trăsură, florărese, a distribuit şi un cântăreț de orgă.

Tradiția trage foloase din fiecare artă, oricât de minoră ar fi. Organistul este aici mai important decât asasinul însuşi sau decât o victimă. Dar nu găsiți că aceste cuvinte, aruncate în noapte pe melopeea târguitoare pe care o cunoaşteți cu toții, par făcute pentru a servi drept semnal într-o clipă anume (ultima, şi de cea mai mare importanță): "Lanterna magică! Piesă originală!"

Şaizeci de numere erau aranjate, şi la ele se mai adăugau alte patruzeci, fiindcă nu există o bună punere în scenă fără figuranți. De acum înainte totul este prevăzut. Există până şi falşi agenți de poliție; o jumătate de duzină de atleți însărcinați să facă dezordine acolo unde găseau ordine şi să-i înlăture pe cei prea ostili lor.

Domnul Mathieu îşi agită clopoțelul şi ceru un pahar cu rom. Şedința lărgită lua sfârşit; aveau să se concentreze în comitet secret. Échalot îi spuse lui Similor:

— Acum, că suntem în combinație, ai putea să ceri o sumă ca să schimb şi eu aspectul copilului pe care îl port.

— Ida avea o comportare uşuratică, răspunse Similor, repezindu-se după Mazagran. Nu se poate şti…

"Asta înseamnă… se gândi Échalot încremenit, că există dubii asupra legăturilor tale de sânge cu micuțul. Nu-ți face griji. Saladin! Eu te adopt în fața celui veşnic, în situația pe care am căpătat-o acum."

Dar cinci sau şase granguri rămăseseră în jurul domnului Mathieu, care dăduse ordin să fie închisă uşa.

Piquepuce şi Cocotte, unul procurase planul autentic al casei, iar celălalt amprentele, făceau bineînțeles parte din această întrunire de elită.

— Copii, le spuse domnul Mathieu, este rândul vostru! Toată pleava este pentru bagatela de la poartă. Voi sunteți cei care veți juca adevărata comedie şi veți fi plătiți în consecință. Patronul vrea ca afacerea să fie cadoul lui în cinstea urcării în scaun; pentru el nu-şi păstrează nimic; partea voastră va fi în acest fel şi mai mare.

— Oh, oh! murmură Piquepuce cu neîncredere. Toulonnais nu păstrează nimic pentru el!…

— Cel puțin, o nimica toată, răspunse Trei-Labe, a cărui

mască încremenită schița un surâs sinistru. Să punem mai întâi la punct povestea *mieluşeilor*.

— Câți *mieluşei* avem? fu întrebat.

— Numai doi: Échalot şi Similor. Ei trebuie să rămână la fundul năvodului, pentru că sunt vecinii tinerilor şi pentru că le-au servit şi ca servitori. În plus, ei vor stabili legătura lui Bruneau cu povestea contesei Corona. Pârliții aceştia ne vor fi foarte utili.

Doi dintre cei de față îşi luară obligația în mod expres să facă să-i aresteze pe Échalot şi pe Similor la momentul potrivit.

— În felul acesta, reluă domnul Mathieu, spatele este asigurat. Justiția îşi are drepturile ei, şi toate vechile socoteli ale procesului de la Caen sunt la zi. Spre casa de bani!

Scoase din buzunare două bilete de bancă, nişte chei, două invitații purtând la sigiliul care închidea plicul ştampila fastuoasă a casei Schwartz.

Cheile erau nou-nouțe şi se vedea că atunci ieşiseră de la fierărie.

— Poftim pentru intrare, continuă Trei-Labe, înmânând lui Piquepuce şi lui Cocotte cele două invitații; astea pentru lucru, şi le dădu cheile. Cât despre astea, sfârşi el oferindu-le biletele de bancă, sunt pentru toalete şi bani de buzunar.

Cocotte şi Piquepuce luară totul fără să mulțumească. Veselia lor emfatică dispăruse.

— Ar mai fi ceva, spuseră ei deodată.

— Mănuşa... începu Cocotte.

Şi Piquepuce completă cu hotărâre:

— Noi nu lucrăm fără mănuşă!

Domnul Mathieu luă o mină serioasă şi răspunse:

— Nu veți fi singuri, mititeilor. Suma e prea serioasă ca să fiți lăsați între patru ochi cu ea. Toulonnais-l'Amitié va fi printre invitați şi el este cel care vă va da mănuşa şi vă va explica modul ei de folosință.

Capitolul VIII - Balul bogătaşului

În anumite nopți, Parisul mărunt nu se culcă. În orice pădure există păsărele, muşte, scarabei şi alte lighioane şi insecte mărunte care Providența nu le-a creat deloc la

întâmplare, şi cu toată aparența lor nevinovată, pot fi în realitate foarte dăunătoare. Nici o pădure nu este locuiră mai din plin decât cea a Parisului: nu vom încerca măcar să număram capetele animalelor neînsemnate pe care le adăposteşte şi le hrăneşte fără nici o socoteală.

În acele nopți, lumea măruntă era lacomă să vadă şi să audă, curioasă să adulmece un parfum, să prindă în trecere sclipirea unui diamant sau străfulgerarea unei priviri, atentă să iscodească toaletele, dornică până la înfrigurare să se apropie cât mai mult cu putință de acele bucurii lipsite de sens şi zadarnice care i se păreau mai mult decât orice demne de invidiat şi de care îşi pierduse nădejdea că s-ar putea sătura vreodată.

Cartierul Schwartz trăia în emoții ca într-o seară de focuri de artificii. Aceşti Schwartzi, în fond, nu erau nici iubiți, nici detestați; nu li se purta pică decât pentru motivul că erau atât de bogați. Nu exista împotriva lor acea ură care coalizează mansarda cu dugheana şi care face să țâşnească blesteme sub pasul cailor când mândra familie alunecă, într-o apariție regală, spre latitudinile pe unde se plimbă milionul. Domnul Schwartz era prea inteligent ca să nu fi făcut şi multe servicii oamenilor, iar doamna Schwartz, generoasă de felul ei, ar fi fost binecuvântată de toată lumea dacă nu ar fi existat acel sentiment de repulsie care dăinuie în jurul palatelor răsărite ca ciupercile peste noapte.

Cei din cartier aproape că iertau Schwartzilor nemaipomenita lor prosperitate. Aceasta însemna o generozitate din partea lor şi pleda în mod ciudat în favoarea Schwartzilor. Apoi era Blanche, a cărei drăgălăşenie plana deasupra acelei bogății! Există deci prescripții şi pentru crima de fericire. Blanche era scuzată pentru că ea se născuse în acele catifele cu franjuri de aur; să îndrăznim să spunem adevărul: pentru că ea nu avea nici o vină în cucerirea, acestei averi.

Scrieți cărți despre aşa ceva şi rânduiți cuvinte mari pentru, a onora în mod demn pe descendenții lor. Parisul mărunt vă va aproba, însă va face şmechereşte cu ochiul şi vă va spune despre eroul dumneavoastră: "Ăsta n-a fost totdeauna bogat!"

Spaniolii au concentrat într-un singur cuvânt un întreg tratat de morală mondenă, o întreagă satiră de umanitate, o întreagă comedie amară şi profundă. *Hidalgo*, spun ei; ceea ce înseamnă: *fiul cuiva*. Trebuie să fii deci fiul cuiva. Secolul

nostru, e drept, răguşeşte negând acest lucru, dar acțiunile sale dezmint vorbele fără încetare. În fiecare clipă el numără cartierele ca pe o carte cu steme, culege toți suveranii de pe încrengăturile arborilor genealogici, şi țara lui Temistocle însuşi se fereşte că caute vreun rege în afara almanahului *Gotha!*{114}

Blanche era fata cuiva; ea era a doua generație căreia i se ierta această cucerire, avea deci dreptul să fie frumoasă, nobilă miloasă şi să uimească întocmai ca o rază surâzătoare.

Nu pretindem însă că în cartier nu se bârfea; ba se bârfea destul şi pe după uşile saloanelor, dar noi afirmăm că acei modeşti invitați care se pierdeau pe afară, înghesuindu-se în jurul porții pentru trăsuri, ca micii savoiarzi care se satură cu mirosul, nu şuşoteau mai mult decât oaspeții privilegiați ai domnului baron.

Veniseră aici din foburgul Poissonnière şi din foburgul Saint-Denis portărese incorecte, oameni de serviciu fără stăpâni, băieți de prăvălie, lucrătoare tinere, vagabonzi şi curioşi de tot felul, şi printre ei se învârteau de colo-colo acei filozofi care sunt deasupra pasiunilor omeneşti — sergenții de stradă.

În fața porții luminate discret, doi soldați călări din garda municipală se contemplau unul pe altul ca două statui ecvestre.

Ambiția cartierului era să arunce măcar o privire în interiorul curții; lucru greu, din cauza neîntreruptei procesiuni a echipajelor şi a tenacității primului rând de curioşi care, apucând loturile bune după multe ore de aşteptare, le apărau cu prețul vieții.

Ar fi de prisos să adăugăm că toată strada Enghien se înghesuia pe la ferestre, de la mezanin până la acoperiş. La ferestre se discuta cam în felul acesta:

— Şi regele şi-a trimis, fiul că să prezinte felicitări.

— Au cheltuit o sută douăzeci de mii de franci numai pentru arbuşti şi ghirlande.

— Şirul trăsurilor începe de la Madeleine.

— Schwartz a avut totuşi o dugheană în hale.

— Şi ea a dat lecții particulare pentru un franc cincizeci.

— Ce mai! Există unii care au noroc!

Şirul de echipaje însă cred că nu mergea atât de departe, dar de la ora 11 tot treceau întruna, intrând în această curte înflorită, descărcându-şi lângă minunatul peron încărcătura lor de femei de diamante, de flori, pentru ca apoi să iasă ca să

facă loc altor şi altor echipaje.

Curioşii îşi suceau gâturile. Din când în când se auzea numele cunoscut al vreunui om celebru în artă, în politică sau în finanțe.

Atunci se producea o uşoară rumoare în mulțime. Nimeni nu vedea, fiecare însă îşi dădea cu părerea asupra acelui personaj.

Printre toți aceşti nevinovați şi gură-cască, se urmărea punct cu punct treaba pregătită de Trei-Labe la cafeneaua "l'Épi-Scié". Un bărbat venit pe jos la balul domnului baron Schwartz, singurul poate venit astfel, şi numele lui pronunțat de Rifflard îi tulbură până şi pe agenții de poliție, care expediară degrabă un trimis special la prefectură.

Rifflard, nepot al portarului, stătea la postul lui. El spuse întocmai cum avea sarcina:

— Este ciudat să vezi un asemenea specimen intrând în casa stăpânilor!

Şi în stradă, numerele 2 până la 8, bărbați şi femei, repetară numele domnului Bruneau, explicară modesta lui poziție socială şi se mirară zgomotos.

Dimpotrivă, fără gălăgie şi profitând de câteva uşoare oscilații în mulțime, acelaşi Rifflard îl şi introdusese pentru domnul Champion pe Échalot, care îl lăsă pe Saladin într-un dulap la portar, apoi pentru doamna Champion, pe Similor, echipat cu un costum onorabil, care îi scotea în valoare calitățile lui naturale, apoi numerele 11 şi 12, domnul Ernest şi domnişoara Mazagran, însărcinați să se ocupe de băiatul de la casa de fier, după ce vor fi plecat soții Champion.

Totul mergea fără greş. Se vorbise pe larg despre Michel, despre Etienne şi despre Maurice; aceste cancanuri interesau îndeajuns mulțimea, pentru ca la momentul potrivit aceeaşi mulțime să devină excelenți martori; invitații lui Trei-Labe intraseră (numerele de la 20 la 30), iar un moşneag care ducea în spinare o cutie de lanternă magică avusese de două-trei ori discuții din cauza instrumentului său incomod. Numele 30 la 40 ştiți că se aflau la ferestre.

Deci afară totul mergea după program. Înăuntru... nici o grijă! Nu veți avea multe descrieri. Vom sări peste minunățiile scării şi nu vom menționa decât încântarea în sine a saloanelor. În realitate, nici nu era mare lucru de descris în casa Schwartz. Milionul luat izolat nu este ferit nici de fanteziile burleşti, nici de acele imaginații destinate să copleşească pe cei care nu sunt milioane. Dar mai întâi era

doamna Schwartz, al cărei tact subtil era o adevărată protecție, apoi era poetul Sensitive, expert blond şi sucit, care de mai bine de treizeci de ani se ocupa de profanii copleşiți de binefacerile zeiței Fortuna ca să le dea lecții de bun-gust.

Sensitive este înzestrat şi lansează gustul frumosului în câte exemplare vrea el. Acest gust, fără cusur de altfel, anulează dintr-o singură lovitură delicatele originalități ale doamnei Schwartz şi greşelile grosolane ale domnului Schwartz. Este şi asta o manieră care se învață şi care serveşte la comercializarea artei vândute la prețul zilei; această manieră creează ceva care nu se poate descrie pentru că aparține tuturor.

Dar întotdeauna vor rămâne fermecătoare vastele saloane care au drept plafoane ceruri pline de amoraşi şi de trandafiri; acele lambriuri albe, zebrate de fire subțiri de aur; acele oglinzi enorme, în care se reflectă la lumina pâlpâindă a sfeşnicelor, miile de scântei pe care şlefuiala cristalului o smulge pietrelor prețioase ale bijuteriilor purtate de femei, strălucirea decorațiilor de la reverele ofițerilor de cavalerie, focul din priviri… Este o frumusețe ca în poveşti această navă armonioasă în care se involbură suavele mătăsuri şi beția diamantelor în calda atmosferă a surâsurilor; există acolo şi entuziasmul sincer, în ciuda obişnuinței care blazează şi a îmbuibării care istoveşte.

Acele priviri vorbesc; ele iubesc, fie chiar pentru o singură clipă. Parfumul florilor este însuşi parfumul respirației; se urmăresc cu priviri mângâioase spiralele valsului amețitor care învăluie în iubire inspirația lui Weber sau a lui Beethoven; este o neaşteptată baie de melancolie, în care plutesc cei tineri şi în care — vai! — cei care nu mai sunt tineri încearcă să reaprindă entuziasme veştejite. Minciuni, se va spune, fiindcă în spatele acelei un încântătoare aparențe, plictiseala cască, feeria ascunde dedesubturi hidoase; florile sunt fanate[115], femeile sunt fardate…

Eu nu mă pricep. Cei care au darul să vadă dincolo de acel saten[116] însuflețit şi plin de farmec, sub care se ascunde un trup de 20 de ani, îmi inspiră o admirație care mă înfioară. Eu nu văd dedesubturile decât în orele nesuferite ale lucrului, şi dacă noaptea cu întunericul ei veştejeşte câteva petale dintr-un buchet de flori, privirea mea nu vede dimineața decât caliciul mândru care rezistă, desfătându-mi privirea şi mirosul, reînsuflețind întregul buchet.

Ce să vorbim despre minciuni? Iată nişte fete tinere! Iată

acele pariziene cu mersul delicat, pentru care Phidias înviat ar modifica stilul reliefurilor lui. Iată accentul desăvârşit al fecioarelor din Atena modernă, blândul spirit francez, graţia, eleganţa neasemuită a acelor femei al căror capriciu făureşte moda celor cinci părţi ale lumii. Aţi citit prea multe cărţi scrise de don Juan reformat, ridiculizat fără milă, înfrânt; aţi cercetat prea multe *studii*. Dar nu aţi privit cu atenţie. Nu e cuminte să-ţi pui ochelari când ai ochi buni. De ce atâtea perfecţiuni de preţ ar ascunde neapărat o prăpastie nefericită?

Nu. Fetele sunt tinere şi dumnezeiesc de frumoase; nu vă aplecaţi urechea la calomniile care se târăsc în urma carului triumfal, în ovaţiile Romei antice; nu îi ascultaţi pe acei rechini, ordonanţe ale cohortei care proferă insulte împotriva gloriei învingătorilor.

Ele sunt tinere. Există acolo inimi care pulsează emoţia cerească a pasiunii. Iubiţi şi voi dacă puteţi, sau priviţi cum se iubeşte. Minciuna este egală cu ura. Şi dacă în unele cazuri se află în acel buchet de surâsuri şi unul ofilit, un *studiu* prea des editat, treceţi-l cu vederea şi priviţi mai departe.

Balul era strălucitor. Lumea bună a cronicarilor asista la masă. Milionul nu este sărman decât în intimitate; în zilele solemne, dacă cel puţin nu a făcut o alianţă prea nepotrivită, îşi vede măcar acceptată ospitalitatea. Uneori aşa ceva îl costă mult, dar niciodată nu este prea scump. O mulţime de oameni, de altfel cărora nu li se bănuiesc poftele de afaceri, au nevoie de el. Saloanele baronului Schwartz erau realmente împănate cu nume sonore: Curtea însăşi era reprezentată; foburgul Saint-Germain — şi mă refer la partea cea mai neviciată — îşi trimisese acolo o deputăţie substanţială; literele, artele, finanţele — cele trei regalităţi neîncoronate — se învârteau aici în număr serios; armata, magistratura, diplomaţia etalau de-a lungul fastuoaselor lambriuri o ghirlandă de soţii de ofiţeri, de preşedinţi şi de ambasadori. Într-adevăr, orăşelul Guebwiller — *alma mater* al acestei prodigioase dinastii a Schwartzilor — ar fi fost foarte mândru să vadă astfel Europa civilizată — ce spun? — Europa-ilustră, academică, oficială, înconjurând acest milion pe care îi crescuse încă de pe când era un simplu bănuţ.

Sub această ploaie de lumini care curgea fără sfârşit, doamna baroană Schwartz — Giovanna-Maria Reni din conţii Bozzo — era mai frumoasă ca niciodată, cu tenul ei mat de

italiancă, ținuta distinsă, trăsăturile perfecte, încadrate în splendoarea generoasă a părului negru. Datorită numelui familiei sale — amintit de noi intenționat — nu putea fi în inferioritate față de oaspeții ei iluştri. Ea era de fapt blazonul strălucitor care proteja cu faldurile lui acea marcă de fabricație a bogatului Schwartz.

În picioare, la locul de stăpâna a casei, cu fața luminată de un surâs curtenitor, plin de demnitate, s-ar fi spus că stătea pe tron. Era admirată, era invidiată; baronul Schwartz şi poate şi alții o adorau.

Nu am spus că era respectată. Ea era milion. Şi la noi nimeni, nici chiar robii vițelului de aur, nu respectă milionul. Aceasta e în legătură cu mai multe cauze şi nici una nu onorează nici milionul, nici pe noi.

Balul baronului Schwartz, o ştim, nu fusese dat pentru a se dansa. Nici noi nu ne aflăm acolo ca să vedem cum se dansează. Vrem doar să urmărim aventura noastră, care pare oprită pentru o clipă în mijlocul acestei petreceri, dar care, totodată, îşi grăbeşte pasul spre deznodământ.

Cursa cu obstacole a anonimilor noştri care pariau trecea, evident, neobservată prin iureşul petrecerii, dar între timp efortul lor îți producea amplu efectul. Circulau încolo şi încoace zvonuri despre a căror sursă nimeni nu ar fi ştiut spune de unde vin şi cine le-a lansat. Se ocupau peste măsură de Maurice şi de Blanche, care singură poate se distra din toată inima: o pereche încântătoare! spuneau persoanele care găseau uşor adjectivele.

La urma urmelor, acest tânăr era fiul unui şef de secție. Poți avea oricând nevoie de prefectură…

Într-un grup destul de bine alcătuit se discuta astfel:

— Scumpă doamnă, acest înger blond va avea de două sau de trei ori zestrea reginei Belgiei.

— Se vorbise în legătură cu ea despre un domn Lecoq de la Perrière.

— A, o persoană foarte bizară! Ați prins ceva despre absurditățile care se povestesc în legătură cu acel biet bătrân colonel Bozzo-Corona?

— Pare neîndoios că nepoata lui, contesa, a fost asasinată în plin Paris!

— Noaptea, doamna mea, pe o bancă de pe bulevard… Şi care bulevard!

— Este cel puțin o comportare stranie.

— Care, cea a ucigaşului?

— Este cunoscut, domnule; este Haina-Neagră.

— Gaillardbois îmi spunea că ticăloşi din ăştia sunt în Paris mai mulţi de zece mii!

— Şi se ştie oare ce avea biata contesă de făcut pe banca aceea de pe bulevard?

Într-un alt grup, de calitate inferioară:

— Ah! Tânărul ăsta Michel ţine deci de ramura Schwartzilor?

— Atunci pentru ce a lipsit atâta timp?

— Baroana... Înţelegeţi?

— A dispărut un timp...

— Puţin la închisoarea "Sainte-Pélagie"...

Al treilea grup, de lume pestriţă:

— Convenienţele... Baronul este foarte bucuros să aibă cu el un om care a făcut parte din mai multe adunări naţionale... Asta şi aia... şi aia!

— Ştiaţi cumva ce a fost între el şi colonel?

— Hai, domnule Cotentin, povestea cu Hainele-Negre nu e cumva o glumă proastă?

— Este de asta... şi de aia. Înaltele mele relaţii mă puneau în situaţia de... Oh, dar nu îmi este îngăduit să fiu indiscret.

Al patrulea grup, crema:

— Este absolut o încântare să vezi lumea asta de aproape.

— Se întâmplă o dată în viaţă. Este foarte interesant.

— Da, e un succes real. Am zărit-o pe marchiză.

— Şi vicontesa e aici şi toţi ai casei X.

— E un succes!

— Numai că prea e multă lume pestriţă.

— Dar la teatru nu-i tolerează?

Al cincilea grup, colţişor modest şi veninos:

— Cu toate că baronul nu e iubit la noi, am socotit că trebuie să-i accept invitaţia.

— Bietul meu Blot a urmărit pe cale judiciară mai multe cambii[117]. Veţi vedea că se va sfârşi rău cu toate încurcăturile pe care le face: să cheltuieşti sute de mii de franci numai ca să sărbătoreşti o fetiţă...

— Se şi răspândesc destule poveşti!

— Toţi sunt tâlhari acum. V-am spus că duminică în trăsură mi să furat tabachera, fularul şi portmoneul?... Ah! ţipă ea deodată.

Doamna Blot, rentieră, tot povestind, i se păruse că

recunoaşte în mijlocul unui grup de invitaţi pe călătorul vorbăreț din trăsura de Livry, cel care comparase Parisul cu o pădure. Făcuse însă o confuzie de o clipă.

Dar printre toate aceste vorbe care aveau darul să întrețină într-un fel conversațiile, o agitație ciudată şi plină de curiozitate se insinua şi se amplifica de la o clipă la alta, fără ca cineva să poată spune de unde pornea. Numele colonelului Bozzo şi al contesei Corona reveneau mereu; se povestea cu lux de amănunte moartea acesteia, iar numele ucigaşului ei circula din gură în gură, dobândind astfel o faimă funestă. După prima oră, toată lumea ştia numele lui Bruneau negustorul de haine din strada Saint-Elisabeth. Contesa Corona, cum ştim, era rudă foarte apropiată cu cele două mari familii care duceau o viață îmbelşugată la Paris. Moartea ei dădea deodată un conținut înfricoşător legendei Hainelor-Negre, învăluită până nu de mult în mister. Ea întărea într-un fel neprevăzut şi izbitor mai ales acea credință răspândită printre naivi, că misterioasa asociație îşi ramifica rădăcinile până la cel mai de jos nivel al mizeriei sociale şi atingând cu crengile ei înalte până la vârfuri, unde bogăția nobilimii pare la adăpost de orice bănuială. Cine s-ar fi gândit vreodată că respectabilul colonel Bozzo-Corona?...

Există însă o enigmă. Contesa, a cărei viață prezentase întotdeauna o latură obscură, era sau nu afiliată acestei asociații?

Dramă a cărei victima căzuse avea la baza ei sancțiunea sau răzbunarea?

Soțul ei... un alt mister.

Şi, fără îndoială, drumul pe care în general luneca discuția nu ar fi atras de la sine atenția asupra celor trei tineri, dintre care numai Michel era cunoscut într-o oarecare măsură. Totuşi, se vorbea despre Etienne şi Maurice şi în paralel despre Michel. Erau, se spunea, vecini cu acel Bruneau. Ei scriau o piesă de teatru despre afacerea Maynotte.

Nimeni nu cunoştea procesul Maynotte, şi totuşi se povestea întâmplarea din noaptea de 14 iunie 1825 de la Caen. Cine îşi dădea atâta osteneală?

Nişte persoane amabile, fără îndoială. Nu se ştia numele lor; nişte invitați. La un bal ca acela la care suntem, se vor găsi fără îndoială întotdeauna pe puțin cincizeci de nobili pe care nimeni nu i-a prezentat şi pe fața cărora chiar stăpânul casei nu ar şti să aşeze un nume.

În concluzie, oricare ar fi fost numele lor, aceştia nu lipseau de la balul domnului baron Schwartz. Ei vorbeau şi niciodată nu lipsesc din jurul lor ziariştii, celebrii purtători de vorbe şi noutăţi.

Edmée, acea minunată făptură, avea şi ea porţia ei în aceste cancanuri. Fusese văzută dând lecţii de pian; o regăseau îmbrăcată simplu, dar atât de încântător. Alături de doamnă Schwartz, avea cinstea succesului care atrăgea asupra ei toate geloziile. Făcea parte din familie? Atunci aceşti Schwartz nu erau străini de aventura dubioasă care se povestea destul de confuz, cum că o tânără fusese găsită noaptea trecută leşinată pe aceeaşi bancă lângă contesa Corona. Voci necunoscute pronunţaseră numele lui Edmée. Existau legături deci între ea şi acel Bruneau, iar ea locuia chiar în casa celor "trei tineri" şi... mai ştiu eu ce!

Se credea oare în toate vorbele acestea?

Parisul, se ştie prea bine, crede şi nu crede; el se cunoaşte pe sine; are convingerea că este pădurea miracolelor. El trăncăneşte liniştit, cu indiferenţă, colportând absurdităţi care a doua zi intră în istorie. El nu crede în toate acestea, nu. Numai atunci când s-a petrecut un fapt absurd, în aparenţă imposibil, el face cu ochiul lui Voltaire şi întreabă cu candoarea lui Beaumarchais: "Nu v-am spus eu?"

Parisul credea şi nu credea; privea însă cum trece domnul baron Schwartz, demn şi curtenitor, cu toată împlinirea cucerită. Avea miere în glas când spunea: "Îndatorat pentru totdeauna, contesă..." "Recunoscător pentru favoarea ce ne-o faceţi, domnule duce" "Adevărată cinste pentru noi, doamnă marchiză..."

În ciuda obiceiului său de a fi lapidar, avea grijă să nu uite niciodată un titlu şi se ocupa ca o bună gazdă de toţi musafirii. Nu numai că nu exista pe figura lui nici urmă de îngrijorare, dar, privit cu atenţie, s-ar fi observat chiar o bucurie ascunsă.

Pasiunea, o adevărată pasiune, tânără şi am putea spune aproape naivă, îi strălucea în ochi ori de câte ori privirea lui întâlnea frumuseţea strălucitoare a soţiei sale.

Domnul Lecoq îi şoptise câteva cuvinte în trecere. Domnul Lecoq de la Perrière venise însoţit de un tânăr înalt, foarte frumos, puţin greoi, dar remarcabil prin profilul său burbonian.

Căsătoria lui Blanche cu acel zburdalnic Maurice încă nu se făcuse. Fiecare putea să vadă cât de bine arăta domnul

de la Perrière şi să creadă că n-ar fi greu să i se cedeze locul, mai cu seamă că fusese logodnicul oficial… Să fim atenți! Aici s-ar găsi şi motivul acelui aer triumfător care îl făcea pe domnul baron să țină capul sus. Avea şi de ce. Se ştia doar că domnul Lecoq fusese primit la Tuileries, şi nu puține doamne contemplau trăsăturile tânărului său însoțitor cu o emoție paralizantă.

Ducele! Nici un alt nume pentru a-l înlocui pe cel de Bourbon, la care avea dreptul şi care încă nu îi fusese îngăduit să îl poarte.

Parisul crede sau nu crede. Acest tânăr însă le dădea de gândit.

O intrare care produse senzație, nu lipsită însă de legătură cu prezența pretinsului nepot al lui Louis al XVI-lea, fu aceea a personajului sus-pus din guvern pe care l-am întâlnit la funeraliile Colonelului, *Necunoscutul.* Domnul marchiz de Gaillardbois îl urma tot timpul ca o umbră. Necunoscutul îl salută pe domnul Lecoq şi pe tânărul său însoțitor cu distincție.

Dar dacă ați şti în ce măsură Edmée şi Michel, pe de o parte Maurice şi Blanche, de cealaltă, erau departe de toate acestea şi în ce sfere pluteau ei deasupra acestor neguri!

Maurice tocmai se întâlnise cu tatăl său, fostul comisar de poliție, care îi spusese cu gravitate, strângându-i mâna:

— Sunt foarte mulțumit că te-ai reîntors la domnul baron.

Aceeaşi scenă între domnul Roland Etienne, care, nefiind îndrăgostit, respira această atmosferă înfierbântată ca pe o esență potrivită pentru piesa lui de teatru. Etienne nu făcea parte dintre scriitorii care iau sau lasă câte ceva din frământările din jur. Îşi însuşea totul fără să-şi dea seama câtuşi de puțin că în marele spectacol el fusese distribuit în rolul unui actor. Simțea cu intensitate acele amenințări ale catastrofei care pe ceilalți îi distra. Poate acesta era avantajul lui: stătea la pândă.

Către ora 1 dimineața, domnii Roland şi Schwartz de la prefectură se apropiară unul de altul în fața unei ferestre.

— Se pare că totul este pregătit pentru noaptea aceasta, spuse fostul comisar de poliție, care încerca să fie ironic. Ni se va dovedi că timp de şaptesprezece ani nu am avut dreptate să ne culcăm pe o ureche…

Magistratul repetă cu gravitate:

— Se pare că în noaptea aceasta. Da, ne-o vor dovedi.

Un bărbat pe care nu îl cunoşteau se apropie de el, îi salută şi le spuse încet:

— Domnilor, fiți gata. Semnalul va fi: *Justiția este infailibilă*.

Amândoi tresăriră, iar obrajii magistratului se împurpurară de mânie.

Omul însă salutase din nou cu o politețe rece. În fond, era un om trimis să aducă un mesaj, al cărui sens fără îndoială că îi scăpa şi lui. Schimbând o privire tăcută, domnul Roland şi domnul Schwartz de la prefectură îl lăsară să se piardă printre invitați.

Capitolul IX - Dragostea care ispăşeşte

Michel ar fi fost mult mai neliniştit dacă Edmée, strălucind de fericire, nu l-ar fi antrenat şi pe el să-şi manifeste bucuria alături de ea. Edmée ştia să râdă. Şi în seara aceasta oricine ar fi putut să jure că frumoşii ei ochi nu plânseseră niciodată. Rămânea tot timpul în preajma iubitului ei, care fremăta de dorința generoasă de a lupta, conştient însă de neputința de a acționa în vreun fel la aceste momente grele, când drama al cărei erou principal era îşi desfăşura din plin acțiunea.

Cineva îi spusese lui Edmée: Michel nu trebuie să facă vreo mişcare!

Şi cu toate că Michel nu făcea nimic, lumea avea grijă să se ocupe de el. Nu ştim dacă indiscrețiile lui Domergue, pornite din anticameră, urcaseră până în salon, sau dacă trebuia să se atribuie altă sursă zvonurilor care circulau, dar este sigur că toată lumea căuta o asemănare între frumusețea bărbătească a lui şi figura de nevăstuică dolofană a domnului baron Schwartz. Nu se înşelau: erau ca ziua cu noaptea; totuşi, noaptea este sora zilei, şi aerul de familie sărea în ochi.

Acest băiat înalt şi distins trebuie să fie rodul unui păcat un tinerețe. Se aminteau cheltuielile nebuneşti ale lui Michel dintr-o anume perioadă şi reputația pe care şi-o făcuse în rândul feciorilor de bani gata. Însăşi dizgrația în care căzuse avea aerul unei pedepse părinteşti; şi apoi doamna baroană tocmai de aceea acționase împotriva lui: mamă a unei singure fiice, era în toate drepturile rolului ei.

Vedeți bine că Parisul nu credea în plăsmuiri din

moment ce controla cu grijă realitățile burgheze. Dumneavoastră nu vedeți nimic. Parisul însă le face pe toate odată. Ascultați încă puțin.

— Veți fi de acord cu mine, doamnă marchiză, că domnul prefect de poliție nu se află aici de florile mărului?

— Toată lumea este aici, domnule conte. Suntem şi noi.

— Bomba va exploda, v-o garantez. Într-o discuție avută cu Gaillardbois, mi-a spus că acest domn Lecoq de la Perrière ar avea legături… În fine, eu mă pricep!

— Un vrăjitor acest Lecoq!

— În sfârşit, în Paris sunt azi zeci de mii de oameni care vorbesc despre Hainele-Negre.

— Şi *Mesagerul* din astă seară îşi bate joc de nătăfleții care cred în asemenea poveşti.

— Ah, spuse marchiza, este cu totul altceva! Din moment ce guvernul neagă.

— Eu pun rămăşag că Lecoq va intra în guvern.

— Ce motiv să aibă?

— Ca domnul baron Schwartz să dubleze dota promisă, şi astfel să devină socrul unui prinț de sânge.

— Oh, ne întoarcem la gluma cu Louis al XVII-lea! Încântător!

— N-a existat încă vreun fals Louis al XVII-lea care să aibă şi bani… Dar dacă balul a fost dat anume pentru acest fiu al virtuosului Louis al XVI-lea, s-ar putea! Priviți cum este prezentat baroanei, cu tot ceremonialul!

— Femeia aceasta este deosebit de frumoasă!

— E ceva între ca şi acest Lecoq!

— Dar iată că domnul duce… de Bourbon o invită cu solemnitate pe mica domnişoară Schwartz…

— Absolut cu solemnitate, pe cuvântul meu!

— De la cine o fi având el profilul ăsta?

— Eu presupun că toată maşinația cu Hainele-Negre e un fel de conspirație în gen italian… s-a şi văzut…

— Domnul Lecoq i-a şoptit chiar acum ceva baroanei Schwartz, iar ea s-a schimbat la față.

— La urma urmei, cu asemenea metode nu mai există nimic absurd!

— Părerea mea, îi spuse în colțişorul lui retras adjunctul din Livry doamnei Blot, rentiera, este că prezența în țară a unui particular atât de bogat nu face rău.

Rentiera îi răspunse cu un ton misterios adjunctului din Livry care tocmai îşi termină de sorbit al şaselea suc de

fructe:

— Ştiţi ce se şopteşte? Că toată casa ar fi plină de spioni. Bietul meu Blot avea părerile lui: el simţea orice de la un sfert de leghe! Se pare că asasinul contesei Corona este aici, la petrecere!

Tocmai în acest moment, Necunoscutul ieşi din casă destul de grăbit. Domnul marchiz de Gaillardbois rămase în salon. Avea aerul destul de îngrijorat.

Pe când orchestra ataca ultimul acord al cadrilului, o voce îndepărtată şi totuşi foarte clară pătrunse prin ferestrele deschise. Ea aducea acel strigăt tânguitor, dar voios, pe care cântăreţii de orgă îl trimit în noapte:

— Lanterna magică! Piesă originală!…

— Dar unde o fi acel faimos domn Lecoq? întrebă marchiza în clipa următoare.

— Nu se mai vede… prefectul de poliţie, de asemenea…

— O fi într-adevăr ceva?

Baroana îşi păstra calmul şi zâmbetul ei încântător.

Iar baronul Schwartz arăta ca un burghez remarcabil, în rolul de stăpân al casei, a cărei petrecere se vădea a fi un adevărat succes.

Dar, aproape în aceeaşi clipă, omul care îi vorbise încet demnului Roland şi şefului de secţie de la prefectură se apropie de baroană şi o salută. În seara aceasta baroana îşi înclinase cu graţie încântătorul ei cap în faţa multor invitaţi pe care nu-i cunoştea.

Omul despre care vorbim, înainte de a se îndrepta din reverenţa cu care o salutase, îi spuse baroanei în aşa fel încât numai ea singură să poată auzi:

— Vă aşteaptă în dormitorul dumneavoastră.

Baroana nu îşi pierdu surâsul, dar privirea i se încruntă uşor. Mesagerul trecu. După câteva secunde, baroana se ridică şi îl luă de braţ pe Michel.

— Ce s-a întâmplat, mamă? întrebă el cu spaimă în glas.

Prin dantele îi simţea braţul mai rece decât marmură.

De departe, baronul îi văzu împreună cum se depărtau încet.

În salonul alăturat, baroana îl rugă să se întoarcă şi îi spuse:

— Voi reveni imediat.

Şi cum Michel insista să cunoască motivul tulburării, doamna Schwartz insistă:

— Du-te şi stai lângă Edmée: doresc acest lucru.

Şi liniştită în aparență, porni pe scara care ducea spre apartamentele familiei.

Inima însă i se zbătea dureros. Se întreba mai înnebunită decât o adolescentă la prima întâlnire:

"Mi se va adresa ca altădată şi-mi va spune Julie?"

Ar fi banal să analizăm câtă luptă, câtă nelinişte chinuitoare sau speranțe exaltate pot ascunde zâmbetul calm al unei femei. De trei ore încheiate Julie surâdea şi tăcea. Dar în inima ei simțea numai scrâşnete şi hohote de plâns; Julie se simțea trezită din nou la viață, fiindcă această clipă ştersese şaptesprezece ani din existența ei; se simțea tânără, înflăcărată, îngrijorată, curioasă, pasionată şi femeie, mult mai femeie decât fusese altădată. De trei ore Julie ascundea cu un efort supraomenesc o fericire dusă până la extaz, o suferință de martiriu, temeri sfâşietoare, speranțe de mult îngropate, o lume de frământări violente, de emoții extenuate, de gânduri nevinovate, ca beția adolescenței.

Începând din acea neuitată seară din iunie 1825, când îşi luaseră rămas bun, ea plângând, aplecată peste portiera diligenței care trebuia să o ducă la Paris, seară pierdută în timp şi mereu prezentă, nici o clipă nu trecuse fără ca ea să fi chemat sau să se fi temut de clipa prezentă, clipa supremă...

De câte ori, trează sau visând, nu auzise tresărind de încordare aceste cuvinte, aceste cuvinte ale coşmarului ei:

"Vă aşteaptă, este aici!"

André! Bărbatul pe care îl iubea, omul pentru care se învinuise cu amărăciune că nu-l iubise atât cât ar fi trebuit!

Suntem siguri că toți ați făcut aprecieri, în măsura în care ați putut, şi ați judecat cu severitate şi fără drept de apel; dar şi acolo, la Caen, fusese judecată fără drept de apel şi cu severitate.

Dumneavoastră v-ați spus: "Această femeie este lipsită de curaj; în ceea ce a făcut există egoism şi slăbiciune."

Eu vă răspund: Este adevărat, dar nu aruncați cu piatra.

La Curtea cu juri din Caen oamenii s-au înşelat pur şi simplu. Dumneavoastră poate nu vă înşelați. Totuşi, nu vă grăbiți să o judecați.

Minunata frumusețe i se conturase treptat; nici o înflorire precoce nu strălucise în făptura ei. Sub acest înveliş, căruia naturii i-a trebuit mult timp ca să perfecționeze o capodoperă, sufletul se născuse mai târziu. Un suflet înflăcărat, mocnind în neştiute adâncimi. Acolo se ascundea germenele unei femei curajoase şi sensibile, tresărind şi

vibrând din toate fibrele, întocmai corzilor sonore pe care geniul le face să cânte sau să se tânguie; o dragoste hotărâtă, cinstită, fără limite, sfinţită în vegheri sfâşietoare; o dragoste tânără şi vie, o castitate de foc, o nebunie, un destin.

Zilele care au trecut nu se mai numără. Iat-o fecioară, copilă, şi atât de minunat de frumoasă!

"Mi se va adresa ca altădată şi-mi va spune Julie?"

La asta se gândea ea acum. Trebuie să recunoaştem că era un copil.

Dar pieptul i se zbătea, pleoapele îi tremurau grele de lacrimi. Pe această scurtă distanţă care o despărţea de dormitorul ei, i se perindară toate aducerile-aminte, toate năzuinţele, toate dorinţele, toate spaimele care îi puseseră la încercare greii ani de exil. Ideea crimei ei o zdrobea; André avea însă atâta îndurare! Şi o iubise atât de mult odinioară!

Câte schimbări în el! Se spunea că părul îi albise complet. Nu are nici o importanţă: ea îl vedea frumos. Cum avea să-i recunoască ea surâsul!

Doamne! Doamne! Se aşeză sfârşită, gata să leşine, pe ultima treaptă a scării.

Nimeni nu era acolo să-i spioneze ciudata slăbiciune. Fără îndoială fuseseră luate toate măsurile. Nu se zări nici Domergue, inevitabilul, nici doamna Sicard, care de obicei era peste tot unde nu voiai. Zgomotele balului se revărsau până aici, pe scările şi coridoarele luminate discret. Lui Julie i se făcu frică, şi acordurile îndepărtate îi strângeau pieptul.

Vă amintiţi de luminişul din bătrâna pădure Bourguebus? De pârâul nevăzut care susura, de păsările care cântau şi vântul care risipea generoase freamăte spre vârful copacilor? Şi atmosfera călduţă, plină de melancolii înmiresmate?...

Julie revăzu toată scena aceasta din trecut: soţul ei, iubitul ei, martiriul, dragostea ei; soarele frizat prin frunze se juca în buclele negre care îi cădeau pe fruntea înaltă şi frumoasă. Oh! Desigur că în vremea aceea îl iubea din toată inima. Dar nu atât cât trebuia. Inima ei crescuse parcă. Acum el era acolo, la câţiva paşi; de ce să mai întârzie? De ce să piardă un minut? Se ridică brusc şi cu pas grăbit se îndreptă spre uşa dormitorului. Uşa era întredeschisă. Înainte de a o împinge, mâinile ei reci mai liniştiră puţin fierbinţeala frunţii.

Intră în sfârşit, dar totul părea învăluit în ceaţă. Privi nesigur de jur împrejurul camerei şi i se păru goală.

Deodată un ţipăt de spaimă îi tăie respiraţia. Zărise

aproape la nivelul podelei, nu departe de uşa care ducea spre apartamentul lui Blanche, nemişcat şi înfricoşător, ieşind dintr-o pădure de păr zbârlit, chipul lui Trei-Labe, schilodul din curtea de la Plat-d'Étain.

Se dădu înapoi, clătinându-se, şi bâlbâi:

— Nu, acesta nu este André!

În mintea ei dureros de exaltată nu rămăsese decât un punct lucid: să-l vadă! Acesta era singurul ei gând. Uitase tot, în afara acestui lucru. Ea nu mai era, trebuie să o spunem limpede, nici soția baronului Schwartz, nici mama lui Blanche; era singură şi liberă; biruise egoismul pasiunii; ar fi comis toate imprudențele; ar fi bravat toate amenințările; nu exista nimic altceva în lume, nimic îngrozitor, nimic sfânt care să stea în calea elanului ei. Dacă ar fi zărit, în locul, acelui nenorocit, pe André, un André bătrân, lepros, criminal, ea ar fi fost demult în brațele lui!

Acesta însă nu era el! Vru să fugă.

— Vin din partea lui! se auzi o voce ursuză, care o țintui pe loc, de parcă o mână grea i s-ar fi pus pe umărul gol.

Cerşetorul din curtea de la Plat-d'Étain nu vorbise niciodată în prezența ei; pe de altă parte, vocea lui nu semăna deloc cu vocea care îi vibra în amintire; şi totuşi această voce o făcu să tresară.

— Pentru ce nu a venit? întrebă fără voie.

— Pentru că astăzi, ca şi odinioară, este acuzat, cum s-ar spune cu alte cuvinte, condamnat.

— Ah! făcu ea îndreptându-şi privirea din nou şi fără să vrea asupra infirmului, căci vocea lui o tulbura şi o chinuia mai cumplit decât înseşi cuvintele pe care le spunea.

Domnul Mathieu îşi pironea asupra ei ochii strălucitori şi reci ca reflexul unui cristal. Baroana se rezemă de una din coloanele patului care arunca din incrustațiile de sidef şi perle reflexele palide albăstrui ale draperiilor grele de catifea. Atitudinea ei descurajată făcea un contrast ciudat cu toaleta elegantă şi bogățiile care o înconjurau.

Privirile îi erau îngrijorate ca ale unei făpturi încolțite. Pleoapele domnului Mathieu se lăsară în jos.

Totuşi nu avea milă, fiindcă acea voce de gheață se auzi din nou:

— Mă aflu aici pentru a-l înlocui şi trebuie să mă ascultați doamnă.

— Vorbeşte-mi despre el! îl imploră Julie.

— În casa asta, spuse domnul Mathieu, în loc de

răspuns, sunteți împresurată de evenimente al căror deznodământ se apropie şi se grăbeşte să vă cuprindă. Toți cei pe care îi iubiți sunt amenințați.

— Nu-l iubesc decât pe el, murmură Julie, care se lăsă să cadă pe un taburet, frângându-şi mâinile. Dar imediat parcă îşi reveni şi, cu un fel de groază, hohotind în plâns, spuse: Oh, copiii mei! Copiii mei! Michel al meu, care este fiul lui! Mica mea Blanche, iubita! Degetele îi tremurau, vocea era sfâşietoare; totuşi cuprinsă de o pasiune de nestăpânit, adăugă: Te rog vorbeşte-mi de el!

Privirea metalică a lui Trei-Labe se strecură iute printre pleoape ca o rază tăioasă de lumină. Paloarea trăsăturilor ei se schimba şi cearcăne vineții i se conturau pe sub ochi.

— Dumneavoastră i-ați spus cândva, începu el cu voce joasă: "Pentru mine numai tu exişti pe lume. Însăşi atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să îmi dea alt bun mai de preț."

Julie se ridică în picioare, îndreptându-se din adâncul prăbuşirii ei. Frumusețea stinsă pentru o clipă se reaprinse ca un incendiu. Făcu un pas; tot sufletul îi era în priviri.

Privirea ei se lovi însă de acea mască ursuză, mai inertă decât piatra. O medalie, ştearsă de tăvălugul secolelor, păstrează cel puțin câteva urme care trădează vârsta şi originea ei.

Aici, nimic.

Cum de ştia acest om? O chinuia enigma de nerezolvat.

Era ca o leoaică. Inima îi bătea în neştire, sângele pulsat violent îi ardea obrajii, împurpurându-i, părul, desfăcut dintr-o singură mişcare, îi unduia în tumult pe gât şi pe umeri. Julie căuta.

Dar niciodată, absolut niciodată nu existase vreo mască mai încremenită ca a omului pe care îl privea.

Nimic. Nici o urmă. Îi povestise oare André acestui straniu confident secretele torturii lui?

Ferestrele dormitorului dădeau spre curte, unde, de mult timp încă, încetase acel du-te-vino al trăsurilor. Un sunet de orgă pătrunse printr-una din ferestrele întredeschise. Când orga tăcu, o voce izbucni, strigând:

— Lanterna magică! Piesă originală!

Era a doua oară că se auzea. Privirea domnului Mathieu se întoarse grăbită spre pendulă.

— În zece minute trebuie ca totul să se fi sfârşit între noi, doamnă! spuse el cu un ton rece şi aspru.

Aceste cuvinte sunau într-un fel parcă împotriva celui care le pronunțase; ele nu aveau tonul unui mesager, ci al unui stăpân. Julie nu mai auzea, ci înțelegea numai latura care măgulea exaltarea speranței ei. Înaintă încă un pas, apoi privirea ei iscoditoare, părăsind fata înspăimântător de nemişcată, cercetă bustul, apoi picioarele...

André, pentru ea, însemna forța; când închidea ochii, vedea cutezătoarea statuie a tinereții.

O spaimă îi cuprinse din nou sufletul şi scoase un geamăt. Nu, nu era el. Dumnezeule milostiv! Nu mai voia să fie el! Se opri, cuprinsă din nou de uimirea care o paralizase puțin mai devreme. Sângele îi presa creierul. Se opri şi se rezemă de marmoră şemineului; îşi sprijini capul în mâini, pentru că totul îi juca în fața ochilor.

Jos, în salon, dăduse dovadă de atâta eroism, cu zâmbetul pe buze!

În timp ce gândea astfel, consternată şi zdrobită, pleoapele lui Trei-Labe se mai întredeschiseră o dată.

— Mă ascultați? întrebă deodată cu multă bruschețe.

Baroana tresări. Nu răspunse. Auzise bine şi înțelesese. Dar se gândea. În cumplita negură în care gândurile se pierd ca un delir fără sfârşit, pluteşte o stranie putere de a percepe unele combinații neaşteptate. Ea îşi spunea: "Uneori aceste excese de asprime au în ele ceva ce ascund ca un scut sentimente de dragoste sau de milă, gata parcă să se trădeze..."

Imaginația este ultimul refugiu al condamnaților.

— Trebuie să plec mâine, izbucni ea. Vreau să-l văd în noaptea aceasta. Îmi voi risca viața ca să-l văd, fie doar o clipă. Unde se află? Mă voi duce acolo!

Sprâncenele domnului Mathieu se încruntară. Ea îi surâse, cum surâd copiii când vor să înlăture şi să înlocuiască mânia cu o mângâiere.

— Ştiu, ştiu, spuse ea încet, eşti grăbit. Dumneata nu ai venit pentru mine. El nu mă mai iubeşte, şi însuşi acest lucru nu este oare o pedeapsă echitabilă? Dar dumneata eşti bun, eşti bun din moment ce ți-a dezvăluit secretul nostru. Bănuieşti cât sufăr? Domnule... biet domn... du-te! Dumneata nu ai venit aici ca timp de zece minute să-mi vorbeşti cum se comandă unei sclave. Dumneata vii din partea lui: voi face tot ce îmi vei spune...

— Nu mai sunt decât cinci minute, spuse infirmul, a cărui voce aspră avea intonații tot mai răguşite.

— Sunt de-ajuns ca să vă ascult, răspunse ea, părăsind şemineul clătinându-se. Ca să spun un cuvânt nu îmi trebuie decât o secundă. Şi pentru a vorbi despre el, eu nu mai am decât această clipă, prea scurtă. Oh! Priveşte-mă, am mâinile împreunate! Dacă el m-ar vedea, s-ar înduioşa. Am fost nebună adineauri… o clipă am crezut că erai dumneata… Mi-am întrebat inima câtă adorație ar avea pentru el dacă ar fi zdrobit, torturat, doborât… cum eşti dumneata… sărmane domn…

Ea nu mai mergea şi totuşi distanța dintre ei se micşora.

Desigur, se petrecea ceva inexplicabil. Asprimea acestui om se manifestase fără temei. Pentru ce nu spunea cuvântul care ar fi pus capăt acestei discuții?

Acolo, în împărăția lui Lecoq, el se lăudase că îi plăceau femeile. Şi Lecoq zâmbise ca un filozof care priveşte liniştit cele mai hidoase excentricități. Suntem oare în prezența unui satir sau a unui vampir care se hrăneşte cu sângele unei agonii?

Unii ar fi crezut aceasta, fiindcă tresăriri tainice trădau din când în când şi viață în masa aceea informă pietrificată.

Julie continuă:

— Sărmane domn… mi-am întrebat inima ce ar fi făcut dacă ar fi fost mai zdrobit, mai zdrobit chiar decât dumneata… Şi inima îmi răspundea: L-aş fi iubit astfel… l-aş fi iubit mai mult decât o spun vorbele… Te rog, ai milă, sunt nebună, fără îndoială… şi vorbesc fără să vreau… m-am gândit la toate, chiar la eşafod! L-aş iubi pe eşafod! L-aş iubi victimă… L-aş iubi călău!…

Acest ultim cuvânt izbucni de pe buzele ei fremătânde ca strigătul unei idolatrii supreme.

Respirația invalidului se precipită, dar nu făcu nici o mişcare.

Julie reîncepu, dându-şi spre spate cu amândouă mâinile voalul supărător care îl avea peste păr:

— Sunt frumoasă! Dumnezeu mi-a păstrat acest dar pentru André al meu. Dacă ai şti dumneata cum mă iubea pe vremuri. Eu… Oh! Nu îmi cunoşteam inima… El a fost cel care mi-a spus: "Nu te duce în închisoare…" Acuma, dacă mi-ar spune: "Nu veni în infern!…" Oh, dar ți-au strălucit ochii! spuse ea schimbând tonul. Dacă ai fi dumneata!… Dar nu… ți-ar fi milă!

Julie se aplecă parcă ar fi atras-o o putere irezistibilă. El redeschise ochii mari: două pupile înghețate, apoi pleoapele

se lăsară repede în jos, în timp ce spunea:

— Timpul trece!

— Spune-i, murmură ea cu o afecțiune pe care nu ar putea-o reda nici un cuvânt din lume, m-aş târî ca dumneata… lângă el, pentru ca buzele mele să primească sărutările lui… aş cerşi, dacă este cerşetor… Spune-i asta… şi să nu creadă că mi-am uitat fiica şi fiul… fiica este a mea: ea ar veni cu noi… fiul meu este şi fiul lui… Spune-i… spune-i că ai văzut o femeie vrednică de milă… soția lui? Soția lui care îl iubeşte, cum iubea el! Şi ceva mai mult: o femeie care este a lui, fără voia lui chiar, o femeie care ar muri fericită ca să plătească un cuvânt de iertare… Şi fremătând de energia dragostei ei, de-abia respirând, încheie: O femeie care şi-ar sfâşia pieptul ca să-i dea inima!

Infirmul îşi ținea cu îndărătnicie pleoapele în jos, dar puterea omenească îşi are şi ea limitele el. Picături mari de sudoare începură să i se prelingă de pe frunte. Muşchii feței tremurau şi sub linia plumburie care îi încercuia ochii se iviră pete livide şi pete roşietice.

Julie se aplecă. Şi porni spre el târându-se în genunchi.

Un suspin puternic săltă pieptul invalidului.

Când se află foarte aproape de el, ochii îi străluciră de lacrimi şi pe buzele tremurânde apăru surâsul îndrăgostitelor care învăluie sufletul ca într-o îmbrățişare dumnezeiască.

— André! murmură ea.

Capul estropiatului cată într-o parte.

Julie îşi întinse brațele şi îngâna în beția bucuriei ei:

— André, dragul meu André! Tu eşti! Ştiu că eşti tu!

Dar brațele ei căzură deodată şi cuvintele îi înghețară pe buze, în timp ce ochii, cuprinşi de groază, i se deschideau peste măsură.

Uşa care era în spatele omului fără apărare se deschisese încet, lăsând să se vadă chipul răvăşit al baronului Schwartz.

Capitolul X - Persoană cu prejudecăți

Baronul Schwartz era un bărbat în puterea vârstei, energic şi robust. Do obicei, oamenii de acest fel sunt la

început foarte paşnici: calmul este una din calităţile celor de la Guebwiller. Dar şi acest calm este ca o unealtă de lucru: când se încheie campania, ea devine de prisos. Lucru ciudat, aceşti predestinaţi ai mărilor cuceriri sunt placizi, răbdători, isteţi şi nesăţioşi cât timp sunt slabi; irascibilitatea se naşte o dată cu prosperitatea, când joacă numai pe mize mari. Dacă îi vedeţi mânioşi, însemnează că şi-au făcut suma.

În viaţa sa, domnul baron Schwartz avusese puţine ocazii să recurgă la violenţă; el nu era un om rău şi totuşi sporadicele explozii de mânie fuseseră îndreptate împotriva unora mai slabi decât el, cu excepţia câtorva cazuri în care se expusese foarte onorabil, în lumea în care trăia, se ştia acest lucru, şi curajul fusese pentru el o altă bună afacere.

Cei care îl cunoşteau mai de aproape erau convinşi că domnul Schwartz ar deveni într-adevăr violent dacă vreodată ar fi fost atacat în dragostea pentru soţia lui.

De câteva zile domnul baron trăia într-o mare tensiune. Temerile, ca şi speranţele sale contribuiau la această stare necunoscută de el până atunci, fiindcă încordarea nu mai era simpla accelerare a pulsului, care însoţea munca de zi cu zi a milionului şi care ucide pe îndelete ca opiumul sau absintul: era o încercare profundă şi dureroasă, capabilă să-i deregleze creierul, acel instrument de precizie, să i-l smulgă din ritmul calculat şi să-l facă să se aventureze la întâmplare.

El ajunsese să pună bază chiar pe acea poveste răsuflată care se prezenta astăzi ca o adevărată afacere: existenţa unui fiu al lui Louis al XVI-lea. Domnul Lecoq îl capturase pe acel tânăr întocmai ca faimoasa mănuşă de oţel, adevărata vrăjitorie a industriilor moderne care prindea în ghearele ei pe cei ce ar fi încercat jefuiască reputatele case de fier cu cifru secret al casei "Berthier şi Comprima."

Domnul Schwartz forţase destinul. Şi la un moment dat când triumful lui nu mai prezenta nici un fel de îndoială, funcţionase acel mecanism diavolesc: domnul Lecoq!

În afacerea pretinsului fiu al lui Louis al XVI-lea, domnul Schwartz, încolţit, caută de fapt un refugiu, o scăpare; ceva asemănător vestitei mănuşi de oţel pe care jefuitorii casei de bani Bancelle o lăsaseră în ghearele mecanismului în noaptea de 14 iunie 1825.

El nu furase nimic; dar să ne amintim de sfâşietoarea probă de culpabilitate care l-a doborât pe nevinovatul André Maynotte a doua zi după jaf. Mâna care strânsese cândva gâtul lui André Maynotte stătea exact de atunci în jurul

gâtului domnului Schwartz: aceeaşi mână!

André Maynotte nu era pe arunci decât un biet tânăr îndrăgostit, şi înseşi precauţiunile luate de el pentru a o proteja pe Julie, comoara lui adorată, încoronară şi completară noianul de aparenţe sub care justiţia nu a ştiut să descopere adevărul.

Domnul Schwartz, dimpotrivă, era un om abil; resurse de tot soiul abundau în jurul lui, şi averea îi servea drept platoşă. Dar şi el se sufoca sub presiunea acelei mâini care drămuia puterea de sugrumare după forţa victimei. Îşi pierdea răsuflarea. Şi ca o completare la uimitoarea asemănare între situaţia lui şi a lui André Maynotte este acea mare dragoste care îi tulbura liniştea: femeia care îi paraliza toate argumentele în apărare, femeia adorată, aceeaşi femeie!

Dar nu aceeaşi dragoste. Baronul Schwartz şi André Maynotte nu iubesc la fel; dar ce importanţă are? Pasiunea lenevită în fericire devine feroce când suferinţa îşi arată colţii. În mijlocul acestei formidabile bătălii de interese care se agita în jurul domnului Schwartz, marea problemă rămânea soţia lui.

Dar, tocmai ea îl stingherea, îl ţinea legat, îl absorbea. O iubea în aşa măsură, încât îi trecuse prin minte să o zdrobească invocând acea hotărâre a Curţii din Caen care apăsa încă asupra capului ei.

O iubea într-atât, încât îi venea să plângă ori de câte ori rămânea singur, torturat de spaime, în cabinetul lui, unde cursese şuvoi atâta aur. Ameninţările, acuzaţiile, toate se înălţau în jur ca un zid de netrecut: bigamia; printr-o minciună, care avea în ea şi o fărâmă de adevăr, devenise casierul, complicele unei asociaţii de bandiţi; şaisprezece ani de muncă laborioasă, cinstită, ireproşabilă în funcţie de morală aurului — şaisprezece ani de concepţii care nu erau nici fără utilitate, nici fără grandoare pentru progresul material al unui întreg popor, puteau fi transformaţi în douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică pentru acte criminale, încununate de succes neruşinat. Odată legat de gât acest zurgălău, nenorocire triumfătorului de ieri! Virtuţile lui într-o clipă devin crime; îndrăzneala — trădare; o haită de câini se aruncă asupra lui, o haită de câini din care nu lipsesc lupii, întocmai ca în povestea acelui tripou în care un amărât de grec prins cu mâna în pungă s-a văzut obligat să înapoieze cinstitei adunări tot ce câştigase şi tot ce nu câştigaseră ei.

Baronul Schwartz văzuse multe executări de acest fel, îşi cunoştea bine epoca, îşi cunoştea Parisul de aur, nici o iluzie nu ascundea pericolul care îl pândea, şi totuşi ar fi trecut liber, cu capul sus, fluturându-şi creditul că pe o armă, dacă femeia pe care o iubea nu i-ar fi închis toate căite.

Domnul Schwartz se pierdea pe sine, vrând să o salveze pe ea. Făcea întocmai ca André Maynotte: în momentul luptei, brațele neputincioase în loc să îl apere, strângeau convulsiv la piept comoara.

Se devota cu înflăcărare şi totuşi nu femeii iubite, cum se devotase André, ci dragostei pe care o avea pentru femeie.

Se hotărâse să fugă, dar împreună cu ea. Făcea o nebunie, îşi ierta un capriciu, pierdea în această pasiune conjugală tot atât cât şi-ar fi cumpărat dragostea întregului Paris.

Acesta era omul care fără îndoială auzise ultimele cuvinte ale lui Julie şi care îşi arătase în cadrul uşii capul răvăşit, acolo, în spatele infirmului fără apărare şi fără bănuială.

Julie nu avu nici o clipă de îndoială asupra celor ce aveau să se întâmple. Văzu limpede crima ce se va comite, ca şi cum cuțitul pe care bancherul îl ținea în mână ar fi fost împlântat între umerii lui André Maynotte.

Îl cunoştea destul de bine pe acest om, victimă — călău; ştia şi ce avea bun şi ce avea rău în el. Aici răul şi binele nu trebuiau să lupte, ci să se unească şi să dea una din acele lovituri care să facă să dispară întregul suflet în rană.

Julie vru să strige, dar vocea îi pieri.

Vru să se repeadă, chiar crezu că sare: rămase însă paralizată.

Trei-Labe îşi dădu imediat scama. Nu avu însă timp să se întoarcă.

Într-adevăr, totul se petrecu fulgerător, şi bancherul nu avu nici o ezitare.

Şi noi întârziem totuşi, când de fapt nu ar trebui să spunem decât un cuvânt, cel mai elocvent din toate, pentru a exprima o acțiune care a fost absolut instantanee.

Întârziem pentru că barca noastră de povestitor se atinge de o stâncă primejdioasă. Un cuțit, în mâna domnului Schwartz este un adevărat abuz, cu toate că era una din armele ciudate aruncate la întâmplare pe etajere şi pe care degetele lui crispate îl apucaseră de mâner în trecere, fără să-şi dea seama, aşa cum cineva ar lua de jos o piatră ca să

zdrobească o năpârcă.

Baronul Schwartz voia să omoare pe cineva, acest lucru era sigur. Flacăra din ochi îi trăda, rictusul gurii striga; crima se vedea de la paloarea buzelor până la tremurul degetelor încleştate pe mânerul cuţitului.

Era beat, era fiară; dar chiar dacă am admite ferocitatea şi beţia sângelui care întunecă mintea, un bancher cu obiceiuri paşnice nu loveşte ca un asasin expert. Până la crimă, mai sunt stângăcii şi naivităţi. Ceea ce i se arăta domnului Schwartz, aici, în pragul uşii, desenat ca un blazon straniu, era capul păros al acelui nefericit infirm ghemuit pe covor, fără să i se vadă faţa. Strângând cuţitul în mână, răgind de plăcere pătimaşă ca un animal înfometat, îşi înfipse ghearele în acea claie de păr şi trase de el cu o violenţă ieşită din comun. Voia, înainte de a-i tăia beregata, să-l răstoarne şi să-i calce în picioare trupul mutilat, aici în faţa femeii care îi spusese de atâtea ori "te iubesc"...

Coama zbârlită însă veni spre el. Iată o scenă înspăimântătoare. Peruca rămase, împreună cu barba falsă, în mâinile tremurânde ale domnului Schwartz, care îngrozit, sări un pas îndărăt.

Trei-Labe se întoarse liniştit, ca un om fără teamă, dar cu o mişcare viguroasă şi vioaie. În faţa baronului rămăsese acel domn Bruneau, dar fără masca de cumsecădenie obişnuită. O faţă încă tânără, remarcabil de frumoasă, încadrată de un păr alb ca zăpada.

Domnul Schwartz bâlbâi:

— Omul din Jersey!

Apoi se uită la obiectul grotesc care îi atârna în mâini şi în care cuţitul se pierdea. Ochii se întunecară, gâtul i se lungi şi i se păru că mintea i se tulbură.

Julie scoase un ţipăt lung. Un torent de viaţă o copleşi. Pieptul bancherului lăsă să-i scape un geamăt răguşit, în timp ce ea se îndrepta spre André cu mâinile întinse şi scoţând sunete nearticulate, cu acele gângureli ale mamelor care îşi exaltă odrasla cu mângâieri. Nu era nici cruzime, nici îndrăzneală; nici nu-şi dădea seama că domnul Schwartz mai era acolo. Îşi puse mâinile în jurul gâtului lui André; se lipi de el, atât de graţioasă şi atât de frumoasă, încât domnului Schwartz îi dădură lacrimile. Apoi se clătină. Ţinea încă în mână cuţitul. Un surâs agonizant încercă să i se schiţeze pe faţa îmbătrânită o clipă.

— Soţul meu! Soţul meu! Soţul meu! spuse de trei ori

Julie, sărutându-l în neştire.

— Soțul ei! spuse domnul Schwartz.

Un râs convulsiv îl scutură, apoi căzu jos nemişcat.

Zgomotul căderii o trezi pe Julie. În liniştea tristă care urmă, sunetele îndepărtate ale orchestrei se auzeau vesele.

Pentru a treia oară strigătul cântărețului de orgă pătrundea prin ferestre:

— Lanterna magică! Piesă originală!

Bancherul zăcea de-a curmezişul uşii. André şi Julie se uitau unul la celălalt: Julie, gata să leşine şi înfricoşată. André, nepăsător, rupse cel dintâi tăcerea.

— Apartamentul domnului baron comunică direct cu birourile lui, ştiu şi vă rog să-mi arătați drumul spre casa de fier, spuse el cu un calm care îngheță inima lui Julie.

— Am să vă conduc acolo, exclamă ea fără ezitare sau bănuială.

— Nu, răspunse André; vă cer doar să-mi arătați drumul şi să-mi dați cheia: sunt în întârziere.

Julie vru să spună ceva, el o întrerupse aspru:

— Cheia, vă rog, doamnă!

Julie păşi peste corpul domnului Schwartz ca să poată intra în apartamentul lui.

"Este răzbunat!" se gândi ea din adâncul disperării, aruncându-i o privire plină de milă.

Când se întoarse cu cheia, nu îl mai găsi pe estropiatul de la Plat-d'Étain. André stătea drept şi sigur pe picioarele lui. Privirea ei rugătoare implora un cuvânt.

El însă luă cheia şi îi ascultă toate indicațiile fără să spună nici un cuvânt. Julie plângea în timp ce vorbea. După ce termină, André îi întinse mâna; în exaltarea ei, Julie vru să i-o sărute, dar el o împinse cu blândețe şi-i zise:

— Adio, nu ne vom mai vedea. Te-am iertat... Te-am iertat în mod sincer. Dă-i ajutor soțului dumitale, aşa cum eşti datoare să o faci...

Julie se lăsă să alunece în genunchi. André se depărta fără să întoarcă măcar capul.

Julie se ghemui ca o sărmană, ascultând zgomotul paşilor lui care se îndepărtau. Inima parcă nu-i mai bătea şi în cap simțea un gol imens. Mai e oare nevoie să spunem că nici nu îşi puse întrebarea dacă André se ducea direct spre casa de bani? Chiar dacă mintea ei mai păstra facultatea de a gândi ceva fără legătură cu nefericirea în care se zbătea, nici o îndoială nu ar fi tulburat-o şi cu atât mai mult, nu ar fi avut

vreun fel de bănuială.

Acum, la ora ispăşirii, André era pentru ea tot atât de important ca un judecător.

Nu mai simţea pentru el decât un respect imens, un respect religios, de o profundă smerenie.

Prăbuşită de pe culmile visurilor sale, condamnată chiar în momentul când pasiunea imaginase un deznodământ triumfător şi strălucitor pentru toate greutăţile de nerezolvat, condamnată în ultima instanţă, Julie nu se revolta.

André avea dreptate! Era însuşi strigătul desăvârşitei ei pocăinţe.

O uimea acum numai extravaganţa visului ei. Remuşcările stârnite înăbuşeau cu violenţă speranţa care îi orbise judecata.

André spusese: "Dă-i ajutor soţului dumitale"...

Se îndreptă spre baron, îi săltă capul şi i-l aşeză pe genunchi. Era soţul ei. Împotriva dublei consfinţiri a religiei şi a legii, ea poate s-ar fi revoltat. Însuşi André îi spusese: soţul ei. André avea dreptate. El era singurul magistrat şi singurul preot.

Nu mai plângea. Se uita fără ură şi fără dragoste la acest chip livid al tatălui fiicei ei. Când deschise cu greu ochii, ea încerca să îi surâdă.

O lovitură puternică îl zdrobise pe acest om demn de compătimit. Văzând-o surâzând, crezu mai întâi că visează. Julie îi spuse:

— Iată modalitatea de a te răzbuna: André Maynotte şi Julie Maynotte sunt doi condamnaţi. Denunţă-i justiţiei.

Baronul, lungit pe covor, o ascultase şi parcă nu înţelegea ce îi spune. El îşi ascunse faţa în cutele mătăsoase ale rochiei, întocmai cum fac copiii când se alintă în poala mamei lor.

Parterul casei Schwartz, la care se ajungea urcând douăsprezece trepte de la peron, comunica de la acelaşi nivel cu mezaninul clădirilor secundare, care aveau faţada spre stradă. O scară ducea de la apartamentul baronului la galeria care lega birourile cu restul casei.

André Maynotte coborî primele trepte ale scării cu pas hotărât şi grăbit. Dar aici nu era nici un martor. Înainte să ajungă la galerie, se opri, ca şi cum ar fi avut nevoie să se odihnească. Se ţinea cu o mână de balustradă, iar cu cealaltă îşi apăsa inima, vrând parcă să-i liniştească bătăile dureroase. Un suspin adânc îi sălta pieptul.

La piciorul scării aşteptau doi oameni.

Lampa din plafonul vestibulului îngust le lumina fețele grave, îngrijorate. Unul era domnul Schwartz, fostul comisar de poliție din Caen: celălalt, domnul consilier Roland.

Văzându-l pe André Maynotte cum cobora treptele cu capul sus, amândoi tresăriră. Îl recunoscură amândoi. El nu spuse parola convenită.

— Domnule, i se adresă consilierul Roland energic, noi am cedat unor solicitări al căror caracter ne-a surprins. În ce mă priveşte, mă aşteptam la ceva ieşit din comun, în care trebuia să fii amestecat şi dumneata: dar nu mă aşteptam în nici un caz să te şi văd. Noi suntem funcționari…

— Sunteți oameni de onoare, îl întrerupse André. În conştiința dumneavoastră se dă o luptă, fiindcă persoana care se numeşte în prezent baroana Schwartz este liberă, iar copiii dumneavoastră, domnilor, vor face parte din această familie, care este familia ei.

— Eu cred… vru să continue domnul Roland.

Dar André îl opri cu un gest.

— Dumneavoastră, vă repet, sunteți oameni de onoare şi îmi place să mai fiu o dată în mâinile dumneavoastră. Am suferit, mult aşteptând să vină ora pe care tocmai o sună orologiul justiției divine. Dumneavoastră nu puteți nimic pentru mine. Nu aştept de la dumneavoastră decât o mărturie; o mărturie care nu va ajunge în vreo instanță, pentru că nici un tribunal prezidat de oameni nu îl va mai judecă pe André Maynotte câtă vreme va fi în viață. Deci, eu m-am referit la conştiințele dumneavoastră; suntem aici trei conştiințe: putem constitui un tribunal. Vă rog să mă urmați, veți asculta, veți privi şi apoi veți judeca.

Capitolul XI - Camera rămasă în întuneric

— Toți bancherii sunt nişte pungaşi, nu-i aşa, Saladin, comoara mea! spuse Échalot, a cărui bună dispoziție se manifesta gălăgios când stomacul lui, obişnuit cu sobrietatea, se răsfăța cu o sticlă, două de vin prost.

— Cum şi în ce fel? întrebă Similor. Că doar copilul nu are vârsta să-ți răspundă, că progresele societății sunt făcute

ca să desființeze inegalitățile de averi ale căror lipitori sunt bancherii, lipitorile astea mereu însetate de sudoarea noastră... Aprinde, Bibi!... Eşti satisfăcut că aparții de această întreprindere?

Noi credem că acest bun şi sensibil Échalot era mulțumit. Teribila aventură cu femeia ucisă aruncase pentru o clipă o undă de întuneric în viața lui, dar Similor, om de lume, reuşise cu uşurință să-l facă să simtă că petrecuse unul din acele accidente inerente misterului şi că delicatețea unui tânăr avea de suferit dacă nu îşi afundă singur degetele în sânge.

Lumina țâşneşte numai din discuția dusă cu bună credință. Cei doi tineri, naturi sincere şi binevoitoare, găsiră formula următoare, pe care, o proclamară drept lege: "Să ucizi este o prostie; această faptă lasă remuşcări dureroase; trebuie să te limitezi numai la viclenie, căci viclenia nu face rău nimănui."

Trebuie să notăm că aceşti eufemişti nu vorbeau niciodată de furt. Échalot avusese chiar mustrări de conştiință când "împrumutase" sticla de lapte lăsată la uşa vecinei. Ideea de a-şi băga mâinile în buzunarul altuia le-ar fi rezolvat cu siguranță neliniştea. Dar să nu uităm Viclenia! Trebuia jucată comedia! Trebuia îndeplinit un rol! Trebuia să se distingă printre artişti! Să cucerească un grad printre obişnuiții acestui oficiu de talente, cafeneaua "l'Épi-Scié", şi să câştige bani în acea minunată meserie!

Desigur, Échalot era foarte fericit să facă parte din această întreprindere! Şi cât de puțin timp trebuie uneori ca să schimbi destinul oamenilor! De la o zi la alta cei doi prieteni cuceriseră o poziție socială. Nu mai erau primii-veniți, fantezştii aspirând la Viclenie, aşa cum Etienne al nostru visa gloria în dramaturgie. Ei erau căpătuiți, erau în pâine, parveniseră.

Şi chiar aveau aspectul unor astfel de oameni. La prima vedere, un fin observator şi-ar fi dat seama că de acum înainte avea de-a face cu oameni căpătuiți. Înfățişarea lor era pusă în valoare de noua conştiință pe care o aveau asupra valorii lor. Hainele, fără să fie strălucitoare, trădau totuşi o înclinare naturală spre eleganță: puțin frivolă la Similor, mai sobră la Échalot. Amândoi aveau pantofii pingeliți frumos, caschete de ocazie, redingote de amanet de la chioşcuri din rotonda Temple şi fiecare avea pe el o cămaşă. Saladin participând şi el la această bunăstare, fusese înfăşurat într-o

cârpă nou-nouță, care, tivită pentru a fi întrebuințată la altceva, îi zgâria pielea crudă. El țipa şi plângea, dar Échalot îi vărsa în *cioc* picături de cafea parfumată cu rachiu. Toți trei laolaltă alcătuiau un tablou înduioşător.

Şi nu era o bunăstare trecătoare, pe care zeul boemei o revărsa asupra acestei familii. Gradele dobândite în artă sunt ca slujbele publice, revocabile după vrerea tiranilor. Câmpul vicleniei este pe cât de liber, pe atât de vast. În această Arcadie nu exista nepotism: numai priceperea stabileşte acolo deosebirile între lucrători, iar lucrul, slava Domnului, nu lipseşte niciodată.

Pe înserat, cei doi prieteni, mulțumiți de ei şi binevoitori față de întregul Univers, îşi cumpărară câte o contramarcă şi se întinseră în avanscena balconului de categoria a patra la Teatrul Național "Merçi-mon-Dieu". Ascultară cu evlavie voluptuoasă o dramă *populară*, ale cărei scene se petreceau cu candoare când la temniță, când pe sub poduri, când în canalele Parisului, care se spune că ar fi nespus de bine întreținute. Acolo îşi plasează de obicei autorii populari toate personajele. Cerului nu îi place să fie spânzurat vreun nătărău. Lumea însă le-ar veni de hac autorilor populari.

Cu toate că Échalot şi Similor erau băieți de gust, apreciau acest gen de spectacol şi de astă dată se simțiră fericiți, mai ales când trădătorul fu înecat în mlaştina de la Montfaucon, tocmai când acesta se pregătea să dea foc "casei izolate" în care fiica ofițerului găsise adăpost.

Înecat de cine? Ați ghicit poate. De el!

Tot timpul desfăşurării celor 12 acte spectatorii îi poftiră pe prietenii noştri să-l liniştească într-un fel pe Saladin, gălăgios din cale afară din cauza cafelei; Similor, ruşinat, se lepădă de el; dar unii, având impresia că recunosc în copilul lor chiar marioneta din prolog, îl aplaudară cu frenezie.

— E al meu! strigă atunci Similor. Iar dumnealui nu e decât educatorul lui!

Şi, de îndată ce pe scenă eroul principal puse mâna tânărului avocat, în cea a fiicei ofițerului, pronunțând cuvinte fără şir, prietenii noştri ieşiră din sală înconjurați de bunăvoința tuturor celor de la galerie.

— A sunat ora! spuse Similor când se văzură în bulevard.

— Ai dreptate, e clipa solemnă! răspunse Échalot.

Ei aveau talent, sau mai curând acel talent era însăşi atmosfera care se respiră în pădurea noastră fermecată.

Ajungând în strada Enghien, făcură degrabă o mică repetiție a rolurilor lor. După aceea Échalot intră primul şi îl ascunse pe Saladin în partea de jos a unui dulap din camera portarului. Domnul Champion, văzându-l pe acest pisălog, crezu la început că încearcă vreo nouă hoție; dar când îl auzi vorbind despre incendiu, îşi pierdu capul. Undițele lui! Avea 522 în colecție. Se repezi în camera doamnei Champion şi îi spuse:

— Ne loveşte o catastrofă. Plec să o înlătur. Fii atentă până când mă întorc!

Şi plecă. Grija de a-l face să întârzie cât mai mult revenea restului bandei.

Céleste, gata îmbrăcată pentru bal, căuta încă să înțeleagă această enigmă, când Similor îşi făcu apariția, asemenea planului lui Malbrouk. Se dovedi abil, misterios, şi înduioşător. Maestrul Léonide Denis, lungit în patul de suferință la Versailles, voia să mai vadă o dată, înainte de a-şi da sufletul, pe femeia, zâna, îngerul…

Ah! Cât de firesc îi păru doamnei Champion acest lucru! Îşi puse grabă o pelerină de culoare închisă peste toaleta de bal, fiindcă în această povestire tuturora le place să facă impresie, chiar şi doamnei Céleste! Puteți foarte bine să vă închipuiți cât farmec adaugă unei ultime întrevederi o toaletă de bal. Ea îl chemă pe băiatul de la casa de fier; îi spuse ce îi trecu prin minte; trebuie să o scuzăm: între ea şi notar nu existaseră decât suspine străvechi. Băiatul de la casa de fier fu însărcinat să vegheze şi să fie cu ochii în patru.

Venea rândul lui Mazagran, seducătoarea. Rifflard, necredinciosul nepot al portarului, făcu ce ştiu pentru ca Mazagran şi complicele ei, domnul Ernest, să poată intra tot aşa cum intraseră Échalot şi Similor. Băiatul de la casa de fier era cinstit, dar uşor de păcălit. Un sfert de oră după aceea, locuința domnului Champion era pe mâna domnului Ernest. Stâna rămăsese în paza lupului.

E de prisos să adăugăm că organizația făcuse tot ce trebuia în ceea ce privea vecinii. Nu mai rămăsese nimeni la mezanin.

În atest moment cântărețul îşi anunța pentru prima oară "lanterna magică". Putea să fie ora 1 după miezul nopții, când domul Lecoq de la Perrière, auzind acest semnal, părăsi sala de dans. Alte două strigăte ale cântărețului de orgă mai fuseseră auzite; de la ultima strigare trecuse o jumătate de oră.

Din toate cele povestite aici şi în capitolul precedent nu

se ştia şi nu se auzise nimic în saloane, unde, dimpotrivă, toată lumea se distra fericită.

Uşa culoarului care ducea din apartamentul domnului Schwartz spre birouri, trecând prin locuința domnului Champion, era deschisă. André Maynotte trecu primul. Fostul comisar de poliție şi magistratul îl urmară.

Lămpile care ardeau de obicei pe coridor fuseseră stinse. O rază slabă de lumină venea din spate prin uşa vestibulului.

Mergeau cu toții în tăcere. Culoarul ținea cât toată lungimea curții. Ajuns la jumătatea drumului, André se opri şi le spuse:

— Faceți prea mult zgomot, domnilor, cel care este acolo nu va vorbi dacă îşi va da seama că sunt însoțit.

— Dar unde ne conduceți? întrebă consilierul, a cărui voce rămânea calmă şi stăpânită.

— Trebuie să vă previn că sunt înarmat, adăugă nu fără emoție fontul comisar de poliție.

— Iar cu sunt neînarmat, spuse André. Apoi, răspunzându-i consilierului: Vă conduc spre cunoaşterea şi descoperirea adevărului cu privire la o crimă pe care a trebuit să o judecați pe vremuri şi totodată spre o altă crimă pe care va trebui să o judecați mâine — furtul casei de fier Bancelle, uciderea contesei Corona.

— Dumneata ai fost condamnat pentru una, vei fi acuzat pentru cealaltă, murmură magistratul.

— Întreaga casă Schwartz este împresurată de agenții dumneavoastră, spuse încet André. Eu nu am nici posibilitatea, nici dorința să fug.

Nu i se mai răspunse. Îşi continuară drumul. Însoțitorii îşi înăbuşiră zgomotul paşilor.

Aşa cum am mai spus, somptuoasele birouri ale domnului baron Schwartz îşi aveau casele lor de bani cu sumele încasate şi cheltuielile curente; dar banca Schwartz centraliza încasările mai multor întreprinderi. Faimoasa casă de fier de la mezanin zisă principală şi centrală, era un fel de inimă a acestui imens trup în care se depozitau în mod accidental fondurile diferitelor companii.

Aici erau finanțele propriu-zise ale casei Schwartz date direct în grija unui om capabil şi de încredere, care era domnul Champion. Capabil nu înseamnă nicidecum inteligență; este un cuvânt care cuprinde în el de fapt o rezervă a unei oarecare specializări. Pe piața Parisului nu există alt contabil care să prezinte mai multă încredere ca

domnul Champion.

În ultimele zile casa de bani principală primise în depozit uriaşele lichidări operate personal de către bancher şi motivul rămăsese un mister chiar pentru domnul Champion.

Culoarul în care intraseră cele trei personaje ale noastre ajungea la o uşă dublă perfect închisă, dar despre care domnul Champion nu vorbise în poemul său descriptiv, recitat călătorilor din diligenţă, pentru că uşa era exclusiv în folosinţa domnului baron Schwartz. André Maynotte avea cheile celor două broaşte, pe care le deschise una după alta. Nici un zgomot nu dovedea că ar fi fost auzit din interior.

Intră, urmat de cei doi însoţitori ai săi, şi cum batantele uşii se închiseră singure, toţi trei se pomeniră deodată scufundaţi într-un total întuneric.

Spun total, fiindcă domnul Champion ne-a povestit că peste ferestrele de la mezanin se trăgeau obloane rulante, ca la magazine.

Acest întuneric de păcură nu dura totuşi de prea multă vreme; un miros de ceară plutea în aer, ceea ce trăda prezenţa cuiva în încăpere.

Pentru André Maynotte era un indiciu concludent. El căută şi găsi mâinile însoţitorilor lui, pe care le strânse complice, arătând prin semne că ei trebuiau să rămână pe loc. Apoi continuă să înainteze singur.

Uşa coridorului dădea chiar în încăperea în care era faimoasa casă de bani descrisă de domnul Champion, casă de fier pe care noi nu am văzut-o niciodată, dar care a jucat un rol hotărâtor la începutul povestirii noastre; numai că această uşă se deschidea în afara grilajului care fusese instalat cândva, cu ocazia înfiinţării unei societăţi celebre şi ale cărei acţiuni bine cotate necesitaseră măsuri de apărare suplimentare.

Încăperea era foarte mare, dar puţin cam joasă. Ea servea drept cameră de culcare băiatului sedus de farmecele frumoasei Mazagran; patul lui urma să fie aşezat în fiecare seară de-a curmezişul casei de fier. În dreapta şi în stânga străjuiau camerele domnului şi doamnei Champion.

Bâjbâind, André găsi deschiderea grilei de fier. Trecu de ea şi, împingând amândouă canaturile dintr-o dată, o închise.

Acel zgomot metalic răsună puternic în liniştea din jur.

— Bun! şopti André. Am lăsat trapa să cadă la loc. Este întuneric beznă!

Luase din nou vocea lui Trei-Labe şi tonul unui om care

vorbeşte singur.

Fostul comisar de poliție şi consilierul rămăseseră nemişcați la intrare. Ei nu recunoscuseră vocea celui care vorbise.

Trei-Labe tuşi, pipăi şi spuse deodată:

— Ia ascultă, dacă eşti aici, nu fă pe mortul! Doar n-am venit să mă joc de-a v-ați ascunselea, patroane!

— Sunt aici, se auzi o voce înfundată dinspre capătul celălalt al încăperii, şi să vă ardă toți drăcii pe toți! Sunt prins în capcană ca un lup!

— Ce capcană? întrebă Trei-Labe. Nu ai folosit mănuşa?

Cei doi martori nevăzuți nu mai aveau nevoie de un alt semn anume ca să fie atenți.

Totuşi, acest ultim cuvânt, "mănuşa", îl izbi, şi, şocați, fără să vrea, făcură un pas înainte.

— Am auzit ceva, spuse vocea din fundul camerei, cu o subită îngrijorare.

Dar în acelaşi timp se putea auzi distinct fâşâitul unui corp târându-se pe jos. Trei-Labe se îndrepta spre el. Vocea din fundul încăperii reluă:

— Mănuşa o am, dar tocmai mănuşa m-a înhățat... Ticălosul de Bruneau a săpat un şanț de apărare... El mi-a trimis-o în cale pe fata aia. Caraghiosul e de meserie fierar; el a montat capcana în mănuşă... şi de fiecare dată când vreau să-mi retrag brațul, îmi înfig singur parcă o sută de ace în os!

— Ce vorbeşti, patroane! făcu Trei-Labe, care tot înainta. Atunci înseamnă că dumneata eşti păcălitul!

Nu primi drept răspuns decât o înjurătură care exprima cu energie durerea şi mânia.

— Încolo, totul merge ca pe roate, reluă Trei-Labe. Dincolo se dansează ca la o binecuvântare, şi poveştile puse la cale circulă, circulă... Ştii bine, provocatorii noştri...

— Oh, dacă aş putea, mi-aş tăia brațul, scrâşni Lecoq.

— Pentru aşa ceva trebuie un om de meserie, spuse calm Trei-Labe, şi pe deasupra şi un instrument; bun... Maşinăria noastră se învârteşte, patroane, şi înăuntru ca şi afară: tânăra Edmée Leber, cei trei băieți... în sfârşit, totul...

— De Bruneau ştii ceva? întrebă Lecoq.

— Nimic. Mai bine pe ăla ar fi trebuit poate să-l cumperi, cu orice preț.

— Tu ai fost însărcinat să-l supraveghezi... numai tu eşti cauza...

— Bunul meu domn Lecoq, îl întrerupse Trei-Labe, eu

sunt lângă dumneata; dar când vor veni prietenii şi te vor găsi aici, să te fereşti de cuţitul lor! Ei vor ghici cu siguranţă că dumneata ai vrut să păgubeşti asociaţia…

— Eu sunt Stăpânul! scrâşni Lecoq. Ascultă, Trei-Labe, poţi să te ridici până la mine ca să încerci să demontezi mănuşa?

— Sigur că nu!… Dumneata nu eşti Stăpânul, răspunse infirmul. Dar am să încerc eu să te scot din încurcătură. Slavă domnului, dumneata nu eşti aici la nuntă!

Piciorul domnului Lecoq, care pipăia ca o antenă în întuneric, dădu în momentul acela de şoldul domnului Mathieu.

Gimnastica ochilor obişnuiţi cu întunericul nu reuşea totuşi nimic împotriva acestei nopţi de păcură. Domnul Lecoq reluă un ton de cumsecădenie, îmbietor:

— Tu eşti prietenul meu şi ştii bine că am avut întotdeauna slăbiciunea să te îmbogăţesc… Hai, saltă-te!

— Să mă îmbogăţeşti… bombăni Mathieu. Hm! Hm! Patroane, cu dumneata mai bine nu dai cioara din mâna pentru vrabia de pe gard… Ştii proverbul…

Un fel de geamăt anunţa efortul pe care îl făcea ca să ridice.

— Treci în partea cealaltă, spuse Lecoq chinuit. Îmi rămâne un braţ să te ajut.

Trei-Labe, agăţat de hainele lui, se mişcă şi îşi schimbă direcţia, ca un înotător care vrea să se caţere pe un mal abrupt. Părea că o face din toată inima.

Domnul Lecoq, cum putu să-l apuce de stofa hainei, îl săltă cu o împingere puternică.

— Eşti straşnic de puternic, patroane! spuse infirmul cu admiraţie.

— Nu ai pe tine vesta ta de catifea… observă Lecoq bănuitor.

— Ca să merg în lume… începu simplu Trei-Labe.

— Ai putut să intri uşor în casă?

— Ştii bine, patroane, că astă-seară se trece uşor peste tot… Şi respirând puternic, continuă ca sufocat de un spasm de exaltare brutală: Ah! Ah!… Ah! Păi… inima mea, patroane, nu e paralizată. Doamnele dumitale cinstite se cam dezbracă. Cele necinstite nu mi-au arătat niciodată atâta piele albă şi roz!

— Neseriosule! răspunse Lecoq. Ai să-ţi permiţi tot ce pofteşti când ai să fii bogat! Nu te rezema pe braţul meu

drept, nenorocitule! Dar de ce ai spus adineauri: "Sigur că nu, dumneata nu eşti Stăpânul!"?

— Pentru că STĂPÂNUL este cel care are Scapularul şi secretul, răspunse Trei-Labe.

— Le am pe amândouă.

— Nu îl ai nici pe unul, nici pe celălalt, patroane... Contesa a fost o femeie frumoasă.

— Îmi porţi pică pentru lovitura aia, ai?

Trei-Labe răspunse evaziv:

— Ce mai contează o femeie frumoasă dacă e moartă!

Şi tuşi, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze pentru însoţitorii lui nevăzuţi de Lecoq prima mărturie a acestuia.

— Numai că, vezi dumneata, lovitura aia nu ţi-a servit la nimic. Altul are şi Scapularul şi secretul.

— Cine e acel altul?

— Ia spune, patroane, izbucni subit infirmul, casa de bani este deschisă, uite, am întins mâna şi am simţit teancuri de bilete de bancă. Ce plăcere! S-ar găsi dintr-aceia care te-ar lăsa aici mască şi ar pleca... bogaţi.

Domnul Lecoq avu un râs răguşit.

— Te crezi oare liber? scrâşni el.

Şalele lui Trei-Labe simţiră strânsoarea viguroasă a mâinii lui.

— Patroane, nu strânge prea tare! Eu sunt o biată făptură nenorocită.

După o scurtă pauză adăugă cu un accent ciudat:

— Cu toate că oricât ai fi de robust, în situaţia de acum nu faci nici cât un olog ca mine. Hai să judecăm: dumneata nu ai decât o mână; dacă nu-mi dai drumul, eu pot să te înjunghii cum îmi place, şi dacă îmi dai drumul, pa şi să-mi trăieşti!

Respiraţia chinuită a lui Lecoq îi şuieră în piept:

— Aici am ajuns, măi omule! tună el. Uiţi o a treia alternativă: la prima mişcare pe care o faci, te ridic şi îţi zdrobesc capul de fierul casei ăsteia de bani!

— Şi pe urmă, continuă Trei-Labe rânjind, dumneata rămâi aici, cu arma la picior, cum s-ar spune, ca să aştepţi sosirea colegilor dintr-o parte şi intrarea corbilor din cealaltă. Pentru că sunt convins că diavolul acela de Bruneau a scormonit în lung şi în lat pe drumul lui de cârtiţă... Se uitau la dumneata acolo, la bal, mai ales şeful de secţie Schwartz şi consilierul Roland, de parcă ar fi ştiut că dumneata aveai bunătatea să te ocupi Etienne şi de Maurice, adică de copiii

lor, şi de domnul Michel şi tânăra Edmée Leber…

— Tu o vrei pe asta! izbucni Lecoq furios.

Trei-Labe îi răspunse:

— Îmi plac femeile…

Capitolul XVII - Mănuşa de oțel

O clipă, capul lui Lecoq rămase aplecat în piept. Conştiința neputinței lui îl ținea ca într-o gheară care îl sugruma. Într-adevăr el ar fi putut să ucidă, dar nu se putea salva. Şi apariția echivocă a acestui ajutor, în persoana lui Trei-Labe, semăna cu o teribilă amenințare.

— Tu eşti acum cel mai tare, spuse el; să aranjăm. Ce vrei?

— Oh, răspunse Trei-Labe, noi o să ne înțelegem bine întotdeauna.

— Uite, îți ofer două sute de mii de franci pentru început… Dar vreau să ştiu.

— Două sute de mii de franci, patroane! Niciodată n-am văzut atâta bănet! Să ştii, ce anume?

— Cum ai ajuns tu aici?

— Am eu micile mele metode. Am luat cheile din camera domnului baron Schwartz.

— Şi de ce ai venit?

— Mi-am dat seama că stăteai de prea multă vreme aici la treabă.

— Eşti singur?

— Dumneata ştii bine că eu nu amestec…

— Vrei să mă eliberezi?

— Este datoria şi interesul meu.

— Trebuie să fii îndemânatic…

— Ca o maimuță, zău!

— Eşti destul de sus ca să lucrezi?

— Sunt exact unde trebuie.

— Pipăie-mi buzunarul.

— Uite! spuse Trei-Labe, întinzând mâna.

— Nu ăsta! se răsti domnul Lecoq.

— Ah, făcu Trei-Labe, avem deci ceva bun în ăsta!

— Şurubelnița este în celălalt.

— Noi nu plecăm la drum, din fericire fără trusă,

patroane!

— O ai?

— O am; nu mişca. E grozavă totuşi povestea mănuşii ăsteia! André Maynotte ar râde cu poftă dacă ar fi aici în locul meu.

Tăcu o clipă, ca apoi să-l întrebe:

— Îți aduci aminte, patroane, mi-ai spus odată: "Fără acest Bruneau, te-aş strânge de gât". Ți-a trecut prin minte că eu aş fi André Maynotte? Da? Ah, dacă ar fi fost lumină, am vedea cum să potrivim şurubelnița... A, bun, uite!...

— Mă doare! strigă Lecoq speriat.

— Răbdare, nu mişca! Am nimerit!

Oțelul scârțâi. Se făcu linişte. Trei-Labe lucra, susținut în continuare de mâna domnului Lecoq, care dădea semne de oboseală. Cei doi martori la această scenă, pe care nu o vedeau, dar al cărei dialog reuşise să fie tălmăcit până atunci în cele mai mici detalii, rămâneau neclintit şi tăcuți.

— Tot se mai dansează acolo, începu Trei-Labe; uite, am scos un şurub. Câte sunt? Unsprezece! Are să mai dureze.

— Nu trebuie să dureze! izbucni Lecoq fără să-şi ascundă suferința. Grăbeşte-te, ce dracu!

— Mă grăbesc, patroane. Ai reuşit măcar să schimbi bancnotele false cu cele autentice?

— Nu, cele false sunt la picioarele mele.

— Vrei să operez eu înlocuirea?

— Nu, nu, continuă-ți treaba!

Vocea lui Lecoq, scurtă şi aspră, demasca o suferință intensă.

— Când te-am auzit intrând, reluă el parcă din nevoia de a vorbi, tocmai mă pregăteam să fac ceea ce faci tu acum. Dar văd că nu înaintezi!

— Al doilea şurub scos! spuse Trei-Labe.

Din pieptul lui Lecoq ieşi un suspin.

— Am stins lumina cu orice risc, zise Lecoq, pentru că nu ştiam cine putea să intre pe uşă.

— Dumneata eşti un om prudent, patroane, şi cu experiență. Uite, al treilea şurub. S-ar spune că toată viața n-am făcut decât treburi de astea... Ia spune, e bună ideea asta a lui André Maynotte, să pună cârlige de capcană în toată mănuşa! Mare deştept! Povestea asta a reuşit atât de bine acolo, la Caen... Înseamnă că ştia şi el că domnul Schwartz cumpărase casa asta de bani Bancelle?

— Uite, se împlinesc şaptesprezece ani de când mă

urmăreşte Maynotte ăsta, aşa cum urmăreşte un sălbatic urma unui duşman! tună Lecoq, Dar ce, al patrulea şurub se ține tare, omule?

Pentru a doua oară Trei-Labe tuşi. Fusese a doua mărturisire, cel puțin subînțeleasă: Lecoq nu protestase deci când el spusese: Povestea reuşise atât de bine acolo, la Caen!…

— Câteodată, zise Trei-Labe, nițică rugină… Ştii, patroane, eu cred că ticălosul ăla s-a strecurat în asociație nu ca să fure, ci ca să fie cât mai aproape de dumneata.

— Dacă n-ar fi fost Fanchette… începu Lecoq, scrâşnind din dinți. Apoi adăugă: Grăbeşte! Grăbeşte, băiatule! Să ştii de la mine, Colonelul a fost Stăpânul, şi Colonelul nu vedea decât prin ochii contesei Corona.

— Da, da. A făcut ultima lui afacere, bietul om, dar nu era el omul care să se lase înhățat de mână! Când te-ai servit o dată de o rețetă… Dar ce faci, patroane, mă laşi să cad?

— Ascultă, nu te-aş fi crezut niciodată atât de greu, spuse Lecoq.

— Ține-mă bine! Uite al cincilea şurub… şi să mai spui că obiectul ăsta stătea acolo la mama tinerei Edmée, expus doar aşa, de florile mărului!

— Mă enervezi când pronunți numele ăsta!

— Auzi dumneata, continuă Trei-Labe, s-o expună chiar în fața ferestrei dumitale! Să ştii că au făcut-o tocmai ca să te ispitească! Dumneata mişti şi uite un strop de sudoare rece care îmi cade pe frunte… Vrei să te odihneşti puțin?

Un vag sunet cristalin vibra în întuneric. Pendula nevăzută bătu o dată.

— Nu, nu vreau să mă odihnesc, răspunse Lecoq sălbatic, Dă-i înainte!

— Atunci, fii tare! Eu trăncănesc numai ca să te distrez puțintel, ştii? Cei care scot dinții tot aşa fac. Eu înțeleg pentru ce m-ai pus să aranjez combinația acolo, la "l'Épi-Scié", în aşa fel, încât să pun poliția pe urmele acestui Bruneau. Ah! Ce ticălos! Cum te-a tras pe sfoară! Eu înțeleg bine şi pentru ce vrei să le implici pe cele două Leber. Nu mai spun "tânăra Edmée" fiindcă îți râcâie nervii. Îl înțeleg chiar şi pe Michel, dacă este fiul lui André Maynotte… Dar pentru ce să-i pierzi dumneata pe ceilalți doi boboci, pe Etienne şi Maurice, asta nu mai înțeleg.

— Aparențele, răspunse Lecoq. Au făcut parte din casa Schwartz: trebuie să cunoască personajele. Gruparea celor

şase persoane: André Maynotte, cele două Leber, Michel, Etienne şi Maurice, este o acţiune de geniu. La diferite nivele şi pentru cauze diferite, există prezumţii împotriva lor; legea matematică a asociaţiei Hainelor-Negre este aici riguros respectată. Este mai tare decât procesul de la Caen.

Trei-Labe râdea cu poftă şi tuşi pentru a treia oară.

— Da, da, spuse el. Rezistă, suntem la al şaptelea şurub. La Şcoala de drept, Hainele-Negre ar obţine medalia. Numai că, uite, mai există şi suta de ace... Şi dacă André Maynotte este cel care ţi-a jucat festa asta, sigur că a aruncat o vorbă până la prefectură şi a denunţat asociaţia.

— Nu mai pot! făcu Lecoq gemând.

Trei-Labe se agăţă de hainele lui ca şi cum, nemaifiind susţinut, s-ar fi temut să nu cadă, iar domnul Lecoq îşi întinse şi îşi scutură braţul, vrând să-l dezmorţească.

— André Maynotte? zise el, ştergându-şi sudoarea de pe frunte, şi de pe gât. Fără asociaţie putea Colonelul să se agită mult şi bine, că André Maynotte ar fi fost de mult în fundul canalului. Hai, reia-ţi treaba, rezist eu; la al câtelea şurub ai ajuns?

— La al nouălea.

— Stai puţin!

Fu un moment de repaos, şi Trei-Labe îl întrebă foarte încet:

— Ai auzit ceva, patroane?

Domnul Lecoq tresărise din tot trupul.

— Nu, răspunse el cu o voce foarte răguşită. Dar...

— Dar ce?

Trei-Labe, încă agăţat, simţi mâna lui Lecoq trecându-i iute şi tremurând peste craniul şi peste obrajii lui.

Apoi întrebă înspăimântat:

— Cine eşti dumneata?

Infirmul îi apucă mâna pufnind în râs.

— Fără prostii, patroane! spuse el repede. Uite că îţi trece prin cap să te joci cu cuţitul!

— Cine eşti? repetă Lecoq făcând efort să-şi elibereze mâna.

Trei-Labe, luptându-se, râdea ca fără voia lui.

— Va să zică, nu e voie să te faci frumos ca să ieşi în lume? spuse el. M-am ras şi m-am tuns, patroane; am pierdut cinci minute.

Lecoq îşi reluă poziţia de la început, mormăind înfundat:

— Ai dreptate. Dă-i înainte!

— Ştii bine doar că nu pot să fiu decât eu, patroane! zise infirmul, care îşi reluase degrabă treaba.

— Aş da un franc şi douăzeci şi cinci; zise Lecoq, încercând să glumească, numai să te văd cum arăți tuns şi ras! Trebuie să fii tare caraghios!

— Are să vină şi asta, patroane! Suntem la al zecelea şurub. Eu, care nu sunt atât de bogat ca dumneata, aş da jumătate: şaptezeci şi cinci de centime, ca să aflu care sunt cele trei funii pe care le are ticălosul ăla de Bruneau în jurul gâtului. Stai, patroane, nu mişca!

— Prima, răspunse generos Lecoq, ultima în ordinea datelor, este accidentul contesei Corona... Ha! Bruneau al tău ar fi bine primit la prefectură! A doua, este condamnarea de la Caen, care apasă asupra lui ca şi în prima zi; a treia, în sfârşit, şi cea mai grozavă între toate, este condamnarea soției lui...

— Aş! îl întrerupse Trei-Labe. Baroana Schwartz nu mai e soția lui!

— Ascultă-mă pe mine, n-a încetat nici o clipă să o iubească.

— Crezi? Lasă puțin cotul în jos. Aşa!

— Sunt sigur de asta.

— De şaptesprezece ani! Câtă statornicie!

— Există pe lume şi trubaduri! zise domnul Lecoq.

Glasul lui însă se schimbă în timp ce spuse aceste cuvinte.

Şi aproape imediat după aceea, ca şi cum i-ar fi plăcut să vorbească, adăugă:

— Fără ideea pe care eu şi Colonelul am avut-o, ca să-l derutăm, îndreptându-i toate bănuielile asupra lui Schwartz, cine ştie ce ar fi încercat asta împotriva noastră! În fond, este un; bărbat viguros. El a putut să ocolească ştreangul la Londra şi temnița în Franța. Dar împotriva a doi iepuri ca mine şi Colonelul, trebuie mai mult decât un bărbat viguros. Fără să intrăm în contact cu el, am făcut să-i cadă în ochi o căruță de nisip: baronul Schwartz fusese la Caen în noaptea furtului; Maynotte a aflat acest lucru; un an după aceea, exact când baronul Schwartz s-a căsătorit cu Julie, acesta avea un capital de patru sute de mii de franci. Pe de altă parte, căsătoria aceasta pentru Julie era o salvare. I-a născut o fetiță. Poate pe noul ei bărbat îl şi iubea...

— La dracu! Argumentul acela mie mi-ar fi înfierbântat sângele!

— Există câini de Terra-Nova, premii de virtute Montyon… există nătărăi pe lumea asta destui!

Desigur, domnul Lecoq nu era un nătărău; el dăduse nu o dată dovada a fi bun comedian, dar în anumite momente emoția biruie deprinderile diplomatice cele mai perfecte.

Cuvintele domnului Lecoq erau potrivite şi alese cu grijă pentru a ascunde o puternică agitație care pusese stăpânire pe el. Numai că tresăririle muşchilor lui dezmințeau vorbăria liniştită!

Glasul îi tremura când vorbea prea mult; de aproape un minut toată manifestarea lui trăda o mare încordare, nu a nerăbdării de a se vedea eliberat de capcană, şi, în ciuda întunericului de nepătruns se simțea pândit de o amenințare cumplită.

Trei-Labe părea să nu observe nimic din semnele apropiatei furtuni. Lucra înainte cu conştiinciozitate.

Dar pentru ce se simțea oare atât de amenințat?

De mai bine de un minut, brațul care trebuia să-l țină pe Trei-Labe nu mai depunea nici un efort. Mâna lui robustă continua să strângă şoldul invalidului, dar sensul efortului său se schimbase, în aşa fel încât acest efort devenea neputincios ca să-l mențină, în această poziție pe Trei-Labe. Schimbarea se operase gradat şi voit. Era o încercare.

Şi invalidul, care nu mai era susținut de el, în loc să se prăbuşească pe picioarele lui moarte, rămânea totuşi în picioare.

Iată pentru ce domnul Lecoq vorbea mult, vrute şi nevrute, ca cei care simt o mare tulburare.

De aceea, în timp ce vorbea, vocea lui schimbată tremura.

Cine era acest om? În numele cărei lupte cumplite şi oarbe îi reda lui brațul captiv?

Poate era un prieten, fiindcă, din partea unui duşman, lucrul îndeplinit de Trei-Labe ar fi fost un act de curată nebunie. Dar nu filozofia oricui este cea care călăuzeşte oameni de calibrul domnului Lecoq.

În mintea lui fulgeră subit un gând. Există fantome care se văd la tot pasul şi, prin acel întuneric de nepătruns, fantoma lui André Maynotte îi luase ochii lui Toulonnais-l'Amitié.

Trei-Labe, simțind mereu pe şoldul lui presiunea mâinii robuste, poate că nu bănuia nimic. El tuşi iarăşi, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze ultima mărturisire, apoi spuse:

— Patroane, dă bacşiş, treaba e terminată!

Fostul comisar de poliție şi magistratul auziră într-adevăr sunetul metalic al mănuşii care scârțâi deschizându-se.

Apoi imediat după aceea, o voce gâtuită de furie se auzi strigând:

— Ține! Ia-ți bacşişul!

În ciuda convenției, cei doi martori ai acestei scene se repeziră spre uşa grilajului şi încercară să o deschidă. Ei văzuseră nu cu ochii lor orbiți de atâta întuneric, ci cu simțurile ațâțate de lunga aşteptare, văzuseră pe Lecoq profitând de descătuşarea mâinii captive şi înjunghiindu-l pe André Maynotte.

Nu se înşelaseră.

Dintr-o mişcare fulgerătoare, Lecoq, după ce dăduse drumul şoldului eliberatorului său, trăsese o lovitură puternică de cuțit la nivelul pieptului. Cuțitul lui dădu însă în gol, în timp ce pronunța cuvintele de mai sus; căci vocea invalidului îi răspunse de la podea:

— Patroane! M-ai lăsat să cad!

Lecoq, călăuzit de sunet, se aruncă într-acolo cu înverşunare.

— Ei bine, ce faci? se auzi iar vocea liniştită a lui Trei-Labe de la câțiva metri distanță. Aşa îmi mulțumeşti, patroane?

Domnul Roland scutură uşa care nu cedă. Domnul Lecoq auzi în sfârşit zgomotul şi sări în partea aceea. În furia lui se izbi de grilaj, acolo unde credea că-şi va găsi victima.

— Aici! spuse atunci Trei-Labe, aşa cum s-ar fi adresat unui câine. Aici, Toulonnais-l'Amitié! Eşti aşteptat!

De data aceasta vocea se auzea de la înălțimea omului.

Domnul Lecoq sări din nou, scoțând un urlet de fiară. Pretinsul Trei-Labe îl primi fără să mai dea înapoi; se auzi un şoc înfundat, apoi zgomotul unei lupte violente.

Fulgerătoare ar trebui să spunem, fiindcă nu dură decât o clipă.

Prin întuneric trecu un horcăit.

— Dumneata eşti, domnule Maynotte? întrebă fără să vrea consilierul. Eşti rănit?

— Deci el e! scrâşni cel care horcăia.

— Eu sunt cel care am piciorul pe gâtul ticălosului, răspunse André, cu toată amploarea vocii sale. Fiți fără grijă.

Domnul Roland reluă după o clipă de tăcere:

— Nu îl omorâți! De aici încolo e treaba justiției.

— Eu nu am încredere în justiția dumneavoastră, dar nu îl voi omorî, răspunse André Maynotte.

Pendula nevăzută bătu ora 2. Era clipa fixată de domnul Mathieu pentru intrarea în scenă a primilor lui oameni: Cocotte şi Piquepuce.

O zgârietură uşoară se auzi la uşa principală, care se deschise de îndată. Cheile false erau bune şi se serveau de ele cum trebuia.

— *Se va lumina de ziuă mâine?* se întrebă din întuneric încet.

— Dacă dă Dumnezeu! li se răspunse la fel.

— Dumneata eşti, patroane?

Nu se auzi nici un răspuns, dar două țipete se stinseră sub cătuşe, în timp ce un val de lumină inunda locuința domnului Champion. Această lumină bruscă îi arătă pe Piquepuce şi pe Cocotte legați-fedeleş. Fețele lor mirate mărturiseau că nu se aşteptaseră la această nefastă primire. În urma lor se adunau degrabă în salonul domnului Champion agenții şi, capetele lor se întindeau să vadă, pline de curiozitate.

Printre acele capete cumsecade ați fi recunoscut fără mare greutate două sau trei profiluri ale judecătorilor de la cafenea. Ca toate locurile în care se conspiră, "Épi-Scié" avea şi ea procentul cuvenit de lupi domesticiți.

Dar acesta este un alt amănunt. Lumina cădea pe fețe şi lucruri care ne interesează în mod cu totul deosebit.

Mai întâi casa de bani Schwartz, fosta casă Bancelle, un dulap de fier enorm, pe care avem în sfârşit ocazia să îl vedem, cu toate că el a servit drept punct esențial în povestea noastră. Uşa larg deschisă a acestui monstru prezenta o grosime metalică de patru degete şi părea să fie făcut să înfrunte chiar tunurile. Un lux nemaipomenit de închizătoare gigantice, al căror oțel lustruit: strălucea, forma o ieşitură pe spatele uşii, încrucişându-şi în toate sensurile zăvoare cu muchii ascuțite. În exterior, imediat deasupra celor trei plăci de aramă aurită care serveau modului de funcționare al "combinației", un sistem de gheare articulate, care în mod normal trebuiau să stea ascunse în grosimea panoului, ieşea dintr-o deschizătură pătrată şi susținea încă mănuşa de oțel, desfăcută în lungimea ei ca o carapace de homar despicată de un cuțit expert.

Neglijând o clipă legile perspectivei, ne vom apropia de

mănuşă, ca să examinăm mai de aproape misterioasa lucrătură operată de André Maynotte la fierăria de lângă cafeneaua "Épi-Scié", în noaptea precedentă.

Mănuşa, montată pe piele de Cordoba, formând căptuşeala propriu-zisă, fusese deşurubată în noaptea aceea şi prevăzută, spre partea care proteja antebrațul, cu un triplu colier de tije de oțel libere şi făcând, împreună cu planul interior al apărătoarei de piele, un unghi destul de mare. În momentul în care băgai brațul, tijele, solicitate în sensul aşezării lor, se culcau; dar dacă brațul ar fi încercat să iasă, tijele, luate în sens contrar. Îşi ridicau vârfurile ascuțite îți sus şi se înfigeau: orice efort le ridică în aceeaşi măsură, găurind cu cele o sută de împunsături.

Domnul Lecoq făcuse eforturi mari, după cum se vedea, pentru că în locul unde îl imobilizase acest ciudat instrument parchetul era scăldat în sânge.

Şi în acest sânge zăceau patru pachete de bancnote de câte o mie de franci, fiecare pachet de două ori mai gros decât un exemplar din monumentalul almanah *Bottin*.

Erau hârtii false, destinate să devină probă împotriva asociației Hainelor-Negre după ridicarea banilor autentici de către domnul Lecoq; ingeniosul domn Lecoq îşi lua astfel partea leului, având aerul să lase fraților drept doar pentru victorioasa lui şefie întreaga captură. Şi această lovitură nimerea doi iepuri dintr-o dată, după dogma fundamentală a Îndurării. Fiecare hârtie falsă devenea în mâinile asociaților o fâşie din tunica centaurului Nessus[118].

Interesul lui Lecoq, de aici înainte bogat şi dornic să urce pe trepte superioare, era să nimicească asociația Hainelor-Negre.

Nava, odată ajunsă în larg, trebuia aruncată în aer.

Interiorul casei de bani era ticsit de bancnote adevărate, bancnotele care trebuiau să-l cocoațe pe domnul Lecoq la rangul de protector al unui prinț.

S-a văzut că, fără intervenția lui Trei-Labe, Lecoq ar fi săvârşit dintr-o singură lovitură acest furt îndrăzneț şi minunat combinat. Casa Schwartz, poliția şi Hainele-Negre însele ar fi fost furioase. Bănuielile, întoarse în mod abil, s-ar fi îndreptat asupra celor desemnați de el cu grijă ca să plătească legii această nouă datorie, iar mănuşa, pentru a doua oară martor fals, ar fi pus pe tapet un proces aidoma celui care s-a dezbătut la Curtea cu juri din Caen.

Toate măsurile fuseseră luate; el cunoştea pe dinafară

această casă de fier pe care o vânduse de două ori şi care era calul său troian; avea timp; ajunsese mare maestru în materie de broaşte complicate şi ar fi ajuns departe, adică s-ar fi umflat în pene în saloanele Schwartz, când orologiul ar fi sunat ora 2, fixată pentru atacul lui Cocotte şi a lui Piquepuce.

Cât despre baron, el nu trebuie să se ocupe de casa lui de bani decât în momentul plecării, adică după bal.

Şi pentru ce să plece? Domnul Lecoq aranjase în aşa fel încât să se nască panica într-un scop bine definit. Casa Schwartz avea resurse imense; părăsirea ei chiar de către şef putea să o ruineze, dar nu cu o pagubă de patru milioane. Lecoq era acolo, în scopul de a reînvia curajul pe care îl zdrobise. Alianța era semnată, se deschidea un nou viitor.

În timp ce avea să se înceapă un proces încărcat, înglobând totodată şi Hainele-Negre şi pe toți cei pe care domnul Lecoq voia să-i piardă, domnul Lecoq însuşi, dominând de la înălțimi eroice această învălmăşeală obscură, trebuia să îşi manevreze marea lui afacere politică, rezervându-se să apară într-un oarecare moment solemn, ca *Deus ex machina*.

Este drept să fie acordată o oarecare libertate de acțiune oricui se afundă în adâncimile vâltorii sociale, pentru ca să aducă civilizației un serviciu atât de important. Domnul Lecoq odată consacrat ca îndrăzneț cavaler rătăcitor, luându-şi misiunea de a înăbuşi într-o puternică strânsoare asociația Hainelor-Negre dobândea, evident, acel privilegiu al lui Curtius, care nu poate fi judecat după legile obişnuite. Scopul scuză mijloacele. Pentru a combate bandiții, trebuie neapărat să intri în pădure…

Şi Curtius al nostru purtându-şi aureola devotamentului său de poveste, în ceasul în care iese învingător din această viitoare este tocmai omul care trebuie, omul potrivit să patroneze o astfel de fantasmagorie care devine un lucru real.

Curtius deci îl văzuse pe rege; opinia generală comenta încă tulburată; Curtius avea azi cu patru milioane mai mult decât ieri; Curtius ținea în mâna lui grumazul şefului unei asociații gigantice pe care putea să o sugrume sau să o ridice — după bunul său plac; Curtius plana la o sută de coți deasupra periculosului său trecut, şi tânărul duce, cu profil burbon, stând sub aripa lui, înzestrat cu titluri capabile să facă să se clatine cea mai robustă neîncredere, având ciracii lui în foburgul Saint-Germain, şovăiala unui partid, prestigul

unei tradiții, capriciul unui suveran: toate la un loc dublate cu aur, căci Lecoq şi baronul Schwartz aveau să fie de acord să pună totul la bătaie pe această unică şansă; tânărul duce, deci, figurant până mai ieri în drama noastră cu o sută de personaje, era pe punctul de a deține dintr-o dată un rol mare şi să i se rezerve într-adevăr pagina lui în cealaltă dramă, care se răsfoieşte cu mult respect, pentru că se numele *Istoria*...

Numai că piciorul lui Curtius alunecase când să urce din hăul prăpastiei unde se câştigă aureola; Curtius al nostru nu era Curtius; numele lui era domnul Lecoq, tot ca mai înainte; ba mai mult, îl chema Toulonnais-l'Amitié; el nu era decât un ticălos de rând, din moment ce nu reuşise, şi lumina care inundase biroul domnului Champion îi arăta chipul congestionat zbătându-se, neputincios sub călcâiul lui André Maynotte, apăsat pe grumazul lui.

Capitolul XIII - Casa de bani Bancelle

André Maynotte stătea în picioare, ținând încă în mână cuțitul pe care îl smulsese din degetele crispate ale lui Lecoq. Viguros şi agil cum îl recunoaştem şi, în plus, înarmat cu un lung stilet corsican, Lecoq fusese înfrânt şi doborât la pământ de o forță fizică net superioară lui, şi acum zăcea dezarmat pe parchet. Fața congestionată arăta înspăimântător. Nu mai era intrigantul, nu mai era fanfaronul ironic, insolent, cinic, şi nelipsit chiar de o veselie brutală. Masca alunecase de pe obrazul acestui Ajax[119] al Hainelor-Negre. Căzută, masca lăsase să se vadă epilepsia turbată a unui ticălos înfrânt.

Încheietura mâinii drepte purta urmele însângerate ale mănuşii: de sub cămaşa sfâşiată se vedeau două mari vânătăi, urmele loviturii care îl doborâse după o luptă crâncenă de câteva secunde. Nu mai mişca; mâinile nervoase păreau că vor să s lipsească de parchetul în care îşi înfigea neputincios unghiile; respira greu, ținea ochii pe jumătate închişi aruncând din când în când priviri turbate.

Piciorul lui André îl ținea încă țintuit la podea.

Seria de întâmplări pe care tocmai le-am povestit se desfăşurase cu o atât de mare iuțeală, încât în momentul în care descriam interiorul biroului domnului Champion, scăldat

de lumina ce venea din salonul aceluiaşi temerar pescar, vibrațiile pendulei care bătuse ora 2 mai pluteau încă în aer.

André aruncă o privire spre uşa deschisă, dincolo de care se înghesuiau atâția curioşi; apoi se uită la victima lui, care continua să rămână nemişcat ca un mort; André nu se încredea în el, era atent şi la pândă.

— Aduceți un sfeşnic, spuse el.

Domnul Roland luă el însuşi o lampă din mâinile unui agent al poliției.

— Să se închidă uşa aceea! mai zise André. Agenții dumneavoastră trebuie să stingă luminile şi să aştepte în linişte; vor veni şi alți răufăcători să se prindă în cursă.

O mişcare imperceptibilă se văzu pe buzele lui Lecoq. Vreo licărire de speranță?

Fostul comisar de poliție ascultă, întocmai cum ascultase şi consilierul când adusese lampa. S-ar fi spus că André Maynotte se afla acolo special pentru a da ordine.

Stătea drept şi, iară să îşi dea seama, avea într-adevăr ținuta unui om care comandă: ochii îi străluceau liniştiți, obrajii palizi şi nările palpitând trădau un orgoliu tainic.

Nu semăna cu André Maynotte de altădată. Şaptesprezece ani de suferință înnobilaseră parcă frumusețea plebeiană şi bărbătească. Se produsese o totală înflorire a unei forțe virile care nur-a însă amprenta resemnată a sacrificiului.

Nu avea nimic din masca pietrificată a lui Trei-Labe; şi mai puțin chiar din paşnica şi greoaia expresie a negustorului normand de haine, domnul Bruneau.

Erau toate acestea la un loc, despuiate de travestirea morală şi fizică pe care numai voința lui neînduplecată o îndurase cu stoicism.

Era atâta diferență între această față tânără, mândră, luminoasă, încadrată de ciudata coroană de păr alb, şi modesta înfățişare a negustorului de haine; atâta diferență între acest bărbat drept, clădit generos, ca o capodoperă antică, şi carcasa nenorocita a reptilei omeneşti, comisionarul estropiat din curtea mesageriilor!

Fusese nevoie de o forță sufletească extraordinară pentru a susține atâția ani tortura acelei permanente dedublări.

Părea, într-adevăr, mai puternic decât un om obişnuit, iar calmul lui îi completa forța. De îndată ce uşa fu închisă, spuse:

— Nu doresc să mă răzbun, ci vreau să pedepsesc cu

sânge rece; numai Dumnezeu, de aici înainte, ar putea pune vreun obstacol între mâna mea şi vinovat. Oricare ar fi aparențele, eu sunt judecătorul. Aici este tribunalul meu. Hotărârea mea va fi pronunțată fără pasiune şi fără grabă. Am tot timpul. Nimeni nu va veni dinafară; statul-major al Hainelor-Negre are peste tot complici şi probabil în atest moment a şi fost avertizat. Nu mă interesează; odată secretul dezvăluit, asociația va dispărea. Nimeni nu va veni din interior; casa întreagă e în sărbătoare, ascultați!

Într-adevăr, armoniile muzicii vesele ajungeau ca o replică plină de ironie.

André Maynotte continuă:

— Acest om nu se va mai apăra. El a riscat totul. A pierdut. Este mort.

Imobilitatea lui Lecoq păru să confirme această concluzie.

Cei doi martori, magistratul şi înaltul funcționar, erau, în adevăratul sens al cuvântului, subjugați de interesul ce-l arătau acestei scene atât de ieşită din comun. Şeful de secție, om timid şi mediocru, căuta parcă sprijin în atitudinea domnului Roland; acesta, mai sigur pe el, compromis în trecut prin însăşi energia firii lui, părea fascinat.

În ceea ce spunea André Maynotte era o logică împotriva căreia amândoi simțeau nevoia să protesteze. Nimeni nu are dreptul, bineînțeles, să se constituie judecător, mai ales în propria lui cauză, şi nu există în obiceiurile noastre, cu deosebire pentru doi oameni ca domnul Roland şi domnul Schwartz, alt tribunal decât cel care deliberează în robă roşie sau neagră, sub crucifix, în prezența tuturor celor care vor să intre prin uşile larg deschise.

Şi, slavă Domnului, aşa şi este. Există legea, recursul şi garanția persoanei judecate.

Aici, nimic din toate acestea? Uşi închise şi un grilaj, iar el închis între cei doi martori, care formau audiența, arbitru al cărui picior apăsa grumazul acuzatului. Auditoriul, totuşi, păstra tăcerea.

Erau, de fapt, două suflete cinstite: o natură curajoasă şi o fire paşnică, amândoi sclavi ai formelor liber consimțite, trăind şi unul şi celălalt din dreptul clădit pe fapte, din ceea ce trebuie să fie şi din ceea ce este. Să nu-l căutăm pe optimistul Candide printre magistrați sau printre cei însărcinați cu paza publică; şi unii, şi alții sunt nevoiți să cunoască mai mult sau mai puțin teribilul revers al civilizației

noastre, dar există lucruri care îl fascinează, care îi uimesc, cu atât mai mult cu cât sunt mai interesați să aprecieze valoarea zidului social de apărare.

Fuseseră violent surprinşi de această dramă şi de circumstanțele vădite care o amplificau în toate sensurile, până la dimensiunea unui răsunător eveniment judiciar, dar în aceeaşi măsură erau adânc mişcați de cealaltă dramă din trecut, în care ei înşişi îşi avuseseră rolurile lor şi care se dezlegase aici cu cei doi actori principali şi cu recuzita din scena principală: cuvântul recuzită fiind luat în semnificația lui teatrală.

Casa de bani Bancelle şi mănuşa de oțel aveau acea rezonantă a obiectelor masive care vorbesc mai tare decât însuşi glasul omenesc.

În liniştea care îi înconjura, cuvântul lui André Maynotte se auzi din nou:

— Prezentul v-a făcut oare să descifrați trecutul? întrebă el, adresându-se celor doi martori.

Şi cum amândoi şovăiau, André adăugă:

— În noaptea de 14 iunie 1825, acest mizerabil s-a introdus în casa mea, în piața Acacias, din Caen, şi mi-a furat mănuşa cu ajutorul căreia a comis furtul. Acest furt vi se pare acum dovedit îndeajuns?

— Da, răspunseră cei doi înalți funcționari cu voce scăzută, ni se pare dovedit.

— Pentru această crimă, continuă André Maynotte, Curtea cu Juri din Caen m-a condamnat pe mine; ea a condamnat-o şi pe soția mea. Asupra soției mele şi asupra mea condamnarea încă apasă.

— Dacă strădaniile unei vieți întregi…

Un gest grav al lui André Maynotte îi făcu să tacă.

— Există răni, spuse el, pe care nici o strădanie nu le poate vindeca şi eu nu am încredere…

Apoi continuă ideea inițială:

— În insula Corsica, unde m-am născut, exista o vizuină de hoți, pe care, fără ajutorul meu, oamenii dumneavoastră nu ar fi descoperit-o niciodată. Înainte de a muri, o voi arăta cu degetul, şi astfel voi fi făcut societății dumneavoastră binele pentru rău, ceea ce este o datorie de creştin.

Întâmplarea care se va termina aici nu a început la Caen: ea a început în satul meu, când într-o seară acest mizerabil, cunoscut printre semenii lui sub numele de Toulonnais-l'Amitié, a insultat o copilă nobilă pe care o

iubeam disperat, fără speranță. Eu am sărit şi am apărat-o. De atunci ura lui. El nu a avut niciodată şi nici în seara aceea banala scuză a pasiunii, pentru că pe această femeie, pe care numai capriciul lui o urmărea, a cedat-o altuia.

Această femeie era Giovanna-Maria Reni, din familia Bozzo, Julie Maynotte, baroana Schwartz, victima dumneavoastră, domnilor, căci dumneavoastră ați împins-o pe un drum care nu are altă ieşire decât moartea.

Vă rog, nu mă mai întrerupeți. Ştiu că sunteți oameni de bine: pentru că de aceea şi sunteți aici. Veți face ce vă va dicta conştiința.

Dar eu am fost un om cinstit; aveam o soție minunată. Soția am pierdut-o; soțul a îndurat chinurile iadului, pentru că un tribunal, compus din oameni cumsecade, au judecat cu toată cinstea şi toate bunele lor intenții asupra verdictului dat de doisprezece oameni tot cumsecade. De aceea eu nu mai am încredere.

— Pentru a-l pedepsi pe cel pe care îl urăsc şi pentru a-i ocroti pe cei pe care îi iubesc, nu vreau alt judecător decât pe mine.

Am un fiu căruia dumneavoastră i-ați făcut o tinerețe cruntă. Nu mai am soție, cu toate că Julie Maynotte trăieşte. O iubesc cu toată puterea sufletului meu; ea m-a iubit totdeauna numai pe mine. Între noi doi totuşi există o prăpastie.

Ea era tânără. Printre pedepsele dumneavoastră, există unele care sunt mai de temut decât moartea. Dumneavoastră sunteți cei care veți spune: "Această hoață nu a avut oare dreptate că nu s-a refugiat în «sinucidere»?"

Se recunoscuse cadavrul meu, găsit pe o plajă; ea deci se credea văduvă: dumneavoastră sunteți primii care veți arunca piatra în această bigamă?

Da, ea este bigamă; ea este hoață! Ea, Julie, iubirea sfântă a tinereții mele! Idolii păgâni au fost orbi şi surzi… Sub ochiul lui Dumnezeu viu mai există deci loc pentru cumplita fatalitate!

Legea dumneavoastră cade asupra ei de două ori: ca hoață şi ca bigamă. Omul care stă aici, sub piciorul meu, ştia asta. El vă răsfoieşte codurile tot atât de des ca şi dumneavoastră. Cărțile dumneavoastră sunt şi cărțile lui. Şi strânge în jurul gâtului victimelor, ca un ştreang, însăşi legea dumneavoastră.

Şi omul acesta este liber, este puternic; examinând doar

registrele dumneavoastră, acest om nu vă datorează nimic. Fără mine, cele patru milioane care le vedeți în casa de bani i-ar aparține; el ar fi acum departe, şi o serie întreagă de nevinovați, printre care sunt chiar copiii dumneavoastră ai amândurora, ar înşela din nou aparențele în judecata legitimă a justiției.

Cel puțin, spuneți mi, credeți că are complici? Vă spun eu, are o armată de complici. În cazul acesta, împărțeala prăzii ar trebui să-i micşoreze lui culpa? Nici o împărțeală! Aici, în sângele care a curs din brațul banditului, priviți, în patru volume, ultima sa operă de o diabolică îndemânare. Încă patru milioane: patru milioane de hârtii false, care urmau să fie prada Hainelor-Negre, trădați de astă dată şi trădați fără pericol pentru trădător; fiindcă acest om nu avea decât un singur complice: pe mine, o ruină omenească, o biată făptură pe care o omorî doar punând piciorul deasupra. Eu nu trebuia să văd mâine soarele.

Mâine, departe de scandalul răsunător care ar fi izbucnit în jurul acestei afaceri, în timp ce nevinovații şi vinovații s-ar fi zbătut în mâna dumneavoastră, el ar fi umblat cu capul sus. El este sigur chiar de cei pe care i-a trădat. Nimeni nu îi va pronunța numele, pentru că el este însăşi ocrotirea şi speranța lor. De la uşa temniței şi până la eşafod, ei vor nădăjdui în el, cu atât mai mult cu cât el a crescut în aceeaşi măsură cu prăbuşirea lor.

El este moştenitorul unei gândiri îndrăznețe care poate ar fi reuşit dacă rămânea în mâinile autorului ei. Iată-l ajuns până la rege. El oferă un instrument minunat chibzuit pentru a tăia capul unui partid. Oferta lui răspunde unei dorințe pătimaşe! Cine ştie până unde îi va urca norocul!

Nebunie, nu-i aşa? Nebunie, într-adevăr, pentru că iată-mă aici! Instrucția mea criminală s-a terminat. Iată actul de acuzare:

Acest om a încercat să mă asasineze în Corsica; a izbutit să mă ucidă moralmente la Palatul de Justiție din Caen: a încercat mă omoare la Paris, la el acasă, în strada Gaillon, unde am fost salvat de o ființă nevinovată, care de curând a murit sub loviturile lui; m-a condamnat la spânzurătoare la Londra; ieri, în sfârşit a aruncat asupra mea ultima lui crimă, uciderea acelei frumoase şi nefericite contese Corona, atât de bine ticluită toată treaba, încât aş fi încă la închisoare dacă îndelungata ucenicie nu m-ar fi învățat acea gimnastică specială a minții, care fereşte de lovituri…

În acel moment, de cealaltă parte a uşii principale care în salonul domnului Champion se auzi gălăgie. Lecoq tresări sub piciorul lui André şi părea a fi foarte atent. Era primul lui semn de viaţă de când fusese învins şi pus la pământ. Tot atunci uşa secretă se mişcă uşor. O lumină străluci în privirea lui Lecoq. Cei doi martori nu observaseră nimic.

— Este capcana în care cade vreun subaltern, spuse André, făcând aluzie la zgomotul care se auzea dinspre salonul domnului Champion; pe noi nu ne interesează, şi voi continua. Deci, locuinţa domnului Bruneau a fost înconjurată după pe contesa Corona a fost ucisă. Între locuinţa lui Bruneau şi mansarda lui Trei-Labe nu exista decât un zid. Hainele-Negre ştiau că Bruneau era André Maynotte şi de aceea nu se mai ocupau de Trei-Labe. Deghizarea a fost atât de perfectă, încât ei îl însărcinară chiar pe Trei-Labe să-l spioneze pe Bruneau!

Trebuia acest lucru. Era vorba să înşeli un om a cărui privire pătrundea prin toate măştile. *Haina-Neagră*, *Tatăl*, *Mogolul*, fiindcă şeful poartă în banda lor aceste trei nume, avea o minte extraordinară, prudent, subtil, găsind totdeauna soluţii diabolice. El mi-a derutat investigaţiile, făcând cu mine exact ce făcuse cu justiţia şi adăpostindu-se în spatele baronului Schwartz, pe care aveam atâtea motive să-l urăsc. El era Stăpânul. Acesta, spuse André arătându-l pe Lecoq, nu este decât un valet; acela a fost creierul, acesta numai braţul. De aceea, imediat ce Dumnezeu a lovit gândirea, braţul a paralizat.

Ştiu bine, sunt singurul în măsură să ştiu adevăratul nume al omului căruia i se spunea Colonelul Bozzo-Corona. Dacă Parisul ar auzi acest nume, toată populaţia ar veni în pelerinaj la mormântul lui. A fost un tigru bătrân; s-a retras ca să moară în singura junglă care există în Europa. Ultimul dintre bandiţii legendari şi-a părăsit de multă vreme pădurile calabreze, unde jaful şi uciderea aduc profituri mici. El a căutat şi a găsit într-o zi marea pădure, adevărata pădure, pădurea Parisului, pe unde trece o lume întreagă, caravană încărcată neîncetat de bogăţii.

Aici la Paris, după ani de victorii, fostul erou, brigand de drumul mare, s-a stins sub ochii dumneavoastră, în patul lui, şi cărţile dumneavoastră de vizită umpleau coşul de gunoi de la portarul palatului său.

Dumneavoastră l-aţi consacrat filantrop: nici unul dintre dumneavoastră nu recunoscuse Diavolul în roba lui de

sihastru. Stăteați rânduiți în jurul mormântului lui, ascultând tămâierile care i se aduceau…

În timpul vieții sale asistase la propria-i apoteoză, şi întregul Paris îi cântase în cor legenda faptelor eroice. L-am văzut odată într-un teatru subvenționat de stat, stând în fața unei loji ilustre, ascultând cu zâmbetul pe buze muzica unui compozitor membru al institutului, adaptări după poemul unui academician care povestea epopeea fostelor lui ştrengării… Parisul îi celebrează bucuros pe bandiți; şi bandiții iubesc Parisul. Parisul şi bandiții se aplaudă, într-adevăr, unii pe alții, în acea sală a Operei Comice, unde cel care fură şi înşală a avut totdeauna față de încântătoarele femei şi față de bărbații inteligenți dreptul imprescriptibil de a batjocori legea, prin reprezentanții ei legali.

Acest bandit pe care l-ați cunoscut cu toții, care a fost scăldat în sânge şi care a comandat Hainele-Negre, după ce a domnit peste Camorra în Italia, avea o poreclă care vă va face să tresăriți şi care va rămâne de fapt numele lui istoric. I se spunea…

Lecoq avu o mişcare bruscă şi privirea lui se aținti spre uşa din culoar care dădea spre apartamentul baronului Schwartz. Uşa se mişcase.

— Luați seama! strigă magistratul, care nu îl scăpa din ochi pe bandit.

Vorbind, André Maynotte îşi luase piciorul de pe grumazul lui Lecoq, şi acesta stătea acum tot la podea, dar chircit, André Maynotte le răspunse:

— Nu am de ce să iau seama. V-am spus: omul acesta are sentimentul neputinței lui. El este acum înfrânt de trei ori: întâi de legea mea, care este legea celui mai puternic, apoi de legea dumneavoastră şi în al treilea rând de propria lui lege: legea Hainelor-Negre.

La aceste cuvinte, ochii congestionați ai lui Lecoq se întoarseră spre el.

André Maynotte îşi dădu la o parte reverul fracului şi arătă un obiect care tăia de-a curmezişul albeața cămăşii. Era Scapularul lăsat moştenire de către colonel contesei Corona.

André zise:

— Eu sunt Stăpânul Îndurării!

Lecoq clipi des, apoi îşi lăsă în jos pleoapele şi rămase iarăşi nemişcat. În acest timp obrajii lui fuseseră când aprinşi când livizi ca ceara.

Fiecare putu să creadă că André avea dreptate. Lecoq

părea doborât pentru totdeauna.

Bătu ora 3 la pendula domnului Champion.

— A sosit momentul pentru a acționa, reluă André Maynotte apropiindu-se de grilaj. Am spus tot ce trebuia spus, domnilor, nu ca să mă răzbun pe dumneavoastră, ci pentru ca să cunoaşteți importanța datoriei dumneavoastră față de aceea care poartă numele baronului Schwartz. Suntem cinci persoane care îi cunoaştem taina acea taină care o poate doborî ca o lovitură de pumnal: dumneavoastră doi, baronul Schwartz, acest om şi cu mine. Dumneavoastră amândurora, înainte de a auzi ce v-am spus, v-a fost milă…

— Vă înşelați, domnule Maynotte, îl întrerupse consilierul încet. Noi nu avem dreptul să ne fie milă. Noi facem ceea ce trebuia făcut pentru a schimba o îndoială în certitudine… Dumnezeu v-a înviat la timp.

— Bine, spuse André. Acum, că ştiți, datoria dumneavoastră este ea însăşi o garanție. Rămân deci la socoteală baronul, eu şi acest om. Baronul o iubeşte pe Julie şi şi-ar da viața pentru ea. Eu… mai e oare nevoie să vorbesc despre mine? Nu rămâne deci decât acest om! De douăzeci de ani el pluteşte peste viața noastră ca o piază-rea, ca un blestem. L-am oprit exact în momentul în care îşi atingea scopul; tocmai i-am smuls pradă din mâna care se închidea hrăpăreață. Este înfrânt, este zdrobit, nu mai nădăjduieşte… Eu mă înşel oare? El speră să se răzbune murind, să se răzbune pe mine! El s-ar scufunda de viu în infern, numai să-şi potolească turbarea. Or, el ştie unde bate inima mea, ştie unde să mă lovească: Julie nu este încă salvată.

— În prezența mărturiilor noastre… vru să spună consilierul, tribunalele…

— Eu nu am încredere! îl întrerupse André cu severitate. Astăzi, ca şi pe vremuri, vreau că Julie să fie la adăpost. În timp ce tribunalul sau tribunalele vor judeca. Domnilor, vă rog să mă scuzați, continuă el mai calm. Pentru mine este important să o salvez pe doamna baroană Schwartz, şi nu este vorba decât despre acest lucru. Dacă dumneavoastră aveți față de mine vreo datorie, vom fi chit după ce o veți fi salvat pe ea. Vreți să mă sprijiniți, aşa cum înțeleg eu să fiu sprijinit?

Cei doi funcționari părură să se consulte. Nu şovăiră, pentru că domnul Roland răspunse categoric:

— Vrem, domnule Maynotte, chiar dacă fiecare din noi ar risca — pentru ceea ce ne cereți — să-şi distrugă cariera şi să

caute în viața particulară completa libertate de acțiune.

André le mulțumi din priviri şi zise:

— Pentru a părăsi Parisul şi Franța, baronul Schwartz operase această enormă încasare de fonduri. Mizerabilul pe care îl vedeți aici şi-a demascat, după cum ştiți, maşinațiile; baronul a avut de ales între dragostea lui şi carieră; soția lui era amenințată. Orice s-ar spune, baronul Schwartz are inimă; eu i-am iertat tot răul pe care mi l-a făcut. Trebuie ca, într-o oră, domnul Schwartz, împreună cu soția lui, să fie cât mai departe de Paris. Totul este pregătit; chiar balul nu a fost dat decât numai ca să acopere această fugă ;trăsura de poştă aşteaptă…

— Dar dumneata?

În conştiința lor poate nu astfel înțeleseseră fuga doamnei baroane Schwartz: doar era o mare dragoste împărtăşită, doi soți care se regăsiseră…

— Eu rămân, pronunță sec André. Se spune că blestemul ateului este întotdeauna o lăudăroşenie şi o minciună. Eu, care blestem justiția dumneavoastră, pentru că a fost oarbă şi crudă față de mine, sunt poate ca ateul din poveste. Eu am un fiu; aş vrea să-i redau numele tatălui meu. Din această cauză nu am zdrobit acest şarpe când îl țineam sub călcâi… l-aş ucide, dacă dumneavoastră ați refuza să uşurați fuga baroanei, fiindcă un singur cuvânt de-al lui ar pierde-o pe Julie. Însă, dacă ea se depărtează, tot pericolul rămâne numai pentru mine. Şi eu, condamnatul de la Caen, acuzatul de la Paris, voi fi acela care îl voi conduce la judecătorii dumneavoastră pe hoțul casei de bani Bancelle, pe asasinul contesei Corona!

În timp ce vorbea, deschise zăvorul care închidea grilajul, Domnul Roland îi luă mâinile, i le strânse şi îl îmbrățişă.

— Dumneata vei încununa astfel o viață nobilă, spuse el cu profundă emoție. Noi vom fi aici. Eu vă promit onoarea, dacă nu fericirea.

Cele patru pachete de bancnote care se vedeau în casa de bani fură încredințate celor doi funcționari.

Lecoq stătea tot nemişcat, ca un cadavru.

Condamnatul din Caen se îmbrățişă cu cel care îl arestase, cu cel care îi instruise procesul criminal.

— Acest om rămâne în grija mea, spuse el închizând din nou grilajul. Când baroana Schwartz va fi plecată, trimiteți aici justiția dumneavoastră; ne va găsi pe amândoi.

El revenise lângă Lecoq. În momentul în care pronunță

ultimul cuvânt, uşa culoarului se deschise deodată şi o voce de femeie spuse:

— André! André! Nu vreau să plec!

Baroana Schwartz, cu toaleta în dezordine şi cu privirea tulbure, stătea în picioare în cadrul uşii.

La strigătul ei jalnic, un alt strigăt de triumf sălbatic răspunse de cealaltă parte a grilajului.

Înainte însă ca André, emoționat şi surprins cum era, să poată face o mişcare, Lecoq se rostogolise cu o agilitate de şarpe şi traversase astfel toată lățimea încăperii. Se şi afla în cealaltă extremitate, în picioare, ținând în mână un pistol cu două focuri.

— Da, da! scrâşni el beat de furie şi de triumf. Era ceva bun în celălalt buzunar al meu! Da, da, ştiu unde să te lovesc, omule! Ştiu unde bate inima ta şi, înainte să plec în infern, am să-ți plătesc toată datoria pe care o am față de tine dintr-un singur foc. Poftim!

Pistolul lui se ridică şi ochi pe Julie în piept; detunătura se auzi teribilă în acest spațiu strâmt.

Însă o siluetă omenească, strecurându-se din culoarul deschis mai iute ca gândul, se postă în fața lui Julie. Baronul Schwartz căzu fulgerat.

André Maynotte şi Toulonnais-l'Amitié se şi luptau corp la corp: un leu şi un tigru, o luptă furibundă, pe muteşte.

Se rostogoliră amândoi până în apropierea casei de bani, de care capul lui André se lovi puternic. Lecoq, sorbindu-şi parcă victoria, îşi degajase mâna în care ținea încă pistolul şi, scoțând un răcnet înăbuşit de bucurie, fixă țeava în tâmpla însângerată a lui André; martorii se repeziră; dar oricât s-ar fi grăbit, ei tot ar fi ajuns prea târziu. Numai Providența ar mai fi putut să facă ceva.

Lecoq era înăuntrul uşii deschise a casei de bani, André în afara ei.

În momentul în care Lecoq voia să apese pe trăgaci, André putu să apuce uşa şi, cu un efort supraomenesc, o împinse.

Focul de pistol porni, dar glontele întâlni batantul greu care se şi rotea.

Cine cunoaşte greutatea acestor uşi masive ştie cu câtă uşurință se învârtesc în balamalele lor gigantice. André avea o forță atletică, de astă dată sporită de furia luptei. A fost o execuție hidoasă.

Uşa, pornită ca o ghiulea de tun, îl răsturnă pe Lecoq şi

se închise dintr-o dată, cu tot obstacolul capului, care dispăru înăuntru, lăsând corpul mutilat…

André leşină.

Baroana Schwartz de-abia putu să întrebe:

— A murit?

— Nu, răspunse domnul Roland, care îi pipăia inima.

Julie luă mâinile baronului Schwartz, care se stingea la picioarele ei spunându-i:

— Am făcut bine că nu m-am sinucis…

André avusese dreptate: baronul o iubise din toată inima.

El îşi apăsa buzele pe mâinile ei albe şi mai putu să îngâne:

— În fața lui Dumnezeu, care ştie cum te-am iubit, jur că nu sunt vinovat, însă…

Ultimul suspin duse cu el acest rest al gândului neexprimat. Glontele îi tăiase o arteră.

Balul se termina cu veselie şi bună dispoziție. Când se dansează nu se mai aude nimic, nici chiar tunetul.

La un moment dat, însă, un freamăt sinistru străbătu mulțimea. Doi oameni cu frunțile palide veniseră degrabă să vorbească cu acel înalt personaj căruia noi i-am păstrat incognitoul.

Apoi se auziră aceste cuvinte care începură să circule încoace şi încolo:

— Domnul Schwartz a murit. Hainele-Negre…

(Sfârşitul părții a treia)

Epilog

Prima reprezentație HAINELE NEGRE, dramă
în 5 acte şi 12 tablouri, mare spectacol,
cu prolog, epilog, 7 decoruri noi,
schimbări şi dansuri de caracter

INTRODUCERE

Cam acesta era cuprinsul afişului enorm dintr-un pătrat alb, plasat în culoarea neagră, corespunzătoare titlului, pe lângă care se mai putea citi:
"Domnişoara Talma-Hossignol va debuta în rolul contesei Fra-Diavolo."

Toată lumea din Paris ştia că teatrul "Merçi-mon-Dieu" punea totul la bătaie pentru această importantă lucrare. Abilul şi inteligentul director, care demult era pe cale de a da faliment, făcuse de astă dată cheltuieli excepționale. În afara contractului Încheiat cu domnişoara Talma-Rossignol, angajase 6 clovni cu totul inediți, 3 sălbatici de pe malurile fluviului Rio-Colorado, care se hrăneau cu sângele duşmanilor învinşi, o femeie destul de îndemânatică să înghită săbii şi un soprano reformat care trebuia să cânte *Chanson de la Boue*.

În actul al treilea, banchizele mărilor polare, mare panoramă mişcătoare, animată de urşi albi adevărați. În al patrulea, baletul omorâtorilor de tigri cu lumină voltaică şi ridicarea unui balon. În tabloul al şaptelea, iluminarea generală a pădurii.

Criticii serioşi făceau pariuri pentru un succes monstru pe tot bulevardul, deplângând totuşi căile nefaste prin care rătăcea arta dramatică de la moartea prematură a lui Voltaire.

Capitolul I - Înainte de ridicarea cortinei

În fotoliile de orchestră, o societate aleasă conversa zgomotos.
— Nu înțeleg, spuse Cabiron, întreprinzătorul afacerist, de ce au plasat ei indieni antropofagi într-o piesă eminamente pariziană.

— Există din toate la Paris, îi răspunse Alavoy. Şi când te gândeşti că noi am luat masa de zeci de ori la acel colonel.

— Fra-Diavolo! O minciună gogonată!

— Pe cuvântul meu de onoare, sări Cotentin de la

Lourdeville, am văzut cu ochii mei faimosul Scapular în mâinile acelui scump domn Maynotte! Numele era scris literă cu literă: Fra-Diavolo[120]. Şi datele bătăliilor… asta şi aia… Tâlharul îl avusese prizonier pe Papă în munții Apenini! Numele lui adevărat era Michele Pozza sau Bozza; fusese spânzurat la Neapole, ca şef al Camorrei, în 1806. Nu regret că am spus câteva cuvinte bine simțite la mormântul lui, pentru că, în definitiv, e un personaj istoric.

— Fra-Diavolo…! În strada Thérèse! zise pe gânduri doamna Touban, cea cu pălăria de pene. Cât este de credibil!

Sensitive fredonă:

"Priviți pe vârf de stâncă
Viteazul cu ochi ager şi-
ndrăzneț;
Muscheta ce şi-o tine-n
cârcă
Îi e prietenul cel mai de
preț…"

— N-avea el aerul de aşa ceva, spuse Alavoy. Renta de stat a urcat la 76…

— Marsilieza! se strigă de la galerie.

— Dacă Banca "Schwartz" dădea faliment, spuse domnul Tourangeau, adjunct care se ocupa cu societatea lui de locuri pentru excursii, ar fi fost o afacere proastă pentru toată țara.

— Faliment! exclamă doamna Blot. Pentru ce? Pentru că baronul a primit un foc de pistol apărându-şi casa de bani… După cum se vorbeşte, fostul soț al baroanei avea multe motive să-i faci scandal pentru socoteli din trecut…

— Banca, observă domnul Champion, care arăta remarcabil de bine, pare, dimpotrivă, să ia o înflorire considerabilă de când domnul Michel şi domnul Maurice aduc, respectiv, într-o direcție documentată, aportul lor după studiile şi priceperea pe care le au.

— Uite unul care a visat frumos! riscă timid Céleste; domnul Michel!

Oh, în ce stare sufletească se găsea doamna Champion după călătoria nocturnă şi sentimentală de la Versailles! Trebuie să o spunem: pe maestrul Léonide Durant îl găsise sănătos tun, în schimb ochii domnului Champion se deschiseseră în sfârşit. Devenit prudent şi abil, obişnuit cu pescuitul, domnul Champion nu făcuse scandal. Însă Céleste

era tratată în casă cu multă severitate.

Deseori plângea, căindu-se: "Şi dacă măcar aş fi vinovată!..."

În dreapta şi în stânga, la balconul de rangul întâi, erau două loji în faţă, complet împrejmuite cu grilaj.

La galeriile de la balconul doi, domnul Pattu, fostul ofiţer de marină, o însoţea pe regina Lampion, îmbrăcată într-o toaletă foarte ţipătoare.

Ca urmare a desfiinţării întreprinderii de vase-poştă, domnul Pattu se reîntoarse la viaţa particulară. Administra, în calitate de prinţ-consort, cafeneaua "l'Épi-Scié".

După o mică scuturătura, în urma unei descinderi a poliţiei, ca urmare a catastrofei de la Banca "Schwartz", cafeneaua "l'Épi-Scié" îşi reluase activitatea afacerilor, şi remarcabila întreprindere era astăzi mai prosperă ca niciodată.

Domnul Pattu şi regina Lampion schimbau în dreapta şi în stânga numai surâsuri. Titlul piesei interesa clientela lor, care era din plin reprezentată la toate balcoanele sălii.

La galerie l-aţi fi recunoscut pe Échalot stând singur, fără Similor. Saladin nu era nici la spinare, nici sub braţul lui. Vreo nenorocire? De ce îşi ţinea el capul în jos şi ochii îi înotau în lacrimi?

Vorbea cu vecinii, care îl luau peste picior şi râzând de durerea lui, imitau cântecul cocoşului, cotcodăceau, şuierau, muşcând din mere şi respirând cu încântare duhoarea asfixiantă a acelei atmosfere:

— Copilul nu s-a născut ca să trăiască, era gros ca un şobolan a venit înainte de nouă luni, că autorul fusese nevinovat de moartea mamei lui. El încăpea în cascheta mea, care a devenit primul lui leagăn. Am făcut pentru el ucenicie de doică, fiind fiu natural al unui prieten care nu era grijuliu şi care l-ar fi lăsat fără să bea... Şi acum, la vârsta de trei ani, debutează pe scena franceză, pentru că este fenomenul viu al şireteniei, iar Similor profită de asta ca să aibă acces gratis, plus cele şaptezeci şi cinci de centime leafă, care îmi sunt refuzate mie la intrare ca unui câine turbat; şi sunt obligat să-mi plătesc locul ca să mă bucur de departe de debutul lui, fără să pot să-l strâng la piept în momentul succesului!

Şi pe măsură ce Échalot plângea, vecinii făceau şi mai mult haz.

Trei lovituri se aud din spatele cortinei care se mişcă uşor: şeful de orchestră îşi ridică arcuşul ca pe o sabie,

executând parada de început. Izbucneşte un acord minor de temut; modica imitativă a culorii lugubrului titlu.

— Jos pălăriile! se strigă la parter.

— Taie-i capul, milord!

Şi galeria aplaudă, ca să se exerseze.

Capitolul II - Prolog — La Vendetta — Mănuşa

1-*ul tablou*: Muntele. Fra-Diavolo şi bandiţii lui se văd aşezaţi prin văgăuni. O sută de figuranţi, ţărani, ţărănci, soldaţi ai papii, prizonieri, ţigani etc., umplu decorul pictat de cineva. S-a incendiat castelul. Rodolfo, locotenentul lui Fra-Diavolo, o aduce pe tânăra Josepha, fiica seniorului, şi jură că o va ucide dacă nu va ceda pasiunii lui. Corul bandiţilor — muzica şefului de orchestră. Fra-Diavolo intră în acest vacarm şi începe să se sfătuiască cu bandiţii cum să îmbine viclenia cu îndrăzneala. Foc de armă în depărtare. Este adus un străin, căruia Fra-Diavolo îi datorează viaţa fiicei sale. "Infernul, — spune Rodolfo — să nu avem motive să ne căim de blândeţea noastră!" Cade noaptea. Străinul, care este fierar, îşi pileşte lanţurile şi fuge cu Josepha, fata seniorului; în faţa lui Dumnezeu ea este logodnica lui! Trezirea bandiţilor. Pregătiri de urmărire. Rodolfo prevăzuse acest lucru. "Dacă vreţi să reuşiţi, spune Fra-Diavolo, tulburat din primul somn, îmbinaţi, copii, îndrăzneala cu prudenţa."

Al 2-lea tablou: Interiorul casei tânărului fierar la Poitiers (schimbarea cerută de cenzură). Paolo (André) şi Josepha lucrează amândoi — el repară o mănuşa de metal, ea coase scutecele copilului — fiindcă unirea lor se dovedise fecundă. Rodul este în leagăn. Noi ştim cât de bine poate îndeplini Saladin rolul copilului! Paolo iese din casă îndreptându-se spre locuinţa celui mai bogat bancher din oraş. Rodolfo — deghizat în pelerin. Sună clopotul pentru rugăciune. Josepha se duce să caute cruciuliţa pe care o are de la mama ei ca să o pună la gâtul copilului. Rodolfo fură mănuşa spunând: "E răzbunarea mea!" Întoarcerea lui Paolo, bucuros. Proiecte de viitor. Îşi numără banii din puşculiţă. Sosirea jandarmilor. Casa de bani a celui mai bogat bancher a fost prădată şi mănuşa devine mărturie împotriva lui Paolo, care este arestat. "Îmi rămâne cel puţin copilul!" exclamă Josepha, care leşină

nu departe de leagăn. Rodolfo însă intră cu paşi de lup murmurând: "E răzbunarea mea!« El îl ascunde pe Saladin în traistă, cu cruciulița mamei lui cu tot, şi dispare, în timp ce orchestra execută un acord trist, analog cu această împrejurare.

Notă — Se observă, în culise, capul mândru al lui Similor, care iese prea mult în afară ca să poată urmări din ochi traista în care fusese băgat Saladin. De sus, de la galerie, Échalot varsă lacrimi de triumf strigând:

— Saladin! Copilul meu! Dacă te-ar vedea nenorocita de maică-ta!

Se vociferează:

— Afară!

Câteva portocale circulă, iar strigătele vânzătorilor din sală îmbie:

— Sirop de migdale, limonada, bere!...

În culise, Etienne, palid, cu ochii rătăciți, se plimbă între tălpile decorului. Savinien Larcin şi colaboratorul lui, domnul Alfred d'Arthur, sunt, deopotrivă, încurajați şi răsfățați de oamenii teatrului. Îndemânaticul director însuşi binevoieşte să la surâdă.

Al treilea tablou: Închisoarea. Celula Hainei-Negre. Paolo este singur. Rodolfo se face temnicer, tocmai ca să îşi poată savura răzbunarea. Monolog în care Paolo îşi povesteşte singur fuga lui cu Josepha. Fata lui Fra-Diavolo (domnişoara Talma Rossignol) îi aduce o pilă şi îl consolează cu vorbe de dragoste. El taie drugii şi se avântă în oraş, strigând: "Cerule, apăra nevinovăția!" În acest moment Rodolfo tocmai intră în celulă să-i anunțe că fusese condamnat la moarte. Nemaigăsindu-l, jură să se răzbune.

Al 4-lea tablou: Piața din fața bisericii Saint-Germain-l'Auxerrois (schimbare cerută pentru a deruta opinia publică şi a preveni aluziile); căsătorie a lui Josepha, sub numele de Olympe, cu tânărul cămătar Verdier, care i-a furnizat un fals act de deces al primului ei soț. Fra-Diavolo a devenit epitrop al acestei parohii, sub numele de colonelul Toboso. Rodolfo se numeşte acum Médoc şi complotează ca să se răzbune.

Clopotele sună încheierea căsătoriei. Procesiune a tinerelor fecioare purtând flori. Paolo soseşte foarte obosit dintr-o lungă călătorie. El povesteşte din nou cum, neputând să mai reziste nerăbdării de a-şi întâlni soția, a înfruntat toate primejdiile. Intră în biserică. Se aude un țipăt. Paolo se întoarce şi cade pe trepte, spunând: "Ea este!" Rodolfo vine

degrabă, îl examinează şi spune: "El este!" Nunta iese din biserică şi fetele rup petale de flori surâzând.

Al 5-lea tablou: Casa epitropului, strada Thérèse. Fra-Diavolo, obosit să se tot expună atâtor pericole îngrozitoare, a-a transformat într-un paşnic cetăţean. Simulează că face numai fapte bune, continuând însă să comită crime. La el acasă l-a depus trăsura pe Paolo leşinat. Rodolfo vrea să-l ucidă pe dată, explicând că *vendetta* este un obicei corsican; Fra-Diavolo obiectează că este bine să îmbini fermitatea cu prudenţa. În acest timp soseşte Fanchette (domnişoara Taima-Rossignol, care poate să joace toate vârstele, de la 10 până la 60 de ani; acesta este de altfel angajamentul ei). Fanchette îl ridiculizează pe Rodolfo, îl mângâie pe epitrop şi îi redă viaţa lui Paolo printr-un procedeu nou. Epitropul ştie totul! El îl îndeamnă pe Paolo la prudenţă, din moment ce căsătoria fostei lui soţii este un fapt împlinit, şi îi procură mijloacele necesare pentru a trece în Anglia, unde tot Fra-Diavolo va face să fie condamnat la spânzurătoare. Cum? Prin influenţa lui. De unde ia el această influenţă? Deşi epitrop, el este şeful HAINELOR-NEGRE! În momentul în care Paolo pleacă, Fanchette intră legănând în braţe copilul. Se vede bine că nu este o marionetă, fiindcă el ţipă şi îşi întinde mânuţele spre uşa pe undo tocmai ieşise tatăl lui. Tablou nimicitor, se distinge la gâtul lui şnurul cu care este legată cruciuliţa bunicii lui.

Capitolul III - Antract

— Este foarte drăguţ, spuse Alavoy, lac de transpiraţie.

— Este absurd! răspunse Sensitive, uscat ca un chibrit.

Un critic serios se întoarse spre el, îi salută şi spuse:

— Domnule, tragediile lui Corneille erau scrise cu mult mat multă grijă!

— Povestea falsului Louis al XVII-lea va fi cuprinsă şi ca în piesă? întrebă doamna Touban.

— Cenzura! făcu Sensitive, ridicând din umeri.

La galerie, Échalot nu se simţea bine şi devenea obiectul atenţiei vecinilor lui. I se băgau în gură bucăţi de mere, i se oferea tutun, era înecat de bere, copleşit cu felii de portocale.

— Cât de bine a ţipat! murmură el după ce îngrijiri

pricepute îl liniştiră. Va fi cu timpul un Laferrière, derbedeul meu drag!

O clipă după aceea, Similor, transformat de prosperitate şi, aproape semănând — într-atât era de dichisit — cu un negustor de lorniete, apăru la intrarea amfiteatrului cu copilul, al cărui rol se terminase în piesă. Copilul trecu din mână în mână până ajunse la Échalot, care îşi întindea braţele tremurânde spre el. Saladin nu crescuse; era slăbuţ şi ţuguiat; pe capul îngust avea păr ţeapăn de un galben-cenuşiu; ochii obraznici, aproape cât toată faţa. Există maimuţe în felul acesta, sau mai bine gândiţi-vă cum ar arăta un diavol la vârsta lui.

— Tu, tu eşti frumosul meu! izbucni Échalot, sufocându-l cu sărutări.

— Să nu mi-l toceşti, mormăi Similor, are să facă multe parale!

Échalot îl ridică deasupra capului.

— E artist, spuse el, o să aibă numele imprimat peste tot, ca marele Mangin sau muştarul alb! Apoi adăugă cu distincţie, adresându-se lui Similor: Eu nu îţi pretind beneficiul în bani, Amédée, dar jumătate din inima lui e a mea.

Societatea de circuite îl asculta pe domnul Champion, care perora:

— Eu singur pot să vă spun tot adevărul despre aceste "subiecte" delicate. Fusesem stârnit de pericolul undiţelor mele, a căror colecţie este prima din Capitală. Eu mă credeam sigur şi stăpân în interiorul casei mele! adăugă el, aruncând o privire crudă lui Céleste. Istoria întâmplărilor celebre prezintă puţine exemple de furturi combinate cu atâta pricepere. S-au pus sigilii pe toate ieşirile domiciliului meu, şi am fost obligat să mă culc la han. Casa de bani nu a fost deschisă decât a doua zi, în prezenţa domnului Michel, căruia încă nu i se cunoştea starea civilă, dar care avea procură de la doamna baroană, căci prin testament şi după formele legale era legatar universal al defunctului baron, în afara drepturilor şi rezervelor legale ale domnişoarei Blanche, în prezent soţia domnului Maurice Schwartz. Au fost greutăţi masive pentru a o putea deschide: fâşii de stofă, muşchi stâlciţi, oase zdrobite între uşă şi pragul casei de fier: fiindcă ştiţi că Lecoq, şeful presupus al Hainelor-Negre, fusese cu adevărat ghilotinat de uşa casei de fier. Oamenii de meserie au găsit faptul foarte curios, dar explicabil: casa, făcută pentru cu totul alt scop,

acționase în cazul acesta special ca o pereche de foarfece: este chiar vorba acelor oameni de meserie. Şi dacă veți dori să o vizitați într-o dimineață, veți vedea ce calitate de oțel: muchiile taie ca briciul; ne vom distra să tăiem, prin acelaşi procedeu, diverse obiecte de mică valoare; am colecționat câteva, în acest scop, pentru persoanele care doresc să-şi dea seama. Lucrul cel mai uimitor este că s-au găsit, sub cadavrul numitului Lecoq, patru teancuri de bancnote false, imitate până în cele mai mici amănunte! Le-am ținut în mână, nici nu-ți dădeai seama care e falsă şi care nu e! S-a pus acolo mâna pe vreo patru milioane!

— Patru milioane! repetă societatea de circuite.

Adolphe continuă:

— Vă amintiți seara de duminică, trei zile înaintea evenimentului, în trăsura de la Livry, în care eram cu toții, când s-au comis diferite sustrageri?...

— Cutiuța mea de argint! exclamă doamna Blot.

— Cea a doamnei Champion, care era foarte frumoasă, costase optzeci de franci la fabrică, şi portmoneul meu. De atunci intrasem eu la bănuială...

— Foarte rar se semnalează hoți în regiunea asta, îl întrerupse domnul Tourangeau.

— Ați flecărit destul! adăugă văduva aprodului. Dumneavoastră ați sfidat Hainele-Negre!

— De acum înainte, subtil e numai cel care va cunoaşte nuanța cuvintelor mele! Peştele este mut, în asta îi stă forța. Totul era să ajung să vă povestesc un amănunt, ca dovadă a îndemânării diabolice a acestor ticăloşi. Dumneavoastră îl ştiți pe Médor, câinele în care aveam toată nădejdea. Mă miră faptul că nu lătrase. Când m-am dus a doua zi după întâmplare ca să-i duc ceva de mâncare, am văzut că mi-l schimbaseră cu un animal de aceeaşi rasă, dar fără viață, împăiat.

Capitolul IV - Drama: Camera bandiților — Cântecul noroiului

— Prrrr... huit!

— Prrrr... huit!

Astfel se strigă bandiții între ei în melodrame, pentru ca toată lumea să ştie. Le e frică să nu fie descoperiți.

Sub apeductul Arcueil, construcție romană, există un subteran adânc. Acolo a trăit, printre exemple rele, Édouard, fiul lui Josepha. "Prr... huit!"

"Prrr... huit!" Este plasat în serviciu la baronul Verdier, cu o intenție condamnabilă. Dragostea lui cu contesa Fra-Diavolo, rol de distincție, încredințat domnişoarei Talma-Rossignol.

El este izgonit din casa Verdier pentru că baronul trece prin chinurile geloziei. Cerceii de diamant. Marea scenă cu cerceii între Olympe Verdier, fosta soție a lui Paolo, şi tânăra ingenuă Sophie.

Acesta face trei tablouri foarte interesante. În al patrulea, suntem sub poduri, decor cu pensula. Contesa Fra-Diavolo fredonează cântecul noroiului cu un succes măgulitor. Nu se văd agenți de poliție.

Trei-Labe veghează şi tăinuie, dar dintr-o intenție lăudabilă. El urmăreşte să-şi procure Scapularul Îndurării. Domnul Médoc, care nu este altul decât Rodolfo, are aceeaşi ambiție: motiv de a țese intrigi şi înşelătorii, atrăgându-l pe baronul Verdier în cursă. Tablou de interior: Édouard şi Sophie, dragoste curată. Tic onorabil al bătrânei mame care vrea să-şi plătească datoriile la toți creditorii.

A şasea schimbare de decor: Cafeneaua "l'Épi-Scié". Dans de caracter, 18 biliarde, 6 clovni, 3 canibali. Femeie deprinsă să înghită săbii. Fra-Diavolo, fals epitrop, este asasinat de propriile lui Haine-Negre!

Olympe Verdier regăseşte la gâtul lui Édouard cruciulița mamei sale!

Trei-Labe surprinde secretul banditților din munți!!!

"Prrr-huit!" Armonia pârâului.

Capitolul V - Sala

— Meritul unei opere de artă constă în însăşi simplitatea ei, declară un critic serios. Şcoala lui Beaumarchais este în declin, dar el a fost dotat cu mult umor nativ.

— O să vedem şi casa de fier cum îl ghilotinează pe bietul Médoc? îl întrebă doamna Touban pe Sensitive. Ar fi nemaipomenit!

— Cenzura, răspunse poetul.

— Au spicuit asta şi aia, observă Cotentin, însă intriga este ciopârţită.

— Dar, în sfârşit, spuse Céleste, comoara Colonelului?

De la moartea baronului Schwartz, domnul Champion, îi imita felul de exprimare laconic în împrejurările deosebite.

— Descindere de poliţie, acolo, în Corsica, răspunse domnul Champion. Ruinele mănăstirii scormonite, explorate. Fără rezultat. Mănăstire minată, aruncată în aer. Nimic.

— Hainele-Negre mai există încă? întrebă văduva portărelului.

Adolphe ridică din umeri.

— Au băgat la zdup cel mult o jumătate de duzină: Cocotte, Piquepuce, oameni neînsemnaţi. Am văzut lucrurile acestea de aproape din moment ce instrucţia s-a făcut în propria mea camera...

— Atunci povestiţi-ne instrucţia...

— Ei bine, erau doi martori, fiindcă acel domn Bruneau, căruia i se spune pe faţă acuma domnul André Maynotte, de când există hotărârea regelui pentru punerea lui la adăpostul legii...

— Primul soţ? întrebă doamna Blot.

— Tatăl domnului nostru Michel, da, el; acel domn Maynotte, spuneam, luase diligenţa şi doamna baroană îl urmase. Eu am găsit asta deplasat, dar urmarea a demonstrat că era normal. Cei doi martori erau consilierul Roland şi şeful de secţie Schwartz: nu-i puţin lucru, nu? Ei au declarat mai întâi că şi-au trimis demisiile la ministerele respective, având de îndeplinit pe viitor o datorie sfântă, incompatibilă cu funcţiile lor publice. Ei au dovedit că domnul Schwartz a fost ucis de domnul Lecoq...

— Médoc! Ah! Ticălosul de Rodolfo!

— Şi că domnul Bruneau, cu toată nevinovăţia, închisese uşa casei de fier peste sceleratul sângeros care era pe cale să-i descarce în cap cel de-al doilea glonte din pistol.

— Dar cum de se afla toată lumea asta acolo?

Capitolul VI - Culisele

Se termina ultimul tablou. Olympe Verdier, înconjurată de cadavre, îi mulţumea lui Dumnezeu făcând gesturi largi cu

mâinile.
Etienne şi Maurice căzură unul în brațele celuilalt în spatele fundalului.

— Deci te-ai însurat!

— Ai făcut ce ai făcut şi ți s-a primit piesa până la urmă!

— De ce nu vii să ne vezi? întrebă Maurice. Câte s-au mai întâmplat în aceşti doi ani!...

— Da, zise pe gânduri Etienne, ai dreptate!

— Olympe Verdier, scumpa şi încântătoarea mea soacră, a redevenit Julie Maynotte; domnul Bruneau a văzut în fine sfârşitul obstacolelor...

— Am şi scriu o altă piesă despre asta...

— Ah, nu! Ajunge pentru averea şi gloria ta!

— Averea mea! spuse Etienne. Din zece la sută drepturi, i-am dat patru la sută domnului Alfred d'Arthur şi patru la sută domnului Savinien Larcin...

— Ah, drace! Rămân doi la sută, e destul de slab!

— Directorul s-a mulțumit cu atât, spuse Etienne oftând.

— Atunci, ție nu-ți rămâne decât gloria!

— Autorul! Autorul! strigă sala în acest moment.

Etienne îşi puse mâinile în cap.

"Domnilor, anunță marele actor distribuit să joace rolul lui Trei-Labe, dramă pe care am avut cinstea să o prezentăm în fața dumneavoastră este scrisă de domnii Alfred d'Arthur şi Savinien Larcin."

— Ei bine, şi tu? întrebă Maurice.

Capitolul VII - Ieşirea de la teatru

— Piesa nu o să facă încasări, pronostică Sensitive.

— Destul pentru două sute de reprezentații, spuse Tourangeau. Am să trimit toată lumea de prin cartiere.

— Dar nu se dezvăluie faimosul secret închis în Scapular, remarcă doamna Touban.

— Racine ar fi făcut-o altfel! declară criticul serios.

— Ca să vă termin, spuse Adolphe Champion doamnei Blot, fostul consilier şi fostul comisar de poliție lucrează acuma pe brânci la revizuirea procesului de la Caen. Edmée, doamna Michel, a vrut ca toți creditorii domnului Bancelle să fie plătiți integral, şi biata bătrâna, doamna Bancelle, a murit

foarte fericită. Doamna Maurice are o fetiță frumoasă, doamna Michel are un băiețel teribil, şi afacerile merg grozav. Doamna Maynotte este mai frumoasă ca oricând, iar eu pescuiesc de două ori pe săptămână...

— Dar, întrebă văduva portărelului, afacerea cu falsul Louis al XVII-lea?...

— Dragul meu marchiz, spunea influentul prieten al lui Gaillardbois ieşind cu el dintr-o lojă zăbrelită, acest Lecoq era un om energic! Regele este din ce în ce mai atras de foburgul lui sângeros. Te rog să-l cauți şi să-l găseşti pe acel tânăr duce care are nasul lui Louis cel Sfânt!

— Trăsura domnului Maynotte! strigă primul lacheu galonat.

— Ia te uită, spuse Gaillardbois. Erau în cealaltă lojă, din fața noastră!

Înainte de a se urca în echipajul său, influentul prieten al marchizului desfăcu un plic pe care tocmai i-l dăduse un om foarte cuviincios.

— Este un epilog, murmură el. Contele Corona a fost înjunghiat în câmpia Sartène de către numitul Battista, vizitiul soției sale... O persoană, n-am ce zice! Şi, adresându-se oamenilor lui: La prefectură!

Capitolul VIII - Cafeneaua teatrului

Groguri în cantitate mare, pahare cu amalfi[121]. În unanimitate, țigări de foi.

— Talma nu va cunoaşte greutățile vieții.

— Laferrière nu mai are decât doisprezece ani... se întoarce la catehism.

— Etienne? se miră Savinien Larcin drept răspuns la o întrebare indiscretă. Care Etienne? Nu cunosc!

— Dacă cenzura ar fi vrut să lase puțină libertate, declara Alfred d'Arthur în mijlocul celor care îl complimentau, casa Schwartz ar fi cumpărat manuscrisul cu două sau trei sute de mii de franci. Să aşteptam trezirea poporului!

— Trimiteți-mi broşura, îi spuse criticul serios lui Savinien. Mi-am notat pe ici, pe colo câteva construcții de frază care nu se găsesc în Laharpe[122]. Fiindcă veni vorba, cum să vă scuz față de public că ați făcut să dispară faimosul

secret al Hainelor-Negre?

— Anunțând viitoarea noastră dramă, care conține cheia enigmei.

— Ce titlu?

— *Secretul Camorrei* sau *Fra-Diavolo la mănăstirea Îndurării.*

{1} Canebière, arteră principală la Marsilia.

{2} Fingal — eroul unui poem Macpherson, 1761.

{3} Eucharis — taină religioasă.

{4} Galatea — statuia însuflețită de sculptorul Pygmalion.

{5} Marguerite de Bourgogne, soția regelui Franței Louis X le Hutin, care a dispus uciderea ei în Turnul Nesle în 1315.

{6} Ernest Legouvé (1807–1903), scriitor, membru al Academiei Franceze, autor de piese de teatru, printre care *Adrianne Lecouvreur*.

{7} Corregio, pictor italian (1489–1534).

{8} Greuze, pictor francez (1725–1805).

{9} Écu – Veche monedă de argint, valorând în mod obişnuit 3 livre. Livra, la rândul ei, era o monedă a cărei valoare a variat în funcție de timp şi loc şi care a fost înlocuită cu francul.

{10} Charles al IX-lea, rege al Franței (1561–1674), care, împins de mama sa Catherine de Médicis, a dat semnalul masacrului protestanților în noaptea Sfântului Bartolomeu (24 august 1572). În ediția română este "Carol al IX-lea"; de altfel am modificat/corectat toate numele franceze conform ediției e-book în limba franceză (2006). (nota lui BlankCd)

{11} Pistol, veche monedă de aur.

{12} Paris, al doilea fiu al lui Priam, rege al Troiei, şi al Hecubei, soț al Enonei şi răpitor al Elenei, nevasta lui Menelas, este cel care a fost somat să dea un măr ca premiu celei mai frumoase zeițe dintre Hera, Athena şi Afrodita. Dăruind mărul celei din urmă, alegerea a suscitat ura Herei şi a Athenei împotriva Troiei.

{13} Sartène, oraş în Corsica.

{14} Clio, muza poeziei epice şi a istoriei, reprezentată în statui, stând jos sau în picioare, cu un sul de hârtie sau un teanc de cărți.

{15} Phidias, cel mai mare sculptor al Greciei antice, născut la Atena în anul 431 î.e.n. I se atribuie statuile Zeus Olimpianul, marea Athena în bronz şi Athena cryselephantină din Partenon.

{16} Teroarea, perioadă revoluționară care a apăsat asupra Franței de la căderea Girondinilor (31 mai 1793) până la căderea Robespierre (9 Termidor – 27 iulie 1794). Marea Teroare (iunie–iulie 1794) a trimis la eşafod aproape 1 400 de condamnați.

{17} Imperială (cu referire la trăsură) – Imperiálă *s.f.* (*Rar*); Etaj al unor vehicule folosite pentru transportul în comun al călătorilor. [Pron. *-ri-a-*. / < fr. *impériale*]. (nota lui BlankCd)

{18} Datele scrisorii/jurnal din ediția română sunt eronate; le-am corectat conform ediției franceze (e-book 2006). (nota lui BlankCd)

{19} "Montjoie-Saint-Denis", strigăt de luptă la război al regilor Franței, reprezentați oficiali ai mănăstirii din Saint-Denis.

{20} Preterit, timp trecut. Autorul se referă în text la celebrele cuvinte ale lui Cezar: "*Veni, vidi, vici*" – "Am venit, am văzut, am învins", acțiuni redate la timpul trecut.

{21} Probabil face referire la ciclul italian Fracurile Negre (Le cycle italien – Veste Nere). Ciclul "Fracurile Negre" cuprinde de fapt trei cicluri. Cronologia lor este: ciclul italian "Fracurile Negre", ciclul englez "Fracurile Negre" şi ciclul francez "Fracurile Negre". Cărțile care fac parte dintr-un anumit ciclu le vei găsi la sfârşitul cărții. În funcție de cine a făcut traducerea, puteți găsi 2 variante de denumire: Hainele Negre sau Fracurile Negre. (nota lui BlankCd)

{22} *Ordre de la Merçi* (Îndurare) sau de la *Rédemption* (Mântuire), ordin religios fondat în 1218 de sfinții Pierre Nolasque şi Raymond de la Penafort, ordin care se consacra răscumpărării prizonierilor făcuți de către necredincioşi.

{23} Honoré-Gabriel Mirabeau (1749–1791), cel mai remarcabil orator al Revoluției Franceze.

{24} Marie-Joseph LaFayette, general şi om politic francez, care a luat parte

activă la războiul de Independență în America, şi în Franța la Revoluția din 1789 şi din 1830.

{25} Huroni, indieni din America de Nord.

{26} Marsuinii sunt cetacee mici din familia Phocoenidae. Aparțin subordinului Odontoceti (balene cu dinți) împreună cu balenele si delfinii. Din punct de vedere ştiințific, termenul "marsuin" se referă la membrii familiei Phocoenidae, dar din punct de vedere istoric, a fost folosit de pescari si marinari, pentru a descrie cetaceele mici. (nota lui BlankCd)

{27} Anturá *vb.* I. tr., refl. a (se) înconjura (de). II. tr. (fig.) a copleşi (cu atenții). (< fr. *entourer*) (nota lui BlankCd)

{28} Monacală, probabil cu sensul de monahală. (nota lui BlankCd)

{29} Probabil/posibil un suport pe care se aşează oul fiert (de obicei fiert mai moale), pentru a fi mâncat mai uşor. Oul se aşează în acest suport, cu tot cu coajă, apoi se taie partea de sus a oului şi se mănâncă oul din interior cu ajutorul unei lingurițe; în final va rămâne doar coaja. Suportul este pentru un singur ou, şi poate fi din: lemn, metal, etc. (nota lui BlankCd)

{30} Ghétră, *ghetre,* s. f. 1. Învelitoare de postav, de fetru etc. care acoperă glezna şi partea de deasupra a încălțămintei bărbăteşti. 2. Fâşie de piele care serveşte la protecția gleznei muncitorilor metalurgişti, în timpul lucrului. – Din fr. guêtre. (nota lui BlankCd)

{31} Restaurație, perioadă de la restabilirea pe tron a familiei Bourbon, în 1814, până la căderea lor, în 1830 (Carol al X-lea în ediția română, de fapt Charles al X-lea – conform ediției franceze).

{32} Autorul se referă la lumea celor care duc o viață boemă.

{33} Jacques-Bénigne Bossuet, prelat, scriitor, şi orator francez, autor al unor cunoscute predici şi cuvântări funebre, numit în 1861 episcop la Meaux, de unde a căpătat porecla "Vulturul din Meaux".

{34} Prietenia dintre Pylade şi Oreste, regele Argosului şi Lacedemoniei, era proverbială la grecii antici.

{35} vulg s. n. (Depr.) Popor, norod, plebe. – Din lat. vulgus. (nota lui BlankCd)

{36} Estropiát, -Ă, *estropiați, -te,* adj. (limba franceză); Schilodit, schilod, mutilat; *p. ext.* neputincios, slab, infirm. (nota lui BlankCd)

{37} Livră, măsură de greutate în Franța – 489,50 gr.; în Anglia – 453 gr.

{38} Crăpcean, diminutiv de la crap; probabil cu sensul de crap mic. (nota lui BlankCd)

{39} Albişoară, peşte mic ca dimensiune (oblete). (nota lui BlankCd)

{40} Jabóu, *jabouri,* s. n. Accesoriu de îmbrăcăminte (astăzi femeiască), care constă dintr-unul sau mai multe volane de dantelă, de mătase etc. fixate la baza gâtului unei bluze, al unei rochii etc. şi care se etalează pe piept ca o cravată. – Din fr. jabot. (nota lui BlankCd)

{41} Atenánsă, *atenanse,* s.f. Corp secundar al unei case, folosit pentru bucătărie, spălătorie etc.; parte secundară a unei locuințe. – Din fr. attenance. (nota lui BlankCd)

{42} Badminton, un fel de tenis, jucat cu mingi de plută, cu pene.

{43} *Castigat ridendo mores*, locuțiune latină; îndreaptă moravurile râzând.

{44} Autorul se referă la dramaturgul francez Eugène Scribe (1791–1861).

{45} Crochíu, *crochiuri,* s. n. Desen rapid care indică în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui obiect, ale unui peisaj etc.; schiță. – Din fr. croquis. (nota lui BlankCd)

{46} Georges Mouton, conte de Lobau (1770–1838), care s-a remarcat la Austerlitz, Iena, în Spania şi mai cu seamă la Essling, lângă Viena, drept care Louis-Philippe i-a conferit bastonul de Mareşal al Franței.

{47} Factotum – Factótum s. m. invar. (Livr.) Persoană care (într-o instituție, într-o organizație etc.) inițiază, hotărăşte şi rezolvă (aproape) toate problemele care se ivesc. – Din fr. factotum, lat. fac totum. (nota lui BlankCd)

{48} Este vorba de jurământul depus de aceşti frați pentru a lupta împotriva celor trei frați Curiați, întru apărarea Romei, sub domnia lui Tullus Hostilius (670–640 î.e.n.).

{49} Cerber, câine cu trei capete, paznic al Infernului (mitologia greacă).

{50} Johann Caspar Lavater (1741–1801), filozof, poet şi teolog protestant elvețian, primul care a studiat pe baze ştiințifice arta de a cunoaşte caracterul omului după trăsăturile feței.

{51} Percál, *percale,* s. n. Pânză de bumbac subțire şi netedă. – Din germ. Perkal, fr. percale. (nota lui BlankCd)

{52} Schwartz = negru.

{53} Jean-Baptiste-Antoine-Auguste, baron de Montyon, filantrop francez (1733–1820), fondator al multor premii de virtute şi de literatură, decernate în fiecare an de institutul care îi purta numele.

{54} Pierre-Jean de Béranger, autor francez de şansonete (1780–1857), mai întâi epicurean, apoi patriot şi politician. Dintre şansonetele sale cele mai populare: *Le vieux sergent*, *Le Dieu de bonnes gens*, *La grand' Mère*.

{55} *Le roi d'Yvetot*, eroul unei şansonete a lui Béranger, care rămâne tipul regelui cumsecade.

{56} Joseph Prudhomme, personaj creat de caricaturistul Henri Monnier *în Scènes populaires* (1830) şi continuat în *Mémoires de Joseph Prudhomme* (1857), un mic-burghez, plin de el însuşi.

{57} Trémolo ~uri *n. muz.* Ornament muzical cu efect plăcut, constând din alternarea rapidă a două sunete nealăturate sau a două acorduri de scurtă durată. /<it. *tremole,* fr. *Trémolo*. (nota lui BlankCd)

{58} Lovelace, personajul romanului din Richardson *Carisse Harlowe*, seducător cinic şi fără scrupule.

{59} Ermít *s.m.* (*Rar*) Călugăr care trăieşte în singurătate; pustnic, sihastru. [Scris şi eremit. / < fr. *ermite*]. (nota lui BlankCd)

{60} Împăratul roman Vespasian, care a domnit între anii 69–79, vorbind despre un impozit stabilit asupra latrinelor din Roma (vespasienele), a declarat: "Banii nu au miros".

{61} Vulcan stins în Anzii din Ecuador, 6 272 m.

{62} Himalaya, între India şi Tibet, 8 882 m.

{63} Antráct, *antracte,* s. n. Pauză între două acte sau între două părți ale unei reprezentații. ♦ Piesă muzicală care se execută în această pauză. – Din fr. entracte. (nota lui BlankCd)

{64} Ad líbitum *loc. adv.* După voie, după poftă, după plac; oricum. [< lat. *ad libitum* – după plac]. (nota lui BlankCd)

{65} Fenimore Cooper, romancier american (1789–1851), autor de povestiri de aventuri, reconstituiri pitoreşti ale obiceiurilor indiene – *Ultimul mohican.*

{66} Returez – cuvânt probabil similar cu: retuşez, modificat, schimbat, corectat etc. (nota lui BlankCd)

{67} Misít, *misiți,* s. m. 1. Persoană care mijloceşte o tranzacție comercială; intermediar, samsar. 2. (Înv.) Emisar, sol. – Din ngr. mesitis. (nota lui BlankCd)

{68} *Margot* (fig.) – maimuțoi, pocitanie, statuetă chinezească, grotescă, de porțelan.

{69} Contramárcă, *contramărci,* s. f. Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv. – Din fr. contremarque. (nota lui BlankCd)

{70} Cred că autorul face referire la ciclul englez "Fracurile Negre" – Le cycle anglais - Black Coats/Great Family. Acest ciclu este al doilea ca cronologie a ciclului "Fracurile Negre". Seria "Fracurile Negre" este format din trei cicluri: ciclul italian "Fracurile Negre" (Le cycle italien - Veste Nere/2-e Camorre), ciclul englez "Fracurile Negre" (Le cycle anglais - Black Coats/Great Family), şi ciclul francez "Fracurile Negre" (Le cycle français - Habits Noirs). La sfârşitul cărții vei găsi cărțile

care fac parte dintr-un anumit ciclu. În funcție de cine a făcut traducerea, puteți găsi 2 variante de denumire: Hainele Negre sau Fracurile Negre. (nota lui BlankCd)

{71} Carbonarismul, nume dat unei societăți politice secrete, formată în secolul al XIX-lea în Italia, pentru triumful ideilor liberale.

{72} Antoine de Sartine, om de stat francez, locotenent de poliție, apoi ministru al marinei.

{73} Nicolas-Gabriel de la Reynie, primul locotenent de poliție din Paris, 1667, a contribuit la organizarea poliției şi asanarea Parisului.

{74} Claude-Philibert de Rambuteau, prefect de Sena în 1833. El a început înlocuirea iluminatului cu ulei prin acela cu gaz aerian pe străzile Parisului.

{75} Stradă pe care financiarul Law înființase în 1716 o bancă.

{76} Charles Fourier, filozof şi sociolog francez (1772–1837). Sistemul lui prevedea asocierea indivizilor în grupuri, în scopul de a procura fiecărui membru bunăstarea printr-o muncă liber consimțită.

{77} Vautrin, personaj din romanele lui Honoré de Balzac, ocnaş evadat, care, ascunzându-şi adevărata identitate, exercită o putere ocultă, forțând justiția să-l numească şef al poliției.

{78} Chevalier Charles de Beaumont d'Éon, agent politic al lui Ludovic al XV-lea (Louis al XV-lea conform ediției franceze). A apărut îmbrăcat în femeie la Curtea țarinei Elisabeta, căreia i-a devenit "lectoare".

{79} Şantán, *şantane,* s. n. (Rar) Local de petrecere în care cântăreți şi dansatori dau spectacole de varietăți pentru a distra publicul. [Pl. şi: *şantanuri*] – Din fr. [café] chantant. (nota lui BlankCd)

{80} Jais s. n. Varietate de antracit, foarte dură, sticloasă, de culoare neagră, folosită la confecționarea unor mărgele. [Pr.: *je*] – Din fr. jais. (nota lui BlankCd)

{81} Quaker cuv. engl. (Pr.: *cuéicăr*) Adept al unei secte protestante, pacifiste şi austere din Anglia, ai cărei membri, persecutați din cauza refuzului serviciului militar, au emigrat în mare parte în America, începând cu secolul al XVIII-lea. (nota lui BlankCd)

{82} Irminsul – simbol vechi asemănător cu un stâlp cu o "rună" în vârf de origine germanică închinat zeului Irmin – poate fi asimilat cu un sanctuar într-o pădure. (nota lui BlankCd)

{83} Pichét s. n. Numele unui joc de cărți care se joacă (în două persoane) cu treizeci şi două de cărți. – Din fr. piquet. (nota lui BlankCd)

{84} Louis-Dominique Cartouche (1693–1721), şef de bandă de hoți, tras pe roată la Paris, în piața Grève.

{85} S-a luminat deci de ziuă în noaptea asta, şchiopule?

{86} Armide, una din eroinele lui Torquato Tasso din *Ierusalimul eliberat*, care l-a reținut în grădinile sale vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaților.

{87} Soția lui Putifar, care, vrând să seducă un servitor de-al soțului ei şi fiind respinsă, l-a acuzat că a vrut s-o dezonoreze, iar soțul, credul, l-a azvârlit în închisoare.

{88} Colaboratori în întocmirea Enciclopediei (1751–1772): d'Alembert, Diderot, Voltaire, Montesquieu, Rouse-au, Jaucourt şi alții.

{89} Dimíe s. f. Țesătură groasă de lână (albă), folosită la confecționarea hainelor țărăneşti; aba, pănură. – Din tc. dimi. (nota lui BlankCd)

{90} Aubusson [obüsõ], localit. în centrul Franței (Marche); 6,2 mii loc. (1982). Celebră prin producția manufacturilor de tapiserii din sec. 17. (nota lui BlankCd)

{91} Alonzo Perez de Guzman, căpitan castilian (1256–1309) ale cărui fapte de arme au fost cântate în versuri chiar de Lope de Vega.

{92} Exploziv detonant, care se foloseşte în capse şi în amorse.

{93} Clac *s.n.* (*Rar*) Pălărie cilindrică care se poate turti şi purta sub braț. [Pl. -*uri.* / < fr. *claque*]. (nota lui BlankCd)

{94} Gheridón, *gheridoane,* s. n. Măsuță rotundă cu unul sau trei picioare. – Din

fr. guéridon. (nota lui BlankCd)

{95} Elípsă, *elipse,* s. f. Figură de stil care constă în omiterea din vorbire sau din scris a unor elemente care se subînțeleg sau care nu sunt absolut necesare pentru înțelesul comunicării. – Din fr. ellipse, lat. ellipsis. (nota lui BlankCd)

{96} Culánt, -Ă, *culanți, -te,* adj. Cu care te poți înțelege ușor, care dovedește amabilitate, dărnicie; amabil, generos, mărinimos, darnic. ♦ (Înv.; despre stil) Curgător. – Din fr. coulant. (nota lui BlankCd)

{97} Georges Cuvier, zoolog și paleolog francez (1769–1832), creator al anatomiei comparate și al paleontologiei.

{98} Telál, *telali,* s. m. 1. Negustor ambulant (de haine vechi). 2. (Înv.) Persoană care făcea strigările la un mezat. – Din tc. tellal. (nota lui BlankCd)

{99} Numele unui oraș din Galia transalpină, al cărui amplasament corespunde cu centrul Parisului – Île de la Cité. În anii 58–50 î.e.n., Galia transalpină a fost cucerită ce către Iulius Cezar. Sub dominația romană s-au creat orașe ca Lyon, Arles, Toulouse, Bordeaux, Orléans și Lutèce, care era capitala populației Parisului, de la care și-au luat numele de Paris.

{100} Velléda – preoteasă germanică din vremea împăratului roman Vespasian. Împreună cu șeful batav Civilis a răsculat o parte din Galia de Nord și a murit în captivitate la Roma.

{101} Semele, fiica lui Cadmos, rege al Tebei, sedusă de Zeus, de la care l-a avut pe Dionysos sau Bachus drept fiu.

{102} Jules Pasdeloup, șef de orchestră (1819–1887), creatorul concertelor populare de muzică clasică.

{103} *Poule*, joc de cărți cu miză.

{104} Edward Jenner, medic englez (1749–1823) care a descoperit vaccinul împotriva variolei.

{105} Prudhomme Josef, personaj creat de caricaturistul Henri Monier, ca tip al micului burghez mărginit. Autorul încearcă un joc de cuvinte pentru a ironiza goliciunea "boemei": adăugând un apostrof, devine Prud'homme – om înțelept.

{106} Una din eroinele epopeii *Ierusalimul eliberat*, a poetului italian Torquato Tasso, care l-a reținut în grădinile ei vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaților.

{107} Paupertáte s. f. (Livr.) Stare de extremă sărăcie în care se află cineva; pauperism. ◊ (Ieșit din uz) *Act* (sau *certificat*) *de paupertate* = act (sau certificat) prin care se atestă că o persoană nu posedă bunuri impozabile. [Var.: pauperitáte s. f.] – Din lat. paupertas, -tatis. (nota lui BlankCd)

{108} Lanțétă, *lanțete,* s. f. 1. Instrument chirurgical format dintr-o lamă cu două tăișuri foarte ascuțite, care folosește la vaccinări, incizii etc. 2. Mic instrument în formă de lopățică, cu care se netezesc și se rectifică tiparele în turnătoriile de fontă. – Din germ. Lanzette, fr. lancette. (nota lui BlankCd)

{109} Coloana din Iulie, din piața Bastiliei din Paris, înaltă de 50 m, executată din bronz, simbol al comemorării Revoluției din iulie 1830, având deasupra o statuie din bronz aurit, reprezentând geniul Libertății și care în mișcare, stă într-un picior.

{110} Stâlpnic, pustnic care își petrece viața în vârful unui stâlp.

{111} Ftizíe, *ftizii,* s. f. Tuberculoză pulmonară; oftică, atac. – Din fr. phtisie, lat. phtisis. (nota lui BlankCd)

{112} După moartea lui Louis al XVII-lea în anul 1795 au circulat diferite zvonuri despre cauza morții îndoielnice a acestuia, despre evadări și despre o presupusă substituire de copii, care a dat mult de lucru chiar istoricilor.

{113} Midinétă, *midinete,* s. f. Tânără lucrătoare sau vânzătoare în magazinele sau în atelierele de croitorie și de modă din Paris. – Din fr. midinette. (nota lui BlankCd)

{114} Almanahul Gotha, anuar genealogic diplomatic și statistic, publicat periodic din anul 1763.

{115} Fanát, -ă *adj.* Ofilit, vestejit, trecut. [Cf. fr. *fané*]. (nota lui BlankCd)

{116} Satén s. n. v. satin. (nota lui BlankCd)

{117} Cámbie, *cambii,* s. f. Act, document prin care cel care-l semnează se obligă să plătească necondiționat, la un anumit termen şi într-un anume loc, o sumă de bani. – Din it. cambio. (nota lui BlankCd)

{118} Tunica centaurului Nessus desemnează un rău de care nu poți scăpa.

{119} Erou grec din războiul Troiei, învins de Ulise şi înnebunit de durere.

{120} Michele Pozza, zis Fra-Diavolo, şef de tâlhari italieni, a servit cauza Bourbonilor şi a luptat împotriva francezilor la Neapole (unde trădat, a fost spânzurat în 1806).

{121} Amalfi e o băutura gen coctail sau este un lichior de lămâie care se produce in zona peninsulei Amalfi, la sud de Napoli. (nota lui BlankCd)

{122} La Harpe Jean, scriitor si critic francez 1739–1803. În conjunctura textului pare a fi un dicționar, o carte, o culegere etc. (nota lui BlankCd)